

שבוע חג הסוכות

(27 September – 3 October 15)

י"ד – כ' תשרי תשע"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחֻמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרֵב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצִוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְדָג וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְרָדְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לִבְהֻמָּתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִפֹּי יי בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצִוֹתַי, וְהִייתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְדָּה בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁכּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תובות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
ג הים ראה ויגם תירדן יפכ לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ה מה-לך
הים כי תגום תירדן תפכ לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ז מלפני אדון
חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעינו-מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא-לנו כִּי-לַשְׁמֹךְ תָּנָן כְּבוֹד עַל-חֲסִדֶּךָ עַל-אַמְתֶּךָ: ב לִמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי-הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם בַּסֶּף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פָּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵיכֶם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזַנֵּיכֶם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵף לָהֶם
וְלֹא יֵרִיחוּן: ז יְדִיעָהּ | וְלֹא יִמְשֹׁן רִגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא-יִהְיוּ בְּגִרֹנָם: ח בְּמוֹתָם יִהְיוּ
עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגָם הוּא: י בֵּית אֶהְרֹן בָּטְחוּ
בִיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יא יֵרְאִי יְהוָה בָּטְחוּ בִיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יְבָרֶךְ
יְבָרֶךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֶךְ אֶת-בֵּית אֶהְרֹן: יג יְבָרֶךְ יֵרְאִי יְהוָה חֲקֻמָּנִים עִם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֹשֵׂה שְׁמִים וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי-אָדָם: יז לֹא הַמָּתִים יִהְלְלוּ-יָהּ וְלֹא כָל-יֹדְדֵי דוֹמָה:
יח וְאַנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהוָה מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּ-יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"ח בעל מדות ורב פעלים מו"ח יוסף אלי' שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ז"ע.

ובבקשתו אזכירו ואת כל אלה שכותב אודותם, על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

וזכות פעולותיו באופן דתמכין דאורייתא, עוד יותר מאשר לימודו לעצמו, בודאי שתעמוד לו
ולב"ב שי' בהנ"ל.

וכמודגש במאמר רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה
דתורה - ד"ה עץ חיים היא למחזיקים בה (שמח"ת תק"מ), אלו בעלי השגה הלומדים תורה, ותומכי
מאושר אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה, מאושר, גליקלעך, כדאיתא בזהר (ח"ג דני"ג ע"ב) א"ת
מאושר אלא מראשו, דע"י עבודתם ממשיכים מראשו, היינו מפנימית הא"ס ב"ה, וכמעלת הרגל
המקים את הראש דוקא.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב.	כ) משניות – מסכת טהרות	כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג.	כא) עין יעקב מסכת יומא	כח) תורת שמואל תרל"ב
ג) מאמר ד"ה כתר יתנו לך		כב) מסכת נזיר עם ביאורים	כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
ד) מאמר ד"ה תורה צוה לנו		כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	ל) ספר המאמרים קונטרסים – חלק א
ה) יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ה	ה.	כד) שולחן ערוך הלכות שבת	לא) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
ו) יום שמח"ת, ה'תשכ"ה	כ.	כה) לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	לב) אגרות קודש
ז) שיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ה	לו.	כו) שיעורי חזקן	לג) לוח זמנים לשבוע חג הסוכות
ח) שיחת שבת חוה"מ סוכות, ה'תשכ"ה	מג.	כז) אדמו"ר הזקן	לד) סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות וש"ק ... רלט
ט) ר"ד ועש"ק, ג' דחוה"מ סוכות, ה'תשכ"ה		כח) אדמו"ר הזקן	
י) לקבוצה מתושבי כפר חב"ד בחדרו הק'	מד.	כט) אדמו"ר הזקן	
יא) לקוטי שיחות – פרשת וזאת הברכה		ל) אדמו"ר האמצעי	
יב) (בלה"ק) כרך ט	מה.	לא) אדמו"ר מוהר"ש	
יג) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		לב) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
יד) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מט.	לג) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
יז) ילקוט גאולה ומשיח – לשבוע חג הסוכות	נ.	לד) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
יח) שיעורי חומש יומי לשבוע חג הסוכות	נא.	לה) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
יט) שיעורי תהלים לשבוע חג הסוכות	צב.	לו) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
כ) שיעורים בספר התניא (מוגה)		לז) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
כא) לשבוע חג הסוכות	צג.	לב) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
כב) לוח "היום יום" לשבוע חג הסוכות	קב.	לג) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
כג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קד.	לד) אדמו"ר מוהר"ש"ב	
שיעורי רמב"ם			
כד) ג' פרקים ליום לשבוע חג הסוכות	קז.		
כה) – פרק אחד ליום לשבוע חג הסוכות	קסח.		
כז) – ספר המצוות לשבוע חג הסוכות	קפג.		
כח) נביאים וכתובים			
כט) ישעיה פרק יב-יג, משלי פרק יט-כ	קפו.		
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי			

בנוסח ה'קדושה' של תפילת מוסף אומר:

ומבאר בזה⁶ בתורת החסידות, שהטעם שנבחרו ארבעה מינים
אלו דוקא הוא לפי שהם מורים על ענין האחדות, כפי
שיסבר להלן, והינו, דכשם שבראש השנה ישנו ענין
האחדות של כל הסוגים והדרגות בעם ישראל שכולם כאחד מתבטלים

לפני הקדוש-ברוך-הוא ומקבלים
עליהם את מלכותו, כמו שכתוב⁷
אתם נצבים היום כלכם גו',
מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך
ושואב מימך", לאחדים כאחד⁸,
כמו כן צריך להיות ענין

האחדות בעבודה הרוחנית של
האדם דחג הספכות שבא
בהמשך לראש-השנה, שזהו
ענין לקיחת ארבעת המינים
שמורים על ענין האחדות.
אך באור זה אינו מספיק
עדין, שהרי בארבעת המינים
ישנו (לא רק ענין האחדות,
אלא) גם ענין הרבוי ולכאורה
הריבוי הוא היפך האחדות. דהנה,
האתרוג נקרא פרי עץ הדר
ודרוש חכמינו ז"ל שלשון הכתוב
"הדר" הוא (גם) על שם שדר
באילנו משנה לשנה⁹ ואין לו
עונה ותקופה מיוחדת במהלך השנה
שבה הוא גדל, והינו, שסובל
שני האוירים האתרוג 'מקבל'
וגודל באקלימים השונים דארבע
תקופות השנה, סתיו, חורף, אביב
קיץ ואם-כן אף שזה שסובל
האתרוג שני האוירים דארבע
תקופות השנה מורה על ענין
האחדות שהרי הדבר מלמד על
השנה ולא רק לעונה ותקופה מסוימת,
הרי יש בזה בהתאמת האתרוג

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

בתר יתנו לך ה' אלקינו מלאכים המוני מעלה ועמד
ועמד ישראל קבוצי משה¹, והוא ענין
ההכתרה שפעשית בראש-השנה, אלא שבראש-
השנה הרי זה "בפסה"², ואתר-כף "ליום חגנו",
בחג הספכות, הרי זה נמשך וקא בגילוי³. וזהו
גם מה שכתוב⁴ ולקחתם לכם ביום הראשון
וגו', ואיתא בספרים⁵ ש"ביום הראשון"
בגימטריא כתר, לפי שאז נמשך ענין ההכתרה
בגילוי. וענין זה נעשה על-ידי לקיחת ארבעה
מינים, כפי שממשיך בכתוב ולקחתם לכם גו'
פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי
נחל. וצריך להבין, למה נבחרו ארבעה מינים
אלו דוקא שעל-ידם תהיה המשכת וגילוי ענין
ההכתרה. ומבאר בזה⁶, שהטעם שנבחרו
ארבעה מינים אלו דוקא הוא לפי שהם מורים
על ענין האחדות, והינו, דכשם שבראש-השנה
ישנו ענין האחדות, כמו שכתוב⁷ אתם נצבים
היום כלכם גו', לאחדים כאחד⁸, כמו כן צריך
להיות ענין האחדות בעבודה דחג הספכות שבא
בהמשך לראש-השנה, שזהו ענין לקיחת
ארבעת המינים שמורים על ענין האחדות. אך
באור זה אינו מספיק עדין, שהרי בארבעת
המינים ישנו (לא רק ענין האחדות, אלא) גם

בראש-השנה מידי שנה בשנה
מחדש (לאחר שעם סיום השנה
החולפת, הרצון האלוקי למלוך על
העולמות ולהשפיע בהם חיות מסתלק
וצריך לעורר אותו מחדש, כמבאר
בהרחבה בקבלה וחסידות), אלא
שבראש-השנה הרי זה
"בפסה"², בכיסוי והעלם,
ואתר-כף "ליום חגנו", בחג
הספכות, הרי זה נמשך וקא
בגילוי³ ככתוב "תקעו בחודש
שופר, בכסה ליום חגנו", כלומר, מה
שנפעל ונמשך בראש השנה 'בכסה',
בהעלם, מתגלה בחג הסוכות.
וזהו גם מה שכתוב⁴ על מצוות
נטילת ארבעת המינים (אתרוג, לולב,
הדסים, ערבות) בחג הסוכות
ולקחתם לכם ביום הראשון
של החג (בט"ו בתשרי) וגו' "פרי עץ
הדר...", ואיתא מובא בספרים⁵
ש"ביום הראשון" בגימטריא
כתר, לפי שאז נמשך ענין ההכתרה
נמשך ענין ההכתרה שנפעל
בראש השנה בהעלם בגילוי. וענין
זה של גילוי הכתרה הקדוש-ברוך-
הוא למלוך על העולם נעשה על-
ידי לקיחת ארבעה מינים,
כפי שממשיך בכתוב
ולקחתם לכם גו' ומפרט את
ארבעת המינים פרי עץ הדר
אתרוג כפת תמרים לולב וענף
עץ עבות הדס וערבי נחל
ערבות. וצריך להבין, למה
נבחרו ארבעה מינים אלו
דוקא שעל-ידם תהיה
המשכת וגילוי ענין ההכתרה
של הקדוש-ברוך-הוא למלוך על
העולם?

(1) נוסח קדושת תפילת מוסף. (2) תהלים פא, ד. וראה ר"ה ח, סע"א ואילך. (3) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך.
סידור עם דא"ח רלה, ב. (4) אמור כג, מ. (5) מגלה עמוקות - הובא בלקו"ת שמע"צ פה, ד. (6) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן
תקס"ח ח"א ע' תמו. סידור שער הלולב רסא, ג ואילך. שם רסד, ד ואילך. המשך וכנה תרל"ז פפ"ז. סד"ה ולקחתם לכם
העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תרעט). ועוד. (7) נצבים כט, ט. (8) לקו"ת ר"פ נצבים. (9) סוכה לה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לארבע עונות השנה גם היתהחלקות והשנויים דארבע תקופות
 - 2 השנה והרי התחלקות ושנויים הם היפך האחדות.
 - 3 ועל-דרך-זה בלולב הנקרא כפת תמרים, ואמרו חכמינו
 - 4 ז"ל¹⁰ שצריכים להיות עליו כפותים, קשורים ומחברים זה לזה,
 - 5 הגה עם היותם כפותים זה
 - 6 עם זה באחדות, מכל-מקום
 - 7 הם רבוי עלים ולא עלה
 - 8 אחד, שהרי בעלה אחד לא
 - 9 שיף הענן ד'כפות' קשור
 - 10 באחרים שהרי הוא רק אחד, ורק
 - 11 כשישנם רבוי עלים שיף
 - 12 שיהיו כפותים, ואם-כן אף
 - 13 שהיותם כפותים מורה על
 - 14 ענין האחדות, מכל-מקום יש
 - 15 כאן גם ענין של רבוי,
 - 16 להיותם ריבוי עלים ואם כן גם
 - 17 בלולב יש לא רק אחדות אלא גם
 - 18 התחלקות היפך האחדות.
 - 19 וכן בענף עץ עבות, שצריך
 - 20 להיות תלתא בחד קינא¹¹,
 - 21 שלושה (עלים של ההדס) ב'קף' אחד
 - 22 הרי אף שהיותם עולים בקנה
 - 23 אחד הוא ענין של אחדות של
 - 24 שלושה עלים שונים המתאחדים יחד,
 - 25 מכל-מקום יש כאן גם ענין
 - 26 של רבוי, שצריכים להיות
 - 27 שלשה עלים דוקא ולא עלה
 - 28 אחד.
 - 29 וכמו כן בערבי נחל, שגדלים
 - 30 באחתה¹², בקבוצות ולא בכודים,
 - 31 הרי ענין האחתה שיף לומר
 - 32 רק במקום שיש רבוי, מה-
 - 33 שאין-כן פאשר יש רק אחד
 - 34 - לא שיף לומר ענין של
 - 35 אחתה, וכמו שכתוב¹³ יש
 - 36 אחד ואין שני גו' גם כן ואח
 - 37 אין לו, כלומר שאחד אמיתי הוא
 - 38 מי שאין לו אח. ונמצא,
 - 39 שבארבעת המינים כולם ישנו
- בזה גם היתהחלקות והשנויים דארבע תקופות השנה. ועל-דרך-זה בלולב הנקרא כפת תמרים, ואמרו חכמינו ז"ל¹⁰ שצריכים להיות עליו כפותים, הגה עם היותם כפותים זה עם זה באחדות, מכל-מקום הם רבוי עלים ולא עלה אחד, שהרי בעלה אחד לא שיף הענן ד'כפות' קשור באחרים שהרי הוא רק אחד, ורק כשישנם רבוי עלים שיף שיהיו כפותים, ואם-כן אף שהיותם כפותים מורה על ענין האחדות, מכל-מקום יש כאן גם ענין של רבוי, להיותם ריבוי עלים. וכן בענף עץ עבות, שצריך להיות תלתא בחד קינא¹¹, הרי אף שהיותם עולים בקנה אחד הוא ענין של אחדות, מכל-מקום יש כאן גם ענין של רבוי, שצריכים להיות שלשה דוקא ולא אחד. וכמו כן בערבי נחל, שגדלים באחתה¹², הרי ענין האחתה שיף לומר רק במקום שיש רבוי, מה-שאין-כן פאשר יש רק אחד - לא שיף לומר ענין של אחתה, וכמו שכתוב¹³ יש אחד ואין שני גו' גם כן ואח אין לו, כלומר שאחד אמיתי הוא מי שאין לו אח. ונמצא, שבארבעת המינים כולם ישנו
- (ב) ולהבין זה, צריך להקדים תחלה מה שנתבאר לעיל¹⁸ בענין "ארוממך אלקי המלך"¹⁹, שבתבת "אלקי" יש שני פירושים שונים שהם הפכיים, שהרי "אלקי" הוא לשון כח (כמו את אילי הגיבורים והחזקים של הארץ לקח²⁰), וגם לשון אלקות, שהוא ענין האור, וההתחלקות.
- (ב) ולהבין זה, צריך להקדים תחלה מה שנתבאר לעיל¹⁸ בענין "ארוממך אלקי המלך"¹⁹, שבתבת "אלקי" יש שני פירושים הפכיים, שהרי "אלקי" הוא לשון כח (כמו את אילי הארץ לקח²⁰), וגם לשון אלקות,

(10) ראה סוכה לב, א. שו"ע אדה"ז אר"ח סתרמ"ה ס"ג. (11) סוכה שם, ב. טשו"ע שם סתרמ"ו ס"ג. שו"ע אדה"ז שם ס"ב. (12) פירש"י - הובא במאמרי אדמו"ר הזקן, וסידור שם. (13) קהלת ד, ח. (14) ר"ה כז, ב. (15) אחרי טז, ד. (16) ראה זבחים יח, ב ובפירש"י. (17) ראה עטרת ראש שער יוהכ"פ פ"ב ואילך (כח, א ואילך). מאמרי אדמו"ר האמצעי סוכות (דברים ח"ד) ע' א'רלב ואילך. ועוד. (18) ד"ה זה היום תחלת מעשיך פ"ג (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 5). (19) תהלים קמה, א. (20) יחזקאל יז, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהָרִי אֹרֶן וְכַח־הֶם שְׁנֵי הַפְּכִים, שְׁגֵרֵי הָאֹרֶן הוּא שְׁדָבוּק
- 2 בְּמִקְוֵוֹ, הַמֵּאֹר מְקוֹר הָאֹר, וְאוֹפֶן דְּבָקוֹתוֹ שֶׁל הָאֹר בְּמֵאֹר הִיא
- 3 דְּבָקוֹת נִגְלִית, כִּי הַקֶּשֶׁר בֵּין הָאֹר וְהַמֵּאֹר גָּלוּי, וְהָאֹר מְגֻלָּה אֶת
- 4 מְקוֹרוֹ וּמַהוּוּה בִּיטּוּ וְהַתְּגַלּוּת שֶׁל הַמֵּאֹר וְלֹכֵן נִכְר בְּאֹר מִה מְקוֹרוֹ, הָאֵם
- 5 הוּא אֹר שֶׁל נֹר אֹר הַשֶּׁשֶׁם וְכד',
- 6 וְאֵינוּ פּוֹעֵל שְׁנֵי כָּלל בְּמֵאֹר
- 7 שְׁאֵינוּ מִשְׁתַּנֵּה מִכֵּן שְׁאֹרוֹ מֵאִיר
- 8 וּמִתַּפְשֵׁט, מֵה־שְׁאֵין־בֶּן גֵּדֵר
- 9 ה'כַּח־הֶם הוּא שְׁנִפְרָד מִמְּקוֹרוֹ
- 10 וְאֵינוּ דְּבוֹק בּוֹ בְּגָלוּי, וְאֵינוּ מְגֻלָּה
- 11 אֶת מְקוֹרוֹ אֲלֵא מְקוֹרוֹ נִמְצָא בּוֹ רַק
- 12 בְּהַעֲלֵם, וּפּוֹעֵל בּוֹ בְּמִקְוֵוֹ שְׁנֵי.
- 13 וּמִכָּל־מְקוֹם מִצַּד שְׁנֵי יֵשׁ גַּם
- 14 מַעֲלָה בְּכַח־הֶם לְגַבִּי אֹר,
- 15 שְׁהָאֹר־אֵינוּ פּוֹעֵל עֲנִין שֶׁל
- 16 הַתְּחַדְּשׁוֹת אֲלֵא מֵאִיר מִהֶמְקוֹר
- 17 בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא, וְדוֹקָא כַּח־פּוֹעֵל
- 18 עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת לְגַבִּי הַמְּקוֹר,
- 19 שְׁזֵהוּ כָּלְלוֹת עֲנִין הַהִתְהוּוֹת
- 20 שֶׁל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים שְׁנִפְרָד
- 21 הַתְּחַדְּשׁוֹת יֵשׁ מֵאִין דְּבֵר מִלֹּא־
- 22 דְּבֵר, וּבִזְנָה בְּעִנִּין הַהִתְהוּוֹת שֶׁל יֵשׁ
- 23 וּמִצִּיאֹת חֲדָשָׁה נִרְאָה וּמִתְגַּלָּה
- 24 תּוֹקֶף מְקוֹרוֹ שֶׁל הַכּוֹחַ הַמַּהוּוּה
- 25 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּעִנִּין הָאֹר־
- 26 שְׁמֵאִיר בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא.
- 27 וְכִין שְׁבִכַח הָאֱלֹקִי שְׁלִמְעָלָה
- 28 יִשְׁנֶן שְׁתֵּי הַמַּעֲלֹת, הֵן מַעֲלָה
- 29 ה'כַּח־הֶם שְׁפּוֹעֵל עֲנִין שֶׁל
- 30 הַתְּחַדְּשׁוֹת כִּפִּי שֶׁהִדְבֵּר מִתְּבַטָּא
- 31 בְּהִתְהוּוֹת יֵשׁ מֵאִין, וְהֵן מַעֲלָה
- 32 הָאֹר־שְׁאֵינוּ פּוֹעֵל שְׁנֵי
- 33 בְּמִקְוֵוֹ וְהוּא דְּבוֹק בְּמִקְוֵוֹ
- 34 וְלֹכֵן הוּא מְגֻלָּה אֶת הַמֵּאֹר, לָכֵן
- 35 נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן "אֱלֹקִי" שְׁפּוֹלָל
- 36 יַחַד אֶת שְׁנֵי הָעֲנִינִים דְּכַח־
- 37 וְאֹר־לְהוֹרוֹת שֵׁשׁ בּוֹ שְׁתֵּי
- 38 הַמַּעֲלֹת²¹ (וּבִמְאֹמֶר דִּיבֹר־
- 39 מִהִתְחִיל זֶה הַיּוֹם נִתְבָּאֵר בְּאִרְכּוֹת גַּם
- 40 הַקֶּשֶׁר שֶׁל שְׁנֵי עֲנִינִים אֲלוֹ בִּלְקִיר,
- 41 עֲנִין הַכּוֹחַ שֶׁמַּעֲלָתוֹ בְּעִנִּין

- 42 הַהִתְחַדְּשׁוֹת וְעִנִּין הָאֹר שֶׁמַּעֲלָתוֹ בְּעִנִּין הַגִּילּוּי - ל'הַמִּלְךְ', סְפִירַת הַמַּלְכוּת.
- 43 ג) אֲמָנָם עֲדִין צָרִיף לְהִבִּין²², מֵהוּ הַהִכְרַח שְׁכַח הַפּוֹעֵל
- 44 כּוֹחַ הַבּוֹרָא שְׁבִנְפִעֵל הַנִּמְצָא בְּנִבְרָא יֵשׁ בּוֹ גַּם מַעֲלָה הָאֹר־
- 45 שְׁהוּא דְּבוֹק בְּמִקְוֵוֹ וְלֹכֵן נִתְבָּאֵר שֶׁמַּעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת יֵשׁ אֶת שְׁתֵּי
- 46 הַמַּעֲלֹת כֹּאחַד. דְּבִשְׁלָמָא בְּנוֹעֵ
- 47 לְמַעֲלָה הָאֹר־שְׁאֵינוּ פּוֹעֵל
- 48 שְׁנֵי בְּמִקְוֵוֹ עַל יְדֵי זֶה שִׁמְתַּגְלָה
- 49 וּמֵאִיר מִמֵּנוּ, הָרִי זֶה דְּבֵר
- 50 הַמּוֹכְרָח, לְפִי שְׁלִמְעָלָה לֹא
- 51 שִׁיף עֲנִין שֶׁל שְׁנֵי חֲסֵי
- 52 וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב²³ אֵינוּ
- 53 הָוִי לֹא שְׁנִיתִי, אֲכָל אֵינוּ
- 54 מוֹכֵן מֵהוּ הַהִכְרַח שְׁכַח
- 55 הַפּוֹעֵל שְׁבִנְפִעֵל אֵינוּ נִפְרָד
- 56 מִמְּקוֹרוֹ וְלִמָּה לֹא יִיתְכֵן שֶׁהַכּוֹחַ
- 57 הַיּוֹדֵד לְהוֹוֹת יֵשׁ מֵאִין יִהְיֶה נִפְרָד
- 58 מִמְּקוֹרוֹ אֲלֵא מִבְּאִירִים שְׁגַם בּוֹ יֵשׁ
- 59 מַעֲלָה הַרְבּוּקוֹת כְּמוֹ שְׁהִיא קִימַת בְּאֹר.
- 60 וְאֶדְרָבָה, לְכֹאֲרָה יֵשׁ מְקוֹם
- 61 לְיוֹמֵר שְׁכַח הַפּוֹעֵל כּוֹחַ הַבּוֹרָא
- 62 הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּנִבְרָאִים לְהוֹוֹת אוֹתָם מֵאִין
- 63 לֵישׁ הוּא נִפְרָד מִמְּקוֹרוֹ וְאֵינוּ
- 64 דְּבוֹק בּוֹ כְּמוֹ שֶׁהָאֹר דְּבוֹק בְּמֵאֹר.
- 65 דְּהִנֵּה, כָּלְלוֹת הָעֲנִין דְּכַח־
- 66 הַפּוֹעֵל כָּל הַמִּצִּיאֹת שֶׁל כּוֹחַ אֱלֹקִי
- 67 שְׁבֵא וְיֹדֵד לְבִרְוֹ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים
- 68 מוֹגַבְלִים שִׁיף רַק לְאַחֲרֵי
- 69 הַצְּמִצּוּם שֶׁל הָאֹר הָאֵין־סוֹף הַבְּלִי־
- 70 גְּבוּל, שְׁהֵרִי קוֹדֵם הַצְּמִצּוּם
- 71 הָרֵאשׁוֹן הִיזָה אֹר־אֵין־סוֹף
- 72 מִמִּילָא אֶת מְקוֹם הַחֲלָל הָרִיק,
- 73 כְּלוֹמֵר שֶׁלֹּא הִיִּיתָה כָּל מִצִּיאֹת אַחֶרֶת
- 74 מִלְּבַד הָאֱלֹקוֹת וְלֹא הִיזָה שִׁיף
- 75 כָּל עֲנִין הַתְּהוּוֹת
- 76 הָעוֹלָמוֹת²⁴ הַמּוֹגַבְלִים כִּי מֵאִין־
- 77 סוֹף וּבְלִי גְּבוּל לֹא יִכּוֹלִים לְהִתְהוּוֹת
- 78 דְּבִרִים מוֹגַבְלִים וְכָל הַהִתְהוּוֹת
- 79 הַתַּפְשֵׁרָה רַק עַל־יְדֵי צְמִצּוּם הָאֹר
- 80 הָאֵין־סוֹף שֶׁרַק הָאֶרֶץ מוּעַטֶת
- 81 וּמִצּוּמִצּוּמֵת מִמֵּנוּ תֵּאִיר, וּבִפְרָטִיּוֹת
- 82 יוֹתֵר, כַּח־הֶם הַפּוֹעֵל הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי

(21) ראה גם ד"ה ולקחתם הנ"ל (המשך תע"ב שם פש"ל (ע' תרעח)). (22) בהבא לקמן - ראה ד"ה למען דעת דשחהמ"ס העת"ר (המשך תע"ב שם פש"ל (ס"ע תרפ) ואילך). (23) מלאכי ג, ו. (24) ראה עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 היורד להוות נבראים הוא למטה גם מאצילות, דכשם שלא
 2 שיף כללות ענין ההתהוות קודם הצמצום, דהינו בבחינת
 3 אצילות דכללות, (כמבואר בקבלה וחסידות, בסדר השתלשלות' יש
 4 ארבעה עולמות, אצילות-בריא-יצירה-עשיה כפי שהם ארבעה עולמות
 5 פרטיים, וישנה התחלקות של אצילות-
 6 בריא-יצירה-עשיה הכלליים: כללות
 7 אור האין-סוף שלפני הצמצום נקרא
 8 "אצילות דכללות"; "אדם קדמון"
 9 נקרא "בריא דכללות"; כתר –
 10 "יצירה דכללות" ועולם האצילות –
 11 "עשיה דכללות") כמו-כן גם
 12 באצילות הפרטית לא שיף
 13 התהוות ה'ש' כמציאות בפני
 14 עצמה הנפרדת מאלוקות, והינו,
 15 שגם אפילו מצד ספירת
 16 המלכות, האחרונה מעשר
 17 הספירות, שענינה צמצום אור
 18 הספירות שלמעלה ממנה והשפעת
 19 חיות אלוהית למטה, הרי בהיותה
 20 באצילות לא שיף ענין
 21 התהוות ה'ש' כי באצילות הביטול
 22 לאלוקות הוא ביטול מוחלט. וכדי
 23 שיוכל להיות ענין התהוות
 24 ה'ש' נבראים שהם מציאות נפרדת
 25 על-ידי כח הפועל כוח הבורא
 26 המתלבש בנבראים להוות אותם
 27 ולהחיות אותם, הוצרך להיות
 28 תחלה הצמצום הראשון,
 29 שהוא הצמצום בכללות אור
 30 האין-סוף שבבחינת אצילות
 31 דכללות, ואחר-כך הוצרך
 32 להיות הצמצום וההפסק
 33 שבין אצילות הפרטית שגם
 34 מצידו אין מקום לנבראים מוגבלים,
 35 לבריא-יצירה-עשיה
 36 שבעולמות אלה יש נבראים שהם 'ש'
 37 ומציאות, שהוא 'ההפסק' בין
 38 אצילות לבריא-יצירה-עשיה ענין
 39 המסך והפרסא צמצום ומיעוט
 40 נוסף באור שנמשל למסך ופרוכת
 41 שנועדו להסתיר ולהבדיל (כתרגום)
 42 אונקלוס על הפסוק "והבדילה הפרוכת
 43 לכם" שתרגם "פרוכת" – "פרסא" פידוע ולולי הצמצום הנוסף הזה לא
 44 הייתה יכולה להיות התהוות של נבראים גשמיים מוגבלים. ומאחר שכח
- הפועל בא לאחר הפסק הצמצום והפרסא דוקא, הרי הוא
 לכאורה נפרד ממקורו ואם כן מתחזקת השאלה מה הכרח לומר שגם
 ב'כוח' יש את מעלת האור' הדבוק במקורו?
 וכן ענין זה שלכאורה ה'כוח' נפרד ממקורו מוכח לכאורה גם
 מאופן הדרך והצורה של התהוות
 הנבראים על-ידי כח הפועל,
 דכיון שהנבראים הם
 מוגבלים, ויש גם (כנוסף לכך
 שהנבראים מוגבלים במהותם)
 הגבלה לזמן קיומם, דשית
 אלפי שנים הוה עלמא²⁵,
 ששת אלפי שנים יהיה העולם קיים
 (ולא יותר) הרי בהכרח לכאורה
 שגם הכח הפועל ומהנה את
 הנבראים הוא כח מוגבל, כי
 בדבר מוגבל לא יכול להיות
 התלבשות כח בלתי מוגבל,
 כי הגבול לא מסוגל להכיל ולקלוט את
 הכלי-גבול, והרי הגבלת הכח
 שבבורשו ומקורו הוא אכן בלתי
 מוגבל היא על-ידי הפרוד
 ממקורו דוקא, כי בהיותו
 דבוק במקורו הרי הוא בלי
 גבול כשם שהמקור עצמו הוא בלי
 גבול, ורק כשנפרד ממקורו
 נעשה כח מוגבל.
 וכן מוכח הוכחה נוספת שהכוח
 היורד ובא להחיות נבראים הוא בלי
 גבול, היא גם מהרגש הפרוד
 שבנבראים, לנבראים יש תחושה
 (לאמיתו של דבר, מוטעית) שהם
 מציאות נפרדת ממקורם ודבר בפני
 עצמו דכיון שהנבראים הם
 נפרדים בהרגשתם, לפחות לפי
 התחושה שלהם, הרי בהכרח
 שאופן התהוותם ממקורם
 ושרשם הוא בדרך פרוד
 מהמקור, דאם לא כן לא היה
 יכול להיות אצלם הרגש של
 פרוד, ומזה מוכרח שגם
 בכח המהנה אותם ישנו
 באיזה מקום לפחות במובן מסוים
 ענין של פרוד מהמקור. ולפי זה, היה צריך לומר לכאורה,
 שכח הפועל אינו כמו האור שהוא דבוק במקורו ובטל אליו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ואינו מציאות לעצמו, אֵלֶּא הוּא הכוח המהווה, 'כוח הפועל' נִפְרָד
2 מִמְקוּרֹו, וְשִׁיכוּתוֹ וְהִדְמִיּוּן שלו לַעֲנִין הָאוֹר הוּא רַק בְּזֶה
3 שְׁאִינוּ פּוֹעֵל שְׁנוֹי בִּמְקוּרֹו כְּמוֹ שֶׁהָאוֹר אִינוּ גּוֹרֵם שִׁינוֹ בִּמְקוּרֹו וּמְדוּעַ
4 אִם כֵּן מוֹדֵג בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁבִּכּוּחַ יֵשׁ גַּם אֶת הַמַּעֲלֹת שֶׁקִּיּוּמוֹת בָּאוּר?
5 אֶף הָעֲנִין הוּא, דְּנוֹסָף עַל
6 הָעֲנִין הָעֲקָרִי שֶׁזֶּהוּ עֵצֶם הַדָּבָר 1
7 שֶׁגַם הַכּוֹחַ וְלֹא רַק הָאוֹר דְּבוּק בִּמְקוּרֹו 2
8 דְּבָר פְּשׁוּט שְׁאִין צָרִיךְ לְאוֹת 3
9 וּמִזֹּפֶת כָּלֵל, וְאִין צוּרֵךְ בְּהוֹכַחַת 4
10 לִכְךָ מִצֵּד הָאֱמוּנָה שִׁ"לִית 5
11 אֲתֵר פְּנוֹי מִיָּנָה"26, אִין מְקוֹם 6
12 פְּנוֹי מִמֶּנּוּ, מִהִקְדוּשׁ בִּירֵךְ הוּא בְּעֵצְמוֹ 7
13 וְאִין לֶךְ דְּבָר שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ"27, 8
14 לֹא יִכּוּלָה לְהִיּוֹת מִצִּיאוֹת נִפְרֶדֶת 9
15 מֵאֲלוּקוֹת שְׁמָזָה מוֹכֶרֶחַ שְׁגָם 10
16 הַנִּבְרָאִים עֲצָמָם הַנִּרְאִים לְכַאוּרָה 11
17 כְּמִצִּיאוֹת נִפְרֶדֶת אִינֶם דְּבָר שְׁחוּץ 12
18 מִמֶּנּוּ חֲסִי וְשָׁלוֹם, וְכָל-שְׁכֵן 13
19 שֶׁהִכָּח הָאֲלוּקִי הַפּוֹעֵל וּמִהֵנָּה 14
20 אוֹתָם מ'אִין לִישׁ' אִינוּ חוּץ 15
21 מִמֶּנּוּ לְהִיּוֹת בְּכַחֲסִינָה נִפְרָד 16
22 חֲסִי וְשָׁלוֹם, שְׁעֲנִין זֶה שֶׁהִכָּח 17
23 הוּא מֵאֵת ה' וְאִין שׁוּם מִצִּיאוֹת נִפְרֶדֶת 18
24 מֵאֲלוּקוֹת מוֹנֵחַ אֲצֵל כָּל אֶחָד 19
25 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּאֱמוּנָה 20
26 פְּשׁוּטָה לֹא צוּרֵךְ בְּרָאִיוֹת 21
27 וְהַסְבְּרִים כּו' (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב 22
28 בַּתִּנְיָא 28 וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "הִקְדוּשׁ-בִּירוּךְ" 23
29 הוּא אִינוּ מִתְפַּעֵל חֲסִי וְשָׁלוֹם מֵאֲוֹרְעִי 24
30 הַעוֹלָם וּשְׁנוּיָו וְלֹא מִהַעוֹלָם עֲצָמוֹ 25
31 שְׁכוֹלָם אִינֶם פּוֹעֲלִים בּוֹ שׁוּם שִׁינוֹ 26
32 חֲסִי וְשָׁלוֹם וְהֵנָּה כְּדִי לְהַשְׁכִּיל זֶה הֵיטֵב 27
33 בְּשִׁכְלָנוּ כִּכֵּר הָאֲרִיכּוֹ חֲכָמֵי הָאֵמֶת 28
34 בְּסַפְרֵיהֶם אֶךְ כָּל יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים בְּנֵי 29
35 מֵאֲמִינִים בְּלִי שׁוּם חֲקִירַת שְׁכָל אֲנוּשִׁי 30
36 וְאוֹמְרִים אֵתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא 31
37 הַעוֹלָם וְכו'), הִגָּה בְּנוֹסָף לִכְךָ שְׁכָל 32
38 יִהְיֶה מֵאֲמִין דְּבָרֵי, הִרִי גַם מִצֵּד 33
39 הַשְּׁגָתָה שֶׁשְׁכָל הַהִיגִיין מוֹיָן 34
40 הַהִכָּרָה שֶׁכָּח הַפּוֹעֵל הַכּוֹרָא 35
41 וּמִהוּוֹה אֶת הַנִּבְרָאִים אִינוּ נִפְרָד חֲסִי וְשָׁלוֹם מִמְקוּרֹו, וְלֹא כְּמוֹ כָּח
- הַזְרִיקָה כֹּאשֶׁר הָאָדָם עוֹשֶׂה פְּעוּלָה שֶׁל זְרִיקָה שְׁנַעֲשֶׂה נִפְרָד מִהַכָּח
שְׁבִיד, כְּדִלְקָמֶן.
(ד) וְיֻכָּן בְּהִקְדָם הַמְבָאָר בַּתִּנְיָא חֵלֶק שְׁנוֹי 29
וְהָאֵמוּנָה" שְׁבִירָאֵת שְׁמִים וְאָרְץ שְׁהִיא בְּרִיאָה שֶׁל 'יש' מ'אִין אִינוּ
כְּמוֹ בְּאֶשֶׁר יֵצֵא לְצוּרֵךְ כָּלִי
שְׁאִין הַכָּלִי צָרִיךְ לִידֵי הַצּוּרֵךְ
כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ לְהַתְקִיִּים, כִּי אֶף
שְׁיָדִיו שֶׁל הַצּוּרֵךְ מְסוּלָקוֹת
הֵימָנוּ מִהַכָּל וְהוֹלֵךְ לוֹ הַצּוּרֵךְ
בְּשׁוּק בְּמָקוֹם אַחֵר מִהַמָּקוֹם שֶׁבוֹ
נִמְצָא הַכָּלִי וְעוֹסֵק דְּבָרִים אַחֲרִים,
הַכָּלִי קִיָּם בְּתִבְנִיתוֹ וְצִלְמוֹ
מִמֶּשׁ בְּאֶשֶׁר יֵצֵא מִיַּד הַצּוּרֵךְ
וְאִין כָּל צוּרֵךְ בְּצוּרֵךְ כְּדִי שֶׁהַכָּלִי
יִמְשִׁיךְ לְהַתְקִיִּים בְּצוּרָה שֶׁהַצּוּרֵךְ עוֹשֶׂה,
וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁהָאוֹמֵן לֹא חִדָּשׁ
דְּבָר בְּגוּף עֵצֶם מִצִּיאוֹת הַכָּלִי,
וּפְעוּלָתוֹ בְּשְׁנוֹי הַצּוּרָה אִינָה
אֵלֶּא יֵשׁ מִישׁ, שְׁהִי הַצּוּרֵךְ בִּסֵּךְ
הַכּוֹל מִשְׁנֵה מְצוּרָה אַחַת לְשִׁנִּיָּה
כְּמִצִּיאוֹת קִיּוּמָה מִה-שְׁאִין-כֵּן
בְּמַעֲשֶׂה שְׁמִים וְאָרְץ בְּרִיאַת
הָעוֹלָם שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאִין, צָרִיךְ
לְהִיּוֹת כָּח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל
תְּמִיד כִּי מֵאַחֵר שֶׁמְדוּבָר בְּחִידוּשׁ,
הִרִי הוּא קִיָּים רַק כָּל עוֹד מִחֲדָשִׁים
אוֹתוֹ.
וְכִידּוּעַ 30 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת גַּם
הַהוֹכָחָה מְזַרְקֶת הָאֶבֶן
מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, דְּכִינוּן שֶׁזֶּהוּ
הַעוֹבְדָה שֶׁהָאֶבֶן עֹפֶה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה
עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת שֶׁלֹּא קִיָּים
בָּאֵבֶן מִצֵּד עֲצָמָה, הֵיפֵךְ טָבַע
הָאֶבֶן שֶׁמִּטְבְּעָה נּוֹפֶלֶת מִלְמַעְלָה
לְמַטָּה, הִרִי זֶה יוֹמָשׁוֹף וְיִשְׁפִיעַ
וְיַפְעֵל בָּאֵבֶן רַק כָּל זְמַן שֶׁכָּח
הַזּוֹרֵק שְׁכִיד הָאָדָם נוֹשֵׂא אֶת
הָאֶבֶן, וְכִשְׁכִּלָה כָּח הַזּוֹרֵק -
יִחְזוֹר הָאֶבֶן לְטִבְעוֹ וְיִפּוֹל
לְמַטָּה כִּי הַסְתִּימָה הַשְּׁפַעְתּוֹ שֶׁל
כּוֹחַ הַזּוֹרֵק שְׁחִידָה בָּאֵבֶן מִצֵּד הַפּוֹךְ מִטְבְּעָה.

(26) תְּקוּ"ז תנ"ז (צא, סע"ב). (27) תניא רפכ"א. (28) פמ"ב (ס, ב). (29) שער היחוד והאמונה פ"ב. (30) ראה סה"מ תרמ"ג ע' מ. תר"ס ע' סה ואילך. תרס"ד ע' ג ואילך. המשך תער"ב ח"א ע' צה ואילך. סה"מ תרצ"ג ע' תתקל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְדוּגְמָתוֹ של משל זה מכוח הזורק בנמשל **בְּעֵנִין הַהֲתַחַדְשׁוֹת**
 2 **שְׁבִהֲתֵהוּת הָעוֹלָמוֹת**, שהרי התהוות יש מאין היא חידוש עצום
 3 **שְׁבִהֲכֶרֶם לְהִיּוֹת בָּהֶם** בעולמות **תְּמִיד כֹּחַ הַמַּחְדָּשׁ כו'** שמהווה
 4 ובורא ומחיה אותם מחדש כל רגע ורגע.
 5 וּלְהַעֲרִיר, שְׂבָאָמַת לֹא שִׁיף
 6 לומר **לְגַבִּי הַהֲנָהָה**
 7 שְׁלֹמֶעֱלָה הַהֲנָהָה האלוהית
 8 **(בְּנוֹגֵעַ לְהַתְהַוּוֹת הָעוֹלָמוֹת**
 9 **וְכִיּוֹצֵא בָּזָה) שְׁבִהֲכֶרֶם לְהִיּוֹת**
 10 **בְּאוֹפֶן בָּזָה או בְּאוֹפֶן בָּזָה,**
 11 **בְּגִלְל שֵׁשׁ הֻכְחָה או קוּשִׁיָּא**
 12 **מִעֵנִין דּוּגְמָתוֹ אֲצֵל**
 13 **הַנִּבְרָאִים, שֶׁהָרִי הוּא יִתְבָּרֵךְ**
 14 **הוּא נִמְנָע הַנִּמְנָעוֹת**³¹ כלומר,
 15 לאמתו של דבר גם אם מצינו הקבלה
 16 לענין מסויים באלוקות בעיניי העולם
 17 ולכאורה המשל אכן הולם את הנמשל,
 18 עדיין אין להסיק מכך שהמצב
 19 המסויים ואופן ההנהגה למעלה
 20 'מוכרח' להיות באופן כזה או אחר,
 21 שהרי הקדוש-ברוך-הוא "נמנע
 22 הנמנעות", מנוע מכל הימנעות ולא
 23 שייך לומר על שום דבר שה' מנוע
 24 מלעשותו בגלל סיבה כזו או אחרת.
 25 **וּבִפְרָט פְּאֶשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת**
 26 **הַתְּהַוּוֹת הַבְּרִיאָה, הִרִי בִזָּה עוֹד**
 27 יותר מודגש שאין שום 'הכרח' למעלה
 28 שהבריאה תהיה דווקא באופן מסויים
 29 **דְּכִיּוֹן שְׁכָלּוֹת עֵנִין הַתְּהַוּוֹת**
 30 **מֵאֵין לִישׁ אֵינוֹ בְּחִיק**
 31 **הַנִּבְרָאִים כָּלָל** שאין להם כלל את
 32 הכוח לברוא בריאה חדשה יש מאין.
 33 **אֲלֵא בְּחִיק הַבּוֹרָא בְּלִבְד**³²,
 34 שרק הוא לבדו בכוחו ויכולתו להיות
 35 יש מאין, **הָרִי בּוֹדָאי לֹא שִׁיף**
 36 **לְהִבִּיא הֻכְחוֹת או קוּשִׁיּוֹת**
 37 על האופן שבו נעשית הבריאה
 38 **מְדוּגְמָאוֹת שְׂמַצִּינוּ גַבִּי**
 39 **הַנִּבְרָאִים.**
 40 **אֲלֵא שְׂאֵף-עַל-פִּי-כֵן,** למרות
 41 שלאמתו של דבר, משל על ענין
 42 ה'הכרח' למטה לא מחייב שכן הוא גם
- למעלה, **הָרִי יְדוּעַ**³³ בתורת החסידות **שְׁעֵלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁכָל**
הָעֵנִינִים (כּוֹלָל גַּם עֵנִין הַתְּהַוּוֹת הַבְּרִיאָה מֵאֵין לִישׁ שְׂבַעֲצֵם
 הוא למעלה מהשגת הנבראים והוא 'בחקי הבורא' בלבד) **יְהִיו בְּאוֹפֶן**
שְׁכָל מִה שְׂאֵפְשֶׁר יִכּוֹל לְהִיּוֹת עַל-פִּי הַשְּׁכָל (שֵׁשׁ לְזָה אֵיזָה
מְקוֹם בְּשָׁכָל וּלְפַחוֹת בְּמִידָה
 מסויימת ניתן להבנה בשכל אנושי)
יְהִיָּה זֶה עַל-פִּי הַשְּׁכָל כו', וְרַק בְּגִלְל זֶה כִּי כָךְ עֵלָה בְּרָצוֹנוֹ
 שער כמה שאפשר הדברים יהיו
 מובנים בשכל שִׁיף **לְהִבִּיא**
 הוֹכְחָה מִכֹּחַ הַזְּרִיקָה הַנוֹשָׂא
 אֶת הָאֶבֶן כָּל מִשְׁוֹ זְמַן
 הַלִּיכָתוֹ לְמַעֲלָה, שהוא חידוש
 ודבר מנוגד לטבע האדם שִׁכֵּן **הוּא**
גַּם בְּהַתְהַוּוֹת הַנִּבְרָאִים שהיא
 חידוש גדול, כיוון שהתהוות היא
 בדרך יש מאין, **שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת כֹּחַ**
הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל תְּמִיד כדי לחדשו
 כל הזמן מחדש.
אֲף לְכַאוּרָה גם לאחר כל המבואר
 לעיל **עֲדִין יֵשׁ מְקוֹם לומר**
שֶׁהַכֹּחַ הַפּוֹעֵל הוּא נִפְרָד
מִמְקוּרוֹ, לא כמו האור הדבוק
 במקורו, **כְּמוֹ בְכֹחַ הַזְּרִיקָה**
שֶׁנִּעֲשֶׂה נִפְרָד מִהַכֹּחַ שֶׁבִּיד,
 כפי שממשיך ומבאר. והינו, **שֶׁלֹּא**
זו בְּלִבְד שֶׁמִּשְׁל כֹּחַ הַזְּרִיקָה
מוֹכִיחַ רַק שֶׁהַנִּבְרָא צָרִיף
תְּמִיד בשביל להתקיים **שִׁיחִיָּה בּוֹ**
כֹּחַ הַפּוֹעֵל (כְּשֵׁם שְׁכָל מִשְׁוֹ
זְמַן עֲלִית הָאֶבֶן צָרִיף לְהִיּוֹת
בָּה כֹּחַ הַזּוֹרֵק וברגע שהכוח
 הזורק נעלם האבן חוזרת ונופלת
 למטה), **וְאֵינוֹ מוֹכִיחַ שֶׁכֹּחַ**
הַפּוֹעֵל הוּא דְּבוֹק בְּמִקּוּרוֹ
וְאֵינוֹ נִפְרָד מִמֶּנּוּ, אֲלֵא
אֲדָרְבָּה, שֶׁמִּמִּשְׁל כֹּחַ הַזְּרִיקָה
יֵשׁ לְהִבִּיא רָאִיָּה לְהִיפֹף³⁴
 וללמוד מזה שאדרבה, כוח הפועל

(31) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב ואילך. (32) ראה תניא שבהערה 51. ובכ"מ.

(33) ראה סה"מ תרנ"ח ע' כז. תרצ"ב ע' תכה. (34) ראה גם סה"מ תר"ס ותרס"ד שם.

ביאור בדרך אפשר

1 שמתלבש בנכבד הוא נפרד. דְּהֵנָּה, בְּזִירְקַת הָאֶבֶן מְלֻמָּטָה
 2 לְמַעְלָה, עִם הָיִית שְׂפָאָשֶׁר יִכְלָה כֹּחַ הַזּוֹרֵק תּוֹפֶסֶק עֲלִית
 3 הָאֶבֶן (וּמִזֶּה מִוכַּח שֶׁבִּדְרוֹ חִידוּשׁ יֵשׁ צוֹרֵךְ בִּפְעוּלַת הַכּוּחַ תָּמִיד, כִּאֲמוּר),
 4 מִכָּל־מְקוֹם כֹּל זָמַן שֶׁיִּשְׁשֹׁנוּ כֹּחַ הַזּוֹרֵק בָּאֶבֶן וְהַשְּׁפַעְתּוֹ עֲדִיין לֹא
 5 הַסְתִּימָהּ, הָרִי הוּא פּוֹעֵל בָּאֶבֶן
 6 שְׁנוֹי הַטֵּבַע לַעֲלוֹת מְלֻמָּטָה 1
 7 לְמַעְלָה, אֶף־עַל־פִּי שְׂכֵבֶר 2
 8 יֵצֵא וְנִפְרַד מִן הַכֹּחַ שֶׁתּוֹךְ 3
 9 הַיָּד וּלְכֹאדָּרָה זֶה הִנֵּחָה בִּירוּרָה 4
 10 שֶׁכּוּחַ יִכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ וּלְפַעוֹל חִידוּשׁ 5
 11 בִּנְפֻעַל גַּם אִם הוּא נִפְרַד מִמְּקוּרָו. 6
 12 וְהִנֵּנוּ, שְׁעַם הָיִית שְׂפַח 7
 13 הַזּוֹרֵק שְׂבִיד הָאֵדִים הוּא מְדוּר 8
 14 וּמוֹגְבֵל, שְׁהֵרִי גַם כְּלוֹת כֹּחַ 9
 15 יֵד הָאֵדִים (גַּם בְּהִיּוֹתוֹ בְּתוֹךְ 10
 16 הַיָּד) הוּא מְדוּר וּמוֹגְבֵל, 11
 17 וְעַל־אַתֶּם־כִּמְהָ־וְכִמְהָ הַכֹּחַ 12
 18 שֶׁזּוֹרֵק וְנוֹשֵׂא אֶת הָאֶבֶן, 13
 19 שֵׁשׁ בּוֹ הַגְּבֻלָּה כְּפִיּוּלָה, 14
 20 הַגְּבֻלָּה אַחַת שְׁהוּא נֹבַע מְדוּרָה שֶׁל אֵדִים
 21 מוֹגְבֵל, וְהַגְּבֻלָּה שְׁנִיָּה לְהִיּוֹתוֹ גַּם 15
 22 נִפְרַד מִן הַכֹּחַ שֶׁתּוֹךְ הַיָּד, 16
 23 מִכָּל־מְקוֹם בְּכַחוֹ וּבִיכְלָתוֹ 17
 24 לְפַעַל בָּאֶבֶן חִידוּשׁ הִיפֹךְ 18
 25 טִבְעוֹ. וְלְכֹאדָּרָה אֶפְשָׁר 19
 26 לֵאמֹר, שֶׁכֵּן הוּא גַם בְּהִתְהוּיּוֹת 20
 27 הַבְּרִיאָה מֵאִין לִישׁ, שְׁלִיּוֹתוֹ 21
 28 רַק עַל מִשְׁךְ זָמַן מוֹגְבֵל 22
 29 דְּשִׁית אֶלְפִי שְׁגִין דְּהֵי 23
 30 עֲלָמָא, כִּיּוּן שֶׁמִּלְכַתְחִילָה הַכּוּחַ 24
 31 הַפּוֹעֵל נִמְשָׁךְ רַק לְחֻקּוֹפָה מְסוּיִימָת 25
 32 וּמוֹגְבֵלָת, שֶׁשֶׁת אֲלֵפִים שְׁנָה שֶׁנִּקְצְבוּ 26
 33 לְקִיּוֹם הָעוֹלָם, יִכּוֹל כֹּחַ הַפּוֹעֵל 27
 34 הַמְהִירָה לְהִיּוֹת נִפְרַד מִמְּקוּרָו 28
 35 (כִּמְדוּ כֹּחַ הַזּוֹרִיקָה שֶׁנִּפְרַד 29
 36 מִהֵדִי), וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה 30
 37 בְּכַחוֹ וּבִיכְלָתוֹ לְפַעַל הַחִידוּשׁ 31
 38 דְּהִתְהוּיּוֹת יֵשׁ מֵאִין (עַל־דֶּרֶךְ 32
 39 פְּעוּלַת הַחִידוּשׁ דְּעֲלִית הָאֶבֶן 33
 40 מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה הִיפֹךְ טִבְעוֹ) 34
 41 וְשׁוּב חִזּוֹרָת הַשְּׂאֵלָה מִה הַהִכְרַח 35
 42 הַהִיגוּנִי־שְׂכָלִי לְקַבּוֹעַ שֶׁהַכּוּחַ הָאֱלּוּקִי 36
 43 הַמְהוּוֹה אֵינוֹ נִפְרַד מִמְּקוּרָו, כִּשֶּׁם 37
 44 שֶׁהָאוֹר הָאֱלּוּקִי אֵינוֹ נִפְרַד מִמְּקוּרָו? 38

ביאור בדרך אפשר

45 אף הֶעֱנִין הוּא, שֶׁהוֹכַחָה שְׁכַח הַפּוֹעֵל הוּא דְבוּק
 46 בְּמִקְוֹרוֹ וְאִינוּ פּוֹעֵל כְּמוּ כּוּחַ הַזּוּרִיקָה כְּאִמּוֹר לַעֲלִי, הִיא מִפְּעוּלַת
 47 הַבּוֹרֵא (לֹא כִאֲפֹן שֶׁכּוּ נַעֲשֶׂתָה הַבְּרִיאָה וְהַתְּהוּתוֹת שֶׁכּוּהָ אֲכָן יֵשׁ מִקּוֹם
 48 לַשְּׂאֵלוֹת הָאִמּוֹרוֹת אוֹלִי אֲפֹשֶׁר לֹמַר שֶׁהִכּוּחַ נִפְרַד, אֵלֶּא) בְּהִנְהֻגַת
 49 הַנִּבְרָאִים לְאַחֲרֵי שְׁנֵתֵהוּ, כִּפִּי
 50 שִׁמְשִׁיךְ וּמִבְּאֹר.
 51 דְּהֵנָּה, בְּמִשְׁלַל דּוּרִיקַת הָאֲבֹן
 52 מִלְּמִטָּה לְמַעֲלָה עַל־יְדֵי כּוּחַ הַזּוּרִיקָה
 53 שְׂכִיד, הָרִי לְאַחֲרֵי שֶׁהָאֶדָם
 54 זּוֹרֵק אֶת הָאֲבֹן, אֵין לוֹ
 55 שְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה כָּלֵל עַל
 56 אוֹפֶן הַלִּיכַת הָאֲבֹן וְכַתָּה, לְאַחֵר
 57 שֶׁהָאֲבֹן נִזְרָקָה, אֵין לְאֶדָם שׁוֹם שְׁלִיטָה
 58 לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַכִּיּוֹן אוֹ הַמְּהִירוֹת אוֹ
 59 הַצּוּרָה כִּיצַד הָאֲבֹן תַּעֲוֶף, דְּכִיּוֹן
 60 שֶׁהִכָּח הַנוֹשֵׂא אֶת הָאֲבֹן
 61 נִפְרָד מִיָּדוֹ, לְכֹן אֵי־אֲפֹשֶׁר לוֹ
 62 לְשַׁנּוֹתוֹ כִּי אֵלֶּא הָאֲבֹן תַּעֲוֶף
 63 בְּהַתָּאם לְאוֹפֶן הַזּוּרִיקָה וְלֹא אַחֲרָה.
 64 אֲבָל בְּבְרִיאַת שְׁמַיִם וָאָרֶץ,
 65 הָרִי גַם לְאַחֲרֵי שֶׁנִּבְרָא
 66 הָעוֹלָם בְּזֶרֶם שְׁלֵקוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יֵשׁ
 67 אֵת מִלּוֹא הַשְּׁלִיטָה וְהַמְּשָׁלָה עַל
 68 הַנְּהַגַת הָעוֹלָמוֹת, וְלִכֹּן רוֹאִים אֲנִי
 69 שֶׁיֵּשׁ כִּמְהָ וְכִמְהָ שְׁנֵי יָמִים
 70 וְהַבְּדִלִים (מִזְמָן לְזְמָן) בְּאוֹפֶן
 71 הַהִשְׁפָּעָה מִלְּמַעְלָה, הֵן
 72 בְּנוֹגֵעַ לְכָלִּלוֹת הָעוֹלָם, וְהֵן
 73 בְּנוֹגֵעַ לְאֶדָם הָעוֹבֵד אֵת ה'
 74 בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא תְּכִלִּית הַבְּרִיאָה,
 75 כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁵
 76 "בְּרֵאשִׁית" ה' בְּרָא אֵת הָעוֹלָם
 77 כְּכָתוּב "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֵת
 78 הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ" בְּשִׁבְלִי
 79 יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּזְכָּרָא רֵאשִׁית
 80 (כְּכָתוּב "קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית
 81 תְּבוֹאָתָהּ"), וְכִמּוֹ לְמַשֵּׁל
 82 בְּהִשְׁפָּעָה רִוּחַנִּית שֶׁנִּמְשָׁף
 83 גִּילּוֹי אֱלֹקוֹת בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ויבְּעוּלָם כְּאִשֶּׁר עֲבֹדְתָהּ הִיא כִּדְבָעִי כְּנֹרֶשׁ דְּוָקָא, הֵן בְּעֶסֶק
2 הַתּוֹרָה, שֶׁכְּאִשֶּׁר זָכָה וְלִמּוּד הַתּוֹרָה שְׁלֹו הוּא כְּרָאִי נַעֲשִׂית לוֹ
3 הַתּוֹרָה סֵם חַיִּים, וְכְאִשֶּׁר לֹא זָכָה אֵלָּא הוּא לִמּוּד תּוֹרָה לֹא בְּאֹפֶן
4 הַרְאִי הָרִי זֶה לְהִיפֹךְ חֲסִי-וְשָׁלוֹם³⁶, הָרִי שָׁגַם לֵאחֹר הַבְּרִיאָה
5 הַקְדוּשָׁה-בְּרִיחַ הוּא הַשְׁלִיט לִקְבוֹעַ
6 מִזֶּה וְאֵין יִתְגַּלֶּה וְיוֹמֶשֶׁךְ מִלְּמַעְלָה עַל
7 הָאָדָם וְעַל הָעוֹלָם וְכִמְדוּ-כֵּן יֵשׁ
8 בְּמָה שְׁנוּיִים בְּהַשְׁפָּעָה הָאֱלֹקִית
9 מִלְּמַעְלָה שְׁתֻּלִּיִּים בְּעֲבֹדַת
10 הַתְּפִלָּה שֶׁל הָאָדָם, דְּנוֹסָף לְזֶה
11 שְׁפָלָלוּת עֲנִין הַתְּפִלָּה הוּא
12 "סוּלָם מוֹצֵב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ
13 מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה"³⁷, הֵינּוּ דֶּרֶךְ
14 וְאִמְצָעִי שְׂדֵרְכָם יִכּוֹל הָאָדָם הַנִּמְצָא
15 לְמַטָּה ("מוֹצֵב אֶרֶץ") לְהַתְחַבֵּר
16 וְלִהְיוֹת קֶשֶׁר לְאֱלֹקִוֹת ("מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה")
17 וּבִסּוּלָם יִשְׁנֶן בְּמָה מְדֻרְגּוֹת
18 שְׁלִיבוֹת, שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׁנוּיִים
19 שְׁקִימִים בְּעֲבֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
20 דְּרוֹגוֹת רַבּוֹת, הָרִי יִשְׁנֶנּוּ גַם הַשְּׁנוּי
21 בְּפַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה שְׁלִפְעָמִים
22 מִתְּמַלְּאֵת בְּקִשְׁתּוֹ וְתִפְלָתּוֹ,
23 וְלִפְעָמִים כֹּי'. וְכִמְדוּ-כֵּן יֵשׁ
24 שְׁנוּיִים בְּעֲבֹדַת הַתְּפִלָּה
25 עֲצֻמָּה, שֶׁכְּאִשֶּׁר הַהִתְבּוֹנְנוּת
26 בַּתְּפִלָּה הִיא רַק בְּשִׁבִּיל לִידַע
27 הַהִשְׁפָּעָה הַצֵּד הַעֲיוֹנִי הַהִשְׁכָּלִית
28 שֶׁבְּעֲנֵנָהּ, אֲזִי אֶף-עַל-פִּי שֵׁשׁ
29 לֹא לָאֵד הַמַּתְבּוֹנֵן אֶת הָעוֹשֶׁר
30 שֶׁל הַהִשְׁפָּעָה, מִכָּל-מְקוֹם
31 אֵין זֶה פּוֹעֵל עָלָיו מְאֻמָּה
32 כֹּי' וְיִתְכַן שְׁלֵמוֹת הַהִתְבּוֹנְנוֹת
33 וְהַעֲסִיק בְּעֵינָיו אֱלֹקִוֹת לֹא יִחוּל
34 בְּאֵד עֲצֻמוֹ שׁוֹם שִׁנּוּי וְהוּא לֹא יִדּוּךְ
35 וְיִתְעוֹרֵן, מִה-שְּׁאִין-כֵּן כְּאִשֶּׁר
36 כְּנֹת הַהִתְבּוֹנְנוֹת הִיא כְּדִי
37 לְהִתְעוֹרֵר בְּאֶהְבָּה וְיִרְאָה בַּעַת
38 הַתְּפִלָּה, וְהַעֲקֹר שִׁיפְעַל
39 שְׁלֵהֲתִבּוֹנְנוֹת וְלִהְיוֹת עוֹרֵרוֹת תְּהִיָּה
40 הַשְׁפָּעָה עַל הַהִתְגַּת כָּל הַיּוֹם
41 בְּמַעֲשֵׂה בְּפוֹעֵל, שֶׁהַמַּעֲשֵׂה
42 הוּא הָעֵקֶר³⁸, אֲזִי יֵשׁ לֹא לָאֵד
43 הַמַּתְבּוֹנֵן תּוֹעֵלֶת כְּפוֹלָה הֵן אֶת
- הָעוֹשֶׁר שֶׁבְּהִשְׁפָּעָה וְהֵן אֶת הַהִתְבּוֹנְנוֹת
וְהַהִתְעוֹרֵרוֹת שֶׁנַּעֲשֵׂה בְּקִרְבֵּי לְאֱלֹקִוֹת כֹּי'. וְכִינֵן שֶׁהָאָדָם
הָעוֹבֵד הוּא תְּכִלִּית הַבְּרִיאָה (כַּנ"ל), הָרִי מִצֵּד הַשְּׁנוּיִים שֶׁבְּעֲבֹדַת הָאָדָם -
נַעֲשִׂים שְׁנוּיִים גַּם בְּהִתְגַּת הָעוֹלָם, וּבְכָלִּלוּת
הוּא הַהִפְרָשׁ בֵּין זְמַן הַבֵּית לְזְמַן הַגָּלוּת, שֶׁבְּזִמְנָהּ
הַבֵּית הָיְתָה הַשְּׁפָעָה מְרֻבָּה, אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ
וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ³⁹, וְנוֹסָף עַל רַבּוּי הַהִשְׁפָּעָה
בְּהִתְגַּת הַטֶּבַע, הָיָה גַם נִסִּים שֶׁלְּמַעְלָה מִהַטֶּבַע,
כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ וְ"לֹא עֲשָׂה נִסִּים נַעֲשֵׂה
לְאֲבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כֹּי', מִה-שְּׁאִין-כֵּן בְּזִמְנָהּ
הַגָּלוּת, כְּאִשֶּׁר "מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאֶרְצֵנוּ"⁴¹,
אֲזִי הַהִתְגַּת הִיא בְּאֹפֶן הַפְּכִי כֹי'. וְכִינֵן שֶׁגַם
לְאַחֲרֵי שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם יִשְׁנֶם בְּמָה שְׁנוּיִים בְּאֹפֶן
הַהִתְגַּת הָעוֹלָם כְּפִי רְצוֹנוֹ יְתִבְרַךְ, הָרִי מוֹכֵרָה שְׁפָחָה הַפּוֹעֵל הַמְּהִירָה אֶת
הַנִּבְרָאִים אֵינוּ נִפְרָד מִמְּקוֹרוֹ חֲסִי-וְשָׁלוֹם, דְּלֹא כְּבִזְרִיקָה הָאֶבֶן שְׁפָחָה הַזּוֹרֵק
נִפְרָד מִיֵּד הָאָדָם, וְלֹכֵן אֵינוּ יָכוֹל לְשַׁנּוֹת אוֹפֶן הִילּוּכּוֹ כֹי'.

(36) ראה יומא עב, ב. (37) ויצא כח, יב. זח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א). (38) ראה אבות פ"א מי"ז. (39) ע"פ מלכים-א ה, ה. מיכה ד, ד. (40) אבות פ"ה מ"ה. (41) תפילת מוסף דיו"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ו) אָמְנָם גַּם רָאִיָה זֶה מִזֶּה שֶׁהִקְדוּשׁ בִּרְיֹן-הוּא שְׁלִיט בְּעוֹלָם גַּם לֵאחֲרֵי
 - 2 שׁוֹבְרָא - אֵינָהּ מִסְפִּיקָה עֲדִין לִשְׁמֵשׁ הוֹכַחָה לִכְךָ שֶׁהַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי
 - 3 הַבּוֹרָא וּמֵהוּוֹה, 'כּוֹחַ הַפּוֹעֵל' הַמְתַּלְבֵּשׁ בִּנְפֻעַל, אֲכַן אֵינּוּ נִפְרָד מִמְּקוּרֹו.
 - 4 דִּהְנָה, גַּם בְּמִשְׁלַל מִכָּח הַזִּיקָה שֶׁנִּפְרָד מִיַּד הָאָדָם, הָרִי
 - 5 אִילֹו הָיָה הָאָדָם יָכוֹל לָרוֹץ
 - 6 אַחֲרֵי הָאָבֶן וּלְהַשִּׁיגָהּ, אֲזִי
 - 7 הָיָה יָכוֹל לִשְׁנוֹת אוֹפֵן הַלִּיכָת
 - 8 הָאָבֶן, אַף-עַל-פִּי שִׁכָּח
 - 9 הַזִּיקָה הַנוֹשָׂא אֶת הָאָבֶן כְּכֹר
 - 10 נִפְרָד מִמֶּנּוּ כְּלוֹמֵר, אֲמַנָּם לֵאחֲרֵי
 - 11 שֶׁהָאֵבֶן נִזְרָקָה אֵין לָאָדָם שְׁלִיטָה עַל
 - 12 הָאוֹפֵן שֶׁבוּ תַעֲרֹף, אֲבָל גַּם שֶׁם הַפִּירֹוד
 - 13 אֵינּוּ סוֹפִי וּמוֹחַלֵט, וְאִילֹו הִיתָה לָאָדָם
 - 14 אִפְשָׁרוּת לַחֲזוֹר וּלְתַפּוֹס אֶת הָאָבֶן, הוּא
 - 15 כֵּן הִיָּה שׁוֹלֵט עַל הָאוֹפֵן שֶׁבוּ תַעֲרֹף.
 - 16 וְאִם-כֵּן לִכְאוּרָה אִפְשָׁר לֹוֹמֵר
 - 17 כֵּן גַּם בְּעֵנִין הַהִתְהוּוֹת, שִׁכָּח
 - 18 הַפּוֹעֵל הוּא אֲכַן נִפְרָד
 - 19 מִמְּקוּרֹו, וְיִמָּה שִׁישׁ שְׁנוּיִים
 - 20 מִצַּד הָאֱלֹוֹקוֹת בְּהִנְהַגְתָּ הַבְּרִיאָה
 - 21 הָרִי זֶה מִצַּד הַמִּשְׁכָּה חֲדָשָׁה
 - 22 מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, הַמִּשְׁכָּה אַחֲרָת
 - 23 בְּהוֹסָפָה עַל כָּח הַפּוֹעֵל
 - 24 שֶׁכְּכֹר נִפְרָד מִמְּקוּרֹו לְהוֹוֹת
 - 25 אֶת הַנִּבְרָאִים.
 - 26 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, דִּהְנָה,
 - 27 הַשְּׁנוּיִים שֶׁבְּהִנְהַגְתָּ הַבְּרִיאָה
 - 28 לְאַחֲרֵי שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הֵם
 - 29 כְּנוֹכַח לַעֲלֹל בְּעֵנִינִי נָסִים
 - 30 שֶׁלְּמַעְלָה מִהֶטְבַּע, וְגַם
 - 31 בְּהִנְהַגְתָּ הֶטְבַּע גּוֹפָא עֲצֻמָּה,
 - 32 שֶׁבִּשְׁנֵי הַתְּחוּמִים הַלָּלוּ חִלִּים לַעֲתִים
 - 33 שִׁינוּיִים לַעֲוֹמֹת סוֹרֵי הַהִנְהַגָּה הָרַגִּילִים.
 - 34 וְאִם-כֵּן, לֹא מִבְּעֵי אֵין צָרִיךְ
 - 35 לֹוֹמֵר שֶׁבְּנוֹגַע לַשְּׁנוּיִים בְּעֵנִינִי
 - 36 נָסִים שֶׁלְּמַעְלָה מִהֶטְבַּע,
 - 37 אִפְשָׁר לֹוֹמֵר שֶׁנִּשְׁעִשִׁים עַל-יְדֵי
 - 38 הַמִּשְׁכָּה חֲדָשָׁה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ,
 - 39 וְלֹא עַל יְדֵי שִׁינוּי בְּכוֹחַ הַפּוֹעֵל הַמֵּהוּוֹה
 - 40 וְנוֹתֵן חַיּוֹת תְּמִיד, בִּיּוֹן שֶׁלְּלֹוֹת
 - 41 עֵנִין הַנָּסִים הוּא שִׁדּוּד
 - 42 מִעֲרֹכּוֹת הֶטְבַּע וְלֹכֵן יֵשׁ מְקוֹם
 - 43 לֹוֹמֵר שֶׁהַכּוֹחַ הַפּוֹעֵל אֶת הַנִּסִּים הוּא
- כּוֹחַ שׁוֹנֵה מִהַכּוֹחַ הַמֵּהוּוֹה וּמַחֲיִיָּה אֶת הַטְּבַע, אֲלָא עוֹד זֹאת, שִׁגְמָה
- בְּנוֹגַע לַשְּׁנוּיִים שֶׁבְּהִנְהַגְתָּ הֶטְבַּע גּוֹפָא - אִפְשָׁר לֹוֹמֵר שֶׁזֶּהוּ
- עֵנִין שֶׁל הַמִּשְׁכָּה חֲדָשָׁה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ וְלֹא אוֹתוֹ כּוֹחַ שְׁפּוֹעֵל בְּדֶרֶךְ
- כָּלל, וְלֹכֵן אֵין לְהוֹכִיחַ מִזֶּה שִׁכָּח הַפּוֹעֵל הוּא דְּבוּק בְּמִקּוּרֹו
- וְאֵינּוּ נִפְרָד מִמֶּנּוּ.
- אֲףִי הָעֵנִין הוּא³⁴, שֶׁהִוָּכַחָה לִזֶּה שִׁכָּח הַפּוֹעֵל הוּא דְּבוּק
- בְּמִקּוּרֹו וְאֵינּוּ נִפְרָד מִמֶּנּוּ בְּדִיוּק כְּמוֹ הָאוֹר, וְהִיא הוֹכַחָה
- שֶׁמִּתְקַבֵּל וּמַחֲיִיָּשֶׁבֶת בְּהִיגִיוֹן -
- הִיא, מִהִתְמַדָּת הַקִּיּוֹם
- שֶׁבְּעוֹלָם, מִהֶעֱבֹרָה שֶׁהָעוֹלָם קִיּוֹם
- בְּצוּרָה מִתְמַדָּת וּמִתְמַשְׁכָּת הֵן בְּנוֹגַע
- לְצָבָא הָאֲרִיזִין כְּמוֹ בְּנֵי הָאָדָם, בְּעַלִּי
- הַחַיִּים וְהַעֲצָמִים שֶׁהֵם קִיּוֹמִים
- בְּמִין הַנִּבְרָא הַפְּרָטִי לֹא חֵי לְעוֹלָם,
- אֲבָל הַמִּין וְהַסּוּג מִמְּשִׁיךְ לְהַתְקִיּוֹם
- בְּצוּרָה מִתְמַדָּת לֹא הַפְּסֵק, וְעַל-
- אַחַת-כַּמָּה-וְכַמָּה בְּנוֹגַע
- לְצָבָא הַשְּׁמַיִם כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ
- וְהַכּוֹכָבִים שֶׁהֵם קִיּוֹמִים בְּאִישׁ⁴²
- אוֹתָם שֶׁנִּבְרָאוּ בִּשְׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית הֵם
- עֲצָמִם קִיּוֹמִים מֵאֵז תְּמִיד. וְעַל זֶה עַל
- קִיּוֹם צָבָא הַשְּׁמַיִם בְּאוֹפֵן קָבוֹעַ וּמִתְמַדָּר
- כֵּךְ שֶׁהֵם עֲצָמִם קִיּוֹמִים נֶאֱמָר
- הַשְּׁמַיִם מְסֻפָּרִים כְּבוֹד אֱלֹ⁴³,
- שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרָאוּ מִי
- בְּרָא אֱלֹהִים, הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר
- צָבָאם גו', מְרַב אוֹנִים וְאֵמִין
- כָּח אִישׁ לֹא נֶעְדָּר⁴⁴, אֲלָא כֹל
- הַמְּאוּרוֹת וְהַכּוֹכָבִים וְכו', שֶׁנִּבְרָאוּ
- בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה מִמְּשִׁיכִים לְהַתְקִיּוֹם
- וְהָרִי בְּהִכְרַח שָׂאִין זֶה מִצַּד-
- עֲצָמִם, לְפִי שֶׁמִּצַּד-עֲצָמִם
- הָרִי הֵם נִפְסָדִים וְאִמּוּרִים
- לְהִיחַלֵּשׁ כֹּל הַזְּמַן עַד לְכִלְיוֹן, דְּכִיּוֹן
- שְׁנֵתָהוּ (שְׁהָרִי אֵין דְּכֹר
- עוֹשָׂה אֶת עֲצָמוֹ) צָרִיכִים
- מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרָאוּ מִי בְּרָא אֱלֹהִים, הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צָבָאם גו' מְרַב אוֹנִים וְאֵמִין
- כָּח אִישׁ לֹא נֶעְדָּר⁴⁴, וְהָרִי בְּהִכְרַח שָׂאִין זֶה מִצַּד-עֲצָמִם, לְפִי שֶׁמִּצַּד-עֲצָמִם
- הָרִי הֵם נִפְסָדִים, דְּכִיּוֹן שְׁנֵתָהוּ (שְׁהָרִי אֵין דְּכֹר עוֹשָׂה אֶת עֲצָמוֹ) צָרִיכִים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **לְהִיּוֹת נִפְסָדִים, דָּכַל הָיָה נִפְסָד,** ישנו כלל שכל דבר שיש לו תחילה
 2 יש לו סוף, ורק הקדוש ברוך הוא בעצמו הוא מחייב המציאות וקיומו הוא
 3 למעלה מגדרי העבר, ההווה והעתיד וְהִנֵּנוּ, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְד שֶׁהֵם "צבא
 4 השמים" אֶפְשָׁרִי הֶפְסְדוֹת וייתכן שיחכלו ויתכן שלא, אֲלָא
 5 שְׁצָרִיכִים לְהִיּוֹת נִפְסָדִים גַּם
 6 **בְּפִועֵל, בְּיָדוֹעַ הַכָּלֵל**⁴⁵ שכתב
 7 הרמב"ם בספר 'מורה נבוכים' שְׁכַל
 8 הָאֶפְשָׁרִי בְּמִין כֹּל הַנִּבְרָאִים
 9 הַקִּיּוּמִים 'בְּמִין' (כמו צבא הארץ) אִי-
 10 אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יָבֵא כו' בסופו של
 11 דבר לידי הפסד.
 12 **וְכִיּוֹן שְׂאִינֵם נִפְסָדִים** לגמרי
 13 אֲלָא נִשְׁאָרִים בְּקִיּוּמָם, צָבָא
 14 הָאֶרֶץ בְּמִין, וְצָבָא הַשָּׁמַיִם
 15 גַּם בְּאִישׁ, כאמור לעיל שלמעשה
 16 העולם והנבראים קיימים בקיום תמידי
 17 **וְכִדְאִיתָא** כפי שמוכח
 18 **בְּיִרוּשְׁלָמִי**⁴⁶ **עַל פְּסוּק**⁴⁷
 19 אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 20 בְּהִבְרָאָם, שֶׁהֵם הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
 21 תְּזַקִּים כְּיוֹם הַבְּרָאָם, הָרִי זֶה
 22 הַזֶּה הַזֶּה גְּמוּרָה מוֹחֶלֶט שְׁכַח
 23 הַפּוֹעֵל הַבּוֹרֵא אֵינִי נִפְרָד חֶסֶד-
 24 וְשִׁלּוּם אֲלָא הוּא דְּבוּק
 25 בְּמִקּוּרוֹ. וְהִנֵּנוּ, שְׁמַפְנֵי הַיּוֹת
 26 הַכֹּחַ דְּבוּק בְּמִקּוּרוֹ, הָרִי הוּא
 27 הַכּוֹחַ נִצְחִי כֶּשֶׁם שֶׁמִּקּוּרוֹ נִצְחִי,
 28 וְלִכֵּן נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי קִיּוֹם
 29 הַנִּבְרָאִים בְּאֹפֶן שְׂאִין בָּהֶם
 30 הֶפְסְדוֹת אֲלָא הֵם מִתְמַדִּים
 31 לְהַתְקִים, מֵהַ-שְּׂאִין-בֶּן אֵילֹו
 32 הָיָה הַכֹּחַ נִפְרָד מִקּוּרוֹ -
 33 אֲזִי הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת בּוֹ כֹּחַ
 34 הַבּוֹרֵא שְׁנִיִּים, שְׂאִינוֹ דּוּמָה
 35 כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּרָאשִׁית הַמְּשֻׁכָּתוֹ
 36 בְּתַחֲלִית הַהִתְגַּלּוּת שֶׁלּוֹ בְּהִיּוֹתוֹ
 37 בְּקִרְבּוֹ לְמִקּוּרוֹ, לְכִמוֹ שֶׁהוּא
 38 בְּסִיּוּם הַמְּשֻׁכָּתוֹ בְּשִׁלּוּם
 39 הַאֲחֻרִּים שֶׁל הַהִתְגַּלּוּת שֶׁלּוֹ בְּהִיּוֹתוֹ
 40 בְּרַחֲוִיק מִמִּקּוּרוֹ, וְיִמְצָד זֶה
 41 בַּגִּלּוֹל הַהִבְדִּילִים בֵּין תַּחֲלִיתוֹ לְסוּפּוֹ
- 42 (שהיו קיימים אילו היה נפרד ממקורו) הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַפֶּרֶשׁ בְּצוּרַת
 43 הקיום של כל הנבראים, הן צבא השמים והן צבא הארץ בֵּין תַּחֲלִית
 44 הַבְּרִיאָה לְמִשְׁךְ הַזְּמַן שְׁלֹא-חֲרִי-זֶה, הִנֵּנוּ, שֶׁתְּהִיָּה חֲלִישוֹת
 45 בְּבְרִיאָה, שֶׁזֶהוּ עֲנִין הֶפְסְדוֹת שֶׁהוּלָךְ וְנִפְסָד תְּמִיד,
 46 עַל-דֶּרֶךְ מֵה שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ בְּחִי'י⁴⁸
 47 שֶׁתְּהִינּוּק מִשְׁעָה שְׁנוֹלֵד מִתַּחֲלִיל לְהַתִּיבֵשׁ. וְעַל
 48 שְׁנוֹלֵד מִתַּחֲלִיל לְהַתִּיבֵשׁ וּמִרְגַּע
 49 לְרִגְעַת יֵשׁ בּוֹ פַּחוֹת חִיּוּנוֹת וְרַעֲנוּנוֹת,
 50 וְכֵן חַיִּיב לְהִיּוֹת בְּדַבָּר שֶׁסּוּפּוֹ
 51 לְהַתְכַּלּוֹת וּלְהִיאבֵד, וְכִיּוֹן שֶׁקִּיּוֹם
 52 הָעוֹלָם הוּא לֹא בְּצוּרָה כְּזוֹת אֲלָא
 53 בְּקִיּוֹם תְּמִיד וְקִבּוּעַ שֶׁלֹּא הוֹלֵךְ וְנַחֲשֵׁל,
 54 הִרִי זֶה הוֹכַחָה שֶׁהַכּוֹחַ הַפּוֹעֵל שְׂבוּרָא
 55 וּמַחֲיִיָּה אוֹתוֹ דְּבוּק בְּמִקּוּרוֹ. וְעַל כֵּן
 56 צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁרֶק מִפְּנֵי שְׁכַח
 57 הַפּוֹעֵל דְּבוּק בְּמִקּוּרוֹ, נַעֲשֶׂה
 58 קִיּוֹם הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּאֹפֶן
 59 שֶׁהֵם תְּזַקִּים כְּיוֹם הַבְּרָאָם,
 60 לֹא הֶפְסְדוֹת וְחֲלִישוֹת כָּלָל.
 61 וּמֵה שְׂאִמְרוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל²⁵
 62 שִׁית אֶלְפֵי שָׁנִין הָיָה עֲלֵמָא
 63 וְחֵד חֲרוֹב, הָעוֹלָם מִתְקִים שֶׁשֶׁת
 64 אֶלְפֵי שָׁנִים וּבִמְשָׁךְ אֶלֶף שָׁנִים יִהְיֶה
 65 חֲרוֹב, וְאֵם הָעוֹלָם עֲתִיד לְהַתְכַּלּוֹת, הִרִי
 66 בְּהִכְרַח שָׁנָם בַּעַת קִיּוּמוֹ הוּא הוֹלֵךְ
 67 וְנַחֲשֵׁל, וְאִיךְ הַדְּבָרִים מִתְּיַשְׁבִּים עִם
 68 הַמִּבְּוֹרָא לְעִיל עַל קִיּוֹם הָעוֹלָם בְּאֹפֶן
 69 מִתְמַדִּים וּבְחֻזֶּק, עַל כֵּן בֹּא הַמַּעֲנֶה
 70 שֶׁ"חֵד חֲרוֹב" אַחֲרֵי שֶׁשֶׁת אֶלְפִים שָׁנֹת
 71 קִיּוֹם שֶׁל הָעוֹלָם אֵין זֶה עֲנִין שֶׁל
 72 הֶפְסְדוֹת אֲבָדֵן וְכִילּוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה
 73 מִצַּד חֲלִישוֹת הַכַּחְוֹת הַמַּחֲוִיִּים
 74 וּמִקִּיּוּמִים אֶת הָעוֹלָם כּו', שֶׁהִרִי
 75 כָּל מִשְׁךְ הַזְּמַן דְּשִׁית אֶלְפֵי
 76 שָׁנִין הֵם תְּזַקִּים כְּיוֹם הַבְּרָאָם
 77 וְלֹא נַחֲלִשִׁים לְאוֹרֶךְ הַשָּׁנִים, אֲלָא
 78 שְׁכַח עֲלֵה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ
 79 שֶׁהָעוֹלָם שֶׁהוּא חֲזָק כְּיוֹם
 80 הַבְּרָאוֹ - יִתְבָּרֵךְ לְאַחֲרֵי שִׁית
 81 אֶלְפֵי שָׁנִין וְאִין לְהוֹכִיחַ מִכָּךְ דְּבִר
 82 לַעֲנִיין חֻזֶּק וְתוֹקֶף הַקִּיּוֹם.

(45) ראה מורה נבוכים ח"ב פ"א עין ג. (46) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א. ספר החקירה להצ"צ ד, א. סב, א. קג, א ואל"ך. המשך מים רבים תרל"ו פל"ג. (47) בראשית ב, ד. (48) אולי הכוונה למש"כ [הבחיין] בפי' עה"ת בראשית א, כח (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בד"ה אין ערוך הנ"ל - סה"מ תשי"א שם).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הקיום בששת אלפי השנים והקיום באלף השביעי (אלא שזו תקופה אחרת
הנקראת "חרוב").
ומכל זה מובן ענין התמדת הקיום שבעולם העובדה שהעולם
ממשיך להתקיים תמיד (וכל סוג בבריאה לפי עניינו "במין" או "באיש"
כמבואר לעיל) שהוא ללא
הפסדות וחלישות כלל, ולא
נכון לומר שהעולם הולך ונחלש
שמה מוכח שפח הפועל
שנפגע אינו נפרד חס-
ושלום אלא הוא דבוק
במקורו וכמבואר לעיל כיצד דווקא
ענין זה של קיום העולם באופן מתמיד
ומתמשך ללא חלישות הוא ההוכחה
לכך שכוח הפועל, הכוח האלוֹקי
הבורא, דבוק במקורו.
(ז) אָמַנָם על-פי הנ"ל שפח
הפועל הוא דבוק במקורו,
צריך להבין לאידך גיסא איך יש
בו ככוח הפועל הבורא מעלת
ה'כח' לגבי ה'אור' בענין
ההתחדשות. דהנה, נתבאר
לעיל⁵⁰ במאמר דיבורי-המתחיל "זה
היום תחילת מעשיך" הנזכר ההפך
שבין 'כח' ל'אור', ש'אור'
הוא ענין הגילוי, והינו
שמגלה את מקורו ומתוך האור
ניתן להכיר מהו מקור האור (האם בא
מנר או מהשמש וכד') להיותו
דבוק במקורו, וכשם
שה'אור' עצמו אינו ענין של
התחדשות לגבי מקורו אלא הארה
והתגלות והתפשטות של המאור, לכן
גם פעולתו אינה באופן של
התחדשות והבראה יש מאין היא
על-ידי הכוח ולא על-ידי האור.
ובענין זה היא מעלת ה'כח'
לגבי ה'אור', דכיון שה'כח'
הוא בבחינת העלם במקורו
והשייכות שלו עם מקורו לא ניכרת,
שאינו בדבקות, אלא כמו
דבר בפני עצמו הנבדל ממקורו,
והינו, שהוא כמו דבר

ובפרט על-פי המבאר במקום אחר⁴⁹ בתורת החסידות בענין
"חד חרוב", שאין הפונה שיהיה אז, באלף השביעי הפסק
ההשפעה האלוֹקית בעולם, אלא על-דרך שיהיה בזמן התחיה
כאשר בני ישראל יקומו בתחיית המתים
שהגופים לא יהיו גשמיים
בריוק כמו הגופים הגשמיים
דעכשו, אלא גשמיים במובן שונה
הינו, שלא יהיו חמריים
ומגשמים מאד כמו הגשמיים בימינו,
וגם ואפילו לא גשמיים כל-כך
אלא יותר מזוככים ומעורנים, ועל-
דרך-זה בנוגע ל"חד חרוב",
האלף האחד (השביעי) שבו העולם
יהיה 'חרב' שאין הכוונה לחורבן
העולם כפשוטו, כיון שגם אז
תהיה מציאות השמים
והארץ, אלא שיתעלו השמים
והארץ וכללות העולם והברירה
במעלה גדולה ביותר שלא
יהיו חמריים כו' אלא יותר
מזוככים ומעורנים, וכל-כך יגדל
העילוי של העולם באלף השביעי,
עד שלגבי מציאות העולם
כמו שהוא עכשו שהוא עולם
גשמי וחומרי - הרי זה נקרא
בשם "חרוב" במובן של העדר
המציאות החומרית.
וראיה לדבר שאי-אפשר
לומר שיהיה באלף השביעי
הפסק ההשפעה של החיות
לעולמות - להיות בבחינת
העדר והעולם יחדל להתקיים
כפשוטו, שהרי אמרו שית
אלפי שנין הוה עלמא, וחד
(אלף אחד) חרוב, ואם יהיה
אז הפסק ההשפעה בבחינת
העדר, לא שיקד לומר על זה
וחד כו' כי מלשון חכמינו ז"ל
משמע ש"חד חרוב" הוא בהמשך
לקיום העולם במשך ששת אלפי
השנים ויש לפרש את הדברים שהעולם
יתקיים במשך שתי תקופות של קיום -

(49) ראה אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' תשכ ואילך. אוה"ת שה"ש ח"א ע' ט ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רסד ואילך. ועוד.

(50) ד"ה זה היום פ"ה (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 8 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מחודש, לכן גם פעולתו היא באופן של התחדשות והוא
 2 פועל ומחדש דברים שלכאורה לא היו במקור (כשם שכוח הזורק שביד הוא
 3 הפועל שינוי וחידוש באבן שתעוף מלמטה למעלה).
 4 ודוגמתו למעלה הוא ענין ההתחדשות שבהתהוות מאין
 5 ליש, שפזה מתגלה כח
 6 העצמות, שהרי התהוות יש
 7 מאין הוא כח העצמות
 8 דוקא, דכיון שמציאותו של
 9 העצמות עצמו הוא מעצמותו
 10 ממנו עצמו ואינו עלול תוצאה
 11 מאיזה עילה וסיבה שקדמה לו
 12 חס-ושלום, לכן הוא 'עצמות'
 13 לבדו בכחו ויכלתו לברא יש
 14 מאין ואפס המוחלט ממש⁵¹,
 15 מציאות קיימת מהעדר מוחלט וענין
 16 זה שהוא חידוש שאין כמוהו בא
 17 ב'פח' דוקא⁵² ולא ב'אור',
 18 והינו לפי ש'פח' כל מהות
 19 ואופן קיומו ופעולתו הוא בבחינת
 20 העלם, והוא כמו דבר הנבדל
 21 ממקורו, שזהו כמו איך דבר
 22 מחודש, פנ"ל ולכן בכחו
 23 ויכולתו לפעול חידוש ולברוא יש
 24 מאין. אף על-פי מה שנתבאר
 25 לעיל שגם כח הפועל דבוק
 26 במקורו ממש כמו האור, צריך
 27 להבין איך יש בו כח
 28 ההתחדשות, להיותו בבחינת
 29 העלם כו', דלכאורה איך
 30 שוף שיהיו בו שני הענינים,
 31 שיהיה מצד אחד דבוק במקורו
 32 כמו אור, וגם יהיה מצד שני
 33 בבחינת העלם והתחדשות?
 34 אף הענין הוא, שהדבקות
 35 ד'פח' אינה דומה לדבקות
 36 ד'אור', למרות המבואר לעיל
 37 בארוכה שלמעלה יש לכוח גם את
 38 מעלת האור, ויש לאור גם את מעלת
 39 הכוח, ולמרות הביאור וההוכחות
 40 האמורות לעיל שבעצם גם הכוח דבוק
 41 במקורו, קיים הבדל בין הדבקות של
 42 האור לדבקות של הכוח ש'אור'
- 43 הוא בבחינת דבקות ממש במאור, מקור האור בבחינת
 44 התפשטות וגילוי מן העצם באופן תמידי בלי הפסק כלל,
 45 אבל הדבקות ד'פח' אינה בבחינת התפשטות בדרך ממילא
 46 אלא בבחינת התחדשות, שמתחדש ממקורו כמציאות חדשה,
 47 וכמאמר⁵³ המתחדש בטובו
 48 בכל יום תמיד מעשה
 49 בראשית, ומה שכתוב "בכל יום" כי אין
 50 הכוונה שהתחדשות היא אחת ליום
 51 אלא בכל עת ובכל רגע ממש
 52 נעשה החדוש דמעשה
 53 בראשית⁵⁴, והוא ענין
 54 התחדשות כח הפועל
 55 שמתחדש ממקורו ואינו רק
 56 התגלות והתפשטות של המקור בדרך
 57 ממילא.
 58 וכידוע הדוגמא לזה לענין
 59 ההתחדשות של הכוח ממקורו
 60 מחדש התחדשות כח השכל
 61 ושאר הכחות שבאדם בעת השנה,
 62 והינו, והינו, שבעת השנה
 63 מתעלם כח השכל מפלי
 64 המוח ואינו שורה בהם בגלוי, שאז
 65 בשעה שהאדם ישן מסתלק השכל
 66 ומתעלם במקורו בנפש האדם
 67 (שלבן יכול להיות בעת השינה
 68 ענין החלום באופן שמרפב
 69 ומחבר שני הפכים⁵⁵, ובחלום
 70 האדם רואה דברים שבמציאות לא
 71 ייתכן שיהיו יחד שזהו לפי שאור
 72 השכל אינו מאיר במוחו כמו
 73 בשעה שהוא ער אלא בצורה
 74 חלשה ביותר, פי השכל מסתלק
 75 ומתעלם במקורו), ועל-ידי
 76

(51) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב). (52) ראה ד"ה ולקחתם הנ"ל (המשך תער"ב שם ספשי"ט (ע' תרע"ח)). (53) נוסח ברכת יוצר אור. (54) ראה לקו"ת נצבים מז, א. סה"מ תרס"ה ע' רלו ואילך. ובכ"מ. (55) ראה תו"א וישב כח, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 זֶה שֶׁבַע הַשִּׁנָּה הַשְּׂכָל מִתְעַלֵּם, אַחֵר כֵּךְ הוּא מִתְחַדֵּשׁ בְּחַיּוֹת חֲדָשָׁה,
- 2 שְׁלֹכֵן לְאַחֲרֵי הַשָּׁנָה הָאֶדָם מִקְבֵּל כּוֹחוֹת חֲדָשִׁים וְרַעֲנָנִים וְהוּא יָכוֹל
- 3 לְהַשְׁפִּיל בְּטוֹב יוֹתֵר.
- 4 וְעַל-דִּרְדְּרָהּ כֹּחַ הַפּוֹעֵל שְׁמֵהָ אֶת הַנִּבְרָאִים מֵאֵין לֵישׁ,
- 5 שֶׁבְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ הָרִי הוּא
- 6 מִתְעַלֵּם מִהַנִּבְרָאִים וְנִכְלָל
- 7 בְּמִקּוּרֹו, וְאֵם לֹא יַחְזוֹר וִיתְחַדֵּשׁ,
- 8 הַנִּבְרָא יַחְדָּל לְהִתְקִיִּים וְיַחְזוֹר
- 9 וּמִתְחַדֵּשׁ מִיַּד בְּחַיּוֹת חֲדָשָׁה.
- 10 וּמִזֶּה גּוֹפָא עֲצוּמוֹ, מַעֲנִין
- 11 הַהִתְחַדְּשוֹת שֶׁעַל יְדֵי הַכּוֹחַ, מוֹכֵן
- 12 מַעֲלַת ה'פַּח' עַל ה'אֹר', כִּי
- 13 זֶה שֶׁגִּדְרָ ה'אֹר' הוּא שֶׁצִּירִיף
- 14 לְהִיּוֹת תְּמִיד בְּדִבְקוֹת, וְאֵם
- 15 יְהִיָּה בּוֹ הַפֶּסֶק לְרִגְעַ מִהַדְּבִיקוֹת
- 16 אֲזִי יִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוֹתוֹ, כִּי אֵין
- 17 לוֹ שׁוֹם מִצִּיאוֹת בְּפִנֵּי עֲצוּמוֹ מִלְּבַד
- 18 הִיּוֹתוֹ הָאֶרֶץ וְהַתְּגִלּוֹת שֶׁל הַמִּקּוּר
- 19 מִה־שְּׂאִינ־בֵּן דְּבִקּוֹת ה'פַּח'
- 20 הִיא בְּאֹפֶן שֶׁנִּפְסַק וּמִתְחַדֵּשׁ
- 21 מִמִּקּוּרֹו בְּחַיּוֹת חֲדָשָׁה, הָרִי זֶה לְפִי שֶׁה'פַּח'
- 22 זֶה לְפִי שֶׁה'פַּח' מְגִיעַ' כְּלוֹמֵר
- 23 'נִגּוּעַ' בְּבַחֲבִינַת הַעֲצָמוֹת עֲצֻמִּיתוֹ
- 24 שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצוּמוֹ
- 25 שֶׁלְמַעֲלָה מִכָּל הָאוֹרוֹת
- 26 וְהַגִּילּוּיִים שֶׁהֵם הָאֶרֶץ, הַתְּפִשּׁוֹת
- 27 וְהַתְּגִלּוֹת שֶׁל הַמִּקּוּר⁵⁶.
- 28 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, בְּחִינַת
- 29 'כַּח' הוּא כְּמוֹ עֲנִין הַכָּלִים⁵⁷,
- 30 שֶׁדִּרְכָם וּבִאֲמִצְעוֹתָם מֵאִירִים וְנִמְשָׁכִים
- 31 הָאוֹרוֹת שֶׁל עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת (בַּעֲוֹלָם
- 32 הָאֲצִילוֹת) שֶׁעַל זֶה נֶאֱמָר
- 33 'בְּתִקְוִי זֶה' ⁵⁸ "אִיהוּ
- 34 וְגִרְמוֹהִי חֲדָ", כְּלוֹמֵר שֶׁבַעוֹלָם
- 35 הָאֲצִילוֹת גַּם הַכָּלִים, וְלֹא רַק הָאוֹרוֹת,
- 36 בְּטָלִים לֵאלֻלוֹת וּמֵאוֹחֲדִים לְגִמְרֵי עַם
- 37 הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצוּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּזֶה
- 38 שְׁנֵי פְּרוּשִׁים⁵⁹, פְּרוּשׁ
- 39 הָרִאשׁוֹן, שֶׁקָּאִי הַכּוֹנֵה עַל
- 40 'יְחִיד הַכָּלִים עִם הָאוֹרוֹת'⁶⁰
- 41 כְּלוֹמֵר שֶׁהַכָּלִים וְהָאוֹרוֹת מֵאוֹחֲדִים
- 42 לְגִמְרֵי (כִּי הַכָּלִים בְּטָלִים אֶל הָאוֹרוֹת

- 43 וְלֹא מִסְתִּירִים עַל הָאוֹרוֹת). וּפְרוּשׁ הַשְּׁנִי, שֶׁקָּאִי הַכּוֹנֵה עַל יְחִיד
- 44 הַכָּלִים בְּמִקּוּרָם כַּמְבֹאֵר בְּחִסְדוֹת שְׁלֵמוֹת יֵשׁ שׁוֹרֵשׁ וּמִקּוּר מִיּוֹחַד
- 45 לָהֶם, וְלִכְלִים (שֶׁעֲנִינִים לְהַגְדִּיר וְלְהַגְבִּיל אֶת הָאוֹרוֹת) יֵשׁ שׁוֹרֵשׁ וּמִקּוּר מִיּוֹחַד
- 46 לָהֶם. וְהַחֲלוּק בִּינֵיהֶם, הַהִבְדָּל בֵּין שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים הַלָּלוּ הוּא שֶׁיְחִיד
- 47 הַכָּלִים עִם הָאוֹרוֹת הוּא אִמְנֵם
- 48 הַתְּאֻדוֹת אֲבָל זֶהוּ כְּמוֹ יְחִיד שֶׁל
- 49 שְׁנֵי דְבָרִים שׁוֹנִים שְׂמֵתֵאֲחָדִים,
- 50 וְהֵנָּה, דְּעַם הֵיּוֹת שְׁנַעֲשִׂים
- 51 הָאוֹרוֹת וְהַכָּלִים מֵאוֹחֲדִים זֶה
- 52 בְּזֶה, שֶׁהַכָּלִי פּוֹעֵל עַל הָאוֹר
- 53 וְהָאוֹר פּוֹעֵל עַל הַכָּלִי (כַּמְבֹאֵר
- 54 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁהַכָּלִי מְגִדִּיר וּמְגַבִּיל
- 55 אֶת הָאוֹר, וְהָאוֹר מוֹכֵן וּמַעֲדֵן אֶת
- 56 הַכָּלִי). מִכָּל-מִקּוֹם הָרִי זֶה כְּמוֹ
- 57 יְחִיד שֶׁל שְׁנֵי דְבָרִים שׁוֹנִים שֶׁגַם
- 58 לְאַחֵר שְׂמֵתֵאֲחָדִים יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם
- 59 אֶת הַגִּדְרִים מִיּוֹחֲדִים לוֹ, וְלֹא
- 60 בְּאֹפֶן שֶׁהַכָּלִי נַעֲשֶׂה אוֹר אֲלֵא
- 61 הַכָּלִי נִשְׂאָר כָּלִי עִם הַהִגְדּוֹת שֶׁל כָּלִי,
- 62 הַשְּׁנוֹת מִהַהִגְדּוֹת שֶׁל הָאוֹר. מִה־
- 63 שְׂאִינ־בֵּן יְחִיד הַכָּלִים
- 64 בְּמִקּוּרָם מִקּוּר הַכָּלִים דְּאֲצִילוֹת
- 65 בְּמִדְרִיגוֹת נְעֻלּוֹת יוֹתֵר הוּא בְּאֹפֶן
- 66 שֶׁהַכָּלִי עֲצוּמוֹ נַעֲשֶׂה כַּח
- 67 הַעֲצָם וְלֹא מִצִּיאוֹת בְּפִנֵּי עֲצוּמָה
- 68 שְׂמִדְרִיגָה וּמְגַבִּילָהּ, וְהוּא מְצַד
- 69 עֲנִין הַהִתְחַדְּשוֹת שֶׁבְּפַח'
- 70 (בְּנִ"ל שֶׁפַּח' הוּא כְּמוֹ עֲנִין
- 71 הַכָּלִים שֶׁהֵם חִידוּשׁ לַעֲוֹמַת
- 72 הָאוֹרוֹת), שְׂמֵתֵחַדֵּשׁ מִמִּקּוּרֹו
- 73 בְּחַיּוֹת חֲדָשָׁה לְאַחֲרֵי
- 74 שְׂמֵתֵעַלֵּם בְּמִקּוּרֹו - עַד
- 75 שְׂמֵצִיאוֹתוֹ הִיא כַּח הַעֲצָם
- 76 וְדוּקָא הַהִתְעַלְמוֹת מִבִּיאוֹת אוֹתוֹ
- 77 לְמִדְרִיגָה יוֹתֵר נְעֻלָּת (כַּהֲתַחֲדָשׁוֹת
- 78 הַכּוֹחוֹת שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֶדָם לְאַחֵר
- 79 שְׂמֵתֵעוֹרֵר מִהַשִּׁנָּה).
- 80 וְזֶהוּ מִה שֶׁכְּתוּב "אֲרוּמָמְךָ
- 81 אֶלְקִי הַמְּלֹךְ", שְׂתִיבַת
- 82 "אֶלְקִי" יֵשׁ בָּהּ אֶת שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים
- 83 הִיא מְלִשׁוֹן אֶלְקוֹת, שֶׁהוּא
- 84 עֲנִין ה'אֹר', וְגַם מְלִשׁוֹן

(56) ראה המשך תע"ב שם ספשל"ד (ע' תרפז). (57) ראה גם סה"מ תרס"ד ע' ב. ע' ת. (58) בהקדמה (ג, ב). (59) ראה גם המשך תע"ב ח"א ע' שא ואילך. (60) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 'פח', כי עם היות שבכללות עיקר המעלה היא בענין
2 ה'אור' שהוא בדבקות נגלית כו', מפל-מקום נקרא בשם
3 "אלקי" שמורה גם על ענין ה'פח', מצד המעלה שיש
4 בענין ה'פח' על ענין ה'אור', שדוקא ה'פח' הוא באופן
5 שמציאותו הוא העצם,
6 פנ"ל.
- 7 (ח) והנה נתבאר לעיל⁶¹
8 במאמרי ראש-השנה ושבת-תשובה
9 שנה זו, תשכ"ה שפראש-השנה
10 היא המשכת בחינת רוממות
11 העצמית של הקדוש-ברוך-הוא
12 בעצמו, שלכן העבודה דראש-
13 השנה היא מצד עצם
14 הנשמה, והינו, שכל פרטי
15 העבודה דראש-השנה הם
16 בבחינת העצם, תשובה
17 עצמית וקבלת-עול עצמית
18 וכו'. וכמבאר ב'סידור'⁶²
19 "סידור עם דא"ח" (דברי אלקים
20 חיים), מאמרי חסידות ב'פונת
21 התקיעות' שראש-השנה הוא
22 ענין התענוג העצמי, השכל
23 העצמי, מדות עצמיות,
24 התעוררות והמשכת עצם המהות של
25 כל מדרגות אלו, ולא רק פרט מסוים
26 וחלק מהם, וגם כח המעשה
27 הוא עצמי, הינו, שגם
28 הכחות הפרטיים שיש להם
29 הגדרות פרטיות הם כמו שהם
30 בבחינת העצם שם הם למעלה
31 מכל הגדרה.
- 32 וזהו גם מה שכתוב⁶³ לגבי
33 ראש השנה אתם נצבים היום
34 פלכם גו' ראשיכם שבטיכם
35 וגו', דאף שישנן עשר
36 מדרגות חלוקות ושונות זו מזו
37 ד-ראשיכם גו' עד שואב
38 מימך, מפל-מקום נצבים
39 פלכם, לאחדים כאחד⁸,
40 על-דרך פרטי הכחות כמו
41 שהם מצד העצם שם לא ניכרת
42 כל חלוקה ביניהם וכולם הם ענין אחד
- היות שבכללות עיקר המעלה היא בענין ה'אור'
שהוא בדבקות נגלית כו', מפל-מקום נקרא
בשם "אלקי" שמורה גם על ענין ה'פח', מצד
המעלה שיש בענין ה'פח' על ענין ה'אור',
שדוקא ה'פח' הוא באופן שמציאותו הוא
העצם, פנ"ל.
- (ח) והנה נתבאר לעיל⁶¹ שפראש-השנה היא
המשכת בחינת רוממות העצמית,
שלכן העבודה דראש-השנה היא מצד עצם
הנשמה, והינו, שכל פרטי העבודה דראש-
השנה הם בבחינת העצם, תשובה עצמית
וקבלת-עול עצמית וכו'. וכמבאר ב'סידור'⁶²
וקבלת-עול עצמית וכו'. וכמבאר ב'סידור'⁶²
ב'פונת התקיעות' שראש-השנה הוא ענין
התענוג העצמי, השכל העצמי, מדות עצמיות,
וגם כח המעשה הוא עצמי, הינו, שגם הכחות
הפרטיים הם כמו שהם בבחינת העצם. וזהו גם
מה שכתוב⁶³ אתם נצבים היום פלכם גו'
ראשיכם שבטיכם וגו', דאף שישנן עשר
מדרגות ד-ראשיכם גו' עד שואב מימך, מפל-
מקום נצבים פלכם, לאחדים כאחד⁸, על-דרך
פרטי הכחות כמו שהם מצד העצם. אמנם, כיון
שהעבודה דכל השנה צריכה להיות ככחות
פרטיים דוקא, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאדך⁶⁴, בכל מדה ומדה כו'⁶⁵, ועד שגם ענין
קבלת-עול דכל השנה צריך להיות בענינים
פרטיים דוקא, הנה כדי שתומשך 'נתינת כח' מהעבודה דראש-השנה על
העבודה דכל השנה, צריך להיות ממוצע ביניהם, והוא ענין העבודה דחג
הסוכות, "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר גו' וערבי נחל", כי הענין
ד"ביום הראשון" שהוא בגימטריא כתר (פנ"ל) הוא כמו ראש-השנה שענינו
המשכת העצם שלמעלה מהתחלקות, ובניחוד עם זה, לוקחים בו אן-פעה
מינים שיש בהם (לא רק ענין האחדות, אלא) גם ענין הרבוי (פנ"ל), והינו,

(61) ד"ה זה היום פ"ח-ט (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 11 ואילך). ד"ה שיר המעלות פ"ז (שם ע' 28). (62) עם דא"ח - שער התקיעות רמו, א ואילך. (63) נצבים כט, ט"י. (64) ואתחנן ו, ה. (65) משנה ברכות נד, א. פירש"י עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באריכות ובפרטיות לגבי כל אחד מארבעת המינים), וְהִינוּ, שֶׁהֲרֵבִי
 2 עצמו הוא באופן של אחדות, וְלֹכֵן הָרִי זֶה נטילת ד' מינים בחג
 3 הסוכות, כְּעֵיִן מְמוּצָע שֶׁעַל-יָדוֹ יוֹמָשׁף מִהֶהְיוֹה הַעֲצָמִית שֶׁל
 4 כל מציאות האדם שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֶתְחַלְקוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה עַל
 5 הָעֲבוּדָה ד' וְיַעֲקֹב הִלָּךְ לְדַרְכּוֹ⁶⁶ בְּמִשְׁפָּחָה שֶׁל הַשָּׁנָה
 6 שהיא, כאמור, עבודה עם כל פרטי
 7 הכוחות וה' ממוצע' הזה מחבר ומשלב
 8 בין שני העניינים – האחדות והעצם
 9 מצד אחד והריבוי וההתחלקות מצד
 10 שני.
 11 וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁמַּעֲלַת הָעֲבוּדָה שֶׁל הַתְּאֵחָדוּת הֲרֵבִי, עַל הָעֲבוּדָה
 12 דְּחַג הַסֻּכּוֹת שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל
 13 הַתְּאֵחָדוּת הֲרֵבִי, עַל
 14 הָעֲבוּדָה דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁהִיא
 15 בְּאֹפֶן שֶׁל אֶחָדוּת שֶׁלֹּמֶעֱלָה
 16 מִהֶתְחַלְקוֹת, הִיא עַל-דֶּרֶךְ
 17 וּבְדוּגְמַת מַעֲלַת ה'כח' עַל
 18 ה'אור', דָּעַם הָיִיתָ ה'כח' הֲנִבְרָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "מִזֶּה גָּדְלוֹ מַעֲשִׂיךָ"⁶⁷
 19 ו"מִזֶּה רַבּוֹ מַעֲשִׂיךָ"⁶⁸, מִכָּל-מְקוֹם נִפְתָּר בּוֹ
 20 הַדְּבָקוֹת בְּמִקְוָרוֹ (עַל-יָדֵי הַתְּמִידָה קִיּוּם
 21 הַנִּבְרָאִים, מְרֹב אוֹנִים גּוֹ' אִישׁ לֹא נֶעְדָּר, כִּנֵּל סְעִיף ו) בְּאֹפֶן נֶעֱלָה יוֹתֵר
 22 מִדְּבָקוֹת ה'אור' (כִּנֵּל סְעִיף ז).
 23 וְזֶהוּ כֶּתֶר יִתְּנוּ לָךְ ה' אֱלֹקֵינוּ מִלְּאָכִים הַמוֹנִי מַעֲלָה וְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל קְבוּצֵי
 24 מִטָּה, וְהִינוּ, שְׁעַם הָיִיתָ שֶׁהַמְּלָאכִים הֵם בְּכַחֲנִית רַבּוּי, וְכִמּוֹ-כֵן
 25 יִשְׂרָאֵל הֵם בְּכַחֲנִית רַבּוּי, מִכָּל-מְקוֹם נֶעֱשֶׂה הַתְּאֵחָדוּת הֲרֵבִי, שֶׁהוּא עֲנִין
 26 "קְבוּצֵי", הִינוּ, שֶׁהֲרֵבִי מִתְקַבֵּץ לְמִקְוֶה וְעֵיִן אֶחָד. וְעַל-יָדֵי-זֶה נֶעֱשֶׂה
 27 הַמְּשָׁכַת הַפֶּתֶר (עֲנִין הַתְּאֵחָדוּת) עַל כָּל הַשָּׁנָה, שֶׁתְּהִיָּה שָׁנָה מְבֹרָכָה, בְּאֹפֶן
 28 שְׁעַם בְּכַחֲנִית רַבּוּי הַנִּבְרָאִים יִהְיֶה נֶכֶד אֲשֶׁר הוּא אֶחָד⁶⁹, וְלִמְעֻלָּה יוֹתֵר,
 29 בְּחִינַת יָחִיד⁷⁰, עַד אֲשֶׁר "אֵין עוֹד מְלִבְדּוֹ"⁷¹.

(66) לשון הכתוב - ויצא לב, ב. וראה ספר השיחות תרצ"ו ע' 43. וש"נ. (67) תהלים צב, ו. (68) שם קד, כד. וראה תו"א וראה נר, א. (69) ואתחנן ו, ד. (70) ראה תו"א שם נה, ב ואילך. (71) ואתחנן ד, לה. וראה גם המשך תער"ב שם ע' תרפז.

אגרות קודש

[בין כסא לעשור תשי"א]

...אמירת העולה לתורה חזק חו"י - לא חשיב הפסק כי הוא שייך לקריאת הסיום (ראה שו"ע אדה"ז סקס"ז ס"ט). וגם הוא אומר, כי נוסחא שלנו היא ונתחזק...

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בפרשת 'וזאת הברכה' הנקראת בשמות תורה נאמר:

1 תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹ ופירש רש"י: "תורה

3 — אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהילת יעקב, אחזנה ולא נעזבנה".

4 הגה "מורשה" הוא מלשון ירושה, הינו, שהתורה היא

5 ירושה לכל ישראל (שנקראים

6 קהלת יעקב), כדאיתא כזכר

7 בגמרא² שהתורה היא ירושה רק

8 לבני ישראל ולא לאומות העולם.

9 וידועה השאלה בזה³ בתורת

10 החסידות מהא דאמרו מזה

11 שאמרו חכמינו ז"ל⁴ התקן תכין

12 עצמך ללמוד תורה שאינה

13 ירושה לך, והינו, שפלימוד

14 התורה צריך להיות ענין של

15 יגיעה דוקא, דלא

16 כב'ירושא', שהקורב של הנפטר

17 המוריש שראוי לירש על-פי

18 דין תורה, הרי הוא יורש

19 ללא תקון והכנה כלל מצידו

20 של היורש, ומהו אומרו כאן

21 בפסוק "תורה צוה" תורה גו'

22 מורשה, שמזה משמע

23 שהתורה היא בבחינת ירושה

24 והרי זו סתירה לכך שהתורה נקנית

25 דווקא ביגיעה?

26 ועוד זאת, קושי נוסף לקרוא

27 לתורה בשם 'ירושא' הוא שמצינו

28 בתורה גם ענין של מתנה⁵,

29 כמו שאומרים בכרפת התורה

30 "ונתן לנו את תורתו",

31 וחזותמים "נותן התורה".

32 והרי ענין המתנה אינו

33 כ'ירושא', ד'ירושא' בזה

34 בהכרח גם כאשר לא ירצה

35 המוריש שנכסיו יעברו ליורשו,

36 וכמאמר רבותינו ז"ל⁶ שאם

37 התנה על מה שכתוב בתורה

38 - תנאו בטל וכיוון שהירושא היא

39 מדין התורה אין המוריש יכול למנוע

40 מהיורש לרשת אותו, מה-שאין-כן

41 מתנה היא מדעת הנותן דוקא

27

בס"ד. יום שמחת תורה,
ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹.

2 הגה "מורשה" הוא מלשון ירושה, הינו,

3 שהתורה היא ירושה לכל ישראל (קהלת יעקב),

4 כדאיתא בגמרא². וידועה השאלה בזה³ מהא5 דאמרו חכמינו ז"ל⁴ התקן עצמך ללמוד תורה

6 שאינה ירושה לך, והינו, שפלימוד התורה צריך

7 להיות ענין של יגיעה דוקא, דלא כב'ירושא',

8 שהקורב שראוי לירש על-פי דין תורה, הרי

9 הוא יורש ללא תקון והכנה כלל, ומהו אומרו

10 תורה גו' מורשה, שמזה משמע שהתורה היא

11 בבחינת ירושה. ועוד זאת, שמצינו בתורה גם

12 ענין של מתנה⁵, כמו שאומרים בכרפת התורה

13 "ונתן לנו את תורתו", וחזותמים "נותן התורה".

14 והרי ענין המתנה אינו כ'ירושא', ד'ירושא' בזה

15 בהכרח גם כאשר לא ירצה המוריש, וכמאמר

16 רבותינו ז"ל⁶ שאם התנה על מה שכתוב בתורה

17 - תנאו בטל, מה-שאין-כן מתנה היא מדעת

18 הנותן דוקא. והענין דהתקן עצמך ללמוד תורה,

19 נוסף לך שאינו כ'ירושא' שאין היורש צריך

20 תקון והכנה כלל (כנ"ל), אינו גם כמתנה, דמתנה תלויה רק בדעת הנותן,

21 אבל המקבל אינו צריך תקון והכנה, ואילו הענין דהתקן עצמך ללמוד תורה,

22 שתלוי בפעולת ויגיעת המקבל, הרי זה מה שזוהה מצד מעשיו ועבודתו

23 שזהו מה שמגיע לו, ואין זה בתורת מתנה, שאינה בזה מצד מעשיו ועבודתו

24 של המקבל, אלא מצד קרוב דעת הנותן (כיון שבעידי ניקח לנפשיה⁷).

25 ונמצא, ש'ירושא', 'התקן עצמך', ו'מתנה', הם שלשה ענינים שונים, ובכמה

26 פרטים הם גם הפכיים זה מזה, ואף-על-פי-כן ישנם שלשה ענינים אלו

27 בתורה.

בתורה.

(1) ברכה לג, ד - בקריאת היום. (2) סנהדרין נט, א. וראה שם צא, ב. (3) ד"ה תורה צוה בזה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקנב. תרנ"ד ע' כו. תש"ב ע' 39. ד"ה צאינה וראינה בזה"מ תרל"ד ע' מ ואילך. ועוד. וראה גם אוה"ת תשא ע' א'תתקע. פ' ראה ע' א'תשסא. סה"מ תרכ"ו ע' רפט. תר"ל ע' פז. המשך וככה תרל"ז פס"ו ואילך. סה"מ תרפ"ד ע' רי. וראה גם ד"ה זה באוה"ת ברכה ס"ע א'תתמת. ע' תתנה. (4) אבות פ"ב מ"ב. (5) ראה ברכות ה, א. ב"ר פ"ו, ה. (6) ב"ב קכו, ב. (7) ראה גיטין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהֶקְדָּם הַבּוֹאֵר בְּשִׁלְשֵׁת אוֹפְנֵי הַהֲנִהְגָּה
 2 שְׁמִלְמַעְלָה, הַמְּבֹאֲרִים לְהִלֵּן, שֶׁהֵם בְּדוֹגְמַת שְׁלִשֵּׁת הָעֲנִינִים
 3 ד'ירושה' ה'תקן עצמך' ו'מתנה' כפי שהולך ומפטר.
 4 וְהַעֲנִין בְּזֶה, כְּמִבְאֵר בְּהַמְשָׁךְ דְּשִׁנַּת תַּשׁ"ה⁸ (עשרים שנה לפני
 5 אמירת מאמר זה בשנת תשכ"ה),
 6 שִׁישׁ הַנִּהְגָּה מִלְּמַעְלָה שְׁהִיא 1 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהֶקְדָּם הַבּוֹאֵר בְּשִׁלְשֵׁת אוֹפְנֵי
 7 בְּאוֹפֵן שֶׁל נְשִׂיאת חֵן הַבְּרִיּוֹת 2 הַהֲנִהְגָּה שְׁמִלְמַעְלָה, שֶׁהֵם בְּדוֹגְמַת
 8 אצל הקדוש-ברוך-הוא, כְּמוֹ וְנַח 3 שְׁלִשֵּׁת הָעֲנִינִים ד'ירושה' ה'תקן עצמך'
 9 מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה'⁹, שְׁהִיא 4 ו'מתנה'. וְהַעֲנִין בְּזֶה, כְּמִבְאֵר בְּהַמְשָׁךְ דְּשִׁנַּת
 10 עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת אֶתְעֲרוּתָא 5 תַּשׁ"ה⁸, שִׁישׁ הַנִּהְגָּה מִלְּמַעְלָה שְׁהִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 11 דְּלַעֲיָלָא הַתַּעֲוֵרוֹת מִלְּמַעְלָה מִצָּד 6 נְשִׂיאת חֵן, כְּמוֹ וְנַח מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה'⁹, שְׁהִיא
 12 עֲצָמָה, לֵאלֹא הַקְדָּמַת הַעֲבֹדָה 7 עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת אֶתְעֲרוּתָא דְּלַעֲיָלָא מִצָּד עֲצָמָה,
 13 מִצָּד הָאֵדָם לַמָּטָה, שְׁזָהוּ בְּדוֹגְמַת 8 לֵאלֹא הַקְדָּמַת הַעֲבֹדָה, שְׁזָהוּ בְּדוֹגְמַת עֲנִין
 14 עֲנִין הִירוּשָׁה שְׁהִיא לֵאלֹא 9 הִירוּשָׁה שְׁהִיא לֵאלֹא הַכֶּנֶה כָּלֵל. וַיֵּשׁ אוֹפֵן
 15 הַכֶּנֶה כָּלֵל מִצִּדּוֹ שֶׁל הִירוּשָׁה. וַיֵּשׁ 10 הַנִּהְגָּה עִם הָאֵדָם
 16 אוֹפֵן הַנִּהְגָּה עִם הָאֵדָם 17 מִלְּמַעְלָה שְׁהִיא לְפִי עֶרֶךְ
 18 יְחִסִּית וּבַתְּחִלָּה אֶל עֲבֹדַת 19 הַמָּטָה, שְׁעַל-יְדֵי אֶתְעֲרוּתָא
 20 דְּלַתְמָא הַתַּעֲוֵרוֹת מִלְּמַטָּה, מִצָּד 13 שְׁהָאֲרִיף הַשֵּׁל"ה¹⁰ כְּבֹאֵר הַחֲלֻקָּה בֵּין נַח
 21 הָאֵדָם, נִמְשָׁךְ אֶתְעֲרוּתָא 14 לְאַבְרָהָם, שֶׁבִּנְחָן נֶאֱמַר וְנַח מִצָּא חֵן גו', שְׁזָהוּ
 22 דְּלַעֲיָלָא הַתַּעֲוֵרוֹת מִלְּמַעְלָה 15 מִלְּמַעְלָה לַמָּטָה, מֵה־שְּׂאִין-כֵּן בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר¹¹
 23 מֵאֲלֻקֹּת, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר הַתֵּקֵן 16 אֲשֶׁר הִתְחַלֵּכְתִּי לְפָנָיו גו', בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה
 24 עֲצָמָךְ כו' כִּי הִמְשַׁכְתָּ מִלְּמַעְלָה 17 לְמַעְלָה, שְׁזָהוּ מַעְלָה יְתָרָה כו'. וְעַד לְתַקְלִית
 25 בְּאוֹפֵן הַנִּהְגָּה זֶה הִיא לְפִי עֶרֶךְ מַעֲשִׂיו 18 הָעֲלוּי בְּאוֹפֵן הַהֲנִהְגָּה מִלְּמַעְלָה שְׁהִיא לְפִי עֶרֶךְ
 26 שֶׁל הָאֵדָם וְהַתַּעֲוֵרוֹת מִצִּדּוֹ, וְכִפִּי 19 עֲבֹדַת הַמָּטָה (בְּאַתְעֲרוּתָא דְּלַתְמָא, אֶתְעֲרוּתָא
 27 שְׁהָאֲרִיף הַשֵּׁל"ה¹⁰ בעל ספר 20 דְּלַעֲיָלָא), שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה רַבְּנִי "פָּנִי יִלְכוּ
 28 "שְׁנֵי לִחוֹת הַבְּרִיּוֹת כְּבֹאֵר הַחֲלֻקָּה 21 וְהַנִּיחוּתִי לָךְ"¹², שְׁזָהוּ הַהֲנִהְגָּה מִלְּמַעְלָה שְׁהִיא
 29 הַהֲבֵדֵל בֵּין נַח לְאַבְרָהָם, שֶׁבִּנְחָן 22 בְּכַחֲנִית פָּנִים, וּבִכָּא עַל-יְדֵי עֲבֹדָתָם שֶׁל
 30 נֶאֱמַר וְנַח מִצָּא חֵן גו', שְׁזָהוּ 23 יִשְׂרָאֵל בְּכַחֲנִית הַפְּנִימִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹³ וְזֹאת
 31 מִלְּמַעְלָה לַמָּטָה וְלֹא בְּגִלֵּל 24 לְפָנִים בִּישְׂרָאֵל, הִנֵּנוּ, הַפְּנִימִיּוֹת דִּישְׂרָאֵל,
 32 הַמַּעֲשִׂים וְהַתַּעֲוֵרוֹת מִצִּדּוֹ שֶׁל נַח, 25 שְׁמַצֵּד זֶה עֲבֹדָתָם הִיא בְּאוֹפֵן ד'בְּקָשׁוֹ פָּנֵי"¹⁴,
 33 מֵה־שְּׂאִין-כֵּן 26 וְעַל-יְדֵיהֶם נַעֲשִׂית גַּם הַהֲנִהְגָּה מִלְּמַעְלָה בְּאוֹפֵן
 34 נֶאֱמַר¹¹ אֲשֶׁר הִתְחַלֵּכְתִּי 27 ד'פָּנֵי יִלְכוּ" (בְּדֻלְקָמָן). וַיֵּשׁ הַנִּהְגָּה מִלְּמַעְלָה שְׁהִיא בְּאוֹפֵן נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר,
 35 לְפָנָיו גו', בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה 28 שְׁעַל זֶה בְּקָשׁ מֹשֶׁה רַבְּנִי (לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר נֶאֱמַר לוֹ "פָּנֵי יִלְכוּ") בְּאֶמְרִי¹⁵ אִם
 36 לְמַעְלָה עַל יְדֵי מַעֲשִׂים וְהַתַּעֲוֵרוֹת 29 אֵין פָּנִיךְ הוֹלְכִים אֶל תַּעֲלֻנּוֹ מִזֶּה, וּבִכָּמָה יוֹדַע אֲפֹא כִּי מִצָּאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי
 37 מִצִּדּוֹ, שְׁזָהוּ מַעְלָה יְתָרָה כו' 30 וְעַמְּךָ הָלֹא בְּלִכְתֶּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ וְגו', שְׁזָהוּ עֲנִין נַעֲלָה יוֹתֵר בְּאוֹפֵן שֶׁל רְחוּק
 38 וְדִרְגָּה יוֹתֵר גְּבוּהָה מֵאִשֶּׁר 'אַתְעֲרוּתָא
 39 דְּלַעֲיָלָא' לֵאלֹא הִכְנָה וְהַתַּעֲוֵרוֹת מִצָּד
 40 הָאֵדָם. וְעַד לְתַקְלִית הָעֲלוּי

ג. ב. ב"מ טז, א. 8) ד"ה ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך והמשכו - ד"ה ביום השמיני עצרת (סה"מ תש"ה ע' 51 ואילך).
 ומיוסד על ד"ה ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך תרע"ח (סה"מ תרע"ח ס"ע ריא ואילך) - שחלקו מיוסד על אוה"ת תשא
 ע' ב'לד ואילך. 9) בראשית ו, ח. 10) חלק תושב"כ פ' נח ערה, סע"א ואילך. 11) חיי שרה כד, מ. 12) תשא לג, יד. 13) רות
 ד, ז. 14) תהלים כז, ח. 15) תשא לג, טר-טז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 סתם. דְּהִנֵּה, בְּחִינַת "פְּנִי" קָאִי כוונתה על סְפִירַת הַמַּלְכוּת
45 דְּאֲצִילוֹת, בכל אחד מארבעת העולמות הרוחניים (אצילות-בראה-יצירה-
46 עשיה) יש הארה של עשר הספירות, בכל עולם לפי ענינו, ו"פני" (מלשון
47 פנימיות) היא ספירות המלכות כפי שהיא בעולם האצילות כִּי נוֹסֵף לָכֵן
48 שְׁכָלֹת עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא
49 בְּחִינַת פְּנִים, פְּדוּעַ¹⁶ בקבלה
50 וחסידות שְׁאֲרָבַע הַמַּדְרָגוֹת
51 שקיימות גם למעלה באלוקות פְּנִים
52 יָמִין שְׂמָאל וְאַחֲרֵי הֵן בְּסוּד
53 מתאימות ומקבילות על-פי הסוד אל
54 אֲרָבָעָה עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת-
55 בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, וְאִם-כֵּן
56 מאחר שכללות עולם האצילות קשור
57 לבחינת "פנים" גַּם בְּחִינַת
58 הַמַּלְכוּת (שְׁהִיא הַבְּחִינָה
59 הָאֲחֵרֹנָה שֶׁבְּאֲצִילוֹת) הִיא
60 בְּבִחִינַת פְּנִים, הִרֵי מַלְכוּת
61 דְּאֲצִילוֹת מְקַבֵּל גַּם מִכָּל
62 הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת,
63 וְלִכֵּן נִקְרָאת בְּשֵׁם פְּנִים, עַל
64 שֵׁם כָּלִלוֹת הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת
65 דְּאֲצִילוֹת, כְּדֹאִיתָא כְּפִי שְׂמוּכָא
66 בְּזֵהר¹⁷ "פְּנִי" אֵילִין עֲטָרִי
67 מְלָכָא, אלו עטורי המלך שֶׁהֵם
68 הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת (וכפי
69 שְׂמוּכָא בְּפִרְסוּת בְּמִאמְרֵי שֶׁל הָרִבִּי
70 הַר"ב הָעוֹסֵף בְּנוֹשָׂא זֶה, שְׁעוֹלָם
71 הָאֲצִילוֹת נִקְרָא "פנים" כִּי הוּא עוֹלָם
72 הַחֲכָמָה ("אבא עֵלֵינָא מִקְנָא
73 בְּאֲצִילוֹת") הַנִּקְרָאת "פנים" כְּכָתוּב
74 "חֲכָמָה אִדָּם תֵּאִיר פָּנָיו", וְגַם הַמַּלְכוּת,
75 הַבְּחִינָה הָאֲחֵרֹנָה שֶׁבְּאֲצִילוֹת, נִקְרָאת
76 "פנים" כִּי יֵשׁ קֶשֶׁר מִיּוֹחַד בֵּין סְפִירַת
77 הַחֲכָמָה לְסְפִירַת הַמַּלְכוּת כְּכָתוּב
78 "בְּחֲכָמָה יִסַּד אֶרֶץ" (וסְפִירַת הַמַּלְכוּת
79 נִקְרָאת "אֶרֶץ") וְכִלְשׁוֹן הַזֹּהָר "אבא
80 [סְפִירַת הַחֲכָמָה] יִסַּד בְּרִיתָא [הַת],
81 סְפִירַת הַמַּלְכוּת).
82 וְעוֹד זֹאת, שְׁעִיקָר הָעֵנִין
83 דְּ"פְנִי", מִלְשׁוֹן פְּנִימִיּוֹת, שְׁהוּא
84 בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאֲלוּקוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מְהֻלָּבְשׁוֹת
85 בְּעוֹלָמוֹת וְהִיא לְמַעַל מֵהָאֲצִילוֹת, הוּא בְּחִינַת הַכֶּתֶר שְׁלֹמֶעֱלָה
86 מֵהַסְפִּירוֹת דְּאֲצִילוֹת (שְׂרָאשִׁית) בְּסְפִירַת הַחֲכָמָה, כֵּשֶׁם שְׂכַתֵּר כְּפִשְׁטוֹ הוּא

1 שֶׁל רְחוּק הָעֶרֶךְ, לֵאל כֹּל יֵחַס וְהַשׁוּוּאָה לְעֵינֵין הָאֵרַת הַפְּנִים בְּדִרְגָּה
2 הַקּוֹדֶמֶת, עַד כְּדִי כֵּן שֶׁבְּשִׁבְלִי זֶה צָרִיף לְהִיּוֹת עֵנִין שֶׁל
3 נְשִׂיאת חֵן מִיּוֹחַד מִלְמַעֲלָה, שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ עֵנִין הַמִּתְנָה,
4 כְּפִדּוּעַ שְׁחֵן וְחִנִּינָה וּמִתְנָה הֵם עֵנִין אֶחָד שְׂכוֹלָם הֵם מִצַּד הַנּוֹתָן
5 וְלֹא מִצַּד פְּעוּלַת הַמִּקְבֵּל, אֲלָא
6 שְׂאִין זֶה עַל-דֶּרֶךְ הַנְּשִׂיאת
7 חֵן, דִּנְחָ שְׂגֵם הִיא בֹּאָה מִלְמַעֲלָה
8 וְלֹא מִצַּד הַמִּקְבֵּל, כִּיּוֹן שְׁהִיא
9 בְּאוֹפֶן שֶׁל אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלִילָא
10 הַתַּעֲוִירוֹת מִלְמַעֲלָה שְׁלֹפְנִי
11 הָעֲבוּדָה שֶׁל הָאָדָם לְמַטָּה, דָּאָף
12 שִׁישׁ בָּהּ בְּנִשְׂיאת חֵן וּזוֹ מַעֲלָה
13 שְׁהִיא מִמְּקוֹם גְּבוּהָ כו', יוֹתֵר
14 מִמָּה שֶׁהָאָדָם מְסוּגֵל לְעוֹרֵר
15 בְּאֲתַעֲרוּתָא דְלִתְמָא' מִצִּדּוֹ, הִרֵי
16 לְאִידֶךָ מִצַּד שְׁנֵי יֵשׁ בָּהּ חֲסָרוֹן
17 שְׂאִינָה בָּאָה עַל-יְדֵי עֲבוּדָה
18 וְיִגִּיעָה כו' מִצַּד הָאָדָם, וְאִם-כֵּן
19 הָאָדָם אֵינוֹ בְּבִחִינַת כְּלִי אֶל
20 הָאוֹר וְכו', כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִתְיַגַּע וְלֹא
21 הָכִין עֲצָמוֹ לְהֵאָרָה זוֹ, אֵין הָאָדָם כְּלִי
22 דְּרָאִי לְקַלּוֹט וְלִקְבֹּל אֶת הָאוֹר הַנִּמְשָׁךְ
23 בְּדֶרֶךְ זוֹ, אֲלָא זֶהוּ נְשִׂיאת חֵן
24 הַנְּעִלִית לְאֵין שִׁעוֹר עֲלֵיהּ מְדוּבָר כִּאֵן
25 הִיא עֵנִין אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלִילָא
26 מִמְּקוֹם נַעֲלָה בְּיוֹתֵר לְמַעַל
27 שְׂאִין אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְמָא
28 מַעֲנֵת שֵׁם כִּי אֵין בְּכוֹחַ עֲבוּרַת
29 הָאָדָם 'לַגְעָת' בְּמִקּוֹם כֹּל כֵּךְ נַעֲלָה,
30 שֶׁבָּאָה לְאָדָם מִלְמַעֲלָה לְאֲחֵרִי
31 שְׁלֵמוֹת הָעֲבוּדָה דְאֲתַעֲרוּתָא
32 דְלִתְמָא מִצִּדּוֹ, הִנֵּנוּ, שְׁלֹאֲחֵרִי
33 מִה' שְׁנִמְשָׁךְ בְּאֲתַעֲרוּתָא
34 דְלִתְמָא אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלִילָא,
35 לְאַחַר ה'אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלִילָא' שְׁנִמְשָׁכָה
36 עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם ב'אֲתַעֲרוּתָא
37 דְלִתְמָא', אֲזִי נִמְשָׁךְ אוֹר
38 ב'אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלִילָא' מִמְּקוֹם גְּבוּהָ
39 עוֹד יוֹתֵר בְּתוֹרַת מִתְנָה לֹא לְפִי
40 עֶרֶךְ וְלֹא בְּהִתְאָם לְעֲבוּדַת הָאָדָם.
41 ג) וְלִהְבִּין זֶה, בְּעוֹמֵק יוֹתֵר וּבְפִרְסוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לְהִקְדִּים תְּחִלָּה
42 בְּאוֹר הָעֵנִין דְּ"פְנִי יִלְכוּ" שְׂאִמֵּר הַקְדוּשָׁה-בִּירְךָ-הוּא לְמִשְׁכָּה רַבּוּנוֹ,
43 וְנִתְבָּאָר לְעִיל שְׁהַכוֹנָה לְהֵאָרַת פְּנִים וְנְשִׂיאת חֵן מִיּוֹחַד, לְמַעַל מִנְּשִׂיאת חֵן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעל הראש), וידוע שבחינת המלכות אף שהיא בחינה תחתונה
2 בספירות עצמן מקבלת הארה והשפעה מבחינת הכתר, שזהו ענין
3 כתר מלכות כפי שרואים שהכתר קשור במיוחד עם ענין המלכות.
4 וזהו גם מה שנגמר בסופו נוסף בו נזכר לשון שקשור בענין הפנימיות
5 וזאת לפנים בישראל, "זאת"
6 לשון נקבה, בחינת 'מקבל' היא
7 בחינת המלכות¹⁸ שהיא 'מקבל'
8 מהספירות שלמעלה ממנה, ובחינת
9 המלכות נקראת כנסת
10 ישראל, על שם היותה מקור
11 נשמות ישראל¹⁹, והיא
12 הפנימיות (לפנים) שבכל
13 אחד ואחד מישראל כלומר, יש
14 הקבלה והתאמה בין הפנימיות למעלה,
15 כביכול, שהיא בספירות המלכות
16 (שבכולם האצילות ולמעלה מזה
17 ב'כתר מלכות') ובין הפנימיות של כל
18 אחד ואחד מבני ישראל שגם היא
19 קשורה בספירת המלכות.
20 וזהו הטעם הפנימי לכך
21 שהעבודה דבני ישראל היא
22 באופן ד"בקשו פני" דקא,
23 מתוך שאיפה להתחבר ולהתקשר
24 לפנימיות האלויות, ועל-ידי-זה
25 נעשית גם ההנהגה עמהם
26 הנהגת הקדוש-ברוך-הוא עם בני
27 ישראל באופן ד"פני ילכו",
28 בהארת פנים במודיגה נעלית, שגם
29 בהיות בני ישראל למטה,
30 כנשמות בגופים בעולם הזה,
31 ההנהגה עמהם מלמעלה היא
32 מבחינת מלכות דאצילות.
33 ד) ובאור גודל מעלת הענין
34 ד"פני ילכו", הארת פנים עליונה
35 לבני ישראל גם בהיותם למטה,
36 כמבואר לעיל, יוכן על-פי
37 המבאר ב'תורה אור' לאדמו"ר
38 הזקן דרושי מאמרים על מגלת
39 אסתר²⁰ בפרוש הכתוב²¹
40 האמור בפרשת וילך ואנכי הסתר
41 אסתר פני ביום ההוא (ואמרו חכמינו ז"ל שבפסוק יש זה יש רמז
42 לאסתר המלכה), שזהו ההסתר שעליו מדבר הכתוב הוא ההסתר
- והעולם דבחינת "פני" שלא תושפע ותאיר, היפך הענין ד"פני
ילכו" שענינו הארת פנים. והמורם המסקנה מהמבאר שם ב'תורה
אור' על מגילת אסתר, שיש בזה בהסתר על "פני" שעליו מדבר הכתוב
שני ענינים. ענין הראשון, שבחינת המלכות דאצילות,
שנקראת "פני", כמבואר לעיל,
היא בהסתר והעלם אפילו
מבחינת "ביום ההוא", דקאי
"ביום ההוא" מכון על עולם
הבריאה ובחינת בינה
שמקנת בה²² עיקר הגילוי של
בחינת הבינה הוא בעולם הבריאה (כי
הבינה היא ירידת והתלבשות נקודת
החכמה לפרטים, ובאצילות ששם הכל
בטל לאלקות לגמרי מאירה נקודת
החכמה, אבל בבריאה שבה יש תפיסת
מקום לנבראים, מאירה ספירת הבינה),
שלהיותה בחינת עלמין
סתמין שלמעלה מגילוי - נקראת
"ביום ההוא" ב'לשון נסתר' (גוף
שלישי) ולא ב'לשון נוכח' (גוף
ראשון) [וכידוע²³ ההפך בין
'הוא' ל'זה', ש'זה' מורה על
הגילוי, מראה באצבעו
ואומר 'זה'²⁴, 'הוא' לשון
נסתר, מורה על ההעלם],
הנהגה בנוסף לכך יש כאן עוד העלם
והסתר, גם מעולם הבריאה
עולם שבו יש תחינת מקום לנבראים
(ולכן נקרא "ביום ההוא",
כאמור לעיל) מסתתרת
ומתעלמת ("הסתר אסתר")
בחינת המלכות דאצילות
("פני"), והמשמעות של הסתר
הפנים היא שאינה באה בעולם
הבריאה באופן של
התלבשות ממש באופן הניכר
ונרגש בכלי התפיסה והקליטה של
העולמות והנבראים, אלא רק
בבחינת מקיף כאור המאיר
מלמעלה ולא חודר בפנימיות,
להיות לה שספירת המלכות תהיה לעולם הבריאה לא כאור פנימי
המתלבש בפנימיות אלא בחינת כתר המאיר גם הוא בדרך "מקיף"

(18) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך זאת. ובכ"מ. (19) פרדס שם ערך כנסת ישראל. ובכ"מ. (20) צ, ד. צב, א.
(21) וילך לא, יח. (22) תקו"ז ת"ו (כג, א). (23) תו"א שם. ובכ"מ. (24) שמו"ר ספכ"ג.

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעֵתִיק, והכתר נקרא (בבחינה הפנימית שבו) "עתיק יומין" (מלשון
- 2 הַעֲתָקָה וְהַבְדָּלָה²⁵ היינו שהוא מרומם ונבדל מהעולמות והנבראים.
- 3 וְהִינוּ, שְׂבָחִינָה הַבִּינָה שְׁמִקְנָנָה כפי שהיא שוכנת ומאירה בעולם
- 4 הַבְּרִיאָה, אֵינָה בְּעֶרְךָ היא ללא כל יחס והשוואה לְבַחֲינָה הַבִּינָה
- 5 כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּאַצִּילוֹת, וְעַד
- 6 כְּדִי כָךְ גדול הפער ורחוק הערך
- 7 שְׁאִפִּילוּ בַּחֲיִנָּה מַלְכוּת
- 8 דְּאֲצִילוֹת שהיא הבחינה האחרונה
- 9 והתחתונה ביותר של עולם האצילות
- 10 הִיא שְׁלֹא בְּעֶרְךָ אין לה כל יחס
- 11 והשוואה אלא רחוקה לאין שיעור
- 12 מִבְּחִינַת הַבִּינָה שְׁמִקְנָנָה שוכנת
- 13 ומאירה בעולם הַבְּרִיאָה, שְׁהָרִי
- 14 בַּחֲיִנָּה הַמַּלְכוּת של עולם
- 15 האצילות, לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁאֵינָה
- 16 מְקַנְנָה בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה ואיננה
- 17 מאירה בו בגלוי, אֲלֵא עוֹד זֹאת,
- 18 שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הַעֲתָקָה
- 19 וְהַבְדָּלָה מרומם ונבדל (כְּתֹר
- 20 וְעֵתִיק כמו המדריגות של 'כתר
- 21 עליון' וְעֵתִיק יוֹמִין' שהן למעלה
- 22 מהספירות ולמעלה מהתלבשות
- 23 בעולמות) לְגַבִּי עוֹלָם הַבְּרִיאָה,
- 24 וְאִילוּ בַּחֲיִנָּה הַבִּינָה מְקַנְנָה
- 25 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה בְּאוֹפֶן שֶׁל
- 26 הַתְּלַבְּשׁוֹת ומאירה בו באופן
- 27 המתאים ליכולת הקליטה שלו.
- 28 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁנֵאֲמַר עַל עוֹלָם
- 29 הַבְּרִיאָה "בּוֹרֵא חֶשֶׁךְ"²⁶,
- 30 שֶׁזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְך שְׁעוֹלָם
- 31 הַבְּרִיאָה קָשׁוּר בִּ"חֶשֶׁךְ" הוּא לֹא רָק
- 32 מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה
- 33 בַּבְּחִינָה עֲלֵמָה דְּאֵתְפִּסָּא עוֹלָם
- 34 מְכוּסֶה שְׁאֵינּוּ מְאִיר בְּגִילּוֹ
- 35 בְּעוֹלָמוֹת שְׁלֹמֶטָה מְמַנּוּ
- 36 העולמות 'יצירה' ו'עשיה' שלמטה
- 37 מעולם הבריאה, אֲלֵא עוֹד זֹאת,
- 38 שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה בְּעֶצְמוֹ
- 39 נִקְרָא חֶשֶׁךְ במובן של העדר
- 40 הגילוי, מִפְּנֵי שְׂבָחִינָה הַמַּלְכוּת
- 41 דְּאֲצִילוֹת שהיא המשפיעה אור
- 42 וחיות לעולם הבריאה (שהרי זהו 'סדר
- 43 השתלשלות' של האור האלוקי מדרגה לדרגה ומעולם לעולם שהבחינה

- 44 התחתונה של כל דרגה וכל עולם מאירה ומשפיעה לבחינה העליונה של
- 45 הדרגה והעולם שלמטה מהם) אֵינָה מְאִירָה בו בעולם הבריאה בְּגִילּוֹ
- 46 וּבַהֲתַלְבְּשׁוֹת, אֲלֵא בַּבְּחִינָה כְּתֹר וְעֵתִיק בְּלִבְד, היינו באופן
- 47 נבדל ומרומם, ולכן עולם הבריאה קשור בעניין 'חושך' והעדר הגילוי.
- 48 וְעֵנִין הַשְּׁנִי בְּפִירוֹשׁ "הַסֵּתֵר
- 49 אֶסְתִּיר פְּנֵי בְּיּוֹם הַהוּא",
- 50 שְׁגַם זֶה שְׁמִלְכוּת דְּאֲצִילוֹת
- 51 הִיא בַּבְּחִינָה כְּתֹר וְעֵתִיק והיא
- 52 מאירה באופן מרומם ונבדל ולא
- 53 בהתלבשות ובגילוי, אֵינּוּ אֲלֵא
- 54 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה בְּלִבְד, הִינוּ,
- 55 שָׂרָק בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה
- 56 (בַּבְּחִינָה הַנִּקְרָאת "יוֹם
- 57 הַהוּא" וּמוֹבָא בַּחֲסִידוֹת שִׁיּוֹם"
- 58 מורה על גילוי) נַעֲשִׂית מַלְכוּת
- 59 דְּאֲצִילוֹת בַּבְּחִינָה כְּתֹר וְעֵתִיק
- 60 ("הַסֵּתֵר אֶסְתִּיר פְּנֵי") והיא
- 61 מאורה לפחות באופן מרומם ונבדל,
- 62 מֵה־שְׁאֵינ־כֵּן בְּעוֹלָמוֹת
- 63 שְׁלֹמֶטָה מְזֵה, עוֹלָמוֹת 'יצירה'
- 64 ו'עשיה' לֹא נִמְשָׁךְ בְּגִילּוֹ
- 65 דְּבַחֲיִנָּה מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת
- 66 כָּלֵל, אֲפִילוּ לֹא בַּבְּחִינָה כְּתֹר
- 67 וְעֵתִיק בְּלִבְד וגילוי והארה
- 68 מוגבלים כך שההארה היא רק בעולם
- 69 ובמדריגה מסוימת ותו לא, נחשבים
- 70 העלם והסתר. וּמִצָּד זֶה שְׁנֵי
- 71 ההסתרים הללו, האחד שְׂבָחִינָה
- 72 הַמַּלְכוּת דְּאֲצִילוֹת אֵינָה
- 73 מְאִירָה בְּגִילּוֹ בְּעוֹלָם
- 74 הַבְּרִיאָה, אֲלֵא נַעֲשִׂית רָק
- 75 בַּבְּחִינָה כְּתֹר וְעֵתִיק והארתה
- 76 היא באופן מרומם ונבדל, והשני וְרָק
- 77 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה בְּלִבְד ולא
- 78 בעולמות שלמטה מעולם הבריאה
- 79 (שֶׁזֶהוּ עֵנִין דִּ"הַסֵּתֵר אֶסְתִּיר
- 80 פְּנֵי בְּיּוֹם הַהוּא", שְׁנֵי בִּטּוּיִם
- 81 שֶׁל הַסֵּתֵר לַהוּרוֹת עַל הַסֵּתֵר כְּפוֹל),
- 82 נַעֲשִׂה לְמַטָּה תְּכֵלִית הַסֵּתֵר
- 83 פְּנִימִי, הַעֲלֵם וְהַסֵּתֵר הַגָּדוֹל בִּיּוֹר
- 84 שְׁיֻכָּל לַהּיּוֹת שְׁלִיטָה
- 85 הַחֲצִיצוֹנִים כּוֹחוֹת שֶׁמְחוֹךְ לַגְּבוּלוֹת
- 86 הקדושה וְכו'.

(25) ראה לקו"ת אמור לא, ד. ובכ"מ. 26) ישע"י מה, ז. ברכות ק"ש. פע"ח שער הק"ש פ"א. לקו"ת שה"ש ד, ג. מב, ד. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

התאמה אל המקבל, אָזי נשָׁאֵר הָאוֹר כְּמוֹ שֶׁהוּא מִצַּד מַעֲמָדוֹ וּמִצַּד
המקורי לֹא שְׁנוּי.
וּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁכִּדִּי שֶׁתִּהְיֶה הַהֲנָהֳגָה דְּבִנִּי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה,
האופן שבו הקדוש־ברוך־הוא מְנַהִיג את בני ישראל למטה בעולם הזה,
מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת דְּאֲצִילוֹת,
שֶׁזֶּהוּ עֲנִין "פְּנִי יִלְכוּ", מתוך
הארת פנים שבאה ממדרגה גבוהה
ונעלית אִי־אֶפְשָׁר לֹא יתכן שְׂיִבֵּא
הָאוֹר של המלכות דאצילות היורד
ומאיר בעולם הבריאה בְּדֶרֶךְ
הַתְּלַבְּשׁוֹת וּתְפִיסָה בְּעוֹלָם
הַבְּרִיאָה ובאופן המותאם לפי
יכולת הקבלה והקליטה של עולם
הבריאה, שְׁהָרִי עַל־יְדֵי
הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה
יִשְׁתַּנֶּה הָאוֹר וְיֵרֵד מִמְּדֻרְגָתוֹ
כפי שהוא במקור, במלכות דאצילות,
וּכְשִׁיּוּמִשְׁשׁ הָאוֹר של מלכות
דאצילות (אילו היה מאיר בבריאה
בדרך התלבשות) לְמִטָּה יוֹתֵר עַד
לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, שֶׁשֵּׁם צְרִיכָה
לְהִיּוֹת הַהֲנָהֳגָה עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, אָזִי לֹא יִהְיֶה זֶה
הַגִּילּוּי דְּבְחִינַת מַלְכוּת
דְּאֲצִילוֹת ("פְּנִי") מִמָּשׁ אלא
גילוי אור במדרגה הרבה יותר נמוכה,
לאחר שבאור דמלכות דאצילות חל
שינוי והייתה ירידה. וּבְעוֹמֶק
יוֹתֵר, להבדיל בין האור הבא בדרך
התלבשות לאור הבא בדרך מעבר יש
משמעות עמוקה יותר, שֶׁהָאוֹר
שֶׁבֶּא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת אֵינוֹ
אֶלָּא חִיצוֹנִיּוֹת הָאוֹר, שֶׁהוּא
הָאֶרֶץ בְּלִבָּד, אך לא עצם האור,
וּמִתְּצַמְצָם בְּעֶצְמוֹ מִצְמָצֵם
ומעט את עצמו להארה מועטת עד
כדי כך שְׂיִיכָל לְבֹא בְּדֶרֶךְ
הַתְּלַבְּשׁוֹת ולהאיר בהתאם לדרגת
המקבלים. אָבֵל כֹּאשֶׁר הָאוֹר בֹּא
בְּדֶרֶךְ מַעְבִּיר בְּלִבָּד ואינו מותאם
לפי רמת המקבלים אלא נשאר
במדרגתו המקורית, אָזִי נִמְשָׁךְ פְּנִימִיּוֹת הָאוֹר, שֶׁהוּא הָאוֹר
כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ מוֹתוֹ בְּלִי צְמָצוֹם וּמִיּוֹט, שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵל

1 (ה) וְעַל־פִּי־זֶה לאחר שהוסבר עניין ההסתרה הכפול מוֹכֵן גוֹדֵל
2 מַעְלַת הַהֲבִטָּה ד' "פְּנִי יִלְכוּ", ולא יהיה הסתרה אלא תהיה הארת
3 פנים שֶׁהַהֲנָהֳגָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה תִּהְיֶה עַל־יְדֵי בְּחִינַת
4 הַמַּלְכוּת דְּאֲצִילוֹת ("פְּנִי") מִמָּשׁ, על ידי גילוי והארה מהמלכות
5 ישירות שֶׁלֹּא תִסְתַּר וְתִתְעַלֵּם
6 המלכות בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה כמבואר
7 לעיל בפרטיות אופן ההסתרה אֶלָּא
8 תִּתְגַּלֶּה ותאיר שֵׁם, וְעוֹד זֹאת,
9 שֶׁהַגִּילּוּי של המלכות דאצילות
10 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה לֹא יִהְיֶה
11 בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת שְׁנוּבֶעַת
12 מִצְמָצוֹם וְהַתְּאֵמָה לִיכּוּלֹת הַקְּלִיטָה
13 וְהַקְּבִלָה של עולם הבריאה אֶלָּא
14 בְּדֶרֶךְ מַעְבִּיר בְּלִבָּד, וכפי
15 שיתבאר להלן ההבדל בין הארה
16 "בדרך התלבשות" להארה "בדרך
17 מעביר" שֶׁאֵז כֹּאשֶׁר הַהִמְשָׁכָה היא
18 לא בהתלבשות, והאור לא מותאם לפי
19 ערך העולם שבו הוא מאיר יוֹמִשְׁשׁ
20 הָאוֹר מלמעלה למטה ללא צמצום
21 אלא כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמַלְכוּת
22 דְּאֲצִילוֹת מִמָּשׁ בְּבְחִינַת גִּילּוּי
23 לא רק בעולם הבריאה שהוא עולם
24 רוחני עליון אלא ההארה וההמשכה
25 שלו תאיר לְמִטָּה לְהִיּוֹת עַל־יְדֵי
26 הַהֲנָהֳגָה דְּבִנִּי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה
27 בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה.
28 וּכְבִּדּוּעַ²⁷ בתורת החסידות
29 הַחֲלּוּק הַהִבְדֵּל בְּאוֹפֶן 'גִּילּוּי
30 הָאוֹר' וירידתו מלמעלה למטה אִם
31 הוּא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת במקבל
32 ההארה וההשפעה וּתְפִיסָה וּתְפַס
33 וְנִקְלַט בו או שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ
34 מַעְבִּיר שההארה וההשפעה אִין
35 יורדת ומגיעה אל המקבל אבל באופן
36 שהיא רק 'עוברת' דרכו ולא מתלבשת
37 ולא נתפסת, מעבר ללא עיכוב,
38 שֶׁכֹּאשֶׁר גִּילּוּי הָאוֹר הוּא
39 בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת וּתְפִיסָה אצל
40 המקבל, אָזִי מִשְׁתַּנֶּה הָאוֹר לגבי
41 מעמדו ודרגתו כפי שהוא במקורו
42 וְיֵרֵד מִמְּדֻרְגָתוֹ כדי להתאים את עצמו אל המקבל, מִה־שְׁאִינִן
43 כֹּאשֶׁר גִּילּוּי הָאוֹר הוּא בְּדֶרֶךְ מַעְבִּיר ללא התלבשות שמחייבת

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲנִין שֶׁל שְׁנֵי שְׁנַעֲשָׂה עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשֹׁת וּתְפִיסָה אֵלָּא נִשְׁאָר
- 2 בְּמַהוּתוֹ הַעֲצֻמִּית.
- 3 וְזֶהוּ עֲנִין "פְּנִי יִלְכוּ", "פְּנִי" דִּיקָא, הַכְּתוּב מִדִּיק וְאוֹמֵר "פְּנִי",
- 4 לְשׁוֹן הַמּוֹרָה עַל הַפְּנִימִיּוֹת לְהוֹרוֹת שׁוֹ הַשְּׁפָעָה שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הָאוֹר,
- 5 שְׁלֹכֵן כִּיּוֹן שׁוֹ הַמִּשְׁכָּה שֶׁל עֲצֻם
- 6 וּפְנִימִיּוֹת הָאוֹר הַמְּשַׁכְּתוֹ הִיא
- 7 בְּדֶרֶךְ מַעְבִּיר בְּלִבָּד וְאֵין הוּא
- 8 'מֵתַעֲכֵב' בְּדִרְכּוֹ לְדַרְת וְלֹהֲאִיר גַּם
- 9 לְמַטָּה, שְׁאֵז כְּשֶׁהָאוֹר הַפְּנִימִי עֲצֻמוֹ
- 10 מֵאִיר לְמַטָּה נַעֲשִׂית הַהֲנַהֲגָה
- 11 דְּבִנִּי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה אֹפֶן
- 12 הַהֲנַהֲגָה שֶׁבּוֹ הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא מִנְּהִיג
- 13 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה - מִבְּחִינַת
- 14 הַמְּלָכוּת דְּאֲצִילוֹת מִמֶּשֶׁל וְלֹא
- 15 רַק מִהָאָרָה מוּגְבַּלֶּת וּמוֹצֵמַצְמַת שְׁלֵה.
- 16 וְעַל זֶה נֶאֱמַר בְּתוֹרָה, בְּדַבְּרֵי
- 17 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְמַשֶּׁה רַבִּינוּ "פְּנִי
- 18 יִלְכוּ וְהִנִּיחוּתִי לָךְ", שְׁפָאָשׁ
- 19 הַהֲנַהֲגָה הִיא מִבְּחִינַת הַפְּנִים
- 20 "פְּנִי יִלְכוּ" וְיֵשׁ הָאָרָה וְגִילּוֹי שֶׁל
- 21 אוֹר פְּנִימִי (שְׁזֵהוּ הִיפֹךְ הָעֲנִין
- 22 דִּ"הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְּיּוֹם
- 23 הַהוּא" גִּילּוֹי שֶׁהוּא נִגְוֵד מוֹחֲלֵט
- 24 לְעִנִּין הַהִסְתַּר הַכְּפּוֹל הַמְּבוּאָר (לְעִל),
- 25 אֲזִי וְהִנִּיחוּתִי לָךְ", שְׁזֵהוּ
- 26 לְשׁוֹן הַכְּתוּב כֹּךְ "וְהִנִּיחוּתִי לָךְ", לְשׁוֹן
- 27 מִנּוּחָה, הוּא עַל-דֶּרֶךְ מַה
- 28 שְׁכָתוֹב²⁸ בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּלִשׁוֹן דּוּמָה
- 29 בְּהִנִּיחַ ה' אֶלְקִיךָ לָךְ מִכָּל
- 30 אֵיבֶיךָ גו', הִנֵּנוּ, שְׁנַעֲשָׂה
- 31 בְּחִינַת מְנוּחָה מֵאֵיבִים
- 32 הָאֵיבִים הָרוּחָנִים שֶׁל צַד הַקְּדוּשָׁה
- 33 וְיִנִּיקַת הַחַיּוֹת עַל יְדֵי הַחַיּוֹת
- 34 תּוֹסֶפֶת חַיּוֹת עַל יְדֵי הַחַיּוֹת
- 35 (הַכּוֹחוֹת שֶׁמִּחוּץ לְגִבּוֹל הַקְּדוּשָׁה), כִּי
- 36 יִנִּיקָתָם שֶׁל הַחַיּוֹת
- 37 אֵלָּא מִבְּחִינַת אַחֲוִיּוּת שֶׁל צַד
- 38 הַקְּדוּשָׁה, כְּמֵאֵן דְּשִׂדִּי בְּתַר
- 39 בְּתַפּוּי לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֵא
- 40 בְּרִצּוֹנוֹ²⁹, כַּאֲדָם הַמִּשְׁלִיךְ אַחֲרָי
- 41 כְּתַפּוֹ לְשׁוֹנָאוֹ (שְׁבַעֲצֵם אֵין הוּא רּוּצָה
- 42 לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ וּלְמַעֲשֶׂה מִשְׁפִּיעַ לוֹ בְּגַלּל
- 43 הַכְּרַח) וְלִכֵּן כְּאִשְׁרֵי נִמְשָׁךְ

- 44 הַגִּילּוֹי מִבְּחִינַת הַפְּנִים "פְּנִי יִלְכוּ", אֲזִי לֹא תִהְיֶה יִנִּיקָה
- 45 לְחִיצוֹנִים שֶׁמִּקְבָּלִים רַק מִבְּחִינַת "אַחֲוִיּוּת" וְלֹא מִבְּחִינַת "פְּנִים".
- 46 וְעוֹד זֹאת, כֹּאשֶׁר יִשְׁנָה הָאָרָה מִלְּמַעַלָּה בְּמַדְרִיגָה כּוֹז נַעֲלִית, אוֹי לֹא זֶה
- 47 בְּלִבָּד שֶׁכֻּלּוֹת הַהֲנַהֲגָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל הָאָרָה פְּנִים אֵלָּא
- 48 שְׁהִנְהֲגָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 49 תִּהְיֶה בְּאֹפֶן שֶׁל נְסִים
- 50 וְנִפְלְאוֹת שְׁלִמְעָלָה מִהֻטְבַּע,
- 51 כִּיּוֹן שְׁהִנְהֲגָה הִיא עַל-יְדֵי
- 52 בְּחִינַת "פְּנִי", מְלָכוּת
- 53 דְּאֲצִילוֹת, שְׁנַמְשַׁכְת וּמִתְגַּלָּה
- 54 לְמַטָּה מִמֶּשֶׁל וְכֹאשֶׁר יֵשׁ בְּעוֹלָם
- 55 הַזֶּה הָאָרָה מִמְּקוֹר כָּךְ נַעֲלָה, הִרִי זֶה
- 56 מִבְּטָל אֶת מִגְבּוּלֹת הַטְּבַע.
- 57 אֲמָנָם עַל-פִּי-זֶה צָרִיךְ לְהִבִּין,
- 58 לְמַה לֹּא הִתְפַּסֵּם מִשֶּׁה רַבִּינוּ
- 59 בְּהִבְטָחָה דִּ"פְּנִי יִלְכוּ
- 60 וְהִנִּיחוּתִי לָךְ" וְלֹא הִסְתַּפֵּק בּוֹה,
- 61 אֵלָּא הוֹסִיף לְבַקֵּשׁ שְׁיִהְיֶה
- 62 בְּאֹפֶן דִּ"פְּנִיךְ הוֹלְכִים",
- 63 בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ גו',
- 64 וְיִהְיֶה נִיכָר בְּגִלּוֹי הַהִבְדָּל בֵּין בְּנֵי
- 65 יִשְׂרָאֵל וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם דְּלִכְאוּרָה,
- 66 הִרִי גַּם כְּאִשְׁרֵי הַהֲנַהֲגָה הִיא
- 67 מִבְּחִינַת מְלָכוּת דְּאֲצִילוֹת
- 68 "פְּנִי יִלְכוּ", אֵין יִנִּיקָה
- 69 לְחִיצוֹנִים, וְיֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל נְסִים
- 70 וְנִפְלְאוֹת שְׁלִמְעָלָה מִהֻטְבַּע,
- 71 שְׁבֻזָּה נִכְרַת כְּכֹר הַהִפְלָאָה
- 72 וְהַהִבְדָּלָה דְּבִנִּי יִשְׂרָאֵל,
- 73 וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל הָעָם
- 74 אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְלֹמָה לֹא
- 75 דִּי בִּכְךָ אֵלָּא מִשֶּׁה רַבִּינוּ מוֹסִיף וּמִבְּקֵשׁ
- 76 עוֹד בְּקִשָּׁה מִיּוֹחֲדָת.
- 77 (ו) וְיִוָּכֵן בְּהִקְדָּים מַה
- 78 שְׁכָתוֹב³⁰ אֵל דַּעוֹת הַנִּי, וְ
- 79 וְאִיתָא מוֹבָא בִּתְקוּנֵי זִהרִי³¹
- 80 דַּעוֹת תְּרִין, שְׁתֵּי דַּעוֹת, דַּעוֹת

מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

(ו) וְיִוָּכֵן בְּהִקְדָּים מַה שְׁכָתוֹב³⁰ אֵל דַּעוֹת הַנִּי, וְאִיתָא בִּתְקוּנֵי זִהרִי³¹ דַּעוֹת תְּרִין, דַּעוֹת עֲלִיּוֹן וְדַעוֹת תַּחְתּוֹן, וְעִנְיָנָם בְּעִבּוּדָה הוּא יְחִוּדָה

(28) תצא כה, יט. (29) תניא פכ"ב (כו, ב). נתבאר בקונטרס ומעין מ"ב פ"ב ואילך. מ"ז ואילך. (30) שמואל-א ב, ג. (31) תס"ט בתחילתו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שלנבראים הגשמיים אין השגה ותפיסה באלקות, דכיון שאין הנבראים
משגיגים ואינם מבנים ואינם תופסים כלל את ה'אין' האלקי
המהנה אותם, לכן אינם יכולים לקרותו אלא בשם 'אין'
בלבד ולא בשם שמבטא את מציאותו, כי אין להם כל השגה במציאות
האלקית. ומזה מוכן, שבדעת
עליון, השמות 'יש' ו'אין'
הם לאמתתם, השמות 'יש' ו'אין'
כפי שהם מצד האלקות הם אמיתיים
שהרי האמת היא שהאלקות הוא
מציאות אמיתית, 'יש' האמיתי,
והעולמות לא תופסים שום מקום, 'אין'
אמיתי, כפי שממשיך ש'יש'
האלוקי המהווה הוא ה'יש'
האמיתי, וגם ה'אין' הגשמי
הוא 'אין' לאמתתו 'אין' באמת
שאין לו ערך וחשיבות כלל
וקלא חשיב והוא חשוב כלא.
מה שאין-כן ב'דעת תחתון',
שלפי תפיסתו המציאות הגשמית היא
'יש' והאלקות שאינה מושגת היא 'אין'
הרי השמות 'אין' ו'יש' אינם
לאמתתם, ואינם מתארים את
הדברים כפי שהם באמת, כי השם
'אין' ביחס לאלקות אינו
לאמתתו, שהרי הוא המקור
המהנה ואם כן בוודאי שהוא
מציאות אמיתית אלא שאינו
מושג לנבראים, וגם השם 'יש'
לגבי המציאות של הנבראים אינו
לאמתתו, שהרי אינו לאמתתו,
הבריאה אינה אמיתית
המציאות איננה מציאות אמיתית
ולגבי האלקות היא חסרת ערך
לחלוטין. אף מכל-מקום למרות
ש'דעת תחתון' היא דעה שלא מתארת
את המציאות האמיתית כתיב אל
דעות הון, ששתי הדעות
(לא רק דעת עליון, אלא גם
אפילו דעת תחתון) הן דעות אלקיות ויש לבאר אין גם דעת
תחתון שלכאורה מתארת את הדברים שלא כפי האמת - היא דעה באלקות.
והבאר בזה, ששרש השורש האלקי העליון של שתי הדעות
האמורות דעת עליון ודעת תחתון הוא משני אופני הנהגה
והשקחה מלמעלה, כמו שכתוב³³ עיני הון גו', לשון

עליון ודעת תחתון, לפי פשוטו הכתוב אומר שהקדוש-ברוך הוא
א-ל שיש לו דעות, ולפי פירוש זוהר כוונת הכתוב שיש שתי דעות (דעות
לשון רבים) בדיעת והבנת אלקות דעת עליון, כפי שעניני האלקות נראים
ומובנים מצד העליון, האלקות, ודעת תחתון, כפי שעניני האלקות נראים
ומובנים מצד התחתון, האדם הנמצא
למטה וענינם בעבודה הוא
והוא-על-אף יחוד עליון
והוא-תחתון³² יחוד תחתון,
כלומר מצד דעת עליון יחוד ה'
וביטול העולמות לאלקות הם באופן
'עליון', ומצד דעת תחתון היחוד הוא
באופן תחתון, כפי שממשיך ומבאר.
והענין בזה, דדעת עליון
היא הדעה האמתית כפי
שהיא בידיעתו ותברך, כפי
שהדברים הם לפי האמת וכפי
שהקדוש-ברוך הוא יודע אותם
שלמעלה ה'יש' שמציאות
האלקות היא מציאות אמיתית
ולמטה ה'אין' שהמציאות
התחתונה היא 'אין' כי היא בטלה
לאלקות ואין לה כל מציאות וחשיבות
מצד עצמה, והינו, שההנהגות
הבריאה התחתונה היא מ'יש'
מאלקות ל'אין' עולמות חסרי
חשיבות, ש'יש' הוא ה'יש'
האמיתי, אלקות שהוא מציאות
אמיתית ועל-ידו על-ידי ה'יש'
האמיתי נעשית ההנהגות
הבריאה שאין לה ערך
ותפיסת מקום כלל (עם האט
ניט קיין באטרעף אין לה כל
ערך) אצלו ותברך, לגבי הקדוש-
ברוך הוא דכונא קמיה כלא
חשיב, שהכל לפניו כלא נחשב
(כאילו אינו קיים) ומשום זה מאחר
שהיא חסרת ערך נקראת הבריאה
בשם 'אין'.
וידעת תחתון כפי שהדברים נראים מצד האדם התחתון הוא להיפך,
שההנהגות הבריאה היא מ'אין' האלקות המהווה ל'יש' המציאות
הגשמית, הינו שמציאות הבריאה נקראת בשם 'יש', כי לפי
תפיסת ה'תחתון' מציאות העולמות היא 'יש' והמקור האלקי המהנה את
מציאות העולמות נקרא בשם 'אין' לפי שאינו מושג, כיון

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **רַבִּים** להורות שיש שני אופנים בהם הקדוש-ברוך-הוא 'מביט' על העולם
- 2 ומנהיג ומנהל אותו, כפי שממשך ומפרט.
- 3 **דְּהֵנָּה, יֵשׁ הִנֵּהגָה וְהִשְׁגָּחָה** אלוהית מלמעלה על הבריאה למטה
- 4 **בְּאֹפֶן שֶׁנֶּכֶר וְנִרְגַּשׁ כֹּחַ הַפּוֹעֵל** הכורא בנפעל הבריאה, כמו
- 5 שכתוב **בְּדִבְרֵי הוֹי' שְׁמַיִם נַעֲשׂוּ**
- 6 **וּבְרִיחַ פִּי כָּל צָבָאָם**³⁴, הרי
- 7 שיש בבריאה את 'כוח הפועל' הכורא
- 8 ומהווה אותה וכמו **שְׁכָתוֹב**³⁵
- 9 **וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר גּוֹ' כִּי פִי הוֹי'**
- 10 **דְּבַר** כלומר שהכוח האלוהי
- 11 שבבריאה גלוי וידוע וניכר ואפילו
- 12 הבשר הגשמי 'רואה' אותו ומכיר בו.
- 13 **וְיֵשׁ הִנֵּהגָה וְהִשְׁגָּחָה**
- 14 **מִלְּמַעְלָה** על הבריאה למטה
- 15 **בְּאֹפֶן שֶׁהִנֵּכְרָא הַתַּחְתּוֹן אֵינוֹ**
- 16 **מִכִּיר וְאֵינוֹ מִרְגִּישׁ אֶת הַכֹּחַ**
- 17 **הָאֱלֹקִי הַמְהִינָה אוֹתוֹ, וְעַד**
- 18 **כְּדִי כֶּף שֶׁמִּרְגִּישׁ הַנִּכְרָא אֵת**
- 19 **עֲצָמוֹ לְמִצִּיאוֹת אֲמִתִּית שְׁלֵא**
- 20 **קִדְמָה לוֹ עֲלֵה וְסִבָּה כו'.**
- 21 כלומר, האמת היא שרק הקדוש-ברוך-
- 22 הוא בעצמו הוא מציאות של 'מציאותו'
- 23 מעצמותו' ולא קדמה לו שום עילה
- 24 וסיבה שבגללה הוא קיים אבל יש
- 25 אופן הנהגה שבה האלוהות נעלמת
- 26 ונסתרת מהנבראים עד כדי כך
- 27 שהנבראים סבורים בטעות שגם
- 28 המציאות שלהם היא כזו.
- 29 **וְשָׁנִי אוֹפְנִים הַנִּלְהֵם**
- 30 **בַּהֲנִיגָה וְהִשְׁגָּחָה שְׁמַצַּד**
- 31 **אֱלֹקוֹת, כְּלוֹמֵר** הקדוש-ברוך-הוא
- 32 בעצמו הוא מנהיג את הנבראים בשני
- 33 האופנים האמורים לעיל, האחד
- 34 שהאלוהות ניכר ונרגש והשני שאינו
- 35 ניכר ונרגש, **אֲלָא שְׁבִאֲלֹקוֹת**
- 36 **גּוֹפָא עֲצָמוֹ יֵשׁ חִלּוּק בֵּין**
- 37 **הַנִּהגָה וְהִשְׁגָּחָה שְׁמַצַּד שֵׁם**
- 38 **הוֹי' שְׁבָה** 'כוח הפועל' האלוהי
- 39 המהווה גלוי וניכר, **לְהִנֵּהגָה**
- 40 **וְהִשְׁגָּחָה שְׁמַצַּד שֵׁם אֱלֹקִים**
- 41 שבה 'כוח הפועל' האלוהי המהווה אינו ניכר.
- 42 **וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּשֵׁם הוֹי' הוּא מְלִשּׁוֹן מִהֵנָּה**³⁶, אף ההתהוות

- 43 **מַצַּד שֵׁם הוֹי' הִיא בְּאֹפֶן שֶׁנֶּכֶר** בנבראים **הַגִּילּוֹי דְּשֵׁם הוֹי',**
- 44 **שְׁהוּא הִיָּה הוּא וְיִהְיָ בְּאֶחָד**³⁷, **לְמַעְלָה מִן הַזִּמְן, וְכֵן**
- 45 **לְמַעְלָה מִבְּחִינַת מְקוֹם (פְּמִבְאָר ב'שַׁעַר הַיַּחְדּוּד וְהָאֱמוּנָה**³⁸
- 46 **שְׁשֵׁנִי גִדְרִים אֵלֶּה שֶׁל 'זִמְן' וּמְקוֹם** הם היוצרים מציאות גשמית מוגבלת
- 47 ומוגדרת, ושם הוי' הוא למעלה
- 48 מההגדרות הללו). **וְלִכֵּן, בְּאֶשֶׁר**
- 49 **הַהִנֵּהגָה** האלוהית עם העולמות
- 50 **הַתַּחְתּוֹנִים וְהַהִשְׁגָּחָה** העליונה על
- 51 **הָעוֹלָם הִיא מַצַּד שֵׁם הוֹי',**
- 52 **שֶׁלְמַעְלָה** מגדרי העולמות, **אֲזִי נִכָּר**
- 53 **וְנִרְגַּשׁ בְּנִבְרָאִים** בגלוי **הַמִּקְוֵר**
- 54 **הָאֱלֹקִי הַמְהִינָה אוֹתָם, וְהֵם**
- 55 **בְּטָלִים אֲלֵיוֹ** לגמרי מבלי להחשיב
- 56 **אֶת עֲצָמָם כְּלָל כו', שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת**
- 57 **הָעֲנִין דִּדְעַת עֲלִיוֹן** התפיסה
- 58 **שֶׁהָאֱלֹקוֹת הוּא יֵשׁ' (מְצִיאוֹת אֱמִיתִית)**
- 59 **וְהָעוֹלָמוֹת הֵם 'אֵין' (מְצִיאוֹת חֲסֵרֹת**
- 60 **חֲשִׁיבוֹת לְגַמְרִי). וְשֵׁם אֱלֹקִים**
- 61 **הוּא שֵׁם מִדַּת הַגְּבוּרָה** העליונה
- 62 **וְהַצְמָצוּם** של האור האלוהי
- 63 **הַמְהוּוֹה עוֹלָמוֹת, וּפְעוּלָתוֹ הִיא**
- 64 **לְהַעֲלִים וּלְהַסְתִּיר הָאֹר**
- 65 **שֶׁלְמַעְלָה הַמְהִינָה וּמְחִיָּה אֵת**
- 66 **הָעוֹלָם שְׁלֵא יִתְגַּלֵּה**
- 67 **לְנִבְרָאִים**³⁹, **וְעַד כְּדִי כֶּף**
- 68 **שְׁמַצַּד כְּלָלוֹת עֲנִין הַצְמָצוּם**
- 69 **שֶׁל האור האלוהי המהווה דְּשֵׁם**
- 70 **אֱלֹקִים, הַצְמָצוּם שֶׁנִּגְרַם עַל-יְדֵי**
- 71 **הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי הַמְגַבִּיל אֶת האור הַנֵּה**
- 72 **בְּרַבּוּי הַצְמָצוּמוֹם** האור היורד
- 73 **וּמִשְׁפִּיעַ הוּא מוֹעֵט מֵאֵד וּמְצוּמָצָם**
- 74 **מֵאֵד, וּמֵאֹר מוֹעֵט זֶה יֵשׁ יִנְיָקָה**
- 75 **הַשְּׁפַעַת חַיִּית לְחִיצוֹנִים** כוחות
- 76 **שֶׁמִּחוּץ לַגּוֹבֵל הַקְדוּשָׁה כו', דְּעָם**
- 77 **הַיּוֹת שְׁשֵׁם אֱלֹקִים הוּא**
- 78 **בְּקְדוּשָׁה וְלֹא חֲסִירוֹשׁלוֹם בְּהִיפֵךְ**
- 79 **הַקְדוּשָׁה, מִכָּל-מְקוֹם מַצַּד עֲנִין**
- 80 **הַצְמָצוּם וְהַסְתֵּר וִירִידַת וּמִיעוּט**
- 81 **הָאֹר מִמְדִּירֵגָה לְמִדְרֵיגָה יָכוֹל**
- 82 **לְהַשְׁתַּלְשֵׁל מִעֲנִין הַצְמָצוּם מִזָּה**
- 83 **בְּחִינַת אֱלֹהִים אַחֲרִים**⁴⁰. **וְלִכֵּן, בְּאֶשֶׁר הַהִנֵּהגָה וְהִשְׁגָּחָה**
- 84 **הִיא מַצַּד שֵׁם אֱלֹקִים, בְּהַעֲלֵם וּבְהַסְתֵּר פְּנִים, אֲזִי הַנִּבְרָא מִרְגִּישׁ**

(34) תהלים לג, ו. (35) ישע' מ, ה. וראה תו"ח תצוה תפב, א ואילך. (36) פרדס שער א (עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א רפ"ד. וראה זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). (37) זהו ופרדס שם. (38) פ"ז (פב, א). (39) ראה תניא שעהיוה"א פ"ו. ובכ"מ. (40) ראה תו"א קב, ב. הנסמן בהערה 44. וראה תו"א יתרו עא, ג. הובא באוה"ת תשא, סה"מ תרע"ח ותש"ה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֶת עֲצָמוֹ לְמַצִּיאוֹת יֵשׁ, וְאֵלֹהֵי הַמִּקְדָּשׁ הַמְהִינָה הַכּוֹחַ הַפּוֹעֵל / מִצְרִים כְּפִשְׁוֹטוֹ, מִצְרִים הַגֶּשְׁמִית, יֵשׁ גַּם הַיְצִיָּאָה מִמִּצְרִים 43
- 2 אֵינוֹ מוֹשֵׁג אֶצְלוֹ (וְעַד שְׁאֵפֶשֶׁר יִתְכַּן שְׁלֹא יִתְגַּלֶּה הַכּוֹחַ / מְלִשׁוֹן מִצְרִים וּגְבוּלִים, בְּמוֹכֵן שֶׁל הַגְּבֻלוֹת רֹחַנִיּוֹת, דְּקָאִי שְׁכוּנָתוֹ 44
- 3 הַפּוֹעֵל, אֶצְלוֹ אֵצֶל הַנִּבְרָא לֹא בִשְׂכָל וְלֹא בְּרִגְשׁ וְלֹא בְּאִיזָה / עַל כָּל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי מְדֻרָּה לְדִרְגָּה שְׁנִקְרָא 45
- 4 אוֹפֵן שְׁיִהְיָה וְהָאֱלוּקוֹת לֹא 'נִחְפָּסֵת' אֶצְלוֹ בְּאֵף אֶחָד מִכּוֹחוֹתָיו), שְׁזָהוּ / בְּשֵׁם מִצְרִים לְהִיּוֹתוֹ בְּחִינַת מִצְרַיִם וּגְבוּלוֹ⁴³, כִּי בִסֹּדֵר 46
- 5 כְּלָלוֹת הָעֵנָן ד'דַּעַת תַּחְתּוֹן' / הַשְׁתַּלְשׁוֹת הָאוֹר הָאֱלוּקִי בֹא בְּאוֹפֵן 47
- 6 שְׁלֹמֶעֱלָה 'אֵין' וְלִמְטָה 'יֵשׁ'. / מְצַד שֵׁם אֱלֹקִים, אֵיזִי הַנִּבְרָא מְרִגִּישׁ אֶת עֲצָמוֹ 1
- 7 וְכָללוֹת הַחֲלוּקִי הַהִבְדֵּל הַכִּלְלִי / לְמַצִּיאוֹת יֵשׁ, וְאֵלֹהֵי הַמִּקְדָּשׁ הַמְהִינָה אֵינוֹ מוֹשֵׁג 2
- 8 בֵּין שְׁנֵי אוֹפְנֵי הַהִנְהָגָה / אֶצְלוֹ (וְעַד שְׁאֵפֶשֶׁר שְׁלֹא יִתְגַּלֶּה אֶצְלוֹ לֹא 3
- 9 וְהַשְׁגָּחָה הַנ"ל 'דַּעַת תַּחְתּוֹן' / בִּשְׂכָל וְלֹא בְּרִגְשׁ וְלֹא בְּאִיזָה אוֹפֵן שְׁיִהְיָה), 4
- 10 וְדַעַת עֲלִיּוֹן' כִּפִּי שֶׁהֵם בְּאֱלוּקוֹת, כִּפִּי / שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֵנָן ד'דַּעַת תַּחְתּוֹן'. וְכָללוֹת 5
- 11 שֶׁהֵם מִשְׁתַּקְפִּים בְּעֵנָן הַסְּפִירוֹת / הַחֲלוּקִי בֵּין שְׁנֵי אוֹפְנֵי הַהִנְהָגָה וְהַשְׁגָּחָה הַנ"ל 6
- 12 הוּא, שְׁהַהִנְהָגָה וְהַשְׁגָּחָה / בְּעֵנָן הַסְּפִירוֹת הוּא, שְׁהַהִנְהָגָה וְהַשְׁגָּחָה דְּשֵׁם 7
- 13 דְּשֵׁם הָרִי' בְּחִינַת 'דַּעַת עֲלִיּוֹן' הִיא / הָרִי' הִיא מִבְּחִינַת זַעֲר־אֲנָפִין הַמִּידוֹת 8
- 14 מִבְּחִינַת זַעֲר־אֲנָפִין הַמִּידוֹת / אֲנָפִין רַבּוֹ חֲסִידִים⁴¹, שֶׁהוּא עֵנָן גִּילּוֹי אוֹר, 9
- 15 הַעֲלִיּוֹנוֹת דְּאֶצְלֵלוֹת (הַנִּקְרָאוֹת 'פְּנִים / וְהַהִנְהָגָה וְהַשְׁגָּחָה דְּשֵׁם אֱלֹקִים הִיא מִבְּחִינַת 10
- 16 קִטְנוּת' כִּי בִיחַס לְהֵאֲרָה הָאֱלוּקִית / הַמְּלָכוֹת דְּאֶצְלֵלוֹת, וּמִלְכוּת בְּנִינָה מִהַגְּבוּרוֹת⁴¹, 11
- 17 שְׁבִמְחוּיִן, הָאוֹר שְׁבָהֵם הוּא 'קִטְן' / שְׁהוּא עֵנָן הַצִּמְצוּם. 12
- 18 וְזַעֲר־אֲנָפִין רַבּוֹ / אֵף שֶׁהַמִּידוֹת נִחְלָקוֹת 19
- 19 חֲסִידִים⁴¹, אֵף שֶׁהַמִּידוֹת נִחְלָקוֹת / לְקוּיִם שׁוֹנִים, כּוֹלֵל מִידַת הַגְּבוּרָה 20
- 20 לְקוּיִם שׁוֹנִים, כּוֹלֵל מִידַת הַגְּבוּרָה / שְׁעִינָה צִמְצוּם, מְכַל־מִקְדָּשׁ עֵיקֶר עֲנִיין 21
- 21 שְׁעִינָה צִמְצוּם, מְכַל־מִקְדָּשׁ עֵיקֶר עֲנִיין / הַמִּידוֹת הוּא חֲסִידִים שֶׁהוּא עֵנָן 22
- 22 הַמִּידוֹת הוּא חֲסִידִים שֶׁהוּא עֵנָן / גִּילּוֹי אוֹר (כִּשֶּׁם שְׁבִכּוֹחוֹת נִפְשׁ 23
- 23 גִּילּוֹי אוֹר (כִּשֶּׁם שְׁבִכּוֹחוֹת נִפְשׁ / הָאֵדָם עֵיקֶר עֲנִיין הַמִּידוֹת הוּא בִּישׁוּי 24
- 24 הָאֵדָם עֵיקֶר עֲנִיין הַמִּידוֹת הוּא בִּישׁוּי / וְגִילּוֹי אֶל הַזּוּלָּת), וְהַהִנְהָגָה 25
- 25 וְגִילּוֹי אֶל הַזּוּלָּת), וְהַהִנְהָגָה / וְהַשְׁגָּחָה דְּשֵׁם אֱלֹקִים בְּחִינַת 26
- 26 וְהַשְׁגָּחָה דְּשֵׁם אֱלֹקִים בְּחִינַת / 'דַּעַת תַּחְתּוֹן' הִיא מִבְּחִינַת 27
- 27 'דַּעַת תַּחְתּוֹן' הִיא מִבְּחִינַת / הַמְּלָכוֹת דְּאֶצְלֵלוֹת, וְלִסְפִּירוֹת 28
- 28 הַמְּלָכוֹת דְּאֶצְלֵלוֹת, וְלִסְפִּירוֹת / הַמְּלָכוֹת יֵשׁ שְׁיִכּוֹת מִיּוֹחַדָּת לְעֵנִינּוֹ 29
- 29 הַמְּלָכוֹת יֵשׁ שְׁיִכּוֹת מִיּוֹחַדָּת לְעֵנִינּוֹ / שֶׁ שֵׁם אֱלוּקִים, גְּבוּרָה וְצִמְצוּם, 30
- 30 שֶׁ שֵׁם אֱלוּקִים, גְּבוּרָה וְצִמְצוּם, / וּמִלְכוּת בְּנִינָה מִהַגְּבוּרוֹת⁴¹, 31
- 31 וּמִלְכוּת בְּנִינָה מִהַגְּבוּרוֹת⁴¹, / כִּמְבוּאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת סִסְפִּירָה 32
- 32 כִּמְבוּאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת סִסְפִּירָה / הַמְּלָכוֹת אֵין לֵה עֲנִיין וְתוֹכֵן מִשְׁלָה הִיא 33
- 33 הַמְּלָכוֹת אֵין לֵה עֲנִיין וְתוֹכֵן מִשְׁלָה הִיא / 'מִקְבֵּל' מִהִדְרֹגָת שְׁלֹמֶעֱלָה מִמֶּנָּה, 34
- 34 'מִקְבֵּל' מִהִדְרֹגָת שְׁלֹמֶעֱלָה מִמֶּנָּה, / וּבְעֵיקֶר מִמִּידַת הַגְּבוּרָה, כִּי הַמְּלָכוֹת 35
- 35 וּבְעֵיקֶר מִמִּידַת הַגְּבוּרָה, כִּי הַמְּלָכוֹת / נִמְצָאָת תְּמִיד בְּצִמְאֹן שְׁנִמְשֵׁל לֹאשׁ, 36
- 36 נִמְצָאָת תְּמִיד בְּצִמְאֹן שְׁנִמְשֵׁל לֹאשׁ, / מִידַת הַגְּבוּרָה (בְּשׁוֹנָה מִהַחֲסֵד שְׁנִמְשֵׁל 37
- 37 מִידַת הַגְּבוּרָה (בְּשׁוֹנָה מִהַחֲסֵד שְׁנִמְשֵׁל / לְמִים) שֶׁהוּא הַגְּבוּרוֹת עֵנָן 38
- 38 לְמִים) שֶׁהוּא הַגְּבוּרוֹת עֵנָן / הַצִּמְצוּם. 39
- 39 הַצִּמְצוּם. / (ז) וְהִנֵּה בִּישְׂרָאֵל הֵינּוּ לִגְבֵי הַיָּחַס שֶׁל הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל 40
- 40 (ז) וְהִנֵּה בִּישְׂרָאֵל הֵינּוּ לִגְבֵי הַיָּחַס שֶׁל הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל / אֲנָכִי הָרִי' אֲלֵקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם 41
- 41 אֲנָכִי הָרִי' אֲלֵקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם / מִבֵּית עֲבָדִים. וְהָעֵנָן בְּזָה, שְׁנוֹסֶף עַל הַיְצִיָּאָה מֵאֶרֶץ 42
- 42 מִבֵּית עֲבָדִים. וְהָעֵנָן בְּזָה, שְׁנוֹסֶף עַל הַיְצִיָּאָה מֵאֶרֶץ / שְׁהוּא מִצְרַיִם מִצְרַיִם, מִצְרַיִם הַגֶּשְׁמִית, יֵשׁ גַּם הַיְצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם 43
- 43 מִצְרַיִם הַגֶּשְׁמִית, יֵשׁ גַּם הַיְצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם / מְלִשׁוֹן מִצְרִים וּגְבוּלִים, בְּמוֹכֵן שֶׁל הַגְּבֻלוֹת רֹחַנִיּוֹת, דְּקָאִי שְׁכוּנָתוֹ 44
- 44 מְלִשׁוֹן מִצְרִים וּגְבוּלִים, בְּמוֹכֵן שֶׁל הַגְּבֻלוֹת רֹחַנִיּוֹת, דְּקָאִי שְׁכוּנָתוֹ / עַל כָּל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי מְדֻרָּה לְדִרְגָּה שְׁנִקְרָא 45
- 45 עַל כָּל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי מְדֻרָּה לְדִרְגָּה שְׁנִקְרָא / בְּשֵׁם מִצְרִים לְהִיּוֹתוֹ בְּחִינַת מִצְרַיִם וּגְבוּלוֹ⁴³, כִּי בִסֹּדֵר 46
- 46 בְּשֵׁם מִצְרִים לְהִיּוֹתוֹ בְּחִינַת מִצְרַיִם וּגְבוּלוֹ⁴³, כִּי בִסֹּדֵר / הַשְׁתַּלְשׁוֹת הָאוֹר הָאֱלוּקִי בֹא בְּאוֹפֵן 47
- 47 הַשְׁתַּלְשׁוֹת הָאוֹר הָאֱלוּקִי בֹא בְּאוֹפֵן / מְסוּדֵר, מְדוּר וּמוֹגְבֵּל בֵּין שְׂכָא 48
- 48 מְסוּדֵר, מְדוּר וּמוֹגְבֵּל בֵּין שְׂכָא / עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם דְּשֵׁם 49
- 49 עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם דְּשֵׁם / אֱלֹקִים. וְזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ 50
- 50 אֱלֹקִים. וְזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ / שֶׁעַל יְצִיָּאת מִצְרַיִם נִאֲמַר אֲשֶׁר 51
- 51 שֶׁעַל יְצִיָּאת מִצְרַיִם נִאֲמַר אֲשֶׁר / הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית 52
- 52 הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית / עֲבָדִים, שְׁבִמְחוּיִן שֶׁהוּא 53
- 53 עֲבָדִים, שְׁבִמְחוּיִן שֶׁהוּא / וְהַמּוֹגְבֵּל, כִּאֲמֹר, יָכוֹל לְהִיּוֹת בֵּית 54
- 54 וְהַמּוֹגְבֵּל, כִּאֲמֹר, יָכוֹל לְהִיּוֹת בֵּית / עֲבָדִים, שֶׁהוּא עֵנָן יְנִיקָה 55
- 55 עֲבָדִים, שֶׁהוּא עֵנָן יְנִיקָה / הַחִיצוֹנִים, שְׁלֵשׁ יְנִיקָה הַשְּׁפַעַת 56
- 56 הַחִיצוֹנִים, שְׁלֵשׁ יְנִיקָה הַשְּׁפַעַת / חִיּוֹת גַּם לְקָלִיפּוֹת וְסִטְרָא־ 57
- 57 חִיּוֹת גַּם לְקָלִיפּוֹת וְסִטְרָא־ / אַחֲרָא (מִצְרַיִם כְּפִשְׁוֹטוֹ כְּמוֹכֵן 58
- 58 אַחֲרָא (מִצְרַיִם כְּפִשְׁוֹטוֹ כְּמוֹכֵן / שֶׁל הַיָּפֶךְ הַקְּדוּשָׁה, וְלֹא רַק מִדִּידָה 59
- 59 שֶׁל הַיָּפֶךְ הַקְּדוּשָׁה, וְלֹא רַק מִדִּידָה / וְהַגְּבֻלָּה בְּקְדוּשָׁה עֲצֻמָּה) שְׁיִזְנָקִים 60
- 60 וְהַגְּבֻלָּה בְּקְדוּשָׁה עֲצֻמָּה) שְׁיִזְנָקִים / הַקְּלִיפּוֹת מִמ"ח צִירוּפִים 61
- 61 הַקְּלִיפּוֹת מִמ"ח צִירוּפִים / אַחֲרֹנִים דְּשֵׁם אֱלֹקִים, שְׁזָהוּ 62
- 62 אַחֲרֹנִים דְּשֵׁם אֱלֹקִים, שְׁזָהוּ / עֵנָן אֲדַמַּת בְּנֵי חָם⁴⁴ בְּגִימְטְרִיא 63
- 63 עֵנָן אֲדַמַּת בְּנֵי חָם⁴⁴ בְּגִימְטְרִיא / מ"ח (כִּמְבוּאָר ב'תּוֹרָה אוֹר' לֹאדַמְו"ר 64
- 64 מ"ח (כִּמְבוּאָר ב'תּוֹרָה אוֹר' לֹאדַמְו"ר / הַזֶּקֶן: "...יֵשׁ ק"ךְ צִירוּפִים בְּשֵׁם 65
- 65 הַזֶּקֶן: "...יֵשׁ ק"ךְ צִירוּפִים בְּשֵׁם / אֱלוּקִים וּע"ב צִירוּפִים הֵם בְּבַח"י 66
- 66 אֱלוּקִים וּע"ב צִירוּפִים הֵם בְּבַח"י / הַקְּדוּשָׁה וּמ"ח צִירוּפִים יֵשׁ מֵהֵם יְנִיקָה 67
- 67 הַקְּדוּשָׁה וּמ"ח צִירוּפִים יֵשׁ מֵהֵם יְנִיקָה / לַחִיצוֹנִים. וְזָהוּ פִּירוּשׁ אֲדַמַּת בְּנֵי חָם 68
- 68 לַחִיצוֹנִים. וְזָהוּ פִּירוּשׁ אֲדַמַּת בְּנֵי חָם / וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב מֶלֶךְ אֱלוּקִים עַל גּוֹיִם 69
- 69 וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב מֶלֶךְ אֱלוּקִים עַל גּוֹיִם / שֶׁשֵּׁם אֱלוּקִים הַמּוֹלֵךְ עַל גּוֹיִם הוּא 70
- 70 שֶׁשֵּׁם אֱלוּקִים הַמּוֹלֵךְ עַל גּוֹיִם הוּא / בְּחִינַת מ"ח צִירוּפִים הַתַּחְתּוֹנִים. וְעַל 71
- 71 בְּחִינַת מ"ח צִירוּפִים הַתַּחְתּוֹנִים. וְעַל / יִדִּיזָה יֵשׁ תּוֹסֶפֶת יְנִיקָה תְּמִיד 72
- 72 יִדִּיזָה יֵשׁ תּוֹסֶפֶת יְנִיקָה תְּמִיד / לַחִיצוֹנִים"). 73
- 73 לַחִיצוֹנִים"). / אֲמָנָם, כָּל זֶה הַמְּבוּאָר לְעֵיל 74
- 74 אֲמָנָם, כָּל זֶה הַמְּבוּאָר לְעֵיל / שֶׁבְּגֻלָּה רִיבּוּי הַצִּמְצוּמִים יָכוֹלָה לְהִיּוֹת 75
- 75 שֶׁבְּגֻלָּה רִיבּוּי הַצִּמְצוּמִים יָכוֹלָה לְהִיּוֹת / יְנִיקָה לַחִיצוֹנִים הוּא כֹּאֲשֶׁר 76
- 76 יְנִיקָה לַחִיצוֹנִים הוּא כֹּאֲשֶׁר / הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי 77
- 77 הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי / לְעוֹלָמוֹת הִיא מִבְּחִינַת מְלָכוֹת 78
- 78 לְעוֹלָמוֹת הִיא מִבְּחִינַת מְלָכוֹת / דְּאֶצְלֵלוֹת, שְׁמִשָּׁם הִיא 79
- 79 דְּאֶצְלֵלוֹת, שְׁמִשָּׁם הִיא / הַהִנְהָגָה וְהַשְׁגָּחָה דְּשֵׁם 80
- 80 הַהִנְהָגָה וְהַשְׁגָּחָה דְּשֵׁם / אֱלֹקִים, עֵנָן הַצִּמְצוּם, לְצוּרֶךָ הַתְּהוּוֹת סֹדֵר 81
- 81 אֱלֹקִים, עֵנָן הַצִּמְצוּם, לְצוּרֶךָ הַתְּהוּוֹת סֹדֵר / מְדוּר וּמוֹגְבֵּל מֵאֵין אֱלוּקִי לִישׁ שֶׁל עוֹלָמוֹת וּנְבִרָאִים מוֹגְבֵּלִים, כִּפִּי 82
- 82 מְדוּר וּמוֹגְבֵּל מֵאֵין אֱלוּקִי לִישׁ שֶׁל עוֹלָמוֹת וּנְבִרָאִים מוֹגְבֵּלִים, כִּפִּי / שֶׁהוּא מִצְרַיִם מִצְרַיִם, מִצְרַיִם הַגֶּשְׁמִית, יֵשׁ, 83
- 83 שֶׁהוּא מִצְרַיִם מִצְרַיִם, מִצְרַיִם הַגֶּשְׁמִית, יֵשׁ, / שֶׁהָאֱלוּקוֹת הִיא 'אֵין' וְהַעוֹלָמוֹת הֵם 'יֵשׁ', 84

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנה אז יכולים גם הקליפות וסטר-אחרא לקבל יניקה.
 2 ועם היות שניקתם של הקליפות אינה אלא מבחינת
 3 החיצונית של האלוקות בלבד (שזהו שיונקים ממ"ח צרופים
 4 אחרונים דשם אלקים שהם החיצוניות של האור האלוקי בלבד),
 5 וכמו שנתבאר לעיל (סעיף
 6 ה) בפירוש "פני ילכו
 7 והניחותי לך", שפאשר
 8 ההנהגה היא לא מהחיצונית אלא
 9 מבחינת הפנים, "פני ילכו",
 10 אזי "והניחותי לך", שפאשר
 11 בחינת מנוחה מאויבים
 12 וניקת החיצונים ואין להם ניקה
 13 מהאלוקות והקדושה, כי יניקתם
 14 אינה אלא מבחינת אחרונים
 15 שהיא השפעה חיצונית בלבד, אבל
 16 באשר נמשך הגילוי מבחינת
 17 הפנים, "פני ילכו", אזי אין
 18 ניקה לחיצונים, מפל-מקום
 19 גם אז יונקים הקליפות
 20 וסטר-אחרא מבחינת
 21 החיצונית על-פל-פנים דשם
 22 אלקים שהיא אמנם השפעה מועטת
 23 ומצומצמת אבל בכל זאת יש בה
 24 השפעה מסוימת. ועל זה נאמר
 25 אשר הוצאתיך מארץ מצרים
 26 מבית עבדים, דקאי שהכוונה
 27 היא על היציאה וההתעלות
 28 מבחינת סדר השתלשלות
 29 המדור והמובל ששמשך משם
 30 אלקים, לבחינה שלמעלה
 31 מסדר השתלשלות ששמשך
 32 משם הוי', שעל-ידי-זה כאשר
 33 יש עליה מעל 'סדר השתלשלות' נכר
 34 ונרגש בנבראים המקור
 35 המהנה אותם והם בטלים
 36 אליו כו', שזהו פללות הענין
 37 ד'יצת עליון' כמבואר לעיל
 38 באריכות. ומבחינה זו שלמעלה
 39 מה'מצרים' ו'גבולים' של הקדושה
 40 עצמה, למעלה מסדר השתלשלות'
 41 אין יניקה ואחיזה לסטר-
 42 אחרא כלל, אפילו לא
 43 מבחינת החיצונית בלבד.
- 44 (ח) ועל-פי-זה מוכן הטעם שלא התפס משה רבנו ולא היה
 45 די לו בהבטחה ד"פני ילכו והניחותי לך", כי אף-על-פי
 46 שבשעה ששמשך מבחינת הפנים נשאז ההמשכה אינה
 47 בדרך התלבשות, אלא בדרך מעביר, וכא למטה האור כמו
 48 שהוא בעצם (פנ"ל סעיף
 49 ה) אזי אין החיצונים יונקים
 50 משם, כמבואר לעיל באריכות, ואם
 51 כן לכאורה היה די בהמשכה והשפעה
 52 של "פנים" אלו, מפל-מקום אין
 53 זה שולל ניקת החיצונים
 54 לגמרי, שהרי גם הם יונקים
 55 מבחינת החיצונית על-פל-
 56 פנים. וכמוכן גם מזה שהיה
 57 משך זמן תקופה מסוימת
 58 שהיתה ההנהגה האלוקית עם בני
 59 ישראל באופן ד"פני ילכו
 60 והניחותי לך", בהניח ה'
 61 אלקיך גו', והייתה התגברות של
 62 הקדושה על הקליפה ואף-על-פי-
 63 כן היו אחר-כך ענינים
 64 שהביאו למעמד ומצב ד'בית
 65 עבדים' כו' וגלות. ולכן הוסיף
 66 משה רבנו לבקש שיהיה
 67 באופן ד"פניך הולכים", לא
 68 רק "פני", אלא "פניך"
 69 דקאי, וכדאיתא כפי שמוכר
 70 בזהר⁴⁵ גופא דסיקרא לא
 71 בעינא כו' גופא דשמשא
 72 בעינא, אינני רוצה את גוף הירח,
 73 רצוני בגוף השמש, וזהו תוכן הבקשה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על הארת פנים בדרגה היותר נעלית הִינוּ, שְׁלֹא תִהְיֶה הַהֲנַהֲגָה רַק
2 מִבְּחִינַת "פְּנִי", מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת (גּוּפָא דְסִיְהָרָא גּוֹף הִירֵחַ
3 שְׁקִשׁוֹר בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת כְּמֹאמֶר הַזֹּהָר שְׁסִפִּירַת הַמַּלְכוּת "לִית לֵה מִגְרָמָה
4 כְּלוּם", אֵין לֵה כְלוּם מִשֵּׁל עֲצֻמָּה וְהִיא מִקְבֵּלַת אֹר מִהַסְפִּירוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה מִמֶּנָּה
5 כֶּשֶׁם שֶׁהִירֵחַ מִקְבֵּלַת מִהִשְׁמֵשׁ וְאֵין לֵה
6 אֹר מִשִּׁלָּה), שְׁעַל-יְדֵי רַבּוּי 1 הִינוּ, שְׁלֹא תִהְיֶה הַהֲנַהֲגָה מִבְּחִינַת "פְּנִי",
7 הַצְמָצוּמִים יוֹמָשׁוּף גַּם 2 מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת (גּוּפָא דְסִיְהָרָא), שְׁעַל-יְדֵי רַבּוּי
8 לַחֲצִיצוֹנִים מִבְּחִינַת הַחֲצִיצוֹנוֹת 3 הַצְמָצוּמִים יוֹמָשׁוּף גַּם לַחֲצִיצוֹנִים מִבְּחִינַת
9 עַל-כֹּל-פָּנִים, אֲלֵא תִהְיֶה 4 הַחֲצִיצוֹנוֹת עַל-כֹּל-פָּנִים, אֲלֵא תִהְיֶה הַהֲנַהֲגָה
10 הַהֲנַהֲגָה מִבְּחִינַת "פְּנִי", 5 דְקָאֵי שֶׁהַכוּנָה הִיא עַל בְּחִינַת
11 דְקָאֵי שֶׁהַכוּנָה הִיא עַל בְּחִינַת 6 עֲצֻמוֹת דְּאֲצִילוֹת מִמָּשׁ, תְּכֵלִית
12 עֲצֻמוֹת דְּאֲצִילוֹת מִמָּשׁ, בְּחִינַת זְעִיר-אַנְפִּין 7 הַפְּנִימוֹת, בְּחִינַת זְעִיר-אַנְפִּין
13 הַמִּידוֹת דְּאֲצִילוֹת (גּוּפָא 8 דְשִׁמְשָׁא גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ, עֵיקֶר הָאֹר),
14 דְשִׁמְשָׁא גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ, עֵיקֶר הָאֹר), 9 שְׁמִשְׁשׁ אֵין מְקוֹם לִיְנִיקַת
15 שְׁמִשְׁשׁ אֵין מְקוֹם לִיְנִיקַת 10 וּמִמָּשִׁיף בְּתוֹב, שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה שְׁ"פְנִיף
16 הַחֲצִיצוֹנִים כָּלָל, גַּם לֵא 11 הוֹלְכִים", בְּלִכְתָּף עֲמֻנו, אֲזִי וְנִפְלִינו
12 גו', מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, שְׁזָהוּ עֲנִין 12
13 שֶׁל הַפְּלָאָה וְהַבְּדֵלָה לְגַמְרִי, הִינוּ, שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד 13
14 שֶׁהַהֲנַהֲגָה דְבַנִּי יִשְׂרָאֵל הִיא מִבְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת, 14
15 וְאֵלּוּ "כָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" מְקַבְּלִים 15
16 מִבְּחִינַת הַחֲצִיצוֹנוֹת, אֲלֵא עוֹד זֹאת, שֶׁהַהֲנַהֲגָה 16
17 דְבַנִּי יִשְׂרָאֵל הִיא מִבְּחִינָה כְּזוֹ שְׁאִינָה שִׁיכַת כָּלָל 17
18 לְ"כָל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", שְׁמִשְׁשׁ אֵינֶם 18
19 יוֹנָקִים כָּלָל אֲפִילוֹ לֹא מִבְּחִינַת הַחֲצִיצוֹנוֹת 19
20 בְּלִבְד. 20
21 וְהִתְקַדְּמָה לְכָל זֶה הוּא "כִּי מִצְּאֵתִי חֵן 21
22 בְּעֵינֶיךָ", "בְּעֵינֶיךָ" דִּיקָא, שְׁזָהוּ 22
23 בְּחִינַת עֲצֻמוֹת הָאֹר דְּאֲצִילוֹת מִמָּשׁ, וְחֵן דִּיקָא, 23
24 שְׁהוּא עֲנִין אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲיֵלָא שְׁלִמְעֵלָה 24
25 מֵאֲתַעֲרוּתָא דְלַתְתָּא, וְעַד שְׁאֲתַעֲרוּתָא דְלַתְתָּא 25
26 אֵינָה תּוֹפְסַת מְקוֹם וְאֵינָה מַגְעַת שָׁם כָּלָל, 26
27 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן נִמְשָׁף מִשְׁשׁ לִישְׂרָאֵל דִּיקָא, 27
28 לְהִיּוֹת וְנִפְלִינו גו', בִּינּוֹן שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא 28
29 מִבְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת. דְּמַצֵּד בְּחִינַת חֲצִיצוֹנוֹת 29
30 הַמְּקִיף הֲרִי זֶה בְּאוֹפֵן דְּכַחְשָׁכָה פְּאוּרָה⁴⁶, אִם 30
31 צִדְקָתָהּ מֵה תִתֵּן לוֹ וְרַבּוּ פֶשְׁעֶיךָ מֵה תַעֲשֶׂה לוֹ⁴⁷, אֲכָל מַצֵּד בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת 31
32 הַמְּקִיף, הַמְּשָׁכָה הִיא לִישְׂרָאֵל דִּיקָא, דְּאֶף דְּכִתִּיב⁴⁸ הִלָּא אַח עֲשׂו לִיעֶקֶב, 32
33 הַזֹּהָר שְׁבוּ הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא מִנְהִיג 33
34 אוֹתָם הִיא מִבְּחִינָה כְּזוֹ שְׁאִינָה 34
35 שִׁיכַת כָּלָל לְ"כָל הָעָם אֲשֶׁר 35
36 עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", הֵם אוֹמוֹת 36
37 הָעוֹלָם שְׁמִשְׁשׁ אֵינֶם יוֹנָקִים 37
38 כָּלָל אֲפִילוֹ לֹא מִבְּחִינַת 38
39 הַחֲצִיצוֹנוֹת בְּלִבְד. 39
40 וְהִתְקַדְּמָה וְהַחֲכָה לְכָל זֶה 40
41 לַהֲגִיעַ לְהֵאֵרַת פָּנִים מִמְדִּירָגָה כָּל כֵּךְ 41
42 נְעִלִית שְׁבָה אֵין יְנִיקָה לַחֲצִיצוֹנִים כָּלָל 42
43 וְכֵה הוּא הַ"וְנִפְלִינו" הָאֲמִיתִי הוּא 43

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לַיעֲקֹב, ולגבי מדרגות מסוימות ההבדל ביניהם אינו תופס מקום
2 מִכָּל־מָקוֹם במדרגה עוד יותר פנימית וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב דּוֹקָא
3 ובהחלט יש הבדל בין יעקב לעשו, וְכִמּוֹ שְׂכֵתוֹב⁴⁹ יִבְחַר לָנוּ אֶת
4 נַחֲלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהֵב סֵלָה, היינו שהקדוש-ברוך-הוא
5 בוחר דוקא ביעקב. וּמֵצֵד בְּחִינָה
6 זו "פנימיות המקיף" נַעֲשִׂית
7 הַהֲנַהֲגָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
8 בְּאוֹפֶן ד' בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ"
9 ("פְּנִיךָ הוֹלְכִים"), הארת הפנים
10 של העצם להיות וְנִפְלִינוּ גו',
11 מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי
12 הָאָדָמָה.
13 וְנִמְצָא שֶׁבְּכָל־לִוִּית הַנִּהְגָּת
14 הַעוֹלָמוֹת עַל־יְדֵי הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא
15 יֵשׁ שְׁלֹשָׁה אוֹפְנִים, כפי שהולך
16 ומפטר. יֵשׁ אוֹפֶן הַנִּהְגָּה
17 שְׂאִינָה בָּהּ ונגרמת או מושפעת
18 עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתַּחֲתוֹן אֲלָא
19 רק מצד הַעֲלִיּוֹן, שֶׁהוא עֲנִין
20 אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלִיא שְׁקוֹדֶמֶת
21 אֲתַעֲרוּתָא דְלַתַּמָּא, ולא
22 שנגרמה עַל־יְדֵי שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר
23 וְנַח מִצָּא חֵן גו' מבלי פעולה
24 והתעוררות מצידו.
25 וְיֵשׁ אוֹפֶן הַנִּהְגָּה
26 שֶׁבְּאֲתַעֲרוּתָא דְלַתַּמָּא
27 אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלִיא, כלומר
28 שההתעוררות וההשפעה מלמעלה
29 באה כתוצאה מההתעוררות מלמטה
30 שֶׁהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה בָּהּ
31 עַל־יְדֵי הַעֲבוּדָה, בִּשְׂכַר
32 הַעֲבוּדָה, בחור תשלום שכר על
33 עבודת האדם וְהִיא לְפִי עֲרֹךְ
34 הַעֲבוּדָה ובהתאם אליה. וְהַנִּהְגָּה
35 זו יְכוּלָה לְהִיּוֹת בְּאוֹפֶן נַעֲלָה
36 בְּיֹתֵר, עַד לְאוֹפֶן ד' פְּנֵי יִלְכוּ
37 וְהַנִּיחוּתִי לָךְ", שֶׁהַנִּהְגָּה
38 לְמִשָּׁה הִיא מִבְּחִינַת מַלְכוּת
39 דְּאֲצִילוֹת מִמֶּשׁ, כְּפִי
40 שְׁנִמְשָׁכָת וּבָאָה לְמִשָּׁה עַד
41 לְעוֹלָם הַעֲשִׂיָה בְּדֶרֶךְ מַעֲבִיר
42 בְּלִבָּד כפי שנתבאר לעיל באריכות.
- אֲמָנָם, הָאוֹפֶן הַשְּׁלִישִׁי הַיּוֹתֵר נַעֲלָה אִפְּלוּ מֵהָאוֹפֶן הַשֵּׁנִי הוּא
בְּהַנִּהְגָּה שֶׁבָּאָה מִלְּמַעְלָה (לֹא רַק לְפִי עֲרֹךְ הַעֲבוּדָה, שאז
היא מוגבלת לפי ערך עבודת האדם
שְׁנִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה עַל־יְדֵי וְלְפִי עֲרֹךְ שְׁלֵמוֹת הַעֲבוּדָה,
נְתוּסָף עוֹד יוֹתֵר) בְּדֶרֶךְ שֶׁל
מִתְּנָה וְחֵן מִלְּמַעְלָה, ממדרגה שאי
אפשר להגיע אליה על ידי 'אתערותא
דלתתא' שֶׁעַל זֶה בִּקֵּשׁ מִשָּׁה
רַבְּנוּ הָעֲנִין ד' מְצִיאת חֵן',
שְׁמִינָה יוֹמָשׁךְ לְהִיּוֹת "פְּנִיךָ
הוֹלְכִים", "בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ",
הֵינּוּ שֶׁתִּהְיֶה הַהֲנַהֲגָה לֹא רַק
מִבְּחִינַת מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת,
אֲלָא מִבְּחִינַת עֲצֻמוֹת
דְּאֲצִילוֹת מִמֶּשׁ, גּוֹפָא
דְּשִׁמְשָׁא, גוף השמש, כלומר עצם
האור, וְעַד לְבְּחִינַת הַעֲצֻמוֹת
מִמֶּשׁ, יֵשׁ הָאֱמִתִּי, שְׁמִשָּׁם
נִמְשָׁךְ הָעֲנִין ד' יִבְחַר לָנוּ אֶת
נַחֲלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר
אָהֵב סֵלָה", "וְאוֹהֵב אֶת
יַעֲקֹב" דּוֹקָא כמבואר לעיל.
(ט) וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁכָּל עֲנִינֵי
הָעוֹלָם נִמְשָׁכִים מֵהַתּוֹרָה,
כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל⁵⁰ במדרש
(על הפסוק "ואהיה אצלו אמון")
הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת אֲנִי הֵייתִי כְּלִי
אוֹמְנוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה. בְּנוֹהֵג
שֶׁבְּעוֹלָם, מִלָּךְ בִּשְׁר־וֹדֵם
בּוֹנֵה פִּלְטִין אֲרַמּוֹן כו' מִדַּעַת
- הַעֲבוּדָה, נְתוּסָף עוֹד יוֹתֵר) בְּדֶרֶךְ שֶׁל מִתְּנָה וְחֵן, שֶׁעַל זֶה בִּקֵּשׁ מִשָּׁה רַבְּנוּ
הָעֲנִין ד' מְצִיאת חֵן', שְׁמִינָה יוֹמָשׁךְ לְהִיּוֹת "פְּנִיךָ הוֹלְכִים", "בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ",
הֵינּוּ שֶׁתִּהְיֶה הַהֲנַהֲגָה לֹא רַק מִבְּחִינַת מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת, אֲלָא מִבְּחִינַת עֲצֻמוֹת
דְּאֲצִילוֹת מִמֶּשׁ, גּוֹפָא דְּשִׁמְשָׁא, וְעַד לְבְּחִינַת הַעֲצֻמוֹת מִמֶּשׁ, יֵשׁ הָאֱמִתִּי,
שְׁמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָעֲנִין ד' יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתָנוּ אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהֵב סֵלָה",
וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב" דּוֹקָא.
- (ט) וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁכָּל עֲנִינֵי הָעוֹלָם נִמְשָׁכִים מֵהַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל⁵⁰
הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת אֲנִי הֵייתִי כְּלִי אוֹמְנוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה. בְּנוֹהֵג
שֶׁבְּעוֹלָם, מִלָּךְ בִּשְׁר־וֹדֵם בּוֹנֵה פִּלְטִין כו' מִדַּעַת אוֹמֵן, וְהָאוֹמֵן כו' דִּפְתָּרָאוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ומקבל לחלקו גם את האורות ד'תהו' שהם השרש דעשו (פי 43
ב'לעומת-זה' היפך הקדושה (ככתוב 'כי את זה לעומת זה עשה 44
האלוקים', בחינת עשו, כתיב וכן אין לו גו'⁵³ ולכן ירושתו עוברת 45
לאחיו).

וצריך להבין, מהי השכינות

דירוש (האורות ד'תהו',

שרשו של) עשו - לענין

התורה, שעל זה נאמר תורה

גו', מורשה קהלת יעקב, הרי

אדרבה, בפסוק זה "תורה צוה

... קהלת יעקב" מודגשת

השליה דעשו, פדרשת

חכמינו ז"ל² דעכו"ם עוכד

כוכבים ומזלות (נכרי) שעסק

בתורה חב מיתה, שגאמר

תורה צוה לנו משה מורשה,

"לנו מורשה" ולא להם ולמה

אם כן מקשרים את ירושת שורשו של

עשו לענין ירושת התורה?

אף הענין הוא, שיש בחינה

בתורה שעקרה הוא ענין

ההתלבשות של ההלכות ומצוות

התורה בהלכות גשמייות ומצוות

מעשיות, ועל-ידיה

שישראל לומדים הלכות

התורה ומקיימים המצוות

שנתלבשו בדברים הגשמיים,

הרי הם מבררים את

הניצוצות ד'תהו' המלוכשים

בהם באותם דברים גשמיים

ויורשים אותם וניצוצות נעלים

אלה באים לחלקם של בני ישראל.

ובחינה זו שבתורה הקשורה

בדברים הגשמיים והניצוצות מ'תהו'

שנפלו בהם נקראת בשם

ירוש, לפי שבאה בירוש

לכל אחד ואחד מישראל, גם

לפני עבודתו ויגיעתו בלימוד

התורה, וירוש זה באה לו גם אם

אינו עוסק בתורה ביגיעה שלכן יש

מי שיוצא ידי-חובת והגית

בו יומם ולילה⁵⁴ בלימוד

אומן על פי תכנית שמכין בנאי מומחה, והאומן כו' המשרטט את 1
תכנית הבנייה דפתראות ופנקסאות יש לו כו' שעל פיהם הוא בונה 2
את הבניין, כך היה הקב"ה מביט בתורה שנמשלה לתכנית הבניין 3
ובורא את העולם, וכמאמר⁵¹ הוזהר שבעת הבריאה הקדוש-ברוך-

הוא אסתכל באוריתא וברא

עלמא הסתכל בתורה וברא עולם,

הרי שכל ענייני העולם באים מהתורה.

ומזה מוכן שגם בתורה ישנם

דוגמת שלשת אופני ההנהגה

מלמעלה הנ"ל, אופן אחד מה

שנמשך באופן של אתערותא

דלעילא מצד-עצמה ללא

פעולת האדם כלל, אופן שני מה

שנמשך על-ידי אתערותא

דלתתא המעוררת וגורמת 'אתערותא

דלעילא', ואופן שלישי ומה

שנמשך לאתרי-זה באופן

של חן ומתנה שלמעלה מעבורת

האדם לגמרי.

ויובן בהקדם המבאר בכמה

דרושים⁵² מאמרי חסידות שענין

הירוש (שעל זה נאמר

תורה גו' מורשה קהלת יעקב

שהתורה היא 'ירוש' לבני ישראל)

הוא לירש את בחינת ה'תהו'

שקדם ל'תקון' כמבואר בקבלה

וחסידות, העולמות במתכונתם

הנוכחית, עם 'סדר השתלשלות'

הדרגתי ומסודר ועשר ספירות

שהאורות שלהם מלוכשים בתוך כלים

ראויים לקליטתם, נקראים 'עולם

התיקון'. ל'תיקון' קדם 'עולם התהו'

בו היו אורות מרובים וכלים מועטים,

מצב שגרם ל'שבירת הכלים' ונפילה'

של ניצוצות קדושה ואלוקות לתחומים

שמחוץ לגבולות הקדושה, ועבורת

האדם בלימוד תורה וקיום המצוות

מעלה את הניצוצות שנפלו בחזרה

לקדושה. דהנה, עשו שרשו

מ'תהו' שלמעלה מתיקון, ויעקב

שרשו מ'תקון', וכן שפא

עשו ליעקב, יורש יעקב

(51) זח"ב קסא, סע"א ואילך. (52) ראה ד"ה תורה צוה במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ע' שסו. אוה"ת ברכה ע' א'תתנה. סה"מ תרל"ג שם (ס"ע תקנו). תרנ"ד שם (ע' ל ואילך). תש"ב שם (ע' 40). וראה סה"מ תר"ל שם (ע' פח). תרפ"ד שם (ע' ריב ואילך). (53) פינחס כז, ח. (54) יהושע א, ח.

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פָּרָק אֶחָד שְׁחֲרִית וּפָרָק אֶחָד עֲרֵבִית בְּלִבְד⁵⁵, שהוא לימוד
 - 2 מוֹעֵט, וַיִּתֶּרָה מִזָּה, שֵׁשׁ גַּם עִם-הָאֶרֶץ שְׁמֶקִים מִצּוֹת תִּלְמוֹד
 - 3 תּוֹרָה בְּהִיּוֹתוֹ בְּמַעֲמַד וּמִצָּב דְּלֹא יָדַע מֵאֵי קָאָמַר⁵⁶, אינו
 - 4 יודע מה הוא אומר, כלומר שאינו שייך כלל להבנה והשגה בתורה,
 - 5 ומכל-מקום גם יהודים אלה יורשים
 - 6 את התורה ויש להם שייכות לתורה
 - 7 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא לְפִי
 - 8 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּבַחֲנֵינָה יְרוּשָׁה
 - 9 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
 - 10 מִצַּד תּוֹלְדָתוֹ, בגלל עצם העובדה
 - 11 שהוא נולד יהודי מְבִלִּי הֵבֵט עַל
 - 12 מַעֲמָדוֹ וּמִצָּבוֹ וְהִדְרָגָה שֶׁלוֹ
 - 13 בלימוד ודיעת התורה כו'. ומצד
 - 14 עֲנִיָּן הִירוּשָׁה שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁאִינוֹ
 - 15 תלוי בעבודה וגייעה של האדם כשם
 - 16 שירושה גשמית לא תלוייה בפעולה
 - 17 כלשהי מצד הירוש הירוש נַעֲשֶׂה גַם עֲנִיָּן
 - 18 יְרוּשָׁת הַנִּיצוּצוֹת דִּתְהוּ' שהם
 - 19 אורות נעלים ביותר, כאמור, עַל-יְדֵי
 - 20 עֲנִיָּנִי הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת
 - 21 (שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּדָבָרִים
 - 22 הַגִּשְׁמִיִּים) שְׁמֶקִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, הֵן
 - 23 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, הֵן עִם-
 - 24 הָאֶרֶץ דְּלֹא יָדַע מֵאֵי קָאָמַר
 - 25 ואינו שייך להבנה והשגה בתורה כלל,
 - 26 וְהֵן צָדִיק גָּמֹר שֶׁמִּתְגַּבֵּעַ
 - 27 בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה בְּהִבְנָה וְהַשְׁגָּה
 - 28 כו', שֶׁהֵרִי תַּכְלִית יְרִידָת
 - 29 נִשְׁמָתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי לְמִטָּה הִיא
 - 30 לְתַקֵּן אֶת גּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ
 - 31 הַבְּהִמִּית וְחָלְקוֹ פְּעוּלָם⁵⁷,
 - 32 הַחֶלֶק הַמְּסוּיִים בְּעוֹלָם שְׁמוּטָל דּוּקָא
 - 33 עָלָיו לְבַר עַל-יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה
 - 34 וּמִצּוֹת שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּדָבָרִים
 - 35 גִּשְׁמִיִּים.
 - 36 אָמְנָם יֵשׁ בְּחִינָה בַּתּוֹרָה
 - 37 שֶׁהִיא לְמַעַל מִבְּרוּר הָעוֹלָם
 - 38 כו', וְעַל זֶה חֵלֶק זֶה בַּתּוֹרָה
 - 39 הַשְׁעִיִּסוּק בּוֹ הוּא בְּכוּנָה נְעִלִית יוֹתֵר
 - 40 מִבְּרוּר הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי נֶאֱמַר
- ”הִתְקַן עֲצָמָךְ לְלִמּוֹד תּוֹרָה שְׂאִינָה יְרוּשָׁה לָךְ”, כִּי בְּבַחֲנֵינָה
- זוֹ שֶׁבַּתּוֹרָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת יְגִיעָה דְּקָא. וּבְכַלְלוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה
- בְּחִינַת הַתּוֹרָה שְׁלֹמַעֲלָה מִבְּרוּר הָעוֹלָם שִׁיכָת לְבַחֲנֵינָה
- הַפְּנִימִיּוֹת דִּישְׂרָאֵל, כִּפִּי שֶׁנִּרְמַז בַּפְּסוּק ”וְזֹאת לְפָנִים
- בִּישְׂרָאֵל”, כֹּאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם
- בְּבַחֲנֵינָה ‘פָּנִים’, כֹּלמֹר בְּהִיּוֹתָם
- בְּמַעֲמַד וּמִצָּב שֶׁהִנֵּהגָה
- עֲמָהֶם מִלְּמַעַל הִיא בְּאוֹפֶן
- דִּ”פָּנֵי יִלְכוּ”, שְׂאֵז נַעֲשֶׂה
- מַעֲמַד וּמִצָּב דִּ”וְהִנֵּחֲתִי
- לָךְ”, בְּהִנֵּחַ ה’ אֱלֹהֶיךָ לָךְ
- מִכָּל אִיבִיךָ, שְׁעִנִּינִי הָעוֹלָם
- אֵינָם מִבְּלָבָלִים אֶת הָאָדָם
- מִעֲבוּרָת ה’ כו’, הִנֵּה אֵז עָקֵר
- הָעֲבוּדָה הִיא הָעֶסֶק וְהִיגִיעָה
- בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה כְּשֶׁלְּעֲצָמָה,
- כְּדֹבֵר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ שֶׁלָּא קָשׁוֹר לְלִמּוֹד
- הַלְכוּת הַתּוֹרָה הַשִּׁיכּוֹת לְקִיּוּם הַמַּעֲשִׂי
- שֶׁל הַמִּצְוֹת עִם דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים
- שֶׁהוּא עֲנִיָּן לְמוֹד הַתּוֹרָה
- לְשִׁמָּה לֹא כָל כּוֹנֵה מִלְּבַד הַלִּימוֹד
- עֲצָמוֹ.
- וַיֵּשׁ עוֹד בְּחִינָה נְעִלִית יוֹתֵר
- בַּתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה שְׁעוֹפֵק
- בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה בְּאוֹפֶן שֶׁל
- יְגִיעָה עֲצוּמָה יוֹתֵר מִהַרְגִּיל כו’,
- אֲזִי זוֹכָה לְבַחֲנֵינָה הַתּוֹרָה
- שׁוֹנֵמֶשֶׁכָּת מִלְּמַעַל בְּאוֹפֶן
- שֶׁל מִתְּנָה, שֶׁבָּאָה מִבְּחִינָה
- נְעִלִית בְּיוֹתֵר לְמַעַל בְּאֻלּוֹקוֹת
- שְׁאִין אֶתְעֲרוּתָא דְּלִתְתָּא
- מַגַּעַת שֶׁם כָּלָל.
- יֵשׁ בְּחִינָה בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא לְמַעַל מִבְּרוּר
- הָעוֹלָם כו', וְעַל זֶה נֶאֱמַר ”הִתְקַן עֲצָמָךְ
- לְלִמּוֹד תּוֹרָה שְׂאִינָה יְרוּשָׁה לָךְ”, כִּי בְּבַחֲנֵינָה זוֹ
- שֶׁבַּתּוֹרָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת יְגִיעָה דְּקָא. וּבְכַלְלוֹת
- יִתֵּר, הִנֵּה בְּחִינַת הַתּוֹרָה שְׁלֹמַעֲלָה מִבְּרוּר
- הָעוֹלָם שִׁיכָת לְבַחֲנֵינָה הַפְּנִימִיּוֹת דִּישְׂרָאֵל,
- ”וְזֹאת לְפָנִים בִּישְׂרָאֵל”, בְּהִיּוֹתָם בְּמַעֲמַד וּמִצָּב
- שֶׁהִנֵּהגָה עֲמָהֶם הִיא בְּאוֹפֶן דִּ”פָּנֵי יִלְכוּ”, שְׂאֵז
- נַעֲשֶׂה מַעֲמַד וּמִצָּב דִּ”וְהִנֵּחֲתִי לָךְ”, בְּהִנֵּחַ ה’ אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל אִיבִיךָ, שְׁעִנִּינִי
- הָעוֹלָם אֵינָם מִבְּלָבָלִים כו', הִנֵּה אֵז עָקֵר הָעֲבוּדָה הִיא הָעֶסֶק וְהִיגִיעָה בְּלִמּוֹד
- הַתּוֹרָה כְּשֶׁלְּעֲצָמָה, שֶׁהוּא עֲנִיָּן לְמוֹד הַתּוֹרָה לְשִׁמָּה. וַיֵּשׁ עוֹד בְּחִינָה נְעִלִית
- יִתֵּר בַּתּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה שְׁעוֹפֵק בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה בְּאוֹפֶן שֶׁל יְגִיעָה עֲצוּמָה
- כו', אֲזִי זוֹכָה לְבַחֲנֵינָה הַתּוֹרָה שׁוֹנֵמֶשֶׁכָּת מִלְּמַעַל בְּאוֹפֶן שֶׁל מִתְּנָה, שֶׁבָּאָה
- מִבְּחִינָה נְעִלִית בְּיוֹתֵר שְׁאִין אֶתְעֲרוּתָא דְּלִתְתָּא מַגַּעַת שֶׁם כָּלָל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (י) וְזֶהוּ תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מִוְרָשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב, דִּיעֲקֹב
 2 שֶׁהוּא רֹאשִׁי תִּיבוֹת יו"ד עֲקֹב⁵⁸, קֹאִי הַכּוֹנֵה עַל הַנִּשְׁמוֹת
 3 הַמְּלוּכָשׁוֹת בְּגוֹפִים חֲמִירִים בְּעוֹלָם הָזֶה וְנִרְמָזוּ בְּעֵקֶב הַחֲלָק
 4 הַתַּחֲתוֹן וְהַנִּמְכָּר שֶׁל הַגּוֹף, הִנֵּה אֶצְלָן יֵשׁ בְּחִינַת הִירוּשָׁה שְׁבִתוֹרָה
 5 (מִוְרָשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב), שְׁעַל-
 6 יְדִי-זֶה מְבָרְרִים וְיִוְרָשִׁים אֶת
 7 הַנִּצּוּצוֹת דִּתְהוּ' שְׁנִתְלַבְּשׁוּ
 8 בְּדָבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים שְׁבָהֶם
 9 נַעֲשֶׂה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת,
 10 הַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה וְהַנּוֹמָכָה בִּיטוּר
 11 בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה הָאֲמִוּרָה לְעִיל, וְהִנֵּה,
 12 עִם הֵיטוּ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל
 13 (סְעִיף ט) שְׁבִחֵינָה הִירוּשָׁה
 14 שְׁבִתוֹרָה הִיא בְּחִינָה הֵיטוּר
 15 תַּחֲתוֹנָה שְׁבָאָה בְּהִתְלַבְּשׁוֹת
 16 בְּעִנְיָנֵי הָעוֹלָם לְבָרְרָם כּו',
 17 מְכַל-מְקוֹם קְשׁוּרָה הִיא דְּרָגָה
 18 נְמוּכָה זוֹ גַם עִם הַבְּחִינּוֹת
 19 הָעֲלִיּוֹנוֹת שְׁבִתוֹרָה, הֵן
 20 בְּחִינַת הַתּוֹרָה שְׁעִלְיָה אֲמָרוּ
 21 "הִתְקַן עֲצָמָךְ לְלִמּוּד תּוֹרָה
 22 שְׁאִינָה יְרוּשָׁה לָךְ", שְׁבָאָה
 23 עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת וְיִגִּיעַת הָאָדָם,
 24 וְהֵן הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38

(58) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער סדר האצילות) פ"ב. תו"א ויצא כא, א. ובכ"מ.
 (59) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 60) חסר הסיום (המור"ל).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שמעון ברוך שי שו"ב

שלום וברכה!

לאחרי הדומי הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מערב הוש"ר... וברך לקחתי ואשיבנו ממחרת שבת בראשית, בראשית השנה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה שתהי' שנה מבורכת ומוצלחת בכל אחד ואחת בעניניו ועניני ב"ב שיחיו, וכיון שכל ישראל ערבים זב"ז, הרי נוסף על הפי' כפשוטו ערבים מלשון ערבות, הרי ערב[ות] זו באה ע"י הענין השני שבמלת ערבים מלשון עריבות ונעמיות שע"ז מקבל כל אחד ברצון ערבות בעד חבירו, ובמילא ג"כ הענין השלישי שבמלת ערבים מלשון מעורבים זע"ז אשר כולם יחד הם קומה שלימה.

הרי מתאים לזה בודאי יוסיף ג"כ כת"ר כח ועוז בעסקנות צבורית בכלל, ובעזר להחזקת המוסדות הק' אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר במרוקה בפרט, וגדול זכות השתדלותו בזה להיות צנור וכלי לברכות השי"ת מעל.

בברכה.

בס"ד. שיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 א. התחלת קריאת התורה של שני ימים הראשונים דחג הסוכות (וכן של יום שני דחג הפסח)
- 3 היא: "וידבר גו' שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה
- 4 לקרבן אשה לה"1.
- 5 ולכאורה אינו מובן: מהי השייכות של פסוקים אלו לחג הסוכות ולכללות ענין המועדים?
- 6 ענין המועדים מתחיל בפסוקים שלאחרי-זה: "וידבר גו' מועדי ה' וגו'"2, ולכאורה היתה צריכה להיות
- 7 התחלת הקריאה מפסוקים אלו, שגם בהם ישנו סכום הפסוקים הדרוש לקריאת התורה; וכיון שמתחילים
- 8 מהפסוק "שור או כשב גו'", על-כן צריך לומר, שגם ענין זה שייך לכללות ענין המועדים (שלכן קורין
- 9 זאת ביום השני של חג הפסח), ובמיוחד לחג הסוכות (שלכן קורין זאת בשני הימים הראשונים).
- 10 ב. ויובן בהקדם הביאור בנוגע לכללות ענין הקרבנות:
- 11 ידוע שעל-ידי ענין הקרבן נעשה קירוב והתאחדות הכחות באלקות, כדאיתא בספר הבהיר3 "אמאי
- 12 איקרי קרבן .. שמקרב כו'", ועד ש"רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין-סוף"4.
- 13 ולכאורה אינו מובן: כיצד נעשית פעולה מסויימת באדם על-ידי הקרבת בהמה על-גבי המזבח - הרי
- 14 זה אינו כמו שאר המצוות, כמו ציצית או תפילין, שפעולת המצוה נעשית בגוף האדם או על-ידי גוף
- 15 האדם, מה-שאינ-כן בקרבנות, שפעולת ההקרבה היא בבהמה, ואילו האדם אינו אלא בעל הקרבן?!
- 16 ואין לומר שזהו מפני שהבהמה הנקרבת היא מנכסיו של האדם - שהרי אין זה כמו נתינת הצדקה,
- 17 למשל, שכאשר נותן פרוטה לעני אזי מקיים מצות הבורא על-ידי פעולת הנתינה, מה-שאינ-כן בקרבן, הרי
- 18 חלות שם קרבן וקדושתו נעשה רק בשעה שמקריבים ושורפים את הבהמה (כולה או חלקה) על גבי המזבח,
- 19 ואז, השייכות של האדם אינה אלא להיותו בעל הקרבן.
- 20 ג. ויובן על-פי דברי הרמב"ן5 בביאור הטעם לכללות ענין הקרבנות - "שיחשוב אדם .. כי חטא
- 21 לאלקיו .. וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה כו'".
- 22 אמנם, כדי שהפעולה בבהמה תפעל באדם, בהכרח שתהיה איזה השתוות ביניהם.
- 23 והענין בזה - כידוע שמלבד ה"נפש השנית בישראל (ש)היא חלק אלקה ממעל ממש"6, ישנה גם
- 24 "נפש הבהמית"7, וכיון שנקראת כן על-פי תורה, הרי מובן שהיא כבהמה ממש, אלא שזוהי הבהמה
- 25 שבאדם, ולכן יש לה קישור וחיבור עם האדם שבבהמה, שזוהי הדרגא הכי נעלית שבקרבן שעולה ונכלל
- 26 למעלה על-ידי ההקרבה לה'.
- 27 וכל זה - מלבד הקשר והשייכות שבין האדם לבהמה, הן למעליותא, כדאיתא בגמרא במסכת חולין8
- 28 על הפסוק9 "אדם ובהמה תושיע ה'", "אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה", והן
- 29 לגריעותא, כדאיתא בגמרא10: "שלשה כבהמה כו'".
- 30 ולכן, יכולים ללמוד מן האדם שבבהמה בנוגע לבהמה שבאדם, וכן מן הבהמה שבאדם בנוגע לאדם
- 31 שבבהמה.

(6) תניא רפ"ב.
(7) זח"ג לג, ב. עט, ב.
(8) ה, ב.
(9) תהלים לו, ז.
(10) חגיגה טז, א.

(1) אמור כב, כו-כז.
(2) שם כג, א ואילך.
(3) סמ"ו (קט). וראה גם זח"ג ה, רע"א. ועוד.
(4) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.
(5) ויקרא א, ט.

וזהו גם מה שלומדים מג' הסוגים שבבמהמה (שנזכרו בהתחלת הקריאה), "שור או כשב או עז" -
בנוגע לבהמה שבאדם, נפש הבהמית (שבשביל תיקונה ובירורה ירדה הנשמה למטה¹¹), שגם בה ישנם
ג' חילוקים אלו.

ד. והענין בזה:

איתא בספר מאור עינים¹² (להרב הצדיק רבי מנחם נחום מטשערנאָביל, שהיה תלמיד הבעל-שם-טוב
והרב המגיד, וחברו של רבינו הזקן), ש"שור או כשב או עז הם ג' מדרגות שיש בישראל, צדיקים רשעים
בינונים. צדיקים נקראים 'שור', על שם הבטה (מלשון שור - במלאפום), שמביטים ומדקדקים על
מעשיהם [ויש לומר, שנקראים כן גם על-שם שרואים התגלות אלקות בכל העינים]. 'כשב' נקראים
בינונים. 'עז' נקראים רשעים, מלשון עזות".

ולעזיר, שמצינו גם שכל ג' העינים שור כשב ועז הם לגריעותא, כמבואר ב'קונטרס התפילה'¹³
ש"יש ג' חלוקות כלליות בנפש הבהמית הנקרא שור כשב ועז כו", אבל כאן מדובר כפי שהענין הוא
למעליותא, שלכן קאי "שור" על צדיקים, ויתירה מזה, שאפילו "עז" שקאי על רשעים, הרי גם הוא
עומד מוכן לעלות ולקרב על גבי המזבח.

ה. וממשיך בכתוב, "והיה שבעת ימים תחת אמו":

"שבעת ימים" - קאי על שבעת המדות, ו"אמו" - קאי על בינה, מקור המדות. והפירוש ד"והיה
שבעת ימים תחת אמו" הוא - שהמדות צריכים להיות תחת שליטת השכל שיהיה בעל הבית על המדות
ויכוין אותם.

והענין בזה - כפי שמביא ה'צמח-צדק'¹⁴ ש"מהמדות יש יניקת החיצונים, מה-שאין-כן בינה ..
כשהמדות כלולים בשכל אין מהם יניקה, ולכן לא¹⁵ יחפץ כסיל בתבונה כו" ("פירוש כסיל הוא בחינת
יניקת החיצונים .. ולכן לא יחפץ כסיל הנ"ל בתבונה .. היינו המדות זו"נ כשהם כלולים בתבונה ..
יען מבחינה זו אין לו יניקה, רק בהתגלות לבו ("כי-אם בהתגלות לבו"¹⁵), שהוא התגלות המדה, אז יש
לו יניקה כו"¹⁶).

ומזה מובן, שכל זמן שהמדות אינן מושפעות מן השכל, אלא הם בטבען ותקפן, בבחינת "עיר פרא
אדם יולד"¹⁷ (שלכן צריך להיות ענין החינוך כו') - אי אפשר להתקרב לאלקות. וכמו שכתב ה'בחי'¹⁸
שהאהבה והיראה בעניני עולם-הזה לא ישכנו יחד עם האהבה ויראה דקדושה. ולכן צריך להיות "והיה
שבעת ימים תחת אמו", היינו, שהמדות יהיו מושפעות על-ידי השכל.

וזהו השייכות לחג הסוכות¹⁴ - כמבואר בדרושי חסידות שבחג הסוכות מאירים המקיפים דבינה¹⁹,
ועל-זה נאמר²⁰ "בסוכות תשבו שבעת ימים", ששבעת הימים שהם שבעת המדות צריכים להיות בבחינת
שייבה בסוכה, היינו, תחת השפעת השכל (שזהו תוכן הענין ד"והיה שבעת ימים תחת אמו").

ולאחר-כן, הנה "מיום השמיני והלאה", דקאי על שמיני עצרת, "ירצה לקרבן אשה לה", באופן
ש"יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"²¹.

והדיוק בזה הוא "מיום השמיני והלאה גו'" - כיון שהכוונה היא שיומשכו כל העינים על כל השנה
כולה.

* * *

(18) בחובת הלבבות בשער ח פ"ג אופן כה, ובפתח השער
לשער אהבת ה'.

(19) ראה מאו"א ס, טו - מזהר ותקו"ז (נסמן ביאיר נתיב
שם). ועוד. הנסמן בלקו"ש חכ"ט ס"ע 211.

(20) אמור כג, מב.

(21) משלי ה, יז. וראה תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע'
29. וש"נ.

(11) ראה תניא פל"ז (מח, ב).

(12) פ' האזינו (ע"פ שור או כשב גר).

(13) פ"ח. וראה גם סה"ש תורת שלום ע' 10. סה"מ תש"א

ע' 122.

(14) אוה"ת ויקרא (כרך א בהוספות) ע' שכד.

(15) משלי יח, ב.

(16) לקו"ת מסעי צ, א.

(17) איוב יא, יב.

1 ו. דובר אודות מה שכתוב בהפטרות יום א' דחג הסוכות: "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים גו'22", והשייכות לניסוך המים שהיה בחג הסוכות²³.

* * *

3 ז. ישנו סיפור פלאי ביותר אודות הבעל-שם-טוב,

4 - כפי שכמה וכמה מספרים בפשיטות, ומשמעות הדברים שסיפור זה בא ממקור נאמן (אף שלא
5 שמעתי סיפור זה מכ"ק מו"ח אדמו"ר)²⁴. ולהעיר גם מהפתגם הידוע²⁵ בנוגע לסיפורי הבעל-שם-טוב,
6 שגם אם לא אירע הסיפור בפועל, מכל-מקום היה הדבר בכחו וביכלתו של הבעל-שם-טוב. ובפרט
7 בנידון-דידן, שמשמע שזהו סיפור אמיתי -

8 שפעם²⁶ באו גדולי מעזיבוז לסוכתו של הבעל-שם-טוב, ובראותם כיצד נבנתה הסוכה, וטענו שאיננה
9 כשרה, וגם לאחר אריכות השקלא-וטריא בינם לבין הבעל-שם-טוב, לא קיבלו את דעתו של
10 הבעל-שם-טוב על דבר כשרותה של הסוכה על-פי דין, עד שהבעל-שם-טוב פתח את ידו - לאחר משך
11 כמה רגעים שהיה בדביקות - וראו בידו פיסת קלף שבה נכתב "סוכת ר' ישראל כשרה", וחתום עליה
12 מט"ט שר הפנים!

13 [והמשך הסיפור הוא - שפיסת קלף זו היתה אחר-כך אצל נכדו של הבעל-שם-טוב, בעל 'דגל מחנה
14 אפרים', וכאשר מישוהו היה חולה רחמנא-ליצלן, היה משתמש בה לרפואתו, ובאותה תקופה לא היה
15 בסביבתו הענין דהיפך החיים, עד שיום אחד נעלם הקלף. ואמר בעל 'דגל מחנה אפרים', שכיון
16 שהעובדה שלא הניח במחננו ענין של היפך החיים לא היה סדר הרצוי, לכן נטלו ממנו את הקלף].

17 ח. ולכאורה אינו מובן - וכמדובר כמה פעמים שדוקא על ענינים פשוטים לא שמים לב:

18 (א) כיצד יתכן שהבעל-שם-טוב שהיה למדן גדול ביותר בתורה - כמוכן מגודל הפלאת למדנותו של
19 רבינו הזקן, שהעיד על גודל הלמדנות של הרב המגיד²⁷, והרב המגיד העיד על גודל הלמדנות של
20 הבעל-שם-טוב²⁸ - לא היה יכול לנצח את גדולי מעזיבוז, ולהוכיח להם שסוכתו כשרה על-פי דין?!

21 (ב) ועוד ועיקר:

22 כיצד יתכן שהבעל-שם-טוב ישב בסוכה כזו, שגם אם לאחר אריכות השקלא-וטריא היה מצליח
23 להוכיח שסוכתו כשרה על-פי דין, וגם לאחר האישור של מט"ט שר הפנים [דאף ש"לא בשמים היא"²⁹,
24 הרי בנידון-דידן לא חידש דבר, אלא רק הורה איזו סברא גוברת ומכריעה את חברתה³⁰], הרי בודאי
25 אינה באופן של הידור מצוה?!

26 והגע עצמך: גם יהודי פשוט משתדל להדר בעניני תורה ומצוות, אפילו בנוגע לדקדוק קל של דברי
27 סופרים, ועד למנהג ישראל תורה הוא³¹; ועל-אחת-כמה וכמה כשמדובר אודות הבעל-שם-טוב, נשיא
28 החסידות בדורו ובכל הדורות שלאחרי-זה, ובנוגע למצוה מן התורה, שמקיימים אותה במשך שבעה
29 ימים³², ומצוה כללית³³, שנוגעת לכל השנה כולה, ובפרט על-פי המבואר בחסידות³⁴ שמצות סוכה באה

(30) ראה "פתיחה" (להר"ר מרגליות) לשו"ת מן השמים
(בתחלתה). וש"נ.

(31) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א
י"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז
או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.
(32) וגם אם נאמר שלאחרי השק"ט כ' ישב בסוכה אחרת,
אינו מובן: למה מלכתחילה בנה סוכה כזו, בחשבו לישב בה
במשך שבעת ימי חג הסוכות.

(33) ראה גם "רשימות" חוברת סב ע' 10. תורת מנחם -
התועדויות חכ"א ריש ע' 136. וש"נ.

(34) המשך וככה תרל"ז ספצ"ג ואילך.

(22) זכרי' יד, ח.

(23) שיחה זו לא הגיעה לידינו לעת-עתה (המו"ז).

(24) ראה ס' בעש"ט עה"ת סוכות בתחלתו (וש"נ).

(25) ראה שם בהקדמה (מאירת עינים) אות מג ואילך. וש"נ.

(26) כ"ק אדמו"ר שליט"א סיפר הסיפור מתוך התרגשות,
ובקול חנוק מבכי (המו"ז).

(27) ראה גם "היכל הבעש"ט" (שנת תשס"ט) גליון כב ע' פט

ואילך. וש"נ.

(28) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות שש"כ.

(29) וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ז ע' 233.

(29) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

בהמשך לעבודת התשובה דיום הכיפורים. ואם-כן איך יתכן שהבעל-שם-טוב ישב בסוכה כזו, שלא זו בלבד שאינה באופן של הידור מצוה, אלא עוד זאת, שלפי דעת כל גדולי מעזיבוז אינה כשרה, ועד שיש צורך שמלאך יעיד על כשרותה?!

וקושיא זו מתחזקת יותר על-פי דברי הגמרא³⁵ בנוגע לדברי יחזקאל "נבלה וטרפה לא אכלתי"³⁶, "לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם" (שנולד בה ספק והוצרך לשאול לחכם להתירו), והיינו, שאף-על-פי שהחכם פסק שהיא כשרה לכל הדעות, מכל-מקום כיון שהקצב נסתפק והוצרך לשאול לחכם, לא אכל ממנה - ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות סוכה שכל גדולי מעזיבוז אומרים שאינה כשרה, שזהו ענין גרוע יותר שלא בערך מ"בהמה שהורה בה חכם"!!

(ג) וביותר יוקשה: סיפור הנ"ל - שאירע בפרהסיא, עד שנשאר לדורי דורות - למאי נפקא-מינה בנוגע אלינו?

ובודאי אין לומר שהכוונה בזה היא, שכאשר יש שתי סוכות, סוכה כשרה, וסוכה שיש לפקפק בכשרותה, יש להעדיף את הסוכה המפוקפקת - שהרי מפורש להדיא בשולחן-ערוך³⁷ ש"נהגו עכשיו לעשות מחיצות שלימות", ולא "שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח"³⁸.

וכמו-כן אין לומר שסיפור זה נוגע לנו כדי לידע גדלותו של הבעל-שם-טוב שהיה יכול לקבל הסכמה מ"שר הפנים" כו' - הרי גם אם ענין זה מוסיף בגדלותו של הבעל-שם-טוב, היה הדבר יכול להיעשות באופן אחר, ללא וויתור על קיום מצות סוכה בהידור.

ולעת-עתה לא מצאתי שיתעכבו על קושיות אלו (שיפריע הדבר לשינתו של משהו...), ועל-אחת-כמה-וכמה שלא מצאתי ביאור בזה.

ט. ובדרך אפשר - יש לומר:

ידוע שבכללות העולם ישנם ג' ענינים³⁹: (א) עניני מצוה, שבהם שורה קדושה, (ב) ענינים ששייכים לצד של היפך הקדושה - ג' קליפות הטמאות לגמרי, שהם דברים האסורים, ש"אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם ואין עולים משם עד כי יבוא יומם כו"⁴⁰, (ג) עניני הרשות, דבר המותר, "שאינו קשור ואסור בידי החיצונים כו"⁴⁰, להיותו מקליפת נוגה, ש"היא בחינה ממוצעת בין שלש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחינת מדרגת הקדושה, ולכן פעמים שהיא נכללת בשלש קליפות הטמאות. . ופעמים שהיא נכללת ועולה בבחינת מדרגת הקדושה כו"⁴¹, והיינו, שעל-ידי עבודת האדם יכולים לעשות מזה כלי לאלקות, ענין של מצוה, ועד לקדושה עצמה.

והנה, בדרך כלל יודעים בפשטות לאיזה מג' סוגים הנ"ל שייך כל ענין, אבל יש ענינים שבהם יש מקום לשקלא-וטריא; ה'לעומת זה' טוען, שענין פלוני שייך אליו, ולכל היותר - טוען ה'לעומת זה' - הרי זה דבר הרשות, אבל אי אפשר לעשות ממנו מצוה, ועל-אחת-כמה-וכמה מצוה כללית, וכפי שמצינו בנוגע לסוכה, שדבר שראוי לקבל טומאה (לא דבר טמא, אלא רק ראוי לקבל טומאה) פסול לסכך⁴², והיינו, שאף-על-פי שהוא דבר המותר, מכל-מקום הרי זה חומר שאינו מוכשר שיתגלה בו רצון העליון (שזהו כללות ענין המצוות), או הגילוי הפרטי שבמצות סוכה - מקיפים דבינה¹⁹.

וכיון שיש ספק אם דבר זה יכול לעלות לקדושה, הרי מזה גופא מוכח שזהו דבר שיש לו שייכות ל'לעומת זה'.

ועל-פי-זה יש לבאר מה שאמר יחזקאל "נבלה וטרפה לא אכלתי", "לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם" (שנולד בה ספק והוצרך לשאול לחכם להתירו) - כי, אף-על-פי שעל-ידי הפסק-דין של החכם

- התוועדויות חכ"ט ע' 71). וש"נ.

(40) תניא פ"ז (יב, א).

(41) שם (יא, ב).

(42) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתר"ט. וש"נ.

(35) חולין לו, ב (ובפרש"י).

(36) יחזקאל ד, יד.

(37) רמ"א או"ח סתר"ל ס"ה.

(38) סוכה ו, ב.

(39) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשכ"א ס"ח (תורת מנחם

- 1 שמתיר את הדבר הרי הוא יוצא משליטת ה'לעומת זה' (כמבואר ב'אגרת הקודש'⁴³), מכל-מקום כיון
- 2 שלפי שעה היה הדבר מוטל בספק, הרי זה מורה על היותו דבר שאלקות אינו חודר בו בנקל כל-כך,
- 3 ולכן, לפי ערך מעמדו ומצבו של יחזקאל הרי זה נקרא בשם "נבלה וטרפה".
- 4 י. אמנם, לאידך גיסא, הרי ישנו עילוי מיוחד כאשר פועלים בדבר שהיה שייך ל'לעומת זה', לבררו
- 5 ולהעלותו לקדושה - "להוציא יקר מזולל"⁴⁴ (ועד שבשביל ענין זה ירדה הנשמה למטה כו').
- 6 ובענין זה יש כמה אופנים:
- 7 יש אופן שהבירור נעשה על-ידי הדיבור - שזהו הפסק-דין בתורה, כידוע שלכל אחד מישראל יש
- 8 חלק בתורה השייך אליו, כמו שכתוב "ותן חלקנו בתורתך"⁴⁵, ועל-ידי-זה שפוסק הלכה הרי הוא פועל
- 9 בעולם - "הליכות עולם לו"⁴⁶.
- 10 ולדוגמא - פסק הלכה שזוהי סוכה כשרה, ואינה תחת ממשלת ה'לעומת זה' שרצונה שסוכה זו לא
- 11 תהיה ראויה להמשכת המקיפים דבינה.
- 12 וכל זה - כאשר החומריות אינה בהתגברות כל-כך, שאז מספיק פסק ההלכה בדיבור כדי להוציאו
- 13 מממשלת ה'לעומת זה'; אבל כאשר החומריות היא בהתגברות ביותר - אזי לא מספיק ענין הדיבור, אלא
- 14 צריך להיות ענין של מעשה דוקא, כפי שמצינו בכמה ענינים ש"אתי מעשה ומבטל כו"⁴⁷, והמעשה
- 15 גופא - לא על-ידי אחרים, אלא בעצמו דוקא.
- 16 ובזה היתה גדלותו של הבעל-שם-טוב - לפעול המשכת הקדושה בסכך הסוכה גם במעמד ומצב
- 17 שמצד התגברות החומריות אי-אפשר לפעול זאת אפילו לא על-ידי פסק ההלכה בדיבור, שלכן, הנה גם
- 18 גדולי מעזיבוז שבאו לסוכתו של הבעל-שם-טוב (שמזה מוכח שלא היו מאלו שלחמו נגדו, אלא כיבדוהו
- 19 והתפלפלו עמו כו'), ושמעו את סברותיו של הבעל-שם-טוב בהבנה והשגה כו' להכשיר את הסוכה, לא
- 20 נתקבל הדבר אצלם (שזהו מצד תוקף התגברות החומריות ד'לעומת זה', שלכן לא יכלו אנשי מעזיבוז
- 21 להמשיך שם מקיפים דבינה), ואף-על-פי-כן, על-ידי המעשה בפועל שישב בסוכה זו, פעל הבעל-שם-טוב
- 22 שהסוכה תהיה כשרה - לא על-פי קבלה, אלא על-פי נגלה דתורה (כידוע פתגם ה'צמח-צדק' בזה⁴⁸),
- 23 כפי שנתאשר על-ידי מט"ט שר הפנים, שעל-ידו באה השליחות בנוגע לתורה⁴⁹.
- 24 ועל-פי-זה מובן הטעם לכך שהבעל-שם-טוב, לאחר שלימות עבודת התשובה דיום הכיפורים, היה
- 25 להוט כל-כך ("ער האט זיך אזוי געקאכט") להכשיר סוכה זו, אף שהיה יכול לישב בסוכה אחרת שתהיה
- 26 באופן של הידור מצוה - כי דוקא מצד גודל מעלת עבודתו כו', רצה לשבור ולהכניע ("דורכברעכן")
- 27 את החומריות כו', שגם שם תומשך השראת הקדושה שבמצות סוכה.
- 28 יא. אך עדיין צריך להבין - למאי נפקא-מינה כל הנ"ל לאנשים כערכנו, שעבודה זו אינה שייכת
- 29 אליהם כלל, שלא בדרי דאונא לגמרי?
- 30 אך הענין הוא - שסיפור זה מהוה ביאור והסבר על כמה מאורעות בלתי-רצויים, שדוקא לאחריהם
- 31 ניתוסף עילוי בעניני קדושה.
- 32 ובהקדמה - שבודאי אין צריך לחפש ענינים כאלו ("אליין שפארן זיך"), כיון שזוהי הנהגה ששייכת
- 33 לבעל-שם-טוב, ולא לאנשים כערכנו;
- 34 המדובר הוא רק לאחר שקורים מאורעות כאלו, ומתעוררת שאלה: למה היתה כזאת?! - הן אמת
- 35 שעל-ידי-זה "יתגדל ויתקדש שמה רבא", אבל השאלה היא למה הוצרך הדבר מלכתחילה?! - הרי

(47) ראה קידושין נט, א"ב.

(48) ראה תורת מנחם - התועודיות ח"ג ע' 288 הערה 33.

וש"נ.

(49) ראה תורת מנחם - התועודיות חל"ח ע' 129. וש"נ.

(43) סכ"ו (קמד, ב).

(44) ע"פ ירמ' טו, יט. וראה ב"מ פה, א.

(45) אבות פ"ה מ"ב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 118 ואילך.

ובהערה 34 שם. וש"נ.

(46) חבוקק ג, ו. וראה מגילה כח, סע"ב. וש"נ.

מוטב שמלכתחילה לא תהיה קושיא, ואז לא יהיה צורך בתירוצי! - הן אמת שגדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים, עד כדי כך, שבמקום שבעלי תשובה עומדין, אין צדיקים גמורין יכולים לעמוד בו⁵⁰, אבל אף-על-פי-כן, מהו הצורך ב"גדולה" זו, ומוטב היה אם לא היו מגיעים לזה מלכתחילה, אלא הם במעמד ומצב כפי ש"עשה את האדם ישר"⁵¹.

ועל זה בא המענה - שברור הדבר ש"טוב וישר הוי' וגו'"⁵², ויש בזה כוונה טובה - כדי לפעול ענין הברירה בו, וכמובן מהסיפור הנ"ל, שהבעל-שם-טוב סיכן את עצמו ("ער האט זיך איינגעשטעלט") במשך ז' מעת-לעת כדי לשבור ולהכניע ("דורכברעכן") את ה'לעומת זה', ולפעול את כשרותה של הסוכה, בעשותו זאת בפרהסיא בו.

וזהו גם הלימוד לכל אחד ואחד מישראל בחייו הפרטיים - שלפעמים יש מעמד ומצב שקיום מצוה הוא בקושי בו, ואז נשאלת השאלה: הן אמת ש"לפום צערא אגרא"⁵³, אבל אף-על-פי-כן, מהו הצורך שיהיה כן מלכתחילה?! - הנה המענה על זה, שלפעמים רוצה הקב"ה שיהיה הסדר באופן שיש צורך במלחמה עם ה'לעומת זה', לברר ולהוציא משם בו, ודוקא על-ידי-זה ניתוסף אור גדול יותר, כיתרון האור מן החושך⁵⁴.

וזהו ההכנה והכלי להעילוי ד"לא תבא צדיקייא בתיובתא"⁵⁵, שקשור עם ענין הגאולה, כהפסק-דין ש"סוף ישראל לעשות תשובה.. ומיד הן נגאלין"⁵⁶.

* * *

יב. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל 'כתר יתנו לך'.

* * *

יג. בנוגע להמבואר בזהר⁵⁷ אודות ענין האושפיזין שבחג הסוכות, הנה על-פי המבואר ב'סידור'⁵⁸ בהתחלת הדרוש, מובנת השייכות של ענין זה לחג הסוכות דוקא; אבל על-פי המבואר שם בסיום הענין, שעל-ידי האושפיזין נשלל הענין ד"פרש חגיכם"⁵⁹, אינו מובן, מדוע ענין זה הוא בחג הסוכות דוקא⁶⁰, ולא בשאר ה'ימים טובים'?

יד. ובהקדמה - שיש ענינים בחסידות שמובנים יותר על-פי נגלה, וכן לאידך, שיש ענינים בנגלה שמובנים רק על-פי חסידות, שהרי נגלה וחסידות אינם שתי תורות, אלא תורה אחת⁶¹.

ועל-דרך-זה בעניננו, שביאור השייכות של ענין האושפיזין לחג הסוכות דוקא, ולא לשאר ה'ימים טובים', יובן על-פי המבואר בילקוט שמעוני⁶² החילוק בין חג הסוכות לשאר ה'ימים טובים', וזה לשונו:

"אתה מוצא שלש שמחות כתיב בחג.. אבל בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת.. שבפסח התבואה נידונית ואין אדם יודע אם עושה השנה (תבואה) אם אינו עושה (לפיכך אין כתוב שם שמחה) [אלא שמצינו גזירה-שוה - "גמר חמשה-עשר חמשה-עשר מחג הסוכות"⁶³, ומזה למדים שגם בחג הפסח צריך להיות ענין השמחה⁶⁴]. .. וכן אתה מוצא כל שבעת ימי החג אנו קורין בהן את ההלל, אבל בפסח אין אנו קורין את ההלל אלא ביום-טוב הראשון ולילו (ומה שקורין חצי הלל בשאר

(59) לשון הכתוב - מלאכי ב, ג. וראה גם זח"ב פח, ב.

רמב"ם הל' יו"ט פ"ו ה"ח. שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט סי"א.

(60) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ס תשי"ב סי"ו (תורת מנחם

- התועדויות ח"ד ע' 33).

(61) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 356 ואילך.

ועוד.

(62) אמור רמז תרנד (בתחלתו).

(63) שבת קלא, ב.

(64) יראים סקכ"ו.

(50) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(51) קהלת ג, כט.

(52) תהלים כה, ח. וראה יל"ש עה"פ (רמז תשב). ועוד.

(53) אבות פ"ה מכ"א.

(54) ראה תניא פי"ב. פכ"ו.

(55) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(56) רמב"ם שם ה"ה.

(57) ח"ג קג, ב ואילך.

(58) עם דא"ח - שער הסוכות רנז, ב.

1 הימים, אינו אלא מנהג⁶⁵) . . וכן אתה מוצא שאין כתוב בעצרת אלא שמחה אחת . . שהתבואה נכנסת
2 בפנים, ומה טעם אין כתוב שם שתי שמחות, לפי שפירות האילן נידונין. אבל בראש השנה אין כתיב
3 שם אפילו שמחה אחת, שהנפשות נידונות, ומבקש אדם את נפשו יותר מממונו. אבל בחג, לפי שנטלו
4 הנפשות דימוס (פסק דין של הצלה וחסד⁶⁶) ביום הכפורים . . ועוד, שהתבואה ופירות האילן בפנים,
5 לפיכך כתב שלש שמחות."

6 וכמו בגשמיות - כן הוא גם ברוחניות הענינים⁶⁷:

7 בחג הפסח - היתה היציאה ממצרים על-ידי הגילוי מלמעלה, כיון שבני-ישראל מצד עצמם היו
8 שקועים במ"ט שערי טומאה⁶⁸, ורק לאחר-יזה התחילה עבודת בני-ישראל בספירת העומר כו'. ולכן לא
9 שייך עדיין ענין השמחה.

10 ולהעיר, שחג הפסח קשור עם ענין האמונה⁶⁹, והיינו, שמאמין שמצד הגילוי מלמעלה תהיה גם
11 עבודתו כדבעי, אף שמצד עצמו אינו יודע איך תהיה עבודתו בפועל. ועל-דרך "מאמין בחי העולמים
12 וזורע"⁷⁰, שפעולת הזריעה היא רק מצד ציווי הקב"ה ("וברכך ה' אלקיך) בכל אשר תעשה"⁷¹, כיון
13 שמאמין בה' כו', אבל הוא מצד עצמו אינו יודע אם תהיה הצמיחה (כנ"ל ש"התבואה נידונית ואין אדם
14 יודע כו').

15 ובחג השבועות, "זמן מתן תורתנו" - כבר ישנו ענין העבודה, אבל עיקרה הוא מצד הגילוי מלמעלה,
16 ועדיין לא יודעים איך יהיה מעמדם ומצבם של בני-ישראל מצד עצמם כו'. ולכן נזכר ענין השמחה רק
17 פעם אחת.

18 ואילו עיקר ושלמות ענין השמחה (שלש שמחות) הוא בחג הסוכות - לאחר העבודה דראש השנה
19 ויום הכיפורים כו'.

20 וכיון שעיקר ענין השמחה הוא בחג הסוכות דוקא, לכן ישנו ענין האושפזין בחג הסוכות דוקא⁷².

* * *

21 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ג' התנועות (דהבעל-שם-טוב, הרב המגיד ואדמו"ר הזקן) -
22 ג' פעמים.

23 לאחר ברכת המזון⁷³, תפלת מעריב והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל הנאספים שיחיו
24 מ"כוס של ברכה".

25 טרם צאתו הורה לנגן "כי בשמחה תצאו".

הזקנים, שפעם, בהיותם צעירים, היו עושים ופועלים כו', ועכשיו
הפסיקו הפעילות כו'. והוסיף, שאם יצטרך לעשות זאת בעצמו -
אזי יורה לילד לפני בר-מצוה (שאצלו לא שייך הענין ד"שלוחו
של אדם כמותו", כיון שאין בו דין שליחות (ראה לקו"ש חל"ג
ע' 116 ואילך. וש"נ)) שיתחיל לנגן... (וכאשר א' הילדים התחיל
לנגן, הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א שכל הקהל ינגנו עמו, ועודד
את השירה בתנועות ידיו הק'). ואח"כ בך את הזקנים הנ"ל,
שישארו צעירים וימשיכו לפעול כו'.

כמו"כ אמר, שבשנה זו לא יצא להתוועדות דשמחת בית
השואבה, ואעפ"כ, יערכו התוועדות כמו בכל שנה.

(65) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ז ס"ז. וש"נ.
(66) פ"י מת"כ לויק"ר פכ"ד, ב.
(67) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"י ס"ע 32 ואילך.
חל"ד ס"ע 39 ואילך. וש"נ.
(68) ראה זו"ח ר"פ יתרו.
(69) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 233.
(70) ירושלמי - הובא בתוס' שבת לא, סע"א.
(71) פ' ראה טו, יח.
(72) חסר המשך וביאור הענין (המו"ל).
(73) לקראת סיום ההתוועדות העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על
כך שבמהלך ההתוועדות לא נאגנו בשמחה כו',* ושען: היכן הם

(*) כנראה, שבגלל שכ"ק אדמו"ר שליט"א לא ניגן בעצמו (כנראה, בגלל האבילות כו'), לכן, גם הקהל לא ניגן (המו"ל).

בס"ד. שיחת* שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. דובר אודות האושפיזין של יום זה - יוסף, או אהרן (לפי ב' הגירסאות שבזהר¹), והאושפיזא¹
החסידי (כדברי אדמו"ר מהוריי"צ² שישנם גם האושפיזין החסידיים, מהבעל-שם-טוב עד לכ"ק אדמו"ר²
(מהורש"ב) נ"צ) - אדמו"ר מהר"ש³, והקשר שביניהם, והרחיב הדיבור אודות המסירות-נפש של אדמו"ר³
מהר"ש לקרב יהודי כו'⁴.

* * *

ב. דובר אודות הקריאה בתורה דשבת חול המועד סוכות - "ראה אתה אומר אלי גו"⁵, ושייכותה⁵
לחג הסוכות.
וכן ביאר את המאמר של אדמו"ר מהר"ש בענין "ויהי אומן את הדסה"⁶.

* * *

ג. דובר אודות החילוק שבין האושפיזין דיום-טוב בכלל וחג הסוכות בפרט, לגבי האושפיזין דשבת⁸
(על-פי מה שכתוב בזהר)⁷; וביאר, שעל-פי-זה יובן גם החילוק שבין מוצאי שבת למוצאי יום-טוב בנוגע⁹
לברכת הבשמים⁸.

(*) רשימת השיחה לא הגיעה לידינו לעת-עתה (המו"ז).
(1) ח"א רסא, סע"א. ח"ג קג, ב ואילך. שא, סע"ב.
(2) שיחת ליל א' דחה"ס תרצ"ז ס"ד (סה"ש תרצ"ז ע' 161).
וראה גם שיחת יום ב' דחה"ס תשכ"ג בתחלתה (תורת מנחם -
התועדויות חל"ה ע' 55). וש"נ.
(3) בדבריו אודות אדמו"ר מהר"ש, בכה כ"ק אדמו"ר שליט"א
כמה פעמים (המו"ז 2').
(4) וסיפר אודות נסיעתו לפריז ופגישתו במלון עם אברך אחד
לעוררו בתשובה, ובהיותו בהתרגשות גדולה, טעה והתיישב על
אחד הכסאות שהיו מיועדים לשאת אורחי המלון מקומה לקומה,
וכאשר באו המשרתים להגבי' הכסא, נזכר שהוא מתאכסן בקומה
זו, וביקש סליחתם כו' (ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש
(קה"ת תש"ז. תשנ"ז) ע' 77).
(5) תשא לג, יב ואילך.
(6) כנראה הכוונה לד"ה ולקחתם לכם תרל"ב (קה"ת תש"נ),
שבו נתבאר ענין היופי, "יפת תואר ויפת מראה", ומאדו"ל
(מגילה יג, א) "אסתר ירקקת היתה וחוט של חסד משוך עלי",
בשייכות לענין ההידור והיופי דד' מינים.
(7) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ד) בערכם (ע' שכ ואילך).
וש"נ. וראה גם שיחת יום שמח"ת ס"ז (תורת מנחם - התועדויות
חמ"א ס"ע 115 ואילך).
(8) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תצא. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר אברהם צבי שי

שלום וברכה!

הנני בזה להביע ת"ח על תשורתו ספרו שערי המצות שקבלתיו ע"י הרה"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר
שלום דובער שי ראסקין שוי"ב, ויה"ר מהשי"ת אשר חילו יהי לאורייתא להגדיל תורה ולהאדירה ע"י
סימנים סדורים וכו' אזנים לתורה אשר אם בדורות הראשונים כמלאכים גדלה המעלה בזה, וכ[ד]
רז"ל בכמה מקומות הרי עאכו"כ בדורות האחרונים ואחרון האחרונים.

אקח לי הזדמנות זו להביע לו תודתי על הסיוע להשו"בים הפליטים לשו"בי אני"ש.

תודה על העבר ובקשה על להבא לסייע בידם בכל הענינים ככל יכולתו, ואף שבטח גם בלא"ה
יעשה זה הנה אין מזרזין אלא למזורזין, ולא נצרכה אלא להעדפה.

בכבוד ובברכת הצלחה בכל הנ"ל.

בס"ד. ר"ד ועש"ק, ג' דחול-המועד סוכות, ה'תשכ"ה.

— לקבוצה מתושבי כפר חב"ד, בחדרו הק' —

בלתי מוגה

- 1 ענינה של סוכה הוא - דירת עראי¹, והסדר הוא, שלאחרי שבעת ימי חג הסוכות באים לשמיני עצרת, והיינו, שעוברים מדירת עראי לדירת קבע.
- 2
- 3 וכן הוא בנוגע לכפר חב"ד:
- 4 הן אמת שהמצב נעשה יותר טוב מכמו שהיה בעבר, אבל עדיין הרי זה באופן של "דירת עראי".
- 5 - כוונתי אינה בנוגע לענינים רוחניים, אלא בנוגע לענינים גשמיים, שריבוי ענינים הם באופן של
- 6 דירת עראי.
- 7 ולכן, צריכים להתאסף ולהתדבר כולם ביחד, ולעשות מהעראי - קבע, ואחר-כך - לפעול באופן של
- 8 קבע בהתפשטות והתרחבות הכפר.
- 9 בודאי ימסרו זאת לכל אחד ואחת מתושבי הכפר.
- 10 ויהי רצון שתתקיים ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר מייסד הכפר,
- 11 ותהיה התפשטות הכפר מתוך הרחבה, בטוב הנראה והנגלה, למטה מעשרה טפחים.

(1) סוכה ב, א.

אגרות קודש

ב"ה, הושענא רבה, ה'תשל"ב

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה בירושלים עיר קדשנו
ותפארתנו ונחלתנו נחלת עולמים תובב"א ע"י משיח צדקנו,
בתוככי כל אחינו בני ישראל השמחים בשמחת תורה
בכל מקום שהם - שליט"א

בשעה ששמחה הכפולה, שמחת ישראל בתורה ושמחת התורה בישראל, מקפת ומאחדת את
כל עמנו, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך
מחוטב עציך עד שואב מימך,

תוקף ותוכן מיוחדים לשמחה זו בירושלים עיר בה חנה דוד מלך ישראל, בירה הנצחית של
עמנו הנצחי ככתוב בתורתנו הנצחית,

יהי רצון שתתאיים ירושלים ליעודה שממנה תצא תורת ה' ודבר ה' זו הלכה, וראו כל עמי
הארץ כי שם ה' נקרא עלי ועל עמנו גוי אחד בארץ, וכדברי דוד נעים זמירות ישראל אלקים להצילני
ה' לעזרתי חושה נזכה בקרוב ממש ונראה בגאולתינו האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

המשתתף בשמחתם שמחתנו וחותרם בתפלה לשנת שמחת אמת ותורת אמת וישכון ישראל
בטח עם נושע בהו"י.

מנחם שניאורסאהן

לקוטי שיחות פרשת וזאת הברכה כרך ט

מתורגם לשון הקודש

א.

"וזאת הברכה" נקראת בשמיני-עצרת

- 1 כותב הרמב"ם¹ (על פי המשנה והגמרא²), שבכל
- 2 יום-טוב קוראים בתורה "בענין המועד", כי "משה
- 3 תיקן להם לישראל שיהו קוראין בכל מועד ענינו".
- 4 בהמשך להלכה זו הוא ממשיך ואומר "ומה הן
- 5 קורין", ומפרט איזו פרשה נקראת בכל חג ומועד.
- 6 בפירוט קריאת התורה בימי הסוכות, הוא אומר:
- 7 "וביום-טוב אחרון קורין כל הבכור... ולמחר³ קורין
- 8 וזאת הברכה".
- 9 מזה מובן, שהסיבה לקריאת פרשת "וזאת הברכה"
- 10 ביום-טוב שני של שמיני עצרת, היא
- 11 [לא רק כדי לקשר את "סוף כל המועדות" אל
- 12 "ברכת משה רבינו שבירך את ישראל"⁴, או "בכדי
- 13 לסמוך שמחת התורה שזכו לסיימה לשמחת החג"⁵, או
- 14 "כדי לסמוך ברכת המלך (שלמה) לברכת משה"⁶,
- 15 שאלו הם טעמים צדדיים, אלא]
- 16 משום שפרשה זו היא "בענין המועד"⁷.
- 17 וצריך להבין: מהו הקשר, ולפחות ברמז, שבין
- 18 פרשת "וזאת הברכה" לבין מוהותו של שמיני עצרת?

ב.

הבדלת ישראל מן העמים

- 19 על הקרבנות של חג הסוכות ושל שמיני עצרת
- 20 נאמר בגמרא⁸, ששבעים הפרים שמקריבים בסוכות הם
- 21 "כנגד שבעים אומות", וה"פר יחידי" שמקריבים
- 22 בשמיני עצרת הוא "כנגד אומה יחידה".
- 23 כלומר, בשמיני עצרת מתבטא וניכר ייחודם של
- 24 ישראל, והבדלותם לחלוטין⁹ מכל העמים – "אומה
- 25 יחידה".
- 26 לפי זה אפשר היה להסביר את הקשר של "וזאת
- 27 הברכה" לשמיני עצרת¹⁰, כי גם בתחילת ובראש
- 28 הפרשה, לאחר ההקדמה בפסוק הראשון "וזאת הברכה
- 29 אשר ברך משה... לפני מותו", מסופר, שהקדוש-ברוך-
- 30 הוא הציע, כביכול, את התורה לבני שעיר ולבני
- 31 ישמעאל¹¹ – אשר הם שבעים האומות בכללותן¹²,
- 32 כנאמר בגמרא¹³ "שהחזירה על כל אומה ולשון" – אך
- 33 הם סירבו לקבלה, ורק ישראל היו ה"אומה יחידה",
- 34 אשר קיבלה את התורה¹⁴.
- 35 אך אין די בהסבר זה: ההבדלה שנוצרה בין ישראל
- 36 לבין האומות בזמן מתן תורה קשורה יותר לחג

ו"ל שזהו ג"כ מ"ש רש"י (סוכה שם) "אין לי הנ"י וקורת רוח בשל אלו אלא בשלך" – אף שבכל הקרבנות "נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני" – כי בבחינת שרש האמיתי של נש"י, מכיון שאין שם שום מציאות כ"א ע"ד מ"ש "בוח"ג (לב, א) "לא אשתכחי במלכא אלא ישראל בלחודיה", הנח"ר שמעבודת הבירורים אינו מגיע לשם. (10) לעיל ע' 234 ואילך מבואר, שהשייכות ד"וזאת הברכה" ליום שמח"ת היא [?] מצד זה שהוא יו"ט שני דשמע"צ, כי אם מצד הענין ד"שמחת תורה" שבו, כמה שהוא נבדל משמע"צ. ועפ"ז מבואר שם דיוק לשון הרמב"ם (המובא לעיל בפנים) "ולמחר קורין וזאת הברכה" – ולא "ובתשיעי" (כמו "ובשמיני" גבי יו"ט שני דשש"פ) – כי הענין ד"שמחת תורה" בא לאחרי שמע"צ, "למחר". אבל: (א) מזה גופא שקבעו שמח"ת ביום שהוא גם (יו"ט שני ד)שמע"צ ועד שבארץ ישראל שני הענינים (שמע"צ ושמח"ת) הם באותו היום, מוכח שהענין ד"שמח"ת" שייך להענין ד"שמע"צ", כמבואר לעיל שם הערה 12 – בשוה"ג.

(ב) "וזאת הברכה" שייכת גם להענין ד"שמע"צ (כדמוכח מהטעם (המובא לעיל בפנים) "כדי לסמוך ברכת המלך כו"). ולהעיר מפיה"מ להרמב"ם (מגילה פ"ג מ"ה) "ובתשיעי קורין וזאת הברכה". ו"ל שגם בטור ושו"ע סתרט"ס, הלשון "תשיעי" קאי גם א"וקורין" (ודלא כדלעיל ע' 236 הערה 23). וראה לקמן הערה 48.

(11) ספרי ורש"י פרשתנו לג, ב. זח"ג קצב, ב.

(12) אוה"ת פרשתנו ע' א'תתמ. סה"מ תרכ"ז ע' שעט. ובזה מבאר שם מה ש"חשיב ב' שרים אלו הגם כי הקב"ה החזיר.. על כל אומה ולשון".

(13) ע"ז ב, ב.

(14) ראה לק"ש ח"ד ע' 1309, שש"י שהחזירה על כל אומה ולשון

- (1) ה"ל תפלה פ"ג ה"ח ואילך.
- (2) מגילה לא, א.
- (3) ראה לקמן הערה 10.
- (4) ר"ן מגילה פ' בני העיר (הובא בתיו"ט שם).
- (5) מחזור ויטרי שספ"ה.
- (6) מח"ז שם. אבודרהם סדר תפלת סוכות ופירושה ד"ה ליל תשיעי.
- (7) בברכי יוסף לאור"ח סוף סימן תרסח (בשירי ברכה), ש"וזאת הברכה לא שייכת לרגל כלל". עיי"ש. (וראה גם מח"ז שם: "וקריית ענין התג הקדמנהו כבר מיום ראשון של שמע"צ לפי שהיא עיקר"). אבל ממה שגם בארץ ישראל קוראין בשמע"צ "וזאת הברכה" – ודלא כבכל יו"ט, שקוראין בא"י הקריאה דיו"ט ראשון – יש לומר (בפנימיות הענינים) ש"וזאת הברכה" שייכת ל"ענין המועד" יותר מ"כל הבכור". ומה שבחז"ל קוראין וזאת הברכה ביו"ט שני הוא לפי ששייכת (בעיקר) ל"שמחת תורה" – ראה לקמן הערה 10.
- (8) סוכה נה, ב.
- (9) ואף שה"פר אחד" דשמיני עצרת בא לאחר הקרבת הע' פרים וסוכות – הרי הענין דשמע"צ, מה ש"היה לך לבדך ואין לזרים אתך" (ראה סו"ה ביום השמע"צ תש"י), הוא בבחי' עצם הגשמה כמו שמוזכרת בעצמותו ית', שאין בחי' הבירורים (הקרבת ע' פרים כנגד ע' אומות) יכולה להגיע לשם, אלא שגילוי בחי' זו הוא לאחר קדימת הבירורים. וראה אוה"ת שמע"צ (ע' א'תתח) שגם "התעלות נה"א לשרשה (שלמעלה מתחת, שרש נה"ב) הוא דוקא ע"י בירור נה"ב".
- ועפ"ז יומתק לשון הגמרא (סוכה שם) "פר יחיד.. אומה יחידה" [אף שבכתוב (פנחס כט, לו) נאמר פר אחד] – בכדי להדגיש שהפר שמקריבין בשמע"צ כנגד ישראל, אף שבא דוקא לאחר הקרבת הע' פרים שכנגד הע' אומות, הוא נבדל מהם – יחיד.

למעלתם של ישראל, ובמיוחד ענין שבירת הלוחות 28
שנגרם מכך שישראל היו אז "מומרים" ולא ראויים 29
לתורה? 30

בנוסף לתמיהה דלעיל, כיצד קשורה שבירת 31
הלוחות ל"וזאת הברכה", גם צריך להבין, מדוע "לעני 32
כל ישראל" הוא הסיום והחותם של התורה שבכתב 33
כולה. שהרי, לכאורה: מהותה של התורה היא "דבר 34
אל בני ישראל" 22, ענין המוכיח שהם קדמו אפילו 35
לתורה 23, וכיצד ייתכן 24 שהתורה תסיים בענין שהוא: 36
(1) ההיפך משבחם של ישראל, (2) שבירת הלוחות של 37
"דבר ה' אל כל קהלכם"? 38

לפיכך יש לומר 25, שמעלת משה בשבירת הלוחות, 39
אשר על כך אמר לו הקדוש-ברוך-הוא "ישר כוחך 40
ששברת", היא מעלה גם לגבי ישראל, כפי שיוסבר 41
להלן. 42

ד.

"ישר כוח" - לאחר זמן רב

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין, שאת ה"ישר 43
כוח" על שבירת הלוחות לא נתן הקדוש-ברוך-הוא 44
למשה באותו יום או למחרת, מיד כאשר עלה שוב על 45
ההר, אלא ארבעים יום לאחר שבירת הלוחות: כאשר 46
הקדוש-ברוך-הוא הורה לו "פסל לך..." , רק אז הוא 47
אמר לו "הלוחות הראשונים אשר שברת - ישר כוחך 48
ששברת". ולכאורה: מדוע לא אמר לו הקדוש-ברוך- 49
הוא מיד "ישר כוחך"? 50

יותר מכך מפליא: על הפסוק "אשר שברת" 26 51
שנאמר ארבעים יום לאחר שבירת הלוחות, כדלעיל, 52
אין רש"י מפרש "ישר כוחך ששברת", אלא בסוף 53
פרשת "וזאת הברכה", שנאמרה כמעט ארבעים שנה 54

השבועות מאשר לשמיני עצרת, ולכן אי אפשר לומר, 1
ש"הוי' מסיני בא..." הוא "ענין המועד" של שמיני 2
עצרת. 3

ג.

סיום הפרשה והתורה: "לעני כל ישראל"

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר, שבסוף הפרשה 4
— והרי "הכל הולך אחר החיתום" 15 — מספרת התורה 5
מעלות טובות ושבחים רבים על משה רבינו, ומסיימת 6
בפסוק "אשר עשה משה לעני כל ישראל", העוסק 7
בשבירת הלוחות 16. 8

ומיד מתעורר הקושי: שבירת הלוחות היא ענין 9
שלילי, עד כדי כך שכשרוצים להפליא את היפך הטוב 10
שבמיתת צדיקים, אומרים, שהיא קשה כיום שנשתברו 11
בו הלוחות 17. ואם כך, מדוע מזכירים זאת בין המעלות 12
והשבחים של משה? רש"י מבהיר זאת ומוסיף 13
14 "והסכימה דעת הקדוש-ברוך-הוא לדעתו, שנאמר 18
15 אשר שברת - ישר כוחך ששברת".

אך לא מובן: משה שבר את הלוחות מפני שערך 16
קל-וחומר "ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות, 17
אמרה תורה 19 וכל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה 18
כאן וישראל מומרים, על-אחת-כמה-וכמה" 20. יוצא 19
מזה, ששבחו של משה על שבירת הלוחות הוא בכך 20
שכיבד את התורה, ולא חפץ לתיתה ל"מומרים", אך 21
לגבי ישראל — הרי בשבירת הלוחות הוא הביע, 22
לכאורה, את ההיפך ממעלתם, 23

וכיצד ייתכן שסיום פרשת "וזאת הברכה", שתוכנה 24
הוא "אשר בך משה... את בני ישראל", וכהקדמה 25
לכך הזכיר משה את זכותם של ישראל 21, בהיותם 26
היחידים שקבלו את התורה — הוא בענין הנוגד 27

ובכ"ז נתנה לישראל דוקא, נתגלה בחירת הקב"ה בישראל, בחירה חפזית
שמצד עצמותו ית'. עיי"ש.

ועפ"ז תומתק יותר השייכות של התחלת פ' וזאת הברכה לשמע"צ
— כי כמו שבשמע"צ, אף שבא לאחרי הקרבת הע' פרים (שכנגד כל ע'
אומות), נתגלה אח"כ הענין ד"אומה יחידה" (ראה לעיל הערה 9) — כן
הוא גם במה שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון (התחלת פ'
וזאת הברכה) שע"ז נתגלה בחירת עצמותו ית' בישראל, שאין לאוה"ע
שייכות שם כלל.

(15) ברכות יב, א.

(16) ספרי ורש"י ס"פ ברכה.

(17) רש"י עקב י"ד, ו.

(18) תשא לד, א. עקב י"ד, ב.

(19) בא יב, מג.

(*) בהצילוס שמדפוס ראשון מסומשע. וצריך בירור.

ובכמה כת"י רש"י שתחת"י (וגירסת זו הובאה גם בהוצאת ברלינר מהדורא א'): אשרי תלמיד שרבו מודה לו.

(20) שבת פז, א. ורש"י תשא לב, יט.

(21) ראה רש"י ריש פרשתנו.

(22) ראה ב"ר פ"א, ד: אילולי שצפה הקב"ה ש.. ישראל עתידין
לקבל את התורה לא ה' כותב צו את בני' כו'.

(23) ב"ר שם. וראה גם תנבדא"ר פ"ד.

(24) נוסף להתמ' — שצריך לסיים בטוב. ויש לומר, שמטעם זה
מוסיף רש"י (לפי הנוסח שבדפוס ראשון) [אחרי התיבות "ישר כחך
ששברת"] "אשריך..."* — אף שלפירוש התיבות "לעני כל ישראל" הי'
מספיק יסיים ב"ישר כחך ששברת" — בכדי לסיים בטוב.

(25) וראה לקו"ש חל"ד ע' 217 ואילך.

(26) בפ' תשא (לד, א) או עקב (י"ד, ב) — ראה חדא"ג מהרש"א
לב"ב יד, א ד"ה אשר שברת.

ידי-זה מתגלית אהבת הבן לאביו, והוא זועק במר
נפשו "שאינו רוצה ליפרד מאביו בשום אופן, ובמכל-
שכן כשלא יקרא בשם אביו".

לפי זה מובן הדיוק במלים "ואשברם לעיניכם"³⁴,
וכפי שמדגישה התורה גם בסיום פרשתנו "לעני כל
ישראל", כי מעלתו ושבתו של משה בשבירת הלוחות
היא בכך ש"נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם"³⁵, ועל
ידי-זה התעוררו לתשובה.

בכך גם מוסבר כיצד יום צום שבעה-עשר בתמוז,
יום שבירת הלוחות³⁶, ייהפך לששון ולשמחה³⁷:

עתה, כשרואים ששבירת הלוחות גרמה ל"אומה
ולשון שולטת בהם", יום שבירת הלוחות הוא יום
תענית³⁵. אך לעתיד לבוא, כאשר תתגלה בשלימות
מעלת התשובה של ישראל על חטא העגל, אשר
התחילה³⁸ על ידי "ואשברם לעיניהם", וכן מעלת
הלוחות השניים³⁹, אז ייהפך שבעה עשר בתמוז, יום
שבירת הלוחות, ליום ששון ושמחה.

ולכן נאמר "ישר כוחך ששברת" רק בציווי על
הלוחות השניים, ובגלוי, בפשוטו של מקרא (עולם
העשיה) מתבטא הדבר רק בסוף "וזאת הברכה",
כאשר הראה הקדוש-ברוך-הוא למשה "עד היום
האחרון"⁴⁰, כי דוקא אז מתגלית המעלה שאליה הגיעו
ישראל על ידי שבירת הלוחות.

ו.

שמחת תורה - על הלוחות השניים

לפי כל האמור לעיל יובן הקשר של פרשת "וזאת
הברכה" ל"ענין המועד" של שמיני עצרת:

מוסבר בתורת החסידות⁴¹, ש"שמחת תורה" נקבעה
ביום שמיני עצרת, למרות שלכאורה היתה צריכה

1 לאחר מכן – רק אז מפרש רש"י שהמשמעות של
2 המלים "אשר שברת", שנאמרו לפני ארבעים שנה, היא
3 "ישר כוחך ששברת".

4 אמנם, הטעם הפשוט לכך הוא, כיון שאת ההוכחה
5 לפרש כך על פי הפשט מוצא רש"י רק במלים "לעני
6 כל ישראל"²⁷, אך כיון שכל הפרטים בתורה מדויקים,
7 מובן, שה"ישר כוח" שנתן הקדוש-ברוך-הוא למשה
8 בעת אמירת "פסל לך", נתגלה רק עתה, כאשר "ויעל
9 משה... אל הר נבו...".

ה.

שבירת הלוחות לצורך מעלת התשובה

10 ההסבר לכך הוא:

11 על חטא העגל נאמר בגמרא²⁸ "לא עשו ישראל את
12 העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה", שהקדוש
13 ברוך-הוא איפשר ליצר הרע לשלוט על ישראל
14 ולשכנעם לעשות את העגל כדי להגיע למעלה²⁹ של
15 התשובה – ביטול החטא, והתעלות האדם יותר³⁰
16 מאשר לפני החטא.

17 מזה מובן גם לגבי שבירת הלוחות – תוצאת חטא
18 העגל – שהטעם לכך בפנימיות הוא, כדי להגיע למעלה
19 המיוחדת בתורה, להיפך מן השבירה, ועד לדרגה
20 נעלית יותר מה"לוחות אשר שברת" – הלוחות השניים,
21 שהם "כפליים לתושיה" לעומת הלוחות הראשונים³¹,

22 ויש לומר, שגם כוונת משה בשבירת הלוחות, עקב
23 קל-יחומר, שכיון ש"ישראל מומרים" אי אפשר לתת
24 להם את התורה, לא היתה רק למען כבוד התורה, אלא
25 גם כדי לגרום לישראל לשוב בתשובה³².

26 כמשל הבן³³ שאינו מתנהג כראוי, עד ש"אביו
27 דוחהו חוץ לביתו ואומר לו שאינו אביו", שדוקא על

(27) כי מכיון ש"לעני כל ישראל – שנשאו לבו לשבור הלוחות כו"
מונה הכתוב גבי המעלות והשבחים של משה, לכן הוכרח רש"י להוסיף
ה"הסכימה כו".

(28) ע"ז ד, ב. פירש"י שם.
(29) כי ענין התשובה בכלל – הורה כבר אדה"ר וכו' (מדרש תהלים
צב, ב. וראה גם ב"ר פפ"ד, יט – בנוגע לראובן).

(30) וכמחז'ל במקום שבעלי תשובה עומדין אפילו צדיקים גמורים
אין יכולים לעמוד שם (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד – כדעת ר' אבהו
ברכות לד, ב (וראה סה"מ תש"ט ע' 183 בהערה. לקו"ש ח"י"ד ע' 361)).
ולהעיר, שמהלשון "אין יכולים לעמוד" – ולא "אינם עומדין"
(כבברכות שם) – משמע שהמקום שבע"ת עומדין הוא למעלה אפילו
מבחי" ה"יכולת" שנעלה מבחי" כח" – (ראה ד"ה מן המיצר תש"ט
פ"ד. ובכ"מ) דצדיקים.

(31) שמור"ר רפמ"ו.
(32) להעיר מתוספות שבת שם.
(33) באוה"ת וראה ריש ע' קכג (לענין אחר).
(34) עקב ט, יז.

(35) רש"י ס"פ ברכה.

(36) משנה תענית כו, סע"א. ואף שתיקון התענית הוא בעיקר מצד
הבקעת העיר [שלכן י"א שבתחילה תיקנו צום הרביעי בט' בו (טור או"ח
סתקמ"ט)] – הרי מפשטות הענין משמע, שכל ה"חמשה דברים" שאירעו
ב"ז בתמוז שייכים להתענית. וכמו שמסיים בטור שם: להבקעת העיר
ולצרות שהוכפלו בו. ועוד להעיר שמצד הענין דמגלגלין.. חובה ליום
חייב (תענית כט, א. ערכין יא, ב) הרי הקביעות שזהו יום חובה הייתה
בשבירת הלוחות.

(37) זכר' ת, יט וכפי' המצו"ד שם. וראה לקו"ש ח"י"ט ע' 253
בהערה. לקו"ש ח"ח ע' 355 הערה 31. חט"ו ע' 414 ואילך.

(38) ומכיון כי ביום פקדי ופקדתי – לחטא העגל (סנה' קב, א) מובן
ששלימות התשובה תהי' אך לעת"ל כשיתבטל החטא לגמרי.

(39) להעיר מדר' ויתן לך תרס"ו (ס"ע צב) [בנוגע להמעלה דתלמוד
בבלי לגבי תלמוד ירושלמי, שהיא בדוגמת המעלה שכלוחות השניות
לגבי לוחות הראשונות (שם ע' צג)] ש"עיקר הגילוי מזה יהי' לעתיד".

(40) ספרי ורש"י פרשתנו לד, ב.

(41) אוה"ת שמע"צ ע' א'תשעט ואילך. ד"ה ביהשמע"צ תרס"ז –

ואלו הם שני הענינים שקוראים בתורה בשמחת
תורה: בתחילה קוראים "הוי מסיני בא..." שישאל
מקבלים את התורה, ומקבלים מן התורה ושמחים בה;
ולאחר מכן מגיעים לדרגה נעלית יותר – "לעיני כל
ישראל", שישאל נעלים מן התורה, עד שהם
משפיעים בה שמחה⁴⁸.

ח.

"יישר כוחך" - הוראה לעבודה במשך השנה

התכלית של שמיני עצרת ושמחת תורה – "סוף כל
המועדות"⁴ – היא, שישאל יקחו עמם את הכוח של
כל המועדים לעבודתם בתורה ובמצוות במשך כל
השנה, בעבודה הרוחנית של "ויעקב הלך לדרכו". גם
ענין זה נרמז ב"לעיני כל ישראל":

כאשר יהודי יוצא לעולם, מלשון העלם והסתור⁴⁹,
הוא עלול להיבהל⁵⁰ ולחשוב: כיצד בכוחי להתייצב
מול החושך שבעולם ולבצע את המוטל עלי?

– על כך נלמדת ההוראה מענינו, שאפילו במצב
של העלם והסתור כה עצום כשבירת הלוחות, אמר
הקדוש-ברוך-הוא "יישר כוחך", שבכוחו של יהודי
להתעלות גם על ידי כך, ועד כדי מעלה גבוהה יותר
מכפי שהיה לפני השבירה,

ולכן, מיד לאחר "לעיני כל ישראל" קוראים בתורה
"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ": על
יהודי לדעת, שאל לו להיבהל מההעלם ומההסתור
שבעולם, שהרי כיון שישאל וקודשא בריך הוא כולא
חד⁵¹, לכן בכל מצב שבו יהיה העולם שרוי, בכוחו של
יהודי "לברוא" עולם חדש⁵², עולם שבו "וידע כל
פעול כי אתה פעלתו... הוי' אלקי ישראל מלך,
ומלכותו בכל משלה"⁵³.

(משיחות שמחת תורה ושבית בראשית
תשי"א, תשל"א)

להיות בחג השבועות, זמן מתן תורה, משום ששמחת
התורה היא על הלוחות השניים שניתנו ביום
הכיפורים, אשר השמחה עליהם גדולה יותר מהשמחה
על הלוחות הראשונים, ושמיני עצרת הוא "יום האחרון
שאחר יום הכיפורים"⁴².

מזה יוצא, שהענין של "לעיני כל ישראל" המביע
את מעלתם של הלוחות השניים, כדלעיל, דומה
לשמחת תורה.

אך בכל זאת תחילת הקריאה בתורה של שמחת
תורה היא "וזאת הברכה... הוי' מסיני בא...", העוסקת
בלוחות הראשונים, כי גם ענין זה קשור לשמחת תורה,
כפי שיוסבר להלן.

ז.

מקבלים מן התורה ומשפיעים בה

13 ההסבר לכך הוא:

14 ההבדל בין צדיקים (בבחינת הלוחות הראשונים,
15 ודרגתם של בני ישראל במעמד זה) לבין בעלי תשובה
16 (בבחינת הלוחות השניים, ודרגתם של בני ישראל אז)
17 הוא, שמהותו ומעלתו של הצדיק היא התנהגותו על
18 פי התורה. ואילו בעל תשובה מגיע לדרגה הנעלית
19 מהתורה⁴³.

20 מזה מובן, שמצד הלוחות הראשונים ישראל הם
21 בבחינת מקבלים מן התורה, אך מצד הלוחות השניים,
22 הרי עבודת התשובה מעוררת ומגלה את שורש
23 הנשמה, אשר מחשבתם של ישראל (שעלו במחשבה⁴⁴)
24 קדמה לתורה⁴⁵ – ואז ישראל משפיעים בתורה.

25 זהו הקשר שבין התחלת וסוף הפרשה "וזאת
26 הברכה" לבין שמחת תורה: ב"שמחת תורה" יש שתי
27 משמעויות: (א) ישראל שמחים בתורה⁴⁶, ועל-ידיה
28 הם מגיעים לדרגה נעלית יותר, (ב) ישראל משמחים
29 את התורה⁴⁷.

בהמשך תרס"ו (בסופר). תש"ו (בתחלתו). ועוד.
(42) אוה"ת שם.

(43) ראה לקו"ת אחרי כו, ג. דרמ"צ מצות וידוי ותשובה. ובכ"מ.
וראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ח ע' 162 ובהערות שם.

(44) ב"ר פ"א, ד. מדרש תהלים צג, ב. וראה לקו"ת שה"ש יט, ב"ג.
המשך תרס"ו ד"ה וידבר גו' במדב"ס וד"ה אין עומדין (תרס"ז – ע'
תפה). ועוד.

(45) ב"ר שם. וראה לקו"ת שם. ד"ה וידבר גו' במדב"ס שם. ועוד.
(46) כפשוטו הענין דשמחת, ש"שמחין... לגמרה של תורה" (רמ"א
או"ח סתרס"ט. וראה גם טור שם).

(47) סה"מ תרצ"ט ע' 68. 72. ד"ה להבין ענין שמחת תש"ה ותש"ו
(בתחלה וסוף). וראה גם זח"ג גנו, ריש ע"ב (הובא בהערה הבאה).

(48) ויש לקשר שני ענינים אלו שבפ' וזאת הברכה לשני ענינים –
שמע"צ ושמחת" (ראה לעיל הערה 10): שמע"צ הוא ככל ה"יו"ט – מצד
ציווי התורה, ובמילא הגילוי דשמע"צ מקבלים ישראל מהתורה; משא"כ

"שמחת תורה" היא (לא מצד ציווי התורה, כי אם) הוספה – מנהג של
ישראל, אשר תורה הוא (נעשה). וראה רמב"ם הל' ממרים רפ"א: התקנות
והגזירות והמנהגות (כו') שישאל מוסיפים ומשפיעים בתורה – "ונוהגין
למעבד ישראל עמה חזקה. ומעטין לס"ת בכתר דילי" (זח"ג שם. וראה
לעיל ע' 234 הערה 12. ובארוכה – לקו"ש ח"ט ע' 381 ואילך).

(49) לקו"ת שלח לו, ד. ד"ה על ג"ד ש"ת (בתחלתו).
(50) ובפרט, שאחרי שמחת יסנו כחצי שנה בלי רגלים (ראה לקו"ת
פרשתנו צח, ב), נוסף לזה שבימי החורף אינו מאיר כ"כ בחי' "שמש
הוי'" (לקו"ש [המתורגמן] ח"א ע' 3. ולהעיר מסד"ה להבין ענין שמחת
תש"ו).

(51) נסמן בלקו"ש ח"ה ע' 246 הערה 39.

(52) להעיר ממדול" (ב"ר פצ"ח, ג) אף איכס בורא עולמות,
ובאזה"ת בראשית ונח, ב – דקא על כל בני ישראל. וראה גם זח"א מז,
א. ח"ב קסב, ריש ע"ב. ועוד.

(53) נוסח התפלה דר"ה.

בראשית כה, כז – ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים

ביאור מ"ש בזהר, "ויגדלו הנערים" דההולדה וההגדלה של הנערים הי' ע"י אברהם – בחי' חסד

ויגדלו¹ הנערים, סטרא דאברהם גרים לון לאתגדלא, וזכותיה סייע לון, הוא הוה מחנך לון במצות, דכתיב (בראשית יח, יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. ספר הזהר חלק א' דף קלט ע"א

כל הגדלה הוא מצד החסדים² מים המגדילים כמ"ש במאור³ א' מע' גדול⁴ ע"ש, ומים בכלל הוא בחי' אברהם. ואם כי גבורות מגדילים ג"כ את הנוקבא⁴, וכמו גבורות גשמים⁵, אך הרי גשמים בעצם הם מים המצמיחים, ומים בעצם הם בחי' חסדים, ועיין בעץ חיים שער הירח⁶ פ"ד באותיות ד"ט, משא"כ אש אינו מגדיל אלא מכלה ושוורף. זהו שסטרא דאברהם דוקא גרים להגדלתם, שאברהם הוא בחי' מים⁷ חסדים ולא יצחק שהוא בחי' אש⁸ גבורות וכו'. והיינו כשם שבתחלת לידתן דיעקב ועשו מיצחק תולדות יצחק, כתיב אברהם הוליד את יצחק פירוש הוליד (ולא כתיב ילד), הוא שאברהם בחי' חסדים גרם ופעל

(1) [תרגום ללה"ק] ויגדלו הנערים, צד החסד של אברהם גרם להם להתגדל, וזכותו היתה מסייעת אותם, ועוד כי הוא הוה מחנך לון במצות, דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. [ראה לקוטי שיחות חלק כ' עמוד 218 ואילך].

(2) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק וז"ל: ומה שאיתא במאורי אור שם, גדל בגי' ל"ז מילוי* ס"ג. כי אימא מגדלת ז"א זהו מצד חסדים דאימא, כמו שהאם מגדלת הולד ע"י שמניקתו חלב, חלב הוא בחי' חסדים, ע"ש הביאור עפ"י קבלה.

(*) פירושו: שם ס"ג הוא, יו"ד, ה"י, וא", ה"י, בגי' (63) ס"ג. והאותיות המילוי שהם "וד, י, א, י", בגי' (37) גד"ל. היינו "אימא" (בחי' בינה שם ס"ג) "המגדלת" (מלשון גדל בגי' לו) המדות, וכמו בגשמיות שה"אם" מגדלת בני, ו"גדל" (37) הוא ה"תולדה" ע"ד ה"מילוי" של השם עצמו. (3) וז"ל: גדול נק' ז"א בבחי' שם ע"ב, שבו שם הגדול, וכל גידול מצד המים חסדים המגדילים.

(4) הארץ נק' נוקבא, וכמארז"ל (תענית ו, ב) מיטרא בעלה דארעא. וראה פירוש המשניות להרמב"ם מס' פאה פרק ח משנה א. לעיל סימן קנב.

(5) ברכות לג, א.

(6) שער לה, וז"ל: לעולם המגדיל... הם החסדים, שהם סוד המים המגדילין האילן ואת הנטיעות, והוא סוד והוכן בחסד כסאו. כי המים גורמין ההגדלה, וזה מבואר למבין.

(7) ראה לעיל סימן רא.

(8) אברהם בחי' חסד, כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה זהר חלק א' דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי עמוד ד, וש"נ.

(9) יצחק בחי' גבורה, ראה פרדס שער (כג) הכינייים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן שם.

הולדה ליצחק דהיינו שיצחק יוליד את יעקב ואת עשו, כי הולדה שהוא המשכה והתגלות הוא מצד החסדים דוקא משא"כ הגבורות אש טבעם לעלות למעלה ולא לירד למטה, כמו"כ הגדלתן ויגדלו הנערים דוקא סטרא דאברהם גרים לון וזה ויגדלו, מדתו של אברהם שהוא מדת הגדולה¹⁰ חסד.

וראשית מה שנאמר והובטח לאברהם ואעשך לגוי גדול, גדול דוקא, ואברהם נקרא האדם הגדול בענקים בילקוט¹¹ יהושע רמז כג, והוא מהמדרש רבה פ' מ"ג וכו'. זכותי דאברהם הוא זכות העקידה, שהוא הגדול בכל הנסיונות שנתנסה וכמ"ש¹² קח נא לשון בקשה שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש כדרז"ל¹³. ויגדלו הנערים¹⁴ בגי' זכות"א. ע"כ.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד צב
"ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סימן ל"ח

"יושב אהלים" דרח"ל ולאח

ויעקב איש תם יושב אהלים. אשה נק' אהל כמארז"ל¹⁵ על פסוק¹⁶ לכו לכם לאהליכם, וכידוע. ורומזים על הנוקבין דלאה ורחל. בב' אהלים דרחל ולאח¹⁷.

לקוטי לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שחז

(10) ראה המשך הביאור בלקוטי לוי יצחק דהג' לשונות, א) סטרא דאברהם, (ב) זכותי, (ג) סייע לון, הוא כנגד חכמה בינה דעת, ודעת כולל חסד וגבורה, וזהו "כי ידעתיו (היינו דעת) למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריי לעשות צדקה (הו"ע חסד), ומשפט (הו"ע גבורה)" ע"ש.

(11) וז"ל: דבר אחר האדם הגדול בענקים (יהושע יד, טו), אמר רבי זה אברהם, ולמה קורא אותו גדול, רבי לוי ורבי אלעזר בשם ר' יוסי בן זמרא פסיעותיו של אברהם אבינו היו ג' מילין. ר' יהודה ברבי סימון אומר מיל שנאמר (ישעי' מא, ג) ארח ברגליו לא יבא מי פעל, למפרע מיל ר"ת.

(12) בראשית כב, ב.

(13) סנהדרין פט, ב. "והאלקים ניסה את אברהם ויאמר קח נא את בנך, אמר רבי שמעון בן אבא אין נא אלא לשון בקשה, אמר הקב"ה לאברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכולן עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים". וראה לקוטי שיחות חלק כ' וירא (ג) עמוד 73.

(14) ויגדלו (בגי' 59) הנערים (375) = 434, וכן זכות"א = 434. (15) שבת פז, א. אמרה תורה (שמות יט, טו) "והיו נכונים וגו' אל תגשו" [ופרש"י: יפרשו מנשותיהן]... (דברים ה, כז) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם [ופרש"י: לאהליכם, להחזיר נשותיכם לתשמיש שאסרתי לכם].

(16) דברים ה, כז.

(17) ראה לקמן סימן רו, הערה 8. דמרמו תורה שבכתב ותורה שבע"פ. לאח בחי' בינה (ה' גדולה) – תורה שבכתב. ורחל בחי' מלכות (ה' קטנה) – תורה שבע"פ. עיין גם לעיל סימן קצט הערה 5.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – שבת חול המועד סוכות

יט, ב – זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמור דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על

א. ויקחו אליך פרה אדמה. אדמה לעתיד כשיקצו ישני אדמה יטהרם באפר פרת משה, שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, וזהו אדמה תמימה, **תמימה** אותיות **המתים**, כשיחיו המתים. **אשר אין בה מום** ישראל שנאמר (שיר השירים ד, ז) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. **אין בה** אותיות הנביא.

[אשר אין בה מום, בה בגימטריא שבעה, ואותיות בה שטים, הרי תשע, רמז תשע פרות נעשו, והעשירית בימות המלך המשיח שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.]

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

ב. בנוגע הטהרה דפרה אדומה, על ידי הפרה העשירית שיעשה מלך המשיח², יש לומר, שמכיון שמשה ואהרן עמיהם³, הרי, כל פרטי העבודה דפרה אדומה יהיו על ידי אהרן הכהן⁴ – כ:

הטעם לכך שעשיית הפרה היתה על ידי אלעזר בן אהרן⁵, מצוותה בסגן⁶, הוא, מפני שיש סיבה המעכבת את עשיית הפרה על ידי אהרן, שאין קטיגור נעשה סניגור כו"⁷. אמנם, לעתיד לבוא, שאז יושלם לגמרי התיקון על חטא העגל, כמ"ש⁸ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לא שייך טעם זה, ובמילא, בודאי יעשה אהרן את הפרה, שהרי, כהן גדול, "כל עת שירצה להקריב מקריב כל מה שירצה"⁹, ופשיטא – כפי שמבין גם בן חמש למקרא –

(1) **יט, ב – זאת חקת התורה...** עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן שיז, ביאור המשן הפרשיות דספר במדבר. (ועיין פרשת משפטים סימן קצה דכתב רבינו בחיי ז"ל דרשו חז"ל לעתיד לבוא הקב"ה מגלה להם לישראל מפני מה צוהה התורה בשר בחלב ופרה אדומה וכו').

(2) רמב"ם הלכות פרה אדומה סוף פרק ג. נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות חלק כח עמוד 131 ואילך. ושם נסמן. (עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן לו).

(3) ראה יומא ה, ב. תוס' ד"ה אחד – פסחים קיד, סוף עמוד ב.

(4) עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן לו הערה 2. סימן קז הערה 60, דפרטי העבודה נעשה על ידי הכהן, אבל הציווי וההוראה באה לעתיד על ידי מלך המשיח, עיין שם.

(5) חוקת יט, ג.

(6) פירוש רש"י על הפסוק.

(7) פירוש רש"י שם (השני).

(8) זכרי' יג, ב.

(9) רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ה הלכה יב.

שאהרן לא יוותר, ח"ו, על העבודה דעשיית הפרה, שכן, למרות ענוותנותו כו', ירצה שעבודת הפרה תהי' בתכלית השלימות על ידי עבודתו באופן ד"לא שינה"¹⁰ (באופן נעלה יותר מהעדר השינוי בעבודת שאר הכהנים).

וזוכים לקיום היעוד¹¹ (בהפטר דפרשת פרה) "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו' אטהר אתכם", ובלשון המשנה¹² "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם כו'", כאמור, על ידי הפרה העשירית שיעשה מלך המשיח.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ז חלק ב עמוד 671 (הנחה בלתי מוגה)

ג. הנוגע במת וגו' הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר וגו' (במדבר יט, יא-יב). יש בזה הפסוק רמז גדול, כי אף בזמן שאין אפר פרה יוכל אדם לטהר את עצמו כשדבק בהתמדת התורה ולומד ומלמד על מנת לשמור ולעשות ולקיים, וכבר אמרו רז"ל (בראשית רבה ח, ב) יומו של הקב"ה אלף שנים, וכוונתם כי הימים אשר היו בתחילת היצירה שברא הש"י שבעת ימי בראשית רומזים לששת אלפים שנה¹³ וחד חרוב¹⁴ הרומז לעולם שכלו שבת (ראה סנהדרין צז, א) הרי שכל יום מהימים האלה רמז לאלף שנה כמו שהאר"ך בזה הרמב"ן בפרשת בראשית (ב, ג) עיין שם. והנה התורה ניתנה באלף השלישי שהוא יום השלישי והמתחטא ביום השלישי כלומר שמתחטא ומטהר את עצמו מהתורה הניתנה ביום השלישי אזי ביום השביעי יטהר כי אז תגמור טהרתו בעולם הבא שהוא יום השבת יום שכולו שבת ואם חס ושלום לא יתחטא ביום השלישי אזי ביום השביעי לא יטהר כי מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (עבודה זרה ג, א).

של"ה עה"ת

ד. ואמור ה' אל משה עשה לך. יש ללמוד תחיית המתים מקל-זחומר מנחש הנחושת, ומה נחש הנחושת שהטיל מיתה עשה בו הקב"ה חיים שנאמר והביט אל הנחש וחי, תחיית המתים שכולו חיים על אחת זכמה זכמה. זוהר – ילקוט ראובני

(10) ספרי ופירוש רש"י בהעלותך ח, ג. וראה אור התורה בהעלותך עמוד שכו. ועוד.

(11) יחזקאל לו, כה.

(12) יומא בסופה.

(13) **שבעת ימי בראשית רומזים לששת אלפים שנה:** עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן רלו. פרשת בהר סימן ו, ובהנסמן שם.

(14) **רומזים לששת אלפים שנה וחד חרוב וכו':** עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקותי סימן פז. פרשת בהר סימן ו, ובהנסמן שם.

♦ יום ראשון י"ד תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה אֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:
א וְדָא בְרַכְתָּא דִּי בְרִיךְ מֹשֶׁה נִבְיָא דִּי יֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם מוֹתָה:

כז"א וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ שָׁאם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימָתִי?.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מִתֵּר פֶּאֶרְן וְאַתָּה מְרַבֵּת קֳדָשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דֵּת
לָמוֹ:
ב וַיֹּאמֶר יי מִסִּינַי אֲתַגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתַחֲזִי לָנָא אֲתַגְלִי בְּגִבְרַתָּה מִטּוֹרָא דְּפֶאֶרְן
וְעֵמָּה רַבֵּבַת קֳדִישִׁין כְּתִיב יְמִינָה מְגוֹ אֲשַׁתָּא
אוֹרִיתָא יִהְיֶה לָנָא:

כז"א וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינַי בָּא • (שם) פֶּתַח תַּחֲלָה בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחֲר־כֵּן פֶּתַח בְּצִרְכֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
וּבְשִׁבְחָ שֶׁפֶּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה דֶּרֶךְ רִצּוֹי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאִי הֵם אֵלּוּ שֶׁתַּחֲלוּ
עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינַי בָּא • יֵצֵא לְקִרְאָתָם כְּשֶׁבָאוּ לְהַתִּיצֵב בְּתַחֲתִית הָהָר, כְּחֶתֶן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָה,
שְׁנֵאמַר: (שמות יט) "לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים", לְמַדְנִי שֶׁיֵּצֵא כְּנֶגְדָם. וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ • (ספרי) שֶׁפֶּתַח לְבָנֵי עֲשׂוֹ

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שְׁנֵאמַר - שְׁמוֹת שָׁם.
"לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים", לְמַדְנִי שֶׁיֵּצֵא
כְּנֶגְדָם - שְׂבָנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ לְקִרְאָת
הַשְּׂכִינָה, וְהַשְּׂכִינָה יֵצְאָה "כְּנֶגְדָם".
כְּלוּמַר, מִשָּׁם אֲנוּ לומדים שְׂבָנֵי יִשְׂרָאֵל
יֵצְאוּ לְקִרְאָת הַשְּׂכִינָה, וּמִכָּאן אֲנוּ
לְמַדִּים שֶׁהַשְּׂכִינָה יֵצְאָה כְּנֶגְדָם, וְהָרִי
זֶה שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְשַׁלְּמִים זֶה אֶת זֶה
(ע"פ דברי הו). וְיִתֵּר נִרְאָה, שֶׁרִשִּׁי מְפָרֵשׁ
כָּאן אֶת הַפְּסוּק בְּאֹפֶן שֶׁנֶּחֱמַד מִמֶּשְׁמַעוֹת
הַפְּסוּק שָׁם, שֶׁכֵּן בִּנְתוֹ לֹמַר שְׁמָה
שְׂכָתוֹב שָׁם: "וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעַם
לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים", וְהוּא רַק כְּדִי
לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהָאֱלֹהִים יֵצֵא "כְּנֶגְדָם",
אֲבָל הֵם מְלַכְתַּחֲלִילָה יֵצְאוּ בְּשִׁבְלִי
לְהַתִּיצֵב בְּתַחֲתִית הָהָר, וְכַמְבֹאֵר לְעֵיל
בְּאַרְיִכוֹת. אֲבָל רִשִּׁי שָׁם מְפָרֵשׁ:
"לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים - מַגִּיד שֶׁהַשְּׂכִינָה
יֵצְאָה לְקִרְאָתָם כְּחֶתֶן הַיּוֹצֵא לְקִרְאָת
כְּלָה". מִשְׁמַע: (א) שֶׁשְּׂבָנֵיהֶם יֵצְאוּ זֶה
לְקִרְאָת זֶה, (ב) עֶקֶר הַלְמוּד הוּא מִתִּיבַת
"לְקִרְאָת", וְכַמּוֹ שֶׁכְּתִיב שָׁם הָרִאשִׁי
שֶׁהַמֶּלֶךְ "לְקִרְאָת" נִתְּמַר תְּמִיד עַל
הַהוֹלָכִים זֶה לְקִרְאָת זֶה [אֲלֵא
שֶׁבְּהוֹכַחָה לְכֹן מוֹסִיף רִשִּׁי שָׁם: "וְזָהוּ
שְׁנֵאמַר ה' מִסִּינַי בָּא, וְלֹא נִתְּמַר לְסִינַי
בָּא"]. וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן עוֹד שְׁנֵינִי בְּלִשׁוֹן
רִשִּׁי בֵּין כָּאן לָשָׁם, שֶׁכָּאן כְּתִיב "כְּחֶתֶן
הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָה", שֶׁמִּשְׁמַעוֹ

וּבְאֵלּוּ כְּתוּב "בָּא לָמוֹ", הֵינּוּ לְיִשְׂרָאֵל
(ר"א).
בְּשִׁבְאוֹ לְהַתִּיצֵב בְּ"תַחֲתִית הָהָר" -
שְׁמוֹת שָׁם. וְלֹא שֶׁיֵּצֵא לְקִרְאָתָם רַק
אַחֲרֵי שֶׁהַתִּיצֵב בְּתַחֲתִית הָהָר (דברי
הו). וְיִתֵּר נִרְאָה שֶׁכְּנֶגְדָם שְׂבָנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא יֵצְאוּ לְכַתְּחִלָה "לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים",
אֲלֵא הֵם בָּאוּ לְהַתִּיצֵב בְּתַחֲתִית הָהָר,
וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יֵצֵא "לְקִרְאָתָם".
וְהוֹצֵר לֹמַר כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁמִּדְּמָה יֵצִיאָה
זוֹ "כְּחֶתֶן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָה",
וְהָרִי הַכֵּלָה לֹא יוֹצֵא לְקִרְאָת הַחֶתֶן,
אֲלֵא הַכֵּלָה יוֹצֵא לְקִרְאָתָהּ לְקַבֵּל
לְחֶפֶז, וְהַחֶתֶן יוֹצֵא לְקִרְאָתָהּ לְקַבֵּל
פְּנֵיהָ. וְאֵלּוּ יֵשׁ לֹמַר שֶׁזֶהוּ דִּיוֹק
אַרְיִכוֹת לְשׁוֹן רִשִּׁי: "בְּשִׁבְאוֹ לְהַתִּיצֵב
בְּתַחֲתִית הָהָר", שֶׁהַכְּנֶגְדָה בְּ"תַחֲתִית
הָהָר", כְּפִי שֶׁפִּירֵשׁ רִשִּׁי שָׁם בְּדֶרֶךְ
הַדְּרוֹשׁ: "שֶׁנִּתְּלַשׁ הָהָר מִמְּקוֹמוֹ וְנִכְפָּה
עֲלֵיהֶם כְּגִיט", שֶׁיֵּשׁ בְּמִשְׁמַעוֹת
הַדְּבָרִים לְפָרֵשׁ גַּם לְשִׁבְחָה, שֶׁהָהָר הָיָה
כְּמִין חֶפֶז שְׂבָנֵי יִשְׂרָאֵל עֲמָדוֹ תַּחֲתָיו
(וְכֵן מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן רִשִּׁי לְעֵיל לֵב, י,
וּלְקַמֵּן בְּפִסְקוֹ הַבָּא).
כְּחֶתֶן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָה -
בְּנִמְשָׁל, הַחֶתֶן הוּא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
וְהַכֵּלָה הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְרִאָה גַּם
רִשִּׁי וַיִּקְרָא כ, ג: "כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא
מְקוּדָּשֶׁת לִי".

(א) וְזֹאת הַבְּרָכָה - רִשִּׁי בְּדֶרֶכוֹ
מִעֲתִיק בְּתַחֲלַת הַפָּרָשָׁה אֶת שָׁם
הַפָּרָשָׁה.
לִפְנֵי מוֹתוֹ - סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ - שָׁאם
לֹא כֵן מִדְּהוּ "לִפְנֵי מוֹתוֹ", וְכִי תַעֲלֶה עַל
דַּעַתְךָ שֶׁבִּירְכֶם לְאַחֲר מוֹתוֹ (ספרי).
שָׁאם לֹא עֲכָשׁוּ - אִימָתִי - כְּלוּמַר,
הוּא בִּירְכֶם סְמוּךְ לְמִיתָתָה מִמֶּשֶׁ, עַד
הַרְגַע שָׁאם לֹא הָיָה מְבָרְכֶם, לֹא הָיָה
יָכוֹל לְבָרְכֶם עוֹד. וּבִטְעַם הַדָּבָר, כְּתִיב
בְּ"מִשְׁכִּיל לְדוֹר", מִפְּנֵי שֶׁמִּשָּׁה הָיָה
מוֹכִיחֶם עַד הַשְּׁעָה הָאֲחֵרוֹנָה [רִאָה
רִשִּׁי לְעֵיל א, ג], וְסִימָן אֶת דְּבָרָיו
בְּבִרְכָה. תוֹרַח ב
(ב) וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינַי בָּא - פֶּתַח
תַּחֲלָה בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחֲר־כֵּן
פֶּתַח בְּצִרְכֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּבְשִׁבְחָ
שֶׁפֶּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוּת
לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה - מִדְּהוּ שֶׁפֶּתַח תַּחֲלָה
בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וּבְשִׁבְחָ הַזֶּה הַזְכִּיר
זְכוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
דֶּרֶךְ רִצּוֹי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאִי הֵם
אֵלּוּ שֶׁתַּחֲלוּ עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינַי
בָּא - יֵצֵא לְקִרְאָתָם - שְׁנֵאמַר: ה'
מִסִּינַי בָּא, וְלֹא נִתְּמַר לְסִינַי בָּא (רש"י
שְׁמוֹת יט, טו). וְכִמָּה שֶׁאֲמַר "לְקִרְאָתָם", הֵינּוּ
לְקִרְאָת יִשְׂרָאֵל הָאֲמוּרִים בְּפִסְקוֹ
הַקּוֹדֵם, וְתִיבַת "לָמוֹ" הָאֲמוּרָה בְּ"וְזָרַח
מִשְׁעִיר", מוֹסֶבֶת גַּם עַל "ה' מִסִּינַי בָּא",

שִׁיקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהֵרָ פֶּאֶרְךָ • שֶׁהָלַךְ שָׁם וּפְתַח לִבִּי יִשְׁמַעְאֵל שִׁיקְבְּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ. וְאַתָּה • לִישְׂרָאֵל (שם). מִרְכַּבְּתָּ קֹדֶשׁ • וְעָמְדוּ מִקְצֵת רִכְבוֹת מִלְּאָכִי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רָכַם, וְלֹא כִדְרָךְ בְּשֶׁר־וָדָם שִׁמְרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאָרְתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ. אֵשׁ דֵּת • שֶׁהִיָּתָה כְּתוּבָה מֵאֵז לִפְנֵי בְּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לִבְנָה, נָתַן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתָב יָד יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אֵשׁ דֵּת", כְּתִירוֹמוֹ, שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

שִׁיקְבְּלוּ (שמות טו, א) ה' איש מלחמה, ויוצא לשלום באוכלוסין, שִׁיקְבְּלוּ (תהלים סח, יח) רכב אלהים רבתיים אלפי שִׁיקְבְּלוּ.

שִׁמְרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאָרְתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ. אֵשׁ דֵּת – ראה רש"י תהלים י, י בשם "מסורה גדולה", שתיבת "אשדת" היא "אחת מחמש עשרה תיבות הכתובות תיבה אחת ונקראות שתי תיבות".

שֶׁהִיָּתָה כְּתוּבָה – ה' דֵּת, היא התורה. **מֵאֵז** – קודם בריאת העולם (ראה פסחים נה, א). ראה שבת פח, ב שהתורה היא "חמדה גנוזה" .. תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, וברש"י שם: "באלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות הללו להבראות, שִׁיקְבְּלוּ (תהלים קה, ח) דְּבַר צִוָּה לְאֶלֶף יוֹר, וְרָאָה הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּלֹא תוֹרָה כָּל כָּר, וְהַעֲבִירָן וְלֹא בִרְאָן, וְנִתְּנָה לְעֹשִׂים וְשֹׁשֵׁה דוֹרוֹת".

לִפְנֵי – בלשון הכתוב האמור בתורה (משלי ח, ל): "וְאֵתְּנָה שְׁעֵשְׂעִים יוֹם יוֹם, מִשְׁחַקְתָּ לִפְנֵי בְּכָל עֵת".

בְּאֵשׁ – זהו פירוש "אש דֵּת", דֵּת אֵשׁ, תורה הכתובה באש.

שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לִבְנָה – שהדיו היה האש שחורה והעור האש הלבנה, וכמו דיו שחור על גבי קלף לבן. וראה גם רש"י שיר השירים ה, טז: "שחורות כעורב – על-שם שהיתה כתובה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה". וראה

רש"י פסחים נד, א, שמה שִׁיקְבְּלוּ (אבות פ"ח) שהכתב נברא בערב שבת, זהו "בכתבן של לוחות, וזו היתה כתובה מתחלה באש שחורה על גבי לבנה". וענין אש שחורה על גבי אש לבנה בפנימיות הענינים ראה ב"גור אריה" ו"אור החיים". ובלקוטי תורה שיר השירים י, ב מבאר, שאש שחורה היא מצות לא תעשה ואש לבנה היא מצות

אלוה מתמין יבא (חבוק ג, א) – זו רוח רביעית.

וְאַתָּה – וְכָא.

לִישְׂרָאֵל – הוסיף תיבת "לישראל" החסרה במקרא, ולא כתב "להם", כמו ב"הופיע מהר פארך", כי כאן אין זה המשך של "וירח משעיר למו", אלא הוא ענין חדש, ולכן יש מקום לכתוב במקורש שהכונה לישראל, הנזכרים בתחלת הפרשה.

מִרְכַּבְּתָּ קֹדֶשׁ – וְעָמְדוּ מִקְצֵת "רִכְבוֹת" – כלומר, מ"ם של "מרכבות" הוא מ"ם של מקצת, לא מ"ם של ממנו (כמ"ם של "מסיני, משעיר, מהר פארך" הסמוכים לו), שפירושו בא ממקום ששמו "רכבות קדש", כי לא מצינו מקום כזה (שפ"ח), או שאז היה משמעו שה' פרש "מרכבות קדש" וברא לבדו, ואין זו פונת הכתוב. ולכן הוסיף תיבת "ועמדו", דהינו שהביא עמו מקצת רכבות קדש, וללא תוספת תיבת "ועמדו" יהיה פירושו: ואתה מקצת רכבות קדש, ואין לו טעם (ע"פ רא"ם).

מִלְּאָכִי "קֹדֶשׁ" – הוסיף תיבת "מלאכי" קודם תיבת "קדש". מפני שמלת "קדש" נופל על דבר, כמו (שמות כב, ל): "וְאֵנָשִׁי קֹדֶשׁ", וכן הם המלאכים (רא"ם). וראה גם רש"י חבוק ג, ה: "ויוצא רשף לרגליו – מלאכי רשף באו עמו לסיני". וברש"י תהלים סח, יח: "אף בשנגלה רכב אלהים רבתיים של אלפים שנאנים שנונים, מלאכים חדים, וה' היה ביניהם בסיני בקודש אף שם".

וְלֹא כָלָם וְלֹא רָכַם – אפשר שבא לשלול ש"מרכבות" הוא מלשון ריבוי, וכמו שפירש הרמב"ן.

וְלֹא כִדְרָךְ בְּשֶׁר־וָדָם – וראה רש"י במדבר יב, ה: "מלך בשר-וָדָם, בשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין, ובשיוצא לשלום יוצא במועטים, ומדת הקדוש ברוך-הוא, יוצא למלחמה יחידי,

שיציאת הקהן שונה מציאת הפלה, וכדלעיל, ואלו שם כתב "כחתן היוצא לקראת כלה", משמע שיציאתם שונה. **וְיָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ – שֶׁפָּתַח לִבִּי עֵשׂוֹ** – היושבים בשעיר.

שִׁיקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה – בדיוק הלשון "שפתח" .. שיקבלוה, יש לומר, על-פי דברי רש"י לעיל ב, כו: "כשבא הקדוש-ברוך-הוא לתנה לישראל, חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואף-על-פי-כן פתח להם בשלום".

וְלֹא רָצוּ – כמוכא בספרי: "אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם (שמות ב, יא): לא תרצח, אמרו לפניו: רבוננו של עולם, כל עצמם של אותם אנשים אביהן רוצח היה .. ועל-כך הטיחו אביו, שִׁיקְבְּלוּ (בראשית כו, מ): ועל חרף תתנה וגו'".

הוֹפִיעַ – נגלה (ראה רש"י תהלים צד, א). **לָהֶם** – לישראל. הוסיף תיבת "להם" החסרה במקרא, וכתב "להם", על דרך שכתוב: "וירח משעיר למו".

מִהֵרָ פֶּאֶרְךָ – שֶׁהָלַךְ שָׁם – מִשְׁעִיר. וּפְתַח לִבִּי יִשְׁמַעְאֵל – היושבים בפארך, באמור (בראשית כא, כא): "וישב במדבר פארך" (ע"פ רש"י חבוק ג, יז: ב).

שִׁיקְבְּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ – כמוכא בספרי: "אמרו לו: מה כתוב בה? אמר להם (שמות ב, יא): לא תגנוב, אמרו לפניו: רבוננו של עולם, אביהם לסטים היה, שִׁיקְבְּלוּ (בראשית טז, יא): והוא יהיה פרא אדם, ידו בכל". וראה גם רש"י לעיל לב, י:

"ומצאנו בארץ מדבר – אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועלו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שִׁיקְבְּלוּ (ע"פ רש"י חבוק ג, יז: ב). למו הופיע מהר פארך". אבל בפסוק שלאחריו מפרש: "כשבא ליתן תורה, לא נגלה עליהם מרוח אחת, אלא מארבע רוחות, שִׁיקְבְּלוּ (ע"פ רש"י חבוק ג, יז: ב). וירח משעיר למו הופיע מהר פארך,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יד פרשת זאת הברכה שמחת תורה)

בתחלת פרשת ברכה מדובר בלוחות הראשונות: "הן' מסיני בא גו", ועל זה נאמר "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", מורשה לשון ירושה, היינו שניתנה ונאה בירושה, בדרך ממילא ולא על ידי עבודה ויגיעה. והסיים דפרשת וזאת הברכה (שהכל הולך אחר החתום) הוא "לעיני כל ישראל", שקאי על שבירת הלוחות, "שנשא לבו לשבור הלוחות לעיניהם, והספיקה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת ישר כחך ששברת", שבזה מרמז עילויים של הלוחות האחרונות לגבי לוחות הראשונות (שלבן אמר לו ישר כחך ששברת), כי דוקא על ידי שנשא לבו לשבור את הלוחות לעיני כל ישראל, פעל בכל ישראל (גם באלו שלא חטאו בעגל) עבודת התשובה - עבודה בכל עצמו.

וכאשר נתקבלה תשובתם במילואה, אז נתן להם הקב"ה את הלוחות השניות, שבזה הראה לעין כל שהוא יתברך קבל תשובתם ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ונתן להם לוחות שניות, הינו שגם בתורה תהיה העבודה ויגיעה - למוד התורה בכל עצמו.

וכאשר באים לשמיני עצרת לאחר ז' ימי הספות, הזמן שכל ההמשכות נקלטות בפנימיות, וגם בחינת התורה שנתנה בלוחות השניות, הרי אז באה השמחה האמתית והשלימה בלמוד האדם בתורה בכל עצמו.

ולכן לאחר סיום התורה "לעיני כל ישראל", מתחילין לקרות תכף "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכל עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הפעלית תשובה שהיא בכל עצמו ובבחינת התחדשות ממש) נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית שהוא מוסיף ומשפיע כפיכול במעשה בראשית - כי שתפות בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהלכו אל הפעל (הן הכחות שלו, והן בדירה שעושה בעולם) אין ה"שתפות" בשלימותה - שהרי הקב"ה בורא ומהנה מאין; אבל כשעבודתו היא בכל עצמו, הפעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, כנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם דלא "הנן ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנן ליה", על-די-זה נעשה דומה לבורא - שתף בשלימות להקב"ה, ובורא שמים וארץ "חדשים" שנגש בהם ש"ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(ג) אף חבב עמים כל-קדשיו בידך והם תבו לרגלך
ישא מדברתיך:
גאף חבבנון לשבטאי כל קדישוהי בית
ישראל בגבורא אפקנון ממעריס ואנון
מדברין תחות ענגך נטלין על מימרך:

כ"ז אף חבב עמים • גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנזמין לבדו
היה עתיד להולד כשאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כל-קדשיו

אשל אברהם - הרב אלאשילי

עשה, עין שם.
נתן להם בלוחות כתב יד ימיני -
זהו פירוש "מיימנו .. למו". וכך פירוש
הכתוב: דת שהיתה כתובה באש, נתן
להם בכתב-יד ימינו (משכיל לדוד). וראה
רש"י ביצה כה, ב שמפרש: "מיימנו
נתן להם התורה".

דבר אחר: "אש דת", בתרגומו -
"כתב ימינה מגו אשתא אורייתא ויהב
לנא".

שנתנה להם "מתוך האש" - כלשון
הכתוב לעיל ד, יב. ועוד. תורה ג

(ג-ד) אף חבב עמים - גם חבה
יתרה חבב - כלומר, בנוסף לחבה
שחבב את ישראל במה שיצא
לקראתם מסיני, גם חבב אותם בחבה
יתרה, וזהו פירוש "אף חובב" (שפי'י).
את השבטים - זהו פירוש "עמים".

יהיו בקהל הגוים, שהם השבטים, אף
לא נאמר על כל אחד ואחד מהם
לשון "גוי" בלשון יחיד. וזו גם הסבה
שלא הביא רש"י הוכחה מהפסוק (שם
מח, ד): "ונתתיך לקהל עמים", והפונה
למנשה ואפרים, כמבואר ברש"י שם,
אף ששם נאמר "קהל עמים" כמו כאן,
כיון ששם לא נאמר "עם" בלשון יחיד,
אלא "עמים" בלשון רבים, ועדין
צריכים להוכחה שכל אחד מהם קרוי
עם, מהלשון האמור בבנזמין. ועל-
דרך-זה כתב ב"נחלת יעקב". ועוד יש
לומר, שרש"י מוכיח רק מה שמוכרח
מלשון המקרא, ובלשון המקרא
מוכרחים לומר ש"גוי" מוסב על
בנזמין, שכן רק הוא לבדו עדין לא
נולד (כמו שמקדים כאן רש"י). ואלו
"קהל גוים", אינו מוכרח להתפרש על

וראה גם רש"י תהלים סח, יא.
כל אחד ואחד קרוי עם - הוכחה
היתרה היא שכל אחד מהשבטים קרוי
"עם" (נח"י), וכל השבטים יחד קרויים
"עמים".
שהרי בנזמין לבדו היה עתיד להולד
כשאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב -
בראשית לה, יא.
"גוי וקהל גוים יהיה ממך" - ועל
בנזמין אמר: "גוי .. יהיה ממך" (ראה גם
רש"י שם), כלומר בנזמין יהיה עם. והנה
בהמשך שם בותב רש"י: "גוים - מנשה
ואפרים שעתידים לצאת מיוסף, והם
במנין השבטים". אף רש"י כאן הביא
הוכחה רק מבנזמין, כיון שעליו בלבד
נאמר לשון "גוי" בלשון יחיד, המורה
על עם, מהדשאין-כן על מנשה
ואפרים נאמר "קהל גוים", דהינו שהם

בְּיָדָךְ • נִפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים גְּנוּזוֹת אִתּוֹ, כַּעֲנָן שְׁנָאֹמֶר: (ש"א כה) "וְהִיִּתָּה נֶפֶשׁ אֲדָנִי צְרוּרָה בְּצִרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". וְהֵם תָּבוּ לְרִגְלָךְ • והם ראויים לך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית הָהָר לְרִגְלָךְ, בְּסִינִי. תכו לשון פֶּעֱלוּ, התוכו לתוך מְרָגְלוֹתֶיךָ. **יֵשָׁא מִדְּבָרְתֶּיךָ •** נִשְׁאוּ עֲלֵיהֶם עַל תּוֹרָתְךָ. **מִדְּבָרְתֶּיךָ • הִמָּם בּוּ קְרוֹב לִיסוֹד, כְּמוֹ: (במדבר ז) "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוִי", (יחזקאל ב) "וַאֲשַׁמַּע אֶת מִדְּבַר אֱלֹוִי", כְּמוֹ 'מִתְדַּבֵּר אֱלֹוִי', אֵף זֶה "מִדְּבָרְתֶּיךָ", מֵה שֶׁהִיִּתָּה מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֲנִי לֵאמֹר לָהֶם. טִישׁ פּוֹרְפּוֹרִלִיר"ש בְּלַעֲז' (צִינֵעַ אֲנֹסְטֶרֶעֶדְנוֹעֶעֶן). וְאֲוִנְקָלוֹס תִּרְגַּם שֶׁהָיוּ נֹסְעִים עַל פִּי דְבָרְךָ, וְהִמָּם בּוּ שְׁמוּשׁ, מִשְׁמָשֶׁת לְשׁוֹן מִן. דְּבַר אַחֵר: "אֵף חִבֵּב עַמִּים", אֵף בִּשְׁעַת חִבְתָּן שֶׁל הָאֲמוֹת שֶׁהָרֵאִיתָ לָהֶם פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, וּמִסֶּרְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיָדָם. כָּל-קִדְשֵׁי בְּיָדָךְ • כָּל צִדִּיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם דְּבָקוּ בְּךָ וְלֹא מָשׁוּ מֵאַחֲרֶיךָ, וְאַתָּה שׁוֹמְרָם. וְהֵם תָּבוּ לְרִגְלָךְ • וְהֵם מִתְמַצְעִים וּמִתְפַּנְסִים לְתַחַת צִלְךָ. **יֵשָׁא מִדְּבָרְתֶּיךָ •** מִקְבָּלִים גְּזוּרֹתֶיךָ וְדוֹתֹתֶיךָ בְּשִׁמְחָה, וְאֵלֶּה דְּבָרֵיהֶם.**

אשל אברהם – הרב אלאשולי

הַמִּדְבָּר לְחִבְרֵי פוֹנָה אֱלֹוִי פָּנִים אֶל פָּנִים, וְהָאוֹמֵר מִדְּבַר (בְּחִירִי"ק), מִשְׁמַעוּ שֶׁהַשְׂכִּינָה מִדְּבַר בְּפָנֵי עֲצָמוּ בְּכַבּוֹד וּשְׁלֹוֹחֵי יִשְׁמַעוּ.

אֵף זֶה "מִדְּבָרְתֶּיךָ", מֵה שֶׁהִיִּתָּה מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֲנִי לֵאמֹר לָהֶם. טִישׁ פּוֹרְפּוֹרִלִירֹוִי"ש בְּלַעֲז' - tes porparledures, הַתְּדַבְּרוּיֹוֹתֶיךָ בִּינְךָ לְבֵין עֲצָמְךָ (ע"פ אֲרֻזָּר לַעֲזִי רִשִׁי וּמַעֲיִנִי אֲנִי).

וְאֲוִנְקָלוֹס תִּרְגַּם שֶׁהָיוּ נֹסְעִים עַל-פִּי דְבָרְךָ - "וְאֲנֹוּן מִדְּבָרִין תַּחֲתֵי עֲנָנְךָ, נִסְלִין עַל מִימְרֶךָ". וְהֵם מְנַהֲגִים תַּחַת עֲנָנְךָ, נֹסְעִים עַל-פִּי דְבֹוֹרְךָ.

וְהִמָּם בּוּ שְׁמוּשׁ, מִשְׁמָשֶׁת לְשׁוֹן מִן - נֹסְעִים מִהִדְּבֹוֹר שֶׁלָּךְ.

דְּבַר אַחֵר: "אֵף חִבֵּב עַמִּים" - "אֵף" בִּשְׁעַת חִבְתָּן שֶׁל הָאֲמוֹת, שֶׁהָרֵאִיתָ לָהֶם פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, וּמִסֶּרְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיָדָם. "כָּל קִדְשֵׁי בְּיָדָךְ" - "כָּל" צִדִּיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם - הַטּוֹבִים שֶׁבָּהֶם.

דְּבָקוּ בְּךָ וְלֹא מָשׁוּ - וְלֹא סָרוּ. **מֵאַחֲרֶיךָ, וְאַתָּה שׁוֹמְרָם -** מִפְּרֵשׁ "בְּיָדָךְ", הֵן בִּיחַס לְקֹדְשִׁים, שֶׁהֵם הַתְּמַסְרוּ אֵלָיו, וְהֵן בִּיחַס לְהַקְדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁשׁוֹמְרָם בְּיָדֵי.

"וְהֵם תָּבוּ לְרִגְלָךְ" - וְהֵם מִתְמַצְעִים - מִפְּרֵשׁ "תָּבוּ" מִלְשׁוֹן אֲמָצַע.

וּמִתְפַּנְסִים לְתַחַת צִלְךָ - זֶהוּ פִירוּשׁ "לְרִגְלָךְ".

"יֵשָׁא מִדְּבָרְתֶּיךָ" - מִקְבָּלִין - זֶהוּ פִירוּשׁ "יֵשָׁא", מִלְשׁוֹן קִבְלָה.

גְּזוּרֹתֶיךָ וְדוֹתֹתֶיךָ - זֶהוּ פִירוּשׁ "מִדְּבָרְתֶּיךָ", כָּל דְּבֹוֹרֶיךָ, הֵן הַגְּזוּרֹת וְהֵן צֻוֵּי הַדָּת.

בְּשִׁמְחָה - הַזִּסְיָה "בְּשִׁמְחָה", שֶׁאֵם לֹא כֵן מֵה חִידוּשׁ יֵשׁ בְּדְבַר שֶׁהֵם מִקְבָּלִים

אַחֲרֵיהֶם, וְאֵלֶּה לְעִיל כֶּתֵב רִשִׁי: "תָּכוּ עֲצָמָן לְתוֹךְ תַּחֲתִית הָהָר", מִשְׁמַע הֵם הַכְּנִיסוּ עֲצָמָם. וְאַפְשָׁר שֶׁשְׁנֵי הַדְּבָרִים הֵיוּ שֵׁם, תַּחֲלָה הַקְדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כִּפְּהָ עֲלֵיהֶם אֶת הָהָר כְּגִיטָה, וְאַם כֵּן "הַתְּכוּ" עַל-יְדֵי הַקְדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאַחֲרֶיךָ הֵם עֲצָמָם הַכְּנִיסוּ עֲצָמָם מִרְצוֹנָם לְתוֹךְ תַּחֲתִית הָהָר.

לְתוֹךְ מְרָגְלוֹתֶיךָ. יֵשָׁא מִדְּבָרְתֶּיךָ - **נִשְׁאוּ -** פִּירֵשׁ "יֵשָׁא" בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, מִפְּנֵי שֶׁבִּעַת שֶׁבִּרְךָ מִשָּׁה אֶת יִשְׂרָאֵל כְּבָר קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה (רא"ם). וְאֵמֵר "נִשְׁאוּ" בְּלִשׁוֹן רַבִּים, בְּלִשׁוֹן שְׁלִפְפִּי: "וְהֵם תָּכוּ".

עֲלֵיהֶם עַל - מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָרִים לֹא יוֹפֵל בָּהֶם מִשָּׁא, הוֹסִיף מֵלֵת "עַל", שֶׁהֵעֵל נֹפֵל בּוּ לְשׁוֹן מִשָּׁא (רא"ם).

תּוֹרָתְךָ - זֶהוּ פִירוּשׁ "מִדְּבָרְתֶּיךָ", וְכִדְלָקָמֶן.

מִדְּבָרְתֶּיךָ - הִמָּם בּוּ קְרוֹב לִיסוֹד - וְאֵינָנוּ מִ"ם הַשְׁמוּשׁ, הַמּוֹרָה עַל מִקְצַת מִהִדְּבָרִים, שֶׁהָיוּ הֵם קִבְּלוּ כָּל דְּבָרֶיךָ, לֹא מִקְצָתָם. אֲלֹא הָיָא מִיסוֹד הַבְּנִין, כְּמִ"ם שֶׁל "מִדְּבַר". אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁהִמָּם בּוּ יִסוֹד מִשׁוֹרֵשׁ הַמְּלָה, שֶׁהָיוּ שָׁרְשׁוּ "דְּבַר", וְאֵין הִמָּם מִכְּלָלִים (רא"ם).

כְּמוֹ "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוִי" - בְּמִדְּבָר ז, פֶּט. כְּמוֹ מִתְדַּבֵּר, כְּבֹוֹד שֶׁל מַעֲלָה לֹוֹמֵר כֵּן: מִדְּבַר בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוּ, וּמִשָּׁה שׁוֹמַע מֵאֱלֹוִי (רִשִׁי ש"ס).

"וַאֲשַׁמַּע אֶת מִדְּבַר אֱלֹוִי" - יְחֻזְקָאֵל ב, ב. **כְּמוֹ מִתְדַּבֵּר אֱלֹוִי -** וּבְרִשִׁי שֵׁם: "וַאֲשַׁמַּע" אֶת הַמִּתְדַּבֵּר עַמִּי, וְכִבּוֹד הוּא לְכַתּוּב מִדְּבַר כְּלָפִי מַעֲלָה, שֶׁהָאוֹמֵר מִדְּבַר בִּשְׁנֵי"א, נִשְׁמַע כְּאֵדָם

מִנְשָׁה וְאַפְרִים דּוֹקָא, שֶׁהָיוּ נִיתָן לְפָרְשׁוּ בְּעוֹד פִּירוּשִׁים נֹסְפִים, וּכְפִי שֶׁמִּבְּיֵא רִשִׁי עֲצָמוּ שֵׁם. וְכֵן הָאֲמֹוֹר בְּפִרְשֶׁת וַיְחִי "וַיִּנְתִּיתֶךָ לְקַהֵל עַמִּים", אֵינוּ מוֹכֵרָה לְהַתְּפַרֵּשׁ עַל מִנְשָׁה וְאַפְרִים, אֲלֹא אֲפָשָׁר לְפָרְשׁוּ גַם לַעֲנֹן שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ חֵלֶק מִקַּהֵל הָעַמִּים, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

כָּל קִדְשֵׁי בְּיָדָךְ - נִפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים - זֶהוּ פִירוּשׁ "כָּל קִדְשֵׁיךָ".

גְּנוּזוֹת אִתּוֹ - זֶהוּ פִירוּשׁ "בְּיָדֶיךָ", בְּרִשׁוֹתֶךָ (בֹּאֵר בַּשּׁוֹד).

כַּעֲנָן שְׁנָאֹמֶר - שְׁמוּאֵל א כה, כט. **"וְהִיִּתָּה נֶפֶשׁ אֲדָנִי -** דָּוִד.

צְרוּרָה בְּצִרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" - עֲמוּ בְּכִסְאוֹ (רִשִׁי שֶׁבַח קִב, ג).

וְהֵם תָּבוּ לְרִגְלָךְ - "וְהֵם" רְאוּיִים לְכָךְ - שֶׁהִיָּה נִפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל גְּנוּזוֹת אִתָּךְ, יוֹתֵר מִחִסְדֵּי שְׁאָר הָאֲמוֹת (רא"ם).

שֶׁהָיוּ תָּכוּ עֲצָמָן לְתוֹךְ - מִפְּרֵשׁ "תָּכוּ" מִלְשׁוֹן תוֹךְ, כְּלוֹמֵר שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹכּוֹ (רא"ם).

תַּחֲתִית הָהָר - כְּפִירוּשׁ הַמִּדְרָשׁ שֶׁהִבִּיא רִשִׁי בְּשִׁמּוֹת יט, יז: "שֶׁנִּתְלַשׁ הָהָר מִמְּקוֹמוֹ וְנִכְפְּהָ עֲלֵיהֶם כְּגִיטָה". וְכֵאֵן מוֹסִיף שֶׁזֶה לֹא הָיָה מִתּוֹךְ כְּפִיָּה, אֲלֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְנְסוּ מִרְצוֹנָם תַּחַת הָהָר.

"לְרִגְלָךְ" - הוּא תַּחֲתִית הָרִי סִינִי, שֶׁהָיָה שׁוֹכֵן עֲלָיו, וְתַחֲתִיתוֹ הוּא כְּמוֹ רִגְלָיו (רא"ם).

בְּסִינִי. "תָּכוּ", לְשׁוֹן פֶּעֱלוּ, הַתְּכוּבוּ - מִשְׁמַע עַל-יְדֵי אַחֲרֵיהֶם, כְּלוֹמֵר עַל-יְדֵי הַקְדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁכִּפְּהָ עֲלֵיהֶם אֶת הָהָר כְּגִיטָה. וְרָאָה גַם רִשִׁי בְּרֵאשִׁית מֵט, כג שֶׁלִּשׁוֹן פֶּעֱלוּ מִשְׁמַעוּ עַל-יְדֵי

(ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב: דאורייתא יחב לנא משה מסרה ירתא לכנשת יעקב:

זש"א • תורה • אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזניה ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תש"ל, תשל"א)

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשתמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו נקרים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נקרים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק" (וכפי שמפרש הרמב"ם את הפרטים שבקף).

אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצידי שני: אצל תלמידי חכמים, שהתחלת למוד התורה שוב היא אצלם באופן חדש לגמרי, מובן, שנגרמת התחדשות ותוספת הנקרת "בהילוכם ובדבורם...", אבל אצל יהודים שאינם תלמידי חכמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת תורה עד כדי כך שהוא משפיע על כל עניניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחנינו?

על כך מסביר בפשטנו: "תורה צוה לנו משה מורשה..." - התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של היורש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה. ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה.

ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה עצמה - פי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחנינו" - מחיה אותנו בכל עניננו, עד לעשיה בפעל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך כס עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וזהו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שהתורה היא מאורסה לישראל, הינו שישאל הם משפיעים בתורה. ועל זה נאמר מורשה קהלת יעקב, הינו, שענין זה שהנשמות הם משפיעים בתורה הוא לא רק בבחינת ישראל, אלא גם בבחינת יעקב, יו"ד עקב. דהנה, ישראל הוא בחינת לי ראש, אותיות אשר, דאשר פרושו תענוג, והוא בחינת טהורה היא, שזהו כפי שהנשמות מורשות בבחינת התענוג. ובבחינה זו פשיטא שהנשמות הם משפיעים בתורה. וזהו גם מה שאומרים אשר קדשנו במצותיו, דמצד בחינת אשר שהוא התענוג, נעשה קדשנו במצותיו, הינו שנשמות ישראל הם הם העושים את המצוות, וזהו מה שכתוב וזכרתם את כל מצוות ה', ואחר כך כתיב ועשיתם את כל מצותי, הינו שישאל עושים מבחינת מצוות ה' שיהיו מצותי, והוא על-דרך הנ"ל שנשמות ישראל מחברים את התורה שלמעלה בהקב"ה ממש. וכל זה הוא בבחינת ישראל. אמנם, התורה היא מורשה קהלת יעקב, הינו, שגם הנשמות דבחינת יעקב, יו"ד עקב, שזהו כפי שהנשמה ירדה למטה, הנה גם נשמות דבחינת עקב הם משפיעים בתורה.

אשל אברהם - הרב אלעזר

נתן לנו אותה רק בתור צווי אלא גם בתור ירושה.

אחזניה ולא נעזבנה - החזקנו אותה ולא נעזוב אותה גם בשעת הגזירות (ע"פ רא"ם). אף נראה לפרש "אחזניה" מלשון אחזנה (וכפירוש רש"י בסוף פרשת ויגש), שבין שהתורה היא ירושה, הרי היא בשבילנו כמו אחזנה, ולכן לא נעזבנה בשום מצב, כמו שדה אחזנה שתמיד חוזרת לבצילה (ע"פ תורה מנחם). תורה ה

נראה שגם לפי הפירוש הראשון נתן לפרש בן: "נשאו עליהם על תורתך .. ואלה דבריהם וכו'". "תורה" אשר "צוה לנו משה, מורשה" היא "לקהלת יעקב" - הוסיף התיבות "אשר" ו"היא", כדי לחבר בין שני חלקי הפסוק, כי ללא זה לא מובן הקשר ביניהם, ובפרט לא מובן מה פירוש "מורשה קהלת יעקב", מי מורשה? לכן מפרש שהכונה שאותה תורה שצוה לנו משה, היא ירושה לקהלת יעקב, כלומר משה לא

גזרותיו, וכי יכולים הם שלא לקבל? אלא הפונה שהם מקבלים אותן בשמחה. ואפשר שזה מרומז בתיבת "ישא", מלשון נשיאה והתרוממות, שדבר זה נעשה על-ידי שמחה, וכמו "וישא יעקב רגליו" וברש"י שם.

ואלה דבריהם - של "קדושי", דהינו שמשא אמר שכן יאמרו הצדיקים שדבקו בה' גם בעת הגזירות, כי לא יתכן שמשא יאמר בשם עצמו: "תורה צוה לנו משה". ואם כן זהו המושך של הפירוש השני. וכן כתב הרא"ם. אף

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אחזניה ולא נעזבנה (לג, ד. ובפירוש רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחיזה שפרש רש"י לגבי התורה, דלכאורה מתאים יותר לכתב לשון שמיעה, למוד, וכיוצא בזה, וכפי שכתבה התורה עצמה בפסוקים שלפני זה? גם צריך להבין השניות בין "מורשה" – שהתורה היא ירושה, לזה שאחזניה ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיוצא בזה, שיך (לכאורה) לומר אחזניה ולא נעזבנה? ויש לומר שלשון אחזניה כאן אין משמעו אחיזה אלא אחזנה, שהתורה היא אחזנתם וירשתם של ישראל. דכמו שבשדה אחזנה אפילו כשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחזנתו" דמכין ששדה זו היא אחזנתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו כן התורה היא אחזנתם של ישראל, וקשורה אתם בקשר תמידי, דגם כשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחזנה של ישראל. דזה שבגני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבגני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחזנה של ישראל.

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד
הנהיה בישראל מלךא באתפנשות רישי
שבטי ישראל:
עמא פחדא שבטיא דישראל:

נשי ויהי • הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך • תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף • בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי • כמו (שמות לו) "כי תשא את ראש", ראויין אלו שאבדרכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלום ביניהם – הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה, תשל"ד)

"ויהי בישרון מלך, בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", שבזה ב ענינים: "ויהי בישרון מלך", הוא בחינת תמליכוני עליכם, המשכת בחינת מלכותו יתברך; ו"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", הוא "שכולם מתאספים יחד להיות לאחדים פאחד" ואין בהם התחלקות דראש ורגל.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

"יחד" – כלשון הכתוב: "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל".

באגדה אחת – כבנוס אחד ובאסיפה אחת. נראה שזהו פירוש "ראשי עם", שהוא מלשון סכום חשבון, כמו שפירש לעיל.

ושלום ביניהם – נראה שזהו פירוש "יחד שבטי ישראל", דהינו שלא זו בלבד שהם מכנסים יחד כלפי חוץ, אלא יש שלום בתוכם פנימה.

הוא מלכם – זהו פירוש "ויהי בישרון מלך". וכן שיעור הכתוב לפירוש זה: ויהי בישרון מלך, מתיי "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", כשהם מאוחדים.

ולא כשיש מחלוקת ביניהם – וזהו עיקר פגנת הכתוב, שאם אין שלום ביניהם, אזי הקדוש-ברוך-הוא כבניכול אינו מלכם. תורה ו

פירוש "בהתאסף".
"ראשי" חשבון – סכום חשבון, וזה פירוש "ראשי", וכדלקמן.

אספתם – וזהו פירוש "עם". כלומר בכל קבוציהם וכוונסיהם "על מלכותו עליהם" (ספר הזכרון).

"ראשי", כמו "כי תשא את ראש" – שמות לו, יב. שפירושו: כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם רשי (ספר הזכרון).

ראויין אלו שאבדרכם – פיון שתמיד על מלכותו עליהם, וגם בשעת אספתם, לכן ראוי שאבדרכם, והתחיל לבדכם: "יחי ראובן וגו'" (ספר הזכרון). ואפשר שזהו סיכום של כל דברי השבח שאמר משה על ישראל, שאחרי כל המעלות הללו, ראויים אלו לבדכם, וכלשון רש"י לעיל פסוק א: "כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה".

דבר אחר: "בהתאסף", בהתאספם

(ה) ויהי הקדוש-ברוך-הוא – ולא משה, אלא הם דברי משה בשבחן של ישראל (ספר הזכרון). אבל ראה רש"י במדבר י, ב שפירש על משה.

בישרון מלך – תמיד – זהו פירוש "ויהי", שתמיד הוא כן, ואינו לשון עבר ככל "ויהי" (ע"פ באר מים חיים). ובאמר "תמיד", הינו אפילו בשעה שאינם נמצאים על אדמתם (באר בשדה). ובהכרח לומר שבגנת משה שתמיד כן הוא, כי אם לא כן מהו השבח שבדבר.

על מלכותו עליהם – פירוש: הם כפופים אליו תמיד לקים כל המצוות שגזר עליהם, להוציא שגר האומות שאינם כפופים למצוותיו. אבל אין לפרש שהוא מלך על ישראל ולא על שגר האומות, שהרי הקדוש-ברוך-הוא שברא הכל הוא בודאי מלך על כל העולם (רא"ם).

בהתאסף – בכל התאסף – וזהו

וב' ענינים אלו תלויים זה בזה, כי בעבודה זו ד'תמליכוני עליכם' שונים כל ישראל: מפיו ד'תמליכוני עליכם' נעשה על-ידי ביטול וקבלת עול מלכות שמים, הרי אם ישנו בזה חילוק בין הסוגים ד'ראשיכם גו' שואב מ'מיר' - אין זה ביטול גמור וקבלת עול מלכות שמים שלמה.

וכדוגמת הקתרת מלך בשר-ודם, שהיא על-ידי ביטול העם, בשלמות הביטול, בעת ההקתרה, שונים בביטול זה שר גדול ואיש פשוט. ואם ירגיש השר את מציאותו, יהיה חסר בביטולו למלך. וההבדלה בין שר ואיש פשוט באה רק לאחר שיקבר נעשה מלך וגזר גזרות, שאז ישנם חילוקים באופן קיום הגזרות (אבל לא בעת ההקתרה).

(ו) **יחי ראובן ואל-ימות ויהי מתיו מספר: ס**
יחי ראובן לחיי עולם ומותא תנינא לא מות ויקבלון בנהי אחסנתהון במנינהון:

כ"י: יחי ראובן • בעולם הזה. ואל-ימות • לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלעה. ויהי מתיו מספר • נמנין במנין שאר אחיו, הגמא היא זו כענין שנאמר: (בראשית לה) "וישכב את בלעה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

(ז) **וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ**
וזאת ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודה במפקה (באגחא) לקרבא ולעמה תתיכנה לשלם ידוהי ועבדן לה פרענותא מסנאזיה וסעיד מבצלי דכבוהי הוי לה:

כ"י: וזאת ליהודה • (מכות יא) סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבטם, שנאמר: (איוב טו) "אשר חקמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פירשו רבותינו שכל מ' שנה

אשל אברהם – הרב אלעזר

וגו' – "ולא כהדו [עונם – רש"י] מאבותם".
להם לבדם [נתנה הארץ] – כן הגירסא בדפוס ראשון ושני. אך בשאר דפוסים: "וגו". וברש"י שם: "בשכר זה זכה יהודה למלכות נצח, ונטלו שניהם מן הנחלה חלקם, ולא גורשו מן נחלתם בעונם, מאחר שהודו". וברש"י סוטה ז, ב: "יהודה זכה למלכות .. ראובן נטל חלק תחלה בארץ בעבר הירדן".

ולא עבר זר בתוכם – כשבא משה לברכם, שנאמר: "יחי ראובן ואל ימות, וזאת ליהודה" (רש"י איוב שם). וברש"י סוטה שם: "דרש רבי תנחומא, אימתי לא עבר זר בתוכם? כשבא משה לברכן". כלומר לא בירך את לוי בין ברכת ראובן לברכת יהודה, מפני שרצה לסמוך את ברכת יהודה לברכת ראובן, ללא הפסק ביניהם, וקרא ללוי "זר", מפני שלענין ההודאה במעשים לוי נקרא זר, שכן לא מצינו שלוי התודה על מעשה יוסף ברבים, שהרי הוא נשמעו הוי בעצה תחלה, כאמור (בראשית לו, ט"ב, וברש"י שם מט, ה): "וילאמר איש אל אחיו .. לכו ונהרגוהו" (משכיל לדוד).

ועוד פירשו רבותינו – סוטה שם. מה

הברכה נאמרה בלשון משל, שאם במשמעו, מה ברכה יש בה? הרי זו מציאות קנמת שהוא נמנה באחד מהשבטים. אלא הכונה בברכה היא, שלא יהיה בו עון כזה שבגללו יהיה ראוי להוציא ממנו שר השבטים.

בענין שנאמר – בראשית לה, כב. "וישכב את בלעה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין – וברש"י שם: "רבותינו דרשו, ללמדנו בא, שכלן שוין, וכלן צדיקים, שלא חטא ראובן". תורה ז

(ז) **וזאת ליהודה – סמך יהודה לראובן** – אף שאחרי ראובן היו צריכים להתברך שמעון ולוי לפי סדר תולדותם. אמנם את שמעון לא רצה לברך בדלקמן, אף היה צריך לברך את לוי.

מפני ששניהם הודו על קלקול שבטם – יהודה הודה ולא בוש – במעשה תמר, ראובן הודה ולא בוש – במעשה בלעה (רש"י איוב טו, יח).

שנאמר – איוב טו, יח. "אשר חקמים יגידו – ויתודו פשעם" (רש"י שם). וברש"י סוטה: "ויתודו על חטאם .. ומי הם? ראובן במעשה בלעה .. ויהודה במעשה תמר: צדקה ממנו".

(ו) **יחי ראובן – בעולם הזה – פירוש** לא ימות קודם השנים הקצובות, או לא ימות אחד מהן במלחמה, שהרי אי אפשר שיהיה לעולם (באר שבע). או הכונה לכללות השבט שלא יכחד מהעולם. או שהכונה שיקבל שר בעולם הזה, מפני שהודה ועשה תשובה, בדלקמן ברש"י פסוק ז ובביאור שם.

ואל ימות – לעולם הבא – בסנהדרין צב, א משמע שהכונה לתחית המתים. **שלא יזכר לו מעשה בלעה** – ויהיה לו חלק לעולם הבא, שאפילו למאן דאמר שראובן חטא, הרי עשה תשובה (מדרש"א שם). או שהכונה לעולם הנשמות, והברכה שיהיה בכלל צדיקים שאפילו במיתתם קרויים חיים (ע"פ שפ"ח).

ויהי מתיו – אגשיו.
מספר – נמנין במנין – זהו פירוש "מספר", וכאלו כתוב: במספר (באר מים חיים).
שאר אחיו – שאם בפשוטו, שהיו אגשיו מספר (במשמעות מספר מועט), הרי זו קללה ולא ברכה.
הגמא היא זו – ביטוי דומה – ראה רש"י שיר השירים א, ה, יד. כלומר

שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עֲצָמוֹת יְהוּדָה מִתְגַּלְגָּלִין בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי נְדוּי שְׁקֵבֶל עָלָיו, שְׁנֹאֲמַר: (בראשית מד) "וְחֻטְאֲתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים", אָמַר מֹשֶׁה: 'מִי גֵרָם לְרֹאוּבֵן שִׁיזָּדָה? יְהוּדָה וְכו'". שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה • תִּפְלַת דָּוִד, וּשְׁלֹמֹה, וְאַסָּא מִפְּנֵי הַכּוֹשִׁים, וְיִהוֹשָׁפָט מִפְּנֵי הָעַמּוֹנִים וְחֻזְקִיָּה מִפְּנֵי סִנְחָרִיב. וְאַל-עֲמֹו תִּבְיָאֲנוּ • לְשָׁלוֹם מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה (ספרים אחרים: מן המלחמה) • יָדָיו רַב לוֹ • יָרִיבוּ רִיבוֹ וַיִּנְקְמוּ נִקְמָתוֹ. וַעֲזָר מַצְרִי תִּהְיֶה • עַל

אשל אברהם – הרב אלאשילי

מִפְּנֵי סִנְחָרִיב – רָאָה מַלְכִּים ב יט, טוֹרִיט. וְכָתַב בְּסֵפֶר עֵינֵי רִשִׁי שְׁמָה שְׁהוֹכִיר רִשִׁי דֹּקָא תְּפִלוֹת שֶׁל מַלְכִּים אֵלָיו, וְהוּא מִפְּנֵי עֲנִין מִיּוֹחַד שֶׁהָיָה בַּתְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹכָא בַּמִּדְרָשׁ אִיכָה רַבָּה (פתחתא ל:). אַרְבָּעָה מַלְכִּים הָיוּ, מִה שֶׁתִּבְעַע זֶה לֹא תִבְעַע זֶה, וְאֵלָיו הָיוּ דָּוִד, אָסָא, וְיִהוֹשָׁפָט, וְחֻזְקִיָּהוּ. דָּוִד אָמַר (תהלים יח, לח): אֶרְדּוּף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֵם וְגו', אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֲנִי עוֹשֶׂה כֵּן. עֲמַד אָסָא וְאָמַר: אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לְהִרְגוֹ לָהֶם, אֲלָא אֲנִי רוֹדֵף אוֹתָם וְאִתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לוֹ: אֲנִי עוֹשֶׂה. עֲמַד יְהוֹשָׁפָט וְאָמַר: אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לֹא לְהִרְגוֹ וְלֹא לְרִדּוֹף, אֲלָא אֲנִי אוֹמֵר שִׁירָה וְאִתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֲנִי עוֹשֶׂה. עֲמַד חֻזְקִיָּהוּ וְאָמַר: אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לֹא לְהִרְגוֹ וְלֹא לְרִדּוֹף וְלֹא לֹמֵר שִׁירָה, אֲלָא אֲנִי יֵשֵׁן עַל מִטָּתִי וְאִתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֲנִי עוֹשֶׂה.

וְאַל עֲמֹו תִּבְיָאֲנוּ – לְשָׁלוֹם [מִן] – כֵּן הוּא גִירְסַת סְפָרִים אַחֲרִים בְּרִשִׁי שֶׁבַּמִּקְרָאוֹת גְּדוּלוֹת. וְכֵן הוּא בְּדָפוֹס רִאשׁוֹן. וְכֵן הוּא לְשׁוֹן הַכְּתוּב שׁוֹפְטִים ח, יג. אֶךְ הַגִּירְסָא הַנְּפוּצָה: "מִפְּנֵי" **הַמִּלְחָמָה** – מִלְשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע שֶׁהַכּוֹנֵה לַמִּלְחָמָה מִיּוֹחַדָּת, וְהִינוּ מִלְחָמָת כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ. אוֹ שֶׁהַכּוֹנֵה לְכָלִּלוֹת הַמִּלְחָמוֹת, אֲלָא שֶׁנִּקְטַּב בְּלִשׁוֹן יַחֲיד. וְאֵכֶן בְּדָפוֹס רִאשׁוֹן הַגִּירְסָא: "מִן הַמִּלְחָמוֹת".

יָדָיו רַב לוֹ – יָרִיבוּ – מִפְּרֵשׁ "רַב" מִלְשׁוֹן רִיב.

רִיבוֹ – וּבְרִשִׁי מִכּוֹת יֹא, ב: "וְהָיָה בּוֹ כֹחַ לְרִיב רִיבוֹ".

וַיִּנְקְמוּ נִקְמָתוֹ. וַעֲזָר מַצְרִי תִּהְיֶה – עַל יְהוֹשָׁפָט הַתְּפִלָּל, עַל מִלְחָמָת רְמוֹת גִּלְעָד – כִּנְגֵד אֲרָם.

"וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט – לְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (רש"י מ"א כב, לב).

וְה' עֲזָרוֹ – דְּבָרֵי הַיָּמִים יח, לא. וְלָכֵן נִקְטַ שֵׁם בְּלִשׁוֹן "וְה' עֲזָרוֹ", כְּלִשׁוֹן

כְּלִבְלָתִי יִצְוָעִי אָבִי (רש"י ב"ק צב, א). וְרָאָה סוּטָה שֵׁם, שֶׁיְהוּדָה הוֹדָה כְּדִי שֶׁתִּמְרָא לֹא תִשְׁרַף, וְאֵלָיו רֹאוּבֵן הוֹדָה בְּשִׁבִּיל "שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׂאֵר אֲחִיו נִחְשָׁדִין מִצְּבִיחָם" (לשון רש"י שם). אֲבָל סֵתֶם כָּהֵן, אֲסוּר לְאָדָם לְפָרֵט חֲטָאוֹ בְּרִבִּים, מִפְּנֵי שֶׁ"נִרְאָה שֶׁאֵינוֹ נִכְלָם בַּדְּבָר" (לשון רש"י שם).

וְכו' – "וְזֹאת לִיהוּדָה?" (סוטה שם). וְעִבְשִׁי "יְחִי רֹאוּבֵן", שֶׁלְדוֹ קִימָת בָּאֵלָיו הוּא חִי, "וְזֹאת לִיהוּדָה" שֶׁהוּא מִתְגַּלְגֵּל? (רש"י שם). וְנִרְאָה שֶׁבְּתִיבַת "וְכו'" רוֹמֵז רִשִׁי גַם לְהַמְשִׁךְ דְּבָרֵי הַגְּמָרָא שֵׁם: "מִיָּד, שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה – עַל אֵיבָרִיָּה לְשִׁפָּא [נִכְנָסוּ עֲצָמוֹתָיו לְמִקּוֹם חֲבוּרָם שֶׁשִּׁפּוּ מִשָּׁם – רש"י]. וְלֹא הָיָה קָא מַעֲלִין לִיָּה לְמַתִּיבָתָא דְרִקִּיעָא [לִישָׁא וְלִיתֵּן עִם שְׂאֵר הַחֲכָמִים – רש"י] – וְאֵל עֲמֹו תִּבְיָאֲנוּ. וְלֹא הָיָה קָא יָדַע מִשְׁקַל וּמִשְׁרַח [לִישָׁא וְלִיתֵּן – רש"י] בְּשִׁמְעָתָא בְּהָדִי רַבֵּן – יָדָיו רַב לוֹ [וְהָיָה לוֹ כֹחַ לְרִיב רִיבוֹ, וְהָיָה דְכְּתִיב "וְדָוִד", לְשׁוֹן מִלְחָמָה הוּא, מִלְחָמָתָה שֶׁל תּוֹרָה – רש"י]. לֹא הָיָה קָא סִלְקָא לִיָּה שֶׁמַּעֲתָא אֲלִיפָא דְהַלְכָתָא [לֹא הָיָה זוֹכֵה לֹמֵר דְּבָר הַמִּתְקַבֵּל – רש"י] – וַעֲזָר מַצְרִי תִּהְיֶה". **שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה – תִּפְלַת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה –** הַכּוֹנֵה לְהִרְבָּה תְּפִלוֹת שֶׁהַתְּפִלָּה לְפָנָיו, עַל עֲנִינֵים שׁוֹנִים (נח"י). אֶךְ אֶפְשָׁר שֶׁהַכּוֹנֵה לְתִפְלָה הַמִּיּוֹחַדֶּת לְשִׁנְיָהֶם, וְהָיָה עַל בְּנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַשְׁרָאָה הַשְׁכִּינָה בּוֹ, וְכֵן עֲנִין נִצְחִיּוֹת מַלְכוּת דָּוִד, רָאָה שְׁמוּאֵל ב ז, יח כֹּסֶת (תְּפִלַּת דָּוִד). מַלְכִּים א ח, כב-כד (תְּפִלַּת שְׁלֹמֹה).

וְאָסָא – מֶלֶךְ יְהוּדָה. **מִפְּנֵי הַכּוֹשִׁים –** רָאָה דְּבָרֵי הַיָּמִים ב יד, י.

וְיִהוֹשָׁפָט – מֶלֶךְ יְהוּדָה. **מִפְּנֵי הָעַמּוֹנִים –** רָאָה דְּבָרֵי הַיָּמִים ב כ, ה-יב. **וְחֻזְקִיָּה –** מֶלֶךְ יְהוּדָה.

רָאָה לְסִמּוּף יְהוּדָה לְרֹאוּבֵן? וְמָה רָאָה לְהִתְחִיל בְּבִרְכַּת יְהוּדָה בְּלִשׁוֹן "וְזֹאת לִיהוּדָה"? (רש"י מכות יא, ב). שְׁאֵין לָךְ בְּבִרְכַּת כָּל הַשְּׂבָטִים מִתְחִלַּת "וְזֹאת" חוּץ מִזֶּה (רש"י סוטה שם).

שְׁבֵל אֲרָבָעִים שָׁנָה שָׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עֲצָמוֹת יְהוּדָה מִתְגַּלְגָּלִין בְּאֶרֶץ – עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבָטִים הָעָלוּ מִמִּצְרַיִם, וְהוּא שְׂאֵמֶר יוֹסֵף (שְׁמוֹת יג, ט): "וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם", עִם עֲצָמוֹתֵיכֶם, וְהָיוּ עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבָטִים שֶׁלְדוֹן קִימָת, וְיְהוּדָה אֵיבָרִיו מִתְּפָרְקִין וּמִתְגַּלְגָּלִין בְּאֶרֶצוֹ (רש"י סוטה שם).

מִפְּנֵי נְדוּי שְׁקֵבֶל עָלָיו – שְׁנֵדָה אֶת עֲצָמוֹ בְּעֶרְבוֹנוֹ שֶׁל בְּנֵימִין (רש"י סוטה שם). וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְקַבֵּל הַתְּנָאִי (רש"י מכות יא, ב), נִידִיּוֹ שֶׁל חֲכָם אֶפִּילוֹ עַל תְּנָאִי הוּא כָּא (רש"י סוטה שם).

שְׁנֹאֲמַר – בְּרִאשִׁית מִד, לב. **"וְחֻטְאֲתִי –** לְשׁוֹן נִידִיּוֹ הוּא (רש"י מכות יא, רע"ב).

לְאָבִי – צָרִיף עֵינִן לְמָה לֹא הִבִּיא הַפֶּסֶק (שם מג, ט): "וְחֻטְאֲתִי לָךְ", שֶׁהָרִי: (א) הוּא מוֹקֵדֶם יוֹתֵר, (ב) וְהוּא הַנְּדוּי שְׁקֵבֶל עַל עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה, וְלֹא סִפּוּר דְּבָרִים, (ג) בְּפִירוּשִׁי לְשִׁים (סוטה שם, ב"ק שם, מכות יא, ב) מְבִיא רִשִׁי פֶסוּק זֶה. וְאֵכֶן בְּכִמָּה כְּתִיבִיד וּבְדָפוֹס רִאשׁוֹן גּוֹרְסִים כָּאן: "לָךְ". וְאֵם הַגִּירְסָא "לְאָבִי" מְדִיקָת, אוֹלִי יֵשׁ לֹמֵר הַטַּעַם שֶׁהִבִּיא פֶסוּק זֶה דֹּקָא, מִפְּנֵי שֶׁבְּפֶסוּק זֶה מְפוֹרֵשׁ חוֹמֵר הַנְּדוּי יוֹתֵר, שְׁנֵדָה אֶת עֲצָמוֹ לְאָבִיו. וְרָאָה לְשׁוֹן רִשִׁי מִכּוֹת שֵׁם: "וְחֻטְאֲתִי לָךְ – לְשׁוֹן נְדוּי הוּא, שֶׁיָּהָא מִנְּדָה לְאָבִיו". וְרָאָה גַם בְּנִחְלַת יַעֲקֹב, אֶךְ בְּאוֹפֵן אַחֵר קֶצֶת.

כָּל הַיָּמִים – נִתְקַשְׁרִית בְּקֶשֶׁר חֻזַּק לְהִיּוֹת מִנְּדָה בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת (רש"י שם).

אָמַר מֹשֶׁה: מִי גֵרָם לְרֹאוּבֵן שִׁיזָּדָה? – יְהוּדָה – מִדְרָשׁ אַגְדָּה הוּא בְּתַנְחוּמָא, מִכֵּיּוֹן שֶׁהוֹדָה יְהוּדָה וְאָמַר: צְדָקָה מִמֶּנִּי, עֲמַד רֹאוּבֵן וְאָמַר: אֲנִי

יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט, וַה' עָזְרוֹ". דבר אחר: "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה", כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה. ואף בשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: (יהושע יט) "מִחֻבַּל בְּנֵי יְהוּדָה נָחֳלַת בְּנֵי שְׁמַעוֹן". [ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו?

שְׁהִיָּה בְּלִבּוֹ עָלָיו עַל מַה שֶּׁעָשָׂה בְּשִׁטָּים, כִּךְ כְּתוּב בְּאַנְדַּת תְּהִלִּים (מזמור צ.א)].

♦ יום שני ט"ו תשרי ♦

(ח) וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בְּמִסָּה תְּרִיבָהּוּ עַל־מֵי מְרִיבָה:

ח וללוי אמר תמיד ואוררך ואוריך אלבשתא לגבר דאשתכח חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא והנה שלים בחנתוהי על מי מצותא ואשתכח מהימן:

זש"ו וּלְלוֹי אָמַר • וְעַל לְוִי אָמַר. תְּמִיד וְאוֹרִיךְ • כִּלְפֵי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר. אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בְּמִסָּה • שְׁלֹא נִתְּלוֹנְנוּ עִם שָׂאֵר הַמַּלְיָנִים. תְּרִיבָהּוּ וְגו' • כְּתִירוֹמָם. דְּבַר אַחֵר: "תְּרִיבָהּוּ עַל מֵי מְרִיבָה", נִסְתַּקְּפָה לֹו לְבָא בְּעִלְיָה, אִם מִשָּׁה אָמַר: (במדבר כ) "שְׁמַעוּ נָא הַמּוֹרִים", אֲהֲרֹן וּמִרְיָם מַה עָשׂוּ?.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

משלים דבריו, לכן הוא מאיר ומורה כיצד לנהוג.

אשר נסיתו במסה – כשיצאו ממצרים שנסוהו בפנים, שנאמר (שמות יז, ט) "הַיֵּשׁ ה' בְּקֶרֶב בְּנֵי" (רש"י לעיל ה, טז).

שלא נתלוננו עם שאר המלינים – כאמור שם (שמות יז, ט): "וַיִּלָּן הָעָם עַל מִשָּׁה".

תריבהו וגו' – כתירומו – בחנתו על מי מצותא ואשתכח מהימן – בחנת אותו על מי מריבה ונמצא נאמן. והכונה על שבט לוי שלא נטלו חלק ב"מי מריבה" (נח"י). וראה תהלים פא, ח: "אֲבָחֶנָּה עַל מֵי מְרִיבָה", וברש"י שם: "וְאֶף־עַל־פִּי שְׁלֹוֹי וְכַחֲוֹן לִפְנֵי שִׁאתָם עֲתִידִים לְהַמְרוֹתִי בְּמֵי מְרִיבָה". אלא ששם הפסוק מדבר על כל העם, ואלו כאן מדבר על שבט לוי, שהם עמדו במבחן, ולכן הוסיף אונקלוס "ואשתכח מהימן".

דבר אחר – כי לפירוש הראשון קשה שהיה לו לומר: תבחנהו ולא תריבהו (משכיל לדח).

"תריבהו על מי מריבה", נסתקפת – לשון עלילה בארמית (ספר הדברות, כמו:

התעללת (ראה רש"י בראשית מג, יח).

לו – לשבט לוי. ואף שהעלילה היתה על אהרן ומרים (כפי שמסיום). יש לומר כיון שהם היו מראשי השבט, הדבר השפיע על כל השבט.

לבוא בעלילה – וזהו פירוש "תריבהו", רבת עמו על לא עול בכפיו (רא"ם).

יהודה רב מהם, וינחלו בני שמעון בתוך נחלתם.

ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשמים – במעשה ומרי בן סלוא נשיא שבט שמעון.

כך כתוב באנדת תהלים – מדרש תהלים צ, ג. תורה ח

(ח) וללוי אמר – ועל לוי אמר – ולא שאמר בן ללוי עצמו, וכן "לבנימין אמר", וליוסף אמר" (רא"ם), שהרי דבר אל השכינה בלשון נוכח (וכפי שאומר רש"י בהמשך). והדבור אל השבטים היה בלשון נסתר, ואם בן לא אליהם דבר, אלא עליהם ובעבורם.

תמיד ואוררך – כלפי שכינה הוא מדבר – ולא כלפי לוי, שהרי האורים ותמים הוא כתב שם המפורש (כמו שפירש רש"י בשמות כח, ל), ולא שיה לומר בן ללוי עצמו. וגם הרי בהמשך הוא אומר "לאיש חסידך", ואם בן בנדיאי כלפי שכינה הוא אומר. ויש לומר שמשום כך הפך השם והקדים "תמיד" ל"אוררך", משום שמה שהם נקראים "אורים ותמים", זהו מפני "שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו" (כלשון רש"י שם). והינו תחלה היה מאיר דבריו ואומר מה לעשות, ואחר כך היה משלים ומקיים הדברים, אבל בשמדבר אל השכינה הסדר הוא הפוך, שפיון שהקדוש־ברוך־הוא

בקשת משה כאן: "ועזר מצריו תדינה". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה – הרמז הוא במה שהתחיל את ברכת שמעון בלשון "שמע", שזה רומז לשמעון, שנאמר בן על שם (בראשית כט, לג) "כי שמע ה'" (גרא). ואיתא בספרי: "מלמד שנתפלל משה על שבטו של שמעון, אמר לפניו: רבונו של עולם, כל זמן ששבטו של שמעון שרוי בצער ומתפלל לפניך – אתה מעלה אותו מתוכה. ואל עמו תביאנו – שקרבו עמו לברכה, שנאמר (שופטים א, א) ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי".

ואף בשחלקו ארץ ישראל – כלומר, לא רק לענן ברכה אנו מוצאים ששמעון קבל את ברכתו מתוך ברכותיו של יהודה, אלא גם בחלקת הארץ, ששם מפורש בכתוב (ולא ברמז כמו כאן). ששמעון לקח את נחלתו מחבל יהודה.

נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר – יהושע יט, ט.

"מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון" – וכתב הרמב"ן שגם דבר זה נרמז בלשון הכתוב כאן "ידיו רב לו", שפירושו: "יָקַח מִצְרָיו וַיִּכְבוֹשׁ מֵהֶם אַרְצוֹת רְבוֹת יוֹתֵר מִן הָרָאיוּ לוֹ בְּנִחְלָתוֹ, כִּדִּי שִׁינְחִיל מִנְחָלָתוֹ לְשִׁמְעוֹן אַחִיו, הוּא שְׁנָאֵמַר: מִחֻבַּל בְּנֵי יְהוּדָה נָחֳלַת בְּנֵי שְׁמַעוֹן, כִּי הָיָה חֶלֶק בְּנֵי

(ט) הָאֹמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנוֹ לֹא יָדַע כִּי שְׁמָרוּ אֶמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ וַיִּצְרוּ:

ט דעל אָבוהי ועל אַמָּה לא רחם בד חבו מן דינא ואפסי אחוהי ובנוהי לא נסיב ארי נטרו מטרת מימרה וקנמה לא אשניו:

כ"י – הָאֹמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו • כְּשֶׁחָטְאוּ בַּעֲגֹל וְאֶמְרָתִי: (שמות לב) "מִי לֹה' אֵלִי", נֶאֱסָפוּ אֵלֵי כָל בְּנֵי לִוִּי, וְצִוִּיתִים לְהִרְגֹת אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאָחִיו מֵאָבִיו, וְכֵן בְּנָיו מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לִוִּים הֵם וּמִשְׁבֵּט לִוִּי לֹא חָטָא אַחַד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לִוִּי". כִּי שְׁמָרוּ אֶמְרָתְךָ • לֹא יָהִי לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וּבְרִיתְךָ וַיִּצְרוּ • בְּרִית מִלֵּחַ, שְׁאוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמְלִין אֶת בְּנֵיהֶם (ספרים אחרים: אוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר, שִׁיִּשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 39)

נֶאֱסָפוּ אֵלֵי כָל בְּנֵי לִוִּי וְצִוִּיתִים לְהִרְגֹת • • וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רש"י קתב בפקשת תשא (לב, כט) שהפניהם זכו לכהונה מפני שהענישו את עובדי העגל, ולקאורה, על פי זה הרי זה צריך להיות בכל שבט לוי, לאו דוקא פניהם. וראה רש"י במדבר ג, יב (והלויים, שלא עבדו עבודת אלילים, נבחרו תחתיהם) ודברים י, ח (וטעיתם בעגל, ובני לוי לא טעו), שפרש על הלויים. אבל בשניהם פרש הטעם דלא טעו בעגל, ולא שהרגו. ואין כאן מקומו.

(י) יִירוֹ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יְשִׁימוּ כְּטוֹרָה בְּאַפָּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבִּיחֶךָ: כ"י – יִירוֹ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיָן אֵלֹו לְכָךְ. וְכָלִיל • עוֹלָה.

אשל אברהם – הרב אלעזר

כִּי שְׁמָרוּ אֶמְרָתְךָ – "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים" – שְׁמוֹת כ, ג. וְהוּא פִּירוּשׁ "אֶמְרָתְךָ" (ולא תוֹרָתְךָ), מֵה שְׁאֵמְרָתָ לָהֶם בַּעֲצָמָךְ, כִּי הַדְּבָרוֹת "אֶנְכִי" ו"לֹא יִהְיֶה לָךְ", שְׁמָעוּ וְשִׁירוֹת מִפִּי הַגְּבוּרָה (דבך טוב). וּבְרִיתְךָ וַיִּצְרוּ – בְּרִית מִלֵּחַ – שְׁנִקְרָאת "בְּרִיתְךָ", כְּאִמּוֹר (בראשית יד, ט"ז) "וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר .. הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר" (רא"ם). שְׁאוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר – אָבִל אֵלֹו שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּרִים וַיִּצְאוּ מִשָּׁם, מָלוּ אוֹתָם בַּמִּדְבָּרִים בְּלִיל פֶּסַח, כְּאִמּוֹר בְּרִש"י שְׁמוֹת יב, ו. שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם – כְּאִמּוֹר בִּיהוֹשֻׁעַ ה, ה: "כִּי מְלִים הָיוּ כָּל הָעָם הַיִּצְאִים, וְכָל הָעָם הַיִּלָּדִים בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מָלוּ". וְהַטַּעַם מִשּׁוֹם חוֹלְשֵׁת הַדֶּרֶךְ, אוֹ מִשּׁוֹם שֶׁלֹא נִשְׁבָּה לָהֶם רוּחַ צְפוּנִית (ראה יבמות עא, סע"ב – עב, רע"א). וְהֵם הָיוּ מוֹלִין – גַּם בְּהִיוֹתָם בַּמִּדְבָּרִים. וּמְלִין אֶת בְּנֵיהֶם – גַּם בְּהִיוֹתָם בַּמִּדְבָּר. תורה י

(י) יִירוֹ מִשְׁפָּטֶיךָ – רְאוּיָן אֵלֹו לְכָךְ – כְּלֹמֶר, רְאוּיָים הֵם לְכָךְ שֶׁהִשְׁלַ

מִמֶּשׁ (שְׁאִינָן מִיִּשְׂרָאֵל), שֶׁהָרִי הַנָּשִׁים לֹא הִשְׁתַּתְּפוּ בַּחֲטָא הָעֵגֶל. וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ – וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל (רש"י שם). וְהוּא פִּירוּשׁ "וְאַתָּה אָחִיו לֹא הִכִּיר". אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ – וְהוּא פִּירוּשׁ "וְאַתָּה בְּנֵיו לֹא יָדָע". וְכֵן עָשׂוּ – כְּאִמּוֹר (שְׁמוֹת לב, כח): "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לִוִּי כְּדִבְרַ מֹשֶׁה". וַיֵּשׁ לְעֵין כְּכֹנֶנֶת רִש"י בַּפְּנִים, הָאֵם "הָאֹמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וּגו'" מִדְּבַר עַל צוּי מִשָּׁה לְבָנֵי לִוִּי, אוֹ עַל עֲשִׂית הַצּוּי עַל־יְדֵי בְנֵי לִוִּי. וּמֵאֲרִיכוֹת לְשׁוֹן רִש"י "וְצִוִּיתִים לְהִרְגֹת וכו'", וּמִסִּים "וְכֵן עָשׂוּ", מִשְׁמַע קֶצֶת שְׁמִפְרֵשׁ הַפְּסוּק עַל הַצּוּי שֶׁל מִשָּׁה. אֶךְ רִש"י בְּיוֹמָא שָׁם נו, ב מִפְרֵשׁ עַל הַעֲשִׂיָה, שֶׁכְּתִב שָׁם: "הָאֹמֶר לְאָבִיו – וּלְאִמּוֹ מִמֶּשׁ הָעֵגֶל, לֹא רָאִיתִיו, נַעֲשׂוּ אֲבֹרִים עֲלֵיהֶם לְנֶקֶם נִקְמָתוֹ שֶׁל מִקּוֹם". וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ "אָבִיו" מִמֶּשׁ, ו"אָחִיו" מֵאָבִיו, וְכֵן "בְּנָיו" מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לִוִּים הֵם, וּמִשְׁבֵּט לִוִּי לֹא חָטָא אַחַד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר – שְׁמוֹת שָׁם. "כָּל בְּנֵי לִוִּי" – מִכָּאן שֶׁלֹא הִשְׁבֵּט בֶּשֶׁר (רש"י שם).

אֵם מִשָּׁה אֹמֶר – בַּמִּדְבָּר כ, י. "שְׁמָעוּ נָא חֲמוּרִים" – סִרְבָּנִים, שׁוֹטִים, מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם (רש"י שם). אֲהֵרִן וּמִרְיָם מֵה עָשׂוּ – אָבִל רָאָה רִש"י תְּהִלָּים קו, לג: "כִּי הִמְרוּ – מִשָּׁה וְאַהֲרֹן אֶת רוּחָם, בְּשִׁמְעוֹ נָא הַמּוֹרִים". וַיֵּשׁ לִזְמֹר, שֶׁכִּינֹן שְׁאֲהֵרִן שִׁתַּק וְלֹא מִיָּחָה בַּמִּשָּׁה, לְכֵן נִחָשׁ לוֹ כְּאִלּוֹ גַּם הוּא אֹמֶר, אָבִל בְּפִעֵל רַק מִשָּׁה אֹמֶר כֵּן, וְעַל־כֵּן בָּא מִשָּׁה בְּטַעֲנָה לֹה'. תורה ט

(ט) הָאֹמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו • כְּשֶׁחָטְאוּ [יִשְׂרָאֵל] – כֵּן הוּא בְּדָפוֹס רִאשׁוֹן. בַּעֲגֹל וְאֶמְרָתִי – שְׁמוֹת לב, כו. "מִי לֹה' אֵלִי" – יָבֵא אֵלִי (רש"י שם). נֶאֱסָפוּ אֵלֵי "כָּל בְּנֵי לִוִּי", וְצִוִּיתִים – בְּשֵׁם ה', כְּאִמּוֹר (שְׁמוֹת לב, כז): "כֹּה אֹמֶר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל". לְהִרְגֹת – כְּאִמּוֹר (שם): "שִׁימוּ אִישׁ חֶרְבּוֹ עַל יָרֵכוֹ .. וְהִרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו .. וְאִישׁ אֶת קָרֹבּוֹ". אֶת אָבִי אִמּוֹ – נִרְאָה שֶׁזֶהוּ פִּירוּשׁ "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ", אָבִי אִמּוֹ. שֶׁכִּינֹן שְׁוֹהֵרֵג אֶת אָבִי אִמּוֹ, הָרִי הַפְּגִיעָה הִיא גַּם בְּאִמּוֹ. וְאִין לִזְמֹר שֶׁהִרְגוּ אֶת אִמָּם

(יא) בָּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפָעַל יָדָיו תִּרְצֶה מַחֲזֵ מִתְּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוֹמוֹן: ם

יא בָּרַךְ יי נכסוהי וקרפן ידוהי תקבל פרעוא
תבר חרצא דסנאוהי ודבעלי דכבוהי דלא
יקומון:

זשׁׁ • מחץ מתנים קמיו • מחץ קמיו מפת מתנים, בענין שנאמר: (תהלים ט) "ומתניהם תמיד המעד", ועל המעוררין על הכהנה אמר בן. דבר אחר: ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם עובדי כוכבים, והתפלל עליהם, לפי שהיו מועטים: י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד פמה ורבבות. לכה נאמר: "ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה". ומשנאיו מן־יקומון • מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה.

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עָלָיו חַפָּה עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שִׁכּוֹן: ם

יב לְבַנְיָמִן אָמַר יְחִימָא דיי ישרי לרחצן
עלוהי יהי מגן עלוהי כל יומא ובאריעה
תשרי שכתא:

זשׁׁ • לְבַנְיָמִן אָמַר • לפי שברפת לוי בעבודת הקרבנות ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו, סמך זה לזה, וסמך יוסף אחרי שואף הוא משכן שילה היה בני בחלקו, שנאמר: (שם עח) "וימאס באהל יוסף וגו'", ולפי שבית עולמים חביב משילה, לכה הקדים בנימין ליוסף. חפף עליו • מכסה אותו ומגן עליו.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בנגד פמה ורבבות, לכה נאמר: "ברך ה' חילו – משמע חיל היוצא למלחמה מבני לוי (עמר נקא). או שפירוש: כח, שבין שהיו מועטים היו צריכים לברכה שיהיה להם כח לנצח את היונים.

ופעל־ידיו תרצה" – אולי הפונה על שפכנו עצמם להלחם מועטים כנגד רבים, ואפשר שאין זה דבר הנרצה, שהרי אין סומכים על הנס, ועל־כן בקש משה שה' יתרצה במעשיהם, ויתן להם נצחון בדרך נס.

ומשנאיו מן יקומון – "מחץ .. קמיו ומשנאיו" מהיות להם תקומה – זהו פירוש "מן יקומון". תורה יב

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר – לפי שברפת לוי בעבודת הקרבנות – בלעיל פסוק י. ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו – בלעיל פסוק י.

סמך זה לזה – אף שבנימין הוא אחרון השבטים.

וסמך יוסף אחרי, שאף הוא משכן שילה היה בני בחלקו, שנאמר – שם עח, סו.

"וימאס באהל יוסף וגו'" – הוא שילה, שהוא בחלקו של יוסף (רשי שם). ולפי שבית עולמים חביב משילה, לכה הקדים בנימין ליוסף – אף שיוסף קדם לבנימין, ומשכן שילה קדם לבית המקדש.

שהיא הכאה גדולה, שמפילו לגמרי, ומשום כך נקראת "מפת מתנים", על שם המכה הגדולה (ע"פ גר"א). וגם משום ש"מחץ" מוסב גם על משנאיו, בלעיל פסוק י. ואם כן בהכרח שמוסב על קמיו ולא על מתנים (ש"פ).

בענין שנאמר – תהלים ט, כד. "ומתניהם תמיד המעד" – הזכיר המעידה במתנים, כי עיקר כח החיות של אדם בקומה ובכח, הוא חוץ המתנים (ר"ק שם).

ועל המעוררין על הכהנה אמר בן. דבר אחר: ראה שעתידין חשמונאי ובניו – שהיו בחינים.

להלחם עם היונים והתפלל עליהם, לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר – המפרשים התקשו למצוא מקור לדברי רש"י אלו שהיו י"ב בני חשמונאי, וגם למה הזכיר את אלעזר בנפרד משאר בני חשמונאי, ואם מפני גבורתו היה לו להזכיר את יהודה המכבי (באר בשדה). ואולי יש לומר, שרש"י מרמז כאן ש"ב בני חשמונאי היו כנגד י"ב שבטי ישראל, ואלעזר היה כנגד שבט י"ג שהוא שבט לוי, ולכן הזכיר את אלעזר בפני עצמו, כמיצג את שבט לוי, ונקרא בן על שם אלעזר בנו של אהרן. גם יש לומר, שבשם "אלעזר" יש גם רמז לעזרת האל שהיה להם במלחמה זו.

עליהם להורות משפטיה, מפני כל המעלות שהזכיר עליהם קודם, ולא שהוא סיפור דברים על מה שעשו (רא"ס). וזו הסבה שאמר עליהם תחלה שבחים, מה שלא עשה בן בשום שבט, כדי לומר שאכן הם ראויים להיות מורי הוראה בישראל, שהיא המעלה שברכות (ע"פ ש"פ).

ובליל – עולה – שהיא עולה כלה לה' (ראה רש"י שמות יח, יב). וראה גם שמואל א, ט: "ויעלה עולה כליל לה'". ואף שמצינו לשון "כליל" גם על מנחת כהן (ראה ויקרא ו, טו), ובמאמר (תהלים נא, כא) "עולה וכליל", הרי שסתם "כליל" מוסב על העולה. ומה שנקט משה דוקא את קרבן עולה, ולא אמר סתם קרבנות? יש לומר מפני שרצה לרמוז בזה שגם שבט לוי הוא כליל לה' כמו קרבן עולה, שלא היה בהם אחד שחטא, כמו שכתב רש"י לעיל. תורה יא

(יא) מַחֲזֵ מִתְּנִים קָמְיוֹ – "מחץ .. קמיו" – הקמים נגדו.

מפת "מתנים" – מכאן בזה, שאין פירושו שימחץ המתנים של קמיו, כי אז היה צריך להיות כתוב: מחץ מתני קמיו, אלא סרסדה ודרשהו: מחץ קמיו מפת מתנים (ספר הוכחו). ולא פירש: מחץ במתנים את קמיו, משום שיש הבדל בין הכאה במתנים, שאינו מפיל לגמרי את הקמים נגדו, לבין "מפת מתנים",

כָּל־הַיּוֹם • לַעֲוֹלָם. מִשְׁנֹבְחָהּ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שָׂרְתָה שְׂכִינָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר. **וַיִּבֶן כְּתָפָיו שָׁכֵן • בְּגִבְהַ אֶרְצוֹ** הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי, אֲלֹא שְׁנִמוּךְ כ"ג אֲמָה מֵעֵין עֵיטָם, וְשֵׁם הָיָה דַעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לְבִנּוּתוֹ, כְּדֹאִיתָא בִּשְׁחִיטַת קֳדָשִׁים: 'אֲמַרִי נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא', מִשּׁוֹם דְּכַתִּיב: "וַיִּבֶן כְּתָפָיו שָׁכֵן", אֵין לָךְ נֶאֱחָ בַּשּׁוּר יוֹתֵר מִכְּתָפָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 146)

אֲמַרִי, נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲמֹר לְהֹאִיר אֹר אֶלְקִי לְכָל הָעוֹלָם, עַד לְחֻלְקוֹ הַכִּי נִמּוּךְ. לָכֵן לֹא הָיָה גְבוּהָ לְגִמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אִזּוּ הָיָה נַעֲלָה מִכְּדִי שִׁיּוּכָל לְהֹאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֲלֹא נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא, וְאִזּוּ הוּא שִׁיּוּךְ וְקָרֹב לַעֲוֹלָם. וְהוּא הָדִין לְמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי שֶׁבַתּוֹךְ כָּל יְהוּדִי: כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שָׁבוּ אֵינָהּ בִּבְחִינַת הַתְּנַשּׁאוֹת וְהַבְּדֵלָה מִנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית, גּוֹפּוֹ, וְחֻלְקוֹ בְּעוֹלָם, אֲלֹא הִיא מִתְעַסְקַת אִתָּם וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, בְּכָדִי לְבָרֵם וּלְזַכְכֵם – נַעֲשִׂים כָּלֵם מִשְׁכֵּן וּמִקְדָּשׁ לְהַשְׁרָאת הַשְׂכִּינָה.

עטרת מרים

א הִנֵּה יוֹם מְיוֹחֵד לֹא בָּא לְיַהֲוָה
וְחֻלְק שְׁלֹלָךְ שִׁשְׁלֹו חֲבָלִים מִמּוֹךְ
מִימֹות עוֹלָם יָשׁוּב לָךְ וְחֻלְק בְּקִרְבְּךָ:
ב עֲתָה יִפְרֹשׁ אִיד יָשׁוּב לָהֶם שְׁלֹלָם
וְאִסְפֵּתִי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הֵם חֵיל
גוֹ וּבְנֵי אֶל־יְרוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה
וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנִשְׁפָּסוּ וְיִפְּלוּ
הַבָּתִּים וְאִבְנֵיהֶם יִדְמֹסוּ בְּרַגְלֵיהֶם
וְהַנְּשִׁים תִּשְׁכַּבְנָה וְיִאֲסּוּ וְיִצְא
חֲצִי הָעִיר בַּגּוֹלָה וְיִתֵּר הָעָם
הַחֲצִי הַנִּשְׁאָר לֹא יִפְרֹת מִן־הָעִיר
וְיִשְׁאָרוּ מִמָּקוֹם: ג וְיִצְא יְהוָה
וְנִלְחֶם בְּגוֹיִם הֵהָם וְלֹאֲבָרֵם

הפטרה ליו"ט ראשון של סוכות

זכריה פרק יד

יֵד א הִנֵּה יוֹם־בָּא לְיַהֲוָה וְחֻלְק שְׁלֹלָךְ
בְּקִרְבְּךָ: ד וְאִסְפֵּתִי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֶל־
יְרוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה וְנִלְכְּדָה הָעִיר
וְנִשְׁפָּסוּ הַבָּתִּים וְהַנְּשִׁים תִּשְׁכַּבְנָה וְיִצְא
חֲצִי הָעִיר בַּגּוֹלָה וְיִתֵּר הָעָם לֹא יִפְרֹת
מִן־הָעִיר: ג וְיִצְא יְהוָה וְנִלְחֶם בְּגוֹיִם
הֵהָם בְּיוֹם הַלְחָמּוֹ בְּיוֹם קָרֹב: ד וְעִמְדוּ

עטרת מרים

בְּיוֹם הַלְחָמּוֹ בְּיוֹם קָרֹב כְּמוֹ
שְׁנִלְחָם עִם מְצָרִים בְּיוֹם מִלְחָמָה יִס־
סוּף (שְׁמוֹת יד): ד מִשָּׁל הוּא, כְּאֵלּוּ
וְעִמְדוּ רַגְלֵיךְ שֶׁל הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא
בְּיוֹם־הַהוּא עַל־יְהוָה הַזֵּיתִים
אֲשֶׁר הוּא עַל־פָּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּשׁ
בְּמִזְרְחָהּ וְנִבְקַע הָר הַזֵּיתִים
מִחֲצִי מִזְרְחָהּ וְיִמָּה מִמִּזְרָח לְמַעַרְב
גִּיָּא גְדוּלָה מְאֹד לְמַעַן יִנְסוּ הַגּוֹלִים
מִי־הַשָּׁבָאִים דְּרֹךְ הַכָּעַק וְיִשָּׁשׁ חֲצִי
הָהָר צְפֹנָה לְצֵד צָפוֹ וְחֲצִי נִגְבָּה
לְצֵד דָּרוֹם: ה וְנִסְתָּם אִזּוּ תִּנְסוּ מִי־
הַשָּׁבָאִים, דְּרֹךְ גִּיָּא־הָרִי אֲשֶׁר בֵּין

רַגְלֵיךְ בְּיוֹם־הַהוּא עַל־יְהוָה הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל־פָּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּשׁ וְנִבְקַע הָר הַזֵּיתִים
מִחֲצִי מִזְרְחָהּ וְיִמָּה גִיָּא גְדוּלָה מְאֹד וְיִשָּׁשׁ חֲצִי הָהָר צְפֹנָה וְחֲצִי נִגְבָּה: ה וְנִסְתָּם

אשל אברהם – הרב אלאשילי

כְּדֹאִיתָא בִּשְׁחִיטַת קֳדָשִׁים – וְכַהֲדִים
נְד, ב.
אֲמַרִי נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא, מִשּׁוֹם
דְּכַתִּיב: "וַיִּבֶן כְּתָפָיו שָׁכֵן" – נַעֲשֶׂה
אוֹתוֹ נִמּוּךְ מַעֲט, וְנִבְנְהוּ בִּירוּשָׁלַיִם
שֶׁהִיא לְמַטָּה, כְּדְּכַתִּיב "כְּתָפָיו", וְלֹא
כְּתִיב "רֹאשׁוֹ" (רש"י שם).
אֵין לָךְ נֶאֱחָ בַּשּׁוּר יוֹתֵר מִכְּתָפָיו –
וְלָכֵן לֹא נִבְנְהָ הַמִּקְדָּשׁ בְּמָקוֹם הַכִּי
גְבוּהָ, אֲלֹא נִמּוּךְ מַעֲט כְּבִין כְּתָפֵי הַשּׁוּר
(שפ"ח). שֶׁהַשּׁוּר כְּשִׁמוּשׁ הַמַּחְרִישָׁה
עָקֵר כָּחוֹ הוּא בְּכְתָפָיו (באר בשדה). וְיִצְאָה
רש"י לְקַטֵּן פְּסוּק יוֹ שֶׁהַשּׁוּר כָּחוֹ קָשָׁה
וְאֵין קָרְנֵי נְאוֹת". תורה יג

וַיִּבֶן כְּתָפָיו שָׁכֵן – בְּגִבְהַ אֶרְצוֹ הָיָה
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי – כְּמוֹ בֵּין כְּתָפֵי
הַשּׁוּר, שֶׁהֵם גְּבוּהִים מִכָּל הָאֲבָרִים
[מִלְכָּד הָרֹאשׁ] (ספרי).
אֲלֹא שְׁנִמוּךְ עֲשָׂרִים וְשֹׁלֹשׁ אֲמָה
מִ"עֵין עֵיטָם" – מִנְּמוֹן בָּאָה אִמַּת הַמֵּיִם
לְבֵית טְבִילַת שֶׁעַר הַמֵּיִם שֶׁעַל הַחוּמָה,
וְלִפִּי עֲנִין הַמִּקְרָאוֹת נִרְאָה לִי שֶׁהוּא
"מֵעֵין מִי נִפְתּוּחַ" הָאֲמֹר בְּסִפֵּר יְהוֹשֻׁעַ
(טו, ט), שֶׁמֶשֶׁם הַגְּבוּל מִשְׁפַּע וְיִוֹרֵד
לְמִזְרָח וּלְמַעַרְב (רש"י יוֹמָא לֹא, א).
וְשֵׁם הָיָה דַעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לְבִנּוּתוֹ –
מִשּׁוֹם שֶׁהוּא הַמָּקוֹם הַכִּי גְבוּהָ שֶׁבְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל (רש"י שְׁבַת קִמָּה, ב).

חֲפָה עָלָיו – מְכַסֶּה – וְהוּא לְשׁוֹן
"חֹפֶף", מִלְשׁוֹן חֹפֶי. רֹאֵה רש"י יְרֵמְיָה
(יד, א): "וְחֹפֶף – לְשׁוֹן כְּסוּי". אֲבָל רֹאֵה
רש"י נִזִּיר מִב, א שֶׁמִּפְרֹשׁ מִלְשׁוֹן גְּרוֹד
וְשִׁפְשׁוּף.
אוֹתוֹ וּמִגֵּן "עָלָיו" – שֶׁהַכִּסּוּי נִוָּעַד
לְהִגֵּן עָלָיו.
כָּל הַיּוֹם – לַעֲוֹלָם – כְּאֵלּוּ אֲמַר: כָּל
הַיָּמִים. כִּי ה' שֶׁהוּא חֹפֶף וּמִגֵּן עָלָיו,
הוּא מִגֵּן עָלָיו כָּל הַיָּמִים (רֹאֵם).
מִשְׁנֹבְחָהּ יְרוּשָׁלַם לֹא שָׂרְתָה
שְׂכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר – וְאִף עֲתָה שֶׁבֵּית
הַמִּקְדָּשׁ הָרַב, הַשְׂכִּינָה עֲדִין שׁוֹרָה שָׁם
(נח"י).

עטרת מרים

עטרת מרים

וַיֵּשְׁבוּת שָׁם וּלְשׁוֹנוֹ תִּמְכַּח בְּפִיהֶם: יג וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְהוֹמַת־יְהוָה רַבָּה בָּהֶם לַעֲרֹב דַּעְתָּם לְחַפְּכֶם לְשַׁעֲנוֹ וְהַחֲזִיקוּ בְּאֶשֶׁר יִחוּץ אִישׁ מִמֶּה יָד רָעָהוּ וְלִעֲוֹי וּלְסַעֲדוֹ, לִפְתָּח וּלְעֹלְתָהּ יָדוֹ שֶׁל הַנַּעֲרָה עַל־יָד רָעָהוּ לְחַבּוּתוֹ לִמְעַן יַעֲזֹבוּ, כִּי בַּעֲבוּר בְּלִבָּל הַדַּעַת אֵינִי מִכְחִין בֵּין אוֹהֵב לְאוֹיֵב: יד וְגַם יִתֵּר הָעָם שֶׁל יְהוָה אֲשֶׁר תִּשְׁאָר בִּירוּשָׁלַם בִּירוּשָׁלַם אַחֵר שִׁירָאוֹ שֶׁהָעָם ה' הַנּוֹסִים לָבֹן וְאֶסְפָּה חֵיל עוֹשֵׂר בְּלִיְהוָה סָבִיב כִּי בָּאוּ לְמִלְחָמָה וּבְנֵים חֲמִידָם מְחַדָּת וְזָהָב וְכֶסֶף וּבְנֵי לָרֵב מְאֹד: טו כְּמוֹ הַמִּנְפָּה הָאֲמוּרָה לְמַעֲלָה (יד יב) הַמֶּקֶץ בִּשְׂרֹו גֹר וְכֵן תִּהְיֶה מִגִּפְתַּת הַפּוֹס הַפֶּרֶד הַנִּמָּל וְהַחֲמוּר וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמַּחֲנוֹת הַהֵמָּה כַּמִּנְפָּה הַזֹּאת: טז וְהָיָה כָּל־הַנּוֹתָר מִכָּל־הַנּוֹסִים הַבָּאִים לְחָלָם עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ אֶל יְרוּשָׁלַם מִדִּי שָׁנָה בְּשָׁנָה

הַהֵרִים שְׁמִשְׁנֵי צָדֵי הַנָּיָא, כִּי־יִנְיַע גִּיְהָרִים אֶל מְקוֹם אֶצֶל וְנִסְתָּם לְשָׁם בְּאֶשֶׁר נִסְתָּם נְסוּ אֲבוֹתֵיכֶם בַּיּוֹם הַהוּא מִפְּנֵי הָרָעַשׁ הָאָרֶץ שֶׁהָיָה בִּימֵי עֲזִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְכֹא וְאֵי יְהוָה אֱלֹהֵי וְכָל הַמַּלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים לְהוֹיֵת עִמָּךְ בְּעֶרְתָּךְ לְלַחֵם מוֹל גֹּא: יז וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא לֹא־יִהְיֶה אֹרֶךְ

גִּיְהָרִי כִי־יִנְיַע גִּיְהָרִים אֶל־אֶצֶל וְנִסְתָּם בְּאֶשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי הָרָעַשׁ בִּימֵי עֲזִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְכֹא יְהוָה אֱלֹהֵי כָל־קְדוֹשִׁים עִמָּךְ: יח וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא לֹא־יִהְיֶה אֹרֶךְ יְקָרוֹת וְקַפְאוֹן: יט וְהָיָה יוֹם־אֶחָד הוּא יִנְדַּע לִיהוָה לֹא־יוֹם וְלֹא־לֵילָה וְהָיָה לְעַת־עָרֵב יְהִי־הָאֹרֶךְ: כ וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִצְאוּ מִיַּם־חַיִּים מִירוּשָׁלַם חֲצִים אֲלֵהֶם הַקְּדֻמוֹנִי

יְקָרוֹת בְּחִירָה, וְלֹא יִהְיֶה וְקַפְאוֹן חֲשָׁד כְּדָר הַמִּנְפָּה, רַחֲמָנָא לִצְלוּ יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אִזְּבוּכֵם בְּדַעְתָּם וְלֹא יִבְרִיז אִם הָיָה הַכֶּנֶה לְתַשׁוּעָה אוֹ לְכִלּוֹן: כא וְהָיָה הַדָּרֵךְ הַזֶּה יוֹם־אֶחָד הוּא יִנְדַּע הוּא נִדְרַע לִיתְהוָה מִתִּי יִתֵּה מִיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה לֹא יוֹם וְלֹא־לֵילָה כִּי לֹא יִדְעוּ מַה הוּא, הַטּוֹבָה אִם רָעָה וְהָיָה לְעַת־עָרֵב יְהִי־הָאֹרֶךְ אוֹ יִבְרִיז בְּטוֹבָה תִּתְשׁוּעָה: כב וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא כִּשְׁבָקֶךָ חֵר הַיָּמִים מִן הַמְּוֹרָח לְמַעֲרֵב יִצְאוּ מִיַּם־חַיִּים נוֹבְעִים מִירוּשָׁלַם חֲצִים אֲלֵהֶם הַקְּדֻמוֹנִי הַמְּוֹרָח וְחֲצִים אֲלֵהֶם הָאֲחֵרִין הַמַּעֲרָבִי, דָּרָךְ אוֹתָהּ בְּקִיעָה בְּקִיץ וּבְחָרֶף יִהְיֶה: כג וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד שֶׁכָּל הַנּוֹסִים יַעֲזֹבוּ אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְיִצְאוּ שָׂאִין עִמּוֹ אֶל יָבֵר וְשָׂמוּ אֶחָד שֶׁהָיָה שְׂמוֹ נִזְכָּר בִּי כָּל־ס: כד עַם יִשְׂרָאֵל הָרִים סָבִיב לָהּ יִסּוֹב יִתְפַּד כָּל־הָאָרֶץ לְהוֹיֵת אֶרֶץ מִישׁוֹר בְּעָרְכָה מִגִּבְעָה לְרִמּוֹן הַעֲזוּדָת מִגִּבְעָה יְרוּשָׁלַם וְרִאמָה וְתִרְחָה יְרוּשָׁלַם גְּבוּלָהּ עַל הַכֹּל וְיִשְׁכְּנָה תַּחְתֵּיהָ בְּמִקְוֵה הָרִאשׁוֹן לְמַשְׁעַר מִן שַׁעַר בְּנִימִן עַד־מְקוֹם שַׁעַר הָרִאשׁוֹן וְעוֹד תִּתְרַחֵב מִצִּפּוֹן לְדָרוֹם עַד־שַׁעַר הַפָּנִים וּמִגִּבְעָה הַנִּנְאֵל עַד יָקְבִי הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה עַד עֲבָשִׁי חוּץ לְעִיר: כה יִצְאוּ וְיִשְׁכְּבוּ בָּהּ עַם הַשְׂכִּינָה וְחָרֵם לֹא יִהְיֶה־עוֹד לֹא יִהְיֶה בָּהּ שְׂמִימִן וְאֶבְדּוֹן וְיִשְׁכְּנָה יְרוּשָׁלַם לְכַבֵּשׁ: כו וְזֹאת בְּאוֹפֶן זֶה תִּהְיֶה הַמִּנְפָּה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבָאוּ עַל־יְרוּשָׁלַם לְצוֹר עַל־יְרוּשָׁלַם הַמֶּקֶץ בִּשְׂרֹו גֹל וְהַמִּסָּת הַקְּדוֹשִׁים וְהוּא עִמָּךְ עַל־רִגְלָיו וְלֹא נָפַל לְמַשְׁכָּב וְעֵינָיו תִּמְכָּנָה כְּחִירָתָן שֶׁהוּא

וְחֲצִים אֲלֵהֶם הָאֲחֵרִין בְּקִיץ וּבְחָרֶף יִהְיֶה: כז וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וְשְׂמוֹ אֶחָד: כח יִסּוֹב כָּל־הָאָרֶץ בְּעָרְכָה מִגִּבְעָה לְרִמּוֹן נִגְבִּי יְרוּשָׁלַם וְרִאמָה וְיִשְׁכְּנָה תַּחְתֵּיהָ לְמַשְׁעַר בְּנִימִן עַד־מְקוֹם שַׁעַר הָרִאשׁוֹן עַד־שַׁעַר הַפָּנִים וּמִגִּבְעָה הַנִּנְאֵל עַד יָקְבִי הַמֶּלֶךְ: כט יִצְאוּ וְיִשְׁכְּבוּ בָּהּ וְחָרֵם לֹא יִהְיֶה־עוֹד וְיִשְׁכְּנָה יְרוּשָׁלַם לְכַבֵּשׁ: לו וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּנְפָּה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבָאוּ עַל־יְרוּשָׁלַם הַמֶּקֶץ בִּשְׂרֹו וְהוּא עִמָּךְ עַל־רִגְלָיו וְעֵינָיו תִּמְכָּנָה בְּחִירָתָן וּלְשׁוֹנוֹ תִּמְכָּח בְּפִיהֶם: לז וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְהוֹמַת־יְהוָה רַבָּה בָּהֶם וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רָעָהוּ וּלְעֹלְתָהּ יָדוֹ עַל־יָד רָעָהוּ: לח וְגַם־יְהוּדָה תִּלָּחֵם בִּירוּשָׁלַם וְאֶסְפָּה חֵיל כָּל־הַנּוֹסִים סָבִיב זָהָב וְכֶסֶף וּבְנֵי לָרֵב מְאֹד: לט וְכֵן תִּהְיֶה מִגִּפְתַּת הַפּוֹס הַפֶּרֶד הַנִּמָּל וְהַחֲמוּר וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמַּחֲנוֹת הַהֵמָּה כַּמִּנְפָּה הַזֹּאת: מ וְהָיָה כָּל־הַנּוֹתָר מִכָּל־הַנּוֹסִים הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדִּי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת

עטרת מרים

להשתחוות למלך יהוה צבאות ולחג בהבאת קרבנות את-חג הספות לפי שבחג הספות תהיה המגפה הזאת ובפלת גוג, לכן ובואו בכל שנה להיות לזכרון הנס שנגעשה ביום ההוא: יז והיה אם תמצא משפחה אשר לא-יעלה מאת משפחות אמות הארץ אל-ירושלם להשתחוות

למלך יהוה צבאות או ולא עליהם יהיה לא ידר הגשם לגדל תבואתם, כי בחג הספות נגזרים גשמי שנה, וכן שלא באו וקנע מהם הגשם: יח ואם-משפחת מצרים לא-תעלה ולא באה וידוע ולא עליהם יורד הגשם כל השנים כי הנזילים משקה שדותיהם, לכן תהיה המקת הבשר המגפה שלהם, אשר יגף יהוה את-הגוים על אשר לא-יעלו לחג את-חג הספות: יט זאת העונש של המקת הבשר תהיה גמול חטאת מצרים אבל וחטאת כל-הגוים אשר לא יעלו לחג את-חג הספות גמול חטאתם תהיה מניעת הגשם: כ ביום ההוא יהיה על-מצלות הנגים

עטרת מרים

מזהב שבצוארי הסוסם באלו כתבו עליהם קדש ליהוה כי יקדישו אותם לעשות מהם כלי שרת כמו סירות לבשל, והיה הפירות בבית יהוה פמזרקים כספלים שמקבילים בהם חסם לפני המזבח שהמה מזהב: כא מרב ובחי שלמים מהבאים לבית המקדש והיה כל-סיר בירושלם

וביהודה קדש ליהוה צבאות ובאו כל-הנזבחים ובחי שלמים ולקחו מהם ובשלו בהם מכל שאלה אם קרשים הם, כי כלם יהיו קרשים ולא-יהיה כנעני נכענים מבני כנען עוד בבית-יהוה צבאות ביום ההוא כי גדולי הנזים ותנבחו להיות הם עובדי הפתנים בבית ה':

מצרים לא-תעלה ולא באה ולא עליהם תהיה המגפה אשר יגף יהוה את-הגוים אשר לא-יעלו לחג את-חג הספות: יט זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל-הגוים אשר לא יעלו לחג את-חג הספות: כ ביום ההוא יהיה על-מצלות הסוס קדש ליהוה והיה הפירות בבית יהוה פמזרקים לפני המזבח: כא והיה כל-סיר בירושלם וביהודה קדש ליהוה צבאות ובאו כל-הנזבחים ולקחו מהם ובשלו בהם ולא-יהיה כנעני עוד בבית-יהוה צבאות ביום ההוא:

♦ יום שלישי ט"ז תשרי ♦

הפמרה ליום טוב שני של סוכות

עטרת מרים

ג ויקהליו אל-המלך שלמה כל-איש ישראל בירח האתנים חרש תשרי בחג הוא החדש השביעי: ד ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את-הארון: ה ויעלו את-ארון יהוה מציון ואת-אהל מועד מנבעון ואת-כל-כלי החדש אשר באהל ויעלו העלו

מלכים א, ח

ח ג ויקהליו אל-המלך שלמה כל-איש ישראל בירח האתנים בחג הוא החדש השביעי: ד ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את-הארון: ה ויעלו את-ארון יהוה ואת-אהל

עטרת מרים

אתם הכהנים והלויים העלו את אהל מועד וכליו: ו והמלך שלמה וכל-עדת ישראל שנקהל מעצמם, וראשי העם והזקנים הנזעדים עליו ללכת אותו לפני הארון היו מזבחים צאן ובקר אשר לא יספרו ולא ימנו מרב: ז ויבאו הכהנים את-ארון ברית-יהוה

מועד ואת-כל-כלי הקדש אשר באהל ויעלו אתם הכהנים והלויים: ו והמלך שלמה וכל-עדת ישראל הנזעדים עליו אותו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא-יספרו ולא ימנו מרב: ז ויבאו הכהנים את-ארון ברית-יהוה אל-מקומו

עטרת מרים

עטרת מרים

אֶל־מִקְוָמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַכְּרוּבִים שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה, וְעָמְדוֹ בְּאֶרֶץ וְנוֹכַח הַכְּרוּבִים הָהֵם הָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת: ח כִּי הַכְּרוּבִים שֶׁנֶּעֱשׂוּ מִתְחַלְחֵל פְּרָשִׁים כְּנָפִים אֶל־מִקְוָם עֲמִידַת הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרָבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדִיו מְלֻמָּעָה: ט וַיֹּאמְרוּ

מִשְׁכּוֹ הַכְּבֹדִים לַחֲזוֹן כָּל־י הַמְּקוֹרָח וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַכְּבֹדִים בְּפָרוֹחַ שֶׁכָּנְגַר הִפְתָּח בְּאֵמָה מְרַקֶּסִין מִן הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי לִפְנֵי הַדְּבִיר בְּהִיוֹתָם הוֹחֵקִין וְכוֹלְטִין בְּפָרוֹחַ כַּעֲזוֹ שֶׁנִּי יְדִי אִשָּׁה וְלֹא יֵרָאֵה הַחוּצָה וַיְהִיו שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַד אֲשֶׁר נִגְזַר בִּימֵי יִשְׁשִׁיבִי: י אֵין בְּאָרוֹן וְכִ שְׁנֵי לָחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם מִשָּׁה בַּחֲרֹב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יא וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים הָאָרוֹן מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֵנָן מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה: יב וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד בַּחֲזָקָה וְנִעְוָה לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֵנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יג אִזּוּ בְּתֵרָאוֹת הָעֵנָן אָמַר שְׁלֹמֹה רוֹאֵה אֲנִי כִי בָּאָה הַשְּׂכִינָה, כִי יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בְּעֶרְפֶּל: יד הוֹאִיל וְכֵאֵל הַשְּׂכִינָה כְּנֹחַ בְּנִיתִי אִם כֵּן בֵּית זָכַל לָךְ וַיְהִי מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ כִּי עוֹלָמִים כִּי מַעֲתָה לֹא תִשָּׁרַח הַשְּׂכִינָה עוֹד בְּמִקְוָם אַחֵר: טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו אֶל מוֹל הָעֵם וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל עֲמִיד: טז אֵין וַיִּשָּׁבַח אֶת־פָּנָיו וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁבַח בְּעוֹרָה: טז וַיֹּאמַר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וַיְבָרֵךְ בְּכָה־יָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר: יז מִן־הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בְחֵרְתִי בְעִיר מִכָּל־שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לְהִיוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לְהִיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יח וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמַר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לֵבָבְךָ לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי הַטִּיבָתָ כִּי הָיָה עִם־לֵבָבְךָ: כ דַּרְךְ אֲתָה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶךָ הֵיכָל מִחֲלָצִיד הוֹאִי־בְנָה הַבַּיִת לְשָׁמִי: כא וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאִשָּׁב עַל־כִּפְסָא יְהוָה וְאֶבְנָה הַבַּיִת לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כב וְאִשָּׁם שָׁם

אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים
אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַכְּרוּבִים: ח כִּי
הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁים כְּנָפִים אֶל־מִקְוָם

בַּיִת: יח וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמַר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לֵבָבְךָ לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי הַטִּיבָתָ מִכָּל־שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי הַטִּיבָתָ כִּי הָיָה עִם־לֵבָבְךָ: כ דַּרְךְ אֲתָה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶךָ הֵיכָל מִחֲלָצִיד הוֹאִי־בְנָה הַבַּיִת לְשָׁמִי: כא וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאִשָּׁב עַל־כִּפְסָא יְהוָה וְאֶבְנָה הַבַּיִת לְשָׁם

הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרָבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדִיו מְלֻמָּעָה: ט וַיֹּאמְרוּ הַכְּבֹדִים וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַכְּבֹדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיְהִיו שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י אֵין בְּאָרוֹן וְכִ שְׁנֵי לָחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם מִשָּׁה בַּחֲרֹב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יא וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֵנָן מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה: יב וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֵנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יג אִזּוּ בְּתֵרָאוֹת הָעֵנָן אָמַר שְׁלֹמֹה רוֹאֵה אֲנִי כִי בָּאָה הַשְּׂכִינָה, כִי יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בְּעֶרְפֶּל: יד הוֹאִיל וְכֵאֵל הַשְּׂכִינָה כְּנֹחַ בְּנִיתִי אִם כֵּן בֵּית זָכַל לָךְ וַיְהִי מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ כִּי עוֹלָמִים כִּי מַעֲתָה לֹא תִשָּׁרַח הַשְּׂכִינָה עוֹד בְּמִקְוָם אַחֵר: טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל עֲמִיד: טז אֵין וַיִּשָּׁבַח אֶת־פָּנָיו וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁבַח בְּעוֹרָה: טז וַיֹּאמַר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וַיְבָרֵךְ בְּכָה־יָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר: יז מִן־הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בְחֵרְתִי בְעִיר מִכָּל־שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לְהִיוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לְהִיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יח וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמַר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לֵבָבְךָ לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי הַטִּיבָתָ כִּי הָיָה עִם־לֵבָבְךָ: כ דַּרְךְ אֲתָה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶךָ הֵיכָל מִחֲלָצִיד הוֹאִי־בְנָה הַבַּיִת לְשָׁמִי: כא וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאִשָּׁב עַל־כִּפְסָא יְהוָה וְאֶבְנָה הַבַּיִת לְשָׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כב וְאִשָּׁם שָׁם

עטרת מרים

יהוה אלהי ישראל: כב ואשם
שם הדבר מקום לארון אשר
שם בזה הארון ברית יהוה לזכות

מקום לארון אשר-שם ברית יהוה
אשר פרט עם-אבותינו בהוציא אותם
מארץ מצרים:

עטרת מרים

הברית אשר פרט עם-אבותינו
בעת שנתנם בהוציא אותם מארץ
מצרים:

(יג) וילויסוף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים
מפל ומתהום רבצת תחת:

יג • מברכת ה' ארצו • שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף. ממגד • לשון עדנים ומתק. ומתהום • שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה. אפה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה, מעין ברכתו של יעקב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בראשית תשכ"א - תורת מנחם התנועדות כט עמ' 131)

שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף (רש"י לג, יג) באחת הפעמים הנדירות שפסוק

אשל אברהם - הרב אלאשילי

והכונה שיצאו לפני אחיהם למלחמה (ראה רש"י שם), אף משה ברכו (לקמן פסוק כא): "ויתא ראשי עם", שהלכו חלוצים בכיבוש הארץ, במבואר ברש"י שם. אשר - יעקב ומשה ברכו אותו בשמן, וכמו שמפרש רש"י לקמן פסוק כ. נפתלי - יעקב ברכו (בראשית מט, כא): "אילה שלוחה הנותן אמרי שפר", וכפירוש התרגום שהביא רש"י שם, שמדובר על שבח נחלתו והודאתו על חלקו, ואף משה ברכו (לקמן פסוק ג): "שבע רצון .. ומלא ברכת ה'", וכפירוש רש"י שם: "שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה". אפרים ומנשה - יעקב הזכיר בברכתם את גדעון שייצא מאפרים (ראה רש"י בראשית מט, יט), ואף משה הזכיר בברכתם את גדעון ואת יהושע (ראה רש"י לקמן פסוק ח). בנימין - יעקב ברכו (בראשית מט, כז): "אב יטרף וגו'", וכפירוש תרגום אונקלוס (שהביא רש"י שם בסופו), שהכונה שבחלקו יהיה המזבח שיקריבו בו הפהנים קרבנות, ואף משה ברכו לעיל (פסוק יב): "ובין בתפוי שכן", על שהמקדש יהיה בחלקו. תורה יד

אנו למדים גם על כל שאר השבטים. והנה רש"י לא מפרש איך רואים בכל השבטים מעין ברכת יעקב (מלבד לקמן פסוק כח שמדבר על כללות השבטים). ובדרך אפשר ניתן לפרש כך: ראובן - יעקב אמר (בראשית מט, א) "ראובן בכרי אתה", שמחשיבו בין השבטים, ואף משה אמר (לעיל פסוק ח) "יהי מתיז מספר", שלא יצא ממנין השבטים. שמעון - לא נתברר על-ידי יעקב, ואף משה לא ברכו. לוי - יעקב ברכו (בראשית מט, ז) "ואפיצם בישראל", שיקבלו התרומות והמעשרות בדרך כבוד, ומשה ברכו בעבודת הקרבנות (לעיל פסוק י): "וכליל על מזבחך". יהודה - יעקב ברכו (בראשית מט, ח): "ידך בערף אויביך", ומשה ברכו (לעיל פסוק ז): "ידיו רב לו". ויבולן ויששכר - ראה רש"י בראשית מט, ג לקמן פסוק יח שיעקב ומשה ברכו אותה ברכה. דן - יעקב ברכו (בראשית מט, טז): "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל", וברש"י שם שברכו כמיוחד שבשבטים. ויהינה יהודה, והרי יהודה התברר (שם פסוק ט) כ"גור אריה יהודה", ואף משה ברכו את דן (לקמן פסוק כב): "דן גור אריה". גד - יעקב ברכו (בראשית מט, יט): "גד גדוד יגודנו",

(יג) מברכת ה' ארצו - שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף - שאם לא כן, מהי "מברכת .. ארצו", וכי שאר נחלת השבטים אינן מברכות? אלא ודאי שכל מברכות, ושל יוסף מברכת יותר מכלן (שפ"ח). ממגד - לשון עדנים - לשון מעדנים (רש"י יומא פג, ב). תפנוקים (ראה רש"י ש"א טו, לב). ומתק - שהטל של ארצו יהיה טל של ברכה, ראה תענית ג, א, שיש טל שאינו לברכה (עיוני רש"י). ומתהום - שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה - כמו שהטל נוטף מלמעלה. כלומר, שהתהיה ארצו מברכת ממתיקות השמים שהתהיה מן הטל, ותהיה מברכת מן התהום שהתהיה רבצת תחת ארצו (רמב"ן). אפה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב - שברכה זו ברה יעקב את יוסף (בראשית מט, כח): "ברכות שמנים מעל, ברכות תהום רבצת תחת". ומה שהזכיר רש"י ענין זה רק עתה, מפני שבאן הדבר בולט במיוחד, מפני ששיניהם ברכו כמעט באותו לשון. ואפשר שמבאן

קדושת מזרי וקמי אדמו"ר דבר על עצמו, הוא אמר: ארצו של 'יוסף' מברכת בכל טוב. תנו ידכם ותסייעו לעבד אותה! בארץ יש הכל, וכאשר יעבדו אותה - היא תתן כל טוב. ויש להוסיף, ש'ארץ' זו מברכת הן ברוח, מגד שמים מטל, והן בגשם, תהום רובצת תחת.

(יד) וממנו תבואת שמש וממנו גרש ירחים: ידועבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא ועבדא מגדנין מריש ירח פירח:

נ"י • וממנו תבואת שמש • שהיתה ארצו פתוחה לחמה, וממתקת הפרות. גרש ירחים • יש פרות שהלכנה מבשלתן, ואלו הן: קשואין ודלועין. דבר אחר: "גרש ירחים", שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש.

(טו) ומראש הררי קדם וממנו גבעות עולם: טו ומריש טוריא בפירא ומטוב רמן דלא פסקן:

נ"י • ומראש הררי קדם • ומברכת מראשית בשול הפרות, שהרריה מקדימין לבכר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתו לשאר הרים. גבעות עולם • גבעות העושות פרות לעולם ואינן פוסקות מעצר הגשמים.

(טז) וממנו ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו: טז ומטוב ארצא ומלאה רעי לה דשכנתה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא יתין כל אליו לרישא דיוסף ולגניא פרישא דאחיה:

נ"י • ורצון שכני סנה • כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון • נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שבמקרא. תבואתה • ברכה זו לראש יוסף. נזיר אחיו • שהפרש מאחיו במקירתו.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

שאינו פוסק (רא"ם). תורה טו
(טז) ורצון שכני סנה – כמו שוכן סנה – שיו"ד של "שוכני" יתרה היא (רש"י ישעיה כב, טו. וראה גם רש"י שמות טו, ב).
ותהא ארצו "מברכת" מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא – ופירושו שהיה בארצו רצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא (רא"ם).
הנגלה – כלשון הכתוב שמואל א, כו: "הנגלה נגליתי". וראה רש"י יחזקאל כ, ו.
עלי תחלה בסנה – לכאורה פונת רש"י לכאור למה הזכיר "שוכני סנה" דוקא, ומבאר משום שזו היתה תחילת התגלותו של הקדוש ברוך הוא למשה, שהתגלות זו היתה מתוך רצונו ופיוסו של הקדוש ברוך הוא לגאול את עם ישראל, שכן עד אז היתה הסתרה פנים.

(טו) ומראש הררי קדם – ו"מברכת" – הוסיף תיבת "מברכת", להבהיר שתיבת "מראש" מוסבת על "מברכת" שבתחילת הענין (רא"ם).
מראשית בשול הפרות, שהרריה מקדימין – וזה פירוש "הררי קדם".
לבכר בשול פרותיהם. דבר אחר – נראה שאין פירוש זה חולק על הפירוש הראשון, אלא רק מפרש למה נקראו "קדם", שהיה די לומר: "ומראש הרריה". או שאם בפירוש הראשון, היה לו לומר: "ובראש הרים מקדימים" (עמר נקא).
מניד – מה שנקראו "הררי קדם".
שקדמה בריאתו לשאר הרים. גבעות עולם – גבעות העושות פרות – וזה פירוש "וממנו".
לעולם, ואינן פוסקות מעצר הגשמים – כאלו אמר: וממתק הגבעות

(יד) וממנו תבואת שמש – שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפרות – שהחמה מבשלת את הפרי וממתיקו (רש"י ב"ק פא, רע"ב. וראה גם רש"י יומא פג, ב).
גרש ירחים – יש פרות שהלכנה מבשלתן – וזהו פירוש "גרש", שהיא מגרשת את הפירות מהארץ, שבין שהפירות מבושלים עוקרים אותם מהארץ (באר בשדה).
ואלו הן: קשואין ודלועין – דלעת.
דבר אחר – מהו "ירחים" לשון רבים.
"גרש ירחים", שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש – לפירוש זה "גרש" אינו מוסב על הלכנה אלא על הארץ, שישנן פירות שהארץ מוציאה מדי חדש בחדשו, וזהו פירוש "ירחים", ירחיים. וראה גם תרגום אונקלוס. תורה טו

(י) **בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו בָּהֶם עֲמִים**
יִנְגַּח יַחְדּוֹ אֶפְסֵי־אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אַפְרִים וְהֵם
אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ם

יו רבא דבנוהי זינא לה וגבון דאתעבידא
 לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה
 עממא יקטל פחדא עד ספי ארעא ואנון
 רבנות דבית אפרים ואנון אלפני דבית
 מנשה:

כ"י • **בְּכוֹר שׁוֹרוֹ** • יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וכן: (שמות
 ט) "בני בכורי ישראל". **בְּכוֹר** • מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. **שׁוֹרוֹ** • שכחו קשה כשור לכבש במה
 מלכים. **הָדָר לוֹ** • נתון לו, שנאמר: (במדבר כו) "ונתתה מהודך עליו". **וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו** • שור כחו קשה,
 ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נמן ליהושע כחו של שור, ויופי קרני ראם.
אֶפְסֵי־אָרֶץ • שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא
 קנה לו פלטין ואחזה בארץ ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת צבי צבאות גוים". והם
 רבבות אפרים • אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה • הם האלפים
 שהרג גדעון במדין, שנאמר: (שופטים ח) "וזבח וצלמנע בקרקר וגו'".

אשל אברהם – הרב אלעזר

– ראה שמותם ביהושע פרק יב.
אֶפְסֵי שְׂכָלֵם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ –
 וכי לא היתה להם מלכות מחוץ לארץ
 ישראל, שהרי אם נחלק ארבע מאות
 פרסא לשלשים ואחד מלכים לא היה
 מגיע לכל אחד מהם אלא י"ג פרסאות
 לערך, ואם כן מה גדולתו? (באר בשדח).
אֵלָא אִין לָךְ כָּל מַלְךְ וְשִׁלְטוֹן – כלומר,
 שלשים ואחד מלכים אלו היה להם
 שלטון ומלוכה גם מחוץ לארץ ישראל,
 ומשום כך נקראו כאן "אפסי ארץ" (נח"י).
שְׁלֹא קָנָה לוֹ פִּלְטִין וְאַחֲזָה בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, שְׁחֻשׁוּבָה לְכָלֵם הִיא – ראה
 גם רש"י יהושע ז, כא: "שכל מלך שלא
 קנה לו פלטין בארץ ישראל, לא
 נתקרה דעתו במלכותו".

שְׁנָאֵמֶר – ירמיה ג, יט.
"נַחֲלַת צָבִי צִבְאוֹת גּוֹיִם" – צביון כל
 צבאות גוים (רש"י שם).

וְהֵם רִבְבוֹת אַפְרִים – אותם
 המנגחים – שנאמר "בהם עמים ינגח".
"הֵם" ה'רַבְבוֹת' שֶׁהָיָה יְהוֹשֻׁעַ שָׁבָא
מ'אַפְרַיִם'. והם אלפי מנשה –
"הֵם" הָאֲלָפִים שֶׁהָיָה גִדְעוֹן בְּמִדְיָן,
שְׁנָאֵמֶר – שופטים ח, י.

"וְזָבַח וְצִלְמָנַע – שני מלכי מדין.
בְּקִרְקֶר – שם מקום (רש"י שם).

וְגוֹ' – ובהמשך הפסוק שם: "והנופלים
 מאה ועשרים אלף איש שולף
 חרב". תורה יח

מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשר.
 ועל-פי זה מובן מה שהביא הוכחה
 מפסוק זה רק אחרי ההוכחה מתהלים,
 כי לפי המדרש פירושו בכור מפשו.
בְּכוֹר – מלך היוצא ממנו – מיוסף,
 דרך בנו אפרים.
וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ. שׁוֹרוֹ – וראה רש"י
 בראשית מט, ו שיוסף "נקרא שור,
 שנאמר בכור שורו הדר לו".

שָׁכְחוּ – של יהושע.
קָשָׁה בָּשׂוֹר, לִכְבֹּשׁ בְּמָה מְלָכִים –
 שלשים ואחד מלכים. ומה שנקט כאן
 "במה מלכים", יש לומר מפני שזהו רק
 מצד כח שור, ואחר-כך נוסף "קרני
 ראם", ומשניהם יחד כבש שלשים
 ואחד מלכים.
הָדָר לוֹ – נתון לו" – הדר נתון לו.
שְׁנָאֵמֶר – במדבר כו, כ.

"וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו" – זהו קירון עור
 פנים (רש"י שם). וראה עוד רש"י שם:
 "מהודך – ולא כל הודך, נמצינו למדין:
 פני משה בחמה, פני יהושע פלכדה".
 וכתב ב"נחלת יעקב" שלכן אמר כאן
 "הדר" שהוא פחות מ"הוד".

וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו – שור כחו קשה
 ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו
 נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע
 כחו של שור ויפי קרני ראם – וזהו
 פירוש "הדר לו".
אֶפְסֵי אָרֶץ – שלשים ואחד מלכים

רָצוֹן – נחת רוח – ראה גם רש"י
 תהלים ה, יג.

וַפִּיּוֹם. וְכֵן כָּל "רָצוֹן" שֶׁבְּמִקְרָא –
 ראה גם רש"י בראשית לג, י: "כל רצון
 שבמקרא לשון פיוס".

תְּבוֹאָתָה – התייז הראשונה מורה על
 לשון נסתר לנקבה (באר רחובות), וזהו "א
 מורה על הברכה, והתייז נוספת כמו
 "בצרתה", "ושועתה" (ראה ראב"ט).

בְּרִכָּה זוֹ – ולא הרצון, שהרי נאמר
 "תבואתה" בלשון נקבה.

"לְרֹאשׁ יוֹסֵף. נִזִּיר אֲחִיו – **שֶׁהָפֵרֵשׁ**
מֵאֲחִיו בְּמִכְרֵתוֹ – וראה רש"י

בראשית מט, כו: "נזיר אחיו – פרישא
 דאחיה, שנבדל מאחיו". ונראה ששם
 הכונה שיוסף נבדל **במעלתו** משאר
 אחיו, שכן משמעות לשון התרגום שם,
 ואלו כאן אינו מפרש את לשון
 התרגום, אלא את לשון הכתוב
 עצמו. תורה יז

(יז) **בְּכוֹר שׁוֹרוֹ** – יש "בכור" שהוא
 לשון גדלה – ולא מלשון בכור ממשי.
 ומלכות – פדלקמן.

שְׁנָאֵמֶר – תהלים פט, כח.
"אֵף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנַהוֹ" – גדול אתנהו
 (רש"י שם).

וְכֵן "בְּנֵי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל" – שמות ד,
 כה. וברש"י שם: "לשון גדולה, כמו אף
 אני בכור אתנהו, זהו פשוטו. ומדרשו:
 כאן חתם הקדוש-ברוך-הוא על

♦ יום רביעי י"ז תשרי ♦

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשֶׁכֶר בְּאַהֲלֶיךָ:
יח וְלִזְבוּלָן אָמַר חֲדֵי זְבוּלָן בְּמִפְקֶךָ לֹאֲחָא
קִרְבָּא עַל פְּעָלֵי דְבִכְךָ וַיִּשְׁשֶׁכֶר בְּמִהְכְּךָ
לְמַעַבְדָּא זְמַנִּי מוֹעֲדֵינָא בִירוּשָׁלַם:

ז"י וְלִזְבוּלָן אָמַר • אלו חמשה שבטים שברך באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמה זבולן בצאתך ויששכר באהליך • זבולן ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף ימים ישכון", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולן היתה. שמה זבולן בצאתך • הצלח בצאתך

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שמותם בברכת משה: דן זבולן גד ואשר ונפתלי, הודיעך הכתוב שחלשים שבכלן היו וצריכין חזק, לפיכך כפל את שמם לחזקם, ואותן הביא יוסף לפני פרעה, כדי שלא יברור אותם להיות ראשי גייסות ולהטריחם.

שמה זבולן בצאתך ויששכר באהליך - זבולן ויששכר עשו שתפות, "זבולן לחוף ימים ישכון" - בראשית מט, יג. על חוף ימים תהיה ארצו (רש"י שם).

ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר - כאן רש"י מדגיש שזבולן עצמו יוצא בספינות לפרקמטיא, משום שכאן נאמר "בצאתך", ואלו בבראשית שם מפרש רש"י: "והוא יהיה מצוי תדיר על חוף אגניות, במקום הנמל, שאגניות מביאות שם פרקמטיא", משום ששם נאמר "והוא לחוף אגניות". כך או כך, לפי שתי הפרכות זבולן עסק בסחרה, וכמו שמסים שם רש"י: "שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא".

ונותן לתוך פיו של יששכר - כלומר, ממציא מוון לשבט יששכר (רש"י בראשית שם).

והם - שבט יששכר. וישבים ועוסקים בתורה - וברש"י בראשית שם מסים: "הוא שאמר משה: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך, זבולן יוצא בפרקמטיא, ויששכר עוסק בתורה באהלים".

לפיכך הקדים זבולן ליששכר - אף שיששכר נולד לפני זבולן, וגם הרי

אבל אחר-כך הביא מהגמרא (ב"ק צב, א): "שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים, ואותן הביא לפני פרעה, ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלישות, אלא טעם יש בדבר", כמובא בגמרא שם, ומובא ברש"י לעיל פסוק ז. ומה שרש"י כאן הביא רק דעה זו, יש לומר, מפני שכאן שמדובר בברכה, מסתבר יותר, לפי פשוטו של מקרא, שכפל השמות גם הוא חלק מהברכה, בשביל לחזקם ולהגבירם, ולא סתם לצנן עובדה שהם גבורים, מה שאין כן בפרשת ויגש שמפרש מי הם "מקצה אחיו" שלקח יוסף, יש מקום לשני הפירושים (ע"פ תורת מנחם). גם יש לומר, משום שכאן יש הוכחה נוספת לומר שהם היו החלשים, מפני שאותם "ברך לאחרונה" (כלשון רש"י לעיל), שבין שהם היו החלשים הניחם לבסוף. אבל ראה רש"י לעיל פסוקים יב-יג, שמבאר הטעם שברך את בנימין ואת יוסף מיד אחרי לוי, ומשמע שלולא טעם זה היה מניחם לבסוף לפי סדר תולדותם. אך אפשר ששם מבאר הטעם שהקדים בנימין ליוסף, שלולא טעם זה היה מברך את יוסף לפני בנימין, ולא שהיה מניחם לבסוף. ועדין צריך עיון.

לפי שנראים חלשים - דיק לכתוב "שנראים חלשים", שאם לא כן מהיכן ידע פרעה שאינם גבורים?

ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו - שאם יראה אותם גבורים, יעשה אותם אנשי מלחמתו (רש"י שם). וראה גם רש"י בבא קמא שם: "אותם שהוכפלו

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר - אלו חמשה שבטים שברך באחרונה - ואין יששכר בכללם, כי טעם יש בדבר שהקדים זבולן לפני יששכר, כדלקמן ברש"י.

זבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם - "וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן", ו"לגד דן וברוך מרזב"ב גד" (פסוק ב), ו"לדן אמר דן גור ארזה" (פסוק כב), ו"לנפתלי אמר נפתלי שבע רצון" (פסוק כג), ו"לאשר אמר ברוך מבנים אשר" (פסוק כד).

לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים - וראה לקמן פסוק כ גבי גד, ופסוק כב גבי דן, וברש"י שם ושם.

שבכל השבטים. [ו]הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר - בראשית מז, ב.

"ומקצה אחיו - מן הפחותים שבהם לגבורה, שאין נראים גבורים (רש"י שם). ודיק רש"י שם שלא לכתוב שהיו "חלשים" כמו שכתב כאן, אלא רק "מן הפחותים לגבורה", מפני שבני יעקב עצמם כלם היו גבורים, כאמור ברש"י שם מב, ה, אלא שהיו כאלה שהיו פחות גבורים, אבל כאן שמדבר על כללות השבט, ניתן לומר עליהם "חלשים".

לקח חמשה אנשים - אבל ראה רש"י שם שבתחלה הביא מבראשית רבה (צח, ד), שהמשת השבטים שהציג לפני פרעה הם: "ראובן שמעון לוי יששכר ובנימין, אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם, אבל שמות הגבורים כפל".

לסחורה. ויששכר • הצלח בשיבת אהליך לתורה, לישב ולעבר שנים ולקבץ חדשים, כמו שנאמר: (דה"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי קביעת עתיהם ועבוריהם.

יט שבטאי דישראל לטור בית מקדשא
יתפנשון תמן יכסון נכסת קודשין לרעוא
ארי נכסי עממיא ייכלון וסימא דמשמרא
בחלא מתגלגלא להון:

(יט) עמים הר-יקראו שם יזבחו וזבחי צדק פי שפע
ימים יינקו וישפני טמוני חול: ם

כ"י • עמים • של שבטי ישראל. הר-יקראו • להר המוריה יאספו. כל אסיפה על-ידי קריאה היא, ושם יזבחו ברגלים וזבחי צדק. פי שפע ימים יינקו • יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. וישפני טמוני חול • כסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לכנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולון היה, כמו שאמרנו במסכת מגילה: (שופטים ה) "וזבולון עם חרף נפשו למות", משום

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ולא על יששכר או זבולון לבד. ומה שהקדים יששכר לזבולון, יש לומר מפני שעקר בנות הפסוק על יששכר, וכדלקמן.
ויהא להם – ליששכר, וכדלעיל ברש"י.

פנאי לעסק בתורה – לכאורה כך שיעור הכתוב: מדוע על-פי קביעות העתים של יששכר נאספים השבטים לחגוג הרגלים בהר המוריה? כי שפע ימים יינקו, מפני שיששכר וזבולון מקבלים שפע מהים (על-ידי הפרקמטיא שעושה וזבולון, כדלעיל), ובזכות זה יש ליששכר פנאי לעסוק בתורה, "לעבר שנים ולקבץ חדשים".
וישפני טמוני חול – בסווי "טמוני חול", טרית – דג שקורין טונינא [טונינא] (רש"י מגילה א, א).

וחלזון – צובעין בדמו תכלת, ונמכר בדמים יקרים (רש"י שם).
וזכוכית לכנה היוצאים מן הים – טרית וחלזון.
ומן החול – החול של זבולון חשוב משאר חולות, וראוי לזכוכית לכנה (רש"י שם).

ובחלקו של זבולון היה, כמו שאמרנו במסכת מגילה – ו, א.

"זבולון עם חרף נפשו למות" – שופטים ה, יח. וזבולון התרעם על רוע מזלו, שנפל בחלקו חלק פחות טוב משאר אחיו, עד שבקש עצמו למות (ע"פ באר מים חיים). או שסכן עצמו למיתה על שהתרעם על מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא, כדאיתא בגמרא שם:

ועבוריהם. – מאתים ראשי סנהדראות העמיד (רש"י בראשית מט, טו). תורה יט (יט) עמים – של שבטי ישראל – שכל אחד מהשבטים קרוי "עם", כדלעיל ברש"י פסוק ג.

הר יקראו – להר המוריה – שסתם "הר", הכונה להר המוריה.

יאספו – פירוש: פסוק זה מחובר לפסוק שלפניו: "ויששכר באהליך, עמים הר יקראו", על-פי קביעות עתיהם ועבוריהם (של יששכר במושב הסנהדרין), כלשון רש"י, ויאספו שבטי ישראל בהר המוריה לחגוג שם את הרגלים.

כל אספה על-ידי קריאה היא – ולכן נאמר: (א) לשון קריאה, אף שהכונה לאסיפה (רא"ם, ב) כלשון פועל: "יקראו", ולא כלשון נפעל: "יקראו", כמו שפירש "יאספו", שכן כל אסיפה היא על-ידי קריאה, וכאלו יש משהו הקורא לאסיפה, והכונה שעל-ידי פעולת קביעות החדשים של יששכר, הרי הם כאלו קוראים לאסיפה לחגוג את הרגלים (ע"פ משביל לדוד). או שהכונה כפשוטו, שהשבטים היו קוראים זה לזה: "לכו ונעלה אל הר ה'", כלשון הכתוב ישעיה ב, ג. וכן פירש ה"גור אריה".

וישם יזבחו ברגלים – שכן האסיפה של כל ישראל בהר המוריה היא ברגלים (רא"ם).
"זבחי צדק". בי שפע ימים יינקו – יששכר וזבולון – כיון שאמר "ויינקו" כלשון רבים, מוסב על יששכר וזבולון,

יששכר אינו מחמשת השבטים שנכפלו שמותם, והיה לו להקדימו לפני זבולון.

שתורתו של יששכר על-ידי זבולון היתה – ותורתם נקראת על שמו (ה) תית לאדאג, ד, ד).

שמה זבולן בצאתך – הצלח – מפרש "שמח" כלשון "הצלח", משום שההצלחה מביאה לידי שמחה.
"בצאתך" לסחורה. ויששכר – הצלח – שתיבת "שמח" מוסכת גם על "ויששכר באהליך".

בישיבת – כיון שאמר כלפי זבולון "בצאתך", שהיא פעולת הציאה, הוצרך להוסיף אצל יששכר פעולת הישיבה, שכן הנגוד של "בצאתך" אינה "אהליך" אלא פעולת הישיבה, ועל-כך מורה הבי"ת של "באהליך". וראה עוד לקמן.

"אהליך" לתורה, לישב ולעבר שנים ולקבץ חדשים – כאן הופיר רק את הפרט של עיבור שנים וחדשים, משום שכאן נאמר "באהליך", שאלו דברים שנעשו במושב הסנהדרין, ולכן מדגיש "וישיבת.. לישב", ואלו בברכת יעקב ליששכר נאמר: "ויהי למס עובד", ומפרש רש"י: "לפסוק להם הוראות של תורה וסדרי עבודתו", כי שם מדבר על עבודת יששכר ביחס לישראל, ולא דוקא בשבתו באהלים.

כמו שנאמר – דברי הימים א, יב, ג.
"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים.. ראשיהם מאתים" ראשי סנהדרין היו עוסקים בכך. ועל-פי קביעות עתיהם

ד'נפתלי על מרומי שדה", שהיה מתרעם וכולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים וכו'. **ושפני • לשון** כסוי, כמו שנגמר: (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ו) "וספון בארז", ותרגומו: 'ומטלל בכיורי' (ספרים אחרים: כסוי) ארזא'. דבר אחר: "עמים הרקראו", על ידי פרקמטיא של וכולון, תגרי עובדי-כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטרנו עד כאן, גלף עד ירושלים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעובדי-כוכבים, אלהות של זה לא פאלהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים 'אין אומה כשרה כזו' ומתגירין שם, שנגמר: "שם יזבחו וזבחי צדק". כי שפע ימים יינקו • וכולון ייששכר הים נותן להם מומן בשפע.

(כ) **ולגד אמר ברוך מרחיב גדר בלביא שכן וטרף**
זרוע אפקדקד:
כ ולגד אמר ברוך אפתי לגד כליתא שרי ויקטול שלטונין עם מלכין:

ז"ש ברוך מרחיב גדר • מלמד שהיה תחומו של גדר מרחיב והולך כלפי מזרח. **בלביא שכן • לפי שהיה**

אשל אברהם - הרב אלעזר

ויששכר - כאן הקדים וכולון ליששכר, מפני שלפירוש זה עקר פונת הכתוב הוא על וכולון, וכדלקמן.
הים נותן להם מומן בשפע - וכן שיעור הכתוב: מדוע "עמים הר יקראו"? כלומר מה מביא את האומות לעלות לירושלים, מפני שהים נותן לכולון (ויששכר, על ידי שותפות שביניהם, כדלעיל ברש"י) מומן בשפע, ומשום כך תגרי האומות באים אל ארצו של וכולון, ומשם עולים לירושלים. תורה כ

(כ) **ברוך מרחיב גדר - מלמד שהיה תחומו של גדר מרחיב** והולך כלפי מזרח - מפני שנתלתו היתה מעבר לירדן והלאה לצד מזרח, והרחבת גבולו אי אפשר להיות כלפי הירדן, שהרי התחלת הגבול של שני שבטים נחצי היא הירדן, הלכך ההרחבה שהוא מרחיב והולך, אינו אלא כלפי מזרח (רא"ש).

בלביא שכן - לפי שהיה סמוך לספר לסיבה נמשל באריות - לומד בן ממה שנגמר "בלביא שכן", ולא אמר סתם "בלביא", לכן פירש: משום שזוכן בספר, לכן המשילו ללביא, ולא שמצד עצמו היה גבור בלביא (משכיל לדוד). וגם הרי כתב רש"י לעיל (פסוק יח) שגד היה מן החלשים, ומשום כך כפל משה את שמו כדי לחזקו ולהגבירו (באר בשדה). אבל ראיה רש"י

לתחילת הפסוק הקודם "שמח וכולון בצאתך", כיון שכולון עוסק בפרקמטיא, לכן "עמים הר יקראו", וכמו שמבאר מיד.
תגרי אמות העולם - לפירוש זה "עמים" הכונה על אומות העולם.
באים אל ארצו, והוא עומד על הספר - על הגבול, כאמור (בראשית מט, יא) "לחוף ימים ישכון", ו"חוף" תרגומו "ספר" (רש"י שם).
והם אומרים: הואיל ונצטרנו עד כאן גלף עד ירושלים - והוא פירוש "עמים הר יקראו", שיקראו לעלות לירושלים.
ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה - של האומה.
והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אחד, ואוכלים מאכל אחד, לפי שהגוים אלהו - הביטוי "אלהו" ולא "אלהיו", הוא על-פי חבוקק א, יא. וראה ראבי"ע שם. אבל ראה לשון רש"י ישעיה לט, א.
של זה לא פאלהו של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים: אין [לך] - בן הגירסא בכמה כתבי יד ודפוסים ראשונים.
אמה כשרה כזו, ומתגירין שם, שנגמר: "שם יזבחו וזבחי צדק" - שמתגירין ומקריבים זבחים ועולות (ספרי).
כי שפע ימים יינקו - וכולון

"וכולון מתרעם על מדותיו הנה".
משום ד'נפתלי על מרומי שדה' - שופטים שם.
שהיה מתרעם וכולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים - דבאותה מלחמה שראו בני וכולון את נחלת בני נפתלי, כי שם נקבצו, ועל ידי שראו בני וכולון את נחלת נפתלי שהיתה על מרומי שדה, מקום שדות וכרמים, חרפו נפשם למות על רוע מזלם, שנפל בגורלם ימים והרים וגבעות שאינם מקום שדות וכרמים (מהרש"א שם).
וכו' - ולי נתת הרים וגבעות, לאחי נתת להם ארצות - ולי נתת ימים ונהרות. אמר לו: בלן צריכין לך על ידי חלזון (גמרא שם).
ושפני - לשון כסוי - ובגמרא שם פירש רש"י שהוא מלשון "ספון", חשוב, בלשון ברייתא, אלא ששם פירש "ושפני" על חלזון, וכאן מפרשו על הכל.
כמו שנגמר: "ויספן את הבית" - מלכים א, ט. לשון כסוי תקרה (רש"י שם).
"וספן בארז" - שם ז, ג. קירוי עליה מלמעלה (רש"י שם).
ותרגומו: "ומטלל בכיורי ארזא" - ומקורה בחקיקות הארז.
דבר אחר: "עמים הר יקראו", על ידי פרקמטיא של וכולון - לפירוש זה הפסוק "עמים הר יקראו" מוסב

סמוך לספר. לפיכך נמשל באריות, שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף-קדקד • הרוגי'הן היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקושיחות כרך ט עמוד 8 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת בני גד לבני יהודה – בכבוש הארץ

וטרף זרוע אף-קדקד:

הרוגי'הם היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת (לג, כ. ובפירוש רש"י) בפסוק שלחחרי, "ויתא ראשי עם", פרש רש"י ששבת גד היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים. וצריך להבין, הרי בברכת יעקב לשבטים בפרשת ויחי נאמר בנוגע ליהודה "ידך בערף אויבך גו' גור ארנה יהודה גו'" ומזה שנמשל לארנה – מלך שבחיות, משמע, שיהודה היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גד ללכת לפני החלוצים בכבוש הארץ ולא לבני יהודה?

ויבין בהקדים החלוק בין יהודה לגד, דעל יהודה נאמר "ידך בערף אויבך" שפרשו שלרוב גבורתו היו האויבים בורחים מפניו, וכפרוש ה' מצודות' על הפסוק "ואיבי תתה לי ערף" "כי ינוסו ויהפכו לי ערף". מהשאינן בני גד היו הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת".

והנה במלחמת שבעה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיוחדת בכבוש הארץ ונקא בבני גד שהיו הורגין אותם מיד. מהשאינן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים, כהגבונים בימי יהושע, וכהפנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני ישראל. לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפנייהם.

(כא) וירא ראשית לו ביישם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטי עם-ישראל: ס

נ"י • וירא ראשית לו • ראה ליתן לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ. ביישם חלקת מחקק • פי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבוצת מחקק, והוא משה. ספון • אותה חלקה ספונה

אשל אברהם – הרב אלעזר

(כא) וירא ראשית לו – ראה לטול "לו" חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא "ראשית" כבוש הארץ – כיון שאין לה "ראשית" במקרא שאינו דבוק למיכה של אחריו, ויש מקראות שמקצין לשונם (כדברי רש"י ר"פ בראשית), אף כאן קצר לשונו, והרי זה כאלו נאמר: ראשית כבוש הארץ (רא"ש). ומה שכתב רש"י שזהו ראשית כבוש הארץ, ראה גם רש"י במדבר כו, יב: "כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן, שמח ואמר: כמדומה שהתר לי נדרי וכו'", עין שם.

בי שם חלקת מחקק – "בי" ידע – בקבלה [או ברוח הקדש] שבתוך נחלתו יקבר משה. והוצרך לפרש בן, כי מהפסוק משמע שבשעה שבקש גד את נחלתו, משה כבר היה קבור שם,

כשהיה מכה, והמכה מגביה ורועו שלא יבה בראשו, היה חותך הזרוע שלפני הראש והראש עמו, ומעמיק המכה עד סוף הכתף. וראה רש"י לעיל ג, יח: "הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפנייהם, שנאמר וטרף זרוע אף קדקד". וברש"י במדבר לב, יז: "ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל – בראשי גיטות, מתוך שגבורים היו, שכן נאמר בגד: וטרף זרוע אף קדקד". ואף שכתב רש"י לעיל פסוק יח שבני גד היו מן החלשים ולכן כפל משה שמותם, יש לומר שאין מפרש בדיעת המדרש רבה (המוכא לעיל שם). שגד היה מהגבורים, או שסובר שכח זה לטרוף זרוע אף קדקד, בא לו מברכת משה, ולא שכן היו מתחילה. תורה כא

בדבור הבא. שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים – כדי לשמור על הארץ מפני האויב.

וטרף זרוע אף קדקד – הרוגי'הן היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת – וזהו פירוש "וטרף זרוע אף קדקד". כשהיו חותכים הראש היו חותכים אותו ביחד עם הזרוע. זאת אומרת היו מכים מכה אחת של חרב מצד ימין של הראש באלכסון, עד שחתכו גם את הזרוע השמאלית. אבל ראה רש"י יהושע ו, ט: "שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע חזקה, כמו שנאמר וטרף זרוע אף קדקד". משמע שמפרש "וטרף זרוע", על הזרוע החזקה של בני גד. ובדיעת זקנים מבדלי התוספות כתב בשם הרב בכור שור:

שיעור יומי ליום חמישי י"ח תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה

וּטְמוּנָהּ מִכָּל בְּרִיָּה, שְׁנֶאֱמַר: (לקמן לד) "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". וַיֵּתֵא • גֵּד. רִאשִׁי עִם • הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ, לִפִּי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (במדבר לב) "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֲיֵכֶם וְגו'". צִדְקָת ה' עֲשֵׂה • שֶׁהָאֱמִינוּ דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן, עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וַחֲלָקוּ. דְּבָר אַחֵר: "וַיֵּתֵא", מִשָּׁה. "רִאשִׁי עִם". צִדְקָת ה' עֲשֵׂה • עַל מִשָּׁה אֱמֹר.

♦ יום חמישי י"ח תשרי ♦

(כב) וַיֵּלֶדְן אֱמֹר דֵּן גֹּוֹר אֲרִיָּה יֻנָּק מִן־הַבֶּשֶׂן: כב וַיֵּלֶדְן אֱמֹר דֵּן תַּקִּיף כְּגֹוִר אֲרִיָּן אֲרִיעָה שְׁתִּיָּא מִן נַחֲלֵיָא דְנִגְדִין מִן מִתְּנָן:

כ"ב • דֵּן גֹּוֹר אֲרִיָּה • אֵף הוּא הָיָה סְמוּךְ לַסֶּפֶר, לִפְיָכָּךְ מוֹשְׁלוֹ בְּאֲרִיּוֹת. יֻנָּק מִן־הַבֶּשֶׂן • בְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִחֲלָקוֹ מִמְּעַרֶת פְּמִיאָס וְהָיָה לָשֶׁם שֶׁהָיָה בְּחֲלָקוֹ שֶׁל דֵּן, שְׁנֶאֱמַר: (יהושע יט) "וַיִּזְקְרֻהוּ לְלָשֶׁם דֵּן", וְזִנְקוֹ וְקָלְוָחוֹ מִן הַבֶּשֶׂן. דְּבָר אַחֵר: מֵה זֶנֶק זֶה יוֹצֵא מִמְּקוֹם אֶחָד וְנִחְלַק לִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, כִּךְ שֶׁכָּטוּ שֶׁל דֵּן נָטְלוּ חֶלֶק בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נָטְלוּ בְּצִפּוֹנִית מְזֻרְחִית, עֶקְרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְלֹא סָפְקוּ לָהֶם, וּבְאוֹ וְנִלְחָמוּ עִם לָשֶׁם, שֶׁהָיָה פְּמִיאָס, וְהָיָה בְּצִפּוֹנִית מְזֻרְחִית, שֶׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִמְּעַרֶת פְּמִיאָס, וְהוּא בְּמִזְרְחָהּ

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

הַכָּבוֹשׁ, וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם, שֶׁנֶּשְׁאָרוֹ שֵׁם עַד אַחֲרֵי הַחֲלוּץ.

דְּבָר אַחֵר: "וַיֵּתֵא" מִשָּׁה – כְּלוֹמֵר, "וַיֵּתֵא" מוֹסֵב עַל "מְחוּקֵק" שֶׁהוּא מִשָּׁה.

"רִאשִׁי עִם" "צִדְקָת ה' עֲשֵׂה", עַל מִשָּׁה אֱמֹר. – הַסִּפּוּרֵנוּ כְּתֵב שֶׁהַכְּנֻגָּה בְּמִלְחָמַת סִיחוֹן וְעוֹג, שִׁמְשָׁה כָּא בְּרֹאשׁ הָעָם לְכַבּוּשׁ אֶת הָאָרֶץ. תוֹרָה כב

(כב) דֵּן גֹּוֹר אֲרִיָּה – אֵף הוּא – כְּמוֹ גֵּד, לְעֵיל פְּסוּק ב.

הָיָה סְמוּךְ לַסֶּפֶר – בְּדִלְקָמֶן בְּדִבּוּר הַבָּא.

לִפְיָכָּךְ מוֹשְׁלוֹ בְּאֲרִיּוֹת – לְעֵיל שֵׁם כְּתֵב רִשִׁי "בְּאֲרִיּוֹת", מִשּׁוּם שֶׁשֵּׁם נֶאֱמַר "קְלָבִיָּא" (בְּכ"ף הַדְּמִיוֹן). וְאֵלּוּ כָּאן נֶאֱמַר "גֹּוֹר אֲרִיָּה" (בְּלֹא כ"ף) וְלָכֵן כְּתֵב "בְּאֲרִיּוֹת". גַּם יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁלְּבִיָּא הוּא יוֹתֵר חֹזֵק מִגֹּוֹר אֲרִיָּה, שֶׁהַלְּבִיָּא הוּא אֲרִיָּה גְדוֹל וְגֹוֹר אֲרִיָּה הוּא גֹוֹר קָטָן

(וראה רש"י בראשית מט, טו), וְלָכֵן אֱמֹר עָלִיו "בְּאֲרִיּוֹת", שֶׁהוּא כְּמוֹ אֲרִיָּה, וְאֵלּוּ בְּדֵן נֶאֱמַר שֶׁהוּא רַק גֹּוֹר, אֱמֹר עָלִיו "מוֹשְׁלוֹ בְּאֲרִיּוֹת", דִּהְיֵנוּ שָׂרָק נִמְשַׁל לְאֲרִיָּה, אֵף אֵינוֹ בְּאֲרִיָּה בְּאֵמָת.

יֻנָּק מִן הַבֶּשֶׂן – בְּתַרְגוּמוֹ – "אֲרִיעָה שְׁתִּיָּא מִן נַחֲלֵיָא דְנִגְדִין מִן מִתְּנָן" – אֲרִצוֹ שׁוֹתָהּ מִן הַנְּחָלִים הַנִּמְשָׁכִים מִן הַבֶּשֶׂן.

שֶׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִחֲלָקוֹ – שֶׁל דֵּן (שפ"ח). שֶׁלָּכֵן נִקְרָא "יַרְדֵּן", מִשּׁוּם שִׁיּוּרֵד מִדֵּן (בכורות נה, א).

מִמְּעַרֶת פְּמִיאָס, וְהָיָה לָשֶׁם" –

לד, ו. "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". וַיֵּתֵא –

וַיֵּבֹא (ראה רש"י תהלים סב, ד). גֵּד – וְלֹא מִשָּׁה (רא"ם).

רִאשִׁי עִם – הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי הַחֲלוּץ – לִפְנֵי הָאֲנָשִׁים הַמְּזֻנְגִים. נִרְאֶה שֶׁמִּפְּרֵשׁ "רִאשִׁי עִם", בְּרֹאשׁ הָעָם, וּבְתַרְגוּם אוֹנְקִלוֹס.

בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ, לִפִּי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר – לְעֵיל ג, יח.

"וַיֵּתֵא" – בְּפִסּוּק אֵין תִּיבָה זו, אֶלָּא "וַיֵּצֵא אֶתְכֶם", וְהַכְּנֻגָּה לְבָנֵי גֵד וְלְבָנֵי רֹאבוֹן.

תַּעֲבְרוּ חֲלוּצִים – בְּפִסּוּק: חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ.

לִפְנֵי אַחֲיֵכֶם וְגו' – הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה, לִפִּי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְאוֹנְקִלוֹס נוֹפְלִים לִפְנֵיהֶם (רש"י שם).

צִדְקָת ה' עֲשֵׂה – שֶׁהָאֱמִינוּ דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וַחֲלָקוּ – דְּבָרֵי רִשִׁי כָּאן יוֹכֵנוּ עַל־פִּי מֵה שֶׁבָּאָר בְּבִמְדָּבָר לִב, כד: "וְהִיוּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ – לְגִבּוֹה, שֶׁקִּבְלָתֶם עָלֵיכֶם לַעֲבֹר לְמִלְחָמָה עַד כָּבוֹשׁ וַחֲלוּק, שִׁמְשָׁה לֹא בָקֵשׁ מֵהֶם אֶלָּא וְנִכְבְּשָׁה וְאַחֵר תִּשׁוּבוּ, וְהֵם קִבְּלוּ עָלֵיהֶם עַד הִתְנַחֵל, הָרִי הוֹסִיפוּ לְהִתְעַכֵּב שָׁבַע שָׁחֲלָקוּ, וְכֵן עָשׂוּ. וַיֵּשׁ לוֹמֵר שֶׁהוּא כָּפַל הַלָּשׁוֹן "שֶׁהָאֱמִינוּ דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם": הָאֱמִינוּ דְּבָרֵיהֶם, לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן עַד אַחֲרֵי

וַאֲזִין זֶה נִכּוֹן (רא"ם).

אֲשֶׁר "שֵׁם" בְּנִחְלָתוֹ – וְהוּא פִּירוּשׁ "שֵׁם" (רא"ם). וְרֹאֵה סוּטָה יג, ב: "הֵיכָן מִשָּׁה מִתָּ? בְּחֲלָקוֹ שֶׁל רֹאבוֹן, דְּכַתִּיב:

וַיַּעַל מִשָּׁה מִמְּעַרְבוֹת מוֹאָב אֶל הָר נָבוֹ, וַיִּגְבוּ בְּחֲלָקוֹ שֶׁל רֹאבוֹן קִימָא, וְהֵיכָן מִשָּׁה קְבוֹר? בְּחֲלָקוֹ שֶׁל גֵּד, דְּכַתִּיב:

וַיִּרָא רִאשִׁית לוֹ וְגו', וּמִחֲלָקוֹ שֶׁל רֹאבוֹן עַד חֲלָקוֹ שֶׁל גֵּד כְּמָה הָיָה אֲרִבְעָה מִיָּלִין, אוֹתָן אֲרִבְעָה מִיָּלִין מִי הוֹלִיכֻז מְלָמֵד, שֶׁהָיָה מִשָּׁה מוֹשֵׁל בְּכַנְפֵי שְׂכִינָה".

"חֲלָקָת" שְׂדֵה – מִפְּנֵי שֶׁהַמְּלָה "חֲלָקָת" מוֹרָה עַל חֶלֶק שֶׁל דְּבָר, הוֹסִיף מֵלֵת "שְׂדֵה" [נְכַלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּרֹאשִׁית לג, יט. וְהוֹשֵׁעַ כד, לב] (רא"ם).

קְבוּרָת – הוֹסִיף מֵלֵת "קְבוּרָת", מִפְּנֵי שֶׁלֵּא זֶה יִהְיֶה פִּירוּשׁוֹ חֲלָקָת הַשְּׂדֵה שֶׁל מְחוּקֵק, לֹא שְׂדֵה קְבוּרָתוֹ (רא"ם).

"מְחוּקֵק" – רֹאֵה רִשִׁי תְּהִלִּים ס, ט: "מְחוּקֵק, לָשׁוֹן שְׂרָרָה, שֶׁמְחוּקֵק וְשׁוֹלֵחַ סְפָרִים וּמִצְוָה".

וְהוּא מִשָּׁה – שֶׁנִּקְרָא מְחוּקֵק (רש"י במדבר כא, ט).

סְפוֹן – אוֹתָהּ חֲלָקָה – וְלֹא "מְחוּקֵק", כִּי "סְפוֹן" מוֹסֵב עַל "חֲלָקָת". וַאֲזִין לְהַקְשׁוֹת אֵיךְ תּוֹפֵל מֵלֵת "סְפוֹן" שֶׁהָיָה לָשׁוֹן וְכָר עַל "חֲלָקָת" שֶׁהָיָה לָשׁוֹן נִקְבָּה, כִּי הַחֲלָקָה הוּא הַחֲלָק, וּמֵלֵת "סְפוֹן" שְׂדֵה אֶל הַחֲלָק (רא"ם).

סְפוּנָה – מְכוּסָה, כְּדִלְעִיל בְּרִשִׁי. וּטְמוּנָהּ מִכָּל בְּרִיָּה, שְׁנֶאֱמַר – לִקְמֹן

(כג) וּלְנִפְתָּלִי אָמַר נִפְתָּלִי שְׁבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִרְכַּת
יְהוָה יָם וּדְרוֹם יָם וּדְרוֹם יָם
כַּג וּלְנִפְתָּלִי אָמַר נִפְתָּלִי שְׁבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִרְכַּת
יְהוָה יָם וּדְרוֹם יָם וּדְרוֹם יָם
בִּרְכֹן מִן הַיָּם יִי מַעְרֵב יָם גְּנוֹסֶר וְדְרוֹמָא
יֵרֵת:

יותר מן האחרים". וראה יהושע יט, מג שֶׁעָקְרוּ נַמְנִית בְּחֶלְקוֹ שֶׁל דָּן. וְאִם שֶׁבְמִקּוֹם אֲחֵר (שם טו, מה) נִכְרְתָה עֶקְרוֹן בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, יֵשׁ לִזְמוֹר כְּמוֹ שֶׁבַת

כָּל רְצוֹן יוֹשְׁבֶיהָ - שָׁהם קָבְלוּ אֶרֶץ טוֹבָה, הַמְגִדֶּלֶת פִּירוֹת טוֹבִים, וְתוֹשְׁבֶיהָ הָיוּ שְׂבָעֵי רְצוֹן מִמֶּנָּה. וְכֵן נֶאֱמַר בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב לְנַפְתָּלִי (מט, כא): "אֵילָּה

יֹצֵא מִמָּקוֹם אֶחָד וְנִחְלַק לִשְׁנֵי
מְקוֹמוֹת, כִּד שֶׁכְּמוֹ שֶׁל דָּן נִמְלֵךְ
חֵלֶק בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת. תִּחְלַח נִמְלֵךְ
בְּצִפּוֹנִית מְעֲרֵבִית עֲקָרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ
– רָאָה רַש"י יְהוֹשֻׁעַ יג. ג': הָעֲקָרוֹנִי
יֹשֵׁב עַל הַיָּם וּמִתְפַּשֵּׁט לַצֵּד הַחֲפֹן
וְתֵר מִן הָאֲחָרִים". וְרָאָה יְהוֹשֻׁעַ יט. מג
שֶׁעֲקָרוֹן נִמְנִית בְּחִלְקוֹ שֶׁל דָּן. וְאִם
שֶׁכְּמוֹם אֶחָד (שם טו. מה) נִזְכַּר עֲקָרוֹן
בְּחִלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, יֵשׁ לֹמֵר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב

(כד) וּלְאִשֶּׁר אָמַר בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר יְהי רְצוֹן אֲחִיו וּמִבֶּל בְּשִׁמּוֹן רָגְלוֹ:

כד וּלְאִשֶּׁר אָמַר בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר יְהי רְצוֹן אֲחִיו
רַעְיוֹ לְאַחֻזָּהי וְיִתְרָבִי בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִּין:

זש"י • בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר • רֵאִיתִי בַסִּפְרִי: אֵין לָךְ בְּכָל הַשְּׁבָטִים שְׁנֵת־בְּרָךְ בְּבָנִים כְּאֲשֶׁר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ פִּיֶּצֶד. יְהי רְצוֹן אֲחִיו • שֶׁהִיא מִתְרַצָּה לְאֲחִיו בְּשִׁמּוֹן אֲנִפְקִינֵנוּ וּבְקַפְלָאוֹת, וְהֵם מְרַצִּין לוֹ בְּתַבּוּאָה. דְּבַר אַחֵר: "יְהי רְצוֹן אֲחִיו", שֶׁהִיוּ בְּנוֹתָיו נְאוֹת, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים: (א ט) "הוּא אָבִי בְּרִזִּית", שֶׁהִיוּ בְּנוֹתָיו נְשׂוּאוֹת לְכֹהֲנִים גְּדוֹלִים, הִנֵּמְשָׁחִים בְּשִׁמּוֹן זֵית. וּמִבֶּל בְּשִׁמּוֹן רָגְלוֹ • (ספרי) שֶׁהִתְהַ אֲרִיצוֹ מוֹשְׁכַת שִׁמּוֹן כְּמַעֲזֵן, וּמַעֲשָׂה שֶׁנֶּצְטָרְכוּ אֲנָשִׁי לְדִקְקָא לְשִׁמּוֹן, מִנּוּ לָהֶם פּוֹלְמוֹסְטוֹס אֶחָד וְכו' כְּדֹאִיתָא בְּמִנְחוֹת' (פ"ה).

אשל אברהם – הרב אלאשילי

שִׁמּוֹן זֵית, רָאָה שְׁמוֹת כּד, ל וּבְרַשׁ"י שֵׁם. וּמִבֶּל בְּשִׁמּוֹן רָגְלוֹ – שֶׁהִתְה אֲרִיצוֹ מוֹשְׁכַת שִׁמּוֹן כְּמַעֲזֵן – רָאָה גַם רַשׁ"י בְּרֵאשִׁית מֵט, כ: "מֵאֲשֶׁר שִׁמְנָה לְחֶמֶד – מֵאֶכֶל הַבַּיִת מִחֻלְקוֹ שֶׁל אֲשֶׁר יְהִי שִׁמּוֹן, שִׁיְהִיו זֵיתִים מְרֻבִּים בְּחֻלְקוֹ, וְהוּא מוֹשֵׁךְ שִׁמּוֹן כְּמַעֲזֵן. וְכֵן בְּרָכוּ מִשֶּׁה: וּמִבֶּל בְּשִׁמּוֹן רָגְלוֹ."

וּמַעֲשָׂה שֶׁנֶּצְטָרְכוּ אֲנָשִׁי לְדִקְקָא לְשִׁמּוֹן, מִנּוּ לָהֶם פּוֹלְמוֹסְטוֹס – שְׁלִיחַ גִּזְרִי (רש"י מנחות פה, ב).

אֶחָד – בְּרַשׁ"י בְּרֵאשִׁית מֵט, כ: "כְּמוֹ שֶׁשְׁנֵינִי בְּמִנְחוֹת, פַּעַם אַחַת הוֹצֵרְכוּ אֲנָשִׁי לְדִקְקָא לְשִׁמּוֹן וְכו'."

וְכו' – "אָמְרוּ לוֹ: לָךְ וְהָבֵא לָנוּ שִׁמּוֹן בְּמֵאָה רִיבּוּא. הֵלֶךְ לִירוּשָׁלַיִם, אָמְרוּ לוֹ: לָךְ לָצוּר. הֵלֶךְ לָצוּר, אָמְרוּ לוֹ: לָךְ לְגוֹשׁ חֶלֶב. הֵלֶךְ לְגוֹשׁ חֶלֶב, אָמְרוּ לוֹ: לָךְ אֶצֶל פְּלוּנִי לְשִׁדָּה הֵלֶךְ, וּמַצֵּא שֶׁהִיא עוֹזֶק תַּחַת זֵיתָיו, אָמַר לוֹ: יֵשׁ לָךְ שִׁמּוֹן בְּמֵאָה רִיבּוּא שְׁאֵנִי צְרִיךְ? אָמַר לוֹ: הִמָּתֵן לִי עַד שֶׁאֶסֶּם מְלֹאכְתִּי, הִמָּתִין עַד שֶׁסִּים מְלֹאכְתּוֹ. לְאַחֵר שֶׁסִּים מְלֹאכְתּוֹ, הִפְשִׁיל כְּלָיו לְאַחֲזָרָיו וְהָיָה מְסַקֵּל וְכֵן בְּדֶרֶךְ .. כִּינּוּ שֶׁהִגִּיעַ לְעִירוֹ, הוֹצִיאָה לוֹ שִׁפְחָתוֹ קוֹמְקָמוֹס שֶׁל חֲמִין וְרָחַץ בּוֹ יָדָיו וְרָגְלָיו, הוֹצִיאָה לוֹ סֶפֶל שֶׁל זֶהָב מְלֵאָה שִׁמּוֹן וְטָבַל בּוֹ יָדָיו וְרָגְלָיו, לָקִים מִה שֶׁנֶּאֱמַר: וְטָבַל בְּשִׁמּוֹן רָגְלוֹ. לְאַחֵר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ, מִדָּד לוֹ שִׁמּוֹן בְּמֵאָה רִיבּוּא. אָמַר לוֹ: כָּלֹם אֲתָה צְרִיךְ לְיוֹתֵר? אָמַר לוֹ: הֵן, אֶלֶּא שְׁאֵין לִי דָמִים. אָמַר לוֹ: אִם אֲתָה רוֹצֵה לְיִשְׁקָה קוֹ, וְאֵנִי אֶלֶף עֶמֶק וְאֶטוּל דָּמָיו, מִדָּד לוֹ שִׁמּוֹן בְּשִׁמּוֹנָה עֶשֶׂר רִבּוּא. אָמַר לוֹ: לֹא הֵנִיחַ אוֹתוֹ הָאִישׁ לֹא סוֹס וְלֹא פָרָד וְלֹא גָמַל וְלֹא חֲמוֹר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא שָׁכַר.

בְּדֹאִיתָא בְּמִנְחוֹת – פה, ב. תורה כה

"רְבוּתֵנוּ נִתְפַּנּוּ לְפָרֵשׁ בְּרוּךְ מְבָנִים, שִׁיְהִיה מְבוֹרָךְ בְּבָנִים רַבִּים שְׂוִלִיד .. וְלִכְךָ אָמְרוּ שֶׁכָּל שָׂאֵר הַשְּׁבָטִים בְּרָךְ אוֹתָם בְּגִבּוּרָה אוֹ בְּנֻחֲלָתָם, וְאֲשֶׁר לְבָדוּ נִתְבָּרַךְ בְּבָנִים .. אֲבָל קִיּוֹם הַבְּרָכָה הַזֹּאת לֹא נִתְבָּאֵר, וְאוֹלִי הוּא מִמָּה שֶׁכְּתוּב בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (א ט מ): 'כָּל אֵלֶּה בְּנֵי אֲשֶׁר רָאִשִׁי בֵּית הָאָבוֹת, בְּרוּרִים, גְּבוּרֵי חַלִּים, רָאִשֵׁי הַנְּשִׂאִים, וְהִתְיַחֵשׁ בְּצֶאֱבָא בְּמִלְחָמָה, מִסִּפְרָם אֲנָשִׁים עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה אֶלֶף, וְלֹא נֶאֱמַר שֵׁם בְּשֵׂאֵר הַשְּׁבָטִים בְּשִׁבְחָה הַזֶּה."

יְהי רְצוֹן אֲחִיו – שֶׁהִיא מִתְרַצָּה לְאֲחִיו בְּשִׁמּוֹן אֲנִפְקִינֵנוּ – שִׁמּוֹן שְׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מִזִּיתִים [שֶׁהֵם בְּסֵר] שֶׁלֹּא בִישְׁלוּ עַדִּין שְׁלִישׁ בְּשׂוֹלֵם, וְסָכִין אוֹתוֹ לְהַשִּׁיר הַשֶּׁעַר וּלְעַדִּין הַבֶּשֶׂר (מורק ט, ב ורש"י שם). מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּסֵר וְיֵשׁ בּוֹ כַּח (רש"י מנחות פה, א).

וּבְקַפְלָאוֹת – מִיָּנִי מַעֲדָנִים (מנחת יחודה). וְהֵם מְרַצִּין לוֹ – מִפְּרָשׁ "רְצוֹן אֲחִיו" בְּשִׁנֵּי פָנִים, הֵן שֶׁהוּא יִרְצֶה אֶת אֲחִיו, וְהֵן שֶׁאֲחִיו יִרְצֶה אוֹתוֹ.

בְּתַבּוּאָה. דְּבַר אַחֵר: "יְהי רְצוֹן אֲחִיו", שֶׁהִיוּ בְּנוֹתָיו נְאוֹת – וְאֲחִיו יִרְצֶה לְיִשְׂא אוֹתָן.

וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים – דְּבַרֵּי הַיָּמִים ז, לא.

"הוּא אָבִי בְּרִזִּית" – הַכְּתִיב הוּא "בְּרוּת", וְקוֹרְאִים "בְּרִזִּית", וְהַדְרָשׁ הוּא לְפִי הַקֵּרִי (רש"י ב"ר רצא עא, ט).

שֶׁהִיוּ בְּנוֹתָיו נְשׂוּאוֹת לְכֹהֲנִים גְּדוֹלִים – בְּבֵרֵאשִׁית רַבָּה שֵׁם: "לְכֹהֲנִים" סָתָם.

[וּמִלְכִּים] – כֵּן הִגִּירְסָא בְּכִמָּה בְּתַבִּי־דִּ וּדְפּוֹסִים רַאשׁוֹנִים, וְכֵן הוּא בְּבֵרֵאשִׁית רַבָּה שֵׁם.

הִנֵּמְשָׁחִים בְּשִׁמּוֹן זֵית – צְרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַכֹּהֲנָה לְשִׁמּוֹן הִמְשִׁיחָה שְׁמַעוֹרָב בּוֹ

"מִלְחָה" – דְּנִיָּאל שֵׁם. וְכֵן "הַעֲמֵק שְׂאֵלָה" (ישעיה ז, יא), שֶׁשְׁעָמוֹ לְמַעֲלָה וְהוּא לְשׁוֹן צוּרִי, וְכֵמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַשׁ"י שֵׁם: "הַעֲמֵק וְשֵׂאֵל שְׂאֵלָה, כְּמוֹ שְׁמַעְהָ, סִלְחָה".

לְקַחָה – אֵין בְּמִקְרָא בְּלִשׁוֹן צוּרִי. אָף כֵּאֵן "יְרִשָּׁה" לְשׁוֹן צוּרִי. וְכִּמְסֻרֶת הַגְּדוּלָּה – הִיא הַרְחָבָה שֶׁל "הַמְסוּרֶת הַקִּטְטָה".

מִצִּינוּ בְּ"אֶלְפָא בִּיתָא" – לְפִי אוֹתִיתוֹת הָא"ב, מֵאֶלֶף עד ת"ו.

לְשׁוֹן צוּרִי הַמַּעֲמִיחָה מְלַעִיל – בְּמִסְוֶרֶת הַגְּדוּלָּה הוֹבָא כָּל הַמְלִים (לְפִי סֵדֵר א"ב) שֶׁהֵן לְשׁוֹן צוּרִי וְהַטַּעַם לְמַעֲלָה. תוֹרָה כד

(כד) בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר – רֵאִיתִי בַסִּפְרִי – עַל הַפִּסּוּק.

אֵין לָךְ בְּכָל הַשְּׁבָטִים שְׁנֵת־בְּרָךְ בְּבָנִים כְּאֲשֶׁר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ פִּיֶּצֶד – שֶׁאִם הַכֹּהֲנָה שִׁיְהִי לוֹ הַרְבֵּה בָנִים, זֶה לֹא יִתְכַּן, שֶׁחֲרִי מִנֵּן בְּנֵי אֲשֶׁר לֹא הָיָה רַב כָּל כָּךְ, שֶׁכֵּן בְּמִנְיָן שֶׁל הַשְּׁנָה הַשְּׁנִית לְצִאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹבָא בְּפֶרֶשֶׁת בְּמִדְבָּר, הָיָה מִנְיָנוּ 41,500, וּבְמִנְיָן שֶׁל שְׁנַת הָאֶרְבָּעִים הָיָה מִנְיָנוּ 53,400. וְהַחֲזוֹקִנִי כְּתִב שׁוֹז בְּדִיק בְּנֵת הַסִּפְרִי, שֶׁכֵּן מִנְיָן הִרְאִשׁוֹן לְמִנְיָן הָאֲחֵרוֹן גָּדַל שֶׁכֵּטוֹ שֶׁל אֲשֶׁר בְּבָנִים שְׁנֵת־סוֹפּוֹ לוֹ (קְרוֹב ל־12,000 בָּנִים). הַרְבֵּה יוֹתֵר מִשְׂאֵר הַשְּׁבָטִים. וְאֵף שֶׁשְּׂבָט מִנְשָׁה גָדַל בְּהַרְבֵּה יוֹתֵר, שֶׁכֵּן בְּמִנְיָן הִרְאִשׁוֹן הָיָה 32,200, וּבְמִנְיָן הַשְּׁנִי הָיָה 52,700. יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַכֹּהֲנָה לְכָלִּלוֹת הַשְּׂבָט שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁכֵּן מִשֶּׁה בְּרָךְ אֶת יוֹסֵף בְּשֶׂבֶט אֶחָד (וְרַק הַזִּבְיִיר בְּקֶצֶרֶה "רַבּוּבוֹת אֶפְרַיִם" וְ"אֶלְפֵי מִנְשָׁה"), וְכִתּוּר שְׂבָט יוֹסֵף, גָּדַל הַשְּׂבָט כּוֹלוֹ מִ-72,700 ל־85,200 שֶׁבְּאַחֲוִים הַגִּידוֹל שֶׁלָּהֶם קָטָן יוֹתֵר מִשְׁל שְׂבָט אֲשֶׁר). וְהַרְמַבֵּן כְּתִב:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 109)

שְׁהִיו בְּנוֹתָיו נָאוֹת . . נְשׂוּאוֹת לְכֹהֲנִים גְּדוֹלִים (רש"י לג, כד) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מִה הֵקֶשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דִּהְיֶה הַנּוֹי הָאֲמִתִּי שֶׁל אִשָּׁה הוּא צְנִיעוּתָהּ, כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. וְצְנִיעוּת מְבִיאָה וּמוֹעִילָה לְכַהֲנָה גְּדוֹלָה, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּדְבָּר שֶׁאִשָּׁה צְנוּעָה רְאוּיָה שֶׁתִּנָּשֵׂא לְכֹהֵן וְתַעֲמִיד כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, וּבְצִוּוֹת צְנִיעוּתָהּ זִכְתָּה קִמְחִית לְבָנִים שֶׁשָּׁמְשׁוּ בְּכַהֲנָה גְּדוֹלָה. אִשָּׁה צְנוּעָה זֹכָה לְבָנִים 'כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים', כְּלוּמָר: הִכֵּהן הַגְּדוֹל נִכְסָ לְקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, שֶׁם הָיָה הָאָרוֹן, שָׁבוּ הַלּוּחוֹת, שֶׁעָלִיהֶם חֻקּוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת (לֹא כְּתוּבוֹת בְּדִיו, שְׁהוּא דָּבָר נֹסֵף עַל הַקִּלְפִּי); וְכֵמוֹ כֵּן, הָאָדָם וְהַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד הֵם דָּבָר אֶחָד.

(כה) בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ וּכְיִמִּיךָ דְּבִאָדָּ: כה תְּקִיף כְּפָרְזֵלָא וְנִחְשֶׁא וּכְיִמִּי עוֹלָמְתָךְ תְּקַפֵּךְ:

י"ח «**בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ** • עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כִּנְגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיו גְּבוּרֵיהֶם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסֶּפֶר וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הָאוֹיְבִים לִיכָנֵס בָּהּ, כְּאֵלּוּ הִיא סִגּוּרָה בְּמִנְעוּלִים וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת. דְּבָר אַחֵר: "בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ", אֲרָצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שֶׁחֻצְבִּין מֵהֶם בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת, וְאֲרָצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִיְתָה מְנַעֲלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיִמִּיךָ דְּבִאָדָּ • וּכְיִמִּיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהֵן יָמִי תַחֲלָתָךְ, יָמִי נְעוּרֶיךָ, כִּף יִהְיוּ יָמִי זְקֻנְתָךְ, שֶׁהֵן דּוֹאֲבִים, זָבִים וּמִתְמוּטְטִים. דְּבָר אַחֵר: "וּכְיִמִּיךָ דְּבִאָדָּ", וּכְיִמִּיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, כְּמִנְיָן יָמֶיךָ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם יְהוֹי דְּבִאָדָּ, שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת יִהְיוּ דּוֹכָאוֹת כֶּסֶף וְזָהָב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּהְיֶה מְבָרֶכֶת בְּפִרוֹת, וְכָל הָאֲרָצוֹת מִתְפַּרְנְסוֹת הֵימָנָה וּמִמְשִׁיכוֹת לָהּ כֶּסֶף וְזָהָב, אֲשֶׁקְלוּנוֹ"ט, הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב כָּלָה מֵהֶם, שֶׁהֵן מְזִיבוֹת אוֹתָם לְאֲרָצְכֶם.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

א, שְׁכִינּוֹן שֶׁהֵם רוֹעֲדִים מִזְקָנָה, הָרִי הֵם מִתְמוּטְטִים. וְאִם כֵּן רִשִׁי נִקֵּט כְּאֵן שֶׁלֹּשׁ דִּרְגוֹת שֶׁל זְקָנָה: תַּחֲלָה דּוֹאֲבִים (מְצַטְעָרִים עַל יָמֵי זְקֻנָּתָם, שְׁאִינִם יָמִי טוֹבָה לָהֶם), וְאַחֲרֵכֶךְ זָבִים, דִּהְיוּ חוֹלְשֶׁת הַגּוּף, וְאַחֲרֵכֶךְ מִתְמוּטְטִים, שְׁאִין לָהֶם יְכוּלָת לַעֲמֹד בְּאוֹפֶן יָצִיב. וְהַבְּרָכָה הִיא שִׁמְיָי זְקָנָה אֵלּוּ, יִהְיוּ כְמוֹ יָמִי הַנְּעוּרוֹת, יָמִים שֶׁל טוֹבָה.

דְּבָר אַחֵר – הוֹצֵרָךְ לְפִירוּשׁ שְׁנֵי, כִּי לְפִירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן קָשָׁה שֶׁהָיָה לוֹ לומר: "יָמִי דְּבִאָדָּ" (מִשְׁכִּיל לַדּוּד).

"וּכְיִמִּיךָ דְּבִאָדָּ", "וּכְיִמִּיךָ" שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ – זֶהוּ פִירוּשׁ "יָמֶיךָ", שְׁכִינּוֹן שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ הָרִי הֵם הַיָּמִים שְׁלָךְ, שֶׁאֵלּוּ הֵם יָמֵי הַשּׁוֹבֵעַ וְהַבְּרָכָה, מִדֵּי שְׁאִין־כֵּן יָמִי הַרְעָה אֵין הֵם קְרוֹאִים "יָמֶיךָ" (בְּאֵר בִּשְׁדִּי).

כְּמִנְיָן "יָמֶיךָ" – זֶהוּ פִירוּשׁ: "וּכְיִמִּיךָ", כְּמִנְיָן הַיָּמִים [הַטּוֹבִים] שְׁלָךְ. **כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם** – שֶׁזֶה נִקְרָא "מִנְיָן יָמֶיךָ", שֶׁכֵּן אֵלּוּ יָמֵי הַטּוֹבָה שֶׁל הָאָדָם, מִדֵּי שְׁאִין־כֵּן כְּשֶׁאֵין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם.

יְהוֹי "דְּבִאָדָּ", שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת [יְהוֹי] דּוֹכָאוֹת – מְזִיבוֹת וּמִמְשִׁיכוֹת. **כֶּסֶף וְזָהָב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּהְיֶה**

שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מִמָּה שֶׁכֶּתֶב תַּחֲלָה שֶׁהָאֶרֶץ נְעוּלָה בְּהָרִים שֶׁחֻצְבִּים מֵהֶם בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת, מוֹכֵן שֶׁבְּחֻלְקוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הָיוּ הָרִים אֵלּוּ. וְרָאָה בְּסֶפֶר יְהוֹשֻׁעַ (י"ט כ"ד-ל) פִּירוּשׁ הָעָרִים שֶׁל שֶׁבֶט אֲשֶׁר, שֶׁהָיָה חֻלְקוֹ בְּצִפּוֹן מִעֶרֶב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִינְיָהֶם נִכְפָּר גַּם הַכְּרִמָּל: "וּפִנְעַ בְּכִרְמֶל הַיָּמָה", וְאִם כֵּן הֵר הַכְּרִמָּל הָיָה בְּחֻלְקוֹ שֶׁל אֲשֶׁר, וּבְפִסְקוֹ כֵּט שֶׁם מְזִכִּיר גַּם: "עִיר מִבְּצֵר צֹר", וּבְרִשִׁי שֶׁם: "קֶרְיוֹן בְּרִיכָן, קֶרְיוֹ תוֹקְפָא". כְּלוּמָר, עָרֵי מִבְּצֵר.

וּכְיִמִּיךָ דְּבִאָדָּ – וּכְיָמִים שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ – זֶהוּ פִירוּשׁ "וּכְיִמִּיךָ". **שֶׁהֵן יָמִי תַחֲלָתָךְ, יָמִי נְעוּרֶיךָ, כִּף יְהוֹי יָמִי זְקֻנְתָךְ** – זֶהוּ פִירוּשׁ "דְּבִאָדָּ". **שֶׁהֵם דּוֹאֲבִים** – מְצַטְעָרִים. מִפְּרֵשׁ "דְּבִאָדָּ" מִלְשׁוֹן צֵעַר.

זָבִים – מִפְּרֵשׁ "דּוֹאֲבִים" גַּם מִלְשׁוֹן זוּב, שֶׁכֵּן מִתְּרַגֵּם אוֹיְנְקְלוֹס "זוּב זוּב דְּמָה" – "יָדוּב דּוּב דְּמָה".

וּמִתְמוּטְטִים – נִרְאָה שֶׁזֶהוּ הַמִּשְׁךְ שֶׁל זָבִים, שְׁכִינּוֹן שְׁזָבִים, כְּלוּמָר הֵם נִמְסִים וְהוֹלְכִים, מִמִּילָא מִתְמוּטְטִים מִרּוֹב חוֹלְשָׁה. אוֹ אֲפֹשֶׁר שֶׁזֶהוּ פִירוּשׁ נֹסֵף בְּ"דְבִאָדָּ", מִלְשׁוֹן "דּוּבָב", שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן: נְעוּת וּמִתְנוּדוּת (רֹאה רִשִׁי סֵנְהֶדְרִין ג' ב, א) אוֹ רוֹעֲדוֹת (רֹאה רִשִׁי יְבֻמוֹת צ"ז,

(כה) בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ – עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כִּנְגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל – שֶׁכֵּן כְּשֶׁבִּרְךְ אֶת אֲשֶׁר דְּבָר בְּלִשׁוֹן נִסְתָּר, וְכֵאֵן עֶבֶר לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן נֹכַח, וְאֵין זֶה אֵלּא מִשּׁוֹם שֶׁעֲתָה הוּא עֶבֶר לְדַבֵּר אֵל כְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל (מִשְׁכִּיל לַדּוּד).

שְׁהִיו גְּבוּרֵיהֶם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסֶּפֶר – כְּדִלְעִיל גְּבִי גֵד וְדָן. **וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הָאוֹיְבִים לִכָּנֵס בָּהּ, כְּאֵלּוּ הִיא סִגּוּרָה בְּמִנְעוּלִים** – זֶהוּ פִירוּשׁ "מְנַעֲלָךְ". **וּבְרִיחִים** – "מְנַעֲלָךְ", לִשׁוֹן מְנַעוֹל וּבְרִיחַ הוּא (רִשִׁי יְבֻמוֹת ק"ב, א).

שֶׁל "בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת". דְּבָר אַחֵר: "בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ", אֲרָצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שֶׁחֻצְבִּין מֵהֶם "בְּרִזְל וְנִחְשֶׁת" – גַּם לְפִירוּשׁ זֶה מְדַבֵּר אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל, אֵלּא שֶׁ"מְנַעֲלָךְ" מוֹסֵב עַל הָאֶרֶץ עֲצָמָה שֶׁהִיא "נְעוּלָה", מִדֵּי־שְׁאִין־כֵּן לְפִירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן מְדַבֵּר עַל תּוֹשְׁבֵי עָרֵי הַסֶּפֶר שֶׁהֵם הַמְּנַעוֹל שֶׁל הָאֶרֶץ.

וְאֲרָצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִיְתָה מְנַעֲלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – וְזֶה הֵקֶשֶׁר שֶׁל בְּרָכָה זוֹ הַמְּדַבֵּר עַל כְּלָלוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבִרְכַּת אֲשֶׁר, כִּיּוֹן שֶׁאֲרָצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִיְתָה נְעוּלָת אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הָאוֹיְבִים. וְהִנֵּה רִשִׁי אֵינוֹ מְבָאֵר כְּאֵן לְמָה אֲרָצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר נִחְשְׁבָה כְּמִנְעוֹל

(כו) **אֵין בָּאֵל יִשְׂרָאֵל רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרָךְ וּבִגְאֻתוֹ** כו לית אלה פאלהא דישראל דשכנתה בשמיא בסעדרך ותקפה בשמי שמיא: **שחקים:**

כ"י- **אֵין בָּאֵל יִשְׂרָאֵל** • דע לך ישרון, שאין באל בכל אלהי העובדי-פוככים, ולא כצורך צורם. **רכב שמים** • הוא אותו אלה שבעזרך, ובגאנתו הוא רוכב שחקים.

♦ יום שישי י"ט תשרי ♦

(כו) **מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זִרְעַת עֹלָם וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד:** כו מדור אלהא די מלקדמין במימרה מתעבד עלמא ותרין מקדמך סנאה ואמר שצי:

כ"י- **מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קֶדֶם** • למען הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרע שוכנים. **זרעת עולם** • סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על-כרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהלכת והגבורה שלו בעזרך. **ויגרש מפניך אויב** • ויאמר לך 'השמד אותם'. **מענה** • כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לשון דירה (ראה רש"י חושע ב, יז). ופירושו: למדור.

הם ה"שחקים" ל"אלהי קדם - הפסוק הזה מחובר עם סיום הפסוק הקודם, ופירושו: בגאנתו הוא רוכב שחקים, והשחקים הם המעון של "אלהי קדם" (ע"פ רא"ם).

שקדם לכל אלהים - לכן נקרא "אלהי קדם".

וברר לו "שחקים" לשבתו ומעונתו - וזה ראיה שהשחקים הם מעון יותר חשוב, שהרי "אלקי קדם" הוא, ויכול היה לברור מה שירצה, ובחר לו השחקים (ע"פ אריה). ולא שכונתו שאם לא היה "אלקי קדם", לא יכול היה לברור את השחקים לשבתו (בקדושת הר"א"ם). אלא שזו גופא מעלתו שהוא "אלקי קדם", ומה נגזרים שאר מעלותיו.

"ומתחת זרעת עולם" - דהו פירוש "זרעות עולם", ב"דלקמן. **שוכנים. זרעת עולם** - סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של "עולם" - ולכן נקראים "זרעות עולם" (רא"ם).

לפיכך על כרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש - נחלש.

מפניו, לעולם אימת הגבוה על הנמוך - כלומר, מה שהוצרך הכתוב

הכתוב לעיל לב, לא (כי לא כצורנו צורם). וברש"י שם: "כל צור שבמקרא לשון סלע". ופירושו: לא פסלע שלף סלעם, לא בחוק שלף חוקם. והוצרך להוסיף בן (ולא כצורך צורם), בשביל לבאר למה אמר "כאל" ולא "כאלהים", אלא מפני ש"אל" מורה על חזק (ראה רש"י בשלח טו, יא), וכן הכתוב ש"אין כאל" גם לענין החזק (ע"פ שפ"ח). וכן משמעות המשך לשון הכתוב.

רכב שמים - הוא אותו אלוה ש"בעזרך" - פונת רש"י לומר שזהו המשך הפסוק, במה מתבטא ש"אין כאל"? בכך שהוא "רוכב שמים", מה שאין-כן אלהי העמים הם תחת השמים (באר בשדה). ולא פירש ש"רוכב שמים" יהיה "בעזרך", כי לא זו פונת הכתוב, אלא הכתוב ממשיך לספר גבורת האל: דע לך ישרון: אותו אלוה ש"בעזרך", הוא "רוכב שמים", ו"שחקים" (ספר הזכרון).

ובגאנתו הוא רכב - תיבת "רוכב" שאמר על השמים מוסבת גם על "שחקים" (שפ"ח).

"שחקים" - שהם שמי השמים (באר בשדה). תורה כו

(כו) **מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קֶדֶם** - למען - והו פירוש "מעונתו", ובדלקמן ברש"י. והוא

מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה, וממשיבות לה כסף וזהב, ומהם, שהם מזיבות אותם] לארצכם. - escoront, ינהרו, ישפכו. סבירה גם הקריאה אישקורנ"ט escorant ("נוהר, שופע"). רש"י רואה ב"דבא" גזרון קרוב ל"זוב", ומפרש שאוצרות כל הארצות יזובו לארץ ישראל (אוצר לעד רש"י. תורה כו

(כו) **אֵין בָּאֵל יִשְׂרָאֵל** - דע לך "ישרון", ש"אין באל" - כאלו אמר: ישרון, אין באל רא"ם. ולא פירש: אין כמו האל של ישרון, כי אז היה צריך להנקד בשון"א תחת הכ"ף, שהוא נקוד המורה על סמיכות, וכןן שהוא נקוד בקמ"ץ, הרי זה כאלו כתוב: כהאל בה"א הדיעה (האל הירדע, הקדוש-ברוך-הוא), ואינו נסמך ל"ישורון" (רא"ם). וגם אין לפרש שהכונה אין באל - ישרון, שאין ישרון כמו האל, כי למה היינו חושבים לומר בן (דברי חז"ל).

בכל אלהי העמים - בכל מקום שאומרים: אין כמו זה, צריך להוסיף ביחס למי נאמר בן, ואף כאן הוצרך להוסיף שזהו ביחס ל"כל אלהי העמים" (ע"פ רא"ם).

ולא כצורך צורם - על-פי לשון

(כח) וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עַיִן יַעֲקֹב אֶל-אַרְץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמְיוֹ יַעֲרֹפוּ-טַל:

כח וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עַיִן יַעֲקֹב אֶל-אַרְץ דָּגָן
בְּרִכְתָּא דְּבִרְכַּנְיוֹן יַעֲקֹב אַבְוּהוֹן לְאַרְעָא
עֲבָדָא עֲבוּר וְחָמַר אֶף שָׁמְיָא דְּעִלְוִיהוֹן
יִשְׁמַשְׁנוֹן בְּטַלָּא:

יט"ו • בְּטַח בְּדָד • כָּל יָחִיד וְיָחִיד "אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ", מְפַזְרִין וְאִין צְרִיכִין לְהִתְאַסֵּף וּלְיִשֵּׁב יַחַד מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. עַיִן יַעֲקֹב • כְּמוֹ: (במדבר יא) "וְעֵינֵינוּ כְּעֵינֵי הַבְּדֹלֶחַ", כְּעֵינֵי הַבְּרִכָּה שֶׁבִּרְכָּם יַעֲקֹב, לֹא כְּבָדָד שֶׁאָמַר יִרְמְיָה: (ירמיה טו) "בְּדָד יִשְׁכְּתִי", אֲלֵא כְּעֵינֵי הַבְּטָחָה שֶׁהִבְטִיחָם יַעֲקֹב: (בראשית מח) "וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם, וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם". יַעֲרֹפוּ • יְטִיפוּ. אֶף שָׁמְיוֹ יַעֲרֹפוּ-טַל • אֶף בְּרִכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק נֹסֶפֶת עַל בְּרִכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב: (שם כז) "וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וְגו'".

אשל אברהם – הרב אלעזר שניאורסון

ומקבל נבואה מהקדוש-ברוך-הוא; אלא שפניו שהתעברו שם גם ענינים בלתי רצוניים, כמו שפירש רש"י, לכן הוצרך לשלול כאן: "לא כבדד שאמר ירמיה" (ע"פ תורת מנחם).

אלא כ"עין" הבטחה שהבטיחם יעקב – בראשית מח, כא. בתחילה נקט: "כעין הברכה שברכם יעקב", משום ש"עין יעקב" האמור כאן הוא ביחס לברכת משה, שפירשו שברכת משה היא כעין ברכת יעקב, אבל בפעל לא היתה זו רק ברכה, אלא גם ובעקר הבטחה, ולכן כשבא לצטט את לשון הכתוב ביעקב, מקדים ואומר שזו הבטחה.

"והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם" – אלא בברכה שברך יעקב, שה' ישיב אותם אל ארץ אבותם, וכל אחד יקבל את חלקו המבורך לו, וכיון שהבטיחם שה' יהיה עמם, לא יצטרכו להתישב בלם יחד מפני פחד האויב, אלא כל אחד ישב בחלקו המבורך לו תחת גפנו ותחת תאנתו (באר בשדה). ונראה שמפרש "והשיב" (לא מלשון השבה וחזרה, שהרי אלו שישבו זו פעם ראשונה שבאים אל הארץ, ולא שיק לומר בהם לשון חזרה). אלא מלשון ישיבה, שיושיב אותם בשובה ונחת "איש תחת גפנו ותחת תאנתו" (ע"פ משכיל לדוד).

יערפו – יטיפו – ראה גם רש"י לעיל לב, ב.

אף שמיו יערפו טל – "אף" ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב – שם כז, כח.

"ויתן לך האלהים מטל השמים" פירושו: לא ברכתו של יעקב לבד

אויב, ולכן אמר, שמאחר שגרש מפני האויב, אינכם צריכים להתאסף יחד מפני פחד האויב, אלא יהיה כל אחד יושב תחת גפנו ותחת תאנתו מאין מחיר (רא"ם). וראה גם רש"י ירמיה מט, לא: "בדד ושכנו – בטח ביחידות, אין צריכי להתאסף ולישב ברוב אדם, שאין יראים שיבא אויב עליהם". וראה רש"י תהלים ד, ט: "לכדד לבטח – כמו בטח בדד עין יעקב, לשון מבטח ושקט הוא, שאינו צריך להושיב גיסות עמו". וברש"י סנהדרין קד, א: "בטח בדד – שיושבין יחידים, ואין מתיראין לא מן הנכרים ולא מן חיות רעות".

עין יעקב – כמו "ויעינו כעין הבדלח" – במדבר יא, ז. שפירשו: בדוגמת הבדלח וכתארו (רא"ם). **כ"עין" הברכה שברכם יעקב** – מכאן בנה: א) "עין" פירושו כאלו נאמר "כעין" (ב) "עין יעקב" פירושו: כעין ברכת יעקב. והרי זה מקרא קצר. **לא כ"בדד" שאמר ירמיה** – ירמיה טו, יז. שפניו שאמר כ"עין יעקב", משמע שבא לומר ולא כעין "בדד" של משהו אחר, ולכן פירש שהכונה לא כ"בדד" שאמר ירמיה (ע"פ רא"ם).

"בדד ישכתי" – מפני נבואה הבאה לי מאתך, ישכתי יחידי ומשתמם באבילות, כי נבואת ועם מלאאתי בחורבן ביתך (רש"י שם). וצריך להבין, כיון ש"בדד" האמור אצל ירמיה הוא ענין שלילי, לא היה ענין הוצרך הכתוב לשלול כאן בברכה? ויש לומר, ש"בדד" האמור אצל ירמיה בעקרו הוא למעליותא, מפני שמדובר במעלת הנבואה שהיא באה כשהאדם מתבודד

להודיע שהם תחתיו, והו כדי להודיע חולשתם, שאף שהמה גבורים, תקפו וגבורתו של עולם, מכל מקום כיון שהם שוכנים תחתיו, "על כרחם יחרדו ויוועו, ובהם חלש מפניו, כי לעולם אימת הגבורה על הנמוך" (רא"ם). וראה רש"י לעיל לב, מד: "אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור למעלה וחלש מלמטה".

והוא שהבטח והגבורה שלו "בעורר" – פירושו: מאחר שבעל הכח והגבורה הוא בעורר, כמו שהזכיר "רוכב שמים בעורר", הנה גרש מפניו כל אויבו, ואמר לה: השמד אותם.

ויגרש מפניו אויב – ואמר לה: "השמד אותם – את האויבים, או את ירועות עולם".

מענה – כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה – כונת רש"י לומר שאין הפירוש "מעונה" שהוא לשון נקבה של מעון, אלא היא משמשת כאן במקום למ"ד כפי הכלל האמור, כי ללא זה אין משמעות ל"מעונה", שאינו אמר מה היא אותה "מעונה", מה שאין-כן בשמפ"ש "למעון", הרי הכונה אל ה"שחקים" האמורים לפני כן. תורה כח (כח) **בטח בדד** – כל יחיד ויחיד – זהו פירוש "בדד".

"איש תחת גפנו ותחת תאנתו" – זהו פירוש "בטח". כלשון הכתוב מלכים א ה, ה, ותחלת הכתוב: "וישב יהודה וישראל לבטח".

מפזרין, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב – הפסוק מחובר עם סיום הפסוק הקודם: "ויגרש מפניו

כט טוֹכֵךְ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתָךְ עִמָּא דְּפָרְקָנָה
(מין) גְּדָם יִי תַקִּיף בְּסַעֲדֵךְ וּדְמִן גְּדָמוּהִי
נִצְחֵן גְּבֻרָתְךָ וּכְדֻבִּין סִנְאָךְ לָךְ וְאַתָּה עַל
פְּרִיקַת צִוְּאֵרִי מִלְכִּיהוֹן תִּדְרֹךְ:

(כט) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד עִם נוֹשֶׁע בִּיהוּה מִגֵּן
עֶזְרֶךְ וְאֲשֶׁר־חָרַב גְּאוּתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אִיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה
עַל־בְּמוֹתִימוֹ תִדְרֹךְ: ס

כס"א אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל • לאחר שפּרט לָהֶם הַבְּרָכוֹת, אָמַר לָהֶם: 'מָה לִּי לִפְרֹט לָכֶם, כָּלֵל דְּכָר: הַכֹּל שְׁלָכֶם'.
אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד • תְּשׁוּעָתְךָ בָּהּ אֲשֶׁר הוּא מִגֵּן עֶזְרֶךְ, (וְאֲשֶׁר הוּא)
בְּגוֹן הַגְּבֻעוֹנִים שְׁאֲמָרוּ: (יהושע ט) "מֵאֲרֵץ רְחוֹקָה בָּאוּ עֲבָדֶיךָ וְגו'". וְאַתָּה עַל־בְּמוֹתִימוֹ תִדְרֹךְ • כְּעִנְיָן
שְׁנֵאֲמָר: (שם י) "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צִוְּאֵרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה".

♦ שבת קודש כ' תשרי ♦

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מַעְרַבַת מוֹאָב אֶל־הַר נָבוֹ רֹאשׁ
הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ אֶת־הַגִּלְעָד עַד־דֵּן:

א ויסלק מֹשֶׁה מִמִּישְׁרָא דְּמוֹאָב לְטוֹרָא דְּנָבוֹ
רִישׁ רִמְתָּא דִּי עַל אֲפִי יְרֵחוֹ וַאֲחִיזָהּ יִי יְתָ
כָּל אֲרַעָא יְתָ גִלְעָד עַד דֵּן:

כס"ב מַעְרַבַת מוֹאָב אֶל־הַר נָבוֹ • כַּמָּה מַעְלוֹת הָיוּ, וּפְסָעֵן מֹשֶׁה בְּפִסְיעָה אַחַת. אֶת־כָּל־הָאָרֶץ • הִרְאֶהוּ
אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹתָהּ, וְהַמְצִיקֵין הֶעֱתִידִין לִהְיוֹת מְצִיקִין לָהּ. עַד־דֵּן • הִרְאֶהוּ בְּגִי דֵּן עוֹבְדִים עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים, שְׁנֵאֲמָר: (שופטים יח) "וַיִּקְיֵמוּ לָהֶם בְּגִי דֵּן אֶת הַפְּסָל", וְהִרְאֶהוּ שִׁמְשׁוֹן שְׁעֵתִיד לְצַאת מִמֶּנּוּ לְמוֹשִׁיעַ.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

תַּתְקִים בָּכֶם, אֵלֶּא אִף בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק, וְהוּא פִּירוּשׁ "אִף", וְכִינּוּן שֶׁבְּרַכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק הִיָּתָה בְּטֹל הַשָּׁמַיִם, רָמַז לְבְּרַכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק בְּלִשׁוֹן "יַעֲרֹפּוּ טַל" (שפ"ח).
וְגו' – רומז בְּזֶה לְהַמְשֵׁךְ לִשׁוֹן הַכְּתוּב "וְרוֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ", שְׂאֵף כָּאֵן אָמַר מֹשֶׁה: "אֵל אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ". תורה כט
(כט) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל – לְאַחַר שִׁפְרָט לָהֶם הַבְּרָכוֹת אָמַר לָהֶם: מָה לִּי לִפְרֹט לָכֶם? כָּלֵל דְּכָר, הַכֹּל שְׁלָכֶם. אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד – תְּשׁוּעָתְךָ בָּהּ – וְהוּא פִּירוּשׁ "עִם נוֹשֶׁע בָּהּ". וְאָמַר "תְּשׁוּעָתְךָ" בְּמָקוֹם "עִם נוֹשֶׁע", מִפְּנֵי אוֹת בִּרְ"ת שֶׁבְּמִלָּה "בָּהּ", שֶׁהִזָּה לוֹ לְכַתּוּב: עִם נוֹשֶׁע מָה, וְלָכֵן פִּירַשׁ: "תְּשׁוּעָתְךָ בָּהּ", שֶׁתְּשׁוּעָתְךָ תִּלְוֶיהָ בּוֹ (רא"ס).
אֲשֶׁר הוּא – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא. הוֹסִיף תִּיבוֹת "אֲשֶׁר הוּא" הַחֲסֵרוֹת בְּכַתּוּב. וְכֵן מִשְׁמַע מִתִּיבַת "וְאֲשֶׁר" שֶׁאֲחַר־כֵּךְ, שֶׁכָּאֵלּוּ נֵאֲמָר: "אֲשֶׁר .. וְאֲשֶׁר".
"מִגֵּן עֶזְרֶךְ", וְ"וְאֲשֶׁר" הוּא – הוֹסִיף תִּיבַת "הוּא" הַחֲסֵרוֹת בְּכַתּוּב.
"חָרַב גְּאוּתְךָ". וַיִּכְחָשׁוּ אִיבֶיךָ לָךְ – בְּגוֹן הַגְּבֻעוֹנִים שְׁאֲמָרוּ – יְהוֹשֻׁעַ ט, ט.

"מֵאֲרֵץ רְחוֹקָה .. בָּאוּ עֲבָדֶיךָ וְגו'" – שְׁאֲמָרוּ כֵּן מִתּוֹךְ יִרְאָה (באר בשדה).
וְאַתָּה עַל בְּמוֹתִימוֹ תִדְרֹךְ – כְּעִנְיָן שְׁנֵאֲמָר "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צִוְּאֵרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה". – שָׁם י, כד. תורה א
(א) מַעְרַבַת מוֹאָב אֶל הַר נָבוֹ – כַּמָּה מַעְלוֹת הָיוּ – בְּסוּטָה יג, ב נֵאֲמָר שֶׁהָיוּ "י"ב מַעְלוֹת", אִךְ רִשְׁי לֹא הֶעֱתִיקוּ, כִּי אֵין פּוֹנְתּוֹ אֵלֶּא לִפְרֹשׁ אֶת יְתוֹר הַתִּיבוֹת "מַעְרַבּוֹת מוֹאָב", וְלֹא כַּמָּה מַעְלוֹת הָיוּ (מַשְׁכִּיל לְדוֹד).
וּפְסָעֵן מֹשֶׁה בְּפִסְיעָה אַחַת – וְהוּא פִּירוּשׁ "מַעְרַבּוֹת מוֹאָב אֶל הַר נָבוֹ", שֶׁבְּפִסְיעָה אַחַת עָלָה מַעְרַבּוֹת מוֹאָב אֶל הַר נָבוֹ. וְלִמּוּד כֵּן מֵיתוֹר הַתִּיבוֹת "מַעְרַבּוֹת מוֹאָב", שֶׁהָרִי יָדוּעַ שֶׁבְּעַרְבּוֹת מוֹאָב הָיוּ (רא"ס וּגו' א). וְכִנּוּנָת הַכְּתוּב לִזְמַר, שֶׁמֹּשֶׁה עָלָה אֶל הַר נָבוֹ בְּשִׁמְחָה וּבְרָצוֹן, כְּדִי לָקִים מִצְוֹת בּוֹרְאוֹ, וְלֹא עֲכַב אֶת מִיתָתוֹ (עֵינֵי רִשְׁי).
גַּם יֵשׁ לִזְמַר שֶׁכִּנּוּנָת הַכְּתוּב לְהִרְאֹת אֶת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׂאֵף בְּיוֹם מוֹתוֹ לֹא נִחַלֵּשׁ בָּחוּ.
אֶת כָּל הָאָרֶץ – הִרְאֶהוּ אֶת כָּל

אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל – רָאָה רִשְׁי לְעִיל ג, כז:
"וַיִּרְאֶה בְּעֵינָיֶךְ – בְּקִשְׁתָּ מִמֶּנִּי: וְאִירְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה, אֲנִי מִרְאֶה לָךְ אֶת כָּלָהּ, שְׁנֵאֲמָר וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ. וּבְפִירוּשׁ הַמִּיּוֹחֵס לְרִשְׁי דְּבָרֵי הַיָּמִים א כה, ה: "אִם לֹא מָאת ה' הִיָּתָה רְאִיָּה זֹאת, אִי אֶפְשָׁר לְהַבִּיט כָּל כָּךְ לְמִרְחֹק".
בְּשִׁלּוֹתָהּ – כְּלוּמַר, בְּשִׁמְשָׁה רָאָה אֶת הָאָרֶץ, הוּא לֹא רָאָה אֶת הָאָרֶץ בְּעֵינָיו (ר"ס) כְּפִי שֶׁהָיָה עֲכָשְׁיוֹ, אֵלֶּא ה' הִרְאֶה לוֹ (בְּדֶרֶךְ נְסִית אוֹ בְּנִבּוּאָה), כְּפִי שֶׁבְּגִי יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים כְּכָר בְּאַרְצָם, אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ. וְהַלִּימוּד הוּא מִזֶּה שְׁאֲמָר "וַיִּרְאֶהוּ ה'" (וְלֹא "וַיִּרְאֶה מֹשֶׁה"), דִּהְיָנוּ שֶׁהִזָּה כָּאֵן כֹּחַ רְאִיָּה שֶׁנָּתַן לוֹ עַל־יְדֵי ה' בְּאוֹפֶן נְסִי, אוֹ רְאִיָּה בְּנִבּוּאָה. וַיִּרְאֶה רִשְׁי לְקַמֵּן פְּסוּק ד ובביאור שָׁם.
וְהַמְצִיקֵין הֶעֱתִידִין לִהְיוֹת מְצִיקִין לָהּ – לִזְמַד כֵּן מִמָּה שְׁנֵאֲמָר "אֶת כָּל הָאָרֶץ", וְלֹא "אֶת הָאָרֶץ", מוֹכֵן שֶׁהִרְאֶהוּ הַכֹּל, הֵן בְּשִׁלּוֹתָהּ וְהֵן בְּצִרְתָּהּ (מַשְׁכִּיל לְדוֹד). וּמָה שֶׁהִאֲרִיר רִשְׁי: "וְהַמְצִיקֵין הֶעֱתִידִין לִהְיוֹת

יִשָּׁנָה הַחוֹשְׁבִים שֶׁעֵינָם הִזְרִיזוּת צָרִיר לְהִיּוֹת רַק בְּעֵינָם שֶׁל מִצְוָה, כְּלִשׁוֹן חֲז"ל: "זְרִיזִין מִקְדָּיִמִּין לְמִצְוֹת", אָבֵל בְּעֵינָם שֶׁל רְשׁוֹת - "כָּל מַעֲשִׂיר יִהְיֶה לְשֵׁם שְׁמַיִם" ו"בְּכָל דֶּרֶכְךָ דְּעָהוּ" - לֹא נֹגַע עֵינָם הִזְרִיזוּת.

ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ - שאף-על-פי שראיתו את הארץ לא היתה ענין של מצוה, כִּי־אם דבר הרשות, מִכָּל־מָקוֹם, "וַיַּעַל מֹשֶׁה מִעֲרֹבוֹת מוֹאָב אֶל הַר נָבוֹ", "כִּפְמָה מַעְלוֹת הָיוּ וַפִּסְעָן מֹשֶׁה בַּפְּסִיעָה אַחַת", שַׁעֲשֹׂה זֹאת בַּזְרִיזוֹת כּו', שִׁמְזָה לַמִּדִּים שָׁגם בַּעֲנִינֵי הַרְשׁוֹת צָרִיכָה לִהְיוֹת הַהִנָּהגָה בִּאֲפֹן שֶׁל זְרִיזוֹת.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בָּהֶּ - עַל־פִּי הָאָמּוֹר לְעִיל שְׁבַשְׁכַּר הַזִּרְיוֹת (בְּעֵינַי הָרְשׁוֹת) זָכָה לְהַשְׁלִיחוֹת לִילָף וּלְזִמּוֹר לְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שֶׁהִקְבִּ"ה קָיָם אֶת שְׁבוּעָתוֹ:

ובהקדם - שלכאורה אינו מובן:

כיון שגני ישראל הם "מאמינים גני מאמינים", ועל-אחת-כמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך שך לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קיים השבועה?! ובענן זה רואים נקדה נפלאה - שעל-ידי ענן הזרזות (בענני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר אפלו מאמונתו של אברהם אבינו.

(ב) וְאֶת כָּל־נִפְתָּלִי וְאֶת־אַרְצָן אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֶת כָּל־אַרְצָן יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

כ"י ואת כל-נפתלי • הראהו ארצו בשלֹוֹתָהּ וחרִבְנָהּ, והִרְאֶהוּ דְבוּרָה ויִבְרָק מִקְדָּשׁ נִפְתָּלִי ונִלְחָמִים עִם סִיכָרָא וְחִילוֹתָיו. וְאֶת-אֶרֶץ אֲפֵרִים וּמְנָשָׁה • הִרְאֶהוּ אֶרְצָם בְּשִׁלּוֹתָהּ וּבְחִרְבְּנָהּ, וְהִרְאֶהוּ יְהוֹשֻׁעַ נִלְחָם עִם מַלְכֵי כְנָעַן, שָׂבָא מֵאֲפֵרִים, וְגִדְעוֹן שָׂבָא מִמְּנָשָׁה, נִלְחָם עִם מִדְּיָן וְעַמְלֹק. וְאֶת כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה • בְּשִׁלּוֹתָהּ וּבְחִרְבְּנָהּ, וְהִרְאֶהוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וּנְצַחֲוֹנָם. עַד הַיּוֹם הָאֲחֵרִיוֹן • אֶרֶץ הַמַּעֲרָב בְּשִׁלּוֹתָהּ וּבְחִרְבְּנָהּ. דָּבָר אַחֵר: אֵל תִּקְרִי "הַיּוֹם הָאֲחֵרִיוֹן", אֲלֵא 'הַיּוֹם הָאֲחֵרִיוֹן', הִרְאֶהוּ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כָּל הַמֵּאֲרָעוֹת שֶׁתִּיּוֹדֵין לִיאֲרֵעַ לְיִשְׂרָאֵל עַד שִׁיחִיו הַמָּתִים.

אשל אברהם - הרב אלאשו"ל

וַיִּגְדְּעוּן שָׂבָא מִמֶּנֶשֶׁה נִלְחָם עִם מֶדִּין
וַעֲמֵלֶךְ - רָאָה שׁוֹפְטִים ו, לֵג וְאֵילָךְ.
וְרָאָה גַם רִשְׁי לְעֵיל שָׁם, אֶךְ שָׁם לֹא
הִזְכִּיר עַמְלֶךְ.

וְיָצֵאנוּ אֶת אֶרֶץ יְהוּדָה - בְּשָׁלוֹתָהּ
וּבְחֶרֶבָהּ, וְהִרְאֵנוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד
וְנִצְחָנוֹם. עַד הַיּוֹם הַזֶּה - אֶרֶץ
הַמִּצְרַיִם - שֶׁמִּצְרַיִם קְרוִי אַחֲרָיו, וְכִמּוֹ
שֶׁתָּרַם אֶתְּרוֹס: יִמָּא מִצְרַיִם רִשִּׁי

שמות כז, יג).

בְּשִׁלּוֹתָהּ וּבְחֶרְבָּנָהּ. דָּבָר אַחֵר אֵל
תִּקְרִי "הַיָּם הָאַחֲרוֹן" אֲלֵא "הַיּוֹם
הָאַחֲרוֹן", תִּרְאֶהוּ תִּקְדוֹשׁ-כְּרוֹן-הוּא
כָּל הַמַּאֲדָּעוֹת שֶׁעֲתִידִין לֵאדָּע
לְיִשְׂרָאֵל "עַד" שִׁיחִיו הַמֵּתִים. - כִּי
לְפִירוֹשׁ הָרָאשׁוֹן קֶשֶׁה, לָמָּה אָמַר
הָ"אַחֲרוֹן", הִיָּה דִּי בְּאִמְרוֹ עַד "הַיָּם"
(מִשְׁכִּיל לְדוֹד). אוֹ שֶׁקֶשֶׁה: לָמָּה אָמַר
עַד: "תּוֹרָה ג

"עד". תורה ג

וְלִכֵּן הִזְכִּירוּ הַכָּתוּב בְּשֵׁמוֹ (באר בשדה).
שנאמר - שופטים יח, ל.

וַיִּקְרָאוּ לָהֶם בְּנֵי דָן אֶת הַפֶּסֶל, וַיְהִי רָאֵהוּ שֶׁמֶשׁוֹן שְׁעֵתִיד לַצָּאת מִמֶּנּוּ לְמוֹשִׁיעַ - נָקַט הַסֵּדֶר לְפִי סֵדֶר הַמְּאֻרָּעוֹת. וְאָף שֶׁבִּסְפֹּר שׁוֹפְטִים מוּבָא הַסִּיפּוּר שֶׁל שֶׁמֶשׁוֹן לְפָנֵי הַסִּיפּוּר שֶׁל פֶּסֶל דָּן, אֲךָ לְמַעֲשֵׂה סִיפּוּר פֶּסֶל מִיִּכָּה הָיָה בְּתַחֲלַת הַשּׁוֹפְטִים (ראה רש"י

שופטים ריש פי"ז). תורה ב

(ב) וְאֵת כָּל נִפְתָּלִי - הִרְאָהוּ אֲרִצּוֹ
בְּשִׁלוֹתָהּ וּבְחִבְבָּתָהּ, וְהִרְאָהוּ דְבוּרָה
וּבִזְרָק מִ"קֶדֶשׁ נִפְתָּלִי" - שׁוֹפְטִים ד, ו.
וְהָיָא שֶׁם מְקוֹם בְּנִחֻלַּת נִפְתָּלִי (מַצֵּי"צ שם).
נִלְחָמִים עִם סִיסְרָא וְחִילוֹתָיו. וְאֵת
אֲרִיץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה - הִרְאָהוּ
אֲרִצִּים בְּשִׁלוֹתָהּ וּבְחִבְבָּתָהּ, וְהִרְאָהוּ
יְחִישָׁע נִלְחָם עִם מְלָכֵי כְנָעַן, שְׂבָא
מֵאֶפְרַיִם - רָאָה גַם רִשְׁ"י לַעֲיֹל לָהּ, טו.

(ג) וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּבֶד בְּקֶעֶת יִרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים
גוֹיֹת דְּרוֹמָא וְיַת מִישָׁא בְּקַעְתָּא דִּירְחוֹ
קְרַתָּא דְדִקְלָיָא עַד צַעַר:
עַד־צַעַר:

כ"י • וְאֶת־הַנֶּגֶב • אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דְּבַר אַחַר: מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, שְׁנָאֲמַר: (במדבר יג) "וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב, וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרֹן".
וְאֶת־הַכֶּבֶד • הָרָאָהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנָאֲמַר: (מלכים א ז) "בְּכֶפֶר הִירְדֵן יֵצֵקֻם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבָה
הָאֲדָמָה".

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנַנָּה
הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:
ד וַיֹּאמֶר יי לה דא ארעא די קנימית לאברהם
ליצחק וליעקב למימר לבניך אתננה
אחזיתך בעיניך ולתמן לא תעבר:

כ"י • לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ • כְּדִי שְׁתַּלֵּךְ וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב: 'שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע
לָכֶם הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, קִימָה', וְזֶהוּ לֵאמֹר, לְכָךְ הָרְאִיתִיךָ לָךְ, אָבֵל גְּזֹרָה הִיא מִלִּפְנֵי שְׁשָׁמָה לֹא תַעֲבֹר,
שְׁאֵלִילִי כָךְ, הִיִּיתִי מְקִימָךְ עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם נְטוּעִים וְקַבּוּעִים בָּהּ, וְתִלָּךְ וְתִגִּיד לָהֶם.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

העין דרך גס איך שבני ישראל כבר
יושבים בה, וכלשון רש"י לעיל פסוק
א: "הִרְאָהוּ אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
בְּשִׁלּוֹתָהּ". וְאֶת זֶה אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא לְמֹשֶׁה שִׁיאֲמַר לְאַבְרָם. וְעַל־פִּי־זֶה
מוֹכֵנִים גַּם דְּבָרֵי רִשִׁי בְּהַמְשָׁךְ,
כְּדִלְקָמָן.

אָבֵל גְּזֹרָה הִיא מִלִּפְנֵי שְׁשָׁמָה לֹא
תַעֲבֹר, שְׁאֵלִילִי כָךְ הִיִּיתִי מְקִימָךְ –
כִּי אִם לֹא כֵן, לָמָּה חֹזֵר שׁוֹב בָּאֵן
וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר, הֲרִי יָדוּעַ לוֹ
שְׁשָׁמָה לֹא יַעֲבֹר? אֲלָא הַכּוֹנֵן שְׁלֹא
יַעֲבֹר שֶׁם אֲפִילוֹ כְּעֵדוּת רְאִיָּה בְּלָכְדָּ.
כְּלוּמֹר, הַגְּזֹרָה שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
הִיא מוֹחֲלֶטֶת שְׁלֹא יַעֲבֹר בְּשׁוּם אוֹפֵן,
אָבֵל אִם לֹא הִזְיָה הַגְּזֹרָה כִּה
מוֹחֲלֶטֶת, הִיָּה מַעֲבִיר אֶת מֹשֶׁה רַק
בְּשִׁבִּיל עֵדוּת רְאִיָּה עֲבוּר הָאֲבוֹת, אִף
שִׁמְשָׁה מִצַּד עֲצָמוֹ לֹא הִיָּה רְאִיָּה לְכָךְ
מִצַּד הַגְּזֹרָה.

עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם נְטוּעִים וְקַבּוּעִים
בָּה – לֹא כְמוֹ שֶׁאֵתָּה רוֹאֶה פַּעַם בְּדֶרֶךְ
נֶס אוֹ נְבוּאָה, אֲלָא שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם
בְּאוֹפֵן מְמֹשֶׁי בְּשֶׁהֶם כְּבָר נְטוּעִים בָּה.
וְתִלָּךְ וְתִגִּיד לָהֶם – שֶׁאֲכֵן רְאִיתִי כֵן
בְּפַעַל, וְלֹא רַק בְּדֶרֶךְ נֶס אוֹ
נְבוּאָה. תוֹרָה ד

לְאַבוֹת שֶׁהוֹדְּרוּ לַעֲלִיל.
שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע לָכֶם הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא קִימָה – כִּי אִם לֹא כֵן, מִה עֵינֵן
שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע לְאַבוֹת לְרִאִיתָ מֹשֶׁה
אֶת הָאָרֶץ?

וְזֶהוּ "לֵאמֹר", לְכָךְ הָרְאִיתִיךָ לָךְ –
כְּדִי שֶׁתֹּאמַר. וְכֹאֵלוֹ כְּתוּב: "הָרְאִיתִיךָ
בְּעֵינֶיךָ לֵאמֹר". וְלִכְאוּרָה קֶשֶׁה,
שֶׁמִּכָּאֵן מִשְׁמַע שְׁלֹאֵל טַעַם זֶה לֹא
הִיָּה מִרְאָה לוֹ אֶת הָאָרֶץ, וְהֲרִי לַעֲלִיל
לֵב, נִב פִּירֵשׁ רִשִׁי: "וְשָׁמָּה לֹא תְּבוּא –
וְיִדְעָתִי כִּי חֲבִיבָה הִיא לָךְ, עַל כֵּן אֲנִי
אוֹמֵר לָךְ עֲלֶה וּרְאֵה". וְאִם הַכּוֹנֵן עַל
מִה שֶׁתִּרְאֶה לוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ שְׁזֶהוּ
בְּשִׁבִּיל הָאֲבוֹת, הֲרִי כְּבָר פִּירֵשׁ רִשִׁי
לַעֲלִיל ג, כּו: "וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ – בְּקִשְׁתְּ
מִמֶּנִּי: וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה, אֲנִי
מִרְאֶה לָךְ אֶת כָּלָה, שְׁנָאֲמַר וַיִּרְאֶהוּ ה'
אֶת כָּל הָאָרֶץ". מִשְׁמַע שֶׁגַּם רְאִיתָ כָּל
הָאָרֶץ הִיא בְּשִׁבִּיל מֹשֶׁה. וְגַם צָרִיךְ
לְהַבִּין, וְהֲרִי עֲדִין לֹא קִימָה, שֶׁהֲרִי
עֲדִין לֹא נִכְנָסוּ לְאֶרֶץ, וּמִשָּׁה רַק רְאֵה
אֶת הָאָרֶץ מִחֻדּוֹק, אִף לֹא אֶת נְתִיבַת
הָאָרֶץ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן צָרִיךְ לוֹמַר,
שֶׁכּוֹנֵן רִשִׁי אֵינָה עַל רְאִיתָ הָאָרֶץ
בְּעֵינֵי בָשָׂר, אֲלָא עַל רְאִיתָ הָאָרֶץ
בְּיִשׁוּבָה, כְּלוּמֹר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
הָרָאָה לְמֹשֶׁה (בְּנְבוּאָה אוֹ בְּרִאִיתָ

(ג) וְאֶת הַנֶּגֶב – אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דְּבַר
אַחֵר – כִּי לְפִירוּשׁ הָרִאשׁוֹן קֶשֶׁה, הֲרִי
"הַנֶּגֶב" בְּכָלֵל "אֶרֶץ יְהוּדָה" שֶׁהוֹדְּרָה
בְּפִסּוּק הַקּוֹדֶם.

"מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה", שְׁנָאֲמַר – בְּמִדְבָּר
יג, כב.

"וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרֹן" –
מִשְׁמַע שֶׁחֲבֹרֹן הֵינּוּ בַנֶּגֶב, אָבֵל רְאֵה
רִשִׁי שֶׁם שֶׁמִּחֲלֵק בֵּין "וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב",
שְׁזֶה מוֹסֵב עַל כָּל הַמְרָגְלִים, לְבִין
וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרֹן, שְׁזֶה מוֹסֵב עַל
כָּלֵב לְבָדוֹ, שֶׁנִּשְׁתַּחֲשָׁה שָׁם עַל קִבְרֵי
אֲבוֹת.

וְאֶת הַכֶּבֶד – הָרָאָהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק
כְּלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנָאֲמַר – מַלְכִּים
א ז, מו.

"בְּכֶפֶר הִירְדֵן יֵצֵקֻם" – הַתִּיכֶם וְהַצִּיָּקֶם
כְּתֻבִּיתָם (רש"י שם).

הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבָה הָאֲדָמָה" – בְּעֵבִי
גְּרָגִישָׁתָא [כְּתֻבִּיתָם] (רש"י שם).
וְהַגְּרָגִישָׁתָא הִיא הָעֶפֶר הַטּוֹב אֲשֶׁר
מִמֶּנּוּ יַעֲשֶׂה הַכּוֹרִים לְצֻקֹת בָּהֶם, וּבְכֶפֶר
הִירְדֵן הִיָּה שָׁם מְקוֹם לְצֻקֹת בּו (ד"ק
שם). תוֹרָה ד

(ד) לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ
– כְּדִי שְׁתַּלֵּךְ וְתֹאמַר "לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב" – פִּירוּשׁ: תִּיכֵת
"לֵאמֹר" מוֹסַכֵּת עַל מֹשֶׁה, שִׁיאֲמַר

(ה) וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה עֲבֹד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרַח עֵלֶיךָ יְהוָה:

ה ומית תמן משה עבדא דיי בארעא דמזרח
על מימרא דיי:

כ"י • וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה • (ב"ב טו) אֲפֹשֶׁר מֹשֶׁה מֵת, וְכַתִּיב: "וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֲפֹשֶׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם, וְהוּא אָמַר (לעיל לא): "לִקְחוּ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אָמַר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעָה. עַל־פִּי ה' • בְּנִשְׁקָהּ.

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מִזְרַח מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ויקבר יתה בחילתא בארעא דמזרח לקבל
בית פעור ולא ידע אנש ית קברתה עד
יומא הדין:

כ"י • וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֲתִיבִין שֶׁהֵיךְ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "בְּיוֹם מְלֹאת יָמֵי נְזוּרוֹ יָבִיא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשֶׁמָּה", וְכִי אַחֲרֵים מִשְׁאִיִּים אוֹתָם? אֵלָּא הֵם

אשל אברהם – הרב אלאשולי

אֲחֵרֵי כֵן (ורבנו בחי). וְרָאה סוּטָה ט, ב: "מִי לָנוּ גְדוֹל מִיּוֹסֵף שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא מֹשֶׁה .. מִי גְדוֹל מִמֹּשֶׁה שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא הַמָּקוֹם", וּבִרְשִׁי שֵׁם: "מִי לָנוּ – לְעֵנִן כְּבוֹד קְבוּרָה לְקַבֵּר בְּגְדוּלִים, גְדוֹל מִיּוֹסֵף, שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא מֹשֶׁה שֶׁהוּא גְדוֹל מִיִּשְׂרָאֵל, וְאִין בִּישְׂרָאֵל גְדוֹל מִמֶּנּוּ, הֲרִי שֶׁבְּמִדָּה שֶׁמִּדֵּד לְקַבּוֹר אֶת יוֹסֵף עַל־יְדֵי גְדוֹל, בְּהַ מִדְּדוֹ לוֹ, שְׁאִין גְדוֹל בִּכְבוֹדוֹ קְבוּר מִמֹּשֶׁה, שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא". וְרָאה גַם רִשִׁי לְעִיל יג, ה: "קְבוּר מֵתִים .. כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא".

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר – סִפְרִי.

הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ – שְׁרָרִי אַחֲרֵים וְדַאי לֹא קָבְרוּ אוֹתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". וְכַתֵּב הָרֵאשִׁית, שֶׁזֶּהוּ מֵה שֶׁנֶּכְנַס לְמַעְרָה. אֵךְ הַסְפּוֹרָנוּ כָּתַב: "עֲשֵׂתָה זֹאת נַפְשׁוֹ הַנִּבְדָּלָת, כִּי הוּא מֵת בְּהָר רֹאשׁ הַפְּסָגָה, שֶׁמֶשֶׁם רָאָה אֶת הָאֶרֶץ, כְּאֶמְרוֹ וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה, וְהַקְבּוּרָה הִיְתָה בְּגִי'א".

וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה "אֲתִיבִין שֶׁהֵיךְ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן – שֶׁמִּדְּבָרִים בְּאֵדָם

עֲצָמוֹ (רש"י ויקרא כב, טו).

כִּיּוֹצֵא בּוֹ: "בְּיוֹם מְלֹאת יָמֵי נְזוּרוֹ יָבִיא אוֹתוֹ" – בְּמִדְּבָר ו, יג. וְכֵן הוּא בְּרִשִׁי שֵׁם.

הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ: "וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשֶׁמָּה" – וַיִּקְרָא כב, טו. וְכֵן הוּא בְּרִשִׁי שֵׁם.

בְּמִנְחוֹת ל, א מִפְּרֵשׁ אַחֲרָת: "עַד כָּאן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אָמַר – וּמֹשֶׁה אָמַר אַחֲרָיו, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִטְעָה בְּכַתֵּב, וְכּוֹתֵב, מִכָּאן וְאֵילָךְ מֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעָה – וְלֹא הֵיךְ אָמַר אַחֲרָיו מְרֹב צַעֲרוֹ". כְּלוּמַר בִּשְׁעַת הַכְּתִיבָה הֵיךְ מוֹרִיד דְּמָעוֹת. אֵךְ לְכָל הַדְּעוֹת (בִּין לְדַעָה שִׁיְהוֹשֻׁעַ כְּתִבָּם וּבִין לְדַעָה שִׁמֹּשֶׁה כְּתִבָּם בְּדַמְעוֹת וְלֹא כִדִּי, אוֹ שֶׁכַּתֵּב כִּדִּי אֵלָּא שֶׁהוֹרִיד דְּמָעוֹת), שְׁמוּנָה פְּסוּקִים אֵלּוֹ מ"וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה" עַד סוּף הַפָּרָשָׁה, שׁוּנִים הֵם מִשְׁאָר פְּסוּקֵי סִפְרֵי תוֹרָה, שֶׁהִדִּין בִּשְׁמוּנָה פְּסוּקִים אֵלּוֹ שְׁאִין מִפְּסִיקִים בְּהֵם, דִּהִינּוּ שְׁאִין רִשְׁאִים לְחַלֵּק אוֹתָם לְשִׁתֵּי קְרִיאוֹת, אֵלָּא קוֹרְאִים אוֹתָם בְּקִרְיָאָה אַחַת, כִּיּוֹן שֶׁנֶּכְתְּבוּ בְּדַמְעָה הַשְׁתַּנּוּ מִשְׁאָר פְּסוּקֵי סֵפֶר תוֹרָה (רֵאָה ב"ב שֵׁם וּמִנְחוֹת שֵׁם וּבִרְשִׁי שֵׁם וּשֵׁם).

עַל־פִּי ה' – בְּנִשְׁקָהּ – רָאָה גַם רִשִׁי בְּמִדְּבָר כ, א (גְּבִי מְרִים). שֵׁם לֵג, ח (גְּבִי אֶהְרִן). וְעֵנִן מִיתָת נִשְׁקָהּ, רָאָה רִשִׁי כִּבְּא בְּתָרָא יו, א: "שֶׁלֹּא שִׁלַּט בְּהֵן מִלֶּאֶף הַמּוֹת – אֵלָּא מִתּוֹ בְּנִשְׁקָהּ עַל־פִּי שְׁכִינָה". וְרָאָה רִשִׁי לְעִיל לֵב,

נ. תורה ו

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ – וּמוֹסֵב לְפִסּוּק שְׁלִפְנִי: "וַיִּמָּת שֵׁם עַל פִּי ה'", וְגַם "וַיִּקְבּוֹר אוֹתוֹ" (נח"י). וְעֵנִן הַקְבּוּרָה שֶׁקָּבַר אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁנֶּפְתָּחָהּ לוֹ הָאֶרֶץ בְּדֶרֶךְ נֵס וְנִכְנַס שֵׁם וּמוֹת, וְנִסְתָּמָה

(ה) וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה – אֲפֹשֶׁר מֹשֶׁה מֵת וְכַתֵּב: "וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָךְ – אַחֲרֵי מִיתַת מֹשֶׁה.

כַּתֵּב יְהוֹשֻׁעַ – רָאָה יְהוֹשֻׁעַ כֵּד, כּו: "וְיִכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹקִים", וּבִרְשִׁי שֵׁם: "בְּמִסְכַּת מִכּוֹת (יא א) נִחְלְקוּ אֲמוֹרָאִים: חֹד אֲמֹר, אֵלּוֹ ח' פְּסוּקִים מִן וַיִּמָּת מֹשֶׁה עַד לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרִי סֵפֶר תוֹרָה חֹסֵר וְהִשְׁלִימוֹ".

רַבִּי מֵאִיר אָמַר – כֵּן הוּא בְּסִפְרֵי עַל הַפְּסוּק, אֵךְ בְּכַבָּא בְּתָרָא טו, א וּבְמִנְחוֹת ל, א וּזֹ דַעַת רַבִּי שֶׁמְעוֹן. אֲפֹשֶׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם – אֲפִילוֹ אוֹת אֶחָת (ב"ב שֵׁם. מִנְחוֹת שֵׁם).

וְהוּא אָמַר – לְעִיל לֵא, כו.

"לִקְחוּ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה" – וּמֹשֶׁה

קוֹרָא לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה? (רִשִׁי מִנְחוֹת ל, א). אֵלָּא וְדַאי שֶׁהִיא הַשְּׁלֵמָה עוֹד בְּחִי מֹשֶׁה, וְלָכֵן קוֹרָא לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה. וְרָאָה גַם גִּישִׁין ס, א שֶׁמוֹכִיחִים מִהַפְּסוּק שֶׁהַתּוֹרָה "חֲתוּמָה נִתְּנָה", וּבִרְשִׁי שֵׁם: "חֲתוּמָה – גְּמוּרָה וּמְסֻמָּה וּשְׁלֵמָה".

אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אָמַר וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב – כְּמוֹ שֶׁכַּתֵּב מֹשֶׁה אֶת כָּל סֵפֶר הַתּוֹרָה מִפִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא. וְנִמְצֵא שֶׁמֹּשֶׁה כָּתַב אֶת סִפּוּר מִיתָתוֹ עוֹד בְּחִי כִּפִּי שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הַכְּתִיב לוֹ.

בְּדַמְעָה – וְלֹא כִדִּי (רֵא"ם. מִדְּרִשָּׁא ב"ב שֵׁם. וְכֵן מִשְׁמַעוֹת לִשּׁוֹן רִשִׁי ב"ב שֵׁם). אֲבָל רִשִׁי

שיעור יומי לשבת קודש כ' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה
פג
משיאים את עצמם. מול בית פעור • קברו הנה מוכן שם מששת ימי בראשית, לכפר על מעשה פעור,
ונה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה).

(י) ומשה בן-מאה ועשרים שנה במתו לא-כהתה
זומשה פר מאה ועשרין שנין פר מית לא
כהת עינוהי ולא שנה זיו יקרא דאפוהי:
עינו ולא-נס לחה:

כ"י לא-כהתה עינו • אף משמת. ולא-נס לחה • לחלוותית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו.

(ח) ויבכו בני ישראל את-משה בערבת מואב
ח ויבכו בני ישראל ית משה במישריא
דמואב תלתין יומין ושלמו יומי בכיתא
אבלא דמשה:
שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה:

כ"י בני ישראל • הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה
לבעלה, נאמר: (במדבר כ) "כל בית ישראל", זכרים ונקבות.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ובדלעיל ברש"י לא, ב: "כול שתשש
כחוז תלמוד לומר: לא כהתה עינו ולא
נס לחה".

ולא נס לחה – לחלוותית שבו –
דהינו שלא יבש הגוף בדרך המתים,
אלא נשאר לח באדם חי. ברש"י סוטה
יג, ב: "לא ברח לחלוותית כחוז".

לא שלט בו רקבון – תחלה פירש את
המלים, וכעת מבאר את הענין, שפונת
הכתוב שלא שלט בו רקבון בדרך
המתים.

ולא נהפך תאר פניו – שאדם ששולט
בו רקבון משתנה תואר פניו, אף אצל
משה כיון שלא שלט בו רקבון, לא
נשתנה תואר פניו. וכן תרגם
אונקלוס. תורה

(ח) בני ישראל – הזכרים – דיק
לכתוב "הזכרים" ולא "האנשים"
(כלשון שנקט באהרן, בפרשת חקת כ,
כט), משום שאצל משה לא בגלל
היותם אנשים (שעשה שלום בין איש
לרעהו). ככו בני ישראל, אלא מצד
היותם זכרים, כיון שהתורה נתנה
בעקר לזכרים, מה שאין כן אצל
אהרן נקט האנשים, מפני שהם ככו
עליו מצד שעשה שלום "בין איש
לרעהו".

אבל באהרן מתוך שהיה "רודף
שלום" – אבות פרק א משנה יב.
ונותן שלום בין איש לרעהו ובין
אשה לבעלה – כיון שהיה שומע
מחלוקת ביניהם קודם שיבואו לפניו

ונה אחד מן הדברים שנבראו בערב
שבת בין השמשות – אבות פרק ה
משנה ו (לדעת "דש אומרים"). פסחים נד, א.
צריך עיון מה מוסיף בזה ובפרט
שבבראשית כב, יג גבי איל כותב רש"י:
"מוכן היה לכך מששת ימי בראשית",
ואינו מוסיף שהוא אחד מן הדברים
שנבראו בערב שבת בין השמשות.
ואולי כונת רש"י לבאר בזה, שבין
שקברו היה מוכן שם מששת ימי
בראשית, "מול בית פעור", אם כן
קשה: מדוע לא נודע מקום קבורתו של
משה, ודרי מקום הפעור כן ידוע?
ומתוך: קברו של משה אינו בשאר
הנבראים, אלא הוא נברא בערב שבת
בין השמשות, שאז נבראו עשרה
דברים יוצאי דפן, שמצד אחד הם
דברים טבעיים, אף מאידך אינם
טבעיים לגמרי, אלא יוצאים מגדר
הטבע (גור אריה על אבות שם), ולכן לא נודע
מקום קברו של משה. תורה

(ז) לא כהתה עינו – אף משמת –
לומד כן מסמיכות התיבות: "במותו,
לא כהתה עינו" (גרא. ספר חזקוני), דהינו
שלא נחלש פח ראיתו, גם לאחר מיתתו
(אף שאינו רואה בפעל), ומשמיענו
הכתוב ששלימות כחותיו וגופו הן
כשלימות נפשו, שאין בהן כליון (אשל
אברהם). שאם הפנה רק בחייו מה חידוש
יש בדבר, שהרי הרבה אנשים לא כהו
עיניהם לעת וקנותם (נח"א). ומדיק רש"י
"אף משמת", לומר שקל שכן בחייו,

וכי אחרים משיאים – מלשון טעינת
משא, מטעינים אותם.

אותם – וכי אחרים מטעינים אותם
"עון אשמה". והוצרך להוסיף כאן
לשון תמיהה זו, מפני שבפסוק נאמר
"והשיאו אותם" בלשון הפעיל,
שמשמעו על-ידי אחרים, ולכן צריכים
לשלוש שלא שיהי כלל לומר כן.

אלא הם משיאים את עצמם – עון,
באכלם את קדשיהם, שהבדילו לשם
תרומה וקדשו ונאסרו עליהם (רש"י שם).

מול בית פעור – קברו – חלל הקבר

(רש"י אבות פ"ה מ"ו).

היה מוכן שם מששת ימי בראשית
– מפני שקשה, למה נקבר משה מול
בית פעור שהוא מקום עבודה-זרה?
לכן הוצרך לבאר, שהקבר היה מוכן
שם עוד לפני שהמקום היה מקום
עבודה-זרה (משכיל לדוד).

לכפר על מעשה "פעור" – על
שנצמדו לבעל פעור (ראה במדבר כה, ט).
וכוננו לבאר בזה קושי: כיון שהקדוש-
ברוך הוא ידע שזה יהיה מקום עבודה-
זרה, למה הכין קברו במקום בזה, ולכן
אמר שהוא בשביל לכפר על מעשה
פעור (משכיל לדוד). אבל אם הקבר לא
היה מוכן שם לפני שהמקום היה מקום
עבודה-זרה, לא היה נקבר שם, אפילו
כדי לכפר על מעשה פעור. ואפשר
משום שאז לא היה בכחו של הקבר
לכפר על מעשה פעור, כי מעשה פעור
קדם לקבר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך כד ענ"כ 255)

הזכרים, אבל באהרן . . זכרים ונקבות (רש"י לד, ח) לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את החסרון שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום עלי ידי ששנה קצת מן האמת. אף משה, שמדתו אמת, אינו מסגל לפעל בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: משה – אינו נוטה מן האמת. אהרן – מביא שלום לכל יהודי, גם אדם כזה שבשבילו מקרחים לשונות מן האמת. במשך חיי משה, כשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק כלו בעבודה שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמתא ארי
סמך משה ית יהודי עלוהי וקבילו מנה בני
ישראל ועבדו כמא די פקיד יי ית משה:

(ט) ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה כִּי-סמך משה
את-ידיו עליו וישמעו אליו בני-ישראל ויעשו
כאשר צוה יהוה את-משה:

י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די
אתגלי לה יי אפינ באפינ:

(י) ולא-קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו
יהוה פנים אל-פנים:

יז"א" אשר ידעו ה' פנים אל-פנים • שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות לב)
"ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

אשל אברהם – הרב אלאשילי

אליו (בענין השלום), כדי ללמדנו
שיש לשאוף להגיע לדרגתו של אהרן
בענין הקאת שלום בין אדם לחברו,
וזה עצמו מבטא את מעלתו של משה
(ע"פ תורת מנחם). ואולי יש להוסיף, שבזה
שרמו משה על מעלתו של הנהגת
אהרן בעת פטירתו שלו, הוא משלים
בזה את מה שהחסיר הוא בחייו במדה
וז של רדיפת שלום. תורה ט
(י) **אשר ידעו ה' פנים אל פנים –**
שהיה לבו גם בו – שהיה לבו של
משה רגיל ביחס אל ה'. ראה רש"י
גיטין סא, ב ש"גס" פירושו "רגיל",
ובלעז "פריביץ", ובאוצר לעזי רש"י
כתב שתרגומו: חפשי, דהיינו שלא
היתה ביניהם מחיצת נימוסים. ויש
לומר שזה פירוש "אשר ידעו ה'",
מלשון ידיעה ודברות. אלא שרש"י
היטיב הדברים כלפי משה, כאלו כתוב
שמושה ידעו, שהרי מדבר כאן במעלת
משה. גם יש לומר הפירוש: מתוך
ש"ה ידעו", היה משה רגיל בו.
ומדבר אליו בכל עת שרוצה – וזהו
פירוש "פנים אל פנים", שמושה דבר
עם ה' כאדם המדבר עם חברו הרגיל
אצלו. ואין לפרש "פנים אל פנים"
כפשוטו, שהרי נאמר "לא תוכל
לראות פני" (משכיל לדוד).
כענין שנאמר: "ועתה אעלה אל ה'"

כותב בכללות שהיה "רודף שלום",
ומשום כך: (א) כותב שם שהיה "מטיל
אהבה" אפילו "בין בעלי מריבה",
ואלו כאן כותב בכללות על ענין
השלום "בין איש לרעהו", (ב) שם
כותב "בין איש לאשתו", כי **האהבה**
באה תחלה מהאיש לאשה, מה שאין
כן כאן שמדבר בכללות הענין של
השכנת שלום כותב "בין אשה
לבעלה", כי עקר השכנת השלום היא
מצד האשה עם בעלה. ועדין צריך
עיון למה כתב כאן: "זכרים ונקבות",
ולא "האנשים והנשים", כבמדבר
שם. ואולי אגב גרר דתחלת דבריו,
שנקט "הזכרים" (עין שם הטעם), סים
ב"זכרים ונקבות". אף צריך ביאור:
איך יתכן שדוקא כאן בפסוקים
המדברים בפטירתו של משה,
ומתארים את מעלותיו הרבות, רומז
הכתוב לחסרון בהתנהגותו של משה?
ויש לומר הביאור בזה: מדתו של
אהרן היתה מדת החסד, מדה זו באה
לפעמים על חשבון מדת האמת, ואלו
מדתו של משה היתה מדת האמת,
הנאמנות המוחלטת למדת האמת,
חסמה לעתים בפני משה את הדרך
לעשיית שלום. והנה כשהגיע עת
פטירתו של משה, מצא משה להדגיש
דוקא אז את מעלתו של אהרן ביחס

לדיו, היה רודף אהריהו ומטיל שלום
ביניהן (רש"י סנהדרין ה, ב).
נאמר – במדבר כ, כט.
"כל בית ישראל, זכרים ונקבות –
ב"תורת מנחם" מבאר, שההבדל בין
אהרן למשה לא היה רק בכך שאצל
אהרן כבו גם הנשים ואצל משה רק
האנשים, אלא גם בזה שאצל אהרן
כבו כל האנשים והנשים, כאמור "כל
בית ישראל, ולכן כותב רש"י שאהרן
היה "נותן שלום בין איש לרעהו",
ואלו אצל משה גם האנשים לא כבו
כלם, שהרי לא נאמר "כל בני
ישראל". וראה גם רש"י שם: "כל בית
ישראל – האנשים והנשים, לפי שהיה
אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין
בעלי מריבה ובין איש לאשתו". ויש
להעיר בשנויי הלשונות ברש"י בין
שם לכאן: (א) כאן אמר: "נותן שלום",
שם אמר: "ומטיל אהבה", (ב) כאן אמר
"בין איש לרעהו", שם אמר "בין בעלי
מריבה", (ג) כאן אמר: "ובין אשה
לבעלה", ושם אמר "ובין איש
לאשתו". ויש לומר ששם פיון
שמדובר בפסוק המדבר בפטירתו של
אהרן מגדיל את שכו של אהרן
יותר, ולכן מפרט באיזה אופן היה
עושה שלום ביניהם, ומבאר שהיה
"מטיל אהבה", מה שאין כן כאן

יֵאָדָה לְכָל אֲחֵי וּמוֹפְתֵי דֵי שְׁלַחָה יִי לְמַעַבְד
בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדֵּיהִי
וּלְכָל אֲרָעָה:

(יא) לְכָל-הָאֵתָת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה
לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-
אֲרָצוֹ:

יב וּלְכָל יְדָא תַּקְפָּתָא וּלְכָל חֲזוּנָא רַבָּא דֵי
עַבְד מִשֶּׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל: חֲזַק

(יב) וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל:

נ"א וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוּחוֹת בְּיָדָיו. וּלְכָל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל • נִסִּים וּגְבוּרוֹת
שֶׁבִמְדָּבָר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל • שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבֹו לְשַׁבֵּר הַלוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל ט)
"וְאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהַסְכִּימָה דַּעַת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְדַעַתוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל י) "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ", יִישַׁר כְּתָב
שֶׁשִּׁבַּרְתָּ (שבת פז):

אשל אברהם – הרב אלאשילי

"לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל", שֶׁזֶה מוֹסֵב עַל
שְׁבִירַת הַלוּחוֹת, שְׁאֵם הַכּוֹנֵה לְאוֹתוֹת
וְלְמוֹפְתִים, הִיָּה דֵי לוֹמַר "לְכָל
יִשְׂרָאֵל". וְהַטַּעַם שֶׁשִּׁבַּר מִשֶּׁה אֶת
הַלוּחוֹת דִּיקָא לְעֵינֵיהֶם, מִבְּאֵר
בִּ"תוֹרַת מִנַּחֵם", שֶׁמִּשֶּׁה רָצָה לְזַעֵזַע
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְעוֹרֵר אוֹתָם
לְתִשּׁוּבָה, עַל-יְדֵי שִׁיזְאוּ בִּיצִד
מַעֲשֵׂיהֶם גּוֹרְמִים לְנִתּוּק הַקָּשֶׁר בֵּינָם
לְבֵין הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

שֶׁנֶּאֱמָר – לְעֵיל ט, יז.
"וְאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהַסְכִּימָה דַּעַת
הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְדַעַתוֹ – מִבְּאֵר
בְּזֶה שֶׁמִּעֲשֶׂה זֶה הוּא שִׁבַּחוּ שֶׁל מִשֶּׁה,
שֶׁהִרִי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שִׁבַּחוּ עַל מַה
שֶׁעָשָׂה (רא"ס). וְיִתְרָה מוֹז, מִמָּה שֶׁסִּים
הַכְּתוּב אֶת שְׁבַחֵי שֶׁל מִשֶּׁה דִּיקָא
בְּשִׁבַּח זֶה, מִשְׁמַע שֶׁזֶהוּ שִׂיא הַשִּׁבַּח
שֶׁל מִשֶּׁה. וְיֵשׁ לְבָאֵר זֹאת עַל-פִּי דְּבָרֵי
רש"י בְּשִׁמּוֹת לֹד, א: "מִשֶּׁל לְמַלְךְ
שֶׁהִלֵּךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַיָּם אֲרוֹסְתוֹ עִם
הַשְּׁפָחוֹת, מִתּוֹךְ קִלְקוּל הַשְּׁפָחוֹת יֵצֵא
עֲלֵיהָ שֶׁם רַע, עֲמֵד שׁוֹשְׁבֵינָה וְקָרַע
כְּתוּבָתָהּ, אָמַר: אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ
לְהִרְגָהּ, אוֹמַר לוֹ: עֲדִין אֵינָה אֲשֻׁתָּךְ ...
הַמֶּלֶךְ זֶה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הַשְּׁפָחוֹת
אֵלּוּ עָרַב רַב, וְהַשּׁוֹשְׁבִין זֶה מִשֶּׁה,
אֲרוֹסְתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵלּוּ
יִשְׂרָאֵל", דִּהְיָנוּ שֶׁמִּשֶּׁה רִבְּנוּ שֶׁבַר
הַלוּחוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מִהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא, מִכְּנֵי שֶׁחָשַׁשׁ שֶׁקִּיּוּמָם שֶׁל
הַלוּחוֹת יִגְרוּם לְפָגִיעָה בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל.
וְזֶהוּ אֲכֹן הַשִּׁבַּח הַיּוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁל רֹעֵה
נֶאֱמָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁטּוֹכָתָם שֶׁל צֶאֱ

שֶׁזֶהוּ פִּירוּשׁ "הַגָּדוֹל", וְהַכּוֹנֵה לְנִסִּי
הַבָּאֵר, הַכּוֹנֵה וְעֵנֵי הַכּוֹבֵד.
וְגְבוּרוֹת – נִרְאֶה שֶׁזֶהוּ פִּירוּשׁ
"הַמוֹרָא", וְכִנְיָאָה הַכּוֹנֵה לְנִצְחוֹן
הַמִּלְחָמוֹת. וְאָמַר "נִסִּים וּגְבוּרוֹת"
בְּלִשׁוֹן רַבִּים כִּינֵן שֶׁנֶּאֱמָר "וּלְכָל".
שֶׁבִמְדָּבָר – כִּי עַל מַה שֶׁעָשָׂה בְּמַצְרַיִם,
כְּבָר אָמַר "לְכָל הָאֵתוֹת וְהַמּוֹפְתִים"
(נ"א).

"הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא" – לִשׁוֹן הַכְּתוּב לְעֵיל
א, יט. שֶׁהִיוּ בּוֹ נִחְשִׁים כְּקוֹרוֹת,
וְעִקְרֵימִים כְּקִשְׁתוֹת (רש"י שם). וְזֶהוּ
פִּירוּשׁ נוֹסֵף שֶׁל "וּלְכָל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל",
שֶׁהַנִּסִּים וְהַגְּבוּרוֹת נַעֲשׂוּ בְּמִדְּבָר
הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְרֹאֵה עַל דֶּרֶךְ זֶה
בְּרִש"י יִשְׁעִיָּה כ"א, א: "מִאֲרֵץ נוֹרָאָה –
תִּרְגָּם יוֹנָתָן מֵאַרְעָא דְּאַתְעֵבִידָא בְּהַ
חֲסִינִין. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם נִחַשׁ
וְעִקְרָב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר הַמִּדְּבָר הַגָּדוֹל
וְהַנּוֹרָא".

לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל – שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבֹו – זֶהוּ
פִּירוּשׁ "אֲשֶׁר עָשָׂה מִשֶּׁה", שֶׁמִּשֶּׁה
עָשָׂה כֵּן מַעֲצָמוֹ לֵאלֹא צוּי מַה, שֶׁכֵּן עַל
"הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים וּגו'", נֶאֱמָר "אֲשֶׁר
שְׁלַחוּ ה' לַעֲשׂוֹת", וּמַהוּ שֶׁאֵמַר כֵּאֵן:
"אֲשֶׁר עָשָׂה מִשֶּׁה"? אֵלֹא זֶהוּ לְעֵינֵי
שְׁבִירַת הַלוּחוֹת, שֶׁדָּבָר זֶה עָשָׂה מִשֶּׁה
מִדַּעַתוֹ. וְדִיק לְכַתּוּב "שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבֹו",
מִשּׁוּם שֶׁלְשִׁבְרַת הַלוּחוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ
מַה צְרִיךְ אִמְץ הַלֵּב. וְאַפְשָׁר שֶׁנֶּשְׂאִיתָ
הַלֵּב הַיָּא גַם בִּיחָס "לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל",
שֶׁעָשָׂה זֹאת לְעֵינֵיהֶם מִכְּלִי שֶׁחָשַׁשׁ
מִהֶם. וְרֹאֵה עוֹד בְּבִיאור הַבֵּא.
לְשַׁבֵּר הַלוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם – וְזֶהוּ פִּירוּשׁ

– שִׁמּוֹת לֵב, ל.
"עֲמִדוּ וְאַשְׁמַעְהָ מַה יַּעֲזֶה ה' לָכֶם"
– בְּמִדְּבָר ט, ח. וְרֹאֵה גַם רש"י שֶׁם
פְּסוּקָא ז: "אָמַר לָהֶם עֲמִדוּ וְאַשְׁמַעְהָ,
כְּתַלְמִיד הַמוֹבְטָח לְשִׁמּוֹעַ מִפִּי רַבּוֹ.
אֲשֶׁרִי לֹדוּ אִשָּׁה שֶׁכָּה מוֹבְטָח, שֶׁכָּל
– זֶמַן שֶׁהִיָּה רוֹצֶה הִיָּה מִדְּבָר עִם
הַשְּׁכִינָה". תוֹרַה יא

(יב) וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה – שֶׁקָּבַל אֶת
הַתּוֹרָה בְּלוּחוֹת בְּיָדָיו – פִּירוּשׁ "הַיָּד
הַחֲזָקָה" עַל יְדוֹ שֶׁל מִשֶּׁה, שֶׁהִיוּ יְדָיו
חֲזָקוֹת לְקַבֵּל בְּהֵן לוּחוֹת כֹּה כְּבִדּוֹת,
שֶׁכֵּן כָּל אֶחָת מֵהֶן הִיָּתְהָ אִמָּה עַל אִמָּה
וּבְעֵבִי חֲצִי אִמָּה, וְהָיוּ מֵאֲכֹן סִנְפִירֵינוֹן
(רא"ס). וְרֹאֵה גַם נִדְרִים לֹח, א,
שֶׁמוֹכִיחִים שֶׁמִּשֶּׁה הִיָּה גְבוּר מִהַפְּסוּק
(לעיל ט, יז) "וְאַתָּפֶשׁ בְּשֵׁנֵי הַלָּחַת
וְאֲשַׁלְכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יְדֵי וְאֲשַׁבְּרֶם,
וְתִנְיָא: הַלוּחוֹת אֲרָכָן שֶׁשָּׁה וְרַחֲבָן
שֶׁשָּׁה וְעָבְדָן שֶׁלֶשָּׁה". וּבְרִש"י שֶׁם:
"וְאַפְלוּ הִכִּי שִׁבְרָן". וּבִ"תוֹרַת מִנַּחֵם"
מִבְּאֵר שֶׁכּוֹנֵת רש"י לוֹמַר, שֶׁהַכְּתוּב
מִשְׁבַּח אֶת מִשֶּׁה לֹא בִּכְחוֹ וּגְבוּרָתוֹ,
אֵלֹא עַל יְכָלְתוֹ לְקַבֵּל יָחַד עִם הַלוּחוֹת
גַם אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ, וְלָכֵן מְדַגִּישׁ
בְּלִשְׁוֹנוֹ "שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוּחוֹת
בְּיָדָיו", וְלֹא סָתֵם "שֶׁקָּבַל אֶת הַלוּחוֹת
בְּיָדָיו", דִּהְיָנוּ שֶׁהִיָּה לוֹ כֹּחַ לְקַבֵּל
מִתְּנָה כֹּה גְדוֹלָה. וְאַפְשָׁר שֶׁרִש"י לוֹמַד
כֵּן מִרְבּוּי תִּיבַת "וּלְכָל", הִיָּנוּ כָּל
הַתּוֹרָה. וְאַפְשָׁר שֶׁ"וּלְכָל" מוֹסֵב (גַם)
עַל "הַיָּד", שֶׁהַכּוֹנֵה לְשִׁתֵּי יְדָיו, וְלֹא רַק
לְיָד אֶחָת, וְלָכֵן כּוֹתֵב רש"י "בְּיָדָיו".
וּלְכָל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל – נִסִּים – נִרְאֶה

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כרך כב עמ' כה)

לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָרֶשׁ אֶת סְמִיכוֹת הַתּוֹרָה סוּפָה לַתְּחִלָּתָהּ, עַל פִּי מִה שֶׁהִקְשׁוּ רַז"ל (נדרים לט, ב) וְהִכְתִּיב אֵין כָּל חֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ הַמִּשְׁךְ הַכְּתוּבִים: לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים . . אֲשֶׁר עָשָׂה . . (וְאֵין זֶה חֶדֶשׁ, כִּי אִם) בְּרֹאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים, כִּי תִנְאִי הַתֵּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית בְּעֵת הַבְּרִיאָה בְּנוֹגַע לְנִסִּים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצה, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמוד 241-239)

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ". אָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה: "יִישַׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ (ב"ב יד, ב).

וְהִנֵּה מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵית הַלּוּחוֹת - אֲשֶׁר מִחֲמַת מַעֲלָה זוֹ, אָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה "יִישַׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ" - מֵהִנֵּה מַעֲלָה גַם בְּנוֹגַע לְיִשְׂרָאֵל, וְכִדְלֻקָּמוֹן:

הַעֲנִינוּ יִבְנֵן בְּהַקְדָּם הַהִסְבֵּר מְדוּעַ נִתְּינָה ה'"יִישַׁר כַּח" שֶׁנֶּתַן הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה עַל שִׁבְרֵית הַלּוּחוֹת (לֹא הִיָּתָה מִיַּד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אוֹ לְמַחֲרָתוֹ - מִיַּד בְּעֻלּוֹתוֹ לְהָר, אֲלָא) הִיָּתָה כַּעֲבוּר אַרְבָּעִים יוֹם לֵאחֶר שִׁבְרֵית הַלּוּחוֹת: כִּשֶּׁהַקֶּבֶ"ה אָמַר לוֹ "פָּסַל לָךְ גּוֹ", רַק אַז אָמַר לוֹ "הַלּוּחוֹת הָרָאשׁוֹנִים אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ - יִישַׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ". לְכַאוּרָה, לָמָּה לֹא אָמַר לוֹ "יִישַׁר כַּח" מִיַּד?

אשל אברהם – הרב אלאשילי

פירושו בתיבת "ששברת" דוקא (אמנם בדפוס רומי הגירסא: "אשרי תלמיד שרבו מודה לו", ובדפוס ראשון הגירסא: אשרי [בן עמרם?]. אף בשאר הדפוסים הגירסא כבפנים), משום שרש"י רצה להתבאר את סיום התורה עם התחלתה, שכן תיבת "שברת" היא אותיות "בראשית" (ללא אותיות אהו"י). ויש לומר שהקשר בין "שברת" ל"בראשית" הוא גם בתוכן: א אמר דוקא על הלוחות ה"ראשונות" נאמר "שברת", (ב) לפני בריאת העולם ("בראשית"), נאמר במדרש (ב"ר ג, ז) שה' היה "בורא עולמות ומחריבן" (עולמות של תהו), ורק אחר-כך ברא עולם מתקן יותר. כך גם בלוחות, בתחלה היה ענין של שבירת הלוחות הראשונות, ומתוך כך נתנו הלוחות השניות, שהיו מתקנות יותר, וכמוכא בשמות רבה (מז, א): "אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תצטער בלוחות הראשונות, שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות, הריא הוא דכתב (איב, א, ו): ויגד לך תעלמות חכמה כי כפלים לתושיה". ויש להוסיף עוד בקשר שבין פירוש רש"י בסיום התורה עם פירושו בהתחלתה, ששם מביא הפסוק "כח מעשיו הגיד לעמו", הינו כחו של הקדוש-ברוך-הוא, וכאן מדבר על הכח שהראה משה לעמו, ושהקדוש-ברוך-הוא עצמו מחזק את הכח הזה של משה.

דנתפנין לטובה (רש"י מנחות צט, רע"ב). ועדין צריך ביאור מדוע דוקא שבירת הלוחות (המרמזות בתיבות "לעניי כל ישראל") חותמת את התורה, ולכאורה מן הראוי היה שסיום התורה יהיה בכבודה ומעלתה של התורה ולא בבטולה. ויש לבאר על-פי דברי חז"ל (תבאר י"ד): "שני דברים יש בעולם .. תורה וישראל, אבל איני יודע איזה מהם קודם .. דרכם של בני אדם אומרים התורה קדמה .. אבל אני אומר ישראל קדמו", משמעותה של קדימה זו היא גם קדימה במעלה, בני ישראל הם תכלית הבריאה והתורה לא נבראה אלא כדי לגלות את מעלתם של ישראל. וזוהי אפוא הסבה הפנימית לכך שמשה שבר את הלוחות כדי להציל את בני ישראל, שכן התורה לא נבראה אלא למען בני ישראל, ואם חלילה בני ישראל יפגעו – אין הצדקה לקיומם של הלוחות. וזהו גם הטעם שהתורה מסתיימת במעשה שבירת הלוחות דוקא, שכן מעשה זה מגלה את תכלית קיומה של התורה, שהיא למען בני ישראל (ע"פ תורת מנחם). ויש להוסיף ולקשר את סיום פירוש רש"י על התורה עם תחלת פירושו בספר בראשית, שהעולם נברא בשביל ב' ראשית, תורה וישראל, ועדין אין אנו יודעים מי נעלה ממי, ובסיום התורה מגלה רש"י שישראל נעלים, שכן התורה נבראה בשביל ישראל. ויש להוסיף ולבאר בדרך רמז בטעם שסים רש"י את

מרעיתו גוברת בעיניו על כל שיקול אחר, קדוש ונשגב ככל שיהיה, ולכן מסים הכתוב את שבחיו של משה דוקא במאורע זה. ויש לומר שזהו הדיוק "שנשאו לבו", שכן בשביל לשבור את הלוחות היה על משה לחזק וירומם את האהבה שבלבו כלפי עם ישראל, עד שאהבה זו תגבר על האהבה והכבוד שקש משה כלפי לוחות הברית, ותכריע את הכף בעד שבירת הלוחות למען הצלתם של בני ישראל (ע"פ תורת מנחם).

שנאמר – שמות לר, א.

"אשר שברת" – קרא ויתרה הוא, ללמדך שהוא מן הדברים שעשה משה רבינו, עליו השלום, מדעתו, והסכימה דעתו לדעת המקום (רש"י ב"ב יד, א). וראה רש"י שמות שם שמפרש "אשר שברת" – "אתה שברת" – הראשונות, אתה פסל לך אחרות". אף זהו פשוטו של מקרא בהקשר לענין המדובר שם, וכאן מפרש בהקשר הענין האמור כאן.

יישר – "אשר" מלשון "יישר" (רש"י מנחות סב, א), ומלשון אשרור (רש"י שבת פז, א). לשון חזק (רש"י בכותוב פה, א).

כחך – ואולי יש לומר שכל זה מרומז בתיבת "ישראל": (א) ה"אל" אמר לו "יישר". (ב) "יישר – אל" ("אל" מלשון כח).

ששברת – שאשרו ושבחו על שבירתן (רש"י שבת פז, א). ולא אמר ליה בלשון בעס, שמע מינה: הסכימה עמו דעת השכינה כשבטל תורה ושבך, בין

פלא גדול יותר: על הפסוק "אשר שבירת" האמור ארבעים יום אחר שבירת הלוחות, כנ"ל, לא מפרש רש"י "ישר כחך ששבירת", כ"א בסיום פרשת "וזאת הברכה", שזאמרה כמעט ארבעים שנה לאחר מכן - רק אז מפרש רש"י ש"אשר שבירת" (דארבעים שנה מקודם) פירושו "ישר כחך ששבירת".

ואף שבפשוטות, הטעם לכך הוא, כי ההוכחה לפרש כן (על-פי הפשט), הוא מהמלים "לעיני כל ישראל" - אבל מפני שכל עיני התורה הם בדיק, הרי מזה גופא מוכן, שה"ישר כח" שנתן הקב"ה למשה בעת אמירת "פסל לך" נתגלתה רק כש"ועל משה גו' אל הר נבו גו'".

באור הדבר:

לגבי חטא העגל, איתא בגמרא: "לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה". דבר זה שהקב"ה נתן אפשויות ליצר הרע לשלוט על ישראל ולפתותם לעשות העגל, הוא לשם העילוי דתשובה (ביטול החטא) - עד שהאדם עומד במעלה נעלית יותר מכפי שהיה לפני החטא, שאליה יגיעו על-ידיה.

מזה מוכן גם לגבי שבירת הלוחות - המסובב מחטא העגל - שהטעם לכך (בפנימיות) הוא, כדי שעל-ידיה יתוסף עילוי - עילוי בתורה) לוחות (היפך השבירה - עד למעלה נעלית מה"לוחות אשר שבירת"), הלוחות השניות, המהיות "כפלים לתושיה" לגבי הלוחות הראשונות.

[ויש לומר, שגם פנות משה רבנו בשבירת הלוחות, כשדן הקל-וחמר: כיון ש"ישראל מומרים" אי-אפשר לתת להם את התורה, הנה (לא רק לשם הגנה על כבוד התורה, אלא גם) כדי לפעול על ישראל שיעשו תשובה.

כמשל הבן שהנהגתו אינה כדבעי, עד ש"אביו דוחהו חוץ לביתו ואומר לו שאינו אביו" - שעל-ידיה דוקא מתגלית אהבת הבן לאביו, עד שצועק במר נפשו "שאינו רוצה ליפרד מאביו בשום אופן, ומפל-שכן כשלא יקרא בשם אביו". ועל-פי-זה מוכן הדיק "ואשרם לעיניהם" - וכפי שהכתוב גם מדגיש בסיום התורה "לעיני כל ישראל" - כי המעלה והשבח של משה בשבירת הלוחות היו בזה ש"נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם", דבר זה הביאם לשוב בתשובה].

ובזה גם מבאר כיצד יום צום שבועה עשיר בתמוז, יום שבירת הלוחות, יהפך לששון ולשמחה:

כיום, כאשר רואים אנו ששבירת הלוחות גרמה ש"אומה ולשון שולטת בהם", מהנה יום זה, יום תענית. מה-שאין-כן לעתיד-לבא, אשר אז תתגלה בשלמות מעלת התשובה של ישראל על חטא העגל; ואשר תשובה זו ראשיתה ב"ואשרם לעיניהם" (ועל-דרך-זה - גם מעלתן של הלוחות השניות), אז יהיה יום שבועה עשיר בתמוז, יום שבירת הלוחות - יום ששון ושמחה.

וזוהו הטעם מדוע נאמר "ישר כחך ששבירת" רק בצווי על הלוחות השניות. ובגילוי, בפשוטו של מקרא (עולם העשיה), מתגלה הדבר רק בסיום התורה, כשהקב"ה הראה למשה רבנו "עד היום האחרון" - כי דוקא אז מתגלה העילוי שאליה הגיעו ישראל על-ידי שבירת הלוחות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך לד עמוד 217 - מתוך 'לקראת שבת')

מעלת משה בשבירת הלוחות

ולכל היד החזקה גו' אשר עשה משה לעיני כל-ישראל:

לעיני כל ישראל - ששאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

וצריך-עיון איך מתאים שלאחרי שהכתוב מספר על המעלות הגדולות והנפלאות של משה רבנו, ימים ב"לעיני כל ישראל", ששאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם?

ויש לומר על-פי המדרש (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר, אם יאמר המלך להרגה, אמר לו עדין אינה אשתך. . המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבינה זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל".

ועל-פי-זה מובנת בפשוטות מעלת משה בשבירת הלוחות, שפעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות בכתוב, שהרי מוכן גדל ויקר ערך התורה בעיני משה רבנו, ובפרט שהוא זה שקבלה מידו של הקב"ה, ואף-על-פי-כן כאשר ראה משה רבנו, הורעה הנאמן והאהוב ישראל, שיש מקום לחשוש שמציאותם של הלוחות יכולה לפגוע בישראל חס-ושלום, לא הסס כלל ושברם מיד כדי להציל את בני ישראל מהענש.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התנועותיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה לשבת חול המועד סוכות

עטרת מרים

מפלתו זאת יתחזק שנית ויאספ
מחנותיו שנית על ירושלים:
ב ושבבתיך אעיר לך להיות שובב
וששאתיך אפתה אותך להיות מורד
והעליתיך שנית מירבתי צפון
ממקומך בצפון והבאתיך על-הרי
ישראל: ג והפיתי אפה בקשתך
מיד שמאלך כי בזה מחזיקים את
הקשת והצייד מיד ומינה אפיל:
ד על-הרי ישראל תפול אתה
וכל-אנפך ועמים אשר אתך
לעיט צפור החרוסים צפור כל
בעל כנף גם הבתים יורם וחית
השדה נתתך לאכלה: ה על-

יחזקאל פרק לח

לח יי והיה ביום ההוא ביום בוא גוג
על-אדמת ישראל נאם אדני יהוה
תעלה חמתי באפי: יט ובקנאתי באש-
עברתי דברתי אם-לא ביום ההוא
יהיה רעש גדול על אדמת ישראל:
כ ורעשו מפני דיגי הים ועוף השמים
וחית השדה וכל-הרמש הרמש על-
האדמה וכל האדם אשר על-פני
האדמה ונהרסו ההרים ונפלו

עטרת מרים

יה ויהיה ביום ההוא ביום בוא
גוג על-אדמת ישראל נאם
אדני יהוה תעלה חמתי באפי
בגלל רשעם בנימים קדמונים:
יט ובקנאתי בעבור קנאתי באש-
עברתי דברתי נשבע אני אם-לא
ביום ההוא יהיה רעש גדול על
אדמת ישראל: כ ורעשו ורעו
מפני דיגי הים ועוף השמים
וחית השדה וכל-הרמש הרמש
על-האדמה וכל האדם אשר
על-פני האדמה ונהרסו ההרים
ונפלו המדרגות הנעשים לעלות
בהן על העליות וכל-חומה לארץ
תפול הכל הוא ענין מליצה ויורה על
גדל המדרה: כא וקראתי עליו על
גוג לכל-הרי אל כל מקום שהוא שם
חרב נאם אדני יהוה חרב איש
באחיו תהיה לגדל המהומה שתבוא
בהם: כב ונשפמתי אתו אתונם
עמו בהביא עליו בדבר ובדם ונשם
שוטף ואבני אלגביש אבני ברד,
אש וגפרית אמטיר עליו ועל-
אנפיו ועל חיל צבאות עמו ועל-
עמים רבים אשר אתו להקם
ולאבדם וזה נחשב לזכות כי בזה יודיע
שפשעו לו: כג והתגדלתי אתה
מנגד והתקדשתי ומקדש
ונודעתי ומפורסם לעיני גוים
רבים וידעו הכל כי-אני יהוה
ואין עוד וולתי: א ואתה בן-אדם
הנבא שיהייתי לך נבואה פרטית
ביותר על-גוג ואמרתי כה אמר
אדני יהוה הנני אפה אליך גוג
נשיא ראש משד ותכל שאחר

המדרגות וכל-חומה לארץ תפול: כא וקראתי עליו לכל-הרי
חרב נאם אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה: כב ונשפמתי
אתו בדבר ובדם ונשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית
אמטיר עליו ועל-אנפיו ועל-עמים רבים אשר אתו:
כג והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו
כי-אני יהוה: לד א ואתה בן-אדם הנבא על-גוג ואמרתי כה
אמר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש משד ותכל:
כ ושבבתיך וששאתיך והעליתיך מירבתי צפון והבאתיך
על-הרי ישראל: ג והפיתי קשתך מיד שמאלך וחיציך מיד
ימינך אפיל: ד על-הרי ישראל תפול אתה וכל-אנפך ועמים
אשר אתך לעיט צפור כל-כנף וחית השדה נתתך לאכלה:
ה על-פני השדה תפול כי אני דברתי נאם אדני יהוה:

עטרת מרים

עטרת מרים

פָּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל בְּמִקוֹם הַמִּלְחָמָה כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי וְכֵן יָקוּם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יִהְיוּ: וְיִשְׁלַחְתִּי-אֵשׁ בְּמִזְבֹּחַ גַּם בְּמִדְבַּרְתּוֹ וּבִישְׁבֵי הָאֲנָשִׁים הַמוֹפְרָדִים מִבְּנֵי אָדָם, וְיוֹשְׁבֵים לְבֶטֶחַ וְאֵן וְיִדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: ז וְאֶת-שֵׁם קָדְשִׁי אֹדִיעַ אֶפְרָם בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא-אֲחַל וְלֹא אֵינִי אֶת-שֵׁם-קָדְשִׁי

עוֹד לְהוֹיֵת מִחַל וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה קָדוֹשׁ שׁוֹכֵן בְּיִשְׂרָאֵל: ח הִנֵּה בָאָה הַמֶּלֶךְ וְנִהְיֶתָה עֵת הַיְשׁוּעָה נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוָה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי וְאֵן יִתְרָם כְּפֹעַל: ט וַיֵּצְאוּ יִשְׁבֵי עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּצֵאוּ אֶל הַשָּׂדֶה וּבִעֲרוּ וְהִשְׁקִיפוּ וַיִּסְקוּ בִּידוֹת הַכֹּלִים הָהֵם שֶׁהֵם שֶׁל עֵץ בְּנֶשֶׁק כִּבְלֵי זֶן וּמִגֶּן וְצִנָּה בְּקִשְׁת וּבַחֲצִיצִים וּבִמְקַל יָד וּבְרִמָּח חֲנִית וּבִעֲרוּ בָהֶם אֵשׁ שֶׁבַע שָׁנִים כִּי יִהְיוּ רַבִּים כֹּל כֵּד: י וְלֹא-יֵשְׂאוּ עֲצִים מִן-הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחֲטֹבּוּ יַחֲטֹבוּ מִן-הַעֲרִים כִּי יִסְפְּקוּ כִּבְלֵי חֲזָן כִּי בְנֶשֶׁק יִבְעֲרוּ אֵשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת-שָׁלְלֵיהֶם אֲשֶׁר שָׁלְלוּ אוֹתָם בְּיַמֵּי הַגּוֹלָה וּבָזְזוּ אֶת-בְּזוּזֵיהֶם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוָה: יא וְהָיָה כַּיּוֹם הַהוּא אֶתֶּן לָגוֹל לֹאנֲשֵׁי מְקוֹם-שֵׁם לְכָר קָבֵר שֶׁם בְּיִשְׂרָאֵל בְּגֵי הָעֲבָרִים כִּי אֶל קְדָמָת לְמִדְבָּרוֹ שֶׁל הַיָּם בְּנֶתֶר, מִרְבִּים הַפְּגָרִים מִפְּסֶלֶת גוֹל וְחִסְמָת הִיא חִסְמָת וְחִסְגָּר אֶת-הָעֲבָרִים שָׁמָּה כִּי לֹא יִמְצָאוּ עוֹד מְקוֹם פָּנִי לַעֲבוֹר, וְקִבְּרוּ שֵׁם אֶת-גּוֹל וְאֶת-כָּל-הַמּוֹנֶה וְקִרְאוּ אוֹתוֹ גֵּיא הַמּוֹן גּוֹל: יב וּקְבֻרוֹם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר אֶת-הָאָרֶץ לֹא בַּעֲבוֹר בְּבוֹדָם, שְׁבַע חֲדָשִׁים יִתְעַסְקוּ בְּקִבְרָתָם כִּי רַבִּים יִהְיוּ: יג וְקִבְּרוּ כָּל-עַם הָאָרֶץ כָּל־סֵם יִתְעַסְקוּ בְּקִבְרָתָם וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם שְׁמֹה יִרְאוּ כָּל־כִּי הֵם נִשְׁמָרִים מִן-וְאֵינֶם יִרְאוּ מִדָּבָר וּמִפְּגָמָה, וְהָיָה יוֹם הַחֲבָדִי נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוָה שִׁתְּרָאָה כְּבוֹד ה' וְהִשְׁתַּחֲוֶה הַכְּרִיתִית עַל יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְדוֹתָ אוֹתָם מִכָּל פָּנֵי: יד וְאֲנִשֵּׁי תַמִּיד יִבְדִּילוּ יִשְׂאֵל עֲבָרִים שִׁיעֲבֹרוּ תַמִּיד בָּאָרֶץ לְחַקוֹר עַל

וְיִשְׁלַחְתִּי-אֵשׁ בְּמִזְבֹּחַ וּבִישְׁבֵי הָאֲנָשִׁים לְבֶטֶחַ וְיִדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: ז וְאֶת-שֵׁם קָדְשִׁי אֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא-אֲחַל אֶת-שֵׁם-קָדְשִׁי עוֹד וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה קָדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל: ח הִנֵּה בָאָה וְנִהְיֶתָה נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוָה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי: ט וַיֵּצְאוּ יִשְׁבֵי עָרֵי יִשְׂרָאֵל וּבִעֲרוּ וְהִשְׁקִיפוּ בְנֶשֶׁק וּמִגֶּן

חֲלָלִים כִּדִּי שִׁיחֵיו מְקַבְּרִים אֶת עַם הָעֲבָרִים וְשׁוֹבִים בְּדָרְכֵם אֶת הַפְּגָרִים הַנּוֹתְרִים עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ, וְאֵת מְקַצָּה מִסּוּף שְׁבַע-חֲדָשִׁים אַחֵר שִׁפְטִימוּ קְבוּרָת אֲנָשִׁי גוֹל בְּגֵיא הַמּוֹן גוֹל, אֵן וְיַחְקֹרוּ וְלִפְשָׁם אַחֵר הַהֲרוּגִים שֶׁלֹּא נִהְרְגוּ בְּגֵיא: טו וְעֲבָרוּ הָעֲבָרִים בָּאָרֶץ הוֹלְכֵי דְרָכִים וְרָאָה עֲצָם אָדָם וּבִנְתָּה אֶצְלוֹ צִיּוֹן סִימֹן שִׁיפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ הוֹלְכֵי דְרָכִים וְעוֹשֵׂי מִהֲרֹת עַד קִבְּרוּ אוֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל-גֵּיא הַמּוֹן גּוֹל: טז כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַהוּא יִקְרָא גֵיא הַמּוֹן גוֹל לְכַרְזֵן שֵׁשׁ מְקוֹם קְבוּרָתָם וְגַם שֵׁם-עִיר הַמְּסוּבָה לְאוֹתוֹ גֵּיא תִקְרָא הַמּוֹנֶה עַל שֵׁם הַמּוֹן גוֹל הַמְקַבְּרִים בְּסֻמוֹד לֵה, וְכֹה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ:

א וְהָיָה אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֲבַד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוֹן מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב מֹשֶׁה עֲבָדִי מָתָּה כִּי אֵלֶּי הָיָה עֲדוֹן

וְצִנָּה בְּקִשְׁת וּבַחֲצִיצִים וּבִמְקַל יָד וּבְרִמָּח וּבִעֲרוּ בָהֶם אֵשׁ שֶׁבַע שָׁנִים: י וְלֹא-יֵשְׂאוּ עֲצִים מִן-הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחֲטֹבּוּ מִן-הַעֲרִים כִּי בְנֶשֶׁק יִבְעֲרוּ-אֵשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת-שָׁלְלֵיהֶם וּבָזְזוּ אֶת-בְּזוּזֵיהֶם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוָה: יא וְהָיָה כַּיּוֹם הַהוּא אֶתֶּן לָגוֹל מְקוֹם-שֵׁם לְכָר קָבֵר הַיָּם וְחִסְמָת הִיא אֶת-הָעֲבָרִים וְקִבְּרוּ שֵׁם אֶת-גּוֹל וְאֶת-כָּל-הַמּוֹנֶה וְקִרְאוּ גֵיא הַמּוֹן גּוֹל: יב וּקְבֻרוֹם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר אֶת-הָאָרֶץ שְׁבַע חֲדָשִׁים: יג וְקִבְּרוּ כָּל-עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הַחֲבָדִי נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוָה: יד וְאֲנִשֵּׁי תַמִּיד יִבְדִּילוּ עֲבָרִים בָּאָרֶץ מְקַבְּרִים אֶת-הָעֲבָרִים אֶת-הַנּוֹתְרִים עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצָה שְׁבַע-חֲדָשִׁים יַחְקֹרוּ: טו וְעֲבָרוּ הָעֲבָרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עֲצָם אָדָם וּבִנְתָּה אֶצְלוֹ צִיּוֹן עַד קִבְּרוּ אוֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל-גֵּיא הַמּוֹן גּוֹל: טז וְגַם שֵׁם-עִיר הַמּוֹנֶה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ:

הַפְּטִירָה לַפְּרָשָׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה יְהוֹשֻׁעַ פָּרַק א

א וְהָיָה אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֲבַד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוֹן מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב מֹשֶׁה עֲבָדִי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר

עטרת מרים

חי, לא יכלתם לעבור את הירדן כי עליו נגזר לכל יעבור ועתה קום עבר את־הירדן הנה אתה וכל־העם הנה אל־הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג על כִּלְמָקוֹם אשר תִּדְרֹךְ בְּיַרְגְּלֶכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמְדָּבָר וְהִלְכֶנּוּ הָיָה

עטרת מרים

יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ לָכֶם נֹתֵן לָכֶם מְקוֹם מְנוּחָה וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הִירְדָן וְאַתֶּם תַּעֲבְדוּ חֲמִשִּׁים מְוָזִים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כֹּל גְּבוּרֵי הַחֵיל שָׂבָכֶם יַעֲבִדוּ חֲלוּצִים וְעֹזְרֹתֶם אוֹתָם:

מו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | וְתֵן ה' מְקוֹם מְנוּחָה גַם לְאֲחֵיכֶם כְּכֶם וְיָרְשׁוּ גִשְׁתִּימָה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשָׁבְתֶם לְאָרֶץ יִרְשָׁתְכֶם וְיָרְשֶׁתֶם אוֹתָהּ אִם תִּתְּנוּ בָהּ מְכֹל

אֶת־הִירְדָן הָיָה אַתָּה וְכָל־הָעָם הָיָה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבָנִי יִשְׂרָאֵל: ג כִּלְמָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּיַרְגְּלֶכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי

אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמְדָּבָר וְהִלְכֶנּוּ הָיָה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כֹּל אֶרֶץ הַחֲתִים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְּצַב אִישׁ לִפְנֵיךְ כֹּל יָמֵי חַיֶּיךָ כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אַחִיָּה עֹמֵךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֶק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הָיָה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְוֹתָם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֹזֶק וְאַמֵּץ מְאֹד לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֶּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: ח לֹא־יָמוּשׁ סִפְּרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַפְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִּשְׁפִּיל: ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וְאַמֵּץ אֶל־תַּחַת כִּי עֹמֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: י וַיֵּצֵאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ | בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צֵדָה כִּי בַּעֲדוֹ | שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הִירְדָן הָיָה לְבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הִירְדָן וְאַתֶּם תַּעֲבְדוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כֹּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֹזְרֹתֶם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאֲחֵיכֶם כְּכֶם

וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כֹּל אֶרֶץ הַחֲתִים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְּצַב אִישׁ לִפְנֵיךְ כֹּל יָמֵי חַיֶּיךָ כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אַחִיָּה עֹמֵךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֶק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הָיָה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְוֹתָם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֹזֶק וְאַמֵּץ מְאֹד לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֶּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי כִּי לֹא־זֹאת, לֹא תוֹעִיל כָּלִים בְּהִנָּחַת הָעָם כִּרְאוֹ, אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ מִסַּפֵּר הַתּוֹרָה יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל תְּצַלִּחַ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: ח לֹא־יָמוּשׁ סִפְּרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הָאִמּוּר בִּמְקָרָא שִׁלְפִּינוּ מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַפְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִּשְׁפִּיל: ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וְאַמֵּץ בְּמִלְחָמָה מוֹל הָאוֹיֵב אֶל־תַּעֲרֵץ וְאַל־תַּחַת כִּי עֹמֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: י בָּיִם שִׁתְּמוּ יָמֵי כָכִי אֲבָל מֹשֶׁה וַיֵּצֵאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ | בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צֵדָה מִיני מִאֲכִלִּים וּלְחֵי חֲלָהּ, כִּי בְשִׁבְעָה בָּאֵר שְׁמַת מֹשֶׁה לָקְטוּ מִן שְׁחַתְפָּקוֹ בּוֹ עַד מ"ז בְּיָסֵן כִּי בַּעֲדוֹ | בְּסוּף שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הִירְדָן הָיָה לְבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הִירְדָן וְאַתֶּם תַּעֲבְדוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כֹּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֹזְרֹתֶם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאֲחֵיכֶם כְּכֶם

עטרת מרים

מַעֲרַעַר אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר תִּירְדֶּן מִזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ בְּעֶבֶר הַמִּזְרָח, הוֹאִיל וּתְקַיְמוּ הַתְּנָאִי: מִזֶּי וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא לָבֹד הַדָּבָר הַזֶּה שְׁחִיבָנוּ עָלֵינוּ מִצַּד הַיָּשָׁר, כִּי גַם וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדִּי: יוֹ כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה

כִּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק אִם יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲמֹד בְּאֶשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה וְלֹא זֹאת לָבֹד, כִּי גַם: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה וַיִּמְרֹד אֶת־פִּיד וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק מִדִּין מִוִּרְד כְּמִלְכּוֹת רַק חֶזֶק וְאַמִּץ לַעֲנֹשׁ הַמִּוִּרְדִּים וְלֹא לְמַחֹל עַל כְּבוֹדֶךָ:

וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשִׁבְתֶּם לְאֶרֶץ יְרֻשָּׁתְכֶם וַיִּרְשֶׁתֶם אוֹתָהּ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר תִּירְדֶּן מִזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ: מִזֶּי וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדִּי: יוֹ כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כִּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲמֹד בְּאֶשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיד וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק חֶזֶק וְאַמִּץ:

אגרות קודש

ב"ה, ז"ך תשרי, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מיום אלו, ונתעכב המענה מפני טרדות ימי הסגולה דחודש זה.

נהניתי שמכתבי הזכירו על הקשר האמיץ שיש לו עם ליובאוויטש, ועורר בו זכרונות ימי קדם וגם זכרון אביו ז"ל והתקשרותו הפנימית עם ליובאוויטש. וכיון שאמרו חכמינו זכרונם לברכה לא ברא הקב"ה דבר אחד לבטלה, הרי בטח יפעלו זכרונות אלה פעולתם ועל פי סיסמא של עמנו בני ישראל שהמעשה הוא העיקר.

מה שכותב שמלאכתו אינה נוחה ולכל היותר יש בה לתקן המעשה אך לא לתקן את האדם, כו', הנה בשטח זה בפרט יש הדגשה מיוחדת בתורת החסידות בענין פעולת המעשה על האדם, שבעצם לפעמים משפיעה בעומק יותר על האדם מפעולת הדיבור והמחשבה. שלכן גם בתורה מוצאים אנו הדגשה יתרה על קיום המצוות בפועל, ואח"כ בא ענין האמונה, בבחינת נעשה ואח"כ נשמע, אף על פי שידוע עד כמה גינו ענין דמצות אנשים מלומדה, וכמובא ג"כ באגרת הקדש לרבנו הזקן סי' כ"א ומסיים בדברי המורה הגדול, רופא הנפש ורופא הגוף גם יחד, הוא הרמב"ם בפירוש המשנה דאבות הכל לפי רוב המעשה - לזכך הנפש. ובפרט שעל היהודים נאמר "ארץ חפץ", וידוע פתגם הבעש"ט הנמשל בזה, שכשמתכילים מחוץ אין לשער האוצרות הטמונים במעמקים, כן הוא בנוגע לבני ובנות ישראל. ועוד בנקודה זו בתוכן מכתבי הכללי לראש השנה דהאי שתא, אשר העתקתו מוסגרה בזה ותקוטי שימצא בו ענין.

בכבוד ובברכה.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ד תשרי פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עז	יום רביעי - י"ז תשרי פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שני - ט"ו תשרי פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח	יום חמישי - י"ח תשרי פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט
יום שלישי - ט"ז תשרי פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	יום שישי - י"ט תשרי פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו
שבת קודש - כ' תשרי פרק כ מפרק צז עד סוף פרק קג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה וכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ד תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלד, יבא שילה:

אגרת הקדש

מרבנות, כְּדִי לִזְכֹּךְ הַנֶּפֶשׁ עַל־יְדֵי רַבּוֹי הַמַּעֲשֶׂה, – על ידי
עשיית המעשה הטוב בפעמים רבות – הרי לבד זאת, הִנֵּה מְקַרָּא
מֵלֵא דִּבְרֵי הַכְּתוּב: "פִּעֲלֵת צְדָקָה לְחַיִּים", – הרבי מציין
ב"הערות ותיקונים" שבסוף ה"תניא", לעין בפסוקים במשלי י,
טו, שם כתוב "פעולת"
צדיק לחיים" (לא המלה
"צדקה" כִּי־אֵם המלה
"צדיק" ובמשלי יא, יא,
שם כתוב "בן צדקה
לחיים", שם אכן כתוב
"צדקה לחיים", אבל
המלה המקדימה היא לא
"פעולת צדקה" כי אם "בן
צדקה", והרבי אומר שם
ב"הערות ותיקונים":
"רצע"ג, שכן, בשני
הפסוקים לא כתוב הלשון
"פעולת צדקה לחיים",
שרבנו הזקן מביא במקרא
מלא "פעולת צדקה
לחיים". כפי הנראה אין הרבי רוצה להסתפק במה שיכולים
לפרש ש"פעולת צדיק", היא צדקה, וכשהפסוק אומר ש"פעולת
צדיק לחיים" הכוונה שהפעולה של צדקה (על־דרך כמו "צדיק
ה' צדקות אהב"²⁴) לחיים – כפי הנראה, הרבי אינו רוצה
להסתפק בכך, שהרי, כשאומרים "מקרא מלא דיבר הכתוב",
צריך הדבר להיות בפירוש בפסוק, בלי ההוספה שפעולתו של
צדיק היא צדקה, ולכן צע"ג שבפסוק אין אנו מוצאים המלים
"פעולת צדקה לחיים". דְּהִינּוּ שֶׁפִּעֲלֵתָהּ וּסְגֻלָּתָהּ – של צדקה,
היא לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵינוּ – האופן העליון יותר של חיים,
מִחַיִּי הַחַיִּים אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא – להמשיך זאת לְאֶרֶץ
הַחַיִּים, – ל"מלכות דאצילות" הנקראת "ארץ החיים", שהיא
"ארץ", המדריגה התחתונה ביותר בספירות, וממנה באים
ה"חיים" לכל הנבראים, נוצרים ונעשים – ימשיכו בה מ"דא
(מדות) דאצילות" שהיא המדריגה האחרונה של "עולמות אין
סוף", וה"חיים" של ז"א ומדות דאצילות הם בחינה של "חיי
החיים", הִיא "שְׂבִינָת עֲזִינוּ", – הנותנת חזק וחיות הנבראים,
שְׁעָלֶיהָ נִאֲמָר²⁵: "וְאֵתָהּ מַחִיָּה אֵת בָּלֵם", – את כל הנבראים,
"אתה" מוסב על "מלכות דאצילות", האותיות מאל"ף עד תי"ו
עם ה' המוצאות שהן מקור האותיות, שזו המלה "אתה": א' ת'
²⁶, וְהִיא סִבָּת דְּדוֹד הַנּוֹפֶלֶת עַד עֶפְרָי, – שבזמן הגלות,
השכינה שנקראת "סוכת דוד" היא בגלות ובירידה עד עפר²⁷,
וּבְמִאֲמָר ר'וֹל²⁸: "נָלוּ לְאֵדוֹם – הגלות האחרונה שלנו, שְׂבִינָה

אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה, – בענין העבודה
שיהייה מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר
מסתבר לו מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקודש סימן
י"ב ההבדל בין "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה
הצדקה" היא נתינת
הצדקה על דרך הרגיל,
וראילו האופן הנעלה יותר
ב"עבודת הצדקה" הוא
כשנתינת הצדקה היא
למעלה לגמרי משבע
נפשו ורגילותה, שהרי
הוא מתייגע עם עצמו
ביגיעה גדולה לתת יותר
מאשר הוא רגיל לתת;
הרי אפילו כשהסכום
שהוא נותן אינו למעלה
לגמרי מרגילותו, אלא
עצם נתינת הצדקה במנות
רבות, לתת פעם ועוד
פעם וכו', יש בכך משום
ענין של עבודה – ראינו ומצאנו בעבודת הצדקה מַעֲלָה
פְּרָטִיּוֹת גְּדוֹלָה וְנִפְלְאוֹת אֵין עֶרּוֹף אֱלִיָּה, – לא מעלה גדולה
ונפלאה סתם, אלא מעלה שהמעלות האחרות אינן בהשוואה
כלל אליה, לְחַיִּים מַעֲשֶׂה הַצְדָקָה – נתינת הצדקה בפועל, לא
ההתנדבות לכך, שיכולה להיות התנדבות חר־פעמית על כל
השנה, אלא עצם המעשה של נתינת צדקה תהיה נַעֲשִׂית
בְּפַעְמִים רַבּוֹת, וְכָל הַמְרָקָה – ונותן את הצדקה במנות רבות,
הִרִי זֶה מִשְׁבָּח, וְלֹא בְּפַעַם אַחַת וּבְכַת אַחַת, – לתת את
כל הסכום בפעם אחת, גַּם כִּי תִסָּף הַכּוֹלֵל אַחַד הוּא, – בכל
זאת מעלה גדולה ונפלאה שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות
רבות, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם וְל' בְּפִירוּשׁ הַמַּשְׁנָה²¹ שֶׁשָּׁנוּ
הַכְּמִים וְל'22: "וְהַכֵּל לְפִי רֵב הַמַּעֲשֶׂה" – שהרמב"ם בפירוש
המשניות שלו מפרש ומדייק שזה לא "לפי גודל המעשה" אלא
"לפי רוב המעשה" – שהמעשה הטוב נעשה בפעמים רבות.
והרמב"ם מפרש, למשל כשאחד יתנדב לתת אלף²³ זהובים בבת
אחת, הרי זה אמנם מעשה גדול, אך אין זה נעשה כל כך קנין
בנפש, מאשר כשהוא נותן אלף זהובים באלף פעמים. שכן, על
ידי כל נתינה נעשה הדבר יותר קנין הנפש, קנין וזיכוך בנפשו.
להלן יסיכר רבנו הזקן, שמלבד הזיכוך שנעשה בנפשו על ידי
נתינת הצדקה בפעמים רבות, נעשה על ידי כל נתינה יחוד עליון
למעלה, וְהִנֵּה, מְלַבֵּד כִּי הַרְמְב"ם וְל' בְּאֵר הַיִּטֵּב מַעֲמֹ
וְנִמְוִקוּ, – מדוע יש מעלה גדולה בנתינת הסכום בפעמים

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור - הדין - ה'ל' דעות פ"א ה"ד". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה". 24. תהלים יא, ז. 25. נחמ"י ט, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיחודה"א ספ"ב". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבעקבות משיחא - עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא לעיל ח"א ספ"ז.

הַכָּמִים וְלֹא שְׂאֲמָרוֹ: "הַכֹּל לִפִּי רַב הַמַּעֲשֶׂה", דְּהֵינּוּ
מַעֲשֶׂה הַצְדָּקָה הַנַּעֲשֶׂה בַּפְעָמִים רַבּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים
עָלֵינוּ, – מִחַיֵּי הַחַיִּים "אֵין סוֹף" בְּרוּךְ־הוּא, לְיָחֵד – ולפעול
יָחִיד עָלֵינוּ – של קודשא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׂכִינָתוֹ (של הקדוש־
בְּרוּךְ־הוּא ושְׂכִינָתוֹ)
פְּעָמִים רַבּוֹת. – אשר
בְּכָל נְתִיבָה – מִיִּחְדִּים
יָחִיד עָלֵינוּ בְּאֹפֶן שֶׁל
הַמַּשְׁכָּה מְקוּדָּשׁ־בְּרִיךְ־
הוּא (הַקֹּדֶשׁ) וְ"אֵין סוֹף" –
לשְׂכִינָתוֹ (לשְׂכִינָתוֹ) עַד
לְמַטָּה בַּמְדִּירוֹת
הַתַּחְתּוֹנוֹת בְּיוֹתֵר, וְהֵינּוּ
נָמִי – וְזֶה גַם כְּעֵין מָה
שֶׁכָּתֹב הַרְמָבַם: –
בַּמַּעֲלָה נְתִיבָה צְדָקָה
בַּמְנוֹת רַבּוֹת, לְזַכֵּךְ
הַנַּפְשָׁה, – בַּדְּבָרִים אֵלֶּה
שֶׁל הַרְמָבַם מְרומֵי הָעֵנִן
מִה שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמַעֲלָה

הַיָּחִיד הָעֵלְיוֹן, בְּנֹדֶע מִזֶּהר הַקְדוּשָׁה³⁰ דְּשְׂכִינָה נִקְרָאת
נַפְשָׁה, כִּי הִיא – הַשְּׂכִינָה, הִיא חַיִּים וְנַפְשָׁה, וְכָתִיב: –
וְכָתוּב:³¹ "כִּי שָׁחָה לְעַפְרָה נַפְשָׁה". – כְּלוּמֹר, הַשְּׂכִינָה שִׁירָדָה
עַד מַטָּה מַטָּה – בְּגִלּוֹת. וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְלֹא³²: "גְּדוּלָּה
צְדָקָה, שֶׁמְקַרְבֶּת אֶת הַנַּפְשָׁה", – גְּאוּלָּה הַשְּׂכִינָה מִהַגְּלוּת,
לְהַקְיָמָה מַעֲפָר מַעֲט מַעֲט, – עַל יְדֵי נְתִיבָה צְדָקָה כָּל פַּעַם
מְקִימִים יוֹתֵר אֶת הַשְּׂכִינָה שְׁנִפְלָה בְּגִלּוֹת, "עַד כִּי יָבֹא
שִׁילָה"³³ – שֶׁאֵז תְּהִיָּה הַקְיָמָה הַשְּׁלִימָה שֶׁל הַשְּׂכִינָה.

עִמָּהם – בְּגִלּוֹת, כּו', – הִרִי כִּיּוֹן שְׁזוּ הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹנָה
וְהַתַּחְתּוֹנָה – יִרְדָּה הַשְּׂכִינָה עַד לְמִדְרִיגַת הַתַּחְתּוֹנוֹת בְּיוֹתֵר –
עַד עַפְרָה, וְעַל יְדֵי צְדָקָה מִמְּשִׁיכִים לְשְׂכִינָה מִחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא, כִּי בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא – עַל יְדֵי הַתַּעֲוִירוֹת
הָאֵדָם לְמַטָּה, "לְהַחְיֹת"
רוּחַ שְׁפָלִים" – עֲנִיִּים,
דְּלִית לִיה מְנַרְמִיָּה
כְּלוּם – שֶׁאֵין לָהֶם מִשָּׁל
עַצְמָם כְּלוּם, נַעֲשֶׂה עַל־
יְדִידָה אַתְעָרוּתָא
דְלִעֲלִיָּא, – הַתַּעֲוִירוֹת
וּפְעוּלָה לְמַעֲלָה, לְהַמְשִׁיךְ
חַיִּים מִחַיֵּי הַחַיִּים
לְמַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת⁷
שְׁבַסְפִּירוֹת הִיא בַּחֲיָנָה
וּסְפִירָה שֶׁלִּית לָהּ
מִגְרָמָה כְּלוּם, שֶׁאֵין לָהּ
מִשָּׁל עַצְמָה כְּלוּם, הִיא
רַק מְקַבֶּלֶת מִשְׁאֵר
הַסְּפִירוֹת, וּבְפָרֵט
בְּהַתְנַדֵּב עִם לְהַחְיֹת יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַחַיִּים מְשִׁשׁ, – יוֹשְׁבֵי
"אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל" שֶׁלְמַטָּה שֶׁהִיא מְכוּוֹנָה כְּנֹגַד "אֶרֶץ הַחַיִּים"
שֶׁלְמַעֲלָה²⁹ – הִרִי הַצְדָקָה שְׁנוֹתָנִים לְהַחְזוֹק הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה
וּבַעֲבוּדָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ עַל־יְדִידָה הַמַּשְׁכָּה מִיּוֹחֲדָת בְּמִינָה
מִחַיֵּי הַחַיִּים לְמַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת⁷ וְלִשְׂכִינָה, וְדִי לְמִכְיָן. וְכָל
מְשִׁבִּיל עַל דְּבָר גְּדוּלָּה וְנִפְלָא כְּזֶה – שֶׁעַל יְדֵי מַעֲשֶׂה הַצְדָקָה
מִמְּשִׁיכִים חַיִּים עָלֵינוּ מִ"אֵין סוֹף" בְּרוּךְ־הוּא לְשְׂכִינָה
שְׁנִמְצָאת בְּגִלּוֹת, יִמְצָא טוֹב מַעַם וְדַעַת, כְּמָה גְּדוּלָּה דְּבָרֵי

אגרת הקדש

כו' כי באתערותא דלתתא להחיות רוח שפלים דלית
ליה מגרמיה כלום אתערותא דלעילא ובפרט בהתנרב
עם להחיות יושבי ארץ החיים ממש וד"ל. וכל משכיל
על דבר גדול ונפלא כזה ימצא טוב מעם ודעת כמה
גדולים דברי חכמים וז"ל שאמרו הכל לפי רוב המעשה
דהיינו מעשה הצדקה הנעשה בפעמים רבות להמשיך
חיים עליונים ליחד יחוד עליון פעמים רבות. והיינו
נמי כעין מ"ש הרמב"ם לזכך הנפש כנודע מזה"ק
דשכינה נקראת נפש כי היא חיינו ונפשנו וכתוב כי
שחה לעפר נפשנו. ולכן ארוז"ל גדולה צדקה שמקרכת
את הגאולה להקימה מעפר מעט מעט עד כי
יבא שילה:

יום שני ט"ו תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, כב אחוביי אחיי... עד עמ' קלד, בפרש"י:

אומרים: "וכי תעלה על דעתך שמשנה רבנו על־ידיהשלום יושב ודן כל
היום כולו – תורתו מתי נעשית".
בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים
רבנו הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות"
וזמני הנסיעה אליו, והוא גוזר "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי
התקנות, וגם מאיים ביציאה מהמדינה.
אולם, כדאי לציין, שהחסידים הראשונים היו אומרים, שמה שאנו
רואים "מעשה רב" שאכן שואלים מהרביים עצות בענינים גשמיים,
והרביים עונים – הרי זה מפני שרבנו הזקן בעצמו "התיר" זאת
ברשימה שכתב "קרוב לזמן הסתלקותו" (נדפסה ב"אגרות קודש" שם,
סימן סה). אודות המעלה של "קירוב הדעת ועצות מרחוק בכל עניני
ב"ב וכו'".

כב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידים
מטרידים אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה,
ומסביר שמתן עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי
התורה. ומסיים באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים,
שיתוסף עליהם ביראת שמים ובאהבת ה'.
ליתר הבנת אגרת זו, כדאי להעתיק תחילתה וסופה של אגרת שלא
נדפסה ב"תניא", אלא נדפסה ב"אגרות קודש" – אדמו"ר הזקן (קה"ת
תש"מ) סימן כד.
בתחילת אותה אגרת קובע רבנו הזקן זמנים קבועים בהם יכולים להיכנס
אליו ל"יחידות", ולאחר מכן הוא מתבטא בביתוס חריפים כנגד מה
ששואלים אותו עצות בענינים גשמיים, בטענו, בגודל הענווה שלו, שזה
מבלבל אותו בעניני תורה, ובהביאו ראיה ממש רבנו שחכמינו ז"ל

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח". 30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. ב"ב י, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל 'עד כי יבא שילה' (ראה פל"ו ובכ"מ) מובן ע"פ זח"א (רלז, ב) עה"פ: באתר אחרא כו' באתר אחרא כו' והכא כו' דשכינתא תקום כו'". 1. שבת י, א.

1 אַהובי, אחי ורעי! מאהבה מסתרת - בא אני אליכם
2 ב־תוכחת מגילה. לכו נא ונבקח! - בואו ונתדבר ביננו.
3 זכרו ימות עולם, בינו שנות דור ודור, ההיתה כזאת
4 מימות עולם, ואיה איפוא מצאתם מנהג זה - שיפרשו
5 להלן, באחד מכל ספרי
6 חכמי ישראל

אגרת הקדש

7 הראשונים והאחרונים, 1
8 להיות מנהג ותיקון, 2
9 לשאל בעצה גשמיות, 3
10 בדת מה לעשות בעניני 4
11 העולם הגשמי, אף - 5
12 לא, לגדולי חכמי 6
13 ישראל הראשונים 7
14 כתנאים ואמוראים, 8
15 אשר כל רז לא אנם 9
16 להז, - ששום סוד לא 10
17 נעלם מהם, ונהירין להן 11
18 שבילין דרקייע, - והיו 12
19 בהירים ומאירים להם 13
20 הדרכים שבשמים, בראם 14
21 לנביאים ממש, אשר 15
22 היו לפנים בישראל, 16
23 בשמואל - הנביא, 17
24 הנקרא הרוחא, אשר 18
25 הלך אליו שאל לדרש 19
26 ה' - על ידו, על דבר 20
27 האתונות שגאברו 21
28 לאביו. - מדוע, אכן, לא 22
29 שאלו את התנאים והאמוראים גם אודות ענינים גשמיים? -
30 מסביר רבנו הזקן: כי באמת, כל עניני אדם, לבד מדברי
31 תורה ויראת שמים - אינם משנים, רק בגבואה, -
32 ככתוב: "ולא לחכמים - מגיע, לחם", - כלומר, כל
33 הענינים הגשמיים, במאמר רבותינו וז"ל: "הכל בידי
34 שמים, חוץ מיראת שמים", ו - חכמינו ז"ל אומרים:

אגרת הקדש
כב אהובי אחי ורעי מאהבה מסותרת
תוכחת מגילה לכו נא ונבקח
זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור ההיתה כזאת
מימות עולם ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד
מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים להיות
מנהג ותיקון לשאל בעצה גשמיות כדת מה לעשות
בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל
הראשונים כתנאים ואמוראים אשר כל רז לא אנם
להו ונהירין להון שבילין דרקייע כ"א לנביאים ממש
אשר היו לפנים בישראל כשמואל הרוואה אשר הלך
אליו שאל לדרוש ה' על דבר האתונות שגאברו
לאביו כי באמת כל עניני אדם לבד מדברי תורה
וי"ש אינם מושגים רק בגבואה ולא לחכמים לחם
כמארו"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ושבעה
דברים מכוסים בו אין אדם יודע כמה משתכר בו
ומלכות בית דוד מתי תחזור בו הגה הושוו זה לזה
ומ"ש בישעיה יועץ וחכם חרשים וכן משארו"ל ונהנין
ממנו עצה ותושיה היינו בד"ת הנקרא תושיה כמארו"ל
יועץ זה שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים בו שסוד
העיבור קרוי עצה וסוד בלשון תורה כדאיתא בסנהדרין
דף פ"ז ע"ש בפרש"י:

שיודע לעבר שנים - על ידי הוספת חודש לשנה, חודש
אדר, ולקבע חדשים - מתי ראש חודש, בו", שפסד
העבור - לעבר שנים וחדשים, קרוי "עצה" וסוד בלשון
תורה, כדאיתא - כפי שהגמרא אומרת בסנהדרין דף פז,
עין שם בפרוש רש"י: - שם כתוב במפורש ש"יועץ"
ר"עצה" קשורים בסוד העיבור.

יום שלישי ט"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, אך האמת אנד... עד עמ' 268, ואחור ח"ו.

69 אך האמת אנד לשומעים לי, כי אהבה מקלקלת
70 השורה, והנה היא - האהבה היא כסות עינים שלא
71 לראות האמת, מרב
72 אהבתם לחיי הנוף -

אגרת הקדש

73 שבגלל כך באים חסידים 22
74 לבקש עצות בענינים 23
75 גשמיים, כפי שיפרש 24
76 להלן: בינתיים מציי רבנו 25
אך האמת אנד לשומעים לי כי אהבה מקלקלת
השורה והנה היא כסות עינים שלא לראות
האמת מרוב אהבתם לחיי הנוף לש"ש לעבוד בו את
ה' ברשפי אש ושלחבת גדולה מאהבת נפשם את

47 "ישר יחזו פנימו", ו"פנים בפנים", ההיפך מהחזרת העורף, אלא
48 לחזות באבינו שבשמים פנים אל פנים, הרי הבחינה של "פנים"
49 למעלה הוא הרצון והחשק, אשר אבינו שבשמים משפיע
50 לבניו כל טוב עולמים – גם העולם הרוחני וגם העולם
51 הגשמי, ויחיי נפש ונזה, –

52 הרי כל זה הוא משפיע,
53 באהבה ורצון, חשיקה

54 וחפיצה, עלי ידי תורת

55 חיים – שהיא – התורה

56 היא, רצונו ותכנה –

57 אשר נתן לנו, – השפעה

58 כזו, שהיא באהבה ורצון

59 וכו', היא הנקראת בחינת

60 "פנים", השפעה הבאה

61 מהפנים ופנימיות הרצון

62 שלמעלה, כמו

63 שאומרים: – בשמונה

64 עשרה, "כי באור פניך

65 נתת לנו תורת חיים

66 כו'" – לעשות כה – ועל

67 ידה, רצונו, ועל זה

68 נאמר: "באור פני מלך

69 חיים, ורצונו כו'". מה

70 שאין-כן לעוברי

71 גלולים, – לאומות

72 העולם, משפיע חיי

73 גופם¹⁴ שלא ברצון וחשיקה וחפיצה, לכן נקראים "אלהים

74 אחרים", שיונקים – חיותם, מבחינת "אחרים". – לא ברצון

75 הפנימי, אלא ברצון החיצוני, כפי שהוסבר בפרק כ"ב בחלק

76 הראשון של ספר ה"תניא", שבשעה שנותנים דבר לידי,

77 מסתכלים ישר בפניו כשנותנים לו. שכן, כיוון שבנפש זה בא

78 מהפנים ומהרצון הפנימי של הנפש, כך גם בגוף מתבטא הדבר

79 על ידי ההסתכלות בו בפנים, ואילו כשנותנים דבר לשונא –

80 מפנים את הפנים ממנו. שכן כיוון שבנפש, הפנים, פנימיות

81 הרצון הפנימי, מופנים ממנו, והנתינה היא רק ברצון החיצוני

82 איזה טעם שהוא, אבל לא שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם

83 שבנפש, הפנים, הרצון הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם

84 בגוף, שהפנים מופנים בשעה שנותנים לו ההשפעה. כך גם כאן

85 – השפעת חיי הגוף לאומות העולם ניתנת רק ברצון החיצוני,

86 בחינת "אחרים" (הניגוד ל"פנים"), והם נקראים "אלהים

87 אחרים". על-כל-פנים יוצא, שבחינת "פנים" למעלה היא

88 ההשפעה הניתנת לבני ישראל ברצון הפנימי של הקדוש ברוך

89 הוא. וכן הוא באדם, הרצון והחשק – הרצון הפנימי של

90 האדם, הוא בחינת "פנים", – וכשאומרים שצריך להיות "פנים

91 בפנים" מהאדם להקדוש-ברוך-הוא, הכוונה היא לקבל ברצון

92 וחשק (ברצון פנימי) מה שניתן לו מה"פנים" שלמעלה

1 כל כך שקועים בזה, עד שיש להם גם אהבה לחיי הגוף, אהבה
2 כזו המפריעה לסדר, הרי במילא – ועל כן היטב תרה להם
3 בצער הגוף חסד ושלום ה' ירחם, ואין יכולין לקבל כלל,
4 – צער ויסורים, עד ש – הצער מעבירם על דעתם, לכתת

5 רגליהם מעיר לעיר,
6 לשאל עצות מרחוק, –

7 מהו אכן הטעם שהקדוש-

8 ברוך-הוא נותן יסורים,

9 ואיך יש להתייחס על-פי

10 תורה לבטיות החיים

11 הגשמיים – אם הדרך היא

12 לא לבקש עצות על כך

13 אצל תלמידי חכמים

14 וצדיקים? ממשיך רבנו

15 הזקן ומסביר: אלה

16 המתהלכים לבקש עצות

17 איך להיפטר מהצרות

18 הגשמיות, אין דרכם

19 הדרך הנכונה על-פי

20 תורה. שכן, בעשותם כך –

21 ולא שיעו אל ה' לשוב

22 אליו ברוח נמוכה

23 והקנעת הגוף, לקבל

24 תוכחתו באהבה, "כי –

25 הרי, דוקא את אשר

26 יאהב ה' וכו'": –

27 יוכיח¹² – מכאן, שבמקום להתהלך ולחפש עצות איך להיפטר

28 מעונשים גשמיים, על האדם לחזור בתשובה, שהרי העונשים

29 סימן הם שהקדוש-ברוך-הוא רוצה שאותו יהודי יעשה תשובה,

30 ויתירה מזו, על יהודי להיות שבע רצון מכך, שכן יש לו הזכות,

31 שדוקא אותו בחר ה' לעוררו לתשובה, כביטוי לאהבתו

32 המיוחדת של הקדוש-ברוך-הוא אליו.

33 וכמו אב רחמן חכם וצדיק חסדו, שאלו לכן חכם

34 לחפש עצה לנזק, למצוא לו עזרה, או אפילו – לא, מליץ

35 ישר, לפני אביו הרחמן והצדיק והסיד, – הרבי הרי"צ נ"ע

36 העיר באחת משיחותיו¹³: כשרבנו הזקן מדבר בפעם הראשונה

37 אודות אב המעניש את בנו ומכה אותו, אין הוא משתמש

38 בתואר "חסיד", ורק לאחר מכן, כשהוא מדבר אודות "מליץ

39 ישר", שם הוא משתמש בתואר זה. שכן, אב המכה את בנו,

40 הוא אכן רחמן וצדיק וחכם, אבל לא חסיד, כי חסיד אינו מכה!

41 על-כל-פנים רואים אנו, שאם הבן הוא חכם – לא ינסה לחפש

42 לו עזרה או מליץ ישר, רק להיות "ישר יחזו פנימו" – לא

43 עם העורף שלו, אלא עם הפנים שלו, עם אביו – פנים בפנים,

44 – פנים כנגד פנים, לקבל הכאותיו באהבה, לטוב לו כל

45 הימים. והנה, למעלה בחינת "פנים" – שלמדנו לעיל,

46 שמצדו של יהודי צריך להיות ללמעלה האופן והבחינה של

12. משלי ג, יב. 13. ראה סה"ש תש"ד ע' 15. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דלכאורה כן הוא גם בחיי נפשם. ראה ח"א

פכ"ב וספ"ג".

אגרת הקדש

גשמיים) ברצון פנימי. ואם
אינו מקבל – התוכחה,
באהבה ורצון – כאלו
הופך ערף ואחור, חסד
ושלום.

1 (מהפנימיות שלמעלה),
2 ובענינו הכוונה שיש
3 לקבל התוכחה של
4 הקדוש-ברוך-הוא
5 (שהתבטאה ביסורים

יום רביעי י"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 268, ועצה היעוצה לקבל... עד עמ' קלה, נס"ו:

42 היא – אהבתו של הקדוש ברוך הוא, יקרה וטובה מכל חיי
43 העולמים בלם, – העולמות הרוחניים והגשמיים, כמו
44 שכתוב: "מה יקר חסדך וכו'", – וכן כתוב: "כי טוב
45 חסדך מחיים כו'", כי החסד שהוא בחינת אהבה, –
46 פנימיות החסד היא
47 אהבה, "אהבת עולם
48 אהבתך על כן משכתיך
49 חסד", מאהבה בא חסד,
50 הוא חיי החיים שכל
51 העולמות, כמו
52 שאומרים: – בשמונה
53 עשרה, "מכלכל חיים
54 בחסד". – הרי שחסד
55 ואהבה הם המזון והחיים
56 של החיים. ואז – כשיבין
57 את אהבתו הגדולה של
58 הקדוש-ברוך-הוא אליו,
59 המתבטאת ביסורים – וזה
60 יעורר בו אהבה להקדוש
61 ברוך-הוא, לקבל את
62 היסורים באהבה, אז –
63 "גם ה' יתן הטוב", –
64 מה שטוב גם בגלוי, טוב

65 הנראה והנגלה, שרואים בעיני בשר שזה טוב, ויאר פניו
66 אליו, – שהפנים והפנימיות שלמעלה יהיו באופן שיהיו נראים
67 בפנים, וטוב לאדם למטה, בבחינת אהבה מנלה, אשר
68 היתה תחלה מלבשת ומסתרת בתוכה מנלה, – הבאה
69 מאהבה מסותרת, הרי זה יבוא באהבה גלויה ובחסדים גלויים,
70 ויתמתקו הנגבירות בשרשן, – שבשורש הרי הגבורות הן
71 טוב, אלא שהן יורדות למטה בענן של גבורות ויסורים – הרי
72 הגבורות יתמתקו בשרשן, ויתבטלו הדינין נס"ו:

11 ועצה היעוצה לקבל – היסורים, באהבה, – שיהיה בכוחו
12 של אדם לקבל את היסורים באהבה, היא עצת ה' בפי
13 חכמינו ז"ל: "לפשפש במעשיו", – כפי שהגמרא¹⁵ אומרת:
14 "אם רואה אדם שישורין באין עליו יפשפש במעשיו", אחרי
15 אלה ממעשיו שיש
16 לעשות תשובה עליהם,
17 ויעשה תשובה, וימצא
18 לו עונות הצריכין
19 מרוק וסורים, ויראה
20 לעין גדל אהבתו – של
21 הקדוש ברוך הוא, אליו,
22 – אהבה המקלקלת
23 השורה, במשל מלך
24 גדול ונורא הרוחץ
25 בכתביו ובעצמו צואת
26 בנו יחידו, מרב¹⁶
27 אהבתו, – לבנו, שהרי זו
28 חריגה מהסדר, שאכן
29 המלך עצמו רוחץ ומנקה
30 את הצואה, רק אהבתו
31 הרבה של המלך אל בנו
32 יחידו מקלקלת את
33 השורה, שהוא עצמו
34 רוחץ צואתו. כך יש לראות אהבתו הגדולה של הקדוש-ברוך-
35 הוא אליו – בנקותו ועונותיו על ידי יסורים. כמו שכתוב:¹⁷
36 "אם רחץ ה' צואת בנות ציון כו", ברוח משפט¹⁸ כו"²⁰.
37 ובמים הפנים אל פנים, – כשמתכלים עם הפנים במים,
38 משתקפים במים אותם פנים, כך הרי גם לב האדם לאדם, לב
39 האדם למטה לאדם העליון – ללמעלה, התעורר האהבה
40 בלב כל משכיל ומבין יקר מהות אהבת ה' אל
41 התחתונים, – לאלה הנמצאים בתחתיות העולם הזה, אשר

15. ברכות ה, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דבמשל כ' גודל (איכות?) ובמשל רוב (כמות)?" 17. ישעי' ד, ד. 18.
הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב - את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם". 21. תהלים לו, ח. 22. שם סג, ד.

יום חמישי י"ח תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, אהובי ורעיי... עד עמ' קלה, וד"ל.

אגרת הקדש

המניעות מהזולת ומענינים חיצוניים, ביד חזקה - כמשמעו,³⁶
- כפי משמעותו הפנימית של הביטוי "ביד חזקה", שהוא "רצון
יראי", אשר למעלה מן החכמה והתבונה אשר נתן ה'
בהקדש לדעת לעשות את כל אשר צוה ה' בהשכל ודעת,³⁷
- חכמה והבנה אלו

העניק הקדוש ברוך הוא,⁴¹
שהרי "אתה חונן לאדם
דעת" וכו'; אך הרצון
שלמעלה מהבנה - זו היא
עבודתו של יהודי ירא
שמים להשיג רצון זה על
ידי קבלת עול, רק רצון
פשוט - רצון מופשט
מהציור וההגבלה של
הרצון הבא מצד השכל,⁴⁵
ו"רוח נדיבה", -
להתמסרות עצמית, ככל
איש אשר ידבנו לבו
לעבד עבודה תמה, -
שאינ בה שום ענין אחר
מלבד רק לעשות נחת
רוח ליוצרו. ועל זה -

על רצון כזה שלמעלה לגמרי מהבנה, נאמר:²⁸ "כי עם קשה
ערף הוא, וסלחת", - כלומר, הסליחה באה, מפני שזה "עם
קשה עורף"²⁹, היינו עקשנות ורצון שלמעלה מהבנה - זהו
הטעם שיהיה "וסלחת", כי הסליחה היא גם-כן למעלה מן
החכמה, - כשם שבאדם הרצון הפשוט שלו הוא למעלה
משכלו וחכמתו - כך למעלה ענין הסליחה הוא למעלה
מהחכמה שלמעלה, כי "שאלו לחכמה בו", - מה יזא דינה
של הנפש החוטאת - וענתה חכמה: נפש כי תחטא תישפט
ותיענש, ולא תשובה תכפר ותביא סליחה לחטא, כפי שמובא
בירושלמי³⁰, ומשה רבנו עליו השלום בקש מידה כנגד
מידה³¹, - באותה מדה שהאדם עושה תשובה ברצון שלמעלה
מהבנה - כך תומשך לו סליחה ממדריגה שלמעלה מחכמה,³²
שממש באה הסליחה, ודי למיין.

1 האגרת הבאה נדפסה ונוספה כאן על ידי מסדרי "אגרת הקודש" (הוספת
2 כ"ק רבינו: "לאחריו הוצאות הראשונות דאגה"ק - ראה בהרשימה
3 דהרפוסים). כהוספה לאגרת הקודש סימן כ"ב, למרות שבאופן גלוי לא
4 נראה הקשר בינה לבין האגרת הקודמת.

5 פרט לכך, שבחלק "אגרת
6 הקודש" סימן כ"ב, שלא נדפס
7 כאן (ב"אגרת הקודש")
8 מתאונן רבנו הזקן על
9 ששאלת עצות בענינים
10 גשמיים מעסיק אותו רבות -
11 אולי יש לכך שייכות לחלק
12 הבא של האגרת, שם הוא גם
13 כן מתאונן על העיסוקים
14 הרבים המקיפים אותו מכל
15 עבר.
16 אהובי, אחי ורעי! - כי
17 קורא רבנו הזקן לחסידים
18 אליהם הוא כותב אגרת
19 קודש זו, מגדל מדרת²³
20 אשר הקיפו עלי וחדד²⁴
21 וסבנו במים, כל היום
22 וכל הלילה תמיד לא

23 יחשו - לא אוכל מלט משא²⁵ לאמר עם הספר כל אשר
24 בלבבי. אך בקצרה באתי, במזכיר ומחזיר על הראשונות
25 בכלל, - על אותם דברים שרבנו הזקן כבר עורר אליהם,
26 ובפרט אל המתנדבים בעם, - המקריבים עצמם, מרצונם
27 החופשי, בענין עבודת התפלה - שעבודת התפלה תהיה הרבה
28 יותר מאשר הסדר הרגיל הזה, לעמוד על העבודה זו תפלה,
29 - כפי שחכמינו ז"ל אומרים²⁶: "איזו היא עבודה שהיא בלב הוי
30 אומר זו תפלה", שהתפלה נקראת עבודה שבלב - עבודה
31 שבלב ועם הלב, בקול רם, - להתפלל בקול רם, - מובן
32 שהכוונה היא מחוץ לשמונה-עשרה שעליה להיות בלחש, פרט
33 לימים הנוראים, כנזכר בשולחן ערוך²⁷. להתחזק מאד בכל
34 עז ותעצומות נגד כל מונע - מעבודת התפלה, מפי
35 ומחזין, - להתחזק כנגד המניעות של עצמו הוא, וכנגד

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכר בדפוסים - דלכאורה צ"ל טרדותי לי רבים כההמשך". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"ע"ד תהלים פח, יח (בהיפך הסדר) - [וכן כמה לי כאן שלאח"ז]". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתניא שלפנינו: לא אוכל
משא, אבל ב"לוח התיקון" תיקן ככפנים. והוא ע"ד לשון הכתוב ישעי' מו, ב. 26. תענית ב, א. 27. אדה"ז סק"א ס"ב - ג. 28. תשא
לב, ט. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דמזה מובן שזהו למעלותא". 30. מכות פ"ב ה"ו. 31. דב"ר פ"א, ט.

יום שישי י"ט תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, ועוד זאת אדרוש... עד עמ' 270, מל"נ:

אגרת הקדש

ועוד זאת אדרוש ממעל' שלא

להשליך דברי אחריכם אשר ערכתי שיח להיות כל איש ישר והולך בתומו כאשר עשה האלקי את האדם ישר ולא לבקש חשבונות רבים מעלילות מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו. כי זו מלאכת שמים היא ולא מלאכת ב"ו. ולהאמין באמונה שלימה במצות חז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכ"א מתוקן מחבירו. וכתוב כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים. כמו שאיש א' מחובר מאברים רבים ובהפך נוגע בלב כי ממנו תוצאות חיים. א"כ אנחנו היות כולנו כאיש א' ממש תיכון העבודה בלב ומכלל הן כו'. וע"כ נאמר ולעברו שכם אחד דוקא. וע"כ אהובי ידידי נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקוע אהבת רעהו בלבו. ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם כתיב ולא תעלה על לב לעולם ואם תעלה יהדפנה מלבו כהנודף עשן וכמו מחשבת ע"ז ממש. כי

1 ועוד זאת אדרש ממעלתכם, - בתחילה, כשהוא מדבר
2 בענינים שבין אדם למקום, השתמש רבנו הזקן בלשון "כמזכיר
3 ומחזיר על הראשונות", ואילו כעת, כשהוא מתחיל לדבר
4 אודות בין אדם לחבירו - הוא משתמש בלשון דרישה, שלא
5 להשליך דברי אחריכם,
6 אשר ערכתי שיח,
7 להיות כל איש ישר
8 והולך בתומו, כאשר
9 עשה האלקים את
10 האדם ישר³², ולא
11 לבקש חשבונות רבים³³,
12 מעלילות מצעדי גבר
13 ומחשבות
14 ותחבולותיו, - שלא
15 לחשוב אודות אדם שני
16 מה הן חשבונותיו
17 וכוונותיו, כי זו מלאכת
18 שמים היא ולא מלאכת
19 בשר ודם. - הקדוש ברוך
20 הוא יודע הכל, "עלילות
21 מצעדי גבר, מחשבות
22 אדם ותחבולותיו, ויציר
23 מעללי איש" - כפי הנוסח
24 בתפלת ראש השנה.
25 ולהאמין באמונה שלימה במצות חז"ל³⁴: "והוי שפל רוח
26 בפני כל אדם" בכלל, - בלי יוצא מן הכלל³⁵. כי יציבא
27 מלתא ותקין פתגמא, שכל אחד מתקן מחבירו, - שכן,
28 אמת הדבר ונכון הדין שכל אחד "מתוקן" מחבירו, כל אחד
29 נדיה יותר טוב על ידי חבירו. שכן, לכל אחד מעלתו המיוחדת
30 שאינה בשני, ועל ידי האחדות של כולם יחד מיתוספת לכל
31 אחד המעלה שישנה בשני ואינה בו. על מה שרבנו הזקן אומר
32 כאן "ועוד זאת אדרוש ממעלתכם", אמר כ"ק אדמו"ר
33 מהררי"צ נ"ע באחת משיחותיו הקדושות³⁶, שאין הכוונה
34 שרבנו הזקן כתב זאת אל בני עליה, רבנו הזקן כתב זאת אל
35 חסידים, ופירוש המלים "אדרוש ממעלתכם" הוא, עוררו
36 מעלותיכם. להלן אומר רבנו הזקן: "שלא להשליך דברי
37 אחריכם אשר ערכתי שיח" - "שלא להשליך דברי אחריכם"
38 הוא מקיף, "אשר ערכתי שיח" הוא פנימי (כלומר, שרבנו הזקן
39 פעל בחסידים גם בדרך מקיף וגם בפנימיות), ומה שאומר לאחר
40 מכן: "במצות חכמינו ז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי

יציבא מלתא ותקין פתגמא שכל אחד מתוקן מחבירו" -
הכוונה בהוספה "כל אחד מתוקן מחבירו" היא, שעל ידי הזולת
נעשה האדם עצמו מתוקן. וכתוב³⁶: "כל [איש]
ישראל כאיש אחד חברים", כמו שאיש אחד מחבר
מאברים רבים
ובהפך - אחד מהשני,
נוגע בלב, "כי ממנו
תוצאות חיים", - כך
גם, כפי שרבנו הזקן
מסביר בפרוטרוט באגרת
הקדוש סימן ל"א -
שפירוד חסידותו בין בני
ישראל נוגע בביכול
בשכינה שהוא ה"לב" של
בני ישראל. אם-כן
אנחנו היות כלנו כאיש
אחד ממש - תפון
העבודה בלב, - עבודת
התפלה שהיא - כנוצר
לעיל - "עבודה שבלב",
שענינה לחבר את הנשמה
עם מקורה בשכינה, הרי
על-ידי שבני ישראל הם
באחדות, דבר המביא

לאחדות עם השכינה - תביא האחדות לחיזוקה ולקיומה של
העבודה שבלב בתפלה, ומכלל הן כו', - כפי הלשון³⁷ "מכלל
הן אתה שומע לאר", שבשעה שחסרה האחדות חסידותו,
חסר ב"עבודה שבלב" בתפלה. ועל כן - ולכן, נאמר³⁸:
"ולעברו" - את הקדוש ברוך הוא, שכם אחד דוקא. -
כלומר, באותה כוונה, מתי הוא הענין האמיתי של "לעברו"? -
כשזה "שכם אחד" דוקא, כשכולם הם באחדות. ועל כן -
ולכן, אהובי ידידי, - אומר רבנו הזקן לחסידים, נא ונא
לטרע בכל לב ונפש לתקוע אהבת רעהו בלב, "ואיש את
רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם" כתיב³⁹, ולא תעלה על
לב לעולם, - לא רק שלא לחשוב, שמשמעותו יכולה להיות
מחשבה ממש, כי-אם גם שלא יעלה על הלב אף פעם, ואם
תעלה - שאדם סתם, גם מי שהוא במדרגת "בינוני", הרי איננו
בעל-הבית על עצמו שלא יעלה בו הרהור כזה - הרי אם יעלה
בו הרהור כזה, יהדפנה מלבו כהנודף עשן, וכמו מחשבת
עבודה זרה ממש⁴⁰. - כך יגרש ממחשבתו כל מחשבה רעה

32. ל' הכתוב - קהלת ז, כט. 33. אבות פ"ד מ"ו. 34. בתניא פ"ל מובא גם כן מארז"ל זה בשינויים, ועל כך מעיר הרבי: "בפ"ל מדובר בנוגע לעבודה בעצמו, במלחמת היצר בסומע"ט וכו' - כזה נוגע התבוננות שתביא לפועל במחזורי"מ ולכן צ"ל, ופרטית ובהנהגה דוקא דפ' הקל ממנו וכו' ואין זה שייך לאמונה - ובלבד ששכלו יכריחו להתנהג בפו"מ כו'; באגה"ק מדובר בנוגע שיצרף (לכל איש ישראל - כולנו כאיש א' ממש, אלא שצריך באוורענען שאם נדמה לו חסרון כפי' או בקבוצת אנשים (אל יחשוב ע"ז וכו' כדלקמן) יאמין (ובכדי שיהי' ממש צ"ל) באמונה שלימה - ואדרבא לא יתבונן בפרטי הנהגת פ' ופ"י. 35. סה"ש תש"ה ע' 51. 36. שופטים כ, יא. 37. ספרי עקב יא, יט. 38. צפני' ג, ט. 39. זכרי' ח, יז. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל הדיוק בזה ע"פ מחז"ל דרך על מח' 32.

טוב כשמהפכים את הרע לטוב, הרי, גם בענינים טובים יש
למחשבה — מחשבות טובות — השפעה בנפש יותר מאשר
לדיבור, וגם בענינים לא טובים, שמחשבות לא טובות יש להן
השפעה הרסנית יותר מאשר דיבורים לא טובים, שכן מחשבה
היא לבוש המאוחד עם

הנפש יותר מאשר דיבור,
שלכן מחשבה ישנה תמיד
כשם שהנפש ישנה תמיד,
ואילו דיבור הרי "עת
לדבר" ו"עת לחשות
מלדבר"⁴³, שכן דיבור
אינו מאוחד כל־כך עם
הנפש כמו מחשבה. וְה'
הטוב המברך את עמו בשלום, ישים עליכם שלום וחיים
עד העולם, כִּנְפֶשׁ אֹהֶב נִפְשָׁם מְלֵב וְנִפְשׁ:⁴⁴

אגרת הקדש

גדולה לה"ר כנגד ע"ז וג"ע וש"ר. ואם בדבור כך
כו' וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הכשר המוח' על
הדבור הן לטוב והן למוטב. וה' הטוב המברך את
עמו בשלום ישים עליכם שלום וחיים עד העולם כנפש
או"נ מלו"נ:

1 על יהודי שני. כי גדולה — עבירת לשון הרע כנגד —
2 העבירות, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, — כפי
3 שהגמרא⁴¹ אומרת "כל המספר לשון הרע מגדיל עוונות כנגד
4 שלש עבירות עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים", ואם
5 בדבור כך בו', — שלשון
6 הרע שקול כנגד עבודה
7 זרה, גילוי עריות ושפיכות
8 דמים, הרי לשון הרע
9 במחשבה — לחשוב לשון
10 הרע — גרוע מזה בהרבה.
11 וכבר נודע לכל חכם
12 לב יתרון הכשר
13 המחשבה על הדבור, —
14 שהמחשבה פועלת על הנפש יותר מאשר הדיבור, הן לטוב
15 והן למוטב⁴². — בדברים שהם לא טוב אלא שעליהם להיות

יום שבת קודש כ' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 270, כג. בגזירת עירין... עד עמ' קלו, למבני מדע.

57 — שורה השכינה "ביניהם", בפנימיות, כי זה כל האדם. — כפי
58 שהגמרא מפרשת בברכות⁴ את הפסוק: "כי זה כל האדם": "כל
59 העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה", ואף גם זאת היתה
60 כל ירידתו בעולם הזה — ירידת הנשמה ממדרגתה הגבוהה
61 לעולם זה — הרי תכלית
62 ירידה זו היא לצורך עליה
63 זו, — שהנשמה מתעלית
64 על־ידי לימוד תורה
65 בציבור, אשר אין עליה
66 למעלה הימנה. —
67 כלומר, העליה שבגללה
68 היתה ירידת הנשמה,
69 נעשית לא רק אחרי
70 הירידה, כשהנשמה
71 עוזבת את הגוף, אלא
72 בעוד הנשמה היא בגוף
73 ישנה כבר עליה שגובה

אגרת הקדש

כג בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין
חכמי המשנה ע"ה ששנו
במשנתם עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה
שרויה ביניהם כי זה כל האדם ואף גם זאת היתה
כל ירידתו בעוה"ז לצורך עליה זו אשר אין עליה
למעלה הימנה כי שכינת עוזו אשר כנבחי מרומים
והשמים ושמי השמים לא יכלכלו אימתה. תשכון
ותתגדל בתוך בני ישראל כמ"ש כי אני ה' שוכן
בתוך בני ע"י עסק התורה והמצות בעשרה דוקא
כמ"ש רז"ל אתיא תוך תוך כו' וע"ז נאמר בקרבך

ממנה אי אפשר להיות כלל בענין השראת השכינה — שנעשה
ביהודי על־ידי לימוד התורה ברכים, כי שכינת עוזו אשר
כנבחי מרומים, והשמים ושמי השמים לא יכלכלו אימתה
— תשכון ותתגדל בתוך בני ישראל, כמו שכתוב: "כי אני
ה' שוכן בתוך בני ישראל" — על־ידי עסק התורה והמצות
בעשרה דוקא, — עשרה יהודים הם "עדה" ו"ציבור", כמו
שאמרו רז"ל: "אתיא תוך תוך כו'". — למדים גזירה־שוה
מ"תוך" "תוך", כתוב "ונקדשתי בתוך בני ישראל"¹⁰, ובמרגלים
שהיו עשרה כתוב¹¹ "מתוך העדה" — למדים מכך שדבר

31 כג. באגרת קודש זו, סימן כ"ג, מעורר רבנו הזקן, לעשות קביעות
32 בלימוד "עין יעקב" ברבים בין מנחה למעריב, וכן בהלכה למעשה
33 ב"שולחן ערוך", ובתור הקדמה לכך הוא מסביר ההפלאה והגדלות
34 העצומות בהשראת השכינה ששורה בבני ישראל בשעה שהם לומדים
35 תורה בציבור, זוהי מדרגת
36 השכינה שקבלתה בגילוי
37 בתור שכר יכולים רק בעולם
38 הבא, אך בדרך השראה, היא
39 שורה על ובתוך בני ישראל
40 בשעה שלומדים תורה
41 בציבור.
42 "בגזירת עירין פתגמא
43 ומאמר קדישין", —
44 בגזירת המלאכים נאמרים
45 הדברים, ובמאמר
46 המלאכים הנקראים
47 "קדישין" (קדושים). וזה
48 לשון הפסוק: שחכמינו ז"ל² (ורבנו הזקן כאן) משתמשים בה על
49 תלמידי חכמים שהם כמלאכי השרת³, שחכמי המשנה שהם
50 כמלאכים אמרו כך, חכמי המשנה עליהם השלום, ששנו
51 במשנתם: "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה — שכינה
52 שרויה ביניהם", — זה ענין גבוה יותר מאשר הענין של "אכל
53 בי עשרה שכינתא שריא"⁵, על כל עשרה יהודים הנמצאים יחד
54 במקום אחד שורה שכינה — שכן, אותה השראת השכינה היא
55 רק עליהם, בבחינת מקיף, כפי שאומר בחלק הראשון של ספר
56 ה"תניא" סוף פרק י"א, אך כשעשרה יהודים לומדים תורה ביחד

ע"ז נענשין (קדושין מ, א). 41. ערכין טו, ב. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פי' 'למוטב' — בלקו"ת (ס"פ קרח)". 43. ע"פ קהלת
ג, ז. 1. דניאל ד, יד. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פסחים לג, א". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רש"י שם, עיי"ש". 4. אבות
פי"ג משנה ו'. 5. סנהדרין לט, א. 6. ב. 7. קהלת יב, יג. 8. שלח לה, לד. 9. ברכות כא, ב. 10. אמור כב, לב. 11. קרח טז, כא.

מקרא: "מִנֵּן שְׁאִפְלוּ אֶחָד שְׂיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כּו'".
 ולכן צריכים גם חכמינו ז"ל ללמוד מפסוק מהיכן יודעים אנו
 שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה – קובע לו הש"ת שכר, כפי
 שהמשנה למדה זאת באבות¹⁴ מהפסוק¹⁵ "ישב בדד וידוע כי
 נטל עליו", צריכים
 רבותינו ז"ל לימוד מיוחד
 על כך. ואף גם זאת, לא
 מצאו לו סמך מן
 המקרא אלא לקביעת
 שכר בלבד, ליחיד לפי
 ערכו לפי [נסח אחר: וּלְפִי] ערך המרובים, –
 אם היחיד הוא חלק
 ממרובים יותר אך פחות
 מעשרה – מקבל כל אחד
 מהם את השכר לפי ערך

אגרת הקדש

קדוש ואין דבר שבקדושה בפחות מעשרה ומשום
 הכי נמי אצטרך להו לרז"ל למילף מקרא מנן
 שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה כו' ואף גם זאת
 לא מצאו לו סמך מן המקרא אלא לקביעת שכר
 בלבד ליחיד לפי ערכו לפי [גיא ולפי] ערך המרובים
 אבל לענין השראת קדושת הקב"ה אין לו ערך
 אליהם כלל וההפך שבין השראה לקביעות שכר
 מובן למביני מדע.

שבקדושה הוא בעשרה יהודים דוקא. באחת משיחותיו
 הקדושות¹² מעיר כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ע, מדוע ענין זה
 ש"עדה" הכוונה לעשרה, למדו רבותינו ז"ל מה"תוך" של העדה
 הרעה של המרגלים, עליהם כתוב⁴⁴ "הבדלו מתוך העדה הרעה
 הזאת?" והוא אומר שם,
 שמשה רבנו הזהיר
 "הבדלו" על המקף של
 הרע, שכן את הפנימי היה
 בבחו לתקן, במילא יש
 לומר שגם בקדושה
 הכוונה כאן למקף של
 קדושה, כלומר שבעדה
 של עשרה מיתוסף אור
 מקף של קדושה המובדל
 לגמרי מהאור השורה על
 פחות מעשרה. ועל זה –
 על ההשראה של קדושה הנמשכת עלידי עסק התורה
 והמצוות בעשרה, נאמר¹³: "בְּקִרְבָּךְ קְדוּשָׁה", – שבחינת
 "קדוש" שבעצם היא קדוש ומובדל – נמשכת "בקרבת",
 בפנימיות, בבני ישראל. וכפי שמפרש בשיחה הקדושה
 האמורה, שלעיל מדובר כשהאור נמשך בבחינה של מקף,
 ועתה כשהוא מביא את הפסוק "בקרבת קדוש" הכוונה היא כפי
 שהמקף נמשך בפנימיות, ו"אין דבר שבקדושה בפחות
 מעשרה". – כפי שהגמרא אומרת שם בברכות, כנוצר לעיל,
 הרי, כדי שיהיה "בקרבת קדוש" הרי זה דוקא עלידי לימוד
 התורה בעשרה. ומשום הכי נמי, אצטרף להו לרז"ל למילף

המרובים המשתתפים בזה. בהתאם לגירסא "לפי ערך" הכוונה
 היא, שהיחיד מקבל שכרו לפי הערך שיוצא בחלקו בתור חלק
 מהמרובים, ובהתאם לגירסא "ולפי ערך", בוא"ו, הכוונה היא,
 שככל שהיחידים מרובים יותר כך גדל שכרו של כל יחיד
 לעצמו. אבל לענין השראת קדושת הקדוש ברוך הוא¹⁶ –
 אין לו ערך אליהם כלל. – הקדושה הנמשכת על ידי לימוד
 התורה של יחידים, אין לה שום ערך לקדושה הנמשכת מלימוד
 התורה של ציבור, וההפך שבין השראה לקביעות שכר –
 בין השראה של קדושה שנעשית על ידי תורה בציבור, לבין
 קביעת שכר שנעשה על ידי תורה של יחיד, מובן למביני מדע.

12. ספר השיחות תש"ד ע' 29. 13. ישעי' יב, ו. 14. פרק ג' משנה ב'. 15. איכה ג, ח. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ידועה הקושיא
 בזה, דבאבות שם (מ"ב) שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת שכינה שריו' ביניהם. וי"ל ע"פ משנת באוה"ת עקב ע' תקמב. ברכות ו, א.
 במגן אבות סוף ח"ו 1) גירסא אחרת באגה"ק זו. 2) ע"פ הכי שם (כנראה לקוח מהצ"צ) - יש לתרץ הנ"ל. ראה גם תניא מהדו"ק ע'
 רסא הערה 13 שורה 48.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשט"ו
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"ני עוסק בצ"צ מוה"ר א. חנוך שי

שלום וברכה!

...מ"ש ע"ד פרסום לקוטים מהשיחות שלי בהתועדויות דשנים האחרונות הרי בטח יוסיף בזה
 שזהו העתקה וע"פ רשימת השומעים.

מהראוי הי' שהמחברים ובעלי המאמרים שבא עמאם בקישור יסביר להם שהספרי' שעל ידי
 הרי היא ג"כ תועלת הרבים ובמילא כמה מטובי המחברים ובעלי מאמרים שולחים אלי' המו"ל (מובן
 שבתור גומלין יש - כשידרשו - להחליפם על הוצאת קה"ת) בכדי שימצא בספרי' זו גם חוות דעתם
 ועיניהם הם, ובהסברה המתאימה, ובפרט אם יקח ע"ע טרחת המשלוח והוצאה שבזה (שההוצאה
 תוחזר לו כמובן) הרי בטח יבוא הדבר לפועל...

יום ראשון

יום רביעי

יד תשרי, ערב חה"ס

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: אך האמת . . . יאהב ה' וכו'.

ערב תבשילין.

אין מוסיפין על שתי ערבות, מה-שאין-בן בהדסים.

מהדרים לאגוד הלולב בסכה ובערב יום-טוב. על הלולב שתי כריכות - ומשתדלים ששתיהם תהיינה מבסות בהדסים וערבות, גם כריכה העליונה במעט על-כל-פנים - ומלבד זה שלש כריכות שבהם אוגד ההדסים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחר.

יום שני

יום חמישי

טו תשרי, א דחג הסוכות

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: וכמו אב . . . הדינין נס"ו.

בשנותנים ה' מינים לאחר לברך עליהם, אומרים בפרוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום ראשון. והוא תועלת לנותן ולמקבל. הורה אדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שיתחילו ברבת שהתינו בשהלולב בידו אחת והאתרוג בשנייה.

הפסוקים כי אמרתי גו' - רק בהושענא-רבא.

גם ביום מברכים "לישב בסכה" אחר קדוש ולא אחר המוציא.

ההנהגה בעת ברכת פהנים (פנזכר לעיל יום ב' דחג השבועות), אנו יודעים על-ידי-זה שרפנו הזקן היה לוקח את ה"צמח צדק" קדם חתנתו תחת טליתו לנשיאת כפיים.

יום שלישי

יום שישי

טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול"ל]

ה'תש"ד

בקדוש הלילה: שהתינו, ואחר-כך לישב בסכה. במתנה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: אהובי . . . או"נ מלו"נ.

הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאל דעם ושבתם מים - הראשון - פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט (ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האט מקבל געווען בשמחת בית השואבה גילוי הנבואה, מיר האבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט קומען, שנעוץ תחלתו בסופן.

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הזקן] בפעם הששית את [המאמר] "ושאבתם מים" - הראשון - שב"לקוטי תורה", וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת (ירושלמי סכה פרק ה' הלכה א') שממש שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין-סוף, הסוף הוא שמשיח יבוא, שנעוץ תחלתו בסופן.

יום
רביעי

שבת

יוז תשרי, שבת חוהמ"ס

ה'תש"ד

גם בשמחה ובצחלה.

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חַיִּל, מְזֻמּוֹר לְדוֹר, דָּא הִיא סְעוּדָתָא, וַיְתֵן לָךְ – אוֹמְרִים בְּלַחֲשׁ.
בְּמוֹסָף – "וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם" אַחֲרֵי פְסוּקֵי כָל יוֹם וַיּוֹם. בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנוֹת.

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תנאי: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על-ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" –
התקשרות הנשמה באלקות, ועל-ידי זה – "טוענת עלך" – בקיום התורה ומצות במסירת נפש,
הנה – "יחידה ליחידך" – שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל-ידי התגלות זו נהפך יחידה
שבנפש הבהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג
גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו בהשואה אמיתית, כי נלקח
ממנו התענוג וטוב טעם שבענינים הגשמיים.

יום
חמישי

יום ראשון

יח תשרי, ב דחוהמ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: פח"ט.

תנאי: וההפך . . . קלו עמלה בה.

אומרים "אום אני חומה" וגם "אדון המושיע", אבל אין מקיפים אלא פעם אחת. אומרים תבת "הושענא"
הן בראש והן בסוף – באותם האותיות שאומרים השליח צבור בקול רם. בהשאר – אומרים רק פעם אחת.
מנהגנו להתחיל בקול רם מאות "ס" או "ע".
מדיקים לצשות הקף שלם, ומשלימים באות "ת".

יום
שישי

יום שני

יט תשרי, ג דחוהמ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.

תהלים: צ"ז.

תנאי: אבל ההשאה . . . 272 לגמרי.

איתא [מובא בספרים], שכל השנה באמרו בשמונה-עשרה "ואת כל מיני תבואתה לטובה",
צריך לכוין לחטים למצה ואתרוג – במקום אחד נזכר מלבד הנ"ל גם זין לקדוש – ואז במילא
תהיה כל התבואה לטובה.

שבת
קודש

יום שלישי

כ תשרי, ד דחוהמ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: צז"ק.

תנאי: וע"כ . . . כמ"ש בזה"ק.

בצת הנענועים צריך להגיע עד החוה, מקום שמכים באמירת "אשמנו".

אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] באחת ההתעודיות, שיש לומר שזהו כמו הענין שעל-ידי
הכבוד ראש שקדם התפלה, שמתמקמר בנפשו, על-ידי זה דוקא יכול להיות אחר-כך התפעלות
המדות בתפלה.

שחרור לחצאין'

יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ו

זה שחרור לחצאין כי הם שני גופים.

אמנם, מדברי הגמרא (ב"ק עח, ב לענין תשלומי ארבעה וחמשה בגנב ומכר בהמה מעוברת) משמע שגם למאן דאמר 'עובר לאו ירך אמו' יש מקום לומר שעובר בהמה נחשב כגוף אחד כשהוא מחובר לאמו. אך זהו רק בבהמה שהקשר בין האם והוולד הוא בהיותם נחשבים כגוש בשר אחד, מה שאין כן בשפחה וולדה לענין חלות העבדות, וכשכותב לה 'הרי את בת חורין וולדך עבד', אם 'עובר לאו ירך אמו' הרי הם כשני גופים נפרדים ושחרורה אינו לחצאין, והוולד המחובר אליה הוא כחתיכת בשר הדבוק בה.

וכל זה במשחרר את השפחה ומשייר את וולדה, אבל המשחרר את הוולד ומשייר את האם, כיון שהוולד אין לו כל חיות וקיום בלי אמו, הרי זה 'שיוור' ושחרור הוולד הוא חלקי, ולכן פסק הרמב"ם - "לא אמר כלום, שזה כמי ששחרר חציה".

הלכות עבדים פרק ז, הלכה ה: **הכותב לשפחתו מעבדת: הרי את בת חורין וולדך עבד** – דבריו קצין. הרי את שפחה וולדך בן חורין – לא אמר כלום, שזה כמי שמשחרר חציה. והקשה הרמב"ם:

בסוף ההלכה כתב הרמב"ם שהאומר "הרי את שפחה וולדך בן חורין לא אמר כלום", כי 'עובר ירך אמו' ונחשבים כגוף אחד, ואי אפשר לשחרר חצי עבד בלבד. ואם כן, איך כתב בתחילת ההלכה שהכותב "הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימין", והרי השפחה וולדה נחשבים כגוף אחד, ואי אפשר לשחרר חצי הגוף בלבד?

ותירץ ב'מרחשת' (ח"ב סי' לח, ג):

לדעת הרמב"ם 'עובר לאו ירך אמו', והכותב לשפחתו 'הרי את בת חורין וולדך עבד' דבריו קיימים משום שאין

הפח נשבר והשומר נמלט

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ו

המזיק מתחייב רק כשעשה את הנזק בגופו, כגון שנפל על הכלי והכלי נשבר מכובד גופו, אך כאן הכלי לא נשבר מחמת כובדו של הנושא את החבית אלא הוא נתקל בדרכו וכתוצאה מכך נפל הכלי ונשבר, ולכן אין לחייבו מדין מזיק אלא רק מצד האחריות המוטלת עליו כשומר שכר בתור מי שנשכר לשאת את חבית, ואילו שומר חנם פטור (מחנה אפרים שומרים סי' ט).

ועוד יש לבאר:

כמה ראשונים חידשו (שיטה מקובצת ב"ק כז, ב בשם הריב"א) שאין דין אדם המזיק שייך באדם העושה מלאכה בחפץ של אחר, שהרי מוטל עליו להתעסק בדבר, ולכן שומר חנם שהזיק את החפץ באופן שאינו נחשב כפשיעה אינו מתחייב, למרות שאדם אחר שהזיק באופן כזה יתחייב, וכך גם בענינו, כיון שהיה עליו לשאת את החבית כי זו מלאכתו, אין לחייבו משום מזיק (תשובות רבי אליעזר, ח"א סי' ב).

הלכות שכירות פרק ג, הלכה ב: **המעביר חבית ממקום למקום בשכר, ונשברה – דין תורה הוא שישלם, שאין זה אדם גדול, והרי השכירה בגנבה ואברה שהוא חייב בהן**. מדברי הרמב"ם מבואר שזוהי שאירע לחבית במהלך נשיאתה מקביל בחומרתו לגניבה ואבידה, ולכן מן הדין שומר שכר מתחייב על כך (אלא שמתקנת חכמים פטור, כמבואר בהמשך ההלכה) ואילו שומר חנם פטור כמו בגניבה ואבידה.

ולכאורה קשה על כך:

בהלכות חובל ומזיק (פ"ו ה"א) כתב הרמב"ם שאדם שנתקל תוך כדי הילוכו ונפל על כלי ושברו חייב לשלם את דמי הנזק. ומדוע אם כן לא יתחייב גם שומר חנם, והרי אפילו אם לא היה שומר כלל היה מתחייב על כך מדין מזיק?

והביאור:

דמי הביטוח למי?

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ו

הפרה לבעלים, שאין זה השוכר עושה סחורה בפרתו של חברו'. ואף שהשוכר הוא שהשיג את התשלום לפרה שמתה (בהשאילו את הפרה לשואל החייב באונסין), כי אם היתה מתה ברשות השוכר היה פטור מלשלם, למעשה התשלום עובר למשכיר כי לשוכר יש זכות שימוש בפרה ואילו גוף הפרה שייך למשכיר.

וכך אפשר לומר גם בענינו: אף שהשוכר ביטח את הבית ושילם עבור הביטוח – גוף הבית אינו שלו אלא של המשכיר ולכן דמי הביטוח שייכים למשכיר.

אולם למסקנה, ה'אור שמח' מחלק בין שני המקרים: לשוכר שהשאיל את הפרה, אף שמשאיל בחינם, אין כל

הלכות שכירות פרק ה, הלכה ו: **בית זה אני משכיר לך, ואחר שהשכירו נפל – אני חייב לבנותו**. ה'אור שמח' דן בשאלה הבאה:

אחד שכר בית מחברו ובעת שנכנס לגור בו רכש פוליסת ביטוח על הבית ולאחר מכן נשרף הבית - למי שייכים דמי הביטוח, האם למשכיר הטוען 'דמי ביתי אני נוטל', או לשוכר הטוען ששילם עבור הביטוח מידי שנה ולכן דמי הביטוח שלו הם?

לכאורה, אפשר לדמות מקרה זה להלכה האמורה לעיל (פ"א ה"ו): **"השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ביד השואל, הואיל והשואל חייב בכל – יחזרו דמי**

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קה

ומביא משו"ת 'שואל ומשיב' (תניא ח"ג סי' קכ"ח) שבמקרה דומה החליט בית-הדין על פשרה: שני שלישים מדמי הבית למשכיר ושליש לשוכר. וכנראה שפסיקה זו מבוססת על יסוד הביאור האמור שאין לדמות מקרה זה לשוכר פרה שהשאלה לאחר, ודמי הפרה כולה עוברים למשכיר בעל הפרה.

כוונה לקבל את דמי הפרה אם תמות, ואינו חושב כלל על אפשרות זו, ולכן תשלום דמי הפרה עובר למשכיר שהוא בעל הפרה. משא"כ שוכר הבית הרי כל מטרת תשלום הביטוח היא 'לקנות' מחבבת הביטוח את דמי הבית אם ישרף, ואם כן לא מסתבר שדמי הביטוח יעברו למשכיר.

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ו

שליח שלא הצליח

כרוב ודרומסקנין לחולה, והלך [השליח] ומצאו [את החולה] שמת או שהבריא – נותן לו שכרו משלם!'. הרי שאף-על-פי שהשליח לא הועיל חייב לשלם לו! ענה לו רבי: שם, השליח עשה שליחותו שהרי נשלח להביא את הדברים וכך עשה, אך כאן לא ביצע את השליחות להציל את הדברים.

שואל ה'לחם משנה': מה ההבדל בין דברי הרמב"ם כאן (שמקורם ברישא של הברייתא שציטט רב לרבי) "השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה יביא – נותן לו שכרו", לדין של "ירד להציל ולא הציל", בו אין לו אלא שכרו ואינו מקבל תמורת מה שהפסיד, והרי בשני המקרים השליח הלך לבצע משימה, ומסיבה צדדית (שאינה קשורה באיכות ביצוע השליחות) לא הצליח למלאה?

ומבאר ה'מחנה אפרים' (שכירות סי' ח): יש 'שכר טירחה' ויש 'שכר הצלחה'. אם ידוע לנו שהשליחות טעונה טרחה והשליח אכן טרח – יש להעניק לו שכר טרחה, בלי תלות במידת ההצלחה. ואכן בשני המקרים, עליו לקבל את שכר הטרחה. אולם ב'ירד להציל' פשוט שהסיכום מראש על השכר הנוסף מותנה בהצלחת השליחות. ולכן, במקרה של כישלון, השליח יישא בתוצאות.

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ו

אומן קונה בשבח הכלי?

ועוד) שפסקו כרב אסי שאומן קונה בשבח הכלי, וכיון שכמה ראשונים נקטו כך יש להסתפק בהלכה זו, ואין לחייב את האומן בתשלום דמי הכלי כי 'המוציא מחבירו עליו הראיה'.

והלכה זו נוגעת גם בטבילת כלים:

ישראל שנתן מתכת לאומן גוי לעשות לו ממנה כלי, לדעת הריצב"א (בטור יו"ד סי' קכ, וראה ש"ך שם סק"א) 'אומן קונה בשבח כלי' ולכן כשהחזיר הכלי לבעליו הרי זה כאילו היהודי קנה את חלקו של הגוי וצריך טבילה כדין קונה כלי מן הגוי. אך לדעת הרמב"ם והרי"ף שאין אומן קונה בשבח כלי' – אין צריך טבילה. וגם ב'שולחן ערוך' (יו"ד ס"ט) נפסק שאין צריך טבילה.

והרמ"א הביא את דעת הריצב"א שצריך טבילה, וכתב כי כיון שנחלקו הפוסקים בדבר "יש לטובלו בלא ברכה". וכן דעת הש"ך (שם) "להחמיר באיסור דאורייתא" ולהצריך טבילה אך ללא ברכה.

הלכות שכירות פרק ט, הלכה ח: **הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהִבְיֹא לוֹ שְׁלִיחוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהָלַךְ וְלֹא מָצָא שָׁם מָה יָבִיא – נוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ מִשְׁלָם. שָׁכְרוֹ לְהִבְיֹא קָנִים לְבָרֵם, וְהָלַךְ וְלֹא מָצָא וְלֹא הִבִּיא – נוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ מִשְׁלָם.**

שנינו (ב"ק קטו, א): "זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש", וכד הדבש נסדק ויש חשש שמא הדבש ילך לאיבוד, וכיון שבאותם ימים הדבש היה יקר מהיין, שפך בעל החבית את היין כדי להעביר את הדבש לתוכה ולהצילו. ואמרו במשנה: אם אמר בעל החבית "אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי", בעל הדבש חייב לתת לו שכר עבודה של מילוי הדבש, דמי שכירות על השימוש בחבית וגם את דמי היין שנשפך, אך אם לא סוכם כך במפורש אינו משלם על היין שנשפך אלא רק על העבודה והשכירות.

ובגמרא (שם קטו, א) שאל רב את רבי: אם בסופו של דבר בעל החבית לא הצליח במלאכתו וגם הדבש אבד, האם גם אז חייב בעל הדבש לפצות את בעל היין שלמעשה הפסיד את כספו, או כיוון שלא הציל את הדבש אינו זכאי לפיצוי? ענה לו רבי: "וזה שאלה? אין לו אלא שכרו". כלומר, ברור שמקבל רק שכר העבודה ולא את הפיצוי. חזר רב ושאל את רבי: הלוא שנינו "השוכר את הפועל להביא

הלכות שכירות פרק י, הלכה ד: **נָתַן לְחֹרֶשׁ... עֲצִים לַעֲשׂוֹת מִהֶן שְׂדֵה תֵּבַח וּמִגְדָּל, וְנִשְׁכְּרוּ אַחֵר שְׁנַעֲשׂוּ – מִשְׁלָם לוֹ דְּמֵי שְׂדֵה תֵּבַח וּמִגְדָּל; שְׂאִין הָאֶמֶן קוֹנֶה בְּשִׁבְחַת הַתָּבִיל.**

מחלוקת היא בגמרא (בבא קמא צח, א): לדעת רב אסי אומן קונה בשבח הכלי, היינו אומן שקיבל חומר לעשות ממנו כלי – השבח שנעשה על-ידו שייך לו עד שיקבל את שכרו מהבעלים, והתשלום אינו עבור עבודתו אלא כעין 'קניית השבח' מידו (ראה רש"י קדושין מח, ב. ד"ה והכא). ולפי זה, אומן שקיבל עצים ועשה מהם כלי ואחר-כך שברו – פטור מלשלם את דמי הכלי, שהרי את שלו שבר, ומשלם רק את דמי העצים.

אך לדעת רבא השבח שייך לבעלים, ואם האומן שבר את הכלי משלם את דמי הכלי (ומקבל את שכר עבודתו).

ופסק הרמב"ם כרבא, וכן דעת הרי"ף (בבא קמא שם). וכן נפסק ב'שולחן ערוך' (חרי"מ סי' שו ס"ב).

אך הש"ך (שם סק"א) הביא ראשונים (בעל ההלכות גדולות, ר"ת

האם דיבור נחשב מעשה?

יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ו

הדיבור נחשב כמעשה רק כאשר הוא גורר בעקבותיו תוצאות מעשיות, כגון המרים קולו על הבהמה ועל-ידי-זה גורם שהיא תדוש בלא לאכול, אך הנשבע או המקלל אין לדיבורו שום השלכות מעשיות ולכן אין דיבור זה נחשב כמעשה.

ומה שאמרו 'עקימת פיו' הוי מעשה', אין הכוונה שפעולת הדיבור עצמה נחשבת כמעשה שלוקין עליו אלא שמאחר והדיבור קרוב למעשה, ניתן לראות את התוצאה הנגרמת על-ידי הדיבור כהמשכו של הדיבור, ונמצא שפעולת הליכת הבהמה נחשבת כהמשך פעולת הדיבור של האדם ולכן לוקה על כך, אך אי אפשר לחייב על דיבור שאינו גורר שום תוצאה מעשית.

(מגיד משנה, ע"פ תוספות ב"מ שם, לקוטי שיחות ז"א עמ' 83.)

הלכות שכירות פרק יג, הלכה ב: **כָּל הַמוֹנֵעַ הַהֶקְמָה מֵאֲכָל בְּשַׁעַת מְלֻאכָתָהּ – לֹקְהָ... אִפְּלוּ חֲסָמָה בְּקוֹל – לֹקְהָ.**

בדין זה נחלקו בגמרא (ב"מ צ, ב): יש אומרים שכאשר חסם את הבהמה מלאכול באמצעות הרמת קול, על אף שעבר בכך על איסור 'לא תחסום' אינו לוקה, שכן אין לוקים על לא שאין בו מעשה. ויש אומרים שדיבור - 'עקימת פיו' - נחשב כמעשה ולכן לוקים על כך, וכן פוסק הרמב"ם.

מאידך, בהלכות סנהדרין (פ"ח ה"ב) מונה הרמב"ם את האיסורים שאין בהם מעשה, ובכללם איסורים שבדיבור, כגון נשבע לשקר ומקלל חברו בשם ה', ולכאורה הרי זו סתירה להלכה זו שדיבור נחשב כמעשה!

והביאור:

'טובת הנאה' - ממון?

שבת קודש כ' תשרי ה'תשע"ו

לפיקדון לחלוקה לעניים, ואף אם הפקיד לשמירה פטור השומר אם פשע בשמירתו, כי זהו "ממון שאין לו תובעים". וצריך להבין מדוע, והרי הבעלים נתנו לשומר את הכסף כפיקדון לשמירה?

והביאור:

לדעת רש"י – אם הבעלים נתנו את כספי הפיקדון לשומר רק לשמירה, יכולים הם לתבעם מן השומר אם פשע בהם ונגנבו, כיוון שיש לו 'טובת הנאה' מכסף זה, כמבואר בגמרא (ערכין ו, א) שכספי צדקה קודם שהגיעו לידי עניים יכולים הבעלים להשתמש בו לעצמם כהלוואה ו"טובת הנאה – ממון", וממון זה יש לו תובעים ומשלם השומר אם פשע.

אבל לדעת הרמב"ם – 'טובת הנאה' אינה ממון (ראה הל' גביה פ"ב ה, ה), וגם אם הבעלים הפקידו את הכסף המיועד לעניים לשמירה אין הם יכולים לתבוע את כספי הפיקדון מן השומר שפשע, כי אף שיש לו בהם טובת הנאה הרי אינו ממון ואין לו כל זכות תביעה.

(מחנה אפרים הל' שומרים סי' סז)

הלכות שאלה ופקדון פרק ה, הלכה א: **מִי שֶׁהִפְקִידוּ אֶצְלוֹ מְעוֹת שֶׁל עֲנִיִּים אוֹ שֶׁל פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים, וּפָשַׁע בָּהֶם וְנִגְנְבוּ – פְּטוּר; שְׁנֵאמַר: לְשֹׁמֵר – וְלֹא לְחֹלֵק לְעֲנִיִּים, וְהָרִי הוּא מְמוֹן שֶׁאֵין לוֹ תוֹבְעִים.**

מהפסוק (שמות כב, ו) "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור..." למדים שחייב השומר על כספי הפיקדון הוא רק אם נמסרו לו כדי "לשמור", ולא כאשר נמסר לו כדי לחלקם לעניים (ב"ק צג, א). ופירש רש"י (שם ד"ה לשמור) כי כיון שבעל הפיקדון אמר לשומר לחלק את כספי הפיקדון, פסקה ממנו הבעלות על הכסף ואינו יכול לתבוע את השומר אם פשע בהם ונגנבו. וגם העניים אינם יכולים לתבוע כי יכול לומר לכל אחד מהם "איני חייב לתת לך אלא יכול אני לתתו לעני אחר", ולכן זהו "ממון שאין לו תובעים".

ולפי זה, אם הבעלים הפקידו כספי צדקה לשמירה ולא לחלוקה, יכולים הם לתבוע את השומר אם פשע בהם, אך מלשון הרמב"ם משמע שאינו מחלק בין פיקדון לשמירה

אגרות קודש

[ח"י תשרי, תש"כ]

במענה למכתבו מ"ג תשרי, הצעות מסחריות שקבל ב... וכו' ושואל דעתי בזה.

וכבר הראה הנסיון שאינו נכון (ניט קיין געזונטע זאך) כשמעריבים שני הענינים צ"ע ועסקים פרטיים יחד במקום כמו... ובפרט שעד עתה התנהגו הענינים ב... במישור, ואין מקום להכנס לספיקות.

בברכה לבשו"ט ולחג שמח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ד כ' תשרי תשע"ו

יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ו

הלכות עבדים

פרק שביעי

(1) ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמסחר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין.

א. גט² שחרור צריך שיהיה ענינו דבר הפורת³ בינו לבין אדוניו⁴, ולא ישאר לאדון בו זכות. לפיכך, הפותח⁵ לעבדו: עצמו⁶ וכל נכסי קניינו⁷ לך, חוץ ממקום פלוני, או חוץ מטלית פלונית⁸ - אין זה פורת⁸, והגט בטל; ומתוך שאינו גט - אין העבד משחרר, ולא קנה מן הנכסים פלוס. וכן כל פיוצא בזה.

(2) גיטין ט. מימרא של רב אשי. (3) חותך באופן סופי ומוחלט. (4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א). (5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. (6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם דלהלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמו וכל נכסיו", וראה להלן ברעת רש"י. (7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שייר קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשייר מטלטלין. (8) אף על פי שאין ספק בשיור זה, שוודאי אין כוונתו לשייר לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איזה שיור שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הריעותא בשיור הוא שמא נתכוון לשייר את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמי ונכסיו" אין השיור מקלקל שהרי וודאי אין כוונתו לעבד.

ב. עבד⁹ שהביא גט, וכתוב בו: עצמי ונכסי קנייני לך - עצמו קנה¹⁰, והרי הוא בן חורין; אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו, כשאר השטרות. וכן¹¹ אם היה פתוב בו: כל נכסי קנייני לך - קנה עצמו, ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט בחותמיו. שחולקים הדבור¹² ואומרים: עצמו קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו ואינו צריך לקנימו; אבל הנכסים, שאין אדם קונה אותם אלא בראיה ברורה, לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר.

(9) שם ח: בברייתא. (10) שהרי עבד המביא גט, נאמן לומר בפני נכתב ובפני נתתם ואינו צריך לקיימו (למעלה פרק ו הלכה ז). (11) שם, בעייה שנפתרה על ידי רבא. (12) שכאן אין שני דיבורים נפרדים, והכל, קניין העבד והנכסים, כלול בדיבור אחד. (13) תרגום עברי למונח התלמודי הידוע: "פלגינן דיבורא" (שם).

ג. המשחרר¹⁴ שני עבדים בשטר אחד - לא קנו

עצמן, אלא פותבין שטר לכל אחד ואחד¹⁵. לפיכך¹⁶, הכותב כל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד - אף עצמן לא קנו. ואם¹⁷ כתב בשני שטרות - קנו, ומשחררין זה את זה. במה דברים אמורים? בשפחה בבל שטר משניהם: כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי; אבל¹⁸ אם כתב: חצי נכסי לפלוני עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי - אף בשני שטרות לא קנו פלוס. שהעבד מפלל נכסים, והרי שיר בו¹⁹ חציו, ואין זה שחרור; וכן שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים פלוס.

(14) גיטין מב. (15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פז. ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). (16) ברייתא שם. (17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. (18) המשך הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. (19) והרי יש שיור בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד.

ד. המשחרר²⁰ חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד חציו, והרי הוא עבד כשהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, כגון שלקח חצי דמיו על מנת לשחרר חציו - קנה, ונמצא חציו עבד וחציו בן חורין. במה דברים אמורים? בששחרר חציו בשטר והגית חציו; אבל²¹ אם שחרר חציו ומכר חציו, או ששחרר חציו ונתן חציו במתנה, הואיל ויצא העבד פלו מרשותו²² - קנה העבד חציו, והרי זה חציו עבד וחציו בן חורין. וכן²³ עבד של שני שתפין, ושחרר אחד מהן חלקו, בין בכסף בין בשטר - קנה העבד חציו²⁴, והרי הוא חציו עבד וחציו בן חורין.

(20) שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירוש של רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה מתגרשת לחצאין. (21) שם מה. מימרא של רבה. (22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שיור לעצמו, או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הר"ן). (23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. (24) שהרי לא שיר בחלקו כלום.

ה. הפותח²⁵ לשפחתו מעבדת: הרי את בת חורין וולדך עבד - דבריו קיימין²⁶. הרי²⁷ את שפחה וולדך בן חורין - לא אמר פלוס, שזה פמי שמשחרר חציה.

(25) קידושין טט. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. (26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חצי עבד שדווקא אם משחרר הוולד ומשאיר השפחה, הרי זה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן, הפקירוהו בית דין ונתנוהו לאפוטרופוס לשחררו (תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44) מרחיקין. (45) בכתב יד תימן: "קרובה".

20 **מ. שְׂכִיב מַרְעָה⁴⁶ שֶׁפֶתְבֶּדוּ⁴⁷ כָּל נִכְסָיו לְעֶבְדוֹ, וְעַמְדוֹ⁴⁸**
21 **- חוֹזְרִי⁴⁹ בְּנִכְסִים, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בְּעֶבְדוֹ; שְׁהָרִי יֵצֵא⁵⁰**
22 **עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין⁵⁰.**

(46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן, וראה למעלה פרק ח מהלכות זכייה ומתנה הלכה כב. (47) כדן שכיב מרע בלי קניין. (48) והבריא. (49) כדן שכיב מרע (הלכות זכייה שם הלכה יד). (50) ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכייה שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת האדון, כדעת חכמים, שישוחרר מעכשיו.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נכתבו בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוזה-לארץ ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

23 **א. הַמוֹכֵר² אֶת עֶבְדוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - יֵצֵא בֶּן**
24 **חוֹרִין³; וְכוּפִין⁴ אֶת רַבּוֹ לְחוֹר וּלְקִנּוּתוֹ מִן הָעוֹבֵד**
25 **פּוֹכְבִּים עַד עֲשָׂרָה בְּדָמָיו, וְכוּתֵב⁵ לוֹ גִט שְׁחֹרֵר**
26 **וְיוֹצֵא. וְאִם לֹא רָצָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְמַכְרוֹ אֶפְלוּ**
27 **בְּעֲשָׂרָה בְּדָמָיו - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ יִתְּרֵי⁶. וְקָנָס זֶה⁷**
28 **אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ וְדִנִּין אוֹתוֹ אֲלֵא בְּבֵית דִּין מְמַחֲבִין⁸.**
29 **וְאִם⁹ מֵת הַמוֹכֵר - אֵין קוֹנְסִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לְהַחְזִיר**
30 **אֶת הָעֶבֶד לְשְׁחֹרֵרוֹ¹⁰.**

(2) גיטין מג: משנה וברייתא. (3) שם. ורוצה לומר, שיצא בן חורין משעבודו של האדון היהודי, אבל לא משעבודו של הגוי, אלא כופים את האדון הראשון לפדותו מהגוי והוא יוצא לחירות, וכן אם ברח מן הגוי יצא לחירות (כסף-משנה בשם רש"י). וראה להלן שצריך גט שחרור. וכן מצאנו גם במפקיר עבדו (להלן הלכה יג), שיצא לחירות וצריך גט שחרור. (4) שם מד. מימרא של רבי יהושע בן לוי, וכפי הלשון השני שם. (5) שם מג: בבביתא. (6) שם מד. שעשרה דוקא. (7) [לפדותו עד עשרה בדמיו. אבל אם ברח - יצא לחירות, שכן הוא בכל הקנסות, שאע"פ שאין דנין אלא בב"ד מומחין - אם תפס אין מוציאין מידו (פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יז), וכאן תפוש העבד בעצמו (וראה למעלה פ"ה הלכה יז בכסף-משנה שם, ולהלן הלכה ד בלחם-משנה). ויש חולקים על זה וסוברים, שקנס שקנסו חכמים לעשות סייג לתורה, דנין בכל בתי הדין אע"פ שאינם מומחים (רא"ש שם סימן מא). אבל יש ראייה לדברי הרי"ף ורבינו, ממה שאמרו בבבא-קמא כז: בקנס של רכובה שלוש ובעיטה חמש, שאין גובין אותו בבבל אע"פ שאינו אלא מדרבנן. וראה ביאורי הגר"א לחושן-משפט סימן א, ס"ק כה]. (8) סמוכים. כבכל הקנסות (הלכות סנהדרין שם הלכה ח, ולמעלה פרק ה שם), כן כתב הרי"ף

"משחרר חצייה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך אמו", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם ירך עוברה", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ו' להם משנה). (27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר שאפשר לשחרר חצי עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים.

1 **ו. שֶׁפֶתְהָ²⁸ חֲרוּפָה²⁹, אִם רָצָה לְשַׁחֲרֵר חֲצִיָּה הַנִּשְׁאָר**
2 **וְהַעֲשֶׂה אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה³⁰ - הָרִי זֶה מְשַׁחֲרֵר³¹ בֵּין**
3 **בְּכֶסֶף בֵּין בְּשֹׁטֶר, שְׁאֵף³² הַכֶּסֶף גּוֹמֵר שְׁחֹרֵרָה³³.**

(28) גיטין מג: (29) זו שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקדשה עבד עברי (פרק ד מהלכות אישות הלכה יז) וכן כתב הרמב"ד כאן. (30) לבעלה הראשון, העבד העברי, וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו (גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. (31) שאין כאן שום שיור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה. (32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי שמעון. (33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט:). וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון.

4 **ו. מִי³⁴ שֶׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶּן חוֹרִין, הוֹאִיל וְאֵינוֹ**
5 **מֵתָר לֹא בְּשֶׁפֶתְהָ³⁵ וְלֹא בְּבֵת חוֹרִין³⁶ - כּוּפִין אֶת רַבּוֹ**
6 **וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוּתֵב שֹׁטֶר עָלָיו בְּחָצִי**
7 **דָּמָיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֶבֶד, מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ**
8 **מַצִּיָּה עַל פְּרָה וּרְבִיָּה³⁷; אֲבָל הַשֶּׁפֶתְהָ³⁸ - תִּשְׁאָר**
9 **כְּמוֹת שֶׁהִיא³⁹, וְעוֹבֵדֶת אֶת רַבָּה יוֹם אֶחָד וְאֵת עֲצֻמָּה**
10 **יוֹם אֶחָד⁴⁰. וְאִם נִהְגוּ בָּהָּ⁴¹ הַחוּטָאִים מִנְּהַג הַפֶּקֶר -**
11 **כּוּפִין אֶת רַבָּה לְשַׁחֲרֵר, וְכוּתֵב עָלֶיהָ שֹׁטֶר בְּחָצִי**
12 **דָּמֶיהָ.**

(34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם. (35) מפני שיש בו צד חירות. (36) מצד העבדות שבו, "והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם). (37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. (38) שאין האשה מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). (39) גיטין מג: (40) שם מא. במשנה לגבי עבד לדברי בית הלל. (41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו.

13 **ח. מִי⁴² שֶׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶּן חוֹרִין, שֶׁעַמְדוֹ רַבּוֹ**
14 **וְהִקְנָה חָצִי לְבֵנו הַקָּטָן, כְּדִי שְׁלֹא יִכְפוּ אוֹתוֹ בֵּית**
15 **דִּין לְשַׁחֲרוֹ - מַעֲמִידִין בֵּית דִּין לְקָטָן אֲפוֹטְרוֹפּוֹס,**
16 **וְכוּתֵב⁴³ לוֹ הָאֲפוֹטְרוֹפּוֹס גִּט שְׁחֹרֵר, וְכוּתֵב לוֹ שֹׁטֶר**
17 **חֹב בְּחָצִי דָּמָיו. וְאִם נִצְטָרֵף הַקָּטָן בְּעֶבֶד, וַיֵּשׁ לוֹ**
18 **נַעֲגוּעִין עָלָיו - מְפַלְגִין⁴⁴ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בְּמַעוֹת,**
19 **שִׁדְעֵתוֹ שֶׁל קָטָן קְרוֹב⁴⁵ אֲצֵל מַעוֹת.**

(42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסויימת. (43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כתב, ולדעת רבינו והיא דעת הרי"ף ועוד ראשונים, הכוונה לאפוטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפוטרופוס רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב. ופרק יא מהלכות

למי שחסרו ממון, ונראה שמקורו מזה שלא מצאנו בגמרא שמועילה תפיסה בקנס אלא בחצי נזק של שור תם (בבא-קמא טו: ופד). שיש בהם חסרון כס אלא שאינם שכיחים, ואילו בדבר שהוא שכיח ואין בו חסרון כס (ראה שם פד:) - בזה לא מצאנו שתהא תפיסה מועילה. וייתכן כי גם רבינו מודה לו בזה (ראה למעלה הערה כג), אלא שהוא סובר שמה שהגוי רודה בו בפרך יותר מרבו ישראל ומכחישו בגופו ובממונו, אין לך חסרון גדול מזה (כסף-משנה בשם מגדל-עוז), וראה להלן הלכה ז והערה מא.

- ה. אחד מוכר עבדו לעובד פוככים עובד עובדה 17
זרה, או שמכרו לגר תושב, 27, אפלו לכותי 28 - הרי 18
זה יצא לחרות. מכרו לישראל מוכר 29 - הרי זה 19
ספק. לפיכך, אם תפס פדי דמיו מרב רבאשון, פדי 20
לצאת בהן מיד המוכר - אין מוציאין מידו 30.

27) שם, בעיא שנפתרה. והוא גוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. 28) שם בעיא שלא נפתרה. ברם רבינו, כנראה, מדבר על כותי שאחרי הגזירה, ואז נחשב לעכו"ם גמור (ראה למעלה פ"ו הלכה ו). והבעיא בגמרא היתה, ללא ספק, על הזמן שלפני הגזירה (כסף-משנה). 29) שם בעיא שלא נפתרה. 30) כמבואר למעלה בהלכה ד.

- ו. המוכר 31 עבדו לחוצה לארץ - יצא בן חורין 32;
וכופין 33 את רבו השני לכתב לו גט שחרור, ואבדו 23
הדמים 34. ומפני 35 מה קנסו פאן הלוקח לבדו?
שאלו לא לקח זה, לא יצא העבד לחוצה לארץ. 25
המוכר עבדו לסוריא 36, ואפלו לעכו 37 - פמוכר 26
לחוצה לארץ 38.

31) גיטין מג: במשנה. 32) קנסוהו חכמים על שהוציאו לחוצה לארץ (רש"י שם). [ולא קנסו אלא כשמכרו לחוצה לארץ, אבל אם יצא והוציאו לשם - לא קנסוהו, ראה להלן הערה מא]. 33) שם מד: בברייתא: "וצריך גט שחרור". [ובגמרא שם בענין מוכר עבד בסוריא, מפורש: "וכופין אותו"]. 34) שם, מימרא של שמואל, וכמו שהסבירה רב יוסף. 35) שם מה. שאלת אביי ותשובת רב יוסף. 36) שם ח. בעיא שנפתרה. 37) שחציה בתחום ארץ ישראל ('תוספות' שם ב. ד"ה ואשקלון). 38) כן מדייק רבי חייא בר אבא מדברי רבי מאיר, במשנה שם ב. שעכו כח"ל לענין מכירת עבדים.

- ז. בן פבל 39 שפשא אשה פארץ ישראל, ודעתו 28
לחזור 40, והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות 41 - הרי 29
אלו ספק, אם הם פמי שמכרה אותם לחוצה לארץ, 30
הואיל ויש לו הפרות, או אינן פמכורין לו, שהרי 31
הגוף שלה 42.

39) שם מד: בעיא שנשארה בתיקן. 40) לחוצה לארץ. 41) של נכסי צאן ברזל שאחריותם עליו (ראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א). כן פירשו רש"י והמאירי, ועיין אור-שמח. 42) שהרי אם גרשה או מת, הם חוזרים לאשה (רש"י שם). ומכאן שעל עצם הוצאתם לחוצה לארץ לא

שם בשם גאון. 9) בעיא שנפשטה שם מד: 10) כלומר, לפדותו. אבל אם ברח יצא לחירות, שקנס זה היה על האב מיד בעת המכירה, כמו שכתבו ה'תוספות' בגיטין מד: ד"ה לחוצה לארץ].

- ב. לזה 11 על עבדו מן העובד פוככים: אם קבע לו 1
זמן ואמר לו: אם הגיע זמן פלוני ולא אשלם לך, 2
תקנה גוף עבד זה - הרי זה יצא לחרות מיד 12; ואם 3
אמר לו: תקנה מעשה ידי - לא יצא לחרות 13.
גבא 14 עובד פוככים פחוב 15, או שפאו על האדון 5
מצרים ובקשו להרגו, ופדה עצמו מידן בעבדו - 6
לא יצא לחרות, מפני שגלח ממנו שלא ברצונו 16.

11) שם מג: בברייתא. 12) כן יוצא מתוך השקלא-וטריא שם. 13) כן מפורש בסוגיא שם, שאם לא אמר לו: תקנה גופו, אלא: סירותיו (=מעשה ידי) - לא קנסוהו. 14) שם מד: בברייתא. 15) חוב שהגיע לו מישראל, בלי שזה משכן לו את העבד. 16) ואין כאן מקום לקנס.

- ג. מכר 17 עבדו לאחד מעבדיו 18 המלך או מגדוליו, 8
אף על פי שהוא מתירא מהם - יצא העבד לחרות, 9
מפני שהיה יכול לפקדו בממון אחר 19.

17) מימרא של רב, שם. 18) זהו פירושו של רבינו למילה: "פרהנג" שם, וראה ברש"י 'תוספות' שם. 19) שם בגמרא.

- ד. מכר 20 עובד פוככים לשלשים יום, מכרו חוץ 11
ממלאכתו 21, חוץ מן המצות 22, חוץ משפחות וזמים 12
טובים 23 - הרי זה ספק אם נשתחרר או לא 13
נשתחרר. לפיכך, אם תפס העבד פדי דמיו 24 לרבו 25,
פדי שייצא בהן לחרות מיד העובד פוככים - אין 15
מוציאין מידו 26.

20) שם מד. בעיות שלא נפתרו. 21) כלומר, שלא ישתעבד בו, שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו החוליד וולדות (כסף-משנה בשם רש"י). 22) כלומר, שלא יתבטל מן המצוות שחייב בהן העבד. 23) שאינו מופקע משמירת שבת ויום-טוב. 24) [נראה מזה, שאע"פ שקנסו אותו עד עשרה בדמיו (למעלה הלכה א) - לא אמר רבינו כאן "אין מוציאין מידו" אלא "כדי דמיו", אבל יותר מכדי דמיו מוציאין מידו. ומכאן שמודה רבינו להראב"ד שבמקום שאין חסרון ממון אין תפיסה מועילה בקנס, ורק בכדי דמיו מועילה תפיסה, שמה שהגוי ירדנו בפרך ויכחישו מממונו זהו החסרון (ראה להלן), אבל ביחס ליותר מכדי דמיו אין כאן חסרון. וראה בגליון מהרש"א ליו"ד סימן רסז פ]. 25) כלומר: מרב. 26) ומכל-שכן שאם ברח מן הגוי, שיצא לחירות (ראה למעלה הערה ב). שהרי הוא תפוס בעצמו (ראה למעלה הערה ו). שאם לא כן, מה מועיל אם יפדה עצמו מן הגוי, הרי משועבד הוא לרבו ראשון? וראה בלחם-משנה ובביאורי הגר"א ליו"ד סימן רסז ס"ק קנד. והראב"ד חולק על עצם הדין, וסובר שלא מועילה תפיסה בקנס (בבא-קמא טו: ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז) אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בטוב לו, לא תוננו - זו אף הונת דברים⁵⁹. נמצאת
למד, שהמאנה את הגר הזה - עובר בשלשה לאוין:
משום ולא תנו איש את עצמיתו⁶⁰, ומשום וגר לא
תונה⁶¹, ומשום לא תוננו. וכן עובר משום ולא
תלחצנו⁶², כמו שבארנו בענין הונת⁶³.

(56) ראה ב'מנחת חינוך' מצוה תקסט, כי המדובר לפני
ששחררו אותו, ואז עוברים עליו על לאו ד"לא תוננו".
(57) כן כתב ב'ספר המצוות' לא-תעשה רנה. (58) כן לשון
רבינו גם ב'ספר המצוות' שם. (59) לשון 'ספרי', הביאו
רבינו שם. (60) זה נאמר בכל ישראל, ואף הגר בכללם
(ראה למעלה פי"ד מהלכות מכירה הלכה טו).
(61) [בהלכות מכירה שם, הביא רבינו באונאת דברים בגר
גם את הפסוק "אל תנו איש את אחיו" הנאמר באונאת
ממון, לפי שבגר ישנה גם אונאת ממון בכל אונאת דברים,
שעל-ידי אונאת דברים הוא מזיקו גם ממון (ראה שם
בהערה סה בשם אור-שמח). ואולי עבד אף-על-פי שהוא
בכלל "אחיו" (בבא-קמא פח. וראה למעלה פ"ה הלכה ה
והערה מט) אינו בכלל אונאת ממון, שהרי מה שקנה עבד
קנה רבו (ראה למעלה הערה נה בשם 'מנחת חינוך' שכאן
מדובר לפני השחרור, אלא שלדעת 'מנחת חינוך' שם, אף
לפני השחרור הרי הוא כמופקר, עיין שם). והאור-שמח שם
לא הרגיש בזה, ועיין לחם-משנה]. (62) 'צריך עיון, שהרי
פסוק זה עוסק באונאת ממון, כמפורש בהלכות מכירה,
שם]. (63) בהלכות מכירה, שם.

יב. הקונה⁶⁴ עבד מן העובד פוכבים סתם⁶⁵, ולא
רצה למול ולקבל מצות העבדים⁶⁶ - מגלגלין עמו
פל שנים עשר חדש, ואם לא רצה - חוזר ומוכרו
לעובד פוכבים או לחוצה לארץ⁶⁷. ואם התנה⁶⁸
העבד עליו תחלה שלא ימול - הרי זה מתר לקימו⁶⁹
פל זמן שירצה בגייתו, ומוכרו לעובד פוכבים או
לחוצה לארץ. וכן⁷⁰ עבד שמל וטבל לשם עבדות,
ואחר כך הפיל עצמו לגיסות⁷¹, ואין רבו יכול
להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני אומות העולם
- הרי זה מתר לו לטל דמיו מן העובד פוכבים⁷²,
וכותב ומעלה בערפאות⁷³ של עובדי פוכבים, מפני
שהוא פמציל מידם.

(64) יבמות מח: מימרא של רבי יהושע בן לוי וכתנא-קמא
בברייתא ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (65) שלא התנה עמו
העבד תחילה שלא ימול, ראה להלן. (66) שהעבד חייב
במצוות כנשים. (67) לפי שאסור לו לקיימו אצלו (פ"א
מהלכות מילה הלכה ו, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה
ט). והמכירה לגוי או לחוצה לארץ אין בה איסור, לפי
שעדיין לא מל ולא קיבל מצוות. (68) מימרא של רבין
בשם רבי אילעאי, שם. (69) "ובלבד שיקבל עליו שבע
מצוות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב - ואין מקבלין גר
תושב אלא בזמן שהיוכל נהוג" (פ"א מהלכות מילה, ופי"ד
מהלכות איסורי ביאה שם, ועיין סכף-משנה). (70) גיטין
מד. מימרא של רבי אמי. (71) חבורות של ליסטים.

קנסוהו להוציאו לחירות, אם אין כאן מכירה לחוצה לארץ
(מאירי שם). וכאן לא כתב רבינו שאם תפס העבד אין
מוציאין מידו, כמו שכתב למעלה בהלכה ד, לפי ששם יש
חסרון ממון. וכאן, שמכרו לישראל אין חסרון ממון ולא
מועילה התפיסה (ראה למעלה הערה כה, ועיין באור-
שמח).

ח. עבד⁴³ שניצא אחר רבו לסוריא, ומכרו שם - אבד
את זכותו⁴⁴. במה דברים אמורים? פשיטא רבו על
מנת שלא לחזר לארץ ישראל; אבל אם דעת רבו
לחזר, ויצא אחריו, ומכרו שם - יצא לחירות⁴⁶,
וכופין את הלוקח לשחררו.

(43) גיטין שם, ברייתא דרבי חייא. (44) לצאת לחירות עם
המכירה לחו"ל, אחרי שמדעתו יצא ושלא על-מנת לחזור,
ראה להלן. (45) כן בשקלא-וטריא שם. (46) מימרא של
רבי אבהו שם בשם רבי יוחנן.

ט. עבד⁴⁷ שאמר לעלות לארץ ישראל - כופין את
רבו לעלות עמו, או ימכר אותו למי שיעלהו
לשם⁴⁸. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ - אינו יכול
להוציא את עבדו, עד שירצה⁴⁹. ודין זה - בכל זמן,
אפילו בזמן הזה⁵⁰ שהארץ ביד עובדי פוכבים⁵¹.

(47) כתובות קי: במשנה: "הכל מעלין לארץ ישראל",
ואמרו בגמרא "הכל מעלין - לאתויי עבדים". ועיין רש"י
שם שפירש באופן אחר. (48) כן פירש רבינו את המילה
"מעלין": או הוא בעצמו יעלה או ימכרהו לאחר ויעלהו.
(49) שם אמרו שאפילו ברח מחו"ל לא"י אי-אפשר להוציאו
(ראה להלן הלכה י), וכל-שכן אם לא היה מעולם בחוצה
לארץ. (50) [כן נראה בגיטין מה. במעשה שעבד ברח
מחוצה לארץ, ופסקו בו הלכה למעשה שיצא לחירות,
ומעשה זה היה לפני רבי אמי, הרי שגם בזמן הזה נוהג דין
זה]. (51) כן כתב בפ"ה בהלכות מלכים הלכה יב: לעולם
ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה גויים - שכל
היוצא לחוץ-לארץ כאילו עובד עבודה-זרה, ועיין בפ"ג
מהלכות אישות הלכה יט.

י. עבד⁵² שפירח מחוצה לארץ לארץ - אין מחזירין
לו לעבדות. ועליו נאמר⁵³: לא תסגיר עבד אל
אדניו. ואומר⁵⁴ לרבו, שיתב לו גט שחרור, ויתב
לו שטר חוב בדמיו, עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם⁵⁵
לא רצה האדון לשחררו - מפקיעין בית דין שעבודו
מעליו וילך לו.

(52) גיטין שם. (53) כך דרש רבי אחי בר יאשיה, שם.
(54) כן אמר רבי אמי, שם. (55) כך פסק רבי אמי במעשה
שהיה, שם.

יא. עבד זה⁵⁶ שפירח לארץ - הרי הוא גר צדק⁵⁷.
והוסיף לו הפתוב אזהרה אחרת למי שמאנה אותו,
מפני⁵⁸ שהוא שפל רוח יותר מן הגר, וצוה עליו
הפתוב שנאמר: עמו ישב בקרבך באחד שעריך⁵⁹

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ד תשרי - ספר קנין - הלכות עבדים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במקום שיש לו לכפותו, גלה דעתו שהפקיע
שעבודו. מכאן אני אומר: שהמשחרר עבדו בכל
לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו
עליו שעבוד כלל, וישגמר בלבו לדבר זה - שאינו
יכול לחזור בו, וכופין אותו לכתב לו גט שחרורו,
אף על פי שעדיין לא כתב. אבל אם לזה¹⁰⁰ מעבדו,
או שעשהו אפטרופוס, או שהניח תפלין בפני רבו
או שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת בפני רבו
ולא מזה בו - לא יצא לחרות¹⁰¹.

86 שם לט: ומ. מימרא של רב אשי בשם רבי.
87 כלומר, עזר לו לישא אשה, כן הוא שם מ. (88 עבד
אסור בה, ולא היה האדון מכשיל את העבד באיסור, אם
לא שכוונתו עתה לשחררו. ואע"פ שעדיין מעוכב הוא גט
שחרורו, ועדיין אסור הוא בבת חורין עד שיקבל גט שחרורו
- בכל זאת קל יותר האיסור במעוכב גט שחרורו מבעבד
גמור (אור-שמח, וכן איתא במאירי). (89 שם, מימרא של
רבי יהושע בן לוי, לפי מה שפירשה רבה בר רב שילא.
90 שאין דרך העבדים להניח תפלין, שהרי מצות-עשה
שהזמן גרמא היא (רש"י 'תוספות' שם). [ולא אמרו כן
אלא בתפלין שבראש, שעליהם נאמר (דברים כח, י) "וראו
כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - "אלו
תפלין שבראש" (ברכות ו, א), אבל תפלין של יד דינם ככל
מצות-עשה שהזמן גרמא שאין העבד יוצא על ידן לחירות,
כמו שכתבו 'תוספות' שם]. (91 שם בברייתא נאמר
שאם קרא שלשה פסוקים בבית-הכנסת בפני רבו לא יצא
לחירות, אבל למד כן רבינו מדין תפלין, שכשם שבתפלין
חילקו בין הניח בעצמו לבין הניח לו רבו, כמו כן יש לחלק
בקריאה בין קרא בעצמו לבין אמר לו רבו לקרוא (כסף-
משנה). (92 שאין העולה לתורה בציבור קורא פחות
משלשה פסוקים (פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג).
93 שאין לקרוא עבדים כנענים לתורה (הגהות מיימוניות
הלכות תפלה שם, הלכה יז אות ט). (94 כלומר, גילה
דעתו בפעולה זו שהוא משחררו, כמו שכתב רבינו להלן.
והרי זה כאלו הפקירו, ועיין אור-שמח. (95 שם מ.
בסמיכות למימרת רבי לפי גירסת הרי"ף. (96 כלומר,
נדרים שחלים על העבד ושיכול הרב לכפותו על ביטולם.
97 פ"ב מהלכות נזירות הלכה יח. (98 לשון הפרה בעבד
אינה יעילה, כי רק הבעל והאב מפירים ולא האדון, אך יש
בזה גילוי דעת מצד האדון כי אינו רוצה לכפותו.
99 נזיר סב: במשנה: "היפר לעבדו, יצא לחרות ומשלים
נזירותו". ולראב"ד גירסא ושיטה אחרת. (100 גיטין מ.
101 כיון שהעבד עשה כן בעצמו, ולא הרב.

35 יח. ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה¹⁰². ואם
36 למדו - לא יצא לחרות¹⁰³.

102 מימרא של רבי יהושע בן לוי, במס' כתובות כח.
103 נלמד מהמבואר למעלה, שדווקא אם אמר לו רבו
לקרוא בספר תורה בפני ציבור יצא לחירות, אבל באופן
אחר - לא. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.

37 יט. הלוקח¹⁰⁴ עבד מן העובד פוככים, וקדם

72 אע"פ שבאופן אחר אסור למכור עבד לגוי. (73 בתי
דין. ואע"פ שבזה הוא מחשיבם (רש"י).

1 יג. המפקיר⁷⁴ עבדו - יצא לחרות, וצריך גט
2 שחרורו⁷⁵. ואם⁷⁶ מת האדון שהפקירו - היורש כותב
3 לו גט שחרורו.

74 שם לח: מימרא של רב חייה בר אבין בשם רב, ושם
לט. מימרא של עולא בשם רבי יוחנן. (75 וכופין את רבו
על כך, כדלהלן הלכה יד (מאירי לח: עמוד 163).
76 שם מ. כרבינא, שנפסקה הלכה כמותו, ולא כאמימר.

4 יד. עבד⁷⁷ שפירח מבית האסורין, אם נתנאש ממנו
5 רבו - יצא לחרות; וכופין⁷⁸ את רבו וכותב לו גט
6 שחרורו.

77 שם לח. מימרא של רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן,
וכהסתייגות שהוסיפו בשקלא-טריא לפי שיטת אביי.
78 כדי שיוכל לשאת ישראלית.

7 מז. עבד⁷⁹ שנשבע: אם נתנאש ממנו רבו ראשון -
8 קל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו, והרי הוא
9 שלו; ואם⁸⁰ פדהו לשם בן חורין - הרי זה בן
10 חורין. ואם לא נתנאש ממנו רבו ראשון - הפודה
11 אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו, וחוזר לרבו;
12 ואם פדהו לשם בן חורין - חוזר לרבו הראשון בלא
13 פלום.

79 גיטין לו: במשנה, כדעת תנא-קמא וכפירושו של רבא.
וכן כתב הרי"ף שם בשם גאון. (80 תוספתא גיטין פ"ג
(הוצאת צוקרמנדל פ"ד עמ' 327,6) כתנא-קמא ולא כרבן
שמעון בן גמליאל. ופירשוה הראשונים בשלא נתייאש
ממנו, ולפיכך חוזר הוא לרבו.

14 מז. עבד⁸¹ שעשאו רבו אפותיקי⁸² לבעל חובו,
15 ושחררו - הרי זה משחרר⁸³, וכופין⁸⁴ את בעל חובו
16 לשחררו⁸⁵. גם זה מפני תקון העולם, שלא יפגע בו
17 לאחר זמן ויאמר לו: עבדי אתה.

81 גיטין מ: במשנה. (82 לשון רבינו בפירוש המשניות:
"מילה מורכבת, פה תקנה", כלומר, שאין בעל החוב גובה
אלא ממנו. (83 מימרא של רבא (שם), שהשחרור מוציא
מידי שעבוד. (84 משנה, שם. (85 אבל המשחרר חייב
לשלם לבעל חוב, שהרי גרם לאבד ממנו (פ"ז מהלכות
חובל ומזיק הלכה יא).

18 יז. עבד⁸⁶ שהשיאו רבו⁸⁷ בת חורין⁸⁸, או שהניח⁸⁹
19 לו רבו תפלין בראשו⁹⁰, או שאמר לו רבו⁹¹ לקרות
20 שלשה פסוקין⁹² בספר תורה בפני צבור, וכן כל
21 פיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהן אלא בן
22 חורין⁹³ - יצא לחרות⁹⁴, וכופין⁹⁵ את רבו לכתב לו
23 גט שחרורו. וכן אם נדר נדר שפופין עליו את
24 העבדים⁹⁶, כמו שפארנו בגדרים⁹⁷, ואמר לו רבו:
25 מופר לך⁹⁸ - יצא לחרות⁹⁹; שפיין שלא כפה אותו

שזכה בו בקנין, רשאי לעשות בו כבממונו, ואפילו יהא זה לחובתו. ולפיכך אינו יכול למחות כשיגדיל, ועיין לחם-משנה. ומכיון שלא כיון לשחררו רשאי הוא להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). ואע"פ שהגר אינו נקנה בעבד עברי (למעלה פ"א הלכה ב) - משתעבד בו כפועל שכיר. (117) וצריך למולו לשם עבד, כבירושלמי הנ"ל. (118) [היינו, שכיון בטבילה זו גם לגירות וגם לשחרור, ראה למעלה הלכה יז, שכתב רבינו: "אני אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל - כופין אותו לכתוב לו גט שחרור", וכאן אינו צריך לכתוב שטר שחרור, מפני שאינו קנוי לו אלא למעשה ידיו, כל זמן שלא טבל, ראה להלן פ"ט הלכה ה בכסף-משנה, ועיין רשב"א ליבמות מה: ד"ה וקדם]. (119) כלומר, חוץ ממה שהוא גר, הרי הוא גם בן חורין, ואינו רשאי להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). וצריך למוהלו לשם בן חורין להשלמת גירותו, כמפורש בירושלמי הנ"ל.

8 **כא. גר¹²⁰ שְׁקִדְמוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו וְטָבְלוּ לְפָנָיו¹²¹**
9 **- קָנוּ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין.**

(120) [כלומר, גוי שעומד להתגייר]. ומקור הלכה זו ביבמות שם. (121) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "בפניו", וכגירסת הרי"ף שם, ראה למעלה בהלכה יט. ועיין לחם-משנה שהעיר שזהו מה שכתב רבינו למעלה בהלכה יט, ומה חידש בהלכה זו?

פָּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) כלל בו רבינו דין ישראל או גוי שבאו על שפחה כנענית, וקניין גוי בעבד, ושאסור לשחרר עבד כנעני ומותר לעבוד בו בפרך.

10 **א. וְיִשְׂרָאֵל² שָׁבָא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, אֵף עַל פִּי**
11 **שֶׁהִיא שִׁפְחָתוֹ³ - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר⁴; וְנִמְכָּר וְנִקְנָה, וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם, כְּשָׂאֵר**
13 **הָעֲבָדִים⁶.**

(2) קידושין סו: במשנה, כי ולד שפחה כמותה, משום שנאמר (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוני" (שם סח:). (3) כן מפורש במכילתא שם: "הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים" (כסף-משנה). (4) בכ"י תימן: "עבד כנעני". (5) כלומר, אין חוששין כלל שמה שחררה, ואם מת בלא בנים תתייבם אשתו לאחיו, כי הוא אינו בנו כלל, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות חליצה הלכה ד. ולא כדעת מקצת הגאונים שחששו ואסרו לה להתייבם (פ"י מהלכות גירושין הלכה יט) ועל-אחת-כמה שלא כדעת "יש מי שהורה" שוודאי שחררה (שם), ועיין לחם-משנה. (6) הכנענים.

14 **ב. אֶחָד הַקֹּנֶה עֶבֶד כְּנַעֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל, או מִן גֵּר**
15 **תּוֹשֵׁב, או מִן עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָנוּ,**
16 **או מֵאֶחָד מִשְׂאֵר הָאֲמוֹת⁷, יֵשׁ לוֹ לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ**
17 **לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר. וְכֵן**
18 **מוֹכֵר בְּנָיו וּבָנָתָיו; שְׁנָאֵמַר: מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחָתָם**

1 **הָעֶבֶד¹⁰⁵ וְטָבַל בְּפָנָיו רַבּוֹ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - יָצָא**
2 **לְחֵירוֹת¹⁰⁶; שְׁלֹא בְּפָנָיו רַבּוֹ - צָרִיךְ לְפָרֹשׁ¹⁰⁷.**
3 **לְפִיכָּה¹⁰⁸ צָרִיךְ רַבּוֹ לְתַקְפוֹ¹⁰⁹ בְּמֵים.**

(104) יבמות מה: מו. מימרא של רב חמא בר גוריא בשם רב, ובריייתא שם בענין בלוריא הגירות. וראה בסמוך. (105) שעשה מעשה וחשב בלבו לשם חירות, בלי שאמר מפורש בפיו. (106) לפי שלגוי לא היה בעבד קנין הגוף אלא למעשה ידיו (לקמן פ"ט הלכה ה), ואת זה הקנה לישראל. וטבילת העבד לשם חירות מפקיעה את השעבוד, שכשם שהקדש מפקיע מידי שעבוד בעל חוב, כן מפקעת קדושת ישראל את שעבודו (גמרא שם). [ואע"פ שטבילה בלי מילה אינה מכנסת אותו לכלל ישראל (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו) - כיון שהתחיל ונכנס קצת בדת יהודית (כעין זה כתב הרשב"א ביבמות עא. ד"ה אלא לאתויי, לענין מל ולא טבל) - יש בכוחה של התחלה זו להפקיע את השעבוד]. (107) מימרא של רבא שם, וכגירסת הרי"ף שם. (108) בכדי להקדים את העבד. (109) לתת עליו עול מלאכה בעת הטבילה כסמל השעבוד, שאז לא תועיל הכוונה והאמירה של העבד (רש"י שם ד"ה לתקפו).

4 **ב. וְיִשְׂרָאֵל¹¹⁰ שֶׁתִּקַּף¹¹¹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים קָטָן¹¹², או**
5 **מֵצֵא תִינוּק עוֹבֵד כּוֹכָבִים¹¹³, וְהִטְבִּילוּ¹¹⁴ לְשֵׁם גֵּר¹¹⁵**
6 **- הָרִי זֶה גֵּר¹¹⁶; לְשֵׁם עֶבֶד - הָרִי זֶה עֶבֶד¹¹⁷; לְשֵׁם**
7 **בֶּן חוֹרִין¹¹⁸ - הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין¹¹⁹.**

(110) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה א: "מצא וכו' תינוק מושלך, הטבילו לשום עבד את מוהלו לשום עבד, לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין" (אור-שמח). [וכל הלכה זו נעתקה במדרש הגדול על הפסוק בשמות יב, מח, וראה במכילתא דרשב"י שם הוצ' רי"ג אפשטיין]. (111) [תקיפה היא בעל-כרחו של הקטן, וראה להלן בתינוק]. (112) שאין לו הורים, כעין מצא תינוק דלהלן. [וזכה בו על-ידי תקיפתו זו כזוכה מן ההפקר (ראה להלן פ"ט הלכה ד). ועיין לעיל פ"ה הלכה א, שעבד קטן נקנה במשיכה כמו בהמה. ודקדק לכתוב "קטן", לפי שגדול זוכה בעצמו, ואינו הפקר]. (113) [בתינוק אינו זקוק לתקיפה, בעל כרחו, אלא זוכה בו כבכל מציאה אחרת]. (114) הפיסקא "והטבילו לשם גר הרי זה גר", אינה בירושלמי שם. (115) היינו, שכיון בטבילה זו שיהיה גר, ועדיין ישאר בעבדותו ("יקר תפארת' להרדב"ז). (116) כלומר, הועילה טבילה זו, שאם תבוא אחריה מילה, יהיה גר גמור (ראה במגיד-משנה בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה, שאם טבל קודם מילה - הרי זה גר). [ואע"פ שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית-דין (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ז) כיון שקנה אותו במשיכה או בחזקה הרי הוא שלו, ויכול לגיירו אפילו שלא על דעת בית-דין, בתנאי שיהיה הדבר לפני בית-דין ככל גירות (שם הלכה ו), ולפיכך, אע"פ שגר קטן שהטבילוהו על דעת בית-דין, יכול למחות כשהגדיל (כתובות יא. ופ"י מהלכות מלכים הלכה ג), מפני שכל תקפו של הבית-דין לא היה אלא מפני שזכות היא לו (כתובות שם, והלכות איסורי ביאה שם) - כאן,

1 אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ בְּאַרְצְכֶם. וְכָל אֶחָד מֵאֵלָיו
2 הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר.

7 שאינן כבושות תחת ידינו. [ובכ"י תימן, נוסף כאן: "וכן
גר תושב או הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או אחד משאר
האומות". ובספרים שלנו נשמטו הדברים על-ידי דילוג
מחמת טעות הדומות "משאר האומות" - "משאר האומות",
ולפי זה מפורש בדברי רבינו שאין הבדל בין קונה עבד מן
הגוי לבין גוי המוכר עצמו לעבד, וכדעת רב אחא (יבמות
שם) שלעולם אינו קונה גופו אלא אחרי טבילה, ולא כרב
אויא הסובר (שם) שגוי הנמכר לישראל - גופו קנוי מיד.
וראה להלן הלכה ה, ועיין בכסף-משנה שם ובלחם-משנה
כאן].

3 ג. אַחֲדָה מִן הָאֲמוֹת שָׂבָא עַל שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית שְׁלָנוּ
4 - הָרִי הֵבֵן עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁰; שְׁנָאֲמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ
5 בְּאַרְצְכֶם¹¹. אָבָל הָעֶבֶד שְׁלָנוּ שָׂבָא עַל אַחַת מִן
6 הָאֲמוֹת - אֵין הֵבֵן עֶבֶד; שְׁנָאֲמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ
7 בְּאַרְצְכֶם, וְעֶבֶד אֵין לוֹ יֵחַס¹².

8 יבמות עז: ברייתא שהובאה בסמיכות למימרא של רבי
יוחנן. (9) שטבלה לשם שפחות (פט"ו מהלכות איסורי
ביאה הלכה ו). (10) שייך לאדון השפחה. וראה במכילתא
דרשב"י פ' משפטים (שמות כא, ד) על הפסוק האשה
וילדיה: "כל בנים שיוולדת, בין ממנו (מן העבד עברי) בין
ממקום אחר - הרי אלו עבדים". וראה ב'תורה שלמה' שם
לסימן צג. (11) וגומר "והיו לכם לאחוזת", כלומר
לעבדים. רוצה לומר, שאם אחד מבני התושבים הולידו
משפחה שלכם, הרי הוולד עבד כנעני שלכם. (12) ואין
זה "אשר הולידו". וכן מפורש ביבמות סב. הכל מודים
בעבד שאין לו חיים (=יחס). אבל הגוי יש לו יחס (שם).
וכן פסק רבינו בפט"ו מהלכות אישות הלכה ו. וכעצם
הלכה זו, כתב רבינו גם בהלכות איסורי ביאה שם, שהבא
מן העבד הרי הוא כאמו, והבא מן השפחה הרי הוא עבד.
ואין לזה קשר עם מה שאמרו בקידושין סז: "באומות הלך
אחר הזכר", ופסק כן רבינו בהלכות איסורי ביאה פרק יב
הלכה כא: ש"גר עמוני שנשא מצרית - הוולד עמוני. וגר
מצרי שנשא עמונית - הוולד מצרי", ו"זה הכלל - באומות
הלך אחר הזכר" - שכל זה אינו אלא בגויים שיש להם יחס,
אבל בעבד שאין לו יחס - הלך אחר הנקבה, ועיין
לחם-משנה.

8 ד. מִלֶּךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹³ שֶׁעָשָׂה מִלְחָמָה, וְהָבִיא
9 שְׁבִיָּהּ וּמִכְרָהּ; וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שִׁירָצָה, שִׁילָף
10 וַיִּגְנֹב מֵאִמָּה שֶׁהִיא עוֹשָׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה, שִׁיבִיא
11 וַיִּמְכֹּר לְעַצְמוֹ; וְכֵן אִם הָיוּ דִּינֵי, שָׁכַל מִי שְׂלָא יִתֵּן
12 הַמָּס - יִמָּכֵר, אוֹ מִי שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכָךְ אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה
13 - יִמָּכֵר; הָרִי דִּינֵי דִין, וְעֶבֶד הַנִּלְקָח בְּדִינֵין אֵלֹו -
14 הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר.

8 ד. מִלֶּךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹³ שֶׁעָשָׂה מִלְחָמָה, וְהָבִיא

9 שְׁבִיָּהּ וּמִכְרָהּ; וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שִׁירָצָה, שִׁילָף
10 וַיִּגְנֹב מֵאִמָּה שֶׁהִיא עוֹשָׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה, שִׁיבִיא
11 וַיִּמְכֹּר לְעַצְמוֹ; וְכֵן אִם הָיוּ דִּינֵי, שָׁכַל מִי שְׂלָא יִתֵּן
12 הַמָּס - יִמָּכֵר, אוֹ מִי שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכָךְ אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה
13 - יִמָּכֵר; הָרִי דִּינֵי דִין, וְעֶבֶד הַנִּלְקָח בְּדִינֵין אֵלֹו -
14 הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר.

13 יבמות מה: ומו.

15 ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁקָּנָה עוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְעִבְדוֹת - לֹא

16 בבא-מציעא עא. בברייתא, וכתנא-קמא, שאינה יכולה
לקנות לא עבריים ולא כנעניים, בניגוד לדעת רשב"ג,
שמתיר לה לקנות עבדים כנעניים, וראה למעלה פ"א הלכה
ב. (17) כן כתב רבינו בפרק כב מהלכות אסורי ביאה
הלכה טז, וכן נראה בגמרא שם שחשבו לפרש הברייתא
הנ"ל בעבדים עבריים, והרי שם נזכרו גם שפחות, וכידוע,
אין שפחה עבריה נמכרת אלא בהיותה קטנה (ראה למעלה
פ"ד הלכה א), ואם כן הוא-הדין שעבדים הנזכרים שם הם
קטנים (הגר"א ביו"ד סימן רסז ס"ק מה) ועוד, שהרי אלמנה
אסורה לגדל כלב מפני החשד (בבא-מציעא שם), ועבד קטן
אינו פחות חשוד לענין זה מכלב (הגר"א באה"ע סימן כב
ס"ק כה). (18) כן בגמרא שם: "אשה לאו אורח ארעא".
(19) שבפחות מבן תשע - אינו ראוי לביאה (פ"א מהלכות
אישות הלכה ג). ומכיון שאין כאן אלא חששא בלבד, לא
החמירו לחשוש שמא יגדל ויבואו לידי עבירה (כסף-
משנה), ויש מחמירים בזה (טור'). (20) תיבת "וכן" אינה
נוחה. שנראה שאין לה קשר עם מה שלמעלה (כסף-משנה.
וראה להלן הערה כב). (21) גיטין לח. מימרא של רב
יהודה בשם שמואל. (22) למעלה פרק ה הלכות א-ג.
(23) כל הפיסקא הזאת תמוהה: הרי שחרורו, ולמה צריך
לכופו? ואם מדובר כשהפקירו, שזקוק הוא עוד לשחרור
וכופין אותו על כך (למעלה פרק ח הלכה יג הערה עד) -
מי הכריחו לדבר על הפקר ולא על שחרור ממש? ואמנם
בכ"י בריטיש מוזיאום, חסרה כל הפיסקא הזו, ובכ"י
אוקספורד חסרות המלים "וכופין אותו לכתוב גט שחרור".
ונראה שפיסקא זו שייכת למעלה בענין "האשה קונה
שפחות ואינה קונה עבדים". ונשמטה שם ונכנסה בטעות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 וְתַבְשִׁיל שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין³⁵, וּמִקְדִּימִין מְזֹזִין הַבְּהֵמוֹת
18 וְהָעֲבָדִים³⁶ לְסַעֲדַת עֲצָמָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: כְּעִינִי
19 עֲבָדִים אֶל יָד אֲדוֹנֵיהֶם, כְּעִינִי שִׁפְחָה אֶל יָד גְּבֻרָתָהּ.
20 וְכֵן³⁷ לֹא יִבְזֶהוּ בֵּיד, וְלֹא בְּדָבָרִים; לְעֲבָדוֹת מִסֵּרָן
21 הַקְּתוּב, לֹא לְבוֹשָׁה. וְלֹא יִרְבֶּה עָלָיו צָעָקָה וְכַעַס,
22 אֲלֵא יִדְבֹר עִמּוֹ בְּנֶחֱת וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְכֵן מִפְּרֹשׁ
23 בְּדָרְכֵי אֵיזֵב הַטּוֹבִים שֶׁהִשְׁתַּבַּח בָּהֶן: אִם אֲמַאֵס
24 מִשְׁפָּט עֲבָדֵי וְאֲמַתִּי בְּרָכָם עִמָּדִי. הֲלֵא בִּבְטָן עֲשֵׂנִי
25 עֲשָׂהוּ, וְיִכְוֹנְנוּ בְּרַחֵם אֶחָד. וְאִין³⁸ הָאֲכֻזְרִיּוֹת וְהַעֲזוֹת
26 מִצִּוְיָה אֲלֵא בְּעוֹבְדֵי פוֹכְכִים עוֹבְדֵי עֲבֻדָּה זָרָה;
27 אֲבָל זִרְעוּ שֶׁל אֲבֵרָהֶם אֲבִינוּ, וְהֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁפִּיעַ
28 לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אוֹתָם
29 בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים - רַחֲמָנִים הֵם עַל הַכֹּל.
30 וְכֵן בְּמִדּוּתָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁצִּוְנוּ לְהַדְמוֹת
31 בָּהֶם³⁹, הוּא אוֹמֵר: וְרַחֲמֵנוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו⁴⁰. וְכָל
32 הַמִּרְחָם⁴¹ - מִרַחֲמִין עָלָיו; שְׁאֵאֵמֵר: וְנִתֵּן לָךְ רַחֲמִים
33 וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבָּה⁴².

34 ראה למעלה פ"א הלכה ו, מה היא עבודת פוך. וכתב
בכסף-משנה שכן משמע, שמותר לעבוד בפרך בעבד כנעני,
מזה שלא הזהירה התורה על עבודת פוך אלא בעבד עברי.
[וכן מפורש בספרא (בהר פרשה ז הלכה ב-ג): "לא תרדה
בו בפרך, שלא תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך,
הציץ לי את הכוס וכו' עדור תחת הגפן וכו'". שמא תאמרו
הואיל ואסרת לנו את כל אלו, במה נשתמש? תלמוד-לומר
"ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים".]
35 בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ד): "רבי יוחנן אכל
קופד (=בשר) ויהיב לעבדיה (=ונתן לעבד כנעני שלו),
שתי חמרא (=שתה יין) ויהיב לעבדיה, וקרי אנפשיה הלא
בבטן עושני עשהו - הבא במידת רחמים". 36 בברכות
מ. "אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן
מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר
ואכלת ושבעת". ואע"פ שעבדים לא נזכרו שם - למד כן
רבינו מן הסברא, והסתמך על הפסוק בתהלים שהביא.
37 נדה מז. מימרא של שמואל. 38 ביצה לב: מימרא
של שבתאי בר מרינוס: "כל המרחם על הבריות, בידוע
שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם וכו'
בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". 39 לפי הכלל
הידוע: מה הוא רחום, אף אתה רחום וכו' (שבת קלג:
ופ"א מהלכות דיעות הלכה ו). 40 [ראה בבבא-מציא
פה. שפסוק זה מדבר גם בבעלי-חיים]. 41 שבת קנא:
ברייתא בשם רבי גמליאל ברבי. 42 ולא הביא רבינו את
הצד השלישי של הברייא: "וכל שאינו מרחם וכו'" כדי
לסיים בדבר טוב.

סליקו להו הלכות עבדים

נגמר ספר שנים עשר, והוא ספר קנין.

ומנין פרקים של ספר זה שבאים וחסמשה: הלכות
מכירה - שלשים פרקים. הלכות זכייה ומתנה -
שנים עשר פרקים. הלכות שכנים - ארבעה עשר

כאן שלא במקומה (אלא שיש להגיה בה "וכופין אותה").
שכיון שיש חשד, כופים אותה לשחררה, כשם שכופין
בשפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, דלהלן (דלא כדעת
ה'חינוך' (סוף מצוה שמז) שאסור לה לשחרר עיי"ש). ולפי
זה מיושבת תיבת "וכן" (ראה למעלה הערה יט) שכשם
שהתירו וכפו לשחרר בשפחה שיש בה חשד, כן התירו גם
בכל דבר מצוה, וכמו כן בשפחה דלהלן]. 24 [צ"ל כבכל
הדרכים]. 25 [למעלה פרק ח הלכה א והלכה ו, בדין
המוכר עבדו לגוי או לחוצה-לארץ שכופין לשחררו].
26 ברכות מז: וגיטין לח: "מעשה ברבי אליעזר שנכנס
לביית-הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו
לעשרה", וראה ברא"ש לברכות פ"ז סימן כ. 27 ציין
רבינו מצוה זו כמו שמבואר שם שלא התירו אלא משום
מצוה דרבים. ראה לחם-משנה. 28 תמהו בזה כמה
ראשונים, איך יתכן שמצוה דרבנן תדחה מצוה-עשה מן
התורה? ויש שכתבו, שכל האיסור לשחרר עבד כנעני אינו
אלא אם עושה כן לטובת העבד, ונגעו בזה משום "לא
תחנם" שאסור לתת לו מתנת חנם, אבל אם עושה כן
לצורך עצמו, כגון שצריך לו לצירוף מנין, אין בזה שום
איסור (הר"ן בגיטין שם). 29 גיטין לח. כרבינא ולא
כאביי. וראה למעלה פרק ז הלכה ז.

1 ז. יכול³⁰ הרב לומר לעבדו פנעני: עשה עמי ואיני
2 זנף, אלא ילף וישאל על הפתחים ויתפנס מן
3 הצדקה; וישאל מציין להחיות העבדים
4 שפיניהם³¹. במה דברים אמורים? בעבדיו; שאין
5 בית דין נזקקין לגדולים לשמור ממונם, ואם לא
6 יאכיל לעבדיו וישקם פראוי - הם יכרחו או ימותו,
7 ואדם חס על ממונו עצמו יתר מפל אדם. אבל
8 עבדים שהכניסה לו אשתו בתורת נכסי מלוג - חייב
9 במזונותיהן³², שעל מנת פן הכניס אותם; שאם לא
10 יזון אותם - ימותו ויכרחו, והרי אינו חייב
11 באחריותן³³.

30 שם יא: במשנה ושם יב: במסקנת הגמרא. 31 שם
יב. "מי שמרחם על בני חורין, מרחם על העבדים", וראה
ברש"י שם. 32 כן מפורש בבראשית-רבה פרשה מה:
"ולה שפחה מצרית, שפחת מלוג היתה, והיה חייב
במזונותיה" (אור-שמח). ויתכן כי דין עבדי מלוג, שהכניסה
לו האשה, כדין האשה עצמה, שכשם שלאשה אין הבעל
יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך (פי"ב מהלכות
אישות הלכה ד), כך אינו יכול לומר כן לעבדי מלוג, ועיין
ראב"ד ומגיד-משנה. 33 אבל בעבדים מנכסי צאן ברזל
שחייב באחריותם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א) - אין
הדין כן.

12 ח. מתר לעבד בעבד פנעני בפרך³⁴. ואף על פי
13 שהדין פך, מדת חסידות ודרכי חכמה, שיהיה אדם
14 רחמן ורודף צדק, ולא יכביד עלו על עבדו, ולא
15 יצר לו, ויאכילהו וישקהו מפל מאכל ומפל משתה.
16 חכמים הראשונים היו נותנים לעבד מפל תבשיל

פרק ראשון

(1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות השמירה המוטלת עליהם.

א. ארבעה שומרים נאמרו בתורה², ושלושה דינים יש להם³. ואלו הן הארבעה שומרים: שומר חנם⁴, והשואל⁵, ונושא שכר⁶, והשוכר⁷.

(2) שמות כב, ויד. (3) ששנים מהם - נושא שכר והשוכר - דין אחד להם (בבא מציעא צג). כמבואר בסמוך הלכה ב. (4) שקיבל עליו לשמור בחינם (שם כב, וזח. בסמוך בהלכה ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חנם נאמרה). (5) שם יגיד. (6) שומר שקיבל עליו לשמור בשכר (שם ט"ב. בהלכה ב יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה). (7) שם יד.

ב. ואלו הן שלושה דינים שלהן: שומר חנם, שנגנב הפקדון ממנו או אבד, ואין צריך לומר אם נאנס הפקדון אנס גדול⁸, כגון שהיתה בהמה ומתה או נשפית - הרי זה נשבע ששומר בדרך השומרים⁹, ופטור¹⁰; שגנאמר: ונגנב מבית האיש וגו', ונקרב בעל הבית אל האלהים¹¹. השואל - משלם הכל, בין שאבד הדבר השואל או נגנב בין שארעו אנס גדול מזה¹², כגון שמתה בהמה השואל או נשפיה או נשפיה; שפקד פתוב בשואל: ונשפר או מת, בעליו אין עמו שלם ושלם¹³. נושא שכר או השוכר - שניהם דין אחד יש להן¹⁴: אם נגנב או אבד הדבר השוכר או שנטל שכר על שמירתו - הרי אלו משלמים¹⁵; ואם ארעו אנס גדול מזה, כגון שהיתה בהמה ומתה או נשפיה או נשפיה או נטרפה - הרי אלו נשבעין שגנאנסה, ופטורין¹⁶. שגנאמר: ומת או נשפר או נשפיה אין ראיה, שבויעת יי וגו', ובתיב: אם נגנב יגנב מעמו, ושלם לבעליו וגו'¹⁷. נמצאת אומר¹⁸: שומר חנם - נשבע על הכל. והשואל - משלם את הכל, חוץ מן המתה בשעת מלאכה, כמו שיתבאר¹⁹. נושא שכר והשוכר - משלמין את האבדה ואת הגנבה, ונשבעין על האנסין הגדולים, כגון שבויה ושבויה ומתה וטרפה, או שאבד הדבר בספינה שטבעה בים²⁰, או נלקח בלסטים מזין²¹, וכל פיוצא באלו משאר אנסין הגדולים²².

(8) גמור. (9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חנם שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפוטר אותו (בבא מציעא ו). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (10) מלשלם (שבויעת מד:). (11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:). שאלוהים - זה בית דין, וקריבה זו לשבויה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חנם הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:)] ממה שחייבה התורה בפרשה

1 פרקים. הלכות שלוחין ושתפין - עשרה פרקים.
2 הלכות עבדים - תשעה פרקים. ומנין פרקים של
3 ספר זה שבעים וחמשה: הלכות מכירה - שלשים
4 פרקים. הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר פרקים.
5 הלכות שכנים - ארבעה עשר פרקים. הלכות
6 שלוחין ושתפין - עשרה פרקים. הלכות עבדים -
7 תשעה פרקים. ומנין פרקים של ספר זה שבעים
8 וחמשה: הלכות מכירה - שלשים פרקים. הלכות
9 זכיה ומתנה - שנים עשר פרקים. הלכות שכנים -
10 ארבעה עשר פרקים. הלכות שלוחין ושתפין -
11 עשרה פרקים. הלכות עבדים - תשעה פרקים.
12 ומנין פרקים של ספר זה שבעים וחמשה: הלכות
13 מכירה - שלשים פרקים. הלכות זכיה ומתנה -
14 שנים עשר פרקים. הלכות שכנים - ארבעה עשר
15 פרקים. הלכות שלוחין ושתפין - עשרה פרקים.
16 הלכות עבדים - תשעה פרקים. ומנין פרקים של
17 ספר זה שבעים וחמשה: הלכות מכירה - שלשים
18 פרקים. הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר פרקים.
19 הלכות שכנים - ארבעה עשר פרקים. הלכות
20 שלוחין ושתפין - עשרה פרקים. הלכות עבדים -
21 תשעה פרקים.

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ו

אודף בישר ללב, בלמדי משפטי צדק

ספר שלשה עשר

והוא ספר משפטים

הלכותיו חמש. וזהו סידורן:

א. הלכות שכירות. ב. הלכות שאלה ופקדון. ג.
28 הלכות מלוה ולוה. ד. הלכות טוען ונטען. ה.
29 הלכות נחלות.

הלכות שכירות

31 יש בכללן שבע מצות. שלש מצות עשה, וארבע
32 מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) דין שכיר
33 ושומר שכר. (ב) לתן שכר שכיר ביומו². (ג) שלא
34 יאחר שכר שכיר אחר זמנו³. (ד) שישלם⁴ השכיר
35 מן המחפר שעושה בו⁵. (ה) שלא יאכל השכיר מן
36 המחפר בשעת מלאכה⁶. (ו) שלא יוליף השכיר בידו
37 יתר על מה שישלם⁷. (ז) שלא יחסם שור בדישו.
38 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

(1) שנצטוונו לזון (שמות כב, ט). (2) דברים כד, טו.
(3) שם. (4) שירשה בעל הבית לשכיר לאכול (שם כג,
כ"ד). (5) ונגמרה מלאכתו. (6) ולא נגמרה מלאכתו
[בכתב"ד תימן הנוסחא: "שלא בשעת גמר מלאכה"].

פֶּטוּר מִכְּלוּם.²⁶ אָפְלוּ פֶּשַׁע²⁷ בְּדָבָר שֶׁשָּׁמַר וְאָבַד
מִחֲמַת הַפְּשִׁיעָה - הֲרִי זֶה פֶּטוּר. שְׁנֵאֲמַר²⁸: אִם
בְּעָלָיו עֲמָו לֹא יִשְׁלַם, אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ.
בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁשָּׁאֵל הַבְּעָלִים אוֹ שָׂכָרָן
בְּעַת שְׁנִטְלָה הַחֶפֶץ, אִף עַל פִּי שְׂאִין הַבְּעָלִים שֶׁם
עֲמָו בְּעַת הַגְּנִיבָה וְהָאֲבִידָה אוֹ בְּעַת שְׁנֵאֲנָס. אָבַל נִטְלָה
הַחֶפֶץ וְנִעְשָׂה עָלָיו שׁוּמַר תְּחִלָּה, וְאַחֵר כִּף שָׂכִיר
הַבְּעָלִים אוֹ שְׂאִין, אִף עַל פִּי שְׂהִי הַבְּעָלִים עֲזָמִין
שֶׁם בְּעַת שְׁנֵאֲנָס הַדָּבָר הַשְּׁמֹר - הֲרִי זֶה מִשְׁלָם;
שְׁנֵאֲמַר: בְּעָלָיו אֵין עֲמָו שְׁלָם יִשְׁלַם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
לְמַדוֹ²⁹: הִיא עֲמָו בְּשַׁעַת הַשְּׂאֵלָה, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
בְּעַת הַגְּנִיבָה וְהַמִּיתָה - פֶּטוּר; לֹא הִיא עֲמָו בְּשַׁעַת
הַשְּׂאֵלָה, אִף עַל פִּי שְׂהִיָּה עֲמָו בְּעַת הַמִּיתָה אוֹ
הַשְּׂבִיָּה - חֵיב. וְהוּא הָדִין לְשֹׂאֵר הַשְּׁוֹמְרִין³⁰, שֶׁפֶלֶן
בְּבְעָלִים פֶּטוּרִין. אָפְלוּ פֶּשִׁיעָה בְּבְעָלִים - פֶּטוּר³¹.

23) דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם
(צה.) למדו שהוא הדין בשומרים. (24) בעל החפץ
שהופקד או השואל. (25) לאו דוקא לעשות באותה עבודה
עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם לעשות איזו שהיא מלאכה
אחרת אצל השואל או השוכר (ברייתא שם צה.).
(26) מלשוננו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה
למעלה הלכה ב) ואפילו משבועת שאינו ברשותו. ובקצות
החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה
מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב
בשבועה ובירושלמי שבועות פרק ה נחלקו אמוראים בדבר.
אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק
שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו.
(27) מחלוקת רב אחא ורבינא שם. ופסק רבינו לקולא
לנחבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות
כאן). (28) בשואל. (29) כלומר, דין זה אינו מפורש
בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך
מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין
עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא
בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד
אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה
עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם
חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת
מהם - או בשעת שאלה או בשעת האונס - ולא פירשה
תורה איזו פוטרת ואיזו אינה פוטרת. ומסתבר, ששעת
שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס
והטיפול בפרה וזמנותיה. (30) שומר חנים, שומר שכר
והשוכר. ולמדו זה (שם צה.) משואל שכתוב בו "וכי ישאל"
בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה,
ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר
השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור - כן שאר השומרים
בבעלים פטורים. (31) בכל השומרים כמו בשואל.

זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטרנו מלשלם,
ובפרשה שנייה (שם ט"ב) חייבה התורה בתשלומים על
גניבה ואבידה, ומסתבר ששומר חנים - שאין לו כל הנאה
משמירתו - הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה
המחייבת לשלם בגניבה ואבידה - בשומר שכן.
(12) מגניבה ואבידה. (13) לא נתפרש בתורה שהשואל
חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה.) מקל וחומר
משומר שכן - שפטור משבועה ומתה וחייב בגניבה ואבידה
(כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשבועה ומתה, אינו דין
(לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר
שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב
וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה
שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף
על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה שקדמה לה.
(14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר - שלא פורש דין
שמירתו בתורה - דינו כשומר שכר. מפני ששניהם נהנים
במה שהפיקדון נמצא ברשותם - השומר שכר מקבל שכר
בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכו - לפיכך דינם
שווה. (15) שהשומר שכר חייב באחריות על כל מאורע
שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה - והרי
הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמרו כל
היום. (16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו
ואפילו אונס שבויה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא
הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה.
(17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה
בתורה למדוהו חז"ל (שם צד:) בקל וחומר מגניבה: מה
גניבה שקרובה לאונס - משלם, אבידה שקרובה לפשיעה
לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון
בשמירה, מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו
כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו
למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על
האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר
בגניבה ואבידה - בשומר שכר נאמרה]. (18) ממה שאמרנו
אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג
פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו:
ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חנים, שאין תועלת
בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד - הוא פטור מן
הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל
שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב
בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל נושא
שכר והשוכר - כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל
הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם,
מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר
והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא
שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למונעם, והם
שבירה ושבויה ומתה, הם מכיס בעל הממון. (19) בפרק
א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (20) בבא מציעא כט:
(21) שם, וצג: (22) שהצלתם כרוכה בסכנה.

ד. כָּל שׁוּמַר שֶׁשָּׁשַׁע בְּתַחֲלָתוֹ, אִף עַל פִּי שְׁנֵאֲנָס
בְּסוּפּוֹ - חֵיב, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר³². וְאֵין הַשְּׁוֹאֵל רִשְׁאִי
לְהַשְׂאִיל³³. אָפְלוּ שְׂאֵל סֶפֶר תּוֹרָה, שֶׁפֶלֶן שְׁקוּרָא בּוֹ

1 ג. הַמִּפְקִיד²³ אֶצֶל חֲבֵירוֹ, בֵּין בְּחֻנָּם בֵּין בְּשָׂכְרָא, או
2 הַשְּׂאִילוֹ אוֹ הַשְּׂבִיָּה, אִם שְׂאֵל הַשְּׁוֹמַר אֶת
3 הַבְּעָלִים²⁴ עִם הַדָּבָר שֶׁלָּהּ אוֹ שְׂכָרָן - הֲרִי הַשְּׁוֹמַר

1 עוֹשֶׂה מְצוּה - לֹא יִשְׁאַלְנוּ לְאַחֲרָה³⁴. וְכֵן אֵין הַשּׁוֹכֵר
2 רִשְׁאֵי לְהַשְׁכִּיר. אֶפְלוּ הַשְּׁכִירִי סִפֵּר תּוֹרָה - לֹא
3 יִשְׁכְּרֵנוּ לְאַחֲרָה³⁵. שֶׁהָרִי זֶה אֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי
4 שִׁיחֶיהָ פְּקֻדוֹנִי בִיד אַחֲרָה³⁶. עֶבֶר הַשּׁוֹמֵר³⁷ וּמָסֵר
5 לְשׁוֹמֵר שְׁנִי: אִם יֵשׁ עֲדִים שְׁשֻׁמְרָה הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי
6 כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱמַר³⁸ - פֶּטוּר הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן,
7 שֶׁהָרִי יֵשׁ עֲדִים שְׁנֶאֱמַר; וְאִם אֵין שָׁם עֲדִים³⁹ - חֵיב
8 הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן לְשַׁלֵּם לְבַעְלֵים, מִפְּנֵי שְׁמָסֵר
9 לְשׁוֹמֵר אַחֵר, וַיַּעֲשֶׂה הוּא⁴⁰ דִּין עִם הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי⁴¹.
10 אֶפְלוּ הִיָּה הָרִאשׁוֹן שׁוֹמֵר חֲנָם, וּמָסֵר לְשׁוֹמֵר שְׁכָר⁴².
11 - חֵיב; שֶׁהָרִי יֵשׁ לְבַעַל הַחֶפֶץ לֹמַר לוֹ: אִתָּה נֶאֱמַן
12 אֶצְלִי לְהַשְׁבֵּעַ, וְזֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן⁴³. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה
13 דֶּרֶךְ הַבְּעָלִים לְהַפְקִיד תְּמִיד⁴⁴ דָּבָר זֶה⁴⁵ אֶצְלֵי הַשּׁוֹמֵר
14 הַשְּׁנִי - הָרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן פֶּטוּר מִלְּשַׁלֵּם;
15 שֶׁהָרִי הוּא אֹמֵר לְבַעְלֵים: זֶה הַדָּבָר שֶׁהַפְקַדְתָּם
16 אֶצְלִי אוֹ הַשְּׁאֵלְתָם, אִמְעֵשׂ⁴⁶ הֵייתָם מִפְּקִידִין אוֹתוֹ
17 אֶצְלֵי זֶה שֶׁהַפְקַדְתִּי אֵינִי⁴⁷ אֶצְלוֹ⁴⁸. וְהוּא⁴⁹ שְׁלֹא יִמְעַט
18 שְׁמִירָתוֹ. כִּי־צַד יִמְעַט שְׁמִירָתוֹ⁵⁰? כִּגוֹן שֶׁהִיָּה מִפְּקִיד
19 אֶצְלוֹ בְּשִׁכָּר⁵¹, וְהַפְקִידוֹ אֶצְלֵי אוֹתוֹ הַשְּׁנִי בְּחֶנֶם; אוֹ
20 שֶׁהִיָּה שְׁאוּל אֶצְלוֹ, וְהַפְקִידוֹ אֶצְלֵי אוֹתוֹ הַשְּׁנִי
21 בְּשִׁכָּר. הוּאֵל יִמְעַט שְׁמִירָתוֹ⁵² - פּוֹשֵׁעַ הוּא
22 וּמְשַׁלֵּם⁵³. אִף עַל פִּי שְׁשֻׁאֵל אוֹ שְׁשִׁכָּר בְּבַעְלִים⁵⁴ -
23 הָרִי הוּא הוֹצִיא הַדָּבָר הַשְּׁמוּר מִיָּדוֹ לְיַד שׁוֹמֵר
24 אַחֲרָה⁵⁵.

(32) בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג.
(33) תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל
רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה
שמפקדים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נותן
לו בעל הבית רשות". ודין זה מנמק רבינו בסמוך, מפני
שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד
אחר. (34) ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתיעביד
מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה
מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי
אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש
בו (גמרא שם כט:). (35) שם. (36) גיטין כט. (37) על
רצון הבעלים. (38) ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה
שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך)
שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא
מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה
פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר
לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב
לשלם (לחם משנה). (39) ויש כאן חיוב שבועה.
(40) השומר הראשון. (41) משביעו שבועת השומרים.
(42) והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה
יותר מעולה משמירת שומר חנם. (43) בשבועה. כדברי
רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להישבע, שהרי
אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם
לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה

נשבע ופטור (מגיד משנה). (44) לעיתים קרובות.
(45) כערכו של פיקדון זה. (46) לאו דוקא "אמש" והכוונה
- לפני זמן קצר. (47) כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו
ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה
בן-לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה
חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון
יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד
אצלו (כסף משנה). (48) ויישבע השני ויפטור (רי"ף שם).
(49) מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל
השני פטור הראשון. (50) ויהא הראשון חייב, אפילו
שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו. (51) בתורת
שכירות, ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה
ואבידה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן כט).
(52) והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכר
שרוצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. וכן אם
מסרו לשואל גילה דעתו שרוצה בשמירת שואל שהיא יותר
מעולה משמירת שוכר. (53) אפילו אם השני טוען שאירע
אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכר
שמסר לשומר חנם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר
לשוכר ונשבע על זה - אין שבועתו פוטרת את הראשון
מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי
כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה,
שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו
מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא מיעט בשמירתו.
ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה
המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני, דיני השמירה
שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני
שומרו של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני
בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא
נעשה השני כשומרו של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו
מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשיעה מצד
הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני
בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). (54) ואמרנו
למעלה בהלכה ג, שפשיעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה
אותו מכל תשלום שהוא. (55) ופשיעה בבעלים פוטרת רק
מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו
לו ביחד עם הבהמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות
השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על
האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר
בשואל שמסר לשומר שכר, מפני ששומר שכר אסור לו
להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא
מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו
(נתיבות המשפט שם סעיף קטן כט. ובהתאם לביאורו זה
הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום
"שומר שכר"). ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה
מיעוט בשמירתו, מפני ששמירה בבעלים פוטרת רק מן
התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות
המשפט שם סעיף קטן ל).

ה. וְאִם הִבִּיא הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי הָרִאשִׁי שְׁיִפְטוֹר בָּהּ
שׁוֹמֵר רִאשׁוֹן פְּדִין שְׁמִירָתוֹ - הָרִי זֶה פֶּטוּר⁵⁶.
כִּי־צַד? שׁוֹמֵר שְׁכָר שֶׁנָּתַן הִבְהֵמָה הַשְּׁמוּרָה אֶצְלוֹ

64) בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. 65) שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיכך זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). 66) ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח.

פרק שני

1) יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא במטלטלין, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתיקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד, ודין שומר שטען החזרות, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ.

- א. שלשה דינין האמורין בתורה בארבעה 16
- השומרים, אינן אלא במטלטלין של ישראל ושל 17
- הדייט. שנאמר: כסף או כלים וכל בהמה - יצאו 18
- קרקעות. ויצאו העבדים, שהקשו לקרקעות. ויצאו 19
- השטרות, שאין גופן ממוץ. ויצאו הקדשות, 20
- שנאמר: כי יתן איש אל רעהו. ויצאו נכסי עובדי 21
- פוכבים. מכאן אמרו חכמים: העבדים והשטרות 22
- והקרקעות וההקדשות - שומר חנם שלהן אינו 23
- נשבע, ונושא שכן או שוכר אינו משלם. ואם 24
- קנו מידו - חייב באחריותו. 25

2) שנתבאר בפרק א. 3) נתמעט. 4) שאינם דבר המיטלטל ככסף וכלים. 5) שכתוב בהם "והתנחלתם אותם לרשת אחוזה" (ויקרא כה, מו) - הוקשו לאחוזה. 6) שאינם אלא לראיה (הוכחה) למה שכתוב בהם, וכשנדע בירור הראיה - לא יהיה לשטר ערך, שאין לגופו שווי ממון ככסף וכלים. בבבא מציעא נז: למדו כל זה במידת כלל פרט וכלל (אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן): "כי יתן איש אל רעהו" - כלל (משמע - כל דבר שהוא), "כסף או כלים" - פרט (משמע כסף או כלים בלבד), "לשומר" - חזר וכלל (משמע - כל דבר שאפשר לשמרו), כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. פירוש, התורה התכוונה לכל דבר הדומה לדברים שזכרו בפרט, היינו דבר המיטלטל ממקום למקום וגופו ממון. 7) והקדש - אינו רעהו (שם). 8) שאינן בכלל "רעהו" (מכילתא משפטים). 9) שם נו. במשנה. 10) אמנם הוזכרו במשנה רק שומר חנם ושומר שכר, אבל הוא-הדין לשוכר ושואל. השוכר נתבאר בפרק א, ה' ב, שדינו כשומר שכר, והשואל הוקש דינו לדיני שומר חנם ושומר שכר הכתובים בפרשה הסמוכה לו, במה שכתוב בו: "וכי ישאל" בוא"ו החיבור (רא"ש שבועות פרק ו ס' כד - וראה לעיל בפ"א הערה יב). וכן כתב רבינו בתחילת ההלכה, שדין זה הוא בארבעת השומרים. ובפירושו למשנה בשבועות מב: מבאר רבינו למה לא הוזכרו השוכר והשואל: שהוא מפני שכללו במשנה זו בדין הקרקעות וכו' גם דין ההקדש, ובהקדש אין מקום להזכיר דין שואל ושוכר, שהרי אסור בהם שאלה ושכירות, ולכן לא הוזכרו גם בדיני הקרקעות וכו'. 11) ושומר שכר לא הפסיד את

1 לשומר חנם, אם הביא השומר השני עדים שמטה 2 הבהמה בדרך - הרי השומר הראשון פטור. וכן 3 כל פיוצא בזה.⁵⁷

56) כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס חייב לא נאמר, אלא כשיש איזה שהוא קשר סיבתי בין הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא סעיף קטן מו וראה לחם משנה). 57) באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר.

- ו. שומר שפסד לשומר אחר.⁵⁸ והוסיף בשמירתו, 4
- ומתה - ההנאה.⁵⁹ לבעלים. כיצד? השוכר פרה 5
- מחברו והשאלה לאחר, ומתה בדרך.⁶⁰ ביד 6
- השואל, הואיל והשואל חייב בכל - יחזרו דמי 7
- הפרה לבעלים; שאין זה השוכר עושה סחורה 8
- בפרתו של חברו.⁶¹ וכן כל פיוצא בזה. הנה בידו 9
- פקדון, ושלחו ביד אחר לבעלי, הואיל והשומר 10
- הראשון חייב באחריותו.⁶² עד שגגיע ליד הבעלים, 11
- אם בא לחזר ולהחזיר הפקדון מיד השומר השני - 12
- מחזירו.⁶³ ואם החזק השומר הראשון בפרך.⁶⁴ אינו 13
- יכול להחזיר הפקדון מיד השומר השני,⁶⁵ אף על 14
- פי שעדין הפקדון באחריותו של ראשון.⁶⁶ 15

58) כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב). 59) כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור. 60) בפני עדים או שביכולת הראשון לישבע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה. 61) כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישבע השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואין אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאל את הפרה בשליחות המשכיר ומעתה - המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). 62) של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). 63) כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמלוה הדין שהשליח זכה למלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ו תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גגיבה ואבידה - בקרקעות פטור, אבל בדין עצמו אין הבדל בין שומר חנם לשומר שכר, ושניהם פטורים מכל חיוביהם בקרקעות, אפילו על הפשיעה (ראה רא"ש בפרק הזהב סי' כא) ולכן מבסס רבינו את הדין על סברא, וכתב: "יראה לי". ואמנם חלוקים כמה מן הראשונים על סברת רבינו, ואומרים שאין לדון את הפושע כמזיק המפסיד בידים ממש (ראה השגת הראב"ד כאן, ורא"ש שם). (22) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו למסכת שבועות מב: (23) המקבל שדה לשומרה בשכר חלק מן הפירות כפי מה שתוציא השדה. (24) לכרות את הענפים היבשים או שגדלו יותר מדאי. (25) לפזר אבק על שרשי האילנות. (26) את ההפסד שגרם לעצי הכרם במה שלא עיבדו (מגיד-משנה). (27) שהפושע - כמזיק הוא.

ד. המוסר לחברו דבר המקבר לקרקע לשמר, אפלו 20
היו ענבים העומדות להבצר 28 - הרי הן קרקע 29
בדין השומרין. 30

(28) שנתבשלו כל צרכם, ואינם צריכים לקרקע כלל.
(29) כחכמים (שבועות מב: במשנה, ובדף מג. בגמרא).
(30) כלומר, דין זה אינו אלא כשמסרו בתורת שמירה, שאינו מוסרו לתולשם אלא לשומרם כמו שהן מחוברים בקרקע, לכן אפילו ענבים העומדות להיבצר דינם כקרקע, אבל בדין מקח וממכר דינם אנו את הענבים העומדות להבצר כדין מטלטלין, שהרי מכרם על-מנת לתולשם. ראה פ"א מהלכות מכירה הי"ז, לענין קנין ואונאה. ומגיד-משנה וכסף-משנה שם, וראה גם רבינו בפ"א מהלכות טוען ונטען ה"ד לענין שבועה. וראה פירוש המשנה לרבינו, בשבועות שם.

ה. הפקיד הקדש ואחר כך פדהו 31, והרי הוא חלין 23
בעת שנטלו מיד השומר 32; או שהשאלו חלין, 24
ואחר כך הקדיש 33 והוא ביד השואל; וכן עובד 25
פוכבים שהפקיד ואחר כך נתגזר - כל אלו אין בהן 26
כל דיני השומרין, עד שתהיה תחלתן וסופן נכסי 27
הדיוט ונכסי ישראל 34.

(31) והוא ביד השומר. (32) כשהשומר מחזיר הפקדון, ואירע בפקדון אונס שבורה ברשות השומר. (33) המשאיל. (34) מכילתא דרשב"י משפטים כב, ו: אין לי אלא בזמן שנתן לו הקדש . . . נתן לגיזבר הקדש ופדאו וחולין והקדישן מנין . . . אין לי . . . או שנתן לו הגוי ואחר-כך נתגזר - תלמוד לומר: "עד האלהים יבוא דבר שניהם" - כשתהא שעת תביעה לשעת נתינה שוה.

ו. אחר האיש ואחר האשה בדין השומרין 35, בין 29
שהיה הדבר השמור של אשה או שהיה ביד האשה. 30
(35) מכילתא דרשב"י שם ט. "כי יתן איש" אין לי אלא "איש", אשה מנין? תלמוד לומר "ישלם" בין איש ובין אשה.

ז. קטן שהפקיד ביד גדול או השאילו - הרי זה 31
הגדול נשבע שבועת השומרים לקטן 36. הורו 32
רבנן 37, שאין זה נשבע בטענת הקטן 38 כפי 33

שכרו (מגיד-משנה). (12) בקנין סודר, שיהא חייב כדין שמירת מטלטלין. (13) ב"מ נח.

ב. ותקנו חכמים 14, שנשבעין על ההקדשות שבועת 1
השומרין בעין של תורה 15, כדי שלא יזלזלו 3
בהקדשות.

(14) שם. (15) בנקיטת חפץ. כלומר, נשבע כשספר תורה בזרועו. ראה פ"א מהל' שבועות הל' ח.

ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא 4
בהן 16 - חייב לשלם. שאינו פטור 17 בעבדים 5
וקרקעות ושטרות אלא מדין גנבה ואבדה ומתה 6
וכיוצא בהן 18, שאם היה שומר חנם על מטלטלין 7
ונגנבו או אבדו - ישבע, ובעבדים וקרקעות 8
ושטרות - פטור משבועה 19; וכן אם היה שומר 9
שכר, שמשלם גנבה ואבדה במטלטלין, פטור 10
מלשלם באלו 20; אבל אם פשע בה - חייב לשלם. 11
שכל הפושע - מזיק הוא 21, ואין הפרש בין דין 12
המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין. ודין אמת הוא 13
זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורו רבותי 22:
שהמוסר פרמו לשומר, בין באריסות 23 בין 15
בשמירות חנם, והתנה עמו שיחפור או יזמר 24 או 16
יאבק 25 משלו, ופשע ולא עשה - חייב 26 פמי 17
שהפסיד בידים 27. וכן כל פיוצא בזה שהפסיד 18
בידים - חייב על כל פנים. 19

(16) קרקעות ושטרות. (17) כלומר, לא פטרה התורה את השומר. (18) אונסים גדולים. (19) כלומר, מה שמיעטה תורה קרקעות וכו' הכוונה לחיובים הנובעים מתורת שמירה, כגון בשומר חנם שהטילה עליו התורה שבועה ששמר כדרך השומרים, ובקרקעות נאמן בלא שבועה, אבל כשידוע לנו ע"י עדים או בהודאתו שפשע - חייב לשלם (כמבואר בסמוך). (20) בקרקעות וכו'. (21) ולא פטרה תורה את השומר בקרקעות וכו' אלא מדיני שמירה, כלומר, פטרה אותו מן השבועה שלא פשע, ומתשלום הפסדים הבאים כתוצאה ממיעוט שמירה, כגון גגיבה ואבידה, שאילו שמרו שמירה מעולה היה מונע ההפסד, אבל פשיעה שהיא תוצאה מחוסר שמירה - החיוב אינו מדיני שמירה בלבד, שהרי במה שסילק שמירתו - שקיבלו עליו בפירוש - גרם להפסד ואבדן הפקדון ויש לדנונו כמזיק. ואף שיש ללמוד דין זה כשנדייק בלשון המשנה (בבא-מציעא נו:): "שומר חנם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם" ולא כללו דין שומר חנם ושומר שכר ביחד, ושניהם אינם משלמים (ומשמע ששומר חנם פטור רק מהשבועה שחייבתו תורה) במטלטלין, אבל על הפשיעה המחייבת תשלומין - גם בקרקעות חייב (ראה מגיד-משנה, וכן הוא בפירוש רש"י על המשנה שם), מכל-מקום כתב רבינו: "יראה לי", מפני שהוכחה זו אינה ברורה, שיש לומר, שהמשנה נוסחה על-פי דיני שומר חנם ושומר שכר האמורים בתורה, כלומר, מה שנאמר בתורה בשומר חנם שחייב בשבועה - בקרקעות פטור, ומה שנאמר בשומר שכר שמשלם על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שבועות מה:): "המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים", ולכן בידו היה לטעון: "החזרתי", כמבואר בסמוך הלכה יב שפטורים בטענות אלו משבועת השומרים, - מחייבים אותו שבועה, מפני ש"מיגו" מועיל לפטור מתשלומין, שאין לחייב את הנתבע לשלם במקום שיש לו "מיגו" המסייע לטענתו, אבל אין לפטור את המחויב שבועה ב"מיגו", שהלא השבועה באה לברר אמיתות הטענה, וברור זה עדיף מהחזירו של ה"מיגו", שאפשר שידרה על האמת מפני חומר איסור שבועת שקר, ולפיכך אין לפטור את המחויב לאמת טענתו בשבועה אע"פ שיש לו "מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק א ובט"ז. מקור דין זה הוא מדברי הר"י מיגאש, שבועות מה: עפ"י הסוגיא בבבא בתרא ע.). (54) כדברי הר"י מיגאש (שבועות מ.). שלא אמרו (שם לח:): "הטענה שתי כסף" אלא בשבועת מודה במקצת שהיא באה מפני הטענה ואין טענה פחות משתי כסף, אבל לא בשבועת השומרים. וכמו שהוא חייב בדיני שמירה על כל פקדון שהוא שוה פרוטה אם יפשע בשמירתו - חייב הוא גם בשבועה של כל פקדון שהוא שוה פרוטה, אבל "פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקין לו" (לשון רבינו בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ו). (55) כלומר, ואפילו טוען על כל מה שהופקד אצלו 'נאנסו' חייב שבועה. - כרבי חייא בר יוסף (בבא-קמא קז.) ולא כרמי בר חמא (שם) האומר שאין השומר מתחייב בשבועה אלא במקום שהופקדו אצלו שלשה דברים, באחד כפר, ובאחד הודה, ובאחד טוען נאנס, שהשומרים צריכים כפירה במקצת והודאה במקצת. פסק כרבי חייא בר יוסף, כסתירת הסוגיא בבבא-בתרא ע.

18 ז. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה,
19 והשואל - להיות פטור מלשלם⁵⁶. וכן מתנה פעל
20 הפקדון על שומר חנם או נושא שקר ושוכר להיות
21 חייבין בפל פשואל⁵⁷. שכל תנאי במקדון או בשבועות
22 של מקדון⁵⁸ - קנים, ואין צריך קנין⁵⁹ ולא עדים⁶⁰.

(56) בבא-מציעא צד. (57) שם. (58) כרבי יהודה (שם), האומר שבדבר שבממון - אדם מתנה על מה שכתוב בתורה - ותנאו קיים, שהממון ניתן למחילה, והתנאי הוא כמחילה. (59) כרבי יוחנן (שם) האומר אפילו בשלא קנו מידו "בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא, דאיניש מהימנא הוא, גמר ומשעביד נפשיה" (מפני ההנאה שיוצא עליו שם כאדם נאמן - הוא מתחייב ומשעבד עצמו), כלומר, אין הקנין משמש אלא לגילוי הסכמתם הגמורה של שני הצדדים, ולכן אין כאן צורך בקנין, שגם בלי הקנין אנו קובעים שהשומר קיבל על עצמו את ההתחייבות הזאת מרצונו המלא, בגלל ההנאה שמתפרסם כאדם נאמן. (60) שבמקום ששניהם מודים - אין צורך בעדים, שאין העדים בדבר שבממון אלא מפני השקרנים (קידושין סה:). כלומר שתהא אפשרות להוכיח ששיקרו.

23 י. טען זה⁶¹: שהיה שם תנאי⁶², והשומר אומר: לא
24 היה שם תנאי - נשבע השומר שבועת השומרים⁶³,
25 ומגלגל⁶⁴ בה שלא היה שם תנאי.

1 שְׁנֵאמַר: אֵין נִשְׁבְּעִין עַל טַעְנָת קָטָן³⁹; שְׁפָל
2 הַשּׁוֹמְרִין - שְׁבוּעָתָן שְׁבוּעַת שְׁמָא הִיא⁴⁰.

(36) ואין זה מנוגד למה ששנינו (שבועות לח:): "אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן" כמבואר בסמוך. (37) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו לשבועות מ. (38) לא טענתו של הקטן מטילה השבועה על השומר. (39) כדי שיחול על זה הכלל שאין נשבעין על טענת קטן, אלא התורה הטילה חובת שבועה לא מכוח הטענה. (40) וטענת 'שמא' אין כוחה יפה לחייב שבועה, ולפיכך שבועת השומרים נשבעים גם לקטן (ראה ראב"ד, ומגיד-משנה).

3 ח. פִּדְרָךְ שֶׁתִּקְנִי חֲכָמִים מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת⁴¹, כֶּךָ
4 תִּקְנִי מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרֵינָךְ⁴². הָאֹמֵר לְחֵבְרוֹ: שְׁמֹר לִי
5 זֶה, וְאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לִפְנֵי⁴³ - הֲרִי זֶה שׁוֹמֵר חָנָם⁴⁴.
6 אָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לִפְנֵיךְ, או הִנֵּחַ סִתָּם⁴⁵, או שְׁאֲמַר לוֹ:
7 הֲרִי הַבֵּית לִפְנֵיךְ⁴⁶ - אֵינִי לא שׁוֹמֵר חָנָם וְלֹא שׁוֹמֵר
8 שְׁכָר⁴⁷, וְאֵינִי חַיֵּב שְׁבוּעָה כָּלָל; אֲבָל מַחְרִים⁴⁸ עַל
9 מִי שֶׁלָּקַח הַפְּקָדוֹן שְׁלוֹ וְלֹא יִחְזִירוֹ לְבַעְלָיו. וְכֵן כָּל
10 פְּיוּצָא בְּזֶה. אֶחָד הַמִּפְקִיד או הַמְשָׁאֵל או הַמְשָׁכִיר
11 אֶת חֵבְרוֹ בְּעֵדִים⁴⁹ או שְׁלֹא בְּעֵדִים - דִּין אֶחָד יֵשׁ
12 לָהֶן⁵⁰. כִּיֵּן שֶׁהוּדָה זֶה⁵¹ מִפִּי עֲצָמוֹ שְׁשָׁמַר לוֹ או
13 שֶׁשָּׂאֵל מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין;
14 שְׁאֵין אוֹמְרִים 'מִגּוֹ'⁵² לִפְטוֹר מִשְׁבוּעָה, אֲלָא לִפְטוֹר
15 מִלְּשָׁלֵם⁵³. אֲפֹלוּ הָיָה הַדָּבָר הַשָּׂאוֹל או הַמִּפְקֵד או
16 הַמְשָׁכֵר שֶׁנָּה פְּרוּטָה - הֲרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבַּע עָלָיו⁵⁴,
17 וְאֵין אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְרִים צָרִיךְ לְהוֹדִיָּה בְּמִקְצָת⁵⁵.

(41) שהקונה דבר מחבירו, עבר החפץ לידו עם משיכתו. ראה פ"ב מהל' מכירה הל' טו. (42) משעת פעולת המשיכה, אין המפקיד יכול לחזור בו מהסכם השמירה, ונתחייב השומר באחריות הפקדון (בבא-מציעא צט.). (43) כלומר, ברשותי. (44) שקנה הפקדון לשמירה בקנין חצר (ראה פ"ד מהל' מכירה). (45) שם. (46) שם מט: (47) שאין בלשונות אלו משמעות קבלת שמירה אלא העמדת רשות, כלומר, מרשה לו להניח חפציו ברשותו אבל שישמרם הוא בעצמו (שם צט:). (48) מתקנת הגאונים הוא, שיש לתובע להטיל חרם במקום שאין חיוב שבועה על הנתבע (מגיד-משנה). (49) שעדים מעידים שהפקיד אצלו. (50) שניהם אינם נאמנים בלי שבועה, בטענת נגב או נאנס. (51) כלומר, אף זה שהפקידו אצלו שלא בעדים. (52) המשמעות המילולית של מילה ארמית זו היא: "מתוך", ונתקבלה כמונח משפטי לביטוי שיקול הגיוני כזה: מתוך (הואיל) והנתבע יכול היה לטעון טענה שהדין נותן להאמין לו, והוא השמיע טענה אחרת - הדעת נוטה להאמין לדבריו, שהרי אלמלי רצה לשקר היה יכול לטעון הטענה שיש להאמין לו מן הדין. (53) כלומר, לכך אנו מטילים עליו שבועה אף שיש לו "מיגו", שהרי יכול היה לטעון טענה אחרת הפוטרת אותו מן השבועה - אם הפקידו אצלו שלא בעדים, יכול לכפור קבלת השמירה בכלל ולטעון - לא היו דברים מעולם, ואף זה שבעדים, הרי כלל בדינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ו תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(61) המפקיד. (62) שהתחייב השומר להיות כשואל. (63) שחייב לישיב מדין שומר. (64) כל תובע, זכאי לדרוש מהנתבע שנתחייב לו שבועה, שאגב השבועה שחייב בה ישבע גם על טענות אחרות שלו המחייבות אותו ממון. זה נקרא "גלגול שבועה" (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' יב).

1 יא. טען שהפקיד אצלו, וזה אומר: לא אפיקד אלא
2 הנה לפניך, ולא נעשיתי לו שומר⁶⁵ - נשבע הסת⁶⁶
3 שלא קבלו⁶⁷ אלא בדרך זו⁶⁸, וכולל בשבועתו: שלא
4 שלח בו יד⁶⁹, ולא אבדו בידים, ולא בגרם שגרם
5 לו שיהיה חייב לשלם⁷⁰.

(65) כמו שנתבאר למעלה בהל' ח. (66) שבועה שתיקנו חכמי הגמרא (קידושין מג): לחייב את הכופר בכל. וחלוק דינה משבועת הדינין שנשבע כשספר-תורה בזרועו, והנשבע היסת אינו אוחז ספר-תורה (ראה פ"א מהל' שבועות הל' זח, יג). ושבועת השומרין נאמרה בתורה כשמודה בעצמו שקיבל הפקדון כטענת המפקיד אלא שנגנב או מת או נשבה. היסת, הוא מלשון הסתה, כלומר חכמים מסיתים את הכופר בכל, להודות - באמצעות השבועה (רש"י בבא-מציעא ה. בד"ה היסת. וראה מה שפירש רש"י בשבועות מ: בד"ה היסת, ובערוך ערך היסת). (67) שלא בא לרשותו. (68) "הנה לפניך". (69) בכונה לגזולה, שאם עשה כך - נעשה בזה גזול ומתחייב באונסין (ראה פ"ג מהל' גזילה הל' יא). (70) על ההיזק שבא בסיבתו מדין מזיק (ראה פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' ד-יא).

6 יב. זה אומר: השאלתיך, או השפיקתיך, או
7 הפקדתיך, והלה אומר: לא היו דברים מעולם, או
8 שאמר: בן היה, אבל החזרתי לך, ונסתלקה
9 השמירה, ולא נשארה בינינו תביעה - הרי הנתבע
10 נשבע שבועת הסת⁷¹ ונפטר⁷². במה דברים
11 אמורים?⁷³ כשלא היה שם שטר; אבל אם הפקיד
12 או השפיק או השאל בשטר, ואמר לו: החזרתי לך
13 - הרי השומר נשבע בנקיטת חפץ⁷⁴. מתוך⁷⁵ שיכול
14 לומר שומר חנם שנגנב או אבד, והשואל - מתה
15 בשעת מלאכה⁷⁶, נאמן לומר החזרתי⁷⁷; וכשם⁷⁸
16 שאם טען שנגנב - נשבע מן התורה בנקיטת חפץ,
17 כך אם טען החזרתי - ישבע פעין של תורה, הואיל
18 ויש שם שטר ביד התובע⁷⁹. במה דברים אמורים?
19 כשהיה השומר יכול לטען ולומר נאנסו, ולא נצריך
20 אותו להביא ראיה⁸⁰ על טענתו⁸¹; אבל אם היה חייב
21 להביא ראיה על טענתו⁸², כמו שיתבאר⁸³ - אינו
22 נאמן לומר החזרתי⁸⁴, אלא ישבע בעל השטר
23 בנקיטת חפץ⁸⁵ שלא החזיר לו, וישלם⁸⁶. אין לך מי
24 שנשבע⁸⁷ מתוך שיכול לומר כך וכך וישבע בנקיטת
25 חפץ, אלא זה השומר בלבד שיש עליו שטר⁸⁸; אבל
26 שאר כל הנשבעין בדין מתוך שיכול לומר⁸⁹ - אינן
27 נשבעין אלא הסת⁹⁰.

(71) שהרי כופר בכל הוא. (72) ואפילו הפקידו בעדים - נאמן לטעון החזרתי, שהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים (שבועות מה:). (73) שהטוען החזרתי - נשבע היסת. (74) אוחז ספר-תורה בזרועו בשעת השבועה (פ"א מהל' שבועות הל' ח). (75) כלומר, לפיכך אין אנו מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שהשטר הנמצא ביד המפקיד מחזק תביעתו להחזרת הפקדון, שאלמלי החזיר הפקדון היה מקבל שטרו בחזרה. (76) ויהיו פטורים מלשלם, כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (77) כלומר, "מיגו" זה מערער את תוקף הוכחתו של השטר שביד המפקיד, שאנו אומרים שהשומר אינו נוהר מלהשאירו ביד המפקיד מפני שהוא סומך על ה"מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק ג). (78) כלומר, לכך אנו משיעים אותו שבועה בנקיטת חפץ, ואינו נשבע היסת כמו בפקדון בלי שטר. (79) כלומר, תוקף ההוכחה של השטר אינו מתערער אלא מפני ה"מיגו" שיכול לטעון נגבנו או נאנסו, והרי אילו טען כך היה מחייב שבועה בנקיטת חפץ, ולכן אין טענתו המסתמכת על ה"מיגו" פוטרתו משבועה בנקיטת חפץ (כרב חסדא בבבא-בבא-בבא ע. (80) עדים. (81) ונשבע ופטור. (82) כגון אם טען שהאונס קרה במקום שבני אדם מצויים שם. (83) להלן בפרק ג הל' א, שאינו נפטר בשבועה אלא מצריכים אותו להביא עדים. (84) אלא בעדים, שהרי גם כשטוען נאנסו - מצריכים אותו להביא עדים. (85) כדי הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' ב). (86) כלומר, אף שאנו סומכים על מה שהשטר ביד המפקיד שאין השומר נאמן לטעון החזרתי - אין אנו רואים את השטר כהוכחה ברורה שלא החזיר עד כדי כך שנאמינו בלא שבועה, שאולי נשאר השטר ביד המפקיד מאיזו סיבה שהיא - שאפשר שהמפקיד לא החזיר השטר בשעת החזרת הפקדון, בנימוק שאינו כעת בידו ולמחר-מחרתיים יחזירו, והשומר האמינו (ראה בבא-מציעא טז: דוגמא זו לאפשרות השאת השטר). והראב"ד כאן כותב: א"א והוא דאמר ליה אישבע לי שלא החזרתי לך, אבל אנן לכתחילה זיל שלים אמרין ליה, שאין משיעים את המפקיד אלא כשהנפקד דורש השבעתו, אבל בית הדין אומר לו "לך לשלום". דעתו, שיש לראות את השטר כהוכחה גמורה, שהשומר לא החזיר כמו במלוה בשטר והלווה טוען פרעתי (ראה הלכות מלוה ולוה פ"ד הל' ב). והמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כך הוא, ומה שאמר ישבע בעל השטר, הכונה במקום שיש דרישה מצד השומר, וכמו שפסק רבינו בהלכות מלוה ולוה שם, ע"פ הגמרא שבועות מא. (ובאור-שמש ובאבן-האזל כתבו בדעת רבינו, שגם בלי דרישת הנפקד משיעים את המפקיד, ומחלקים בין דין שומר ובין דין הלוואה, עיי"ש). (87) ופטור מלשלם. (88) מפני שגם על טענת ה"מיגו" חייב שבועה בנקיטת חפץ. (89) כגון התובע מן האומן כלי שמסר לו לתקן, והאומן טוען שאחר שמסרו לו לתקן מכרו לו - האומן נאמן, מתוך שיכול לומר לא היה דברים מעולם (ראה פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, ושם בפרק ח). (90) שהרי על טענת ה"מיגו" - לא היו דברים מעולם - אינו חייב אלא היסת.

פרק שלישי

1 יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גזלן או מציפורני חיות טרף.

2 א. שומר² שטען שנאנס אנס גדול, כגון שבורה
3 ומתה: אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם -
4 מצריכין אותו ראיה³ על טענתו שנאנס, ויפטר אף
5 משבועת שומרים; ואם לא הביא ראיה - ישלם.
6 שנאמר: אין ראיה, שבועת יי תהיה בין שניהם. הא
7 במקום שאפשר להביא ראיה - אין שם שבועה,
8 אלא או יביא ראיה או ישלם. אבל אם טען שנאנס
9 במקום שאין העדים מצויין שם - אין מצריכין
10 אותו ראיה, אלא ישבע שנאנס ויפטר⁵. ואם הביא
11 עדים שלא פשע בה - נפטר אף מן השבועה.
12 מעשה באחד, שהביא חבית של זין בשקר, ושבירה
13 בשוק של מחוזא. ובאו לפני חכמים⁶, ואמרו: שוק
14 זה, שטענתו שנשבירה בו החבית - בני אדם מצויין
15 שם; או תביא ראיה שלא פשעת, אלא נתקלת
16 ונפלת⁷, או תשלם דמיה. וכן כל פיוצא בזה.

2 בין שומר חנם ובין שומר שכר. (3) עדים. שכיין
שהאונס אירע במקום שבני אדם מצויים, בוודאי יש עדים
שראו האונס, ולפיכך מחייבים אותו להביא עדים.
4 שלא פשע בה, שלא שלח בה יד (שלא השתמש בה
לצרכו) ושאניה ברשותו. (5) כדברי איסי בן יהודה (בבא
מציעא פג.). (6) עובדא לפני רבא (שם). (7) ותהא פטור
מלשלם - שהנתקל דנוהו חכמים כדין האונס, כמבואר
בסמוך הל' ב.

17 ב. המעביר חבית ממקום למקום בשקר, ונשבירה⁸
18 - דין תורה הוא שישלם, שאין זה אנס גדול, והרי
19 השבירה כגנבה ואבדה שהוא⁹ חייב בהן¹⁰; אבל
20 תקנו חכמים, שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה¹¹.
21 שאם אתה אומר ישלם - אין לך אדם שיעביר חבית
22 להעבירו¹², לפיכך עשו בזה¹³ שבירת החבית כמיתת
23 הבהמה ושבירתה¹⁴. ועוד תקנו¹⁵ בדבר זה: שאם
24 נשאו אותה שנים¹⁶ פמוט, ונשבירה - משלמין חצי
25 דמיה. הואיל ומשוי זה גדול¹⁷ לגבי אחד וקל לגבי
26 שנים - הרי הוא כאנס¹⁸ ואינו אנס¹⁹, ומשלמין
27 מחצה, אם יש עדים שלא פשעו בה²⁰. נשבירה
28 במקום שאין העדים מצויין - נשבעין שלא שבירה
29 בפשיעה, ומשלמין חצי דמיה. שהרי לא היה לכל
30 אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני
31 עצמו. מכאן אתה למד²¹, שהאחד שהעביר חבית
32 גדולה, שאין דרך כל הסבלים להעבירה - שהוא
33 פושע; ואם נשבירה בידו - משלם הפל.

8 שנתקל המעביר ונפל ונשבירה. (9) שומר שכר.
10 מפני שבידו למנוע אונס הגניבה או האבדה בשמירה

מעולה, וכן השבירה, אילו היה נזהר בהליכתו זהירות
יתירה, שלא יעלה על מכשול - היה מונע שבירתה. וכל
זאת בשומר שכר, אבל שומר חנם נשבע שלא פשע -
ופטור מן התורה, כדעת חכמים שם שנתקל אינו פושע,
ושומר חנם שלא פשע - פטור. (11) שם במשנה, וכדעת
הרי"ף, ששבועתו היא שלא פשע בה. (12) שם, מאמר רבי
חייא בר אבא בשם רבי יוחנן. (13) דנו במעביר.
14 שהוא אונס גדול, ושומר שכר פטור מלשלם אלא נשבע
כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (15) שם, תקנת רבי חייא
בר יוסף. (16) מפני כובדה, שקשה היה לאחד לנושאו.
17 כבד. (18) הרי משא קל הוא לשנים, והיה בדין שיהיו
פטורים. (19) כלומר, במקרה זה יש שיקול דעת לפטור
ולחיוב, מצד אחד: מפני שהמשא קל לשנים יש לדון
התקלה כאונס ויהיו פטורים; ומצד שני: מה שהמשא כבד
בשביל אחד יש לדון התקלה כפשעה, שיש מקום לומר
שהתקלה באה דוקא מפני שהם שנים, שכל אחד סומך על
חבירו, ופעמים שאחד נח קצת, כדי להקל המשא מעליו
ונופל כל עומס המשא על אחד, ומשום כך יהיו חייבים
לשלם כל דמי החבית, שלא היה להם להתחבר ולהעביר
משא כבד בבת אחת, וכמו שמבאר רבינו בסמוך: "שהרי
לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני
עצמו", ולכן הם משלמים חצי דמיה (לבוש סי' דש), וכן יש
לפרש דברי המגיד-משנה. (20) ופטורים מן השבועה,
כמו שנתבאר בהלכה א. (21) מזה שאנו מחייבים מחצה
מפני כבידות המשא, ואומרים: שלא היה לו לקבל משאוי
כבד שקשה לאחד לנושאו.

ג. הסבל ששפיר חבית של זין לחנוני, ונתחייב
לשלם²², והרי היא שוה²³ ביום השוק ארבעה,
ובשאר הימים שלשה: אם החזירו ביום השוק -
חייבין להחזיר חבית של זין, או ישלמו לו ארבעה.
והוא שלא היה לו זין למכור ביום השוק; אבל אם
היה לו זין - מחזירין לו שלשה. החזירו לו בשאר
הימים - מחזירין לו שלשה²⁴. ומנכין לו בכל זמן²⁵,
טרח שהיה טורח במכירתה²⁶, ופגם הנזק שהיה
נזקב החבית²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

22 כגון שנשבירה בפשיעתו, או במקום שהעדים מצויים
ולא הביא עדים (ראה הי"ט). (23) לחנוני המוכרה
בקמעונות. (24) שיטת רבינו בהפרשי התשלומים,
מבוססת על העיקרון שהסבל חייב להחזיר לחנוני חבית יין
או דמי החבית לפי שוויה בזמן התשלום, ולפיכך, כשהוא
מחזיר בשאר הימים, ששוויה אצל החנוני שלשה - משלם
שלשה. וביום השוק, כשאין לחנוני יין אחר למכור - משלם
כפי שווי החבית אצל החנוני, שאילו היו מחזירים לו חבית
יין, היה מוכרה בארבעה (מגיד-משנה). בבא-מציעא צט:
כפי נוסחת הרי"ף. (25) בין ביום השוק ובין בשאר הימים.
26 כלומר, מחיר החבית לשלשה או לארבעה, נקבע כפי
מה שהיה החנוני יכול למוכרה בקמעונאות בכמויות קטנות,
ולכן יש לנכות מתשלום הסבל - שמשלם דמי כל החבית
בבת אחת - ההפרש שהאדם מוכן להרויח פחות כדי לחסוך
מעצמו טורח המכירה בקמעונאות. (27) ההפסד שבנקיבת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ו תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מציידים במקלות ולהבריה את הטורף. (41) חלוקים הם - שומר חנם ושומר שכר. (42) בחינם אלא בשכר - פטור, שאין בקבלת השמירה של שומר חנם שיהיו תמיד מעות מצויים אצלו, כדי לשכור מצילים, ולכן אם לא מצא מצילים בחינם - פטור, שאין זה מחובתו לשכור. (43) חובת השמירה של שומר שכר היא, שיהיו בידו כל האמצעים להציל. (44) שם. ובגמרא שאלו אם שכר ההצלה עולה כדמי הבהמה, מה תועלת לו לבעל הבהמה בהצלתה? ותירצו, שבעל הבהמה מעדיף בהמתו על בהמה אחרת, מפני שהיא רגילה כבר אצלו, וגם לא נוח לו לטרוח ולחפש בהמה יפה כבהמתו שנטרפה. (45) שמחובת שומר שכר לעשות כל האפשרי להצלת הפקדון, אבל אין זה מחובתו להצילו בממונו (שם). (46) והראב"ד (בהשגה) אומר, שאין אנו מחייבים אותו לשלם כל דמי שווי הבהמה, אלא מנכים את הסכום שהיה צריך להוציא על הצלת הבהמה, שהרי בעל הבהמה היה מחויב להחזיר דמי ההצלה, ואם השכר עולה כדמי הבהמה, אומדים כמה אדם מוכן להוציא, ולא יטרח לקנות בהמה כבהמתו, וסכום כזה ישלם השומר. והמגיד-משנה אומר שגם דעת רבינו כך, וסמך על מה שכתב שהשכר משל בעל הבית, שמזה יש ללמוד שהרועה משלם את ההפרש בלבד.

- ז. רועה שטען: שהצילתי על ידי רועים בשכר - 28
- נשבע ונוטל מה שטען. 47. שאינו 48. יכול לטעון אלא 29
- עד כדי דמיהן, 49. ויכול היה לומר נטרפה 50. וישבע 30
- בנקיטת חפץ, פדין כל הנשבעין ונוטלין 51. 31

(47) שהוציא על הצלת הבהמה (כתובות עט: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' ישבע כמה הוציא ויטול"). וכתב רבינו חננאל, מכאן אנו למדים, שבכל מקום שהתובע טוען 'ברי' שהוציא, והנתבע אינו יודע, נשבע התובע ונוטל, במה דברים אמורים? כשהוציא ברשות כמו כאן, שמן הדין הוא מחויב להציל בשכר (מגיד-משנה). (48) כלומר, שהרי אינו. (49) כמבואר למעלה בהלכה ד. (50) יש להאמינו בשבועה, ואינו צריך להביא עדים שהציל בשכר, מפני שיש לו "מיגו", שיכול היה לטעון נטרפה, וירוויח כל דמי הבהמה. ולכן יש להאמין לטענתו, שהוציא להצלת הבהמה אפילו כדי דמיהן. ומכאן, שבמקום שעדים מצויים - אינו נאמן, שהרי אין לו "מיגו" שנאנס, כמבואר למעלה ה"א (נתיבות המשפט) סי' שג ס"ק ט. (51) שנשבעין בנקיטת חפץ, כמבואר בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ב.

- ח. רועה שהניח עדרו ובא לעיר, בין בעת שדרך 32
- הרועים להפגס 52. ובין בעת שאין דרך הרועים 33
- להפגס, ובאו 53. זאבים וטרפו, ארי ודרס 54. אין 34
- אומרים: אלו היה שם היה מציל 55; אלא אומדין 35
- אותו: אם יכל להציל על ידי רועים ומקלות - 36
- חייב 56, ואם לאו - פטור 57. ואם אין הדבר ידוע - 37
- חייב לשלם 58. 38

(52) שנהגו הרועים להשאיר העדר בשדה באותה שעה ולהכנס לעיר. (53) העידו עדים, שראו התנפלות זאבים או ליסטים. (54) ארי דרכו לדרוס הבהמה, ואוכלה מחיים

החבית, כלומר ההוצאה שצריך היה החנוני להוציא לשכירת אומן לעשות נקב - אם היה חבית של חרס - שהיא הכרחית במכירה קמעונאית (שם) - כפירוש ה"ש מפרשים/ ברש"י - הגר"א סי' דש ס"ק ט).

- ד. רועה, שבאו זאבים וטרפו ממנו: אם היה זאב 1
- אחד - אין זה אנס 28, אפלו בפשעת משלחת 2
- זאבים 29; ואם היו שני זאבים - הרי זה אנס 30. שני 3
- כלבים - אינן אנס, אפלו באו משתי רוחות 31; היו 4
- יתר על שנים - הרי זה אנס. לסטים מזין 32. הרי 5
- הוא אנס. ואפלו היה הרועה מזין, ובא לו לסטים 6
- אחר מזין - הרי זה אנס; שאין הרועה מוסר נפשו 33
- בלסטים. הארי והדב והנמר והפרדלס 34 והנחש - 8
- הרי אלו אנסין. אימתי? בזמן שבאו מאליהן; אבל 9
- אם הוליקם 35 למקום גדודי חיות ולסטים - אין אלו 10
- אנסין 36, וחייב לשלם. 11

(28) גדול, ששומר שכר פטור עליו, מפני שזאב אחד אינו מתנפל על אדם ואפשר היה לרועה לגרשו. (29) שמתפרצים ומתקרבים למקום ישוב. כתנא-קמא ולא כרבי יהודה, האומר שבשעת משלחת גם זאב אחד אונס. (30) וזה הוא טריפה האמורה בתורה (שמות כב, יב). (31) כת"ק שם, ולא כידוע הבבלי בשם רבי מאיר, האומר שאם באו משתי רוחות - אונס. (32) וזה הוא נשבה האמורה בתורה (שמות שם, ט). (33) אינו מחוייב לסכן נפשו, אבל ליסטים ואינו מזוין אין זה אונס, שהרי יש כאן גבר מול גבר, ואין סכנה כרוכה במאבק אחד נגד אחד בלי כלי זיין, ולכן יעמוד הרועה ויציל העדר (שם בגמרא). (34) צבוע (בבא-קמא טז.). (35) הרועה הולך את הבהמות. (36) בבא-מציעא שם.

- ה. רועה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו 12
- והתראותו שאינו חושש ממנו, ואמר לו: הרי אנו 13
- במקום פלוגי, וכן וכן רועים אנחנו, וכן וכן פלי 14
- מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח 15
- מהן - הרי הרועה חייב; שאחד המוליך את הבהמה 16
- למקום גדודי חיות ולסטים, או מביא את הלסטים 17
- בהתגרותו למקום הבהמה 37. 18

(37) שם, כרבא.

- ו. רועה 38 שהיה לו 39 להציל הטרפה או השבונה 19
- ברועים אחרים ובמקלות 40, ולא קרא רועים אחרים 20
- ולא הביא מקלות להציל - הרי זה חייב. אחד שומר 21
- חנם ואחד שומר שכר. אלא 41 ששומר חנם - קורא 22
- רועים ומביא מקלות בחנם; ואם לא מצא 42 - פטור. 23
- אבל שומר שכר - חייב לשכור 43 הרועים והמקלות 24
- עד כדי דמי הבהמה 44, כדי להציל, וחוזר ולוקח 25
- שכרן מבעל הבית 45; ואם לא עשה כן, והיה לו 26
- לשכור ולא שכר - הרי זה פושע, וחייב 46. 27

(38) שם. (39) שאפשר היה לו. (40) להזעיק רועים

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 י. פֶּשַׁע בָּהּ⁷¹ וַיֵּצֵאָהּ לְאַגָּם⁷², וּמִתָּה שָׁם כְּדָרְכָהּ -
15 פֶּטוּר; שְׂאִין⁷³ וַיֵּצֵאתָה גֶרְמָה לָהּ שְׁתִּבּוּא לִיְדֵי אֲנָס
16 זֶה. הוֹאִיל וּכְדָרְכָהּ מִתָּה - מָה לִּי בֵּית שׁוּמֵר, מָה
17 לִי בְּאַגָּם?⁷⁴ אָבָל אִם גִּנְבָה גִּנֵּב מִהֶאֱגָם, וּמִתָּה
18 כְּדָרְכָהּ בֵּית הַגִּנֵּב - הֲרִי הַשׁוּמֵר חֵיב, אֵף עַל פִּי
19 שֶׁהוּא שׁוּמֵר חֲנָם⁷⁵; שְׂאֵפְלוֹ לֹא מִתָּה, הֲרִי הִיא
20 אֲבָדָה⁷⁶ בֵּיד הַגִּנֵּב, וַיֵּצֵאתָה⁷⁷ גֶרְמָה לָהּ לְהַגְנִיב⁷⁸.
21 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(71) שלא נעל בפניה כראוי. (72) מקום שאינה שמורה מפני גנבים וזאבים. (73) זה נימוק למה פוטרים אנו את השומר, אע"פ שתחילתו בפשיעה - שהרי יציאתה לאגם בפשיעתו היתה, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ד) שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (74) גם בבית השומר היה המוות פוקד אותה, ולכן פוטרים אותו. ולא אמרו "תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב" אלא במקום שיש לייחס לפשיעה יסוד לאונס שבא אחר-כך, כגון רועה שהעביר עדרו על הגשר שנתבאר בהלכה לט (שם לו: כרבא). (75) שפטור מגניבה ואבידה. (76) מן הבעלים. (77) בפשיעה. (78) ולכן חייב, מפני הפשיעה שקדמה לגניבה - ומיתת הבהמה ברשות אינה פוטרת את השומר מחיובו שקדם למיתת הבהמה.

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ו

פרק רביעי

(1) יבאר דין שוכר בהמה ללכת בדרך מסויימת או להוליך משוי מסויים ועבר והלך או הוליך בדרך אחרת, ודין שוכר בהמה מה מותר לו להניח עליה.

22 א. הַשׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר² לְהוֹלִיכָה בְּהָרָה³, וְהוֹלִיכָהּ
23 בַּבִּקְעָה: אִם הִחְלָקָה⁴ - פֶּטוּר⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבָר עַל
24 דַּעַת הַבְּעָלִים⁶; וְאִם הוֹחֲמָה - חֵיב⁷. שִׁכְרָה
25 לְהוֹלִיכָה בַּבִּקְעָה, וְהוֹלִיכָה בְּהָרָה: אִם הִחְלָקָה -
26 חֵיב, שֶׁהִחְלָקוֹת יֵתֵר בְּהָר מִן הַבִּקְעָה; וְאִם הוֹחֲמָה
27 - פֶּטוּר, שֶׁהִחְמִימוֹת בַּבִּקְעָה יֵתֵר מִן הַהָר, מִפְּנֵי
28 הָרוּחַ שֶׁמְנַשֶּׁבֶת בְּרֹאשׁ הָהָרִים. וְאִם הוֹחֲמָה מִחֲמַת
29 הַמַּעֲלָה⁸ - חֵיב⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְכֵן הַשׁוֹכֵר אֶת
30 הַפֶּרָה¹⁰ לְחֹרֶשׁ בְּהָר, וְחֹרֶשׁ בַּבִּקְעָה, וְנִשְׁפָּר הַקֶּנָּקֵן,
31 וְהוּא הַפְּלִי¹¹ שְׁחוּרֶשׁ בּוֹ - הֲרִי הַשׁוֹכֵר פֶּטוּר¹², וְדִין
32 בַּעַל הַפֶּרָה עִם הָאֲמָנִין שֶׁחֹרֶשׁוֹ¹³. וְכֵן אִם לֹא שָׁנָה
33 עַל דַּעַת הַבְּעָלִים, וְנִשְׁפָּר הַקֶּנָּקֵן - דִּין בַּעַל הַפֶּרָה
34 עִם הָאֲמָנִין¹⁴. שִׁכְרָה לְחֹרֶשׁ בַּבִּקְעָה, וְחֹרֶשׁ בְּהָר,
35 וְנִשְׁפָּר הַקֶּנָּקֵן - הַשׁוֹכֵר חֵיב¹⁵, וְדִינוֹ שֶׁל שׁוֹכֵר עִם
36 הָאֲמָנִים¹⁶.

(2) משנה בבא מציעא עח. (3) על תנאי שיוליכה דרך ההר. (4) מעדה. (5) שמעידת החמור בבקעה מעוטה מבהר, נמצא שמעידתה אינה תוצאה מהשינוי. (6) שהשכירה לדרך הרים. כחכמים במשנה שם ולא כרבי מאיר (בגמרא שם) האומר: כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גוזל.

במקום שמוצאה. והזאב דרכו להמיתה ולסוחבה למקום בטוח, ושם אוכלה. (55) היה מתעורר אצלו רוח גבורה להלחם בהם והיה מציל, אלא אנו דנים אותו כפי טבע רוב בני האדם, שאינם יוצאים להלחם בארי ובזאבים (סמ"ע שג ס"ק י. וראה ב"מ קו.). (56) המדובר בשומר שכר, שעליו לשמור שמירה מעולה, ולכן אף-על-פי שלא פשע, שהרי דרך הרועים להכנס - יש לדונו כמו בגניבה ואבידה בלי פשיעה (שם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא), אבל שומר חנים שנכנס בעת שדרך הרועים להכנס - פטור, מפני שאין זה פשיעה (מגיד-משנה). (57) אפילו בעת שאין דרך הרועים להכנס, שהרי זה כעדים המעידים שנאנסה, ולמה אין מחייבים אותו מדין "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" (ראה למעלה פ"א ה' ד')? ביארנו שם בשם הלחם-משנה, שחיוב זה לא נאמר אלא במקום שיש לייחס את האונס לפשיעה שקדמה לו. וכאן המדובר, כשלא היה בידו להציל אפילו אם היה שם, נמצא שהאונס אין לו כל קשר לפשיעה. ראה בסמוך הלכה י, ורי"ף בבא-מציעא לו: (58) שהרי זה מחויב שבועה שהיה כאן אונס ודאי, ואינו יכול לישבע, שהרי אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל או לא, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ש"ך ס"י שג ס"ק י').

1 מִתָּה הִבְהֵמָה כְּדָרְכָהּ - הֲרִי זֶה אֲנִס, וְהָרֹעֶה
2 פֶּטוּר⁵⁹. סִגְפָה⁶⁰ וּמִתָּה - אֵינוֹ אֲנִס⁶¹. תִּקְפֹּתוֹ⁶²
3 וְעֵלְתָה לְרֹאשֵׁי צוּקִין⁶³, וְתִקְפֹּתוֹ וְנִפְלָה - הֲרִי זֶה
4 אֲנִס⁶⁴. הָעֵלָה לְרֹאשֵׁי צוּקִין, או שְׁעֵלְתָה מְאֵלֶיהָ
5 וְהוּא יָכֹל לְמַנְעָה וְלֹא מְנַעָה, אֵף עַל פִּי שֶׁתִּקְפֹּתוֹ
6 וְנִפְלָה, וּמִתָּה או נִשְׁבְּרָה - חֵיב; שֶׁכָּל שֶׁתִּחְלָתוֹ
7 בַּפְּשִׁיעָה⁶⁵ וְסוּפוֹ בְּאַנְס⁶⁶ - חֵיב⁶⁷. וְכֵן רֹעֶה שֶׁהִעֲבִיר
8 הַבְּהֵמוֹת עַל הַגֶּשֶׁר, וְדִחְפָה אַחַת מֵהֶן לַחֲבֵרְתָהּ,
9 וְנִפְלָה לְשִׁבְלָתָה⁶⁸ הִנָּהר - הֲרִי זֶה חֵיב⁶⁹; שֶׁהִיָּה לוֹ
10 לְהַעֲבִירָן אַחַת אַחַת. שְׂאִין הַשׁוּמֵר נוֹטֵל שִׁכָּר אֶלָּא
11 לְשׁוּמֵר שִׁמְרִיהָ מְעֵלָה, וְהוֹאִיל וּפְשַׁע בַּתְּחִלָּה
12 וְהַעֲבִירָן פְּאַחַת, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּף בַּעַת
13 הַנִּפְלִיָּה - הֲרִי הוּא חֵיב⁷⁰.

(59) שם צג: (60) עינה ברעב או בעינוי אחר. "לענות נפש", מתרגם אונקלוס: לסגפא נפש (במדבר ל, יד). (61) אין דנים מיתת הבהמה כאונס אפילו מתה אחר זמן - חודש ואפילו שנה - מעת שסיגפה, שיש מקום לתלות שהסיגוף החליש גופה שגרם בסוף למיתת הבהמה, וכיון שאין השומר יכול לישבע בוודאי שלא מתה בפשיעתו - הרי זה משלם כדין מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. ראה למעלה הערה נו. (62) גברה הבהמה על הרועה, ושחררה עצמה. (63) הר גבוה. (64) שהרי, בין העליה ובין הנפילה מההר - בעל-כורחו של רועה באו. (65) שעליית הבהמה לראשי צוקין שם כרוכה בסכנה, שאפשר שתפול, ולכן פשיעה היא. (66) שהנפילה באונס היתה - שתקפתו ונפלה. (67) כמו שנתבאר בפ"א ה' ד (משנה שם צג, וכפי מה שפירשוה בגמרא שם לו: וראה ברי"ף שם). (68) בזרם הנהר. (69) עובדא (שם) לפני רב פפא. (70) כרב חסדא, שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 דעת הפעלים²⁵, ואין אומרים מה לי לשקר²⁶
17 במקום עדים.

(21) משנה שם. (22) שם. מפני שהן חלקות לא מחוספסות - המעידה מצוייה בשעת דישתן יותר מבדישה בתבואה, ולכן מקטנית לתבואה פטור שהרי לא השינוי גרם למעידתה, ומתבואה לקטנית חייב, שגרם בזה למעידתה. (23) שם פא: עובדא לפני אביי ורבא. (24) כלומר, ברור לנו, כאילו היו עדים מעידים על זה לפנינו, שהיו שם מים שחזקת נהר פקוד שהמים מצויים בו תמיד. (25) שינוי שגרם למיתתה. (26) כלומר, אינו נאמן במיגו שאם רצה לשקר היה אומר שהלך בדרך נרש, - שהרי אין עדים המעידים שהלך בדרך פקוד - והיה פטור, ומעתה יש להאמין לטענתו שלא היו מים בנהר פקוד. במקום עדים - אין מקום להאמינו אפילו בסיוע המיגו, שהרי עדים מכחישים מה שהוא אומר.

ד. השוכר את הבהמה²⁷ להביא עליה מאתים לטריין²⁸ של חטים, והביא מאתים לטריין של שעורים, ומתה - חיב; מפני שהנפח קשה למשוי, והשעורין יש להן נפח²⁹. וכן אם שוכרה להביא תבואה, והביא במשקלה תבן³⁰. אבל אם שוכרה להביא עליה שעורים, והביא במשקלן חטים, ומתה - פטור³¹. וכן כל פיוצא בזה.

(27) שם פ. (28) ליטרה; יחידת משקל, ושיעורה כתב רבינו בפרק ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ה. (29) שהשעורים משקלם פחות ממשקל החטים וכשהוא משווה משקל השעורים למשקל החטים, הרי הוא מוסיף במידת השעורים ומרבה בנפח, ולפיכך, יש לייחס מיתתה לתוספת הנפח המכבידה על הבהמה במשאה (שם כרבא). (30) שנפחה גדול משל תבואה - חייב. (31) שהרי לא שינה לרעה. ראה לקמן הלכה ו דין שיעור התוספת.

ה. שוכר את הבהמה³² לרפב עליה איש - לא ירפיב עליה אשה³³. שוכרה לרפב עליה אשה - מרפיב עליה איש. ומרפיב עליה כל אשה, בין קטנה בין גדולה, ואפילו מעברת שהיא מניקה³⁴.

(32) שם עט: (33) שאינה שולטת בבהמה כאיש ולא תוכל לשמור עליה ממכשול (ראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ז). (34) כלומר, עם היונק המוסיף משא (מגיד משנה).

ו. השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע³⁵, והוסיף על משאו: אם הוסיף חלק משלשים³⁶ על השעור שפסק עמו, ומתה - חיב³⁷; פחות מכאן - פטור³⁸. אבל נותן הוא שוכר התוספת³⁹. שוכר סתם - אינו נושא אלא במשקל הידוע במדינה לאותה בהמה; ואם הוסיף חלק משלשים, כגון שדרכה לשאת שלשים וטען עליה אחד ושלשים, ומתה או נשברה - חיב⁴⁰. וכן ספינה⁴¹ שהוסיף בה אחד משלשים על משאה, וטבעה - חיב לשלם דמייה.

כלומר, כל עבירה על תנאי כגולן שחייב אפילו באונסים. (7) שמשב הרוח בבקעה חלש מבהר, נמצא שהשינוי גרם לריבוי החמימות (שם). (8) שהתאמצה בעלייתה להר. (9) שהשינוי גרם לה חמימות יתירה. (10) עם כלי החרישה. (11) קנה המחרישה. (12) כי המכשולים בבקעה מעוטים מאשר בהר שמצויים בו סלעים, נמצא ששבירת הקנקן אינה תוצאה מהשינוי (שם פ). (13) כלומר, תביעת בעל הבית מופנית כלפיהם, שבסיבתם נשבר הקנקן, ואם אין להם לשלם מפסיד בעל הפרה. (14) משמיענו, שהאומנים חייבים לשלם לבעל הפרה, אף על פי שהשוכר לא שינה, ואפילו אם שכרו לחרוש בהר שיש בו סלעים ונתקלה בהם המחרישה ונשברה, מפני שבעל הפרה יכול לטעון לאומנים מחויבים אתם להישמר מנגיעה בסלעים. (15) שהרי פשע במה ששינה מחרישת בקעה הקלה לחרישת הר הקשה. (16) כלומר, והם חייבים להחזיר לו מה ששילם למשכיר, שהרי הם חייבים גם בחרישת הר כמו שביארנו למעלה (מגיד משנה).

ב. ומהו דין האמנין ששכרו בעת חרישה? שמשלמין. מי משלם¹⁷? זה האוחז את הפלי בעת החרישה¹⁸. ואם היתה השדה מעלות מעלות - שניהם חייבים בדמי הקנקן: המנהיג אותה במלמד¹⁹ והאוחז את הפלי²⁰.

(17) החרישה נעשית בשניים - אחד המנהיג את הבהמה ומכוון את פסיעותיה והשני אוחז במחרישה ומכוון את עומק החרישה. ושואל רבינו: מי משניהם משלם? כלומר, למי אנו מייחסים את שבירת הקנקן, אם למנהיג, שאפשר שלא כיוון יפה את צעדי הפרה ועיקם בזה את השורה של המענה וגרם שהקנקן נתקל באבן ונשבר, או לזה האוחז במחרישה, שאנו אומרים שבמה שהעמיק את הקנקן יותר מן הדרוש, גרם לשבירתו. (18) כלומר, יותר יש לייחס שבירת הקנקן להאוחז במחרישה שאילו לא העמיק יותר מן הדרוש לא היה נשבר על ידי עיוות התלם. (19) מקל שבאמצעותו מכוונים את הפרה החורשת. (20) במקרה זה יש לייחס שבירת הקנקן למנהיג ולהאוחז במחרישה במידה שווה, שבמקום שיש מעלות שהמכשולים מרובים, גם בעיוות השורה על ידי המנהיג לבד עלול הקנקן להישבר והדבר בספק מי גרם לשבירתה, ולכן שניהם חייבים (רש"י שם).

ג. שוכרה לרוש בקטנית²¹, ודש בתבואה, והחלקה - פטור. בתבואה, ודש בקטנית - חיב, שהקטנית מחלקת²². מעשה²³ באחד, שהשפיר חמור לחברו, ואמר לו: לא תלך בו בדרך נהר פקוד, שהמים מצויין שם, אלא בדרך נרש, שאין בה מים. הלך בדרך נהר פקוד, ומת החמור, ולא היו שם עדים שמעידים באי זה דרך הלך, אלא הוא מעצמו אמר: בנהר פקוד הלכתי, ולא היו שם מים, ומחמת עצמו מת. ואמרו חכמים: הואיל והיו עדים²⁴ שהמים בנהר פקוד מצויין - חיב לשלם, שהרי שנה על

מַעֲכָב, מַפְנִי שְׁאֶפֶשֶׁר לוֹ לְקִנּוֹת בְּכָל מְלֹךְ וּמְלֹךְ.⁵⁵
 לְפִיכָךְ, אִם אֵין שָׁם מֵאֵין יִקְנֶה⁵⁶ - מִנִּיחַ עָלָיו
 מְזוֹנָתוֹ וּמְזוֹנָת בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל כָּל אוֹתָהּ הִדְרָה.⁵⁷ וְכָל
 אֵלוֹ הִדְרָרִים - בְּשׁוֹכֵר סֶתֶם, וּבְמָקוֹם שְׁאֵין מִנְהָג
 יָדוּעַ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁישׁ מִנְהָג - הַכֹּל לְפִי הַמִּנְהָג.⁵⁸

(48) שם עט: (49) בגדים שיצטרך להם כשיגיע למחוז
 חפצו להחליף בגדי הדרך (שיטה מקובצת שם בשם
 הריטב"א). (50) כד המים. (51) עד שיגיע למחוז חפצו.
 (52) אינו רגיל בכך. (53) שהוא פוגש בדרך. (54) בדפוס
 רומא (ר"מ): ומזונות. (55) שהחמר דרכו לחזור אחר
 מזונותיו ומזון החמור בכל מקום שהם חונים ללילה.
 (56) שאין עוברים במקום יישוב. (57) שם. (58) כמו
 שאמרו בענין שכירות פועלים (שם פג): "הכל כמנהג
 המדינה" (מגיד משנה).

פרק חמישי

(1) יבאר דין שוכר בהמה או ספינה ואירע בהן אונס אם
 חייב המשכיר להעמיד לו בהמה או ספינה אחרת, ודין
 משכיר בית לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר, ודין
 בית זה או בית כזה אני משכיר לך ודין משכיר בית סתם
 או עלייה סתם.

א. הַשׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה², וְחִלָּתָהּ³ אוֹ נִשְׁתַּטִּית אוֹ
 נִלְקְחָה לְעִבּוּדַת הַמֶּלֶךְ, אָף עַל פִּי שְׁאֵין סוּפָה
 לְחִזְרָה, אִם נִלְקְחָה דֶּרֶךְ הַלִּיכָה⁵ - הָרִי הַמִּשְׁפִּיר
 אוֹמֵר לְשׁוֹכֵר: הָרִי שֶׁלֹּךְ לְפָנֶיךָ⁶, וְחַיֵּב לָתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ
 מִשְׁלָם.⁷ בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?⁸ בְּשִׁשְׁכָּרָה לְשִׁאת
 עָלֶיהָ מִשְׁוִי שְׁאֶפֶשֶׁר לְהַשְׁלִיכוֹ בְּלֹא הַקְפָּדָה⁹; אֲבָל
 אִם שְׂכָרָה לְרֶכֶב עָלֶיהָ אוֹ לְשִׁאת עָלֶיהָ כְּלִי זְכוּכִית
 וּבִיזָא בָּהֶן - חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר¹⁰, אִם
 שְׂכָר מִמֶּנּוּ חֲמוֹר¹¹; וְאִם לֹא הָעֶמִיד - יִחְזִיר
 הַשְּׂכָר¹², וְיִחְשֹׁב עִמּוֹ עַל שְׂכָר בְּמָה שֶׁהָלַךְ בָּהּ¹³.

(2) משנה, בבא מציעא עח. וגמרא שם: (3) בברקית,
 שעלה תבלול בעיניה הגורם עוררון, או שתקף אותה עש
 האוכלת רגליה (גמרא שם). ועדיין ראויה היא למלאכה
 ('טור' סימן שי). (4) שם, כשמואל. (5) כלומר, לא יצא
 הצו מן המלך אלא להחרים הבהמות שהם נמצאים בדרכים
 (שם, וכפירוש רבינו חננאל, מגיד-משנה). (6) כלומר,
 גורלך גרם שפגעו בה מקרים אלו בזמן שהיא שכורה אצלך,
 והרי היא לפניך כמו שהיא. המדובר, כשהבהמה ראויה
 עדיין למלאכתה למרות מחלתה, אלא שהמחלה גורמת
 טירחה יתירה וגם עיכוב בדרך, אין לראות בהטרדה זו
 שינוי חמור בתנאי השכירות עד כדי שיהא לחייב את
 המשכיר להעמיד חמור אחר כדין מתה או נשברה, המבואר
 להלן בה"ב. וכן בנלקחה לעבודת המלך אע"פ שאין סופה
 לחזור, ואין ביכולת השוכר להשתמש בה כפי תנאי
 השכירות - כיון שבדרך הליכה נלקחה, אומר המשכיר: הרי
 שלך לפניך, משום שנמצאה הבהמה בדרכים בזמן שהיתה
 שכורה אצלך, אתה גרמת לה שתלקח, ואילו היתה נמצאת
 ברשותי לא היתה נלקחת, שהרי לא יצא צו החרמה על

(35) כפי מה שהוסכם ביניהם. (36) כגון ששכרה להטעינה
 שלושים סאה והטעין שלושים ואחד. (37) דברי רבינו
 ניתנים להתפרש שדעתו שכל שהוסיף במשאה יותר מכפי
 מה שהוסכם, אף על פי שמנהג המקום להטעינה משא כבד
 מזה - חייב, שהרי הדגים חייב תוספת המשא בשכרו
 למשקל ידוע, ומשמע, שאף שהבהמה עומדת היא להישכר
 למשא שהטעינה אם היה מוסיף שכר, מכל מקום, אם
 הוסיף על מה שהוסכם - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א
 (הובאו במגיד משנה כאן) חולקים על רבינו ודעתם
 שמכיוון שהבהמה עומדת להישכר גם למשא כזו, הרי אין
 לייחס מיתתה לתוצאה מתוספת המשא ולפיכך, אין לחייבו
 אלא בתוספת שכר בלבד. והבית יוסף בסימן שח מבאר,
 שהמדובר כאן, כשהמשכיר קבע את משקל המשא ואמר
 לשוכר אני משכירה לך למשא כזו, ואנו אומרים שהמשכיר
 יודע שבהמתו חלשה ואינה ראוייה לטעינת משא כפי הנהוג
 באותו מקום ולכן קבע משקל נמוך מהנהוג והשוכר
 שהוסיף - פשע, אבל אם הצעת השכירות למשקל ידוע באה
 מצד השוכר, אף על פי שאסור לו להוסיף מבלי שיקבל
 רשות מהמשכיר - אם הוסיף פטור. (38) שאין לייחס
 לתוספת כזו סיבה למותה. (39) שהרי שכרו לפי המשא
 ולכן משלם שכר התוספת. (40) שיעור התוספת המחייב
 הוא אחד משלושים של המשא המקובל באותו מקום -
 למדנו ממה שאמרו במשנה שם: "להביא לתך חיטים וכו'
 פטור ואם מוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו
 ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר וכו' שלושה
 קבין לחמור". כלומר, אם שכר בהמה במקום שהמנהג הוא
 שמתעניין עליה לתך - משקל תשעים קב - הוסיף עליה
 שלושה קבין, היינו, חלק משלושים ממידת הטעינה הנהוגה
 חייב, והוא הדין לכל המקומות, תוספת של אחד משלושים
 מן הנהוג - מחייבת. (41) ברייתא שם.

1 ז. הַפֶּתֶף⁴² שֶׁהוֹסִיף⁴³ עַל מִשְׁאוֹ קָב אֶחָד⁴⁴, וְהֵזַק
 2 בְּמִשְׁאָה זֶה - חַיֵּב בְּנִזְקָיו. שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא⁴⁵ בֶּן
 3 דַּעַת וְהָרִי הוּא מְרַגֵּשׁ בְּכַבֵּד הַמִּשְׁאָה⁴⁶ - יַעֲלֶה עַל
 4 לְבוֹ, שְׁמָא מִחֲמַת חֲלָיו הוּא זֶה הַפֶּתֶד⁴⁷.

(42) סבל. (43) השוכרו בלי ידיעת הסבל. (44) משא
 האדם הממוצע הוא שלושים קב והוסיף אחד משלושים
 (רש"י שם דיבור המתחיל קב). (45) הסבל. (46) והיה לו
 להבין שהוסיף עליו משא ולפרוק המשא מעליו מייד, ואם
 לא פרק והוזק - הוא בעצמו גרם לכך. (47) לא עלתה על
 דעתו לייחס הכובד לתוספת משא אלא ייחסו לחולשה
 זמנית שתקפתו. וסבור, שאחר שינוח מעט, יחזור לאיתנו,
 ולפיכך לא פרק המשא ואם כן גרם השוכר את הנזק (שם
 כרב אשי).

5 ח. הַשׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר⁴⁸ לְרֶכֶב עָלֶיהָ - יֵשׁ לוֹ לְהַנִּיחַ
 6 עָלֶיהָ כְּסוּתוֹ⁴⁹ וּלְגִינוֹ⁵⁰ וּמְזוֹנָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הִדְרָה⁵¹,
 7 לְפִי שְׁאֵין דֶּרֶךְ⁵² הַשׁוֹכֵר לְחִזְרָה בְּכָל מְלֹךְ⁵³ וּמְלֹךְ
 8 לְקִנּוֹת מְזוֹנָת; יֵתֵר עַל זֶה - הָרִי מַעֲכָב עָלָיו בְּעַל
 9 הַחֲמוֹר. וְכֵן יֵשׁ לְבַעַל הַחֲמוֹר לְהַנִּיחַ עָלֶיהָ שְׁעוּרִים
 10 וְתֵבֶן מְזוֹנָת⁵⁴ שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם; יֵתֵר עַל זֶה - הַשׁוֹכֵר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ט"ז תשרי – ספר משפטים – הלכות שכירות קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מקום¹⁸; ואם לא העמיד - יש לשוכר למכור
הבהמה¹⁹, ולקח בה בהמה אחרת, או שוכר²⁰ בהמה
בדמיה, אם אין בדמיה לקח²¹, עד שיגיע למקום
שפסק בו²². אמר לו: חמור זה²³ אני משכיר לך,
אם שוכרה לרפב עליה או לכלי זכוכית, ומתה בחצי
הדרך: אם יש בדמיה לקח בהמה אחרת - לקח²⁴,
ואם אין בדמיה לקח - שוכר אפילו בדמי פלה²⁵,
עד שיגיע למקום שפסק עמו; ואם אין בדמיה לא
לקח ולא לשכר - נותן לו שכרו של חצי הדרך²⁶,
ואין לו עליו אלא תרעמת²⁷. שוכרה למשא, הואיל
ואמר לו חמור זה, ומת בחצי הדרך - אינו חיב
להעמיד לו אחר, אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך
ומנח לו נבלתו²⁸.

(14) ואינה ראויה למלאכה כלל. (15) משא שאפשר
להשליכו בלא הקפדה. (16) ואם כן, קיבל עליו לספק לו
חמור עד שישלים העברת משאו או רכיבתו. (17) משנה,
שם עח. (18) בין אם יש למשכיר משלו, ובין שצריך
לשכור. כלומר, אפילו אם אין למשכיר חמור משלו - חייב
לשכור חמור אחר ולהעמידו לשוכר, ואם לא העמיד -
מפסיד כל דמי השכירות (רבינו בפירושו למשנה, כותב:
"לא יחשב שום דבר מן השכירות". ראה לחם-משנה).
וטעמו של דבר: שהמשכיר קיבל עליו לספק חמור עד
שישלים מטרת שכירותו, ואם אינו מקיים התחייבותו -
פקעה גם התחייבותו של השוכר לשלם לו דמי שכירות.
(19) שבזה שמסר הבהמה לרשות השוכר וקנאה השוכר
במשיכה למלא בה תנאי השכירות - נשתעבדה גם לאחר
מותה לממן בנבילתה השלמת מלאכתו כפי שהוסכם
בחווה. למעלה (בה' א) בדין חלתה בשכרה לרכיבה לא
ניתנה רשות לשוכר למוכרה, שלא אמרו זאת אלא במקום
שאינן לבהמה תקנה, כגון מתה או נשברה ואין אפשרות
לרפאותה, ואנו אומרים שהשכירות משעבדת את הבהמה
לשוכר, ומשום כך רשאי הוא למכור את נבילתה כדי לקיים
תנאי השכירות, והרי בין כך ובין כך עומדת היא למכירה.
אבל בחלתה, שעומדת היא לרפאותה, אין סברא לומר
שהמשכיר שעבד הבהמה לשוכר שיהיה ביכולתו למוכרה,
שהרי אינה עומדת להימכר (נתיבות המשפט) סי' שי ס"ק
(ד). (20) שם עט. כשמואל, בהשכירו חמור זה, והוא-הדין
בחמור סתם. (21) אם דמי הנבילה אינם מספיקים כדי
לקנות בהמה אחרת. משמע, שאם דמי הנבילה מספיקים
לקנות חמור אחר - אינו רשאי לשכור על חשבון המשכיר.
(22) ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור - אין מחייבים
את המשכיר להשלים את ההפרש, מפני שלא עבד אלא את
החמור, אבל לא שאר נכסיו (מגיד-משנה). ובמקרה זה
מפסיד המשכיר כל שכרו אם אינו מעמיד לו חמור אחר,
כמו שביארנו למעלה הערה יז. (23) כלומר, חמור זה אני
משכיר לך, ואיני מקבל עליו לספק לך חמור אחר אם ימות.
(24) שהבהמה משועבדת לו אפילו לאחר מותה כששכרה
לרכיבה (וראה להלן הערה כז בדין שכרה למשא).
(25) שם, כשמואל. (26) שהרי נהנה השוכר במה שהגיע

הבהמות הנמצאות בבתי, נמצא שבסיבתך חל העיכוב
למלא תנאי השכירות, ואין מוטל עלי להעמיד לך חמור
אחר. ומזה יוצא, שאם צו ההחרמה הוא כללי - חייב
להעמיד לו חמור אחר (מגיד-משנה). (7) בשלמות כפי
המחיר שהוסכם בחווה השכירות כשהיתה בריאותה, ואין
מחשבים בחלתה ההפרש שיש במחיר שכירת בהמה בריאה
לבין חולה או שוטה, וכן בנלקחה לעבודת המלך אין מנכים
מדמי השכירות בעד הדרך שלא הלך בה, אלא השוכר נושא
בכל ההפסד, מפני שמזלו גרם למקרים אלו בזמן שהיא
שכורה לו (תוספתא שם פ"ז. ראה מגיד-משנה).
(8) שבחלתה או נשתתית - אומר המשכיר הרי שלך לפניך
(מגיד-משנה - וראה להלן הערה ט). (9) מבלי לדקדק על
מקום נפילת המשא, היינו שהמשא אינו מחומר שכיר,
ואפשר להשליכו בכל מקום ולא ינזק, ואם כן עדיין ראויה
הבהמה למלאכה שנשכרה לה, שהרי גם אם תיפול - מחמת
שטותה או חוליה - באחת מן הפחתים לא יוזק המשא
שעליה. (10) ואין המשכיר יכול לומר הרי שלך לפניך,
שיש לראות במקרים אלו שינוי בתנאי השכירות, שהרי
הבהמה אינה ראויה למלא תנאי השכירות, משום שעלולה
היא להזיק לרוכב או לכלי הזכוכית, אם תיפול באחת
הפחתים מחמת שטותה או חוליה. ומבאר המגיד-משנה
שאין דין זה - המחלק בין שכרו למשא סתם, ובין למשא
כלי זכוכית - אלא בחלתה או נשתתית. אבל בנלקחה, גם
בשכרה לרכיבה או לכלי זכוכית, אומר המשכיר: הרי שלך
לפניך, שהרי הדין שבנלקחה לעבודת המלך - אומר לו הרי
שלך לפניך, מבוסס (כמו שביארנו למעלה הערה ה) על
טענת המשכיר, שבסיבת השוכר נגרם לבהמה שתלקח,
וטענה זו כוחה יפה גם בשכרה לרכיבה או למשא כלי
זכוכית (שם עט. בשם רבי שמעון בן אלעזר: השוכר את
החמור לרכוב עליה והבריקה (חלתה בעיניה או ברגליה.
ראה שם עח: או שנשתתתה - חייב להעמיד לו חמור אחר
וכו'. אמר רב פפא, וכלי זכוכית - כלרכוב דמי" פירוש, דין
משא כלי זכוכית כדין רכיבה). (11) ובדפוס וונציא נוסף:
"או בהמה אחרת כאותה ששכר" כלומר, המשכיר חייב
להעמיד כמין הבהמה שהשכיר לו, כגון אם השכיר חמור
- לא יעמיד לו סוס (בתוספתא בבא-מציעא בפרק ז, ה"ה:
המשכיר בהמה לחבירו, לא ישנה (המשכיר) לו את הבהמה.
השכיר לו חמור - לא יושיבנו על הפרד וכו'). (12) אפילו
הקדים לו השוכר שכרו, והוא בחזקת המשכיר.
(13) כלומר, זה שאמר חייב להעמיד חמור אחר - הכוונה
שאם המשכיר רוצה בכל השכר כפי שהוסכם בעיסקת
השכירות - יעמיד לו חמור אחר, ואינו יכול לומר לו הרי
שלך לפניך, אבל אם אין ברצונו להמשיך בעיסקת
השכירות, הרשות בידו (מגיד-משנה) ומחזיר לשוכר השכר
שקיבל בעד שארית הדרך שלא הלכה הבהמה, ומעכב בידו
השכר בעד הדרך שכבר הלך בה, שהרי נהנה השוכר במה
שהגיע עד כאן, ובידו לשכור בהמה אחרת להמשיך בדרכו
(ראה גמרא עט. וב'תוספות' בד"ה אילו).

1 ב. יתה הבהמה או נשברה¹⁴, בין ששוכרה לשאת¹⁵

2 בין ששוכרה לרפב, אם אמר לו: חמור סתם¹⁶ אני

3 משכיר לך - חיב להעמיד לו חמור אחר¹⁷ מפל

קכת שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות - שהרי טבעה, וביד השוכר למלא, שהרי ליין סתם שכרו, ובאפשרותו להביא יין, הרי המשכיר אינו מקיים את מה שקיבל על עצמו, ולכן מחזיר כל השכר. ואין המשכיר יכול להציע ספינה אחרת במקום הספינה שטבעה ולהמשיך בהסכם השכירות, שיש לשוכר זכות, בהסתמכות על תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות, לתבוע מילוי החווה כפי הפרטים שנקבעו בו בשלימות (רי"ף שם). והוסיף רבינו נימוק בטענת השוכר, "שהקפדה גדולה יש בספינה זו", כלומר ספינה זו שטבעה שכרתיא אחר שבדקתי ובחנתי מבנה ומצבה וכל פרטי הליכותיה, ואיני מוכן לקבל ספינה אחרת שתעמיד במקומה (ראה משה-למלך). (33) והרי העיכוב בקיום החווה, מצד השוכר בא, ולכן משלם בעד כל הדרך כפי שהוסכם. (34) שהיה על המשכיר - הספן - לטרוח בהולכת הספינה אלמלא טבעה. (35) כלומר, יש לחשב התשלום בעד חצי הדרך - שהמשכיר מקבל בעדו שכר - פחות הסכום שאדם מוכן שינכו לו משכרו, כדי שלא יצטרך לעבוד ולטרוח אלא יהא יושב ובטל (רי"ף שם). (36) כלומר, מאחר שלא המשכיר ולא השוכר, בידם למלא אחר תנאי השכירות - אנו מחליטים המעות ביד המוחזק ויד התובע על התחתונה, שאין להוציא המעות מן המוחזק מטעם שלא קיים תנאו אלא-אם-כן נתקיימו מצד התובע, ומאחר שאין ביד התובע לקיים תנאו - מפסיד כל שכרו. (37) ורשאי המשכיר להעמיד ספינה אחרת - והשוכר יין אחר, אבל שניהם לא מילאו תנאי השכירות. (38) אם הקדים השוכר השכר, המשכיר מחזיר שכר חצי הדרך הנותר. ואם לא הקדים, השוכר משלם בעד חצי הדרך שנסעו (גמ' שם). ואין המחזיק יכול לטעון - כמו בספינה זו ויין זה - אין לי להחזיר השכר לפני שהתובע מילא תנאו, מפני שיש לתובע טענה נגדית: מוכן אני למלא התנאי ולהביא יין, אבל אין להטיל עלי למלא התנאי לפני שהמשכיר ממלא תנאו להעמיד ספינה, ואינני מאמינו שיעשה זאת, ונמצא שאני טורח ומפסיד מעותי (רא"ש שם יא) ויוצא מזה, שאם אחד משניהם מילא תנאו ואין השני ממלא - מוציאין השכר אפילו מן המוחזק, מאחר שאינו ממלא תנאו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן).

עד כאן (שם). (27) שם. כלומר, אף שאין לשוכר תביעת ממון על המשכיר, רשאי הוא להתרעם על המשכיר בגלל העוול שעשה לו בזה שהשכיר לו בהמה כחושא, ואין תרעומתו תרעומת חנים האסורה (בשם רבי ישראל סלנטר - בספר אור ישראל - נתיבות אור). (28) למשכיר, שאין נבלת החמור משועבדת לשוכר ליקח או לשכור חמור אחר בדמיה, שלשון "חמור זה" שהתנה המשכיר בעת השכירות, משמעוה שאינו מתחייב להעמיד לו חמור אחר עד שישלים השוכר מלאכתו, אפילו לא מדמי החמור שמשכירו אם ימות, שאינו משעבד את החמור לשוכר אלא למלאכה שהתנה עמו, ולא אמרו שדמי החמור משועבדים לשוכר - אף "בחמור זה" - אלא בשכרו לרכיבה או לכלי זכוכית (כמבואר למעלה), שלכך פירש השוכר מטרת השכירות - אע"פ שבשכרו למשא סתם, רשאי הוא לא להשתמש בחמור לכל מטרה שהיא - כדי שיהיה החמור משועבד לו גם לאחר מיתתו, שהשוכר לרכיבה או לכלי זכוכית, מקפיד שלא יהיו לו עיכובים בדרכו (ראה טורי-זהב סי' שי). רבינו למד הבדל זה בין רכיבה לבין משא, ממה שאמרו שם (לפי נוסחת הרי"ף): "השוכר את החמור לרכוב עליו ומתה לו בחצי הדרך, אמר רב אם יש בדמיה וכו'", משמע שרק בשכרו לרכיבה (או לכלי זכוכית שדינה כרכיבה, ראה למעלה הערה ט) משועבדים דמי החמור לשוכר, אבל אם שכרו למשא סתם - לא (ודעת הראב"ד בהשגה, שאין הפרש בין רכיבה למשא, ובשניהם החמור משועבד לשוכר, וזה שאמרו בגמרא לרכוב עליו, לאו דוקא אמרוהו).

ג. השוכר את הספינה²⁹, וטבעה לו פחצי הדרך: 1
אם אמר לו: ספינה זו אני משפיר לך, ושפירה 2
השוכר להוליך בה יין סתם³⁰, אף על פי שנתן לו 3
השוכר - יחזיר כל השכר³¹; שהרי זה אומר לו: 4
הבא לי הספינה עצמה ששפירתי, שהקפדה גדולה 5
יש בספינה זו, ואני אביא יין מקל מקום ואוליך 6
בה³². אמר לו: ספינה סתם אני משפיר לך, ושפירה 7
השוכר להוליך בה יין זה, אף על פי שלא נתן לו 8
מן השכר כלום - חייב לתן כל השכר; שהרי אומר 9
לו: הבא לי היין עצמו, ואני אביא לך ספינה מקל 10
מקום ואוליכיה³³. אבל צריך לנפות פדי הטרח של 11
חצי הדרך³⁴, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה 12
ליושב ובטל³⁵. אמר לו: ספינה זו אני משפיר, 13
ושוכר השוכר להוליך בה יין זה: אם נתן השוכר - 14
אינו יכול להחזירו, ואם לא נתן - לא יתן; שאין 15
זה יכול להביא הספינה עצמה, ולא זה יכול להביא 16
יין עצמו³⁶. שוכר ספינה סתם ליין סתם³⁷ - הרי אלו 17
חולקין השכר³⁸. 18

ד. השוכר את הספינה, ופרקה³⁹ פחצי הדרך - נותן 19
לו שכר כל הדרך⁴⁰. ואם מצא השוכר מי שישפיר 20
אותה לו עד המקום שפסק - שוכר⁴¹; ויש לבצל 21
הספינה עליו תרעמת⁴². וכן אם מכר כל הסחורה⁴³ 22
שבספינה לאיש אחר פחצי הדרך, וירד, ועלה 23
הלוקח - נוטל שכר חצי הדרך מן הראשון ושוכר 24
החצי מזה האחרון; ויש לבצל הספינה עליו 25
תרעמת, שגורם לו לסבל דעת איש אחר שצדין לא 26
הרגל בו. וכן כל פיוצא בזה. 27

(39) הוריד מטענו, כלומר חזר בו השוכר מהשכירות. (40) כפי שהותנה, שאין השוכר יכול לחזור בו באמצע. בבא-מציעא עט: "השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך וכו' ואי דלא משכח לאגוריה (שאין השוכר מעמיד אדם אחר במקומו שישכור הספינה), כוליה אגרא בעי

(29) שם עט. (30) כל יין שירצה. (31) אפילו בעד חצי הדרך שכבר הובל - מחזיר, שלא אמרו שהשוכר משלם שכר חצי הדרך (כמבואר למעלה הל' א, ב) אלא במקום שנהנה מהובלת מטענו, אבל כאן הלא היין טבע ואבד - אין לשוכר לשלם כלום (ראה ב'תוספות' שם בד"ה איליאם). (32) כלומר, ומאחר שאין ביד המשכיר למלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ט"ז תשרי – ספר משפטים – הלכות שכירות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שלומי" (שכר כל הדרך, עליו לשלם). [כן פירש הר"ף שם. וכן משמע מלשונו של רבינו בסמוך: "ואם מצא השוכר מי שישכירו", משמע שבבבא הקדומת - המדובר כשלא מצא]. ומשלם השכר המלא ואין מנכים ערך הטורח בחצי הדרך שלא הולך את הספינה - כמו בהלכה ג, שלא אמרו לנכות, אלא כשאין הספינה קיימת, והרי המשכיר - הספן - יושב ובטל. אבל כאן הלא ספינתו קיימת, והוא הסתמך על זה שבמקום שקבעו להולך שם את המטען ימצא מטען להובילו חזרה, ולכן אינו חוזר למקום הפלגת הספינה, אלא מסייעה ריקנית למקום המיועד ונמצא שאינו יושב בטל (מגיד-משנה עם הסבר נוסף). ונראה שהמשנה-למלך התכוון להסבר זה, אלא שטעות-סופר נפלה בדבריו, ובמקום "לביתו" צ"ל "לדרכו". ודעת ה'טור' בסיומן שיא, שגם כאן מנכים דמי הטורח. (41) כלומר: משכירו, שהשוכר רשאי להעביר זכותו בשכירות לאחר, כמבואר בסמוך (בהלכה ה), שזה שאמרו "אין השוכר רשאי להשכיר" אינו אלא במטלטלין ולא בספינה. (42) שגם לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו (כמו שכותב רבינו בסמוך - ר"ף שם). ובגמרא שם אמרו, שיש לחייב את השוכר במקרה זה לשלם בעד "רפסתא דספינתא" ריעוע הספינה שמתרועעת בפריקת המשא ובהטענתה שנית, שהרי השוכר גרם לתוספת סריקה וטעינה מכפי שהוסכם בעת השכירות. ועל השוכר לישא בהפסד זה שנגרם בסיבתו. וכן פסק הר"ף שם. ונראה שרבינו לא הזכיר חיוב זה כאן, מפני שאינו דן כאן אלא בבועיה אם יש לשוכר זכות להשכיר את הספינה לאחרים כשהוא מקבל עליו כל הפסד שיגרם לספינה כתוצאה מהחלפת השוכרים, או לא. ודין זה, שעל השוכר לישא בכל הפסד שהוא, נראה בעיני רבינו כמובן מאליו ואין צורך להזכירו (ראה 'מרכבת המשנה'). (43) שם, וכפירוש הר"ף. וכן הביאו ה'תוספות' שם בד"ה דפריקה, בשם רבינו חננאל.

ה. מִכָּאן אָנִי אוֹמֵר: שֶׁהַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחִבְרוֹ עַד זְמַן קָצוּב, וְרָצָה הַשּׁוֹכֵר לְהַשְׁכִּיר הַבֵּית לְאַחֵר עַד סוֹף זְמַנוֹ - מְשַׁכֵּיר לְאַחֵרִים⁴⁴, אִם יֵשׁ בְּנֵי בֵּית כְּמִנְיָן בְּנֵי בֵּיתוֹ; אָבֵל אִם הָיוּ אַרְבָּעָה - לֹא יִשְׁכֹּר לְחִמְשָׁה⁴⁵. שְׁלֹא אֶמְרוּ חֻקִּים⁴⁶: אֵין הַשּׁוֹכֵר רֹשֵׁאִי לְהַשְׁכִּיר - אֲלֵא מְטַלְטְלִין, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה פְקֻדוֹנִי בִּיד אַחֵר⁴⁷; אָבֵל בְּקֻדְעָה⁴⁸ אוֹ בְּסִפְיָה, שֶׁהָרִי בַּעֲלָה עִמָּה⁴⁹ - אֵין אוֹמֵר כֵּן⁵⁰. וְכֵן אָנִי אוֹמֵר: אִם אֶמֶר לוֹ בַּעַל הַבֵּית לְשׁוֹכֵר: לָמָּה תִּטְרַח וְתַשְׁכִּיר בֵּיתִי לְאַחֵרִים? אִם לֹא תִרְצֶה לַעֲמֹד בּוֹ, צֵא וְהִנִּיחוֹ וְאַתָּה פְּטוֹר מִשְׁכִּירוֹתָ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּיר לְאַחֵר. שֶׁזֶּה בָּאֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו⁵¹; עַד שֶׁאַתָּה מְשַׁכֵּיר לְאַחֵר, תִּנָּח לְזֶה בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּיר לְאַחֵר כָּלָל, וְיֵתֵן שְׁכָרוֹ עַד סוֹף זְמָנוֹ⁵². וְלֹא יִרְאֶה לִי שֶׁדִּין זֶה אִמָּת⁵³.

(44) ואין למשכיר זכות התנגדות, וכדין ספינה. ומוסיף המגיד-משנה, שכאן אפילו תרעומת אין לו למשכיר, שעד כאן לא אמרו יש לו תרעומת אלא בספינה, מפני שגרם לו

לסבול כל זמן הנסיעה דעת איש שאינו רגיל בו, אבל בבית - שאין המשכיר דר עם השוכר - אפילו תרעומת אין לו. (45) שאין השוכר רשאי להרבות בדירוס, אפילו אם גם הוא ממשיך וגר בבית, ראה פ"ה מהלכות שכנים ה"ט. (46) גיטין כט. (47) שם. כלומר, השכירות מקנה לשוכר זכות מליאה להשתמש בחפץ בהתאם לתנאי השכירות, ואין בזה כל הגבלה משפטית עקרונית, אולם במטלטלין נשארת למשכיר זכות התנגדות להעברת זכות זו, מפני שיכול לטעון: אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, כי השוכר השני אינו נאמן אצלי שלא יעלים את החפץ ויטעון: נאנס (ראה למעלה פ"א הל' ד). (48) שאין בה מציאות העלמה. (49) שבעל הספינה דר עם השוכר, ושומר הוא ספינתו. (50) אין מקום לטענה זו, ולכן השוכר משכירה לאחרים. (51) כתוב במשלי ג, כז. וגו': "בהיות לאל ידך לעשות", כלומר, שאין הדבר גורם לך הפסד שהוא. (52) שהם סבורים, שדין בית מושכר כדין מטלטלין, מפני שבעל הבית אינו דר ביחד עם השוכר, ואינו יכול לשמור שלא יוזק ע"י השוכר השני, שאינו סומך עליו כמו על הראשון, ואין זה דומה לספינה שבעלה עמה ושומר שלא יתקלקל ע"י השוכר (ראב"ד). (53) רבינו דוחה סברא זו, וסובר שהחשש לקלקול הבית אינה טענה, שהרי השוכר השני - יתחייב לשלם בעד ההיזק (מגיד-משנה).

ו. בֵּית זֶה אָנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ, וְאַחֵר שֶׁהַשְּׁכִירָו נָפַל - אֵינוֹ חַיִּב לְבָנוֹתוֹ⁵⁴, אֲלֵא מִחֻשָּׁב עַל מֶה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמִחֲזִירוֹ⁵⁵ לוֹ שְׂאֵר הַשְּׁכִירוֹת⁵⁶; אָבֵל אִם סָתְרוּ - חַיִּב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית אַחֵר, אוֹ יִשְׁכֹּר לוֹ כְּמוֹתוֹ⁵⁷. וְכֵן אִם חִזַּר אַחֵר שֶׁהַשְּׁכִירָו לָזֶה וְהַשְּׁכִירָו אוֹ מְכָרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ אֲנָס⁵⁸, שֶׁהַפְקִיעַ שְׁכִירוֹת הָרִאשׁוֹן⁵⁹ - הָרִי זֶה חַיִּב⁶⁰ לְהַשְׁכִּיר לוֹ בֵּית אַחֵר כְּמוֹתוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(54) שם קג. שהרי בית זה השכיר, ולא התחייב לבנות לו בית חדש. (55) המשכיר, אם הקדים השוכר השכר. והוא-הדין אם לא הקדים, שהשוכר משלם בעד פרק זמן שדר בו ונהנה. (56) ואין לשוכר רשות למכור אבני הבית ועציו, ולשכור בדמיהם בית אחר, כמו למעלה בהלכה ב בדין חמור זה לרכוב. וטעם ההבדל, מבואר במגיד-משנה: חמור שמת - נבלתו עומדת להמכר, והמשכיר שעבד לשוכר את החמור ואת נבלתה, אבל "בית זה" משמע כל זמן שהוא ראוי לדירה ולא למכור העצים והאבנים, שאינם עומדים להמכר אלא לבנות הבית מחדש. ואין לחייבו להעמיד לרשות השוכר את הבנין החדש מפני שבית זה השכירו. (57) כמידת הבית וכצורתו שהשכירו. שלא אמרו בבית זה שאינו חייב לבנותו אלא כשנפל הבית מאליו, אבל במקום שהמשכיר סתרו בלי הסכמת השוכר - חייב להעמיד לו בית אחר. ופשוט, שהשוכר יכול לעכב שלא יסתור (מגיד-משנה). (58) חמסן, אלים, ואפילו ישראל. (59) שהוציאהו מן הבית. (60) המשכיר, שגרם להוצאתו מן הבית.

ז. הַשְּׁכִירָו⁶¹ לוֹ בֵּית סָתָם⁶², וְאַחֵר שֶׁנָּתַן לוֹ בֵּית נָפַל - חַיִּב לְבָנוֹתוֹ אוֹ יִתֵּן לוֹ בֵּית אַחֵר. וְאִם הָיָה קָטָן

שיעברו הוא (סמ"ע חו"מ סי' שיב, ס"ק מא).
(79) כלומר, אם בעל הבית יכול לדחותו לעלייה העליונה או לא. וצדדי הספק מבוארים בגמרא (שם קיז). "דא"ל שם עלייה קבילת עלך". כלומר, המשכיר אומר לשוכר: הרי עלייה שכרת, והסכמת לדור בעלייה, והרי עלייה אני מוסר לך, "או דילמא, חד עלייה קביל עליה, שתי עליות לא קביל עליה", פירוש, השוכר יכול לטעון: קיבלתי עלי טורח העלייה לקומה ראשונה, אבל איני מסכים לטרוח ולעלות שתי קומות. בעיה שנשארה בחיקוי שם. (80) מפני שהדבר בספק, אין מוציאים מן המוחזק, וכל עוד שלא תפס השוכר הדירה, בעל הבית מונע ממנו כניסתו. אבל כשתפסה השוכר, הרי הוא המוחזק, ואין לבעל-הבית זכות להוציאו. וכל דינים אלה נאמרו, כשנפתחה רצפת העלייה שהיא תקרת הבית או של העלייה התחתונה, שהרי הקלקול הוא בבית המשועבד לו, אבל כשנפתחו קירות העלייה - אין המשכיר חייב לתקנם, כי קלקול זה אין לו קשר עם הבית המשועבד (מגיד-משנה). (81) שם קטז: (82) גפן שענפיה גידלו על עץ האפרסק. (83) מפני ששעבד האפרסק לדלית, באמרו "על אפרסק זה", מחוייב הוא להחזירו למקומו כדי שיהווה משענת לדלית הגפן הקיימת.

פרק עשוי

(1) יבאר דין משכיר בית לחבירו בבירה גדולה, וכן משכיר בית לחבירו מה הוא חייב להעמיד לשוכר, ודין משכיר עלייה ונפתחה, ודין זבל שבחצר למי הוא, ודין משכיר בית או חצר וכיוצא בהם עד זמן קצוב שכופהו לצאת בסוף הזמן הקצוב, ודין שוכר בית ללינה או לשביתה, ודין משכיר בית סתם שצריך להודיעו שלושים יום קודם שיוציאו, ושוכר גם כן צריך להודיע למשכיר, ודין הוקרו והוזלו הבתים, ודין נפל הבית או נתנו לבנו או מכרו או הורישו.

- 26 א. המשכיר² בית לחבירו בבירה גדולה³ - משתמש⁴
- 27 בזיזיה ובכתליה⁵ עד ארבע אמות⁶, ובתריץ של
- 28 חצר⁷, ובקריבה⁸ שאחורי הבתים⁹. ומקום שנהגו
- 29 להשתמש בעיבי הפתלים¹⁰ - משתמש בעיבי
- 30 הפתלים. ובכל אלו הדברים הולכין אחר מנהג
- 31 המדינה¹¹ והשמות¹² הידועין להם, פדרה שאמרנו
- 32 בענין מקח וממכר¹³.

(2) בבא-בטרא ו: (3) בנין גדול המכיל דירות רבות, ולא פורש ב'חוזה השכירות' זכות השימוש שהשוכר קונה בחצר ובמבנים הנמצאים בשטח המקיף את הבירה, וגם אין מנהג מוסכם באותו מקום. (4) השוכר. (5) בחורים שבכתלים החיצוניים המקיפים את הבירה. (6) שטח של ד' אמות, מחוץ לחלק הכותל שממול הבית ששכר. (7) גינת החצר, שמגדלים בה עשבים ופרחים לרענן את האויר (כרב נחמן, שם). (8) מגרש פנוי. (9) כרבא שם, שכל שוכר בית, מן הסתם על דעת שיהיה לו רשות להשתמש במקומות אלו - הוא שוכר. (10) שוכרי עליה משתמשים בגג הכותל. (11) כלומר, הדינים שלמעלה נאמרו במקום שאין מנהג ידוע, אבל אם יש מנהג קבוע - הכול כפי המנהג המקובל. (12) המונחים המגדירים תנאי השכירות, שמן הסתם על דעת

1 מן הבית שגפול - אין השוכר יכול לעבב עליו⁶³.
2 והוא שיהיה קרוי בית⁶⁴. שלא השכיר אלא בית
3 סתם⁶⁵. אבל אם אמר לו: בית כזה⁶⁶ אני משכיר לך
4 - חייב להעמיד לו בית פמדת ארכו ומדת רחבו של
5 בית זה שהראהו; ואינו יכול לומר לו: לא היה ענין
6 דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ
7 כזה, אלא חייב להעמיד לו בית פמדתו וכצורתו⁶⁷.
8 לפיכך⁶⁸, אם היה קטן - לא יעשנו גדול⁶⁹; גדול -
9 לא יעשנו קטן; אחד - לא יעשנו שנים; שנים -
10 לא יעשנו אחד. ולא יפחת מן החלונות שהיו בו,
11 ולא יוסיף עליהן, אלא מדעת שניהם⁷⁰.

(61) שם קג. (62) ולא קבע מדתו וצורתו. (63) רי"ף שם, וכן משמע בגמרא. (64) שראוי לדירה, כלומר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות (נמוקיי-וסף שם). (65) ובד המשכיר היה להעמיד לו מתחילה בית קטן כזה שהוא מעמיד לו עכשיו, ונפילת הבית הראשון אינה מעניקה לשוכר זכויות חדשות. (66) שקיבל עליו המשכיר להשכיר לו בית, והדגימו בית מסוים ואמר לו: כזה. (67) שם בגמרא. (68) אם נפל הבית אחר שהשכירו. (69) יש בני אדם שמעדיפים דירה קטנה. (70) שם.

12 ח. המשכיר עליה סתם⁷¹ - חייב להעמיד לו עליה⁷².
13 אמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך
14 - הרי שעבד בית לעליה⁷³. לפיכך, אם נפתחה⁷⁴
15 העליה בארבעה טפחים⁷⁵ או יתר - חייב המשכיר
16 לתקן; ואם לא תקן - הרי השוכר יורד ודר בבית
17 עם פעל הבית⁷⁶ עד שיתקן. היו שתי עליות זו⁷⁷ על
18 גבי זו, ונפתחה העליונה - דר בפתחתונה⁷⁸; נפתחה
19 התחתונה - הרי זה ספק אם ידור בעליונה או
20 בבית⁷⁹. לפיכך לא ידור, ואם דר - אין מוציאין
21 אותו ממש⁸⁰. מעשה באחד⁸¹ שאמר לחבירו: דלית⁸²
22 זו שעל גבי הפרסק הזה אני משכיר לך, ונעקר
23 אילן הפרסק ממקומו; ובא מעשה לפני חכמים,
24 ואמרו לו: חייב אתה להעמיד הפרסק כל זמן
25 שהדלית קימת⁸³. וכן כל כיוצא בזה.

(71) שם קטז: (72) אם נפלה זו שהעמיד לו, חייב להעמיד לו אחרת. (73) שאם לא כן, לשם מה הוסיף: "שעל גבי בית זה", ולא הסתפק באמרו: "עליה זו". ולכן אנו מפרשים כוונתו, שאם יארע קלקול בעליה ולא יתקנו - הרי הבית שלמטה משועבד לשוכר, כמו שמבאר רבינו והולך. (74) נתקלקלה. (75) על פני שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (76) ביחד, אבל אינו יכול לדרוש שבעל הבית יצא מדירתו בבית שלמטה ויעמיד לו את כולה, שעל דעת כן לא שיעבדו. (77) בית בן שלש קומות והשכיר הקומה העליונה, ואמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה. (78) בעלייה התחתונה, ואינו יכול לירד ולדור בבית שלמטה, כדי לאלץ את בעל-הבית לתקן דירת העלייה, מפני שגם העלייה התחתונה, בכלל הבית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המנהג נעשה השכירות. (13) ראה פרק כ"ו מהלכות מכירה.

1 ב. המִשְׁכִּיר חָצְרוֹ סֵתָם - לֹא הַשְׁכִּיר הָרֶפֶת שְׂבָה¹⁴.

(14) שאין הרפת בכלל המונח "חצר" (בבא-מציעא קב.).

2 ג. המִשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ¹⁵ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ דְלָתוֹת,
3 וּלְפִתּוֹת לוֹ חֲלוֹנוֹת שְׁנִתְקַלְקְלוּ, וּלְחִזְק אֶת
4 הַתְּקָרָה¹⁶, וּלְסַמֵּךְ אֶת הַקּוֹרֶה¹⁷ שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְלַעֲשׂוֹת
5 נִגְרָה¹⁸ וּמִנְעוּל¹⁹, וְכָל פְּיוֹצָא בְּאֵלוֹ מְדָבְרִים שֶׁהֵן
6 מַעֲשֵׂה אָמֶן²⁰ וְהֵם עֶקֶר גְּדוֹל בִּישִׁיבַת הַתַּיִם
7 וְהַחֲצָרוֹת²¹. הַשּׁוֹכֵר חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה וּמְזוּזָה²²,
8 וּלְתַמֵּן מְקוֹם הַמְּזוּזָה²³ מִשְׁלוֹ²⁴. וְכֵן אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת
9 סֵלָם²⁵ אוֹ מְרֻבָּב²⁶ אוֹ לְהַטִּיחַ גִּגְיוֹ²⁷ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה
10 מִשְׁל עֶצְמוֹ²⁸.

(15) שם קא: (16) מערכת הנסרים המשמשים מכסה לבית.
(17) קורות הבית, שהנסרים מונחים עליהן. (18) בריח
המשמש לנעילת הדלת ופתיחתה מבפנים. (19) מבחור.
(20) שם, וכתב הנמוקי יוסף (בפירושו לרי"ף שם) שעל
המשכיר לתקן דברים אלו במשך כל תקופת השכירות, אף
כשהיו תקינים בשעת השכירות. ולזה נוטה לשון רבינו,
שכתב "ולפתוח לו חלונות שנתקלקלו", כלומר שנתקלקלו
בתוך תקופת השכירות. ובשם הריטב"א כתב, שזה נאמר
באמרו לו בית סתם, אבל אם אמר לו "בית זה אני משכיר
לך" אינו חייב לתקן כשנתקלקל בתוך תקופת השכירות (וכן
פסק הרמ"א בס' שיד סעיף א. עיי"ש ובביאור הגר"א ס"ק
ו, וביקצות החושן ס"ק א.). (21) שמן הסתם, על דעת
שיהא הבית ראוי לדירה - שכר. (22) שם, שחובת מצוות
אלו על הדר הן, שהרי בית שאין דרים בו פטור ממעקה
ומזוזה (ראה פ"ה מהל' מזוזה הל' יא, ופ"א מהל' רוצח
ושמירת נפש הל' א.). (23) חקיקה במזוזות הבית, להכניס
בה את המזוזה. (24) אפילו אם מזוזות הבית היא של אבן,
והחקיקה היא מעשה אומן, ואמרנו למעלה שהדברים שהם
מעשה אומן - חייב המשכיר לעשות. וטעמו של דבר, שאין
כל הכרח לחקוק מקום באבן להניח את המזוזה, שהרי
אפשר לקבוע המזוזה בקנה ולקבוע הקנה בנסר ולהעמיד
את הנסר בצמצום בין המשקוף והמפתן סמוך למזוזת הבית
באופן שלא יזוז ממקומו. ואין למעשה זה צורך לאומן (שם
ע"פ רש"י ונמוקי יוסף). (25) לגג הבית כדי להשתמש
בו, ואין השימוש בגג עיקר בישיבת הבתים (ראה נמוק").
(26) נסרים סמוכים לכותל אצל הגג המטוייח בטיח
ומשופע, והמים שעל הגג נופלים על הנסרים ואינם
מטיבים את הכותל, וכשנופלים הנסרים, כל אדם מחזירה
ואין צריך אומן לזה (שם ע"פ רש"י). (27) להטח
הסדקים שנתהוו בגג, כדי שלא ידלפו מי הגשם לבית דרך
הסדקים, ואין צריך אומן לזה. (28) שם, שאין על המשכיר
לתקן אלא דבר שהוא מעשה אומן ועיקר בישיבת הבית.

11 ד. המִשְׁכִּיר עָלֶיהָ לַחֲבֵירוֹ²⁹ וּנְפַתְתָּהּ³⁰ בְּאַרְבַּעָה³¹ או
12 יָתֵר - חֵיב לְתַמֵּן הַתְּקָרָה³² וְהַמְּעֻזִּיבָה³³ שְׁעָלֶיהָ;
13 שֶׁהַמְּעֻזִּיבָה חֲזוּק הַתְּקָרָה הִיא³⁴.

(29) ואמר לו עלייה סתם, שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ח,
שאם נפלה חייב להעמיד לו עלייה, וכאן מבאר רבינו והולך
מה הדין אם נפחתה, אבל באמר לו עלייה זו - כשם שאינו
חייב להעמיד לו עלייה בנפלה, כן אינו חייב לתקנה
בנפחתה (מגיד-משנה ע"פ הגמ' שם קיד: ועיין לחם-משנה,
וראה בחושן-משפט סי' שיב סעיף יז). (30) נשבר נסר
ברצפתה. (31) טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל).
(32) תקרת הבית המשמשת רצפה לעלייה. (33) הטיט
והעפר שטוחין על התקרה - והוא מלשון הכתוב (נחמיה ג,
ח) "ויעזבו ירושלים" (ע"פ רש"י שם, וכן פירש רבינו
בפירוש המשנה, שם). (34) ועיקר הוא בישיבת העלייה,
שאין אדם דר בעלייה כשנסרי הרצפה רפים, והוא עלול
ליפול אם ישמט נסר ממקומו.

14 ה. הַזֹּכֵל³⁵ שֶׁבְּחָצֵר - הָרִי הוּא שֶׁל שׁוֹכֵר³⁶. לְפִיכָּךְ
15 הוּא מְטַפֵּל בּוֹ לְהוֹצִיא³⁷. וְאִם יֵשׁ שָׁם מְנָהֵג -
16 הוֹלֵכִין אַחֵר הַמְּנָהֵג³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? פְּשָׁהִיו
17 הַבְּהֵמוֹת שֶׁעָשׂוּ הַזֹּכֵל שֶׁל שׁוֹכֵר; אֲכָל אִם הַבְּהֵמוֹת
18 שֶׁל אַחֲרֵיהֶם³⁹ - הַזֹּכֵל שֶׁל בַּעַל הַחֲצֵר; שֶׁחָצְרוֹ שֶׁל
19 אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁהִיא
20 שְׁכוּרָה בְּיַד אַחֲרֵיהֶם⁴¹.

(35) משנה, שם קא: וכפירוש הגמרא, שם קב.
(36) מבהמות השוכר את החצר, כמו שהולך רבינו ומבאר.
ואין אנו אומרים שהשוכר מפקיר את הזבל ומתוך כך
המשכיר זוכה בו, שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו
(רבינו בסוף הלכה זו, ראה הערה שם). וטעמו של דבר
מבואר בלחם-משנה: מכיון שהחצר מושכר לו, ובזכותו
להחזיק שם בהמותיו, אינו מפקיר זבלן. (37) כשאין לו
צורך בו. (38) כמבואר למעלה הל' א. (39) זבל בהמות
ההולכות ממקום למקום, בעליהם אינם מקפידים על זבלן
ומפקירין אותו. (40) אף כשאנו ידוע לו שהחפץ נמצא
בחצרו. ראה פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ח (שם כרבי יוסי
בר חנינה). (41) בגמרא שם, פירשו מה שאמרו במשנה,
הזבל של בעל הבית - המדובר "בחצר דמשכיר, ותורי דאתי
מעלמא" (שוררים של אחרים). ומפרש רבינו, שזה שאמרו
"בחצר דמשכיר", הכוונה היא בחצר המושכרת לשוכר,
שאין השכירות מפקיעה זכות הבעלים לקנות חפצי הפקר
המונחים בה, שלא אמרו שכירות מכירה לזמן קצוב (ראה
להלן פ"ז הל' א) אלא למטרת שכירותו, כלומר לזכות
ההשתמשות בחצר, אבל גוף החצר אינו קנוי לו, והמשכיר
ממשיך להיות בעל החצר לקנות חפצי הפקר (מגיד-משנה,
ולחם-משנה שם. וראה 'קצות החושן' סי' שיג ס"ק א,
שיטה אחרת בדעת רבינו).

21 ו. המִשְׁכִּיר בֵּית אוֹ חָצֵר אוֹ מְרֻחֵץ אוֹ חֲנוּת אוֹ שְׁאָר
22 הַמְּקוֹמוֹת עַד זֶמֶן קָצוּב - הָרִי זֶה פּוֹפְהוֹ לַצָּאת
23 בְּסוֹף זְמָנוֹ, וְאִינוֹ מְמַתֵּין לוֹ אֶפְלוֹ שְׁעָה אֶחָת⁴². שְׂכָר
24 לוֹ בֵּית סֵתָם⁴³: לְלִינָה - אֵין פְּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד⁴⁴;
25 לְשִׁבְתָּהּ⁴⁵ - אֵין פְּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים⁴⁶; לְנִשְׂוֹאִין - אֵין
26 פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁷.

(42) כלומר, אין המשכיר צריך למסור לשוכר הודעת פינוי

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י"ם (שהודיעו בימות החמה) אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח. כלומר, שלושים ימי ההודעה צריכים להגמר לפני החג, ואם לא נגמרו כולם - אין ההודעה מועילה להוציאו בימות הגשמים (נמוקי-יוסף שם). (58) בתנאי. (59) לפני מוצאי פסח, ואינו יכול להוציאו על סמך ההודעה הקודמת, מפני שאנו רואים אותה כאילו אינה קיימת כלל, שהרי קבעה זמן יציאה מנוגד לדין, ולכן צריך המשכיר להודיעו הודעה שניה לפני הפסח (סמ"ע סימן ש"ק ח. וראה בביאור הגר"א שם ס"ק טו, מה שמגיה בלשון רבינו). (60) שאין דירות פנויות מצויות בהם - שרבים נמשכים אחר ישיבת כרכים. (61) שם. (62) שדרך החנוני להקיף לצרכניו, והקפותיו לזמן ארוך הן. (63) כדי לאפשר לו לגבות בינתיים את הקפותיו (שם - ע"פ רש"י, עיי"ש).

ח. פ"שם⁶⁴ שְׁהַמְשִׁכִּיר חֵיב לְהוֹדִיעוֹ, כִּפְּ הַשּׁוֹכֵר חֵיב לְהוֹדִיעוֹ מִקֵּדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּעִירוֹת, או מִקֵּדָם שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּכָרְפִים, כְּדִי שְׂיִבְכַּשׁ שְׂכָנִיו⁶⁵, וְלֹא יִשְׁאַר בֵּיתוֹ פְּנוּי⁶⁶. וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לִצְאָתוֹ, אֲלֵא יִתֵּן הַשְּׂכָר⁶⁷.

(64) ברייתא שם. (65) דייר הגון. (66) עד שימצא אדם הגון להשכיר לו הדירה. (67) ממשיך לשלם השכר - אפילו יצא מהבית - עד תום שנים עשר חודש, ויש זכות לשוכר להשכיר הבית לתקופה זו לאחר, ואין המשכיר יכול לעכב בידו, כמו שנכתב למעלה בפ"ה הל' ה' (רמ"א בהגהותיו סי' שיב סעיף יז עיי"ש).

ט. אף על פי שאין המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר יכול לצאת עד שיוודיעו מקדם, אם הוקרו הבתים - יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר: או שוכר בשנה⁶⁸ עד שתמצא או תצא⁶⁹. וכן אם הוזלו הבתים - יש לשוכר לפתח השכר ולומר למשכיר: או השכר לי כשעזר של עתה, או הרי ביתך לפניך⁷⁰. נפל בית המשכיר⁷¹ שהיה דר בו - הרי זה יש לו להוציא השוכר מביתו⁷², ואומר לו: אינו בדין שתהיה אתה יושב בביתי עד שתמצא מקום⁷³, ואני⁷⁴ משלך בדרך; שאין אתה בעל זכות בבית זה יותר ממני⁷⁵.

(68) כפי ערכו עתה. (69) אם אין ברצונך לשלם כפי השער של עכשיו, שאין על המשכיר להפסיד ממון - הפרש יוקר, מהתקנה שמטרתה להגן על הדייר, שלא יהא מושלך בחוץ (גמרא שם). (70) אמנם בגמרא שם לא הוזכר דין ההזולה, אבל הסברה נותנת, שכוח השוכר יפה בהזולה, ככוח המשכיר בהוקרו (מגיד-משנה). (71) שם. (72) מיד, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. (73) כדי שלא תהא מושלך בדרך. (74) והרי אני כבר מושלך בדרך. (75) מלשון רבינו נראה, שאין דינים אלו - הפרש היוקר וההזולה, ונפילת בית המשכיר ומשיא בנו המבואר בהלכה י - אמורים, אלא בתקנת ההודעה, כלומר כשהשכירו סתם, שמיסוד הדין יש למשכיר ולשוכר זכות לבטל את השכירות בכל עת שירצו, שהרי לא קבעו זמן לשכירות, אלא

מוקדמת, אלא מיד כשיגיע הזמן, ואפילו בימות הגשמים, מוציאו, שעד כאן לא אמרו (ראה הלכה ז) שאין המשכיר מוציאו בימות הגשמים כלל, ובימות החמה בלי הודעה מוקדמת של שלושים יום, אלא כשהשכירות נעשית בסתם, כדי לאפשר לשוכר לחפש מקום לדור (כמבואר בסמוך הלכה ז) אבל כשהשכירות נעשית לזמן קצוב - עצם קביעת השכירות לזמן מסוים - הודעה היא. וכן אמרו בירושלמי (הביאו הר"ף בבבא-מציא פרק השואל - בירושלמי לפנינו אינו): "ואם השכירו לזמן ידוע, אפילו הגיע זמנו בימות הגשמים - מוציאו מיד. מאי טעמא? מידע ידיע דזמניה בטבת" (ידוע הוא שזמן יציאתו הוא בטבת). (43) ר"ף שם בשם הירושלמי (וראה תוספתא בבא-מציא פרק ח ה"א). (44) שהשוכר ללינה סתם - על דעת לילה ויום שוכר (שיטה מקובצת' שם קא: בשם הר' יונתן). (45) לשבת. (46) כלומר, גם יום השישי בכלל, כדי להכין צרכי שבת (שם). (47) ששמחת נישואין נמשכת שלושים יום, כמו שאמרו (ראה כתובות ח). שעד שלושים יום כל סעודה שהחתן עושה סתמא מפני הנישואין היא, ומברכים "שהשמחה במעונו". וכן אמרו (שם ד:). אין מונעים תכשיטים מן הכלה כל שלושים יום.

ז. המשכיר פית לחברו סתם⁴⁸ - אינו יכול להוציאו עד שיוודיעו שלשים יום מקדם⁴⁹, כד"י⁵⁰ לבקש מקום ולא יהיה משלך בדרך, ולסוף השלשים יצא. במה דברים אמורים? בימות החמה⁵¹; אבל בימות הגשמים⁵² - אינו יכול להוציאו⁵³ מן החג⁵⁴ ועד הפסח⁵⁵. קבע לו שלשים לפני החג, אם נשאר מן השלשים יום אפילו יום אחד לאחר החג⁵⁶ - אינו יכול להוציאו עד מוצאי הפסח⁵⁷. והוא⁵⁸ שיוודיעו שלשים יום מקדם⁵⁹. במה דברים אמורים? בעירות; אבל בכרכים⁶⁰ - אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים, צריך להודיעו שנים עשר חודש מקדם⁶¹. וכן בחנות⁶² - בין בכרכים בין בעירות, צריך להודיעו שנים עשר חודש מקדם⁶³.

(48) משנה בבא-מציא קא: וגמרא שם. קבעו שכר בעד כל חודש וחודש ולא קבעו זמן גמר השכירות, וסתם שכירות אינה פחות משלושים יום. (49) ואם הודיע לשוכר זמן מסוים לפני שנכנס לדירה, שעליו לפנותה אחר שלושים יום - אינו יכול להוציאו לפני גמר שלושים ימי מגורו (ש"ך שיב ס"ק ז). (50) לאפשר לשוכר. (51) שהדירות מצויות - שדרך בני אדם כשהם רוצים לעבור לדירה אחרת - עוברים בימות החמה. (52) שמפני הגשמים אין בני אדם עוברים לדירה אחרת, ואין הדירות מצויות. (53) אפילו הודיעו קודם. (54) חג הסוכות. (55) מוצאי הפסח, שאין ההודעה מאפשרת לשוכר לחפש לו דירה אחרת, שהרי אין הדירות מצויות. אמנם אם הקדים לו הודעת הפינוי - שיפנה הדירה בתקופת החורף - שלושים יום בימות החמה, מוציאו ביום שקבע. (56) כגון שמסר לו ההודעה בכ"ד אלול (ראה 'שיטה מקובצת' שם). (57) שם. מימרא דרב אסי: אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני (מאותם) שלושים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קלג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו ודבר שאין בו ממש (ראה שם פרק כ"ב). (7) כגון הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, שבגוף הקרקע זוכה הבן מהזמן שכתוב בשטר, והפירות הם לאב כל ימי חייו, כמבואר בפרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה י"ג. (8) מעביר לאחרים בתורת שכירות, הזכות שיש לו בקרקע לפירותיה. (9) ואינו רשאי להעביר זכותו בתורת מכירה, שמא הלוקח אדם אלים הוא ולא יהיה ביכולת הבן לאחר מיתת האב להוציא מייד הלוקח את הקרקע שבאה לידו בתורת מכירה. ואם עבר האב ומכור - מכור עד שימות האב, כמו שכתב רבינו בהלכות זכייה שם (על פי הב"ח סימן רנז, שטז).

ב. המשפיר בית לחבור¹⁰ לשנה¹¹, ונתעברה השנה¹² 18
- נתעברה לשוכר¹³. השפיר לחדשים¹⁴ - נתעברה 19
למשפיר¹⁵. הזכיר לו חדשים ושנה, בין שאמר לו: 20
דינר לחדש, שנים עשר דינר בשנה¹⁶, בין שאמר 21
לו: שנים עשר דינר לשנה, דינר בכל חדש¹⁷ - הרי 22
חדש העבור¹⁸ של משפיר¹⁹; שהקרקע²⁰ בחזקת 23
בעלים, ואין מוציאין דבר מיד בעל הקרקע אלא 24
בראיה ברורה²¹. וכן בעל הבית שאמר: לזמן זה 25
השפירתי לך²², והשוכר אומר: לא שפירתי אלא 26
סתם²³, או לזמן ארץ²⁴ - על השוכר להביא ראיה; 27
ואם לא הביא²⁵ - בעל הבית נשבע הסתם²⁶ ומוציאו 28
מן הבית²⁷. 29

(10) שם קב. (11) בשנים עשר דינר לשנה. (12) ואפילו לא היה ידוע להמשכיר בשעת השכירות, ששנה מעוברת היא (תשובת הרי"ף הובאה בשיטה מקובצת שם). (13) אין השוכר מרבה בדמי השכירות בעד החודש השלושה עשר שניתוסף, שחודש העיבור בכלל השנה הוא. מסתימת לשון רבינו נראה, שאפילו כשהשכירו באמצע השנה ואמר לשנה אחת, אין אנו אומרים שהתכוון לשנה כפי שהיא ברוב השנים כלומר ל"ב חודש, אלא אנו מפרשים כוונתו שהוא משכירו עד שיתמלא מחזור השנה ויגיע לתאריך (יום וחודש) שנעשית בו השכירות, והעיבור בכלל (ראה במגיד משנה). וכן דעת רבו רבי יוסף מיגאש בתשובה הובאה בשיטה מקובצת שם (ובתשובה שם כותב הרי"ם מיגאש, שבתחילה הורה שאין דין זה אלא כשנעשית השכירות בתחילת השנה (השווה דעת הרשב"א מובא במגיד משנה כאן) ואחר כך חזר בו והורה שאין לחלק בין תחילת השנה לאמצעה, ומסתמך על זה שלא מצא חילוק זה בשום מקום, ואומר: "לפי שאמרתי, שמה שלא חילק אותו התלמוד אין לנו לחלק אותו אלא ניקח אותו בהחלט כמו שבא מוחלט"). (14) דינר בכל חודש - ונתעברה השנה. (15) שם. (16) שהקדים בלשון השכירות, שכירות חודש. (17) שהקדים שכירות שנה, - ואין אנו יודעים אם נתכוון לשכירות שנה או לחדשים, כלומר, אם העיקר הוא הלשון שהזכיר בראשונה או מה שהזכיר באחרונה. (18) דמי השכירות של חודש העיבור. (19) פסק כרב נחמן שם קב: (20) אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים. (21) בעדים או בשטר ולא בספק, ולכן אפילו בא המשכיר בסוף החודש לתבוע את שכרו, מוציאים מן השוכר ואין אנו אומרים

שחכמים תיקנו, לטובת השוכר והמשכיר, להודיע מקודם. אבל בהשכירו לזמן קצוב, אין כוח התקנה יפה לפגוע בתנאי השכירות המפורשים, ואפילו נפל ביתו אינו מוציא את השוכר, שבתקופת השכירות יש לשוכר יותר זכות בבית מן המשכיר, שהשכירות לזמן קצוב כמכירה היא, כמו שיתבאר להלן פ"ז הל' א (וכן כתב המגיד-משנה בשם הרשב"א, וכן נפסק בשו"ע סימן שיב סעיף יא).

1. י. נתן הבית לבנו לשא בו אשה⁷⁶: אם היה יודע 1
שכנו נעשה חתן בזמן פלוני, והיה אפשר לו 2
להודיעו מקדם ולא הודיעו - אינו יכול להוציאו⁷⁷; 3
ואם עכשו נזדמנה לו אשה, והרי הוא נושא מיד⁷⁸ 4
- הרי זה יש לו להוציאו; שאינו בדין שיהיה זה 5
יושב בביתו, וכן בעל הבית ישפיר בית שיעשה בו 6
חתנה. 7

(76) שם. (77) שהרי היה לו להודיעו. (78) ולא היה באפשרותו להודיעו קודם.

8. יא. מכר את הבית או נתנו או הורישו - אין השני 8
יכול להוציאו עד שיוודיעו מקדם שלשים יום⁷⁹ או 9
מקדם שנים עשר חדש⁸⁰; שהרי השוכר אומר לו: 10
אין פחדך יתר מנכתי זה שזכית בבית זה מחמתו⁸¹. 11

(79) בעיירות. (80) בכרכים. (81) וכשם שזה שמכר לך לא היה יכול להוציאני בלי הודעה מוקדמת - כן אף אתה אינך יכול.

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) יבאר שתנאי מועיל בשכירות, ודין משכיר בתים לחדשים או לשנה ונתעברה השנה, ודין שוכר אומר נתתי שכר הדירה ומשכיר אומר לא נטלתי, ודין משכיר בשטר לזמן קבוע ואין זמן בשטר, ודין שוכר פורס, ודין מכנים פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו, ודין שוכר ריחיים.

12. א. פשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח 12
וממכר², כן מתנה בשכירות; שהשכירות מכירה 13
לזמן קצוב³ היא. וכל שממכרו בנקסיו ממכר⁴, 14
שוכר⁵ שכירותו שכירות; וכל שאין לו למכר⁶, כן 15
אין לו לשכר. אלא אם פן יש לו פרות בלבד פאותה 16
הקרקע⁷, הרי זה שוכר⁸ ואינו מוכר⁹. 17

(2) ואם נתקיים התנאי נקנה הדבר שהוקנה, ואם לא נתקיים לא קנה כמו שנתבאר בפרק יא מהלכות מכירה הלכה א. (3) כן אמרו בבבא מציעא נו: לענין אונאה (ראה פרק י"ג מהלכות מכירה הלכה יט) וסובר רבינו שלכל הדברים שכירות כמכר (ולא כדעת התוספות שם דיבור המתחיל והאי. וראה למעלה פרק ו הלכה ה בהגדרת מהות קניין השוכר בדבר הנשכר). (4) להוציא חרש שוטה וקטן שממכרם אינו ממכר, כמו שנתבאר בפרק כ"ט מהלכות מכירה. (5) בכתב יד תימן חסרה המלה "שוכר". (6) כגון

ד. המִשְׁכִּיר בֵּית לְחִבְרוֹ בְּשֹׁטֶר לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְאֵין בּוֹ זְמַן⁴⁴, הַשּׂוֹכֵר אֹמֵר: עֲדִין לֹא עָבַר מִזְמַן הַשֹּׁטֶר אֲלֹא שָׁנָה, וְהַמִּשְׁכִּיר אֹמֵר: כָּבַר עָבְרוּ וְשָׁלְמוּ שְׁנֵי הַשְּׂכִירֹת וְשָׁכַנְתָּ עִשָּׂר שָׁנִים - עַל הַשּׂוֹכֵר לְהֵבִיא רֵאָיָה; וְאִם לֹא הֵבִיא רֵאָיָה - יִשְׁבַּע הַמִּשְׁכִּיר הֶסֶת וְיִזְצִיא⁴⁵.

(44) אין בשטר תאריך המעיד מתי התחלת השכירות. (45) שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, כמו שנתבאר בהלכה ב (בבא מציעא קג). וכוונת רש"י וכפירושו. וכן הוא בתוספות שם דיבור המתחיל נקיסת, בלשון ראשון בשם רבינו חננאל).

ה. הַשּׂוֹכֵר⁴⁶ פָּרְדֵּס⁴⁷ אוֹ שְׁהִיָּה מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ⁴⁸ לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְיָבֵשׁ הַפָּרְדֵּס בְּתוֹךְ הַזְּמַן⁴⁹ - יִמְכְּרוּ עֲצִיּוֹ⁵⁰, וְיִלְקַח בֵּהֶן קֶרֶקַע, וְיֹאכַל פְּרוֹתָיו עַד סוֹף זְמַן שְׂכִירָתוֹ אוֹ זְמַן הַמִּשְׁכּוֹן. וְגוֹף הָאֵילָנוֹת שֶׁיִּבְשּׁוּ אוֹ נִקְצְצוּ - שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בֵּהֶן מְשֹׁם רֵבִית, הַמְלִיָּה⁵¹.

(46) שם קט: (47) לאכול פירותיו. (48) שבעל הפרדס לווה כסף ומישכן למלווה את פרדסו על מנת שיאכל פירותיו וינכה דמיהם מדמי ההלוואה. ובפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ז והלכה ח יתבאר, שאכילת הפירות מותרת אם מנכין מדמי ההלוואה בעד הפירות שאוכל ואף על פי שדמי הפירות מרובים מסכום ההלוואה. עיין שם. (49) לפני שנשלם זמן השכירות או המשכון. (50) שהעצים, כלומר, גוף האילנות שיבשו, אינם בכלל "פירות" המשועבדים לשוכר או למלוה (שם קט: וכתב) ואף על פי שהעצים היו קשישים ויבשו כשהגיע זמנם להתייבש. (51) שם: "יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו" ומפרש רבינו בטעם האיסור, שהוא מפני ריבית; שהרי אם המלווה לוקח גוף האילנות לפירעון החוב, נמצא שהפירות שאכל עד עתה ריבית הם בידו, וכן אם הלווה לוקח אותם ויצטרך להחזיר דמי ההלוואה - יש כאן ריבית (על פי המגיד משנה, ומסיים "ועדיין צריך עיון" וראה במרכבת המשנה). ומלשון רבינו שכתב "המלוה והלוה" נראה, שאין דין זה אמור אלא במשכון ולא בשכירות, ובטעם הדבר כתב הלחם משנה, מפני שדמי שכירות אינם משתלמים אלא לבסוף (ראה שם סה). נמצא שלא נתן כסף וממילא אין מקום לאיסור ריבית.

ו. שֹׁטֶר הַשְּׂכִירֹת אוֹ שֹׁטֶר הַמִּשְׁכּוֹן שֶׁפְּתוּב בּוֹ שָׁנִים סֶתֶם⁵², בְּעַל הַפְּרוֹת⁵³ אֹמֵר שְׁלֹשָׁ⁵⁴, וּבְעַל הַקֶּרֶקַע אֹמֵר שְׁתֵּים, וְקָדַם זֶה הַשּׂוֹכֵר אוֹ הַמְּלִיָּה⁵⁵ וְאָכַל הַפְּרוֹת⁵⁶ - הֵרִי הַפְּרוֹת בְּחֻזְקָת אוֹכְלֵיהֶן עַד שֶׁיָּבִיא בְּעַל הַקֶּרֶקַע רֵאָיָה⁵⁷. אֲכָלָה הַשּׂוֹכֵר אוֹ הַמִּמְשָׁכֵן⁵⁸ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָבַשׁ הַשֹּׁטֶר⁵⁹, וְאָמַר⁶⁰: לְחֹמֶשׁ שָׁנִים יֵשׁ לִי פְּרוֹת, וּבְעַל הַקֶּרֶקַע אֹמֵר: שְׁלֹשׁ, אָמַר לִי⁶¹. הֵבִא שֹׁטֶר⁶², וְאָמַר: אָבֵד - הַשּׂוֹכֵר נֹאמָן; שְׁאֵל⁶³ רֵצָה, אָמַר⁶⁴: לְקוּחָהּ⁶⁵ הִיא בְּיָדִי⁶⁶, שְׁהִירִי אֲכָלָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים.

העמד ממון בחזקת בעליו (ראה ש"ך חושן משפט סימן שיב סעיף קטן טו). מפני שהספק לא נתעורר עתה עם התביעה אלא בשעת השכירות, ואנו דנים בחזקת מי היה הבית בתחילת החודש ומעמידים את הבית בחזקת בעליו נמצא שהשוכר דר בחודש העיבור ולא שילם דמי שכירות ולכן מוציאים ממנו. (22) לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן - ועליך לצאת מביתי מיד. (23) ואין לך רשות להוציאני מן הבית בלי הודעה מוקדמת (כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הלכה ז, ח). (24) ועדיין לא הגיע זמני לצאת. (25) השוכר ראייה. (26) שהשכירו לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן (ועיין ש"ך סימן שיב סעיף קטן ז). (27) מיד, שהקרקע בחזקת בעליה עומדת.

ג. הַשּׂוֹכֵר שֶׁאָמַר: נָתַתִּי שֹׁכֵר הַבֵּית שְׁנַתְחִיבְתִּי בּוֹ, וְהַמִּשְׁכִּיר אֹמֵר: עֲדִין לֹא נָטַלְתִּי, בֵּין שְׁהִיָּה בְּשֹׁטֶר²⁸ בֵּין שְׁהִיָּה בְּעֵדִים²⁹: אִם תִּבְעוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁰ - עַל הַשּׂוֹכֵר לְהֵבִיא רֵאָיָה³¹, אוֹ יִתֵּן³² וְיַחֲרִים³³ עַל מִי שֶׁלְקַח מִמֶּנּוּ³⁴, אוֹ יִטְעַן עָלָיו³⁵ בְּדִמִּים שְׁנֵתָן תַּחֲלָה טַעְנָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה³⁶ וְיִשְׁפִּיעֶהוּ הֶסֶת³⁷; תִּבְעוּ הַמִּשְׁכִּיר לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאִפְלוּ בְּיוֹם הַשְּׁלֹשִׁים³⁸ - עַל הַמִּשְׁכִּיר לְהֵבִיא רֵאָיָה³⁹, אוֹ יִשְׁבַּע הַשּׂוֹכֵר⁴⁰ שֶׁכָּבַר נָתַן לוֹ שֹׁטֶר. וְכֵן אִם שֹׁכֵר מִמֶּנּוּ וּפְרַשׁ שִׁיתָן לוֹ הַשֹּׁכֵר שָׁנָה בְּשָׁנָה⁴¹, וְתִבְעוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה - עַל הַשּׂוֹכֵר לְהֵבִיא רֵאָיָה; תִּבְעוּ לְאַחַר הַשָּׁנָה, וְאִפְלוּ בְּיוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּאֵלּוּל⁴². - עַל הַמִּשְׁכִּיר לְהֵבִיא רֵאָיָה⁴³.

(28) שנעשה שטר על השכירות. (29) הדין אחד וכמו שמבאר רבינו והולך. (30) זמן תשלום שכר הבית - בהשכירו סתם ולא קבעו מועדי התשלומים - הוא כל שלושים יום, והשוכר טוען שבתוך שלושים יום שכר את הבית (מרכבת המשנה, וראה באבן האול). (31) גירסת רבינו בגמרא שם: "כל ל' יום בחזקת שלא נתן עד שיביא (השוכר) ראייה שנתן" ומפרש רבינו שהיא שנוייה בדין שכירות בסתם. וגירסת רש"י שם כנוסחת הגמרא שלפנינו (מגיד משנה). והטעם, שאין אדם פורע תוך זמנו והלוואי שיפרע בזמן (ראה בבא בתרא ה.). (32) אם לא הביא ראייה. (33) קודם הפירעון (מתקנת הגאונים. ראה מגיד משנה למעלה פרק ב הלכה ח. וראה בטור ושולחן ערוך חושן משפט סימן עא דיני החרם). (34) מעות שלא כדין. (35) אחר הפירעון (ש"ך סימן עח סעיף קטן טו וראה הפלאה הלכות כתובה סימן צו). (36) תביעה חדשה, כלומר, פרעתין פעמיים. (37) שבועת היסת, שלא פרעו אלא פעם אחת - כדין כופר הכול. (38) "דעבדי איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה" (האדם עשוי לפרוע ביום שנשלם בו הזמן) שם, כרבי יוחנן. (39) שם - וכנוסחת רבינו: "לאחר שלושים יום בחזקת שנתן עד שיביא (המשכיר) ראייה שלא נתן". (40) שבועת היסת כדין כל כופר הכול. שם כרבי יוחנן "שוכר מהימן בשבועה". (41) כלומר, שקבעו מועד התשלומים בכל שנה. (42) ביום האחרון של השנה. (43) וכדין שכירות סתם בשלושים יום (ועיין מרכבת המשנה ואבן האול).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האשה סבלים והוציאו את היין לשוק ושילמה שכרם מדמי חלק היין. ואמר על זה רב הונא בנו של רב יהושע: "כאשר עשה כן ייעשה לו גמולו ישוב בראשו", כלומר, הוא התנהג בערמה ושלא כהוגן כן יש להתנהג עימו שלא כהוגן. וסובר רבינו שבכל מקום שאדם מתנהג שלא כהוגן - אף שלא נהג בערמה - מותר לגמול לו כגמולו, ולכן כתב רבינו בתחילת הלכה שדין זה הוא גם במי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו אף שאין כאן התנהגות ערמומית. (68) אחר שהוציאם בשוק. (ועיין סמ"ע שיט סעיף קטן א). (69) שלא יפסידו בשוק.

ח. השוכר רחים מחברו⁷⁰ שיתן לו עשרים סָאָה בכל חדש בשכרו⁷¹, והעשירי בעל הרחים⁷² והרי אינו צריך לטחון שם⁷³: אם יש לשוכר חטים שצריך לטחון לעצמו או לאחרים⁷⁴ - פוֹפִין אותו לתן דמי טחינת עשרים סָאָה, שְׁנֵי מִדַּת סָדֶם היא⁷⁵; ואם אין לו⁷⁶ - יכול לומר: אין לי דמים, והריני טוחן לך פְּמוֹ שְׁשֻכְרָתִי, ואם אין אתה צריך⁷⁷ - מְכֹר לְאַחֲרִים⁷⁸. וכן כל פְּיוֹצָא בָּזָה.

(70) כתובות קג. (71) בעד השכרת הריחיים. (72) וקנה ריחיים וחמור וטוחן בו צריכת ביתו. (73) אצל השוכר, ובא המשכיר ודורש שהשוכר ישלם כסף במקום טחינת חיטים. (74) כלומר, שאינו בטל אף אם לא יטחון בעד המשכיר שיש לו לקוחות רבים לטחינת חיטים. (75) שמידת אנשי סדום היא שאפילו כשחבירו נהנה והוא אינו מפסיד (בגמרא: זה נהנה וזה לא חסר) לא היו עושים טובה, וכאן הלא אין לשוכר כל הפסד אם ישלם כסף, שהרי באותו זמן שהוא טוחן טחינת המשכיר, יש לו לטחון בשביל אחרים בכסף ויכול לתת למשכיר אותו הכסף, ונמצא המשכיר נהנה והשוכר אינו חסר. (76) שאין לשוכר לקוחות לטחינת חיטים ואם לא יטחון טחינת המשכיר נמצא מפסיד. (77) לטחינתו. (78) כלומר, אין לי להפסיד ולישב בטל אלא טחון טחינת ביתך אצלי, כפי שהוסכם בתנאי השכירות, ומה שאתה טוחן בריחיים שלך - מכור לאחרים (על פי רש"י שם. וראה בסמ"ע בסימן שיח סעיף קטן א, שכתב לפרש מה שאמר רבינו "העשירי בעל הריחיים" שהעשירי וקונה לחם מהנחתום, ומה שכתב "מכור לאחרים" פירושו מכור לאחרים זכותך שיש לך בריחיים. עיין שם מה שהכריחו לך).

פרק שמיני

(1) מבאר דין חכירת שדה או קבלנות.

א. אחד השוכר מחברו שדה לזרעה² או פָּרֶם³ לְאָכֵל פְּרוֹתָיו בְּדָמִים⁴, או שְׁשֻכְרָ מִמֶּנּוּ בְּפִרוֹת קְצוּבִים⁵, כְּגוֹן שְׁשֻכְרָ מִמֶּנּוּ שְׂדֵה זוֹ בְּעֶשְׂרִים כּוֹר בְּשָׁנָה וְכָרֶם זֶה בְּעֶשְׂרִים פְּדִי יֵין בְּכָל שָׁנָה - שְׁנִיָּה דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן⁶. וְהַשּׁוֹכֵר בְּפִרוֹת הוּא הַנִּקְרָא חוֹכֵר⁷.

(2) וכל היבול יהיה לשוכר. (3) שהוא נטוע. (4) בכך וכך דינרין לשנה. (5) בין אם יזרע השדה בין שלא יזרעה, ובין אם יוציא הכרם פירות הרבה או מעט (ראה להלן הל'

52) שאין מפורש בשטר לכמה שנים היא שכורה או מושכנת ואין כתוב בה אלא "שנים" בלבד. (53) כלומר, השוכר או המלווה. (54) לשלוש שנים היה המדובר. (55) לפני שתבעוהו לדין. (56) של השנה השלישית. (57) שם קי. כרב כהנא. ולמה אין אומרים כאן "קרקע בחזקת בעליה עומדת" כמו למעלה (הלכה ב) שמוציאים מן השוכר שכר הבית אפילו כשכבר דר בו? נתבאר בגמרא שם שלא אמרו מוציאים, אלא במקום שהספק לא ניתן להתברר לעולם, כמו בהלכה ב שהספק הוא אם העיקר הוא מה שהזכיר בראשונה או באחרונה, אבל כאן הספק הוא לכמה שנים הייתה השכירות, ודבר זה ניתן להתברר על ידי העדים החתומים על השטר, ואף שעתה אין העדים לפנינו אפשר שיבואו ביום מן הימים ויתברר על פיהם, שהדין עם המלווה, ואם יוציא בית דין עכשיו את הפירות מיד המלווה יצטרך לטרוח שנית ולהוציאם מייד הלווה, "ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן" (אין להטריח את בית הדין פעמיים) ולפיכך, כל עוד שיתכן שהספק יתברר - בית הדין משאיר הפירות בחזקת אוכליהם. ואם יראה לבית דין שהמלווה לא יוכל לאשר טענתו, כגון שמתו העדים ונשתקע הדבר - מוציאים הפירות מידי המלווה ללווה (חושן משפט ש"ז סעיף ג בשם "ויש מי שאומר"). (58) מי שהשדה ברשותו בתורת משכון. (59) השטר נעלם. (60) השוכר או המלווה. (61) לשוכר או למלווה. (62) הראה השטר ונתבאר על פיו לכמה שנים נעשית השכירות. (63) לשקר. (64) היה אומר. (65) קנייתה. (66) והיה נאמן. מבואר בפרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב שהמחזיק בשדה ואוכל פירותיה שלוש שנים ובעל השדה לא מיחה - נאמן המחזיק לומר: קניתי ממך את השדה, ולכן יש להאמין לטענתו ששכרה לחמש שנים. [מובן שבשדה מושכרת אין מקום למחות על אכילת פירות, אולם בעל השדה צריך להצהיר בפני עדים שמסר את השדה לפירות (ראה רבינו שם הלכה ז)]. וכתב המגיד משנה, ודווקא כשאין כאן עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות והמשכיר לא הצהיר בפני עדים בתוך שלוש השנים, שהשדה שכורה ולא מכורה. אבל אם יש עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות, או העדים מעידים שהמשכיר מסר הצהרה כזו, ואינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי (ראה טוען ונטען שם) - אינו נאמן לומר לחמש שנים שכרתיה, שהרי אין לו מיגו.

1 ז. מִי שֶׁהִכְנִיס פְּרוֹתָיו לְבֵית חֲבֵרוֹ שְׂלֹא מִדַּעְתּוֹ, או
2 שֶׁהִטְעִהוּ עַד שֶׁהִכְנִיס פְּרוֹתָיו⁶⁷, וְהִנִּיחָם וְהִלֵּךְ - יֵשׁ
3 לְבַעַל הַבֵּית לְמֹכְרוֹ לוֹ מֵאוֹתָן הַפְּרוֹת כְּדִי לָתֵן שְׂכָר
4 הַפְּעֻלִים שְׂמוֹצִיאִין אוֹתָן וּמְשַׁלְיִכִין אוֹתָם לְשׂוּק.
5 וּמִדַּת חֲסִידוֹת הִיא, שְׁיֹדֵדֵעַ לְבֵית דִּין⁶⁸, וְיִשְׁכְּרוּ
6 מִמֶּקְצֵת דְּמִיָּהּ מִקּוֹם⁶⁹, מִשּׁוּם הָשֵׁב אֲבֵדָה לְבַעְלִים,
7 אֵף עַל פִּי שְׂלֹא עָשָׂה כְּהֶגֶן.

(67) בהסכמתו, וכמעשה המובא בגמרא (שם קא): באדם שלא מצא מקום לאחסן את יינו וביקש מאשה שתשכיר לו מקום ולא הסכימה, הלך וקידשה, ונתנה לו מקום ליינו ואחרי כן הלך האיש לביתו וכתב גט ושלח לה ושכרה

13 שְׂבַע שָׁנִים - זֹרְעָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה פֶּשֶׁתָּן²². וְאֵין
14 הַשְּׂבִיעִית²³ מִן הַמִּנְיָן²⁴; שְׂכָרָה אוֹ קָבְלָה שְׂבוּעָה
15 אַחֲדָה²⁵ - שְׂבִיעִית מִן הַמִּנְיָן²⁶.

(18) והוא הדין לחוכר. וכבר הקדים רבינו בה"א שאין הפרש בין שוכר לחוכר בדין, אלא בשם. (19) פחות משבע שנים. (20) שם קט. שהפשתן מכחיש את הקרקע, ואין השדה חוזר למצבו הקודם עד שש שנים. ובפירושו למשנה שם, מבאר רבינו: "ששרשי הקודם לשד הקרקע ומכחישים זמן רב", כלומר, והשרשים יונקים לשד הקרקע ומכחישים אותו. (21) בקיבל אותה סתם על דעת שיזרענה כל מין שירצה ידובר כאן, שאם התנה בעל הקרקע שיזרענה מין מסוים, אין המקבל רשאי לשנות ולזרעה מין אחר, שבעל השדה שנוטל חלקו ממה שתוציא השדה - יכול לעכב ולומר: למין זה שהתניתי עמך אני צריך (מגיד-משנה - וראה להלן הל' ט, ויד.). (22) שהרי כשיגיע זמן החזרת השדה - בסוף שבע - כבר חזרה השדה לקדמותה. (23) שהרי קיבל אותה לשבע שנים, ושנת השמיטה עבודת קרקע אסורה בה. (24) במנין שני השכירות, ששבע שנים שאמר, שבע שני זריעה משמע, ואין שנת השמיטה בכלל, שהרי אסורה בעבודת קרקע. (25) כלומר, מחזור של שבע שנים. (26) שהשביעית, בכל מחזור השנים היא (שם קי.).

16 ד. החוכר או המקבל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ, וְהִיא בֵּית
17 הַשְּׁלָחִין²⁷ אוֹ בֵּית הָאֵילָן²⁸, וְיָבֵשׁ²⁹ מַעֲיָן בֵּית
18 הַשְּׁלָחִין, וְלֹא פֶסֶק הַנֶּהָר הַגָּדוֹל³⁰, אֲלֵא אֶפְשָׁר
19 לְהִבִּיא מִמֶּנּוּ בְּדִלָּה³¹, אוֹ שְׁנִקְצֵץ הָאֵילָן שֶׁל בֵּית
20 הָאֵילָנוֹת - אֵינוֹ מְנַפֵּה לוֹ מִחֲכִירוֹ³². וְאִם מִפֶּתַח
21 מְדִינָה הִיא³³, כְּגוֹן שְׂיָבֵשׁ הַנֶּהָר³⁴ - מְנַפֵּה לוֹ
22 מִחֲכִירוֹ³⁵. הִנֵּה עוֹמֵד³⁶ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְאָמַר לוֹ: בֵּית
23 הַשְּׁלָחִין הִזֶּה³⁷ אֲנִי מְשַׁפֵּיר לָךְ, בֵּית הָאֵילָן הִזֶּה אֲנִי
24 מְשַׁפֵּיר לָךְ, יָבֵשׁ הַמַּעֲיָן אוֹ נִקְצֵץ הָאֵילָן - מְנַפֵּה לוֹ
25 מִחֲכִירוֹ; שְׁהָרִי הוּא עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ, וְלֹא אָמַר לוֹ
26 'הִזֶּה' אֲלֵא כְּמִי שְׂאוֹמֵר: כְּמוֹת שֶׁהִיא עֹתָה אֲנִי
27 מְשַׁפֵּיר³⁸. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הִזֶּה עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר
28 לוֹ: בֵּית הַשְּׁלָחִין אֲנִי מְשַׁפֵּיר לָךְ, אוֹ בֵּית הָאֵילָן,
29 וְיָבֵשׁ הַמַּעֲיָן אוֹ שְׁנִקְצֵץ הָאֵילָן - אֵינוֹ מְנַפֵּה לוֹ
30 מִחֲכִירוֹ³⁹.

(27) קרקע יבשה צמאה למים, שאין מי הגשמים מספיקין לה, ומשקים אותה בידי אדם ממעיין או מבריכות שבה. שלחין: מלשון ארמית ומובנו צמאון, עייפות למים, "ואתה עיף ויגע" (דברים כה, יח) מתרגם אונקלוס: "ואת משלהי ולא", כלומר צמא למים, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כה) הריתי נפש עיפה - והוא מתחלפת בחית (מועד קטן ב.) ובכת"י תימן: "השלחין", וכן הוא ברי"ף שם. (28) שדה שנטועים בו אילנות. (29) בכת"י תימן: ויבש המעיין של. (30) שממנו משקים בני המדינה. (31) ויש באפשרותו לעבד השדה ע"י שיביא המים בדליים מן הנהר, אלא שנתוסף עליו טורח. (32) שאין בתוספת הטירחו לשינוי קביעת דמי השכירות, שהרי השדה ראוי ואפשר לעבדו,

יב - יג). (6) כדברי חכמים בבבא-מציעא קו. (ראה להלן הל' ה). (7) כלומר, אין ביניהם אלא חילוק השם, שהשוכר בדמים נקרא שוכר, ובפירות נקרא חוכר. וכן אמרו בירושלמי (דמאי פ"ו הל' א): מה בין שוכר לחוכר? השוכר - במעות, והחוכר - בפירות.

1 ב. המקבל שָׂדֶה או פֶּרֶס פְּדִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ וְלִהְיוֹצִיא
2 עָלָיו יְצִיאֹת⁸, וְיִתֵּן לַבַּעַל הַקֶּרֶקֶע שְׁלִישׁ הַתְּבוּאוֹת⁹
3 אוֹ רְבִיעִי אוֹ מֶה שִׁיתֵּנוּ בִּינֵיהֶן¹⁰, זֶה הוּא הַנֶּקְרָא
4 מִקָּבֵל. כֹּל דֹּבָר שֶׁהוּא לְסִיג הָאָרֶץ¹¹ - בַּעַל הַקֶּרֶקֶע
5 חֵיב בּוֹ¹²; וְכָל דֹּבָר שֶׁהוּא שְׂמִירָה יִתְרָה¹³ - הַחוּכָר
6 אוֹ הַמִּקָּבֵל חֵיב בּוֹ¹⁴. הַקֶּרֶדֶם שְׁחוּפְרִין בּוֹ הָאָרֶץ,
7 וְהַפְּלִים שְׁנוּשְׂאִין בָּהֶן הַעֶפֶר, וְהַדְּלִי וְהַפֶּד וְכִיּוֹצֵא
8 בָּהֶן שְׂדוּלִין בָּהֶן הַמֵּיִם - עַל בַּעַל הַקֶּרֶקֶע¹⁵;
9 וְחֻטִּיט¹⁶ הַמִּקְוֹמוֹת שְׂמִקְבָּצִין בָּהֶן הַמֵּיִם - עַל
10 הַחוּכָר אוֹ עַל הַמִּקָּבֵל¹⁷.

(8) ההוצאות הדרושות בעבודת השדה והפרדס, שכן מתחייב המקבל כלפי בעלי הקרקע, וכותב לו: אני אעמוד ואחרוש וכו' ובמה שהוצאתי (ראה להלן הל' יב). (9) שתוציא השדה והפרדס. (10) כלומר, או חלוקה אחרת כפי מה שיתנו ביניהם. וחלוקים הם - המקבל והחוכר - במקצת דינים כמו שיתבאר בהמשך הפרק (ירושלמי שם: המקבל למחצה לשליש ולרביע). (11) לשמירת הקרקע, כגון בניית גדר וחפירת החריצים סביבות השדה מחוץ לגדר (השווה פכ"א מהל' מכירה הל' כב). (12) שאין השדה נשמרת בלעדי הגדר והחריצים, ועל בעל השדה להעמיד שדה שמורה (שם קג:), וכפירוש רבינו חננאל, מובא ב'תוספות' שם ד"ה בוכרא. (13) בכת"י תימן: ודבר שהוא לשמירה וחפירה יתירה - השווה הערה הקודמת. (14) שם, שאין תוספת השמירה באה אלא לחזק את השמירה, ועל החוכר או המקבל לעשותה. (15) כדברי רב יוסף (שם): "מרא וזבילא (שני אלה הם כלים שחופרים בהם) ודוולא (דלי) וזרנוקא (ונוד) דבעל הבית". שכלים אלו הכרחיים הם בעבודת השדה. בב"ח חושן-משפט (סימן שכ) מגיה בדברי רבינו "והנוד" במקום "והכד", והג"ר א (שם ס"ק יג) אומר, שרבינו כתב כד בהתאם לנוהג שהיה בזמנו שהיו משתמשים לשאיבת מים בכדים ולא בנודות (וכן הוא הנוהג אצל הערביים). והוסף רבינו וכתב "וכיוצא בהן" לכלול בזה גם זרנוקא, שאמרו בגמרא במקום שנוהגים להשתמש בו לשאיבה. - ובדפוס רומא (ר"מ) הנוסחא: "והכד", ופירושו מוט, היינו: העץ שתולין בו החבל שהדלי קשור בו (ראה 'פרישה' שם שדחה גירסא זו). (16) בכת"י תימן: "וחפירת המקומות", היינו הבריכות שמאספים בהם המים באמצעות תעלות מהנהר. (17) מפני שהבריכות משמשות להקל בהשקיית השדה, שלא יצטרך החוכר או המקבל להביא המים מן הנהר (בבא-מציעא שם "אריסא עבד בי יאורי", וכפירוש הראב"ד מובא ב'קצות החושן' סי' שכ ס"ק ב).

11 ג. השוכר¹⁸ או המקבל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים
12 מוֹעֲטוֹת¹⁹ - לֹא יִזְרְעָה פֶּשֶׁתָּן²⁰; שְׂכָרָה אוֹ קָבְלָה²¹

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עָלֵיו בְּעַל הַקֶּרֶקַע שֶׁיִּזְרַעְנָה חֲטִימִים וְזָרְעָה שְׁעוּרִים⁴⁷,
אוּ שְׁלֹא זָרְעָה כָּלֵל⁴⁸, אוּ שֶׁזָרְעָה וְלֹא צִמְחָה, אָף
עַל פִּי שֶׁבֶא חֲגֵב אוּ שֶׁדָּפוֹן וְהִקְתָּה רֹב הַמְדִינָה -
אֵינוֹ מְנַכָּה לוֹ מִחֲכִירוֹ⁴⁹. וְעַד מָתִי חֲבִיב לְהִטְפֵּל
וְלִזְרֹעַ פָּעִם אַחֲרֵת אִם לֹא צִמְחָה?⁵⁰ כָּל זֶמֶן שֶׁרָאוי
לְזָרְעָה⁵¹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם⁵².

40 כדעת חכמים, במשנה (קה:): שהדין שמנכה במקרה של מכת מדינה - הוא גם בשוכר וכ"ש חוכר. 41 בקבלנות, וכמו שביארנו למעלה בשם ה'מרכבת המשנה', שגם בקבלנות שייך לומר שמנכין מחלקו של בעל-הבית (ראה לעיל הערה לד). 42 שהצטמקו גרעיני התבואה ע"י רוח חמה ויבשה. 43 והרי זה מכת מדינה (שם: היכי דמי מכת מדינה? אמר רב יהודה, כגון דאישידוף רובא דבאגי, היינו רוב השדות של אותה העיר. ורש"י גורס "רובא דבאגא", ופירש רוב אותה הבקעה - מגיד-משנה). 44 שם. אנו אומרים שמזלו של השוכר גרם לכך שנשדפה או אכלה חגב - שהרי שדותיהם של אחרים לא נפגעו - ועליו לישא בהפסד. 45 שלא החכיר אותם, והרי יש לייחס את ההפסד בשדה זו למזלו של בעל השדה, כשם שיש לייחסו למזל השוכר. בגמרא (שם קו.) נימקו, שמסתבר יותר לייחס ההפסד למזל השוכר מאשר לבעל השדה, מפני שבעל השדה יכול לטעון "אי משום לתאי ידי, הוה משתייר לי פורתא, כדכתיב (ירמיה מב, ב) כי נשארו מעט מהרבה". פירוש, אילמלא מזלך הרע, היתה מתקיימת בי מדתו של הקב"ה, שמרחם אפילו בשעה שמדת הדין מתוחה, כמו שנאמר "כי נשארו מעט מהרבה", ושדה זו ראויה היתה להינצל משדפון, כשם שניצלו רוב השדות של העיר, אילמלא מזלך שגרם לה שנשדדו. 46 כלומר, יותר יש לייחס ההפסד למזלו של השוכר - כשכל שדותיו נשדדו - מאשר לייחסו למכת המדינה, ולמה אין השוכר יכול לטעון כאן שלולא מכת המדינה היה מתקיים בו "כי נשארו מעט מהרבה"? פירשו בגמרא שם, שבעל השדה עונה: "אי הוית חזית לאישתורי לך מידי, הוה משתייר לך מדנפשיך". פירוש, אם ראוי אתה שיתקיים כך מקרא זה - היתה ניצולת אחת משדותיך, כי משדה זו לא יישאר לך כלום, או דבר מועט מאוד, אפילו אם לא תשלם דמי חכירה כלל. ולמה שנשדדו כל שדותיו של בעל השדה אין השוכר יכול לומר לבעל השדה: "אי הוית חזית" וכו'? מפני שגם משדה שנשדד נשארו לו דמי חכירותו, ואפשר שדמים אלה הם ה"מעט מהרבה" ('תוספות') שם ד"ה אי הוית). אולם סברא זו כוחה יפה בשכירות ובחכירות, אבל לדעת רבינו, שכתב בראש הלכה זו "או המקבל" קשה, מה יענה בעל השדה לטענת "אי חזית", הרי בקבלנות גם הוא מפסיד כל חלקו כמו המקבל? ונראה שרבינו מפרש מה שאמרו בגמרא: אילו "הוית חזית" הכוונה, שאין לטעון "כי נשארו" אלא בשדה שהיא שלו, אבל לא בשדות אחרים שנמסרו בקבלנות או בשכירות (וראה 'שיטה מקובצת' בשם 'שיטה'). ויותר נכון לקבל פירושו הדחוק קצת של המגיד-משנה, שרבינו התכוון לשכירות או חכירות בלבד ולא לקבלנות, ותפס לשון

אלא שמזלו של השוכר גרם לו שיבש המעיין בזמן שהשדה שוכר אצלו - ועליו לישא בהפסד הטורה. והמקבל אינו יכול לטעון, שקביעת דמי שכירות השדה היתה מיוסדת על דעת המעיין שיש בו או מפני בית האילן שיטול חלק בפירות בלי תוספת טירחה. והטעם, מפני שלא גילה דעתו בשעת השכירות שהוא מסתמך על המעיין והאילן, ובסתם אין אנו אומרים שדוקא על דעת המעיין או בית האילן הסכים לקביעת השכר (שם קג: ע"פ רש"י שם). 33 תופעה שלילית שפגעה בכל יושבי המדינה - מדינה, היינו עיר - ראה פ"א מהל' מגילה ה' ד. 34 הגדול, שממנו משקים בני המדינה שדותיהם. 35 שם, לפי חישוב ההפסד, שהרי אין לייחס את המכה, שפגעה בכל שדות העיר למזלו של השוכר, וגם אלמלי נשאר השדה בטיפול המשכיר - היתה המכה פוגעת בו, ולפיכך מנכה לו מחבירו, כלומר, משכר החכירות אם קיבל אותה בחכירות, ומחלקו של בעל השדה מיבול השדה בקבלנות. - ואע"פ שבקבלנות שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שיוציא השדה, ממילא גם בעל השדה מפסיד, שהרי גם חלקו עולה בפחות בעקבות מכת המדינה. והטעם, שאנו מחשבים היבול שהוציא השדה ביחס להוצאות שהשקיע המקבל בזריעת השדה ובטיפולה, כלומר, כשנחשב היבול שהצטמצם בעקבות מכת המדינה לעומת ההשקעה - נמצא, שהפסדו של המקבל גדול משל בעל השדה, שהרי נוסף על ההפסד מצמצום היבול, הוא מפסיד חלק ההוצאות שהשקיע על יסוד החישוב של היבול המשוער אילמלא לא פגעה המכה, בעוד שבעל השדה מפסיד רק את פירות היבול בלבד, ולפיכך מנכים מחלקו של בעל השדה כפי חישוב ההוצאות שהפסיד המקבל ('מרכבת המשנה'). וראה מה שביאר ב'אבן האזל' בדעת רבינו. ודעת הרמב"ן והרשב"א, הביאם המגיד-משנה, שדין זה אינו אמור אלא בחכירות עיי"ש). 36 משנה, שם קג: 37 כלומר, הרי הם עומדים בתוכה ורואים את השדה, ולמה לו לפרש "הזה", אלא לא נתכוין במה שאמר הזה. 38 כלומר, שיהיה כמו שהיא עתה כל זמן שהיא ברשותך, ולפיכך מנכה לו ביבש המעיין או נקצץ האילן, שהרי חל שינוי בשדה שגרם להפסד (שם קד. כרבינא. וכןסחת הרי"ף שם "מדקאמר הזה, מכלל דקאי בגוה עסקינן, בית השלחין הזה למה ליה למימר, דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא"). 39 כמו שביארנו למעלה בהערה לא, שמן הסתם לא על דעת המעיין או בית האילן שוכר רבינו סותם ואינו מבדיל בין אמר השוכר ובין אמר המשכיר, ולא כשמואל שם (ראה מגיד-משנה)].

1 ה. השוכר⁴⁰ או המקבל⁴¹ שדה מחבירו, ואכלה חגב
2 או נשתדפה⁴²: אם ארע דבר זה לרב השדות של
3 אותה העיר⁴³ - מנכה לו מחכירו, הפל לפי ההפסד
4 שארעו; ואם לא פשטה המכה ברב השדות - אינו
5 מנכה לו מחכירו⁴⁴, אף על פי שנסתדפו כל השדות
6 של בעל הקרקע⁴⁵. נשתדפו כל השדות של השוכר
7 או המקבל, אף על פי שפשטה המכה ברב השדות
8 - אינו מנכה לו מחכירו; שאין זה ההפסד תלוי
9 אלא בשוכר, שהרי כל שדותיו נשתדפו⁴⁶. התנה

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 ז. החוכר⁶⁵ שדה מחברו בעשרה פור חטים, ולקתה⁶⁶ - נותן לו מתוכה⁶⁷. היו חטיה יפות - לא יאמר לו: הריני לוקח לך מן השוק, אלא נותן לו מתוכה⁶⁸. חכר ממנו פרם בעשרה סלי ענבים, והקריסו⁶⁹ אחר שנבצרו⁷⁰, וכן עמרים שלקו אחר שנבצרו⁷¹ - נותן לו מתוכן⁷². חכרו⁷³ בעשרה בדי יין, והחמיץ⁷⁴ - חב לותן לו יין טוב⁷⁵. חכרה ממנו במאה עמרים של אספסתא⁷⁶, וזרעה מין אחר, ואחר כך חרשה, וזרעה אספסתא, ולקתה, או שזרעה בתחלה אספסתא, וחרשה, ואחר כך זרעה פעם אחרת⁷⁷, ולקתה - אינו נותן לו מתוכה, אלא נותן לו אספסתא טובה, שהרי שנה⁷⁸. וכן כל פיוצא בזה.

65 שם קו: המקבל - שהסדר הקבלנות כך הוא, שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שתוציא השדה, בין יכול רע או טוב (ע' רש"י שם). 66 שעלה יכול כחוש ורע. 67 כלומר, אע"פ שהחוכר שוכר השדה בפירות קצובים, היינו שאפילו תוציא השדה יכול מעט - עליו לקנות חטים מהשוק ולשלם לו כפי מה שקבעו - מכל-מקום לא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו, ומאותן החטים, כפי שהשדה הוציאה, יכול החוכר לשלם שכר חכירותו (מגיד-משנה). 68 כלומר, שהוא-הדין והוא הטעם בהוציאה חטים יפות, שנותן לו מתוכה - שלא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו וכל-שכן בקבלנות, שבעל השדה מקבל חלק מסוים מן היכול כפי שתוציא השדה, בין רע ובין טוב. 69 הופג טעמים ונתחמצו. 70 ועודם בכרם. 71 ומונחים בשדה כדי שיתייבשו. 72 כל עוד הם בשדה - דינם כדין לקתה במחובר, שהשדה טרם מילאה שליחותה (גמרא שם - ע"פ רש"י). 73 בכת"י תימן: אבל אם חכרו. 74 היין מיבול הכרם שחכר, כשהיו כבר בחביות בבית החוכר. 75 שהשדה מילאה שליחותה, שהרי הענבים לא לקו אלא כשנעשה יין בבית החוכר לקה, ומזלו גרם לכך (שם מימרא דרב אשי - ע"פ רש"י שם). 76 אספסתא, - וחכרה על דעת לזרעה אספסתא. 77 והוא לא קיבלה אלא על דעת שיזרענה פעם אחת (לחם-משנה). 78 כלומר, שכל ששינה אין דינה כלקתה שנותן לו מתוכה, מפני שהמחכר יכול לטעון: לא היתה דעתי לקבל מיבול שבא לרגל השינוי (שם קט). וכנראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בגמרא, מזו שהיא לפנינו (מגיד-משנה). ולא פירש לנו איך היתה נוסחת רבינו. וראה ב'מרכבת המשנה' שמעמיד דין רבינו גם כפי נוסחתנו).

ח. החוכר⁷⁹ שדה מחברו ולא רצה לנפשו⁸⁰, ואמר לו: מה הפסד יש לך? הריני נותן לך חכירה⁸¹! - אין שומעין לו; שהרי הוא אומר לו⁸²: למחר אתה יוצא ממנה⁸³, והיא מעלה עשבים⁸⁴. ואפלו אמר לו: באחרונה⁸⁵ אני חורש אותה - אין שומעין לו⁸⁶.

79 שם קה. 80 לעקור העשבים הרעים שעלו בין צמחי התבואה "וכשמנקין אותן מוסיף הזרע על תבואתה הרבה

המשנה שכתבה "המקבל". ויש לשים לב לזה, שבכל המשניות בפרק זה כתוב "המקבל". אפילו כשהכוונה לשכירות או חכירות. 47 ונשתדפה. ופשטה המכה ברוב המדינה - אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אילו לא שנית והיית זורע חטים כמו שהתניתי עמך, לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם לך. כלומר, מה שתבקש מהיוצר - יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים (שם ע"פ רש"י). 48 אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אלמלי זרעת לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (תהלים לו, יט): "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבועו" (שמואל, שם). 49 שבעל השדה טוען: חזור וזרע (ריש לקיש, שם). 50 כלומר, עד מתי יכול המשכיר לטעון: אין לך לנכות אלא חזור וזרע ('טורי זהב' סי' שכב). 51 כלומר, אפילו זרע כמה פעמים ולא צמח חזור וזרע, כל זמן שראוי לזרעה. 52 כפי טבע הארץ בכל מקום ומקום (שם).

1 ו. השוכר⁵³ או המקבל שדה מחברו: מקום שנהגו לקצור⁵⁴ - יקצור, ואינו רשאי לעקור⁵⁵; לעקר - יעקר, ואינו רשאי לקצור. ושניהם מעפכין זה על זה⁵⁶. 2 ומקום שנהגו לחרש אחריו⁵⁷ - יחרש⁵⁸. מקום שנהגו להשפיר⁵⁹ אילנות על גב קרקע⁶⁰ - 3 משפירין⁶¹, ואף על פי שהשפיר לו סתם בפחות מן הידוע⁶²; ומקום שנהגו שלא להשפיר אילנות - אין לו אילנות, אף על פי ששוכר ממנו ביתר על הידוע⁶³. הכל במנהג המדינה⁶⁴.

53 שם קג: 54 במגל, וקני השבלים נשארים בקרקע. 55 עם השורש. 56 כשאחד מהם רוצה לשנות מן המנהג. בעל הקרקע מעכב לעקור במקום שנהגו לקצור, בטענה - שרוצה שישארו בשדה הקשין של התבואה לאחר הקצירה לזבל הקרקע; והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שהקצירה קלה היא מן העקירה. ובמקום שנהגו לעקור, בעל הקרקע מעכב לקצור, בטענה - שהוא רוצה בשדה נקיה, ואינה צריכה לזבל. והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שצריך הוא לחלקו בקש (שהמקבל נוטל חלקו גם מהקש, ראה להלן ח'י) למאכל בהמותיו (שם). 57 אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבשדה ולהשמידם, שלא יחזרו ויצמחו לכשתזרע. 58 ואמרו בגמרא שם, שאפילו ניכש השדה מעשביה הרעים בעוד שהתבואה בקמתה, אינו נפטר בזה מלחרוש אחר הקצירה או העקירה. 59 שם. 60 שאגב הקרקע נוטל השוכר גם מפירות האילנות - אע"פ שאינו טורח בהם. 61 כלומר, מן הסתם הם מושכרין. 62 מהשער המקובל באותו מקום, שלא התנה על כך בשעת השכירות - מתקבל על הדעת, שכמנהג המדינה השכיר, ולפיכך אין בעל השדה יכול לטעון: השכרתי בפחות מן המקובל, על-מנת שלא תיטול מפירות האילנות. 63 אין המקבל יכול לטעון ששכרו ביותר מהמקובל, על דעת שיהיה לו גם מפירות האילנות, שמן הסתם כמנהג המדינה שכר (שם). 64 כלומר, וכל הבא לשנות - עליו להתנות על כך בשעת השכירות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקרקע¹⁰⁶. פֶּשֶׁם שְׁחולֵקִין הַמִּקְבֵּל וּבַעַל הַקֶּרֶקֶע
בְּתַבּוּאָה, כִּךְ חולֵקִין בְּתַבּוּן וּבְכָשׁ¹⁰⁷. פֶּשֶׁם שְׁחולֵקִין
בִּיָּין, כִּךְ חולֵקִין בְּזַמְרוֹת¹⁰⁸. אֲכָל הַקָּנִים הַמַּעֲמִידִים
תַּחַת הַגָּפְנִים¹⁰⁹: אִם קָנוּ אוֹתָן בְּשִׁתְּפוּת - הָרִי אֵלוֹ
חולֵקִין בֵּהֶן; וְאִם הֵן מִשַּׁל אֶחָד מֵהֶן - זֶה שֶׁקָּנָה
אוֹתָן הָרִי הֵן שְׁלוֹ¹¹⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(92) משנה, שם. (93) על דעת לזרעה. (94) פחות משבע שנים. (95) עץ תאנה מדברי (רבינו בפירושו לדמאי פ"א מ"א, ובכמה מקומות). ענפי השקמה משמשים לקורות בנין ואינם נעשים קורות עד שיגדלו שבע שנים, ואם יכרות הענפים ויחזיר את השדה אחר זמן פחות משבע שנים, נמצא שאינו מחזירה במצב שהיתה בעת שקיבלה (ע"פ רש"י). ואפילו במקום שנהגו להשכיר אילנות אגב קרקע (ראה למעלה הל' ו) אין לו בקורות, שלא אמרו אילנות מושכרין אלא לפירות ולא לקורות (ראב"ד מובא במגיד-משנה). דייק רבינו וכתב: "אין למקבל כלום", ללמדנו שאינו נוטל כלום מן השבח שהשביחה השקמה בשני הקבלנות. כרבא שם בגמרא. ראה לקמן הערה צז. (96) כל אילן שטבעה כעץ השקמה. (97) כלומר, בשבח השדה שהושבחה באילנות. (98) מרשי האילנות הנמצאים בשדה (שטמ"ק שם). (99) שהרי לא קיבל השדה לנוטעה אלא לזרעה. כלומר, לא ירד המקבל לשדה אלא על דעת שיטול חלק מהשבח שתשביח השדה ע"י זריעה ולא על דעת שבח השדה באילנות (שם בגמרא לדעת רבא "שאפילו בשבח שקמה אין לו", פירוש, אינו נוטל חלק בשבח הענפים שנתרבו ונתעברו (בפרק זמן הקבלנות, שלא ירד אלא על דעת השבח שע"י הזריעה). רבינו כתב דין זה במקבל. ונראה דעתו, שהחוכר, יש לו בשבח האילנות, והטעם מפני שהחוכר יורד לשדה על דעת כל שבח שתשביח השדה, שהרי רשאי הוא לנוטעה אפילו בתורה לזריעה - אם אינן מכחישים הקרקע יותר (כמבואר בהל' ט. הגר"א סי' שכה ס"ק ד. והוא כפי שיטת הרמב"ן שהבאנו למעלה בהערה פט, שאין המקבל רשאי לשנות ממה שהוסכם בשעת הקבלנות. וב"טור' שם כתב, שאם אינם מכחישים את הקרקע יותר מהזרעים, רשאי המקבל לנוטעם, ומשום זה הוא נוטל חלק). (100) שטח השדה שתפסו האילנות שיצאו מאליהן והמעיטו שטח הזריעה. (101) שם - מעשה ברב פפא. (102) במקום סלעים או חול. (103) שהרי לא נגרם לו כל הפסד (שם - מעשה ברב ביבי). (104) שעד שבע שנים יחזרו ענפיה ויהיו ראויים לקורות, ומחזירה כמצב שהיתה בעת שקיבלה. [והוא רשאי לקוצץ כשישלימו שבע שנים, אפילו אם היו בנות שלוש או ארבע כשקיבל את השדה. 'טור' סימן שכה]. (105) שעודם צריכים לקרקע, היינו שלא נתבשלו כל צרכם, ואם ילקטם יפסדו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן, ומוכיח כן מהתוספתא בבא-מציעא פרק ט ה"א). (106) כפי חלקו המגיע לו, אם למחצה או לשליש (שם). [דין זה נאמר בתוספתא גם בשכירות]. (107) ובשכירות לא שייך דינים אלו, שהרי אינה על בסיס חלוקה (שם קג). (108) הענפים שנקצצו מן הגפנים, שבכלל הפירות הם (שם ע"פ 'שיטה מקובצת').

לפי שתתן השדה כל כוחה אל הזרע, וזה דבר ידוע אצל עובדי אדמה" (לשון רבינו בפירוש המשנה) - ובמקום שנהגו לנכש, ידובר כאן ('טור' ושו"ע שם סעיף ד, וראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (81) כלומר, הרי אפילו לא אנכש לא תפסיד כלום, שהרי תקבל חכירך כפי שהוקצב, ואינך רשאי להכריחני לנכש במקום שכל ההפסד עלי (ראה פירוש המשנה, שם). (82) בעל השדה לחוכר. (83) ומחזירה לו. (84) וממעטים את היבול. (85) אחר הקצירה או העקירה. (86) שם קה. "משום דאמר ליה, בזרא דנפל נפל" פירוש, הזרע שיפול בפרק הזמן עד החרישה יפול, כלומר, אין החרישה משמידה אלא את העשבים הרעים ושרשיהם, ולא את הזרע שנפל ויצמח, ואם לא תנכש יעלו העשבים וזרעים שיפלו על הקרקע, ולשנה הבאה יצמיחו עשבים (ע"פ רש"י שם).

ט. החוכר⁸⁷ שֶׁדָּה מַחְבְּרוֹ לְזִרְעָה שְׁעוּרִים - לֹא יִזְרְעָה חֲטִים, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲטִין מַכְחִישׁוֹת אֶת הַקֶּרֶקֶע יָתֵר מִהַשְׁעוּרִים. שֶׁכִּרְהָ לְזִרְעָה חֲטִים - יִזְרְעָה שְׁעוּרִים. קִטְנִית - לֹא יִזְרְעָה תַּבּוּאָה; תַּבּוּאָה - יִזְרְעָה קִטְנִית⁸⁸. וּבִקְבָּל וּכְיוּצָא בֵּהָ⁸⁹ - לֹא יִזְרְעָה קִטְנִית⁹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהַקִּטְנִית שָׁם מַכְחִישׁת אֶת הָאָרֶץ⁹¹.

(87) משנה, שם ק: (88) כגירסת הרי"ף במשנתנו. ובספרים שבידינו, גירסא מהופכת: "קטנית יזרעה תבואה, תבואה לא יזרעה קטנית". (89) כל ארץ שטבע אדמתה כשל בבל. (90) שם ק. - ע"פ נוסחת הרי"ף. (91) "ועיקר הדבר הוא כשיפסוק עמו לחרוש שדה ולזרוע מין ממני הזרעים, יש לו (מותר לו) לזרוע מה שהזיקו מעט (פחות) מאותו הדבר (מהמין) שפסק עמו, ולא יזרע מה שהזיקו גדול (יותר) ממנו. ועושים בזה על-פי שיודעים בטבע אותו המקום בזריעה מן המתעסקין בחרישה ועבודתה" (לשון רבינו בפירוש המשנה, שם). דעת רבינו, שדין זה נאמר בחוכר או בשוכר, אבל בקבלנות - בעל השדה יכול לעכב על המקבל לזרוע מין אחר מזה שהוסכם בשעת השכירות, אפילו למין שהזיקו בקרקע פחות מהמין שהוסכם, שהרי בעל השדה שנוטל חלקו מתבואת השדה, אומר: למין זה שהוסכם אני צריך (כדעת הרמב"ן). ראה מגיד-משנה - הגר"א סימן שכד ס"ק ד. וראה למעלה הל' ג, ולהלן הל' (יד).

י. הַמִּקְבֵּל⁹² שֶׁדָּה מַחְבְּרוֹ⁹³ לְשָׁנִים מוּעָטוֹת⁹⁴ - אֵין לְמִקְבֵּל פְּלוֹם בְּקוֹרֵת הַשְּׁקָמָה⁹⁵ וּכְיוּצָא בֵּהָ⁹⁶, וְלֹא בְּשִׁבְחָ הָאֵילָנוֹת⁹⁷ שֶׁיֵּצְאוּ מֵאֲלֵיהֶן⁹⁸ בְּשָׁדָה⁹⁹; אֲכָל מִחֲשָׁבִין לוֹ מְקוֹם הָאֵילָנוֹת¹⁰⁰ כִּפְּאֵלוֹ הִיָּה בֵּהֶן אוֹתוֹ יִזְרַע שְׁזָרַע בְּכָל הַשָּׁדָה¹⁰¹. וְהוּא שֶׁצִּמְחוּ הָאֵילָנוֹת בְּמְקוֹם הָרָאוּי לְזִרְעָה; אֲכָל אִם יֵצְאוּ מִמְּקוֹם שֶׁאִינוֹ רָאוּי לְזִרְעָה¹⁰² - אֵין מִחֲשָׁבִין לוֹ פְּלוֹם¹⁰³. וְאִם קָבְּלָה שְׁבַע שָׁנִים אוֹ יָתֵר - יֵשׁ לוֹ בְּקוֹרֵת הַשְּׁקָמָה¹⁰⁴ וּכְיוּצָא בֵּהָ. הִגִּיעַ זְמַנוֹ לְהַסְתַּלֵּק מִן הַשָּׁדָה, וְהָיוּ שָׁם זְרָעִים שֶׁעָדִין לֹא הִגִּיעוּ לְהַמְכֹּר¹⁰⁵, אוֹ שֶׁנִּגְמְרוּ וְלֹא הִגִּיעַ יוֹם הַשּׁוּק לְמַכְרָן - שָׁמִין אוֹתָן וְנוֹטֵל מִבְּעַל

עצמו¹³⁵. אָבֵל אִם אָמַר: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֶעֱבֹד, אֶתֵּן
לְךָ מֵאָה דִינָרִין¹³⁶ - הֲרִי זֶה אֶסְמַכְתָּא¹³⁷, וְאִינוּ חֵיב
לְשֵׁלָם, אֲלֵא נֹתֵן כְּפִי מֵה שְׂרָאוּיָה לְעִשׂוֹת בְּלִבְד¹³⁸.

(124) משנה, שם קד. (125) באחד הדרכים שקרקע נקנית בהם (שם צט:), ואינו יכול לחזור בו. (126) לא חרשה ולא זרעה, ועשאה שדה בור. (127) כפי תנאם. (128) ולא אעשה בה פעולה הראויה לה. (129) כצ"ל, וכן הוא בדפוס רומי (וכן הביא הדק"ס בשם כמה כת"י, ומהרי"ף דפוס קושטא), כלומר במיטב שלה - של השדה, היינו כיבול הגבוה והטוב שהשדה היתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי (ע"פ הרע"ב שם. וראה ב'גנזי קדם', לוי"ן ס"ה עמוד 99). (130) שם בגמרא "אוביר תילתא" (שליש). (131) כלומר, והלא אסמכתא היא, שהרי אינו מחייב אלא במקרה אם יוביר, "וכל האומר אם יהיה או לא יהיה, לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה" (לשון רבינו בפ"א מהל' מכירה הל' ז). (132) סכום מסוים, שלא על בסיס חישוב ההפסד המשווער. (133) שדעתו סומכת שעדיין לא יהיה, ולא אמר כן אלא להגזים. (134) כפי ההפסד, ולא התחייב עצמו בדבר גוזמא. (135) כלומר, בדין הוא משלם במיטבה שאין זה אסמכתא (ע"פ הגהות מימוניות כאן, וראה בכסף-משנה מכירה שם). (136) היינו יותר מכפי ההפסד. (137) ולא גמר ושיעבד עצמו, ולא אמר כך אלא להגזים (שם קד:). (138) שהתחייב עצמו בכלל המאה דינרין שאמר. אמנם לא שיעבד עצמו לתשלום מאה דינרין, שאין זה אלא אסמכתא, אבל כפי ההפסד המשווער גמר ושיעבד עצמו במסגרת מאה דינרין, והרי זה כדין אם אוביר ולא אעביר אשלם במיטבה (ר"ף שם). גם בהלכה זו המדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות מקבל בעל השדה דמי חכירות, בין יעבד את השדה ובין יובירה.

יֵד. הַמִּקְבֵּל¹³⁹ שָׂדֶה לְזִרְעָה שְׂמֻשְׁמִין¹⁴⁰, וְזִרְעָה חֲטִיטִים, וְעִשְׂתָּה חֲטִיטִים¹⁴¹ שְׂשׂוּיִן כְּמֵה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת מִן הַשְּׂמֻשְׁמִין - אֵין לוֹ¹⁴² עָלָיו אֲלֵא תִרְעַמְתָּ¹⁴³. עִשְׂתָּה פָּחוֹת מִמֶּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת מִן הַשְּׂמֻשְׁמִין¹⁴⁴ - מְשַׁלֵּם לוֹ הַמִּקְבֵּל כְּפִי מֵה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת מִן הַשְּׂמֻשְׁמִין. עִשְׂתָּה חֲטִיטִים יֵתֵר מִמֶּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת מִן הַשְּׂמֻשְׁמִין - חוֹלְקִין לְפִי הַתְּנָאי שֶׁבִּינֵיהֶן, אֵף עַל פִּי שְׂמֻשְׁתָּכֶר בְּעַל הַקֶּרְעָה¹⁴⁵.

(139) שם קד: (140) שהם יקרים מן החיטים, אבל מכחישים הקרקע יותר מן החיטים. (141) הוציאה השדה יבול עשר של חיטים. (142) לבעל השדה. (143) שהרי לא הפסיד כלום, ברם תרעומת יש לו לבעל השדה המקבל על מה ששינה ולא זרעה שומשמן והוא היה צריך לשומשמן. ואע"פ שאפשר לו לקנות שומשמן בשוק בדמי החיטים, רוצה הוא שומשמן מקרקעו (סמ"ע שכו ס"ק ק עיי"ש), בהתאם לשיטת הגר"א בדעת רבינו בהלכות ט, י, שהיא כדעת הרמב"ן, שאין המקבל רשאי לשנות ולזרוע מין אחר מזה שהוסכם, ולפיכך יש לבעל השדה תרעומת,

(109) כדי שיהיו הגפנים זקופים והאשכולות תלויים באויר, ולא יתקלקלו בקרקע (לשון הרשב"ם בבא-בתרא סט.). (110) שם:

יֵא. הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ לְטַעַם¹¹¹ - מִקְבֵּל עָלָיו בְּעַל הַשָּׂדֶה עִשְׂרָה¹¹² בּוֹרָאוֹת¹¹³ לְסֵאָה¹¹⁴. יֵתֵר עַל זֶה - מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל¹¹⁵.

(111) לנוטעה. (112) נטיעות (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש. וראה במאירי (ב"ב, 430) שהכוונה לגפנים, ובפירוש שני אומר הר"י מיגאש שהכוונה כאן לשורות). (113) עקרות שאינן עושות פרי. (114) שטח שזורעים בו סאה תבואה, ומידתו חמשים אמה על חמשים אמה. ואם צמחו עשר נטיעות עקרות בשטח כזה, אין המקבל חייב ליטע אחרות תחתיהן, שדרך נטיעת בית סאה כך הוא, שיוצאות עשר בוראות, ובעל השדה מוחל (בבא-בתרא צה). כגירסת רבינו. וגירסת הרשב"ם שם: "למאה" (עין מגיד-משנה). (115) צריך לנטוע נטיעות אחרות כמספר כל הבוראות. כיון שיצאו בוראות יותר מדרך הנטיעות, סימן הוא שפשע בנטיעה, ולפיכך מייחסים כל הבוראות לפשיעתו (שם), וכלל זה אמרו בכל מקום, שכל שצריך לחזור ולתקן - מתקן הכל. ראה פ"ח מהל' מכירה הל' יא).

יֵב. הַמִּקְבֵּל¹¹⁶ שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ וְלֹא עִשְׂתָּה¹¹⁷, אִם יֵשׁ בֵּה פְדִי שְׁתּוּצִיא סֵאתִים יֵתֵר עַל הַהוּצָאָה¹¹⁸ - חֵיב הַמִּקְבֵּל לְטַפֵּל בָּהּ¹¹⁹. שֶׁכֶּף כּוֹתֵב לְבַעַל הַקֶּרְעָה: אֲנֵא אֵיקוּם וְאֶנִּיר¹²⁰ וְאֶזְרַע וְאֶקְצֹר וְאֶעֱמֹר וְאֶדּוֹשׁ וְאֶזְרָה וְאֶעֱמִיד כְּרִי¹²¹ לְפָנֶיךָ וְתַטֵּל אֶת חֲצִי, אוֹ מֵה שִׁיתְּנִי¹²², וְאֲנִי אֶטֵּל הַשָּׂאֵר בְּשֹׂכֶר עֲמָלִי וּבְמֵה שֶׁהוּצָאתִי¹²³.

(116) משנה וגמרא בבא-מציעא קה. (117) כראוי לה. (118) שהושקעה בשדה (שם, כדברי דבי רבי ינאי וריש לקיש). (119) על כרחו. (120) אעמוד ואחרוש. (121) ערימת תבואה. (122) שליש או רביע, כפי תנאם. (123) שם, כלומר: לפיכך חייב לטפל בה אם יש בה להוציא סאתים, שהרי הוא כותב: אנא איקום וכו' ואעמיד כרי, כלומר אעבוד בה כל העבודות הצריכות, אם יהיה בה שיעור כדי להעמיד כרי. ושיעור כרי, אמרו חכמים (שם) שהוא סאתים, היינו אחר שינכו ההוצאות ישארו סאתים כדי להעמיד כרי. והמדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות אין לבעל השדה כל ענין אם המקבל יטפל בשדה או לא, משום שהוא יקבל דמי חכירותו שהוקצבו (רש"י שם).

יֵג. הַמִּקְבֵּל¹²⁴ שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ, וְאַחֵר שִׁזְכָּה בָּהּ¹²⁵ הוֹבִירָהּ¹²⁶ - שְׂמִין אוֹתָהּ כְּמֵה הִיא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ חֶלְקוֹ שֶׁהִיא מְגִיעַ לוֹ¹²⁷. שֶׁכֶּף כּוֹתֵב לְבַעַל הַקֶּרְעָה: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֶעֱבֹד¹²⁸, אֲשֵׁלָם בְּמִיטְבָּא¹²⁹. וְהוּא הִדִּין אִם הוֹבִיר מְקַצָּתָהּ¹³⁰. וּמִפְנֵי מֵה נִתְחַיֵּב לְשֵׁלָם? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא פָּסַק עַל עֲצָמוֹ דָּבָר קָצוּב¹³² פְּדִי שְׁנֵאמַר: הֲרִי הִיא פְּאֶסְמַכְתָּא¹³³, אֲלֵא הַתְּנָה שְׁיִשְׁלָם בְּמִיטְבָּא¹³⁴, וּלְפִיקָךְ גָּמַר וְשִׁעֲבַד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁלֹשָׁה²¹, וַיֵּשׁ לָהֶם תַּרְעֻמַּת עַל הַשְּׁלִיחַ²². בָּמָה¹⁶
דְּבָרִים אֲמֹרִים²³? בְּשֵׁאִין מְלֹאכְתָּן נִבְרַת; אֲכָל¹⁷
הֵיחָה מְלֹאכְתָּן נִבְרַת²⁴ וְהָיָה שָׁוָה אַרְבָּעָה - נֹתֵן¹⁸
לָהֶם בַּעַל הַבַּיִת אַרְבָּעָה; שְׁאֵלוֹ לֹא אָמַר לָהֶם¹⁹
שְׁלוּחוֹ אַרְבָּעָה, לֹא טָרְחוֹ וְעָשׂוֹ שָׁוָה אַרְבָּעָה. אָמַר²⁰
לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: שָׂכָר לִי בְּאַרְבָּעָה, וְהֵלֶךְ הַשְּׁלִיחַ²¹
וַיִּשְׁכַּר בְּשִׁלְשָׁה, אָף עַל פִּי שְׁהָרִי מְלֹאכְתָּן שָׁוָה²²
אַרְבָּעָה²⁵ - אֵין לָהֶם אֱלָא שְׁלֹשָׁה²⁶, שְׁהָרִי קָבְלוֹ עַל²³
עֲצָמָן²⁷, וַיֵּשׁ לָהֶם תַּרְעֻמַּת עַל הַשְּׁלִיחַ²⁸. אָמַר לוֹ²⁴
בַּעַל הַבַּיִת בְּשִׁלְשָׁה, וְהֵלֶךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם²⁵
בְּאַרְבָּעָה, וְאָמְרוּ: הֲרִינוּ בָמָה שְׂאֵמַר בַּעַל הַבַּיִת -²⁶
אֵין דַּעְתָּן אֱלָא שִׁיתָן בַּעַל הַבַּיִת יֹתֵר עַל אַרְבָּעָה²⁹.
לְפִיכָךְ³⁰ שָׂמִין מָה שֶּׁעָשׂוּ: אִם שָׁוָה אַרְבָּעָה -²⁸
נוֹטְלִין אַרְבָּעָה³¹ מִבַּעַל הַבַּיִת; וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ³² אוֹ²⁹
אֵינוֹ שָׁוָה - אֵין לָהֶם אֱלָא שְׁלֹשָׁה³³. אָמַר לוֹ בַּעַל³⁰
הַבַּיִת בְּאַרְבָּעָה, וְהֵלֶךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּשִׁלְשָׁה,³¹
וְאָמְרוּ לוֹ: בָּמָה שְׂאֵמַר בַּעַל הַבַּיִת, אָף עַל פִּי³²
שְׁמִלֹאכְתָּן שָׁוָה אַרְבָּעָה - אֵין לָהֶם אֱלָא שְׁלֹשָׁה,³³
שְׁהָרִי שָׁמְעוּ שְׁלֹשָׁה וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם³⁴.

(13 שם עו: 14) בשלשה דינרים לכל פועל ופועל.
ובכת"י התימנים: בשלשה שלשה, וכן הוא ברי"ף שם.
(15) ברי"ף ובכת"י תימן: בארבעה ארבעה. ושער הפועלים
הנהוג הוא שלוש. (16) כפי מה שקצב עמהם, וקיבל על
עצמו אחריות השכירות. (17) כפי מה שהתנה עמו.
(18) אמנם, אם שער הפועלים באותו מקום קבוע בארבעה
- נוטל מבעל הבית ארבעה כפי מה שהתנהו, כדן השוכר
את הפועל והראה בשל חבירו, שמבואר להלן הל' ט שנוטל
מחבירו כפי מה שנהנה ('שיטה מקובצת' שם בשם הרמ"ך,
וכן כתב הרמ"א סי' שלב בשם 'ויש אומרים', ועיין סמ"ע
וש"ך שם ס"ק ב. 19) היינו, שהודיעם שהוא שליח ושאין
אחריות השכר עליו (שטמ"ק שם). (20) ואם שער
הפועלים הוא בשלושה, נותן להם שלושה. ואם בארבעה -
ארבעה. מאחר ששינה השליח ושכרם בארבעה למרות
שבעל הבית אמר בשלושה, בטלה שליחותו ואין בקציצתו
ממש, ולפיכך אנו דנים מקרה זה כאילו השכירות נעשית
סתם בלא קציצת שכר, ששכרם כפי מנהג המדינה (רי"ף
שם). (21) שבמקום שאין שער קבוע - דעת השוכר בלא
קציצה מן הסתם על השער הנמוך, ועל הפועלים לגלות
דעתם שהם אינם נשכרים אלא בארבעה, וכיון שלא גילו
דעתם - אנו אומרים, שהסכימו לעבודה כפי דעת השוכר.
ולפיכך, אף שהשליח שכרם בארבעה - אין להם אלא
שלשה, מאחר ששמעו מן השליח "שכרם על בעל הבית"
היה עליהם לגלות דעתם לבעל הבית ולא לסמוך על קציצת
השליח (רי"ף שם, סמ"ע סי' שלב ס"ק ג). (22) שאלמלא
שכרם בארבעה, היו טורחים ומשכירים עצמם לאחרים
בארבעה, שהרי יש במקום ששוכרים בארבעה (גמרא שם).
(23) שבעל הבית נותן להם שלשה כמנהג המדינה (עיין ש"ך
שם ס"ק ח). (24) שאינה ניתנת להערכה, כגון שעבודתם
היתה בחפירת חריץ סביבות השדה ונתמלא מים (גמרא

אבל החוכר רשאי לשנות למין שמכחיש פחות, ואפילו
תרעומת אין כאן). (144) כלומר, ואין המקבל טוען לטובה
נתכוונתי, למעט כחש הקרקע שכחש החיטים פחות מן
השומשמיין, שהרי בעל השדה אומר לו "תכחוש ארעא, ולא
ליכחוש מרא", מוטב שתכחוש הקרקע ולא יכחוש בעל
הקרקע (סמ"ע שם ס"ק ג, ע"פ הגמרא שם קד:).
(145) ההפוך שבין החיטים שעשתה לבין השומשמיין
שהיתה ראויה לעשות, שאנו אומרים (שם קד:): "אטו הוא
אשבח, ארעא לא אשבחה" (האם רק המקבל השביח,
והקרקע לא השביחה), כלומר, כשם שיש לייחס את השבח
למקבל שטרח והשקיע בשדה טיפול רב והשביח, כך יש
לייחס השבח לקרקע שהשביחה.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר דין שוכר את הפועלים, שהכול כמנהג המדינה,
ודין פועלים שחזרו בהם באמצע העבודה, ודין שוכר על
ידי שליח, ודין שכיר יום שמצא מציאה.

א. השוכר² את הפועלים, ואמר להם³ להשכים⁴
והעריב⁵, מקום שנהגו שלא להשכים ושלל⁶
להעריב - אינו יכול לכפן⁶. מקום שנהגו לזון⁷ -
זיון; לספק בגרוגרות⁸ או בתמרים וכיוצא בהן
לפועלים - יספק. הפל כמנהג המדינה⁹.

(2) משנה בבא-מציעא פג. (3) לאחר ששכרם.
(4) לעבודה עם זריחת השמש. (5) אחר שקיעת החמה.
(6) לשנות ממנהג המדינה, מאחר ששכון סתם ולא התנה
עמהם על כך בשעת השכירות ('תוספות' שם בשם ר"י)
ואפילו שכרם ביותר מהשער המקובל באותה מדינה, שכל
שלא התנה בשעת השכירות משוכחת יותר (גמרא שם).
(7) שהשוכר נותן לפועלים מזון סעודתם. (8) גם בגרוגרות,
נוסף על מזון הסעודה. (9) שם.

ב. השוכר¹⁰ את הפועל ואמר לו: פֶּאֶחַד וְכַשְׁנִים⁶
מִבְּגֵי הָעִיר¹¹ - רואין הפחות שפשכירות ויהי⁷
שפשכירות, ומשמנין ביניהן¹².

(10) שם פז. כחכמים. (11) לא קצץ עמו שכר מסוים בשעת
השכירות, אלא אמר לו: הרי שכרן כפי השכר שפועל אחד
או שנים מפועלי העיר נשכרין בכך - ואין באותו מקום שער
אחיד. (12) כלומר, הפרש השכר שיש בין הפחות
שבשכירות לבין היתר שבשכירות, כגון שיש נשכרים
בשנים, ויש נשכרים בארבעה, מחלקים ביניהם ונותן לו
שלושה (כפירוש רבינו חננאל, מובא ב'שיטה מקובצת' שם,
וכן פירש ה'טור' סימן שלא בשם הרמ"ה).

ג. אָמַר לְשְׁלוּחוֹ¹³: צֵא וּשְׁכָר לִי פּוֹעֲלִים בְּשִׁלְשָׁה¹⁴,
וְהֵלֶךְ וּשְׁכָרָן בְּאַרְבָּעָה¹⁵: אִם אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ:
שְׂכָרְכֶם עָלַי - נֹתֵן לָהֶם אַרְבָּעָה¹⁶, וְנוֹטֵל מִבַּעַל¹¹
הַבַּיִת שְׁלֹשָׁה¹⁷, וּמִפְסִיד אֶחָד מִכֵּיסוֹ¹⁸. אָמַר לָהֶם:
שְׂכָרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת¹⁹ - נֹתֵן לָהֶם בַּעַל הַבַּיִת¹³
כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה²⁰. הָיָה בְּמִדְיָנָה מִי שֶׁנִּשְׁכַּר בְּשִׁלְשָׁה¹⁴
וּמִי שֶׁנִּשְׁכַּר בְּאַרְבָּעָה - אֵינוֹ נֹתֵן לָהֶם אֱלָא¹⁵

16 שְׁעָשָׂה וְנוֹטֵל⁵⁸. וְאִם קִבְּלָן הוּא⁵⁹ - שְׁמִין לוֹ מָה
17 שְׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. בֵּין שֶׁהוֹזְלוּ בַּעַת שְׁשֻׁכְּרָן⁶⁰ בֵּין לֹא
18 הוֹזְלוּ, בֵּין שֶׁהוֹזְלָה מִלְּאִכָּה אַחֵר בֵּין לֹא הוֹזְלָה
19 - שְׁמִין לוֹ מָה שְׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת⁶². בִּיצֵד? קִבֵּל מִמֶּנּוּ
20 קָמָה⁶³ לְקַצֹּר בְּשָׂתִי סִלְעִים⁶⁴, קָצַר חֲצִיָּה וְהֵנִיחַ
21 חֲצִיָּה; בְּגָד לְאַרְגָּ בְּשָׂתִי סִלְעִים, אָרְגַּ חֲצִיָּה וְהֵנִיחַ
22 חֲצִיָּה - שְׁמִין לוֹ מָה שְׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת: אִם הָיָה שָׁוֶה⁶⁵
23 שָׁשָׂה דִּינָרִין⁶⁶ - נוֹתֵן לוֹ שְׁקָל⁶⁷, אוֹ יִגְמְרוּ אֶת
24 מִלְּאִכְתָּן⁶⁸; וְאִם הָיָה הַנְּשָׂאָר יָפָה שְׁנֵי דִּינָרִין⁶⁹ -
25 אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם אֶלָּא סִלְעָ⁷⁰, שֶׁהָיָה לֹא עָשׂוּ אֶלָּא חֲצִי
26 מִלְּאִכָּה⁷¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷²? בְּדָבָר שְׂאִינוֹ
27 אָבוּד⁷³; אֲבָל בְּדָבָר הָאָבוּד⁷⁴, כְּגוֹן פְּשָׁתָנוּ לְהַעֲלוֹת
28 מִן הַמִּשְׁרָה⁷⁵, אוֹ שֶׁשָּׂכַר חֲמוֹר לְהִבְיֵא חֲלִילִין לְמַת⁷⁶
29 אוֹ לְכֹלֶה⁷⁷, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֶחָד פּוֹעֵל וְאֶחָד קִבְּלָן
30 אֵינוֹ יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ, אֶלָּא אִם בֶּן נֶאֱנָס, כְּגוֹן שֶׁחֲלָה⁷⁸
31 אוֹ שֶׁמַּע שְׁמַת לוֹ מֵת⁷⁹. וְאִם לֹא נֶאֱנָס וְחָזַר בּוֹ -
32 שׂוֹכֵר עֲלֵיהֶן⁸⁰ אוֹ מִטְעֵן. בִּיצֵד מִטְעֵן? אוֹמֵר לָהֶם:
33 סִלְעַ קִצְצָתִי לָכֶם, בּוֹאוּ וְטִלוּ שְׂתִים! עַד שִׁיגְמְרוּ
34 מִלְּאִכְתָּן, וְלֹא יִתֵּן לָהֶם⁸¹ אֶלָּא מָה שֶׁפִּסַּק תַּחֲלָה.
35 וְאִפְלוּ נִתְּן לָהֶם הַשְׂתִּים - מִחֲזִיר⁸² מִהֵן הַתּוֹסֶפֶת.
36 בִּיצֵד שׂוֹכֵר עֲלֵיהֶן? שׂוֹכֵר פּוֹעֲלִים אַחֲרִים, וְגוֹמְרִים
37 מִלְּאִכְתָּן שְׁלֹא תֹאבֵד, וְכָל שְׂיוֹסִיף לְאֵלוּ הַפּוֹעֲלִין
38 הָאֲחֵרִים עַל מָה שֶׁפִּסַּק לְרֵאשׁוֹנִים נוֹטֵל מִן
39 הָרֵאשׁוֹנִים. עַד בְּמָה⁸³? עַד כְּדֵי שְׂכָרָן שֶׁל
40 רֵאשׁוֹנִים⁸⁴. וְאִם הָיָה לָהֶם מְמוֹן⁸⁵ תַּחַת יָדוֹ -
41 שׂוֹכֵר⁸⁶ לְהַשְׁלִים הַמִּלְּאִכָּה עַד אֲרָבַעִים וַחֲמִשִּׁים זָזוּ
42 בְּכָל יוֹם לְכָל פּוֹעֵל⁸⁷, אִף עַל פִּי שֶׁשָּׂכַר הַפּוֹעֵל⁸⁸
43 שְׁלֹשָׁה אוֹ אֲרָבָעָה⁸⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁹⁰? שְׂאִין
44 שֶׁם פּוֹעֲלִים לְשָׂכַר בְּשֻׁכְּרָן⁹¹ לְהַשְׁלִים הַמִּלְּאִכָּה;
45 אֲבָל יֵשׁ פּוֹעֲלִים לְשָׂכַר בְּשֻׁכְּרָן, וְאָמְרוּ לוֹ: צֵא
46 וּשְׂכֹר מֵאֵלּוּ לְהַשְׁלִים מִלְּאִכְתָּךְ וְלֹא תֹאבֵד - בֵּין
47 שׂוֹכֵר⁹² בֵּין קִבְּלָן, אֵין לוֹ עֲלֵיהֶן אֶלָּא תַרְעֻמַּת⁹³,
48 וְשְׁמִין לְשׂוֹכֵר מָה שְׁעָשָׂה, וְלִקְבָּלָן מָה שְׁעָתִיד
49 לַעֲשׂוֹת⁹⁴.

(שם). (25) כלומר, מלאכתם ניכרת שהיא שוה ארבעה.
(26) לא-שנא אמר שכרכם עלי או שכרכם על בעל הבית
(טור' שם). (27) לעבוד במחיר זול. (28) אומרים לשליח
- הואיל ובעל הבית הרשה אותך לשכור בארבעה, היה
עליך להיות טוב ולשכור בארבעה, ולא להפחית מדמי
השכירות ולמנוע מאתנו טובה, וכמו שהכתוב אומר (משלי
ג, כז): אל תמנע טוב מבעליו (ע"פ בבא-קמא פא:).
(29) כלומר, מה שאמרו "הרינו כמה שאמר בעל הבית" אינו
ניתן להתפרש שהם מסכימים למה שאמר בעל הבית,
ואפילו אמר לשכור בשלושה ואין להם אלא שלושה, שאין
זה מתקבל על הדעת, שבזמן שהשליח מציע להם ארבעה
- יסכימו הם לשלושה, אלא התכוונו לומר שמא אמר בעל
הבית לשוכרם ביותר מארבעה. (30) כיון שאין לפרש
דבריהם כהסכמה לסכום השכר שאמר בעל הבית, הרי דינם
כדין אמר בעל הבית בשלושה והלך השליח ושכרם
בארבעה, ולא אמרו: הרינו כמו שאמר בעל הבית, ואמר
להם השליח שכרכם על בעל הבית (מגיד-משנה).
(31) כשמלאכתם ניכרת. (32) שאין מלאכתם ניכרת.
(33) גמרא ורי"ף שם. והוא-הדין אם השער באותו מקום
מקובל שהוא ארבעה - נותן להם ארבעה כמנהג המדינה.
וכן אם אמר להם השליח שכרכם עלי - השליח נותן להם
ארבעה, אף שהשער הוא שלושה, כמו שנתבאר למעלה
(מגיד-משנה). (34) דין זה בעיא שלא נפשטה בגמרא
(שם), והשיקול הוא: אם יש לראות בדבריהם הסכמה
לסכום שאמר להם השליח, ואין דעתם בדבריהם אלא
הבעת אימון, והתכוונו לומר לשליח אנו מאמינים לך שכן
אמר בעל הבית ואין להם אלא שלושה, אפילו עבודתם שוה
ארבעה, כמו אם לא אמרו הרינו וכו', שהרי הביעו הסכמתם
לעבוד כפי ששמעו מן השליח; והשיקול הנגדי אומר, שיש
לראות בדבריהם הבעת אי-אמון בדברי השליח, ואינם
מאמינים לו שכן אמר בעל הבית, ולכן אמרו לו: "הרינו
כמו שאמר בעל הבית", כלומר ולא כפי שאתה אומר, ולכן
נוטלים ארבעה כמו שאמר בעל הבית. ומפני שהבעיה לא
נפשטה - פסק רבינו שאין להם אלא שלושה - כדין כל ספק
בממון שאין מוציאים מיד המוחזק (רי"ף שם).

1 ד. השוכר את הפועלים³⁵, והטעם³⁶ את בעל הבית
2 או בעל הבית הטעה אותם³⁷ - אין להם זה על זה
3 אלא תרעומת³⁸. במה דברים אמורים³⁹? בשלא
4 ה'לכו⁴⁰; אב' ה'לכו⁴¹ תחמירין ולא מצאו תבואה⁴²,
5 פועלים ומצאו שדה פשהיא לחה⁴³, או ששכר
6 להשקות השדה ומצאוה שנתמלאה מים⁴⁴: אם בקר
7 בעל הבית מלאכתו⁴⁵ מפערב ומצא שצריקה פועלים
8 - אין לפועלים⁴⁶ כלום⁴⁷; מה בידו לעשות⁴⁸? ואם
9 לא בקר⁴⁹ - נותן להם שכרן⁵⁰ בפועל בטל⁵¹; ושאינו
10 דומה הבא טעון⁵² לבא ריקן, ועושה מלאכה⁵³
11 לבטל. במה דברים אמורים⁵⁴? בשלא התחילו
12 במלאכה⁵⁵; אב' אם התחיל הפועל במלאכה וחזר
13 בו, אפלו בחצי היום⁵⁶ - חוזר; שנאמר: כי לי בני
14 ישראל עבדים - ולא עבדים לעבדים⁵⁷. וכיצד דין
15 הפועל שחזר בו אחר שהתחיל? שמין לו מה

(35) שם: (36) הוליכו שולל את בעל הבית. כלומר, חזרו
בהם ולא באו לעבודה. (37) ואינו מוסר להם עבודה.
(38) לפועלים תרעומת, מפני שעליהם לטרוח ולמצוא
מעביד אחר, ובעל הבית - למצוא פועלים, אבל תביעת
ממון אין כאן, כיון שעדיין לא התחילו במלאכה - הרי זה
דברים בלבד (ע"פ רש"י שם). (39) שאין לפועלים על
בעל הבית החזור בו אלא תרעומת. (40) שאין כאן אלא
דברים. (41) הפועלים למקום המלאכה, הרי זה כהתחלת
המלאכה, ואין בעל הבית יכול לחזור בו, שכשם ששכירות
דברים נקנית במשיכתם ואינם יכולים לחזור בהם (כמבואר
למעלה פ"ב הל' ח) - כך שכירות פועלים נקנית בהתחלת
המלאכה. (42) כגון, ששכר חמרים להביא תבואתו ממקום
מסוים, והלכו למקום התבואה ולא מצאו. (43) שכר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ז תשרי – ספר משפטים – הלכות שכירות קמג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פועלים לעדור שדהו, והלכו ומצאו שהיה לחה ממי גשמים ואינה ראויה לעידור. (44) ואינה צריכה עוד להשקיה. (45) היינו שדהו או המקום שנמצאה שם תבואתו. (46) שהלכו למחרת ולא היה להם מה לעשות. (47) לא תביעת ממון, ואפילו לא תרעומת. (48) כלומר יש לדנו כאנוס, שהרי ביקר מלאכתו מבערב, ומאין לו לדעת שבן-לילה יתהווה במלאכתו מצב שלא יצטרך מחר לפועלים. (49) מלאכתו מבערב, ושכר פועלים אף שלא בחן אם צריך הוא לפועלים, נראה שעל דעת הספק – היינו אפילו שלא יהיה להם מה לעשות – שוכרם. (50) בעד כל היום, שהליכתם כהתחלת מלאכה היא, ואינו יכול לחזור בו (כמו שביארנו למעלה הערה מ). [רבינו מפרש מה שאמר בגמרא שם "הא דסיירא לארעא מדאורתא, הא דלא סיירא לארעא מדאורתא": כאן שביקר בעל הבית מלאכתו, כאן שלא ביקר, ולא כרש"י שמפרש שעל הפועלים נאמר]. (51) שכרם המלא כפי שהתנה עמם בשעת השכירות, ומנכים ממנו את הסכום שהאדם מוכן לפחות משכרו ולישב בטל, מאשר לעשות במלאכה וליטול השכר הקצוב. וכתב בעל 'הלכות גדולות' (בבא-מציעא שם) ששיעור ההפרש הוא חצי השכר (וכן הביא ה'טורי זהב' בס"י שלג ס"ק א מקובץ ישן, שכן נמצא בתשובת רש"י, וכן הביא הר"ח או"ז בשם רבינו חננאל). (52) שכר החמר הנוהג בחמורים כשהם טעונים. (53) פועל היגע במלאכה. (54) חוזר על הדין האמור למעלה, שהפועלים שחזרו בהם אין לבעל הבית עליהם אלא תרעומת, ואומר רבינו בד"א שאין ביניהם דין. (55) שאין כאן אלא דברים. (56) הזכות בידו לחזור בו. (57) שם י. כלומר, אין אדם מישראל רשאי למכור גופו להיות כעבד ממש לישראל אחר, שהוא עבדו של הקדוש-ברוך-הוא כמו זה הנמכר לו, לפיכך הפועל חוזר בו אפילו בחצי היום, שלא תהא שכירות פועל מכירה לזמן כמו שאר שכירות (ראה למעלה פ"ז הל' א) עד שלא יהיה באפשרותו לחזור בו, כעבד שהוא מכור לאדוניו ואינו שולט בגוף שלו. ברם, דין יש ביניהם וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם עז. ובר"ף שם, אם שכרו בשמונה דינרים ועבד חצי היום וחזר בו, ובמשך היום עלה שער הפועלים ואין בעל הבית מוצא מי שייגמור מלאכתו אלא בששה - אין שמין כפי מה שעתיד להיעשות, היינו שבעל הבית ינכה מהשכר המלא ששה דינרים, כפי מה שיוציא כדי לגמור מלאכתו, אלא נותן לו ארבעה דינרים כפי מה שעשה, שיד הפועל על העליונה מכיון שבזכות הוא חוזר (ראה בסמ"ע ס"י שלג ס"ק טז, וש"ך שם ס"ק יט שחלוקים הם בדעת ה'טורי' באם הוול שכר הפועלים, כגון ששכרם בשמונה והוול שכר הפועלים ועמד על ארבעה, שלדעת הסמ"ע שמין מה שעתיד להיעשות, היינו שבעל הבית מנכה משכר הפועל שני דינרים כפי מה שצריך להשלמת המלאכה ונותן לפועל ששה דינרים, ולדעת הש"ך גם בהוול שמין מה שעשה ואין לו לפועל אלא ארבעה כפי שהותנו. ועי' 'קצות החושן' שם). (59) הפועל שחזר בו, היינו שלא נשכר לזמן ידוע, אלא שקיבל על עצמו לעבוד עבודה מסויימת בשכר קבוע מראש. קבלנות כזו, אין בה משום עבדות, שהרי אין גופו מושכר. (60) שהיה שער הפועלים בשעת השכירות זול, ובמשך היום עלה השער.

(61) אחר ששכרם. (62) מנכים משכרו הקצוב את הסכום שתעלה השלמת המלאכה. (63) תבואה שהבשילה, והיא עומדת לפני קצירה. (64) שהם שמונה דינרים. (65) החצי שלא גמרו. (66) שהוקרה המלאכה. (67) שהוא שני דינרים, שבעל הבית מעבד בידו שקל מהשכר שמגיע לקבלן בעד מה שעשה, כפי מה שצריך להוסיף כדי לגמור מלאכתו. והוא-הדין אם הנשאר שוה שמונה - אינו נותן להם כלום, שיד הקבלן על התחוננה מפני שחזר בו שלא כדין. ואעפ"כ אם נתייקרה הרבה, וחציה שוה יותר ממה שקצץ - אין הקבלן משלם מכיסו ('טורי' סימן שלג). (68) ויטלו שני סלעים (שם, וראה בגמרא שם מה שלמדו מזה). (69) שהוול המלאכה. (70) כלומר, אין הקבלן יכול לטעון: קח אדם אחר במקומי לגמור המלאכה, ותן לי שכרי כפי התנאי בניכוי מה שיטול זה, אלא בעל-הבית נותן לו סלע כפי מה שעשה. (71) בגמרות שבידינו, הגירסא: "ואם סלע נותן להם סלע". והגר"א מגיה "ואם שקל נותן להם סלע", והוא בהתאם לדעת רבינו. והראב"ד בהשגותיו, כותב: "א"א אלא סלע יפה שני דינרים", ומפרש הש"ך (שם ס"ק כב) כוונתו, שאין להם אלא שקל, ששמין להם מה שעתיד להעשות, היינו משלמים להם בעד חצי העבודה שעשו, כפי הערך ששווה עשיית החצי הנשאר. והש"ך שם מביא ראיה לשיטה זו מתוספתא, ומוסיף שאפשר שגם דעת רבינו כן הוא. (72) שם, שלפועל שמין מה שעשה, ולקבלן - מה שעתיד לעשות. ואינו משלם מכיסו אם נתייקרה הרבה, ושכר בעל הבית פועלים אחרים בשעת היוקר. (73) שאין המלאכה נפסדת בגלל חזרת הפועלים, ואפשר לעשותה גם בזמן מאוחר יותר, ולכן ימתין עד שימצא פועלים אחרים בשכר שפסק לראשונים, ולא ישכור עתה ביוקר. (74) שאין עשיית המלאכה ניתנת לדיחוי. (75) מקום ששווין בו את הפשתן, ואם לא יעלהו תפסד. (76) לקונן. (77) לשמח חתן וכלה. ודבר האבוד הוא, שעתה זמנו לעשות ואינו נותן לדחתו (ע"פ 'תוספות' שם עה:). (78) הוא או אשתו ובניו (רמ"א בחושן-משפט ס"י שלג סעיף ה בשם 'תרומת הדשן'). (79) בכל המקרים האלה יכולים לחזור בהם, ושמים להם - בין לשכיר בין לקבלן - כפי מה שעשו (שם עז: וברש"י שם). (80) על חשבונם, כלומר, שוכר פועלים אחרים, ועליהם - על הפועלים - לשלם מכיסם ההפרשים, וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (81) אחר שגמרו מלאכתם. (82) חוזר ומוציא. (83) מוסיף בשכר הפועלים האחרים על חשבון הראשונים. (84) שם עה. היינו, פי שנים מהשכר שפסק לראשונים, כגון שכרם בסלע שוכר בשתים, ועליהם לשלם ('טורי' ס"י שלג, וכן מוכח מהתוספתא שם פ"ז, ועיין 'בית יוסף' ולחם-משנה). (85) פקדון (עיין ש"ך שם ס"ק לג). (86) בעל-הבית מהממון שלהם שברשותו. (87) כלומר, לפועל אחד בעד עבודת יום אחד. (88) שער הפועל הוא בדרך כלל. (89) שם. (90) ששוכר עליהם או מטען. (91) כפי השכר שפסק עם הראשונים. (92) שכיר יום, פועל. (93) שם עז: (94) כדין חזרה בדבר שאינו אבוד.

בפירוש שבעל-הבית יתן להם שכרם גם במקרה שכזה - הפסידו (שם מימרא דרבא "אתא מיטרא - פסידא דפועלים"). 'תוספות' ורא"ש גורסים בגמרא: "אתא מיטרא בליליא", אולם רבינו אינו גורס "בליליא". (102) מימרא של רבא, שם. עלה הנהר ונתקרב אל השדה ואין צורך אלא בעבודה מועטת, שיפתחו ראשי התלמים ויכנסו המים מאליהם וישקו השדה. (103) כיון שסוף-סוף עשו מלאכה, אע"פ שהיא קלה. (104) להקל עליהם את המלאכה. ואם עלה הנהר עד שאין צריך אפילו לעבודה מועטת - דינם כדין בא מטר (מגיד-משנה בשם הרשב"א, והוא מסיים: "ואפשר שזו היא כוונת רבינו, במה שכתב מן השמים נסתייעו"). (105) שאם בא המטר - הפסד הפועל הוא. (106) מקבל עבודת השדה בשכר חלק הפירות שתוציא. (107) בכל יום. (108) שתוציא השדה. (109) שבאותו מקום. (110) גיטין עד: כרבה. (111) שאינו אלא שכיר יום, ולא שכרו בעל הבית אלא להשקיית השדה, וכיון שבא המטר - אין לו אלא מה שעשה, שהרי לא השקה לאחר כן, אבל האריס שעושה כל המלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע למה שתוציא השדה, הרי הוא כשותף לבעל השדה למה שתוציא השדה, בין אם עבד הרבה או מעט, וכמו שאר האריסים המשקים שתי פעמים ונוטלין רבע מהפירות אפילו בא המטר, ולא היו צריכים להשקות אלא פעם אחת (רי"ף שם, וע"פ 'תוספות' שם ד"ה רבה).

- 20 ז. השוכר את הפועל¹¹² לעשות מלאכה¹¹³ כל היום,
- 21 ושלמה המלאכה ברחי היום: אם יש לו מלאכה
- 22 אחרת פחותה או קלה ממנה - עושה שאר היום¹¹⁴;
- 23 ואם אין לו מה יעשה¹¹⁵ - נותן לו שכרו כפועל
- 24 בטל¹¹⁶. ואם היה מן החופרים או עובדי אדמה
- 25 וכיוצא בהן, שדרכו לטרח הרבה, ואם לא יעשה
- 26 במקלכה יחלה¹¹⁷ - נותן לו כל שכרו¹¹⁸.

(112) בבא-מציעא עז. (113) מסויימת, כגון שכרו לנכש שדה. (114) שבעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה קלה ולא למלאכה חמורה (תוספתא שם פ"ז). (115) או שאין לו אלא עבודה קשה ממנה, כגון עידור. (116) וכתב הרשב"א, שדין זה שאין בעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה חמורה - דוקא בשאמר להם בפירוש, בשעה ששכרם, שלמלאכה זו הוא שוכרם. אבל שכרם סתם, אע"פ שמסר להם בתחילה עבודה קלה, חוזר ונותן להם עבודה קשה, שהרי אם רצה היה מוסר להם בתחילה מלאכה קשה (למעלה פ"ה הל' ד, משתמש רבינו בסברה כעין זו לענין שכירות בתים - משנה-למלך). (117) כלומר, ואינו מעדיף ישיבה בטלה ולהרויח פחות על היגיעה במלאכה. (118) שם, מימרא של רבא.

- 27 ח. השוכר את הפועל¹¹⁹ להביא לו שליחות¹²⁰
- 28 במקום למקום, והלף ולא מצא שם מה יביא - נותן
- 29 לו שכרו משלם¹²¹. שכרו להביא קנים לחרם, והלף
- 30 ולא מצא ולא הביא - נותן לו שכרו משלם. שכרו
- 31 להביא פרום ודורמסקנין¹²² לחולה, והלף ומצאו
- 32 שמת או הבריא - לא יאמר לו: טל מה שהבאת

- 1 לא יאמר לו: הריני לפניה⁹⁷, אלא נותן לו שכר מה
- 2 שעשה⁹⁸.

(95) תוספתא שם פ"ז ה"ה. (96) ואפילו בדרך הליכתו (ראה למעלה פ"ה הל' א). (97) כלומר, הרי שלך לפניך, שמוזלך גרם שנלקחתי לעבודת המלך, ועליך לישא בהפסד, ותן לי שכרי בעד כל היום, כדין שוכר בהמה ונלקחה בדרך הליכתה. (98) שאין שכירות הפועל כשכירת הבהמה, שהבהמה נקנית לשוכר כמכר, ולכן בדין אומר לו הרי שלך לפניך, שהרי היא כשלו בזמן שהיא שכורה לו ומזלו גרם לכך. אבל הפועל, שאין שכירותו כמכר (כמו שנתבאר למעלה בהל' ד), והרי הוא ברשות עצמו - יש לייחס ההפסד למזלו של הפועל ('מרכבת המשנה', ועיין 'מחנה אפרים' הלכות שכירות סי' ה).

- 3 ו. השוכר⁹⁹ את הפועל להשקות את השדה מזה
- 4 הנהר, ופסק הנהר ברחי היום: אם אין דרכו
- 5 להפסיק - אין להן אלא שכר מה שעשו; וכן אם
- 6 דרכו שיפסיקו אותו בגי העיר, והפסיקוהו ברחי
- 7 היום - אין להן אלא שכר מה שעשו, שהרי ידעו
- 8 הפועלים דרכו של נהר; ואם דרכו להפסיק מאלי
- 9 - נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו
- 10 להודיעם. שכן להשקות השדה, ובא המטר¹⁰⁰
- 11 והשקה - אין להן אלא מה שעשו¹⁰¹. בא הנהר¹⁰²
- 12 והשקה - נותן להן כל שכרן¹⁰³; מן השמים
- 13 נסתייעו¹⁰⁴. במה דברים אמורים? בפועל; אבל מי
- 14 שפסק עם אריסו¹⁰⁵, שאם ישקה שדה זו ארבע
- 15 פעמים ביום¹⁰⁶ - יטל חצי הפרות¹⁰⁷, וכל
- 16 האריסין¹⁰⁸ שהן משקין שתי פעמים אינן נוטלין
- 17 אלא רביע הפרות, ובא המטר ולא הצריך לדלות
- 18 ולהשקות - נוטל חצי הפרות כמו שפסק עמו¹⁰⁹;
- 19 שהאריס בשתף, ואינו כפועל¹¹¹.

(99) שם עז. הלכה זו, כפי שהיא מנוסחת בספרים הנדפסים, לא נמצא לה פירוש מניח את הדעת (ראה ראב"ד, מגדל-עוז ומגיד-משנה), אולם בכת"י תימן היא מנוסחת כלקמן: "השוכר את הפועלים להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר - אין להם אלא מה שעשו, שהרי ידעו דרכו של נהר זה, ואם דרכו להפסק מאלי והפועלים גרים (גימל צרויה) נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם". נוסחא זו מתאימה לדברי הגמרא שם, ופירושה: בבא ראשונה המדובר בפועלים הדורים במקום הנהר ויודעים שדרכו להפסק (לפעמים הוא מתייבש), ועל דעת כן נכנסו לעבודה וקיבלו עליהם סכנת ההפסד אם יפסק, ומשום כך אין להם אלא מה שעשו. ואם הפועלים גרים, פירוש, אינם תושבי המקום ואינם מכירים דרכו של הנהר - על בעל-הבית לשלם להם כל שכרם, מפני שמחובתו להודיע להם שהנהר עלול להיפסק. ובמגיד-משנה מבואר, שמשלם להם כפועל בטל (ראה למעלה ה"ד). (100) במשך היום, ואינו צריך עוד להשקיה מן הנהר. (101) מכיון שגם הפועלים יודעים שמטר עלול לבוא, והשדה לא תצטרך להשקיה, ולא התנו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשל הפקר. - אמנם בעל-הבית מנכה משכרו כפי מה שבטל ממלאכה מחמת ההתעסקות במציאה. (136) שלא השכיר עצמו אלא למלאכה מסוימת. (137) שנסוג. (138) שהרי השכיר עצמו ללקט מציאות לבעל הבית בשל הפקר, וכל המציאות בכלל.

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ו

פרק עשירי

1) יבאר דין מלווה את חבירו על המשכון ונאנס, ודין שמירה בבעלים, ודין אומנים שהם שומרי שכן, ודין נתן לאומנים לתקן וקלקלו, ודין מוליך חטים לטוחן ועשאו סובים, ודין מראה דינר לשולחני ואמר השולחני שהוא יפה ונמצא רע, ודין טבח או סופר העיר או מלמד תינוקות או הנוטע אילנות בשכר בשביל כל בני העיר שגרמו הפסד מפני שנתעצלו, שמסלקים אותם בלי התראה מוקדמת.

- 16 א. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵירוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, בֵּין שְׁהִלְוֹהוּ מְעוֹת
- 17 בֵּין שְׁהִלְוֹהוּ פְרוֹת,² בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ בִּשְׁעֵת הַלְוָאתוֹ בֵּין
- 18 שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ אַחֵר שְׁהִלְוֹהוּ - הָרִי זֶה שׁוֹמֵר שְׁכָר.³
- 19 לְפִיכָף, אִם אָבֵד הַמִּשְׁכּוֹן אוֹ נִגְנַב - חֵיב בְּדָמָיו.⁴
- 20 וְאִם נֶאֱנָס הַמִּשְׁכּוֹן, כְּגוֹן שֶׁנִּלְקַח בְּלִסְטִים מִזֵּין
- 21 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׁאָר אֲנָסִין - יֵשְׁבַע שְׁנָאָנְסוֹ,⁵ וְיִשְׁלַם
- 22 בַּעַל הַמִּשְׁכּוֹן אֶת חֻבּוֹ עַד פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה.⁶

2) כחכמים (בבא מציעא פ:) ולא כרבי יהודה האומר הלווהו מעות שומר חנם, פירות שומר שכן. (3) לפי שהוא נושא שכן, שאם יודמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירת המשכון שלא יתקלקל, כגון, שטיחה וניעור (השווה שם כט:). יהא פטור מלתת לו פרוטה כפי הכלל שבידינו "העוסק במצוה פטור מן המצוה" והמלווה ממון לחבירו מצוה הוא עושה, ומחמת הנאה זו דינו כשומר שכן. ומטעם זה דן רב יוסף (בבא קמא נו:) את שומר אבידה כשומר שכן (ועל שם כך קראו בתלמוד (נדרים לג:) "פרוטה דרב יוסף" לכל הנאת שכן דוגמת זו, שאינה הנאה בטוחה, שהרי ייתכן, שלא יודמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירתה (בבא מציעא שם ובר"ף, על פי תשובת הרא"ש הובאה בטור חושן משפט סוף סימן עב). (4) "ואם היה שווה המשכון כדי דמי החוב אין לאחד על חבירו כלום, ואם החוב יתר על המשכון משלם הלווה הייתרון, ואם דמי המשכון יתרים על החוב נותן המלווה ללווה הייתרון" (לשון השולחן ערוך סימן עב סעיף ב). (5) כדין שומר שכן שנתבאר למעלה פרק א הלכה ב. (6) היינו, אפילו מה שכנגד המשכון, ולא כשמואל (שם) האומר, שהמלווה אלף וזו וקיבל ידית של מגל למשכון: "אבד קתא דמגלא (ידית המגל שנתן במשכון) - אבדו אלפא וזו"י" (מגיד משנה).

- 23 ב. כָּל הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: שְׁמֹר לִי וְאֶשְׁמֹר לָךְ⁷ - הָרִי
- 24 זֶה שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים.⁸ אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי הַיּוֹם
- 25 וְאֶשְׁמֹר לָךְ לְמָחָר,⁹ הַשְּׂאִילָנִי הַיּוֹם וְאֲנִי אֶשְׂאִילָךְ
- 26 לְמָחָר,¹⁰ שְׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאֶשְׂאִילָךְ לְמָחָר, הַשְּׂאִילָנִי

- 1 בְּשִׁכְרָךְ, אֲלֹא נֹתֵן לוֹ כָּל שְׁכָרְךָ¹²³. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
- 2 בְּזָה.

(119) תוספתא שם. (120) לבצע דבר-מה בתור שליח. (121) כמו שפסק עמו, שהרי עשה שליחותו - הלך וחזר - וזה שלא מצא מה שיביא, פשיעת בעל הבית הוא, שהיה לו להודיע מקודם אם יהיה ביד השליח לבצע מה שהוטל עליו. ואין זה דומה לשכר חמרים להביא תבואה ולא מצאו, שמנכים משכרם כפועל בטל (למעלה ה"ד), מפני שהחמרים נשכרו לכל היום לעבודה רבה, ואם לא מצאו תבואה - לא עשו מלאכתם ויושבים בטל, אבל כאן השלים השליח את כל מה שקיבל עליו, שהרי הלך וחזר, ולפיכך אין מנכים משכרו כלום. ומזה יוצא, שאם קיבל השליח עליו להביא דבר כבד, נותן לו כפועל בטל, שאינו דומה שכן הבא טעון לבא ריקן, כמו שנתבאר למעלה שם (מגיד-משנה, וראה ראב"ד). (122) שזיפים המובאים מדמשק (ראה 'ערוך' ערך דורמסקנין). (123) שהרי ביצע השליחות שהוטלה עליו, ואין על השליח להפסיד מחמת המצב שהתהווה בינתיים שאין עוד צורך בפירות שהביא (בבא-קמא קטז:).

- 3 ז. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל¹²⁴ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּשָׁלוֹ, וְהִרְאָהוּ
- 4 בְּשָׁל חֲבֵירוֹ - נֹתֵן כָּל שְׁכָרְוֹ¹²⁵, וְחוֹזֵר וְלוֹקַח מִחֲבֵירוֹ
- 5 מֶה שֶׁנִּהְיָה בְּזוֹ הַמְּלָאכָה¹²⁶.

(124) בבא-מציעא עו. (125) כפי מה שפסק עמו. (126) שאם יש פועלים שנשכרין בשלושה, והוא פסק עמהם בארבעה - נוטל מחבירו שלושה, כמבואר בה' ג גבי שליח ששינה.

- 6 י. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל¹²⁷ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּתֵבֶן וְקֵשׁ¹²⁸
- 7 וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וְאָמַר לוֹ: טַל מֶה שֶׁעָשִׂיתָ בְּשִׁכְרָךְ¹²⁹ -
- 8 אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹³⁰. וְאִם מִשְׁקָבֵל עָלָיו¹³¹ אָמַר לוֹ¹³²:
- 9 הִילָךְ שְׁכָרְךָ¹³³ וְאֲנִי אֶטַל אֶת שְׁלִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

(127) שם קיח. (128) ללקט התבן והקש שבשדה. (129) במקום שכרך. (130) אע"פ שהם שווים כשכרו, שהפועל נוטל שכרו במזומנים "שעל דעת כן נשכר, ואל שכרו הוא נושא נפשו" (מגיד-משנה). (131) הפועל ליטול התבן והקש בשכרו. (132) כלומר, חזר בו בעל הבית ואמר לו. (133) קח שכרך במזומנים.

- 10 יא. מְצִיאת הַפּוֹעֵל - לַעֲצִמָּה¹³⁴, אָף עַל פִּי שְׁאֵמַר
- 11 לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי מְלָאכָה הַיּוֹם¹³⁵, וְאֵין צְרִיף לֵאמֹר אִם
- 12 אָמַר לוֹ: עֲדֹר עִמִּי הַיּוֹם¹³⁶. אֲכַל אִם שְׁכָרוֹ לְלִקֵּט
- 13 מְצִיאוֹת, כְּגוֹן שֶׁחֲסֵר¹³⁷ הַנֶּהָר וּשְׁכָרוֹ לְלִקֵּט הַדְּגִים
- 14 הַנִּמְצְאִין בַּאֲגָם - הָרִי מְצִיאתוֹ לְבַעַל הַבֵּית, וְאֶפְלוּ
- 15 מְצֵא פִּיס מְלֵא דִּינָרִין¹³⁸.

(134) כלומר, הפועל זוכה בה לעצמו, ואין אנו אומרים מכיון שנשכר לעבוד בשביל בעל-הבית כל היום, הרי רווח כל מעשה ידיו שייכים לבעל-הבית (שם יב: כרב פפא). (135) ולא פירש לאיזו מלאכה שוכרו, והטעם שלא השכיר עצמו אלא למלאכה בשל בעל-הבית ולא ללקוט מציאות

- 1 היום ואָשְׁמַר לָךְ לְמַחֵר - בְּלֵן נַעֲשֵׂי שׁוּמְרֵי שְׂכָר זֶה
2 לְזֶה.¹¹
3 - אֵין שׁוּמְעִין לֹא.²⁶ וְכֵן אִם אָמַר הָאֶמֶן: הָא לָךְ דְּמִי
22 צִמְרָה אוֹ דְּמִי עֲצִיד וְלָךְ.²⁷ - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ, שְׂאִין
23 הָאֶמֶן קוֹנֶה בְּשִׁבַּח בְּלִי שְׁעִשָּׂה.²⁸

(16 בבא קמא צח: (17 נגר. 18) מיני ארגזים וארונות. בפירוש המשנה במסכת שבת (קכ.) כותב רבינו: "שירה צורתה ידועה אצלנו והיא תיבה קטנה ... ומגדל - ארז של עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבית מנשא"ר". (19 גמורים, אף על פי שנתן לו עצים. (20) פירוש, האומן עושה הכלי בשביל בעל הבית שמשלם לו שכר עבודתו, וכל מה שמשביחים העצים בשוויים מתוך שנעשו כלים - שייך לבעל הבית ואין האומן קונה כלום בשבח זה ומשום זה הוא נוטל שכרו בלבד ומשלם מה שהזיק (שם כרבא). (21) "שרפתו היורה שהרתיחה יותר מדאי" (שם ק: רש"י שם). (22) שצבעו בשיירי צבע שנשתיירו ביורה וקיבל הצבע מראה (גוון) מכוער (שם). (23) והואיל ושינה אין בעל הבית נותן שכרו כפי מה שקצץ עימו, אלא יד האומן על התחתונה וכמו שמבאר רבינו והולך. (24) "כגון אם היה הבגד שווה דינר ואחר צביעתו שווה דינר וחצי והוציא בו הצבע רבע דינר לא ייתן אלא רבע דינר, ואם הוציא עליו שלושה רבעי דינר ייתן לו החצי (הדינר), מאשר הותר בדמיו" (=שהשביח בבגד) (רבינו בפירוש המשנה שם). (25) וייטול לו הכלי שעשה (רבינו שם ועיין קצות החושן סימן שו). (26) "לפי שאמרנו 'אם השבח יתר על ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח' היא תקנה לכל אחד משניהם" (רבינו שם). (27) או תן לי כפי השבח שהשביח הבגד. (28) ואין לו אלא דמי ההוצאה, כמו שנתבאר (על פי סוגיית הגמרא שם קב).

- 24 ה. המולין חטין²⁹ לטחון³⁰, ולא לתת³¹ וַעֲשֹׂאן
25 סבין³² או מרסן; נתן הקמח לנחתום³³, וַעֲשֹׂאן פת
26 נפולין³⁴; בהמה לטבח, ונבלה - חֲבִיבִין לְשִׁלָם
27 דמיהן, מפני שהן נושאי שְׂכָר³⁵. לפיכך, אם היה
28 טבח ממחה³⁶, וישחט בהנם - פטור מלשלם³⁷;
29 ואינו ממחה, אף על פי שהוא בהנם - חֲבִיב
30 לְשִׁלָם³⁸. וכן המראה דינר לשלחני³⁹, ואמר לו יפה
31 הוא⁴⁰, ונמצא רע⁴¹: אם בשכר ראהו - חֲבִיב לְשִׁלָם,
32 אף על פי שהוא בקי⁴² ואינו צריך להתלמד; ואם
33 בהנם⁴³ ראהו - פטור, והוא⁴⁴ שיהיה בקי שאינו
34 צריך להתלמד; ואם אינו בקי - חֲבִיב לְשִׁלָם, אף על
35 פי שהוא בהנם. והוא שלאמר לשלחני: עליך אני
36 סומך⁴⁵, או שהיו הדברים מראין שהוא סומך על
37 ראיתו, ולא יראה לאחרים⁴⁶. טבח שעשה בהנם
38 ונבל, וכן שלחני שאמר 'יפה' ונמצא רע, וכן כל
39 פיוצא בזה - עליהן להביא ראיה שהן ממחין; ואם
40 לא הביאו ראיה - משלמין⁴⁷.

(29 שם צט: (30) אדם המקבל חיטים של אחרים לטוחן בשכר, ועליו ללתות (לשרות) החיטים במים לרכך ולכותשם אחר כך במכתשת להסיר קליפתן לפני הטחינה, כדי שיהיה הקמח דק ונקי. (31) כל צרכן, שאם לא לתת

(7) בזמן אחד. (8) שנתבאר בפרק א הלכה ג שהשומר פטור אפילו על פשיעה, שהרי כל אחד ואחד שומר את של חבירו בהתחלת השמירה (שם פא.). (9) אין זה שמירה בבעלים שאין הבעלים עוסקים במלאכתו בהתחלת השמירה. (10) אבל אם אמר השאילני היום ואשאילך היום הרי זה שאלה בבעלים (מגיד משנה. ודעת רש"י שגם במקרה זה אין לו דין שאלה בבעלים). (11) שם, היינו, שאם נגנב אצל השומר או אצל השואל - חייב, שכל אחד משאיל או שומר תחת שאלתו או שמירתו של השני וזהו שכרו. ואם נאנס בידי השואל - פטור, שאין זו שמירה בבעלים, כמו שביארנו בדין שמור לי היום ואשמור לך מחר (והאומר השאילני ואשאילך או שמור ואשאילך בזמן אחד, לפי המגיד משנה דעת רבינו שזה שאלה בבעלים ופטור, ולפי הכסף משנה אין הכרע בדברי רבינו, וראה במשנה למלך מה שהקשה על המגיד משנה וראה בש"ך סימן שה סעיף קטן ו שמישבו).

- 3 ג. פל האמנין - שומרי שְׂכָר הן¹². וְכֵלֵן שְׂאֶמְרוּ: טל
4 אַתְּ שֶׁלֶךְ וְהָבָא מְעוֹת, או שְׂאֶמְרוּ לוֹ הָאֶמֶן: גְּמֻרְתִּי,
5 וְלֹא לְקַחוּ הַבְּעָלִים אֶת הַכֶּלִי - הָאֶמֶן שׁוּמַר הַנֶּחֱסִים.¹³
6 אָבֵל אִם אָמַר הָאֶמֶן: הָבָא מְעוֹת וְטַל אֶת שֶׁלֶךְ¹⁴ -
7 עֲדִין הוּא נוֹשֵׂא שְׂכָר בְּשִׁהִיה¹⁵.

(12) אף על גב שאינו נוטל שכר שמירה לפי שהוא נהנה במה שהכלי בשמירתו שעל ידו הוא מקבל שכר אומנתו ודומה לשוכר שנתבאר בפרק א הלכה א שדינו כשומר שכר לפי שהוא נהנה שמשתמש בו לצורכו (שם פא: על פי המשנה למלך כאן וש"ך סימן שו סעיף קטן א). (13) לפי שנגמרה מלאכתו ואינו משתכר עוד על ידה, והרי הוא כשאר שומר שכר, שאחר שנגמר זמן שמירתו חייב כשומר חנים בלבד (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ב, על פי שולחן ערוך סימן שמג סעיף ב). (14) שהקדים נתינת המעות לנטילת החפץ, גילה דעתו שמעכב החפץ עד שיקבל שכרו. (15) שהרי הוא נהנה במה שהחפץ ברשותו, שהוא תופסו בתור משכון להבטחת שכרו, וזהו שכרו (שם).

- 8 ד. נתן לאמנין¹⁶ לתקן, וקלקלו - חֲבִיבִין לְשִׁלָם.
9 פיצע? נתן לחרש¹⁷ שדה תבא ומגדל¹⁸ לקבע בהן
10 מסמר, ושבֵּרן; או שָׁנְתָן לוֹ אֶת הַעֲצִים לַעֲשׂוֹת מֶהֶן
11 שְׂדֵה תבא ומגדל, ונשברו אחר שנעשו - מְשִׁלָם לוֹ
12 דְּמִי שְׂדֵה תבא ומגדל¹⁹; שאין האמן קונה בְּשִׁבַּח
13 הַכֶּלִי²⁰. נתן צִמְרָה לַצִּבֵּעַ, והקדיחתו יורה²¹ - נותן לוֹ
14 דְּמִי צִמְרוֹ. צִבֵּעוֹ פְּעוֹר²², או נָתַנוּ לוֹ לַצִּבֵּעוֹ אָדָם
15 וַצִּבֵּעוֹ שָׁחַר, שָׁחַר וַצִּבֵּעוֹ אָדָם, נָתַן עֲצִים לַחֲרֹשׁ
16 לַעֲשׂוֹת מֶהֶן פֶּסָא נָאָה וַעֲשֵׂה פֶסָא רַע או סִפְסָל²³;
17 אִם הִשְׁבִּיחַ יָתֵר עַל הַהוּצָאָה - נותן בַּעַל הַכֶּלִי אֶת
18 הַהוּצָאָה, ואם הַהוּצָאָה יָתֵרָה עַל הַשִּׁבְחָה - נותן לוֹ
19 אֶת הַשִּׁבְחָה בְּלִבְד²⁴. אָמַר בַּעַל הַכֶּלִי: אֵינִי רוֹצֶה
20 בַּמִּתְּנָה זֶה, אֲלֹא יִתֵּן לִי דְּמִי הַצִּמְרָה או דְּמִי הַעֲצִים²⁵

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קמז

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה פרק ח הלכה יב. (54) בעד הנטיעה והטיפול בעיבוד האילנות. (55) כלומר, והיה. (56) היורד לשדה נטועה לעבד אותה. (57) כגון, אם היה השבח שנים עשר דינרים, נוטל בעל השדה שישה, שהם חצי השבח. ומהחצי השני של הנוטע ייקח האריס ארבעה שהם שליש, והנוטע שניים, שהם שתות (שם כרבא. על פי הטור סימן של).

ז. הנוטע⁵⁸ אילנות לבני המדינה שהפסיד⁵⁹, וכן טבח של בני העיר שנפל בהמות⁶⁰, והמקני דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות⁶¹, ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד, או למד בטעות⁶², וכל פיוצא באלו האמנים שאי אפשר שיחזירו ההפסד שהפסידו - מסלקין אותן בלא התראה; שהן פמתרין ועומדין⁶³ עד שישתדלו במלאכתן, הואיל והעמידו אותן הצבור עליהם⁶⁴.

(58) שם. (59) שאין הנטיעות גדילות כראוי, והפסד שאי אפשר להחזיר הוא (הגהות מיימוניות). (60) בין שהוא בחינם בין בשכר, שאפילו בשכר שמשלם ההפרש בין כשירה לנבילה (כמבואר למעלה הלכה ה) - הפסד שאי אפשר להחזיר הוא, שלפעמים יש צורך בהרבה בשר ואין בהמות אחרות מצויות (מגיד משנה). (61) שכתבו שלא כדין (הגהות מיימוניות). (62) שאותה שעה שלא לימדם או לימדם בטעות, מופסדת ואינה חוזרת לעולם (שם). (63) לסלקם כשיפשעו. (64) עליהם להשתדל ביותר.

פרק אחד עשר

(1) מבאר שמצוות עשה ליתן שכר שכיר בזמנו, ודין כובש שכר שכיר, ודין סיכסוך שבין שכיר לבעל הבית.

א. מצות עשה לתן שכר השכיר² בזמנו³, שנאמר: ביומו תתן שכרו וגו'. ואם אחרו לאחר זמנו - עובר בלא תעשה, שנאמר: ולא תבוא עליו השמש⁴. ואין לוקין עליו, שהרי הוא חייב לשלם⁵. אחד שכר האדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר הכלים - חייב לתן בזמנו, ואם אחר לאחר זמן - עובר בלא תעשה⁷. וגר תושב⁸ - יש בו משום ביומו תתן שכרו⁹, ואם אחרו - אינו עובר בלא תעשה¹⁰.

(2) אחד שכיר שעבד ביום, ואחד שכיר שעבד בלילה (ספר המצוות, עשין ר). (3) בשכיר לילה - כל היום, ובשכיר יום - כל הלילה (להלן הל' ב). (4) ואזהרה שניה יש בשכיר בויקרא (יט, יג) "לא תלין פעולת שכיר", ומנאן רבינו למצות לא-תעשה אחת, לפי שענין המצוה בשתי האזהרות אחת היא: לא לאחר שכר השכיר ונפרעהו בזמנו, ולא נכפלו אלא כדי להשלים דיני המצוה שמשתי האזהרות אנו למדים מתי זמן הפרעון לשכיר יום, ומתי לשכיר לילה, כמו שיבואר לקמן הל' ב, שאזהרת "לא תבוא" אמורה בשכיר לילה שזמן הפרעון כל היום, ומאזהרת "לא תלין" למדנו שפרעון שכר שכיר יום - זמנו כל הלילה, ואין למנות מה שיבוא בתורה לתשלום דין המצוה - מצוה בפני-עצמה (ספר המצוות לאוין רלח, "חינוך" רל). אמנם עובר המאחר

כלל - הרי הוא פושע ממש וכמוזיק בדיים (חסדי דוד על התוספתא בבא קמא פרק י הלכה ד). (32) קליפה גסה הנושרת בשעת כתישת החיטים (על פי פירוש רש"י בשבת עו:). ורבינו בפירושו למשנה שם כתב: "סובין ... והוא הקמח הבינוני; מורסן - היא הקליפה העליונה היוצאת בנפה תחילה". (33) אופה. (34) "נשבר ונופל כשאוחזין בו" (רש"י שם). (35) ואפילו היה מומחה זאת אומרת מאומן במקצוע זה והרי זה כאונס - חייב, שאין זה אונס גמור, שבזהירות מרובה היה מונע את התקלה ואין השומר שכר פטור אלא על אונס גמור, שלא היה בידו למנעו (כמו שנתבאר למעלה בפרק א הלכה ג). (36) שידי ממונות לשחיטה (מאירי שם). (37) שהרי זה כאונס והשומר חינם פטור על אונס שכזה (כמו שנתבאר שם) - וכן טחון ונחתום מומחים ועשו בחינם - פטורים (מגיד משנה). (38) שהרי פושע הוא שלא היה לו לשחוט כשאינו מומחה (שם כרבי יוחנן). (39) לחלפן כספים - ושואל על טיבה. (40) וקיבלה מחבירו. (41) כגון שפסלתו מלכות. (42) בטיב המטבעות. (43) שם. בגמרא לא הוזכר בראיית המטבעות חילוק בין בשכר בין בחינם, ודעת רבינו שיש להשוות דין השולחני לדין הטבח (מגיד משנה). (44) זה שאמרנו שהאינו בקי חייב. (45) שאם לא הודיעו יכול השולחני לטעון לא ידעתי שעלי אתה סומך. (46) כגון שהיו עומדים לפני גמר עיסקא וגמרו העיסקא בפניו, אינו צריך להודיעו (רי"ף שם על פי עובדא בגמרא שם (צט: ק). ברבי חייא, ובריש לקיש). (47) שם. עובדא לפני רבי יוחנן בטבח שעשה בחינם - ולמד רבינו שהוא הדין בשולחני (מגיד משנה).

ו. מקום שנהגו⁴⁸ שיהיה הנוטע אילנות⁴⁹ נוטל חצי השבח ובעל הקרקע חצי, ונטע והשביח ונטע והפסיד⁵⁰ - מחשבין לו חצי השבח שיש לו, ומנפין ממנו מה שהפסיד⁵¹, ונוטל השאר. ואפילו התנה על עצמו, שאם הפסיד לא יטל כלום - הרי זה אסמכתא⁵², ואין מנפין לו אלא מה שהפסיד⁵³. היה מנהגם שיתל הנוטע מחצה⁵⁴ ובעל הקרקע מחצה, [אם] היה⁵⁵ מנהגם שיתל האריס⁵⁶ שליש, אם נטע הנוטע והשביח ורצה להסתלק, שנמצא בעל הקרקע צריך להודיד לה אריס - הרי בעל הקרקע מוריד אריס, ויטל בעל הקרקע חציו, ולא יפסיד בעל הקרקע כלום, ויטל האריס שליש, והשתות הנשאר של נוטע⁵⁷, שהרי סלק עצמו ברצונו.

(48) שם קט. (49) המקבל שדה מחבירו לנוטעה ולטפל בנטיעות. (50) כלומר, בחלק מן הנטיעות השביח ובחלק הפסיד, היינו שלא השביחה כמו החלק שהשביח. (51) בהשוואה לחלק שהשביח ומוסיפין לחלקו של בעל הבית, כדי שיהיה לו חצי השבח מכל היבול שהייתה השדה מוציאה אלמלי השביחה כולה. (52) "שכל האומר: אם יהיה או לא יהיה לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה שמא לא יהיה" (רבינו, בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו). (53) ונוטל השאר (שם כרבא - וראה

כלומר, אין חובת התשלומין בשכירות אלא לאחר שנפתימה כל העבודה. ולפיכך אין להעמיד הכתוב "לא תבוא עליו השמש" אלא בשכיר לילה, שהרי שכיר יום, ששכירותו נגמרת עם שקיעת החמה (ראה שם פג:), אין חובת התשלומין חלה על השוכר אלא עם שקיעת השמש, וכיצד מזהיר הכתוב לפרוע השכר לפני זמן פרעונו? וכמו כן, אין להעמיד הכתוב "לא תלין" - המזהיר שלא לאחר ולפרוע עד הבוקר - אלא בשכיר יום, שהרי בשכיר לילה אין חובת התשלומין אלא עם הבוקר. (20) ששכירותו נגמרת, ועדיין יום הוא. (21) וכיון ששקעה השמש עובר על "לא תבוא", שהרי נתחייב בתשלום השכירות קודם שבאה השמש. (22) כרב, שם. (23) שהשכיר עצמו לשבוע ימים. (24) לשמיטה, לשבע שנים. (25) שנשתיים חוזה השכירות ביום. (26) שכרו בעד כל השבת או כל השמיטה, שאין שכירות משתלמת אלא לבסוף. (27) שם.

- ג. נִתְּנָה טְלִיתָא²⁹ לְאֶמְן³⁰, וּגְמָרָהּ, וְהוֹדִיעָו³¹, אֶפְלוּ¹⁴
אֶחָדָם עֲשָׂרָה יָמִים - כָּל זְמַן שֶׁהַפְּלִי בִיד הָאֶמְן אֵינוֹ¹⁵
עוֹבֵר³². נִתְּנָה בַּחֲצֵי הַיּוֹם - פִּיּוֹן שֶׁשֶׁקָּעָה עָלָיו חֲמָה¹⁶
עוֹבֵר מִשּׁוֹם כָּל תְּלִין³³; שֶׁהַקְּבָלָנוֹת כְּשִׁכְרוֹת הֵינָם³⁴,
וְחֵיב לִתֵּן לוֹ בְּזִמְנוֹ.¹⁸

(28) שם, קיב. (29) לתקנה. (30) בקבלנות. (31) לבעל הטלית שגמרה ויבוא לקחתה - ולא בא. (32) שאין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר אתך" שהרי אין פעולתו אצלו אלא אצל האומן ('שיטה מקובצת'). (33) וכן אמרו בברייתא (שם), וזה תימה שהלא בנתנה לו בחצי היום, משום "לא תבוא עליו השמש" יש כאן, אבל "לא תלין" אין כאן, כדין יצא ביום (לעיל הל' ב). וכבר תמה על כך בכסף-משנה והניחו בתימה, ובלחם-משנה אומר שמכאן סיוע לדעת המגיד-משנה (שהבאנו בהערה ג) שבשל יום עובר אף על של לילה, והזכיר רבינו אחד מהם, והעדיף להזכיר את לאו ד"לא תלין" כדי להדגיש את החידוש וכל-שכן שהוא עובר על "לא תבוא", האמור על של יום. (34) כרב ששת שם - שאין האומן קונה בשבח הכלי (כמבואר למעלה פ"ה הל' ד), ודינו כשכיר ועובר משום "לא תלין" (כמבואר בגמרא שם, שלדעת האומר אומן קונה והשבח שלו, אין בעל הטלית עובר על "כל תלין" לפי שהכסף שבעל-הבית מחזיק לשלם אינו שכר עבודה, אלא דמי השבח שמוכר לו האומן, והם כמילוה.

- ד. הָאוֹמֵר לְשְׁלֹחַו³⁵: צָא וּשְׁכֹר לִי פּוֹעֲלִים, אָמַר¹⁹
לָהֶם: שְׁכָרְכֶם עַל בְּעַל הַבֵּית - שְׁנֵיהֶם אֵינָן עוֹבְרִין²⁰
מִשּׁוֹם כָּל תְּלִין, זֶה³⁶ לָפִי שֶׁלֹּא שֶׁכָּרְךָ³⁷, וְזֶה³⁸ לָפִי
שֶׁאֵין פְּעֻלָּתָן אֲצִלּוֹ³⁹; וְאִם לֹא אָמַר לָהֶם: שְׁכָרְכֶם
עַל בְּעַל הַבֵּית - הַשְּׁלִיחַ עוֹבֵר⁴⁰. אֵין הַשּׁוֹכֵר עוֹבֵר²³
אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁתִּבְעֵהוּ הַשְּׁכִיר וְלֹא נִתַּן לוֹ⁴¹; אֲבָל אִם
לֹא תִבְעֵהוּ, אוֹ שֶׁתִּבְעֵהוּ וְלֹא הָיָה לוֹ מָה יִתֵּן לוֹ⁴², אוֹ
שֶׁהִמְחִיזוֹ⁴³ אֶצֶל אֲחֵר⁴⁴ וְקִבְּלוֹ⁴⁵ - הֲרִי זֶה פְּטוֹר⁴⁶.²⁶

(35) שם, קי. (36) בעל-הבית. (37) ואין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר" (רש"י שם), אמנם בעל-הבית עובר,

(לפי המגיד-משנה בדעת רבינו) תשלום שכר השכיר - בין שכיר יום, ובין שכיר לילה - שתי האזהרות, כלומר, שבשכיר יום עובר אף בלאו האמור בשכיר לילה, ובשכיר לילה עובר אף על של יום (והשווה שורש ט ב'ספר המצוות לרבינו). (5) וכל המשלם אינו לוקה (מכות טו). (6) ב"מ קיא. (7) כן דרשו, ממה שנאמר: "לא תלין פעולת שכיר אתך" - כל שפעולתו אתך, ואפילו בהמה וכלים (שם קיא:). (8) זה גוי שקיבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, ונקרא שמו "תושב" לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, לעומת הגוי שלא קיבלן עליו, שגם העברה בארץ ישראל אסורה (רבינו בפ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ז, וראה פ"י מהל' עבודה זרה הל' ו). (9) ב"מ שם, שכן נאמר לא תעשוק שכיר עני ואביון וגו' בשעריך ביומו תתן שכרו, ודרשו (שם) "בשעריך" זה גר תושב. (10) שכן נאמר (ויקרא יט, יג): "לא תעשוק רעך וגו' לא תלין", ודרשו (שם) "רעך" ולא גר תושב, ומכאן שהתורה מיעטה אותו מן הלאו, וריבתה אותו למצות-העשה "ביומו תתן שכרו".

- ב. כָּל הַפּוֹדֵשׁ שְׁכֹר שְׁכִיר¹¹ - כָּאֵלּוּ נִטְלָה נִפְשׁוֹ¹
מִמֶּנּוּ¹²; וְנֶאֱמַר: וְאֵלּוּ הוּא נִשָּׂא אֶת נִפְשׁוֹ. וְעוֹבֵר¹³
בְּאַרְבַּע אֲזָהָרוֹת¹⁴ וְעֲשָׂה¹⁵: עוֹבֵר מִשּׁוֹם כָּל תַּעֲשֹׁק,
וּמִשּׁוֹם כָּל תִּגְזֹל, וּמִשּׁוֹם לֹא תְלִין פְּעֻלַּת שְׁכִיר,
וּמִשּׁוֹם לֹא תְבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ¹⁶, וּמִשּׁוֹם בְּיוֹמוֹ תִתֵּן
שְׁכָרוֹ. אִי זֶהוּ זְמַנוֹ? שְׁכִיר יוֹם¹⁷ - גּוֹבֵה כָּל
הַלַּיְלָה¹⁸, וְעָלָיו נֶאֱמַר: לֹא תְלִין פְּעֻלַּת שְׁכִיר אֶתְךָ
עַד בֹּקֶר; וּשְׁכִיר לַיְלָה - גּוֹבֵה כָּל הַיּוֹם, וְעָלָיו
נֶאֱמַר: בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׁכָרוֹ¹⁹. וּשְׁכִיר שְׁעוֹת שָׁל יוֹם²⁰
- גּוֹבֵה כָּל הַיּוֹם²¹; וּשְׁכִיר שְׁעוֹת שָׁל לַיְלָה - גּוֹבֵה
כָּל הַלַּיְלָה²². שְׁכִיר שִׁבְתָּ²³, שְׁכִיר חֹדֶשׁ, שְׁכִיר שָׁנָה,
שְׁכִיר שְׁבוּעָה²⁴; יֵצֵא בָּיוֹם²⁵ - גּוֹבֵה²⁶ כָּל הַיּוֹם; יֵצֵא
כָּל לַיְלָה - גּוֹבֵה כָּל (אוֹתוֹ) הַלַּיְלָה²⁷.¹³

(11) ובדעתו שלא לשלם לו עולמית (ראה כסף-משנה). (12) ברייתא שם קיב. ובגמרא שם, נחלקו רב הונא ורב חסדא, למי התכוונה התורה באמרה: "ואליו הוא נושא את נפשו"; אחד אומר "נפשו של גזלן" (שוכר) כלומר, השוכר נענש על הכבישה וגורם מיתה לעצמו. וחד אמר "נפשו של גזול" (שכיר) כלומר, כאילו הרגו לשכיר ונטל נפשו ממנו וייענש קשה (רש"י שם). (13) הכובש הזה שברעתו שלא לשלם לעולם. (14) אבל המשהה שכר השכיר, ובדעתו לפרעו בזמן מאוחר יותר - אינו עובר אלא בעשה ולא-תעשה (כמבואר להלן הל' ה) אבל משום "לא תעשוק" ו"לא תגזול" אינו עובר (כסף-משנה). (15) שם, כנוסחת הרי"ף. (16) שכן בשכיר יום עובר אף על של לילה, ובשל לילה אף על של יום (כדברי המגיד-משנה שהבאנו למעלה הערה ג). (17) שהשכיר עצמו לעבודה ביום, עד שקיעת החמה. (18) כלומר, כל הלילה זמנו. וכיון שעלה השחר ולא פרעו - עובר בלא-תעשה. (19) וגומר: לא תבוא עליו השמש (שם קי:). ובגמרא שאלו: "ואימא איפכא" (נאמר ההיפך) זאת-אומרת ד"לא תלין" בשכיר לילה ו"לא תבוא" בשכיר יום, והשיבו "שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"ח תשרי – ספר משפטים – הלכות שכירות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

18 הָרֹאֵה⁶⁷; וְאִם לֹא הֵבִיא רֹאֵה - יִשְׁבַּע בְּעַל הַבֵּית
19 הַסֵּת⁶⁸. הֵבִיא רֹאֵה שֶׁתִּבְעוּ כָּל זְמַנּוֹ⁶⁹ - הָרִי זֶה
20 נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל תִּבְעֶהָ⁷⁰. בְּצִד?
21 הִיא עוֹשֶׂה עִמּוֹ בַּיּוֹם שְׁנֵי עַד הָעֶרֶב - זְמַנּוֹ כָּל לַיִל
22 שְׁלִישִׁי, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֵינוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל⁷¹; וְאִם
23 הֵבִיא עֲדִים שֶׁהִיא תוֹבְעוֹ כָּל לַיִל שְׁלִישִׁי - הָרִי זֶה
24 נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל כָּל יוֹם שְׁלִישִׁי, אֲבָל מִלֵּיל רִבְעִי
25 וְהַלָּא - הַמוֹצֵיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרֹאֵה⁷². וְכֵן אִם
26 הֵבִיא עֲדִים שֶׁהִיא תוֹבְעוֹ וְהוֹלֵךְ עַד יוֹם חֲמִישִׁי⁷³ -
27 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל כָּל יוֹם חֲמִישִׁי⁷⁴.

51 כל הלילה בשכיר יום, וכל היום בשכיר לילה, כמבואר למעלה הל' ב. 52 כולו או קצתו (שו"ע חושן-משפט סי' פט, א). 53 שבועות מד: כלומר, שתי תקנות הן: א. תיקנו שבועה בסכסוך שבין שכיר לשוכר; ב. השכיר הוא שנשבע ונוטל. ביאור הדברים: שמדין תורה, דין שכיר כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת נשבע וכופר הכל, כגון שטוען להד"ם או נתתיו לך - פטור (ראה פ"א טוען ונטען הל' ב, ג). וחכמים הם שתיקנו שבועה בשכיר כדי להפסיק דעתו של השכיר שלא ילך בפחי נפש (כמבואר להלן הלכה ז), ומיסוד הדין בעל-הבית נשבע ופטור, כדין כל הנשבעים שבתורה שהם נשבעים ואינם משלמים (שבועות מד:), אלא מפני שבעל-הבית טרוד הוא בפועלים (כמו שמבאר רבינו והולך) עקרו חכמים השבועה מבעל-הבית והעבירוה לשכיר, והוא נשבע ונוטל אפילו כשהשוכר חייב שבועה מן התורה, כגון שהוא מודה במקצת (ראה שו"ע שם). 54 כשספר-תורה בידו (כמבואר בפ"א מהל' שבועות הלכה ח). כדין כל הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הלכה ב). ומקור הדברים בירושלמי פ"ז משבועות הל' ז. 55 כלומר, לפיכך עקרו השבועה מבעל-הבית והעבירוה לשכיר. 56 והוא שוכר, וכסבור שנתן ולא נתן (שם מה). 57 והוא-הדין בפועל אחד, מפני שהוא טרוד בעסקיו. וכן אמרו בירושלמי שבועות (שם) "בעל הבית, ע"י שעסקיו מרובין תיקנו שבועה לשכיר" (ר"ן שם, והשווה פירוש רבינו במשנה, שם). 58 "ומדקדק בדבר יותר" (רבינו בפירוש המשנה, שם). 59 דברי רבינו כפי הנוסחא שלפנינו, שהשכיר - אפילו הוא קטן נשבע ונוטל - הם דברי תימה, שהרי אמרו (שבועות לח:): "אין משיבין את הקטן" וכבר הסתייג מזה הראב"ד בהשגותיו וכתב "אין הדעת מסכמת על זה שנמסור שבועה לקטן". אולם הטור בסי' פט מעיד, שראה נוסחא אחרת בדברי רבינו וזו לשונה: "אפילו אם השכור קטן - נשבע ונוטל" (ובמגדל עוז מעיד שמצא נוסחא זו בספר מוגה בחתימת רבינו וכן הוא בקטעים מספר משנה תורה מכת"י רבינו, הוצאת אטלס) כלומר, השכיר נשבע ונוטל אפילו אם השוכר קטן הוא אין אומרים כאן: "אין נשבעין בטענת קטן" (כלשון רבינו למעלה פ"ב הל' ז), מפני שהשכיר, שהוא גדול, הוא התובע והוא הנשבע (וכ"כ הר"י מיגאש שבועות מב: ד"ה והיכא. ובזה מתיישבת תמיהת המשנה למלך, עיי"ש). ונוסחה זו מתאימה למה שכתב רבינו לקמן בפ"ה מהל' טוען ונטען הל' יא: "ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר.

כשהוא משהה שכר הפועל, משום: "אל תאמר לרעך, לך ושוב - ויש אתך" (חושן-משפט סי' שלט סעיף ז, וראה הלכה ג). 38 השליח. 39 ואין אני קורא בו "פעולת שכיר" (רש"י שם). 40 שכל ששכרם סתם, ולא פירש שכרם על בעל-הבית - שכרם עליו (מגיד-משנה). וכתב ה"טור", שאם הפועלים יודעים שהמלאכה אינה של השליח - אין השליח חייב לשלם שכרם, ומתוך כך אינו עובר על "בל תלין". 41 למדוהו בגמרא שם, ממה שנאמר "פעולת שכיר אתך" אתך כלומר: לדעתך, כשהשכיר תובע והשוכר משהה מדעתו, אבל כשאינו תובע - השחיית השכר מדעת השכיר היא. 42 שאין ביד השוכר מעות במזומנים לשלם לשכיר (שהשכיר נוטל שכרו במזומנים, כמבואר למעלה פ"ט הל' י. - מגיד-משנה). גם דין זה למדו שם, ממה שכתבה תורה "אתך" כלומר, כשיש אתך כסף. 43 "שהכניס אחר תחתיו לפורעו" (לשון רבינו בפירוש המשנה). 44 חנוני או שולחני, ואפילו אין לו לשוכר אצל האחר כלום (שם סי' שלט). 45 האחר קיבל עליו לפרעו (כסף-משנה בפירושו השני, וכן כתב ה"טור" סי' שלט "וקיבל עליו (השולחני) ליתן לו". וה"חינוך" מצוה רל, כתב "וקיבל הפועל", היינו שהפועל הסכים על ההמחאה). 46 ואין השוכר עובר אפילו לא פרע האחר (בגמרא שם נחלקו רבה ורב ששת, אם הפועל יכול לחזור ולתבוע שכרו מבעל-הבית, כשזה שהמחהו אצלו לא שילם. ורבינו ביאר דיני חזרה בפ"ז מהלכות מכירה, ובפס"ז מהל' מלוה ולוה).

1 ה. הַמִּשְׁהָה⁴⁷ שֶׁכָּר שֶׁכִּיר⁴⁸ עַד אַחֵר זְמַנּוֹ, אָף עַל פִּי
2 שֶׁכָּר עֹבֵר בְּעִשָּׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹ - הָרִי זֶה חֵיב לְתַן
3 מִיד. וְכָל עַת שִׁישְׁהָה - עוֹבֵר עַל לֹא שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁵⁰,
4 שְׁנֹאֲמַר: אֵל תֹּאמַר לְרַעְךָ לֵךְ וְשׁוּב.

47 ברייתא, שם קי: 48 ובדעתו לפרעו לזמן מאוחר יותר, להבדיל מכובש שהוא עובר בארבע אזהרות ו'עשה', כמבואר למעלה הל' ב. 49 ואינו עובר מכאן ואילך, כמו שאמרו (שם) "ממשמע שנאמר "לא תלין" איני יודע ש'יעד בוקר", מה תלמוד לומר "עד בוקר"? מלמד שאינו עובר אלא עד בוקר ראשון בלבד". 50 דברים שנאמרו בספרי נ"ך. בתלמוד: דברי קבלה.

5 ו. כָּל שֶׁכִּיר שֶׁשָּׁכְרוּ בְּעֲדִים, וְתִבְעוּ בְּזַמְנּוֹ⁵¹, וְאִמַּר
6 בְּעַל הַבֵּית: נִתְּנִי לָךְ שֶׁכָּר⁵², וְהַשְּׁכִיר אוֹמַר: לֹא
7 נִטְלִיתִי כְּלוֹם - תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים, שִׁישְׁבַּע הַשְּׁכִיר⁵³
8 בְּנִקִּיטַת חִפְזָן⁵⁴ וְיִטֵּל, כְּדִין כָּל נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל; מִפְּנֵי⁵⁵
9 שֶׁבְּעַל הַבֵּית טְרֹד⁵⁶ בְּפֹעֲלָיו⁵⁷, וְזֶה הַשְּׁכִיר נוֹשֵׂא
10 נִפְשׁוֹ לָזֶה⁵⁸. אֲפֹלוּ הִיא הַשְּׁכִיר קָטָן - הַשְּׁכִיר נִשְׁבַּע
11 וְנוֹטֵל⁵⁹. שֶׁכָּר שֶׁלֹּא בְּעֲדִים - מֵתוֹךְ שֶׁיִּכְוֹל⁶⁰ לֹמַר:
12 לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם וְלֹא שִׁכְרִיתָהּ, נֶאֱמַן לֹמַר:
13 שִׁכְרִיתָהּ וְנִתְּנִי לָךְ שֶׁכָּר⁶¹; וְיִשְׁבַּע בְּעַל הַבֵּית
14 הַסֵּת⁶² שְׁנָתָן, אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָתָהּ,
15 בְּשֶׁאֵר הַטְּעָנוֹת⁶³. הִיא לֹא עַד אַחֵר שֶׁשָּׁכְרוּ - אֵינוֹ
16 מוֹעִיל לֹא כְּלוֹם⁶⁴. וְכֵן אִם תִּבְעוּ אַחֵר זְמַנּוֹ⁶⁵, אָף עַל
17 פִּי שֶׁשָּׁכְרוּ בְּעֲדִים⁶⁶ - הַמוֹצֵיא מִחִבְרוֹ עָלָיו

חייב בשבועת מודה במקצת, כמבואר (בפרק א מהל' טוען ונטען ה"ג). (78) בכל סכסוך שהוא, שיש בין השכיר והשוכר. (79) העני. (80) בלי ממון וגם בלי שבועה של בעל-הבית (ר"י מיגאש שם). (81) שהשוכר חייב שבועה בנקיטת חפץ. (82) שלא יהא דין סכסוך בקציצה, חמור מדין שכיר אומר לא נטלתי והשוכר אומר נתתי, שנתבאר לעיל (הל' ו) שבעל-הבית נשבע היסט בשכרו שלא בעדים או שתבעו אחר זמנו (ר"י מיגאש שם מ"ו, בד"ה מתקיף, והביאו המגיד-משנה).

- ח. הנותן טליתו⁸³ לאמן, אמן אומר: שתיים קצצת לי, והלה אומר: לא קצצתי אלא אחת, כל זמן שהטלית ביד האמן, אם יכול לטען שהיא לקוחה בידו⁸⁴ - הרי האמן נשבע בנקיטת חפץ⁸⁵ ונוטל; ויכול לטען שהיא⁸⁶ בפשכרו⁸⁷ עד כדי דמיה⁸⁸. ואם יצאת טלית מתחת ידו⁸⁹, או שאין לו בזה חזקה ואינו יכול לטען שהיא לקוחה בידו⁹⁰ - המוציא מחברו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה - ישבע בעל הטלית הסת, או שבועת התורה אם הודה במקצת, כדין כל הטענות, שאין זה כדין השכיר⁹¹.

(83) שבועות שם, וכשיטת הר"י מיגאש בחידושיו. (84) כגון שהוא מסתיר הכלי - ומתוך שיכול לומר החזרתי, נאמן לומר מכרתו לי, אפילו כשיש עדים שמסר לו כלי לתקן, כמו שיתבאר בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב. (85) ואע"ג שאילו אמר לקוחה היא בידי, לא היה נשבע אלא היסט. והטעם, לפי שאינו נשבע על עצמו של הכלי שהוא שלו, אלא על סכום הקציצה, לפיכך הרי זה נשבע ונוטל כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ע"פ דברי רבינו בפ"ג מהלכות מלוה ולוה הל' ג). (86) בכת"י תימן, חסרה המילה: שהיא. (87) בגובה הקציצה. (88) של הכלי, ב"מיגו" שהרי אם רצה היה יכול לטעון לקוחה היא בידי והיא שלו, אבל למעלה מכדי דמיה - אין לו "מיגו". (89) שהחזירה לבעליה. (90) כגון שנראה הכלי בפני עדים (ראה טוען ונטען שם). (91) מוסב על זה שבעל הטלית נשבע היסט. כלומר, לפיכך אמרנו שבעל הטלית נשבע היסט ואינו נשבע בנקיטת חפץ כמו בשכיר (כמבואר לעיל הל' ז), מפני שאין דין האומן כדין השכיר. וביאור הדברים: לפי שהשכיר מתפרנס מעבודתו יום יום, וחששו חכמים שלא יהיה לו מה לאכול בערב, ותיקנו שבועה על השוכר באומן - הקבלן - שאין פרנסתו תלויה על עבודת יום יום, לא תיקנו שבועה על בעל-הבית ונשבע היסט (ע"פ ב"י סי' פט). אמנם דברי רבינו כאן נוגדים דברי עצמו בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, שכתב שם: "הרי בעל-הבית נשבע בנקיטת חפץ (כלפי האומן) על הקציצה, כמו שביארנו בשכירות". ובהכרח צ"ל שטעות נזקקה באחד משני המקומות (מגיד-משנה).

- ז. שכיר⁹² הבא להשבע - אין מחמירין עליו, ואין מגלגלין עליו כלל⁹³, אלא נשבע שלא נטל ויטל. וכלל הנשבעין אין מקילין⁹⁴, חוץ מן השכיר שמקילין עליו, ופותרין לו תחלה ואומרים לו: אל

. הרי זה נשבע ונוטל מן הקטן" (וראה במגיד משנה שמקיים נוסחת הספרים שגורסים "השכיר" וראה במל"מ שתמה עליו). (60) השוכר. (61) שבועות מה: (62) שבועה שחייבו חכמי הגמרא את הכופר בכל, ונשבע בלי נקיטת חפץ (ראה פ"א מהל' שבועות הל' יג). (63) כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת - נשבע מן התורה, וכופר הכל - היסט, ופטורים מלשלם. (64) ודינו כדין שכרו שלא בעדים, שעד כאן לא עשו חכמים תקנה בשכיר אלא כשעצם השכירות ברור לנו, כגון שיש עדות גמורה בשני עדים ששכרו, אבל כשאין לו אלא עד אחד, שאין עדותו עדות מבררת והחלטית, אלא רק מחייבת את הצד שכנגד להכחיש העד בשבועה, לא עשו תקנה בשכיר יותר מאשר בכל טוען ונטען (ע"פ מגיד-משנה). (65) כגון שכיר יום אחר שעבר כל הלילה, ושכיר לילה אחר שעבר כל היום. (66) השוכר נאמן, חזקה אין בעל-הבית עובר על "בל תלין", ואין השכיר משהה שכרו (בבא-מציעא ק"ג). (67) כלומר, על השכיר להביא ראיה שלא פרעו או שתבעו כל זמנו, וכמו שמבאר רבינו והולך. (68) כדין כופר בכל. (69) כל הזמן הראוי לגבייה היה בתביעה, היינו בחזקה שלא פרע, כגון שתבעו השכיר בפני עדים בסוף הזמן, ולא אמר פרעתי אלא דחה בלך ושוב (ע"פ סמ"ע סי' פט ס"ק יב). (70) כלומר, באורך זמן התביעה (סמ"ע שם, ס"ק יג). (71) אם לא תבעו כל ליל שלישי. (72) היינו י"ב שעות כאורך זמן התביעה. (73) פירוש, אחר שהפסיק לתבוע ביום ג' חזר ותבע בליל ד' וביומו (היינו כ"ד שעות). (74) לילו ויומו. וכן לעולם. ולמה אין נותנים לו שתי יממות, שהרי תבעו כל ליל ג' והיה מחוייב לשלם לו כל יום ג' ולא שילם? מפני שלא תבע לעת ערב, נמצא שהיה אז בחזקת פרוע, וכשתבעו בתחילת ליל ד' הועילה אמנם תביעה זו להאמינו שלא נפרע, אבל נחשבת כתביעה חדשה ונותנים לפועל זמן נגד אותה תביעה בלבד (ע"פ סמ"ע שם ס"ק יג, וראה 'פרישה' שם). וכן לעולם, כל זמן שהוא מתמיד בתביעתו - הוא נשבע ונוטל כנגד כל אותו זמן שתבע (כסף-משנה).

- ז. בעל הבית אומר: שתיים קצצתי לך, והשכיר אומר: שלש קצצת לי - לא תקנו חכמים שישבע השכיר כאן⁷⁵, אלא המוציא מחברו עליו הראיה⁷⁶. ואם לא הביא ראיה, אף על פי שפכר נתן לו שתיים, או שאמר לו הילך⁷⁷ - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ. ודבר זה תקנת חכמים⁷⁸ הוא, כדי שלא ילך השכיר⁷⁹ בפחי נפש⁸⁰. במה דברים אמורים?⁸¹ בששכרו בעדים ולא ידעו כמה פסק לו, ויתבעו בזמנו; אבל אם שכרו שלא בעדים, או שתבעו אחר זמנו - ישבע בעל הבית הסת שלא קצץ לו אלא מה שפכר נתן לו, או שלא נשאר לו אצלו אלא זה שאמר לו הילך, כדין כל הטענות⁸².

(75) כשהם חלוקים על סכום הקציצה, כמו שתיקנו כשהם חלוקים על הפרעון, אלא השוכר נשבע ופטור (כמו שמבאר רבינו בסמוך). לפי שסכום הקציצה אין השוכר שוכח (שבועות מה:). (76) ואינו נאמן בשבועה. (77) שאינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את המלאכה, שהדבר צריך לה. כגון קצירה ובצירה, להוציא המנכש בבצלים, כמבואר להלן הל' ד. (7) "ואכלת ענבים כנפשוך". (8) וגומר: "וקטפת מלילות בידך". פשוט אלו נאמר באכילת פועל העושה במחבור, ובתלוש למדוהו (שם פט). ממה שנאמר בשור (דברים כה, ד) "לא תחסום שור בדישו". (9) "כי תבוא". (10) או בקמה. (11) ואפילו אם בא בכרם שלא מדעת בעלים, לבצור בעד שכן אכילת ענבים. (12) וכן תרגם אונקלוס: ארי תתגר (שם פז: צב). כרב וכרב כהנא, ובירושלמי מעשרות פ"ב הל' ו' "כתיב כי תבוא בקמת רעך, יכול (יכול אתה לפרש) בשאר כל אדם הכתוב מדבר, תלמוד-לומר וחרמש לא תניף וגו' את שיש לו רשות להניף, ואיזה זה? זה הפועל".

ב. מה בין העושה בתלוש לעושה במחבר? 16
שהעושה בתלוש - אוכל בדבר¹³ עד שלא נגמרה 17
מלאכתו¹⁴, ומשתגמר מלאכתו - אסור לו לאכל; 18
והעושה במחבר, כגון בוצר וקוצר - אינו אוכל¹⁵ 19
אלא כשיגמר עבודתו. כגון¹⁶ שיבצר ויתן פסל עד 20
שימלאנו, וינפץ¹⁷ הפסל למקום אחר, ויחזור¹⁸ ויבצר 21
וימלאנו¹⁹, ואינו²⁰ אוכל אלא עד אחר שימלא 22
הפסל²¹. אבל מפני השב אבדה²² לפעלים²³, אמרו 23
חכמים²⁴: שיהיו הפועלין אוכלין בהליכתן מאומן²⁵ 24
לאומן, ויחזירתן מן הגת²⁶, כדי שלא יבטלו 25
ממלאכתן וישבו לאכל, אלא אוכלין בתוך המלאכה 26
כשהן מהלכין ואינן מבטלין. 27

(13) שהוא עושה בו. (14) מוסב על הפועל, כל זמן שהפועל הוא בעבודתו - אוכל, ובדפוס רומא (וכן ב'חנינוך' מצוה תקעו) הנוסחא: "עבודתו" (ולפני הלחם-משנה היתה הנוסחא "מלאכתו", ופירש שהכוונה כאן על הפירות, כלומר, על עוד שלא באו הפירות לגמר מלאכה המחייבתם במעשר, ברם הלשון "מה בין" שאומר רבינו, נראה שהשוני שיש בין תלוש למחבור הוא בנושא אחד, וזה כפירושנו, שלפירוש הלח"מ אין הנושאים שווים (עיין 'מנחת חינוך' שם). וכן מוכח מדברי רבינו בפירוש המשנה (המובא להלן בהערה כ) שהכוונה על הפועל, ונכנסת דפוס רומא. (15) כל עוד שהוא עוסק בבצירה או קצירה. (16) העובד בבציר, ודרך הבוצר הוא שיבצור ויתן לסל וינערו. (17) ינער את הענבים. ונראה, שאחר הניפוח מותר לו לאכול. (18) וחזור לגפן. (19) ומנפץ למקום אחר. (20) ב'טור' סי' שלו, הנוסחא: "אינו". (21) שזה הוא גמר עבודתו, רבינו מפרש מה שאמרו במשנה (פז). "העושה במחבור לקרקע בשעת גמר מלאכה", הכוונה - כשיגמר עבודתו - "ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו", כלומר: עבודתו, וכן ביאר בפירוש המשנה שם, וזה לשונו: "אמרה תורה בשכיר שהתירה לו לאכול "ואל כליו לא תתן" (דברים כג, כה), וקיבלנו בפירוש זה הכתוב: בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל, אין אתה נותן לכליו של בעל הבית - אינך אוכל, ולפיכך אינו אוכל עד גמר מלאכה (היינו, אחר מילוי הסל), ושיהיה הדבר שהוא עוסק בו תלוש מן הקרקע, יש לו לאכול בשעת

1 תצער עצמך, השבע וטל⁹⁵. אפלו היה שָׁכְרוּ פְּרוּטָה 2 אחת⁹⁶, ובעל הבית אומר נְתַתִּיהּ - לא יטל אלא 3 בשבועה. וכן כל הנשבע ונטל, אפלו לא יטען 4 אלא פְּרוּטָה אחת - לא יטל אותה אלא בשבועה 5 כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה⁹⁷.

(92) שבועות מט: כרב הונא וכרב חסדא, וכפירוש הר"ן שם בדעת הר"ף. (93) בניגוד לכל מי שנתחייב שבועה, שהמשיב מגלגל עליו כל תביעה שיש לו עליו, ואף שאין לה כל קשר עם התביעה העיקרית (ראה פ"א מהל' טוען הל' יב), לפי שחסר על השוכר שלא ירתע וימנע עצמו מן השבועה (ראה ר"ן שם). (94) כלומר, אין פותחין מיד בשבועה, דהיינו שלא יאמר הדיין בתחילה, אחר ששמע טענת התובע: מכיון שאין לו עדים, אין בכוח הטענה לחייב ממון רק שבועה, אלא פותח ופונה לנטען ואומר: הרי התובע טוען כך וכך, ואולי יודה ויאמר אמת הוא טוען, ואין פותחים בשבועה אלא לאחר שהנטען מכחיש (ראה כסף-משנה, והשווה דברי רבינו בפכ"א מהל' סנהדרין הל' י, ובכ"מ שם). (95) שם: "לפתוח לו", ומפרש רבינו לפתוח לו תחילה בשבועה (ר"ן שם). (96) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, ואין בית-דין נזקקין לתובע (פ"ג מהל' טוען ונטען הל' ו). (97) משמע דמפרוטה ומעלה נשבעים ונטלים, וכפי דעת רבותיו של רבינו (שהביא רבינו בפ"ג מהל' טוען ונטען הל' ז) הנשבעים ונטלים אינם צריכים טענת שתי מעין כסף, כפי הדרוש בשבועת מודה במקצת (ראה שם הל' א). אמנם צ"ע שהלא רבינו מביע דעתו (שם), ואומר "ואני אומר, שצריך הנתבע שיכפור בשתי מעין ואח"כ ישבע התובע בתקנת חכמים ויטול". וליישב הסתירה בדברי רבינו, אומר הכסף-משנה: "שאפשר לומר שאע"פ שלא נראה לרבינו דעת רבותיו. . . וגילה דעתו בפ"ה מהל' טוען, לא רצה לסמוך על עצמו לענין מעשה, ולפיכך פה סתם הדברים כדעת רבותיו" (וכמה תירוצים נאמרו בישוב הסתירה בדברי רבינו. ראה במ"מ ובכסף-משנה ובלחם-משנה, ובש"ך סי' פט ס"ק ב).

פרק שנים עשר

(1) מבאר דין הפועלים שאוכלים במה שהם עושים.

6 א. הפועלים² שהן עושין בדבר שגדולו מן הארץ³ 7 ועדיין לא נגמרה מלאכתו⁴, בין בתלוש⁵ בין במחבר, 8 ויהיו מעשיהן גמירת המלאכה⁶ - הרי על בעל 9 הבית מצוה שיעניח אותן לאכל ממה שהן עושין בו. 10 שנאמר: כי תבא בכרם רֵעֶךָ וגו', וכתוב: כי תבא 11 בקמת רֵעֶךָ⁸. מפי השמועה למדו, שאין הפתוב⁹ 12 מדבר אלא בשכיר. וכי אלו לא שָׁכְרוּ, מי התיר לו 13 שייבא בכרם רעהו או במקומו¹⁰ שלו שלא מדעתו?¹¹ 14 אלא כך הוא אומר: כי תבא לרשות בעלים לעבודה 15 - תאכל¹².

(2) בבא-מציעא פז. (3) להוציא החולב וכיצא בזה, כמבואר להלן הל' ד. (4) למעשר או לחלה, כמבואר להלן הל' ה. (5) שעבודתו בתלוש. (6) כלומר, עבודתם גומרת

(34) ב"מ פט. (35) עושה חמאה. (36) עושה גבינה. (37) שם דרשו: "מה דיש, דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל בו. . . יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו". (38) "בצלים שמסתרסים ולא יהו גסים לעולם, וקורים אותם בלע"ז ציביש" (לשון רש"י שם). (39) כדי לאפשר לגדולים להתפשט ולהתעבות. (40) אפילו מן הקטנים, הגם שיש כאן נתינה בכליו של בעל הבית, ואמרו (שם פז): "בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל". (41) שעיקר הפעולה היא לשם תיקון הגדולים, ואצל הגדולים שהם מחוברים בקרקע אין זה גמר מלאכה שהרי עודם מחוברים לקרקע, ולפיכך אינו אוכל אף מן הקטנים. שם פט: "מה דיש מיוחד, דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו וכו' יצא המנכש בשומים ובבצלים. . . אע"פ דקא משליף קטיני מביני אלימי" (ששולף קטנים מבין הגדולים). (42) שאין מעשיהם גמר מלאכה, וגם מפני שאין השמירה נחשבת כמעשה המזכה את הפועל באכילה, כמבואר להלן (הל' ח) "שהשומר אינו כעושה מעשה" (משנה, שם צג). (43) שדה קישואים. (44) שדה דלועים. (45) לא מן התורה ולא מצד מנהג (בגמרא: הלכות מדינה), שיש שומרים שהם אוכלים מצד המנהג, כגון שומרי תלוש כמבואר להלן (הל' ח), לעומת זה - שומרי מחובר אין בהם מנהג כלל (שם, כשמואל).

ה. הבודל⁴⁶ בתמרים⁴⁷ ובגרוגרות⁴⁸ - אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתו למעשר⁴⁹. העושה בחטים וביוצא בהן⁵⁰ אחר שעשו⁵¹, כגון ששכרן לבר⁵² צורות או לנפח⁵³ אותן או לטחן - הרי אלו אוכלין, שעדיין לא נגמרה מלאכתו לחלה⁵⁴. אבל הלש⁵⁵ והמקטף⁵⁶ והאופה - אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתו לחלה, ואין הפועל אוכל אלא מדבר שעדיין לא נגמרה מלאכתו לחלה ולמעשר⁵⁷. נתפרסו⁵⁸ עגוליו⁵⁹ ונתפתחו חביותיו⁶⁰ ונתחתכו דלועיו, ושכרן לעשות בהן⁶¹ - הרי אלו לא יאכלו, שהרי נגמרה מלאכתו ונקבעו למעשר⁶² והרי הן טבל⁶³. ואם לא הודיען⁶⁴ - מעשר ומאכילן⁶⁵. אין הפועלים אוכלין בפל הקדש, שנאמר: בכרם⁶⁶ רעף⁶⁷.

(46) המפריד. (47) כבושים. (48) תאנים יבשות. (49) משעה שכבשם ודשם, כמבואר בפ"ג מהל' מעשר הל' טז. (50) שיש בהם חיוב לאחר חיוב מעשר. (51) צ"ל שעשר (משנה למלך). כלומר, שנגמרה מלאכתו למעשר ועישרן בעל-הבית (כי אם לא נעשו והן טבל - אין הפועל אוכל בהן מן התורה, אע"פ שעדיין לא נגמרה מלאכתו לחלה, שדבר האסור לא זיכתה תורה. 'מנחת חינוך' מצוה תקעו). (52) לברור. (53) לנפותם. (54) שאין העיסה מתחייבת בחלה אלא משתגלגל. פירוש, יתערב המים בקמח, כמבואר בפ"ח מהל' ביכורים הל' ד. (55) לאחר הגלגול. (56) "עורך, וטח פניה" (לשון רש"י שם). (57) בחיטים והדומה להן המחוייבים בחלה או למעשר בלבד בדברים שאין בהם חיוב חלה. שם פט. וכרינא:

מלאכתו (עבודתו). ולמדנו זה (דין תלוש) מדקאמר רחמנא (שאמר הקב"ה): "לא תחסום שור בדישו". וכמו שאוכל שור בתלוש בשעת מלאכה (ומשתייגר עבודתו אינו אוכל, ראה להלן פי"ג א) - כך יאכל הפועל". והשווה גם מה שכתב רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסז, ולהלן הל' ג. וכן אמרו במשנה (שם צא). לפי נוסחת הרי"ף: "ויכולן לא אמרו אלא בשעת גמר מלאכה" (וראה השגת הראב"ד ובמגיד-משנה. וכפי הנראה לא ראו דברי רבינו בפירוש המשנה וב'ספר המצוות'). (22) כל פעולה לשמור על ממון חברו מהפסד, מוגדרת בפי חכמי התלמוד "השבת אבידה". (23) שלא יבטלו הפועלים ממלאכתם, וישבו לאכול אחר מילוי הסל. (24) שם צא: (25) שורה. (26) הגם שמצד הדין אינם אוכלים, שהלא אינן עושים במלאכה בשעה זו, נוח לו לבעל-הבית בתקנה זו, כדי שלא יבטלו ממלאכתם בזמן אכילה.

ג. המבטל²⁷ ממלאכתו ואכל, או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה²⁸ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: וחרמש לא תניף וגו'. מפי השמועה למדו²⁹, שכל זמן שהוא עוסק בקצירה - לא יניף חרמש לאכילתו. וכן כל פיוצא בזה³⁰. וכן פועל שהוליד בידו ממה שעשה, או שלקח יתר על אכילתו ונותן לאחרים - עובר בלא תעשה, שנאמר: ואל פליד לא תתן³¹. ואין לוקין על שני לאוין אלו³², שאם אכל או הוליד - חייב לשלם³³.

(27) ביטול קבע, שלא הותר אלא הפסק עראי (לח"מ). (28) כלומר, בעוד שהוא עוסק בבצירה. ובדפוס רומא, הנוסחא: "המבטל ממלאכתו ואוכל בשעת מלאכה". ולפי נוסחא זו, המדובר כאן בפועל האוכל קודם שיגמור עבודתו בלבד (עין לח"מ). (29) בפירוש פסוק זה, "וחרמש לא תניף": בשעה שאתה מניף חרמש על קמת רעך (ספרי) דברים פרשת כ"תצא, רסז), כלומר בשעת הקציר, לא תקצור לעצמך (מלשון רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסז). (30) בכל מחובר לקרקע, בבא-מציעא פז: דרשו: "חרמש" לרבות כל בעלי חרמש (פירוש, כל דבר הנקצר בחרמש), "קמה" לרבות כל בעלי קמה (פירוש, כל דבר העומד בקומה בארץ, ואע"פ שאינו נקצר בחרמש, כגון קיטנית. ראה 'ספר המצוות' שם). (31) לא זיכתה תורה אלא לאכילת הפועל עצמו ובשעה שהוא עושה, ולא להוליד בכליו (ראה ב"מ צב. ולהלן הל' יג). (32) "וחרמש לא תניף" ו"ואל כליך לא תתן". (33) וכל המשלם - אינו לוקה (מכות טז).

ד. החולב³⁴ והמחבץ³⁵ והמגבן³⁶ - אינו אוכל, מפני שאין גידולי קרקע³⁷. המנכש בבצלים ובשומין, אף על פי שתולשין קטנים³⁸ מבין הגדולים³⁹, וכל פיוצא בזה - אינו אוכל⁴⁰, מפני שאין מעשיהם גמר מלאכה⁴¹. ואין צריך לומר שומרי גנות ופרדסים⁴² וכל דבר המחבר, כמקשאות⁴³ והמדלעות⁴⁴, שאין אוכלין פלל⁴⁵.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח תשרי - ספר משפטים - הלכות שכירות קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 **שְׂעוֹר מִה שְׂיֹאכְלָה** 84 - **אוֹכֵל אוֹתוֹ בֵּין בְּמִלְחָה בֵּין בְּפֶת**
17 **בֵּין בְּכָל דְּבָר שְׂיִרְצָה** 85. **אֲסוּר לְפֻעֵל לְמַעַן** 86
18 **בְּעֵנִיבִים; שְׂנֵאמֶר: וְאֶכְלֶתָ עֲנִיבִים** 87. **וְלֹא יִהְיוּ בְּנֵי אוֹ**
19 **אִשְׁתּוֹ** 88 **מִהֶבְהִינִן לוֹ הַשְּׂבָלִין בְּאוֹר** 89; **שְׂנֵאמֶר:**
20 **וְאֶכְלֶתָ עֲנִיבִים בְּנֶפֶשׁ - עֲנִיבִים כְּמוֹת שְׁהִין** 90. **וְכֵן כָּל**
21 **כִּיּוֹצֵא בְּזָה** 91.

79) ואפילו שכרו לעשות בשניהם, לארות בתאנים ולבצור בענבים - אינו אוכל בענבים כשהוא עושה בתאנים. וכן להיפך ('טור' סי' שלז). 80) 'וכי אין אנו יודעים שאין בכרם לוכל (לאכול) אלא ענבים, מה תלמוד-לומר "ואכלת ענבים"? אלא מיכן (מכאן) שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים לא יאכל בתאנים" (ירושלמי מעשרות פ"ב הל' ז. 'ספרי' דברים, רסו). 81) אע"פ שהוא מאותו מין שהוא עושה בו, "שממה שאתה נותן לכליו של בעל-הבית - בעיניך, והא ליכא" (בבלי בבא-מציעא צא:). 82) שלא יאכל מן הענבים הרבה. שם פז: דרשו: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". 83) שם פט: "למתקן שיאכל הרבה" (לשון רש"י פז:). 84) שקצץ לאכול עד שיעור מסוים ולא יותר (רבינו פ"ה מהל' מעשר הל' יא, ע"פ פירוש הר"ח, כפי שהובא ב'תוספות' ב"מ פט: בד"ה קצץ). 85) שהרי לא יאכל יותר מהכמות שקצץ (שם פט:), ובפ"ה מהל' מעשר הל' יא נתבאר שהפועל חייב לעשר אם הוא אוכלם שנים שנים. וז"ל רבינו שם: "קצץ, אוכל אחת אחת. ואם צירף (כלומר, שאוכלם שנים שנים) חייב לעשר, הואיל והוא אוכל דבר קצוב הרי זה כלוקח, שאם צירף נקבע (למעשר)", ולא הזכיר רבינו דין זה כאן, לפי שהוא דן כאן בזכות הפועל לאכילה בלבד בענינים הנוגעים ליחסו עם בעל-הבית, ולא בדיני מעשר. וסמך בזה על מה שכבר ביאר בהל' מעשר (מגיד-משנה). 86) למצוץ הענבים, ולזרוק החרצנים והזגים. 87) "ואכלת, ולא מוצץ" (שם פז:). 88) וכל-שכן הפועל עצמו, שהרי הוא בטל ממלאכה בשעה שהוא מהבהב (גמרא שם פט:). 89) "שהאור ממתק טעמו" (רש"י שם). 90) רבינו מסמך דין זה על מה שאמרו שם פז: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". כלומר, לא אכילה עם דבר אחר ולא אכילה ע"י הוספת הכשר בגוף הפרי, אלא ענבים כמות שהן (אבן-האזל). 91) כגון שבליים, שלא יבהבן אור.

22 **יֵא. אֲסוּר לְפֻעֵל לֵאכֹל מִמֶּה שְׂהוּא אוֹכֵל אֲכִילָה**
23 **גִּסְה** 92; **שְׂנֵאמֶר: בְּנֶפֶשׁ שְׂבָעָה** 93. **וּמִתָּר לוֹ לְמִנְעַ**
24 **אֶת עֲצָמוֹ** 95 **עַד מְקוֹם הַיְּפּוֹת** 96 **וְאוֹכֵל** 97. **וַיֵּשׁ לוֹ**
25 **לֵאכֹל קִשּׁוֹת** 98 **אֲפִלּוּ בְּדִינָר, וְכֹתֶבֶת** 99 **אֲפִלּוּ בְּדִינָר,**
26 **אִף עַל פִּי שְׂשֻׁכְרוֹ בְּמַעַה כֶּסֶף** 100; **שְׂנֵאמֶר: בְּנֶפֶשׁ**
27 **שְׂבָעָה** 101. **אֲבָל מִלְּמִדִּין אֶת הָאָדָם שְׂלֵא יִהְיֶה**
28 **רַעֲבָתָה, וְיִהְיֶה סוֹתָם אֶת הַפֶּתַח בְּפִנִּי** 102. **הִיָּה מִשְׁמֵר**
29 **אֲרִבֵּעַ אוֹ חֲמֵשׁ עֲרָמוֹת** 103 - **לֹא יִמְלֵא כְּרִסּוֹ מֵאֲחַת**
30 **מֵהֶן, אֲלֹא אוֹכֵל** 104 **מִכָּל אֶחָת וְאֶחָת לְפִי חֲשׁוֹנָה** 105.

92) אכילה מרובה יתר על שבעו. 93) בגמרא שם, דרשו: "שבוע, ולא אכילה גסה". 94) שם צא: 95) מאכילה - כשהוא עושה בכרם, שחלק מפירותיו רעים וחלק יפים.

"כרוך ותני, דיש (פירוש, נאמר בתורה דיש) - מה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה - פועל אוכל בו". כלומר: שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג בו, אם למעשר בלבד נוהג בו - למעשר, אם לחלה - לחלה (כפירש"י שם). 58) נתפרדו. 59) עיגולים של דבלה, תאנים יבשות שהן כבושות בתבנית עגולה. 60) של יין. 61) לעגל ולסתום החביות, והודיען שכבר נקבעו למעשר. 62) משעה שיחלק ביעיגולים ושלח הזגים והחרצנים מעל פי החבית, כמבואר בפ"ג מהלכות מעשר הל' יד, טז. 63) ודבר האסור לא זיכתה תורה (עיין משנה-למלך, רב'מנחת חינוך' מצוה תקעו). 64) שכבר נקבעו למעשר. 65) כיון ששכרם סתם, סבורים היו ששכרם לתחילת הדריסה ביעיגולים או לסתום החביות שעדיין לא שלו הזגים והחרצנים מעל פי החבית שעדיין לא נגמרה מלאכתם למעשר ויוכלו לאכול מהם, ועל דעת כן נשכרו, לפיכך מעשר ומאכילם (מגיד-משנה). 66) "רעך" ולא של הקדש (שם פז:).

1 **ז. שְׂכָר פּוֹעֵלִין לַעֲשׂוֹת בְּנִטֵּעַ רְבִיעִי** 67 **שְׁלֹ - הָרִי אֱלוֹ**
2 **לֹא יֵאכְלוּ. וְאִם לֹא הוֹדִיעָם** 68 - **פּוֹדָה וּמֵאֲכִילָן** 69.

67) פירות אילן בשנה הרביעית לנטיעתו שאינם נאכלים אלא בירושלים או פודה הפירות ומעלה הדמים לירושלים, כמבואר בפ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ד. 68) שהם של נטע רבעי. 69) שהרי זה כמקח טעות, שאלמלי הודיעם - שמא לא היו נשכרים (שם צב:).

3 **ח. הַקּוֹצֵר וְהַדֹּשׁ וְהַזּוֹרָה וְהַבּוֹרֵר וְהַמוֹסֵק** 70 **וְהַבּוֹרֵר**
4 **וְהַדּוֹרֵף** 71 **וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּמִלְאכּוֹת אֱלוֹ - הָרִי הֵם**
5 **אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה** 72.

70) בזיתים. 71) בענבים. 72) שעדיין לא נגמרה מלאכתם, או למעשר או לחלה.

6 **ט. שוֹמְרֵי גִתּוֹת** 73 **וְעֲרָמוֹת** 74 **וְכָל דְּבָר הַתְּלוּשׁ** 75 **מִן**
7 **הַקֶּרֶקַע שְׂעָדִין לֹא נִגְמְרָה מִלְאכְתּוֹ לְמַעַשֵׁר - אוֹכְלִין**
8 **מִהֶלְכוֹת מְדִינָה** 76; **שְׂהַשּׁוֹמֵר אֵינּוּ כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה** 77.
9 **אֲבָל אִם עָשָׂה פְּאִיבָרִיו, בֵּין בְּדִיּוֹ בֵּין בְּרִגְלָיו, אֲפִלּוּ**
10 **בְּכַתְּפּוֹ - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה** 78.

73) גתי יין. 74) תבואה. 75) שבדבר המחובר, כבר נתבאר למעלה (הל' ד) שאין אוכלים כלל. 76) מצד המנהג שכבר נהגו כן, ולא מן התורה. 77) ומשום כך אין אכילתם מן התורה (שם, כשמואל). 78) שנאמר "כי תבא בכרם רעך" (ולא נאמר "כי תבא לבצור בכרם רעך" - תי"ט) משמע "בכל מאי דעביד" ואפילו בכתפיו (שם צא: כדברי תנא-קמא).

11 **י. הִיָּה עוֹשֶׂה בְּתָאנִים - לֹא יֵאכֹל בְּעֵנִיבִים** 79, **בְּעֵנִיבִים**
12 **- לֹא יֵאכֹל בְּתָאנִים; שְׂנֵאמֶר: בְּכָרֶם וְאֶכְלֶתָ**
13 **עֲנִיבִים** 80. **וְהַעוֹשֶׂה בְּגֶפֶן זֶה - אֵינוֹ אוֹכֵל בְּגֶפֶן**
14 **אַחֲרָתָה** 81. **וְלֹא יֵאכֹל עֲנִיבִים וְדָבָר אַחֵר** 82. **וְלֹא יֵאכֹל**
15 **בְּפֶתַח וְלֹא בְּמִלְחָה** 83. **וְאִם קָצַץ עִם בְּעַל הַבֵּית עַל**

96) עד הגיעו לעשות במקום היפים. 97) כל שבעו מהם, כלומר אין הפועל חייב לחלק שיעור שבעו שמותר לאכול בין היפים והרעים לפי חשבון, זאת-אומרת שיאכל מאלה ומאלה חלק מתאים לשיעור העבודה בהם, אלא אוכל כל שבעו ממה שהוא חפץ. 98) קישואים. 99) תמרים. 100) שהוא ששית מדינר, ששש מעות כסף יש בדינר (כחכמים במשנה, שם צב.). 101) ב'ספרי' דברים (רסו): וחכמים אומרים: "שבעך" - מלמד שאוכל פועל יותר משכרו. כלומר, גבול אכילת הפועל קבעה התורה בשיעור שביעתו בלא שיעור שכרו. 102) שימנעו מלשכרו (במשנה, שם). 103) של ארבעה או חמשה אנשים. 104) שיעור שבעו. 105) ב"מ צג.

1 יב. הפועלים שלא הלכו שתי וערב בפת¹⁰⁶ - אוכלין ענבים ואין שותין זין, שעדין אינן עושין אלא בענבים בלבד¹⁰⁷. ומשידרכו בפת ויהלכו בה שתי וערב - יש להן לאכל מן הענבים ולשתות מן התירוש, שהרי הן עושין בענבים ובזין¹⁰⁸.

106) דרכם להטיל ענבים בגת ודורכים ברגליהם על הגת, ועד שלא הלכו בה שתי וערב (לאורך ולרוחב) אין מלאכתם ניכרת ביין אלא בענבים. 107) ואין הפועל אוכל אלא מהמין שהוא עושה בו, כמבואר למעלה (הלכה י). 108) שם צא:

6 יג. פועל שאמר: תנו לאשתי ובני מה שאני אוכל¹⁰⁹, או שאמר: הריני נותן מעט מזה שנטלתי לאכל¹¹⁰ לאשתי ובני - אין שומעין לו; שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו¹¹¹. אפלו נזיר¹¹² שהיה עושה בענבים, ואמר: תנו לאשתי ובני - אין שומעין¹¹³.

109) המגיע לי בזכותי לאכול. 110) כלומר, מזה שכבר הם בידי וזכיתי בו (עיי' טור' סי' שלז). 111) "מה שהוא לועס ואוכל, אין לו כח ליתן כלום" (לשון ה'תוספות' שם צב. בד"ה אי אמרת) שהפועל משל שמים הוא אוכל, ולא משלו (ספק בגמ' שם, ופסק רבינו שמשל שמים הוא אוכל) כלומר, זכותו של הפועל לאכול הפירות אינה הופכת לתנאי בשכירות שיהיה דינה כתוספת שכר וכקניינו, ומתוך כך יוכל להעביר זכותו לאשתו ולבניו, אלא משל שמים הוא אוכל שזיכתה לו התורה ולא זיכתה אלא לפועל עצמו. 112) שאסור באכילת ענבים, ואם לא יתן לאשתו ולבניו - יפסיד. 113) שם. שלא זיכתה התורה אלא לפועל עצמו, וכשאינו ראוי לאכול - איבד זכותו.

12 יד. פועל שהיה עושה¹¹⁴ הוא ואשתו ובניו ועבדיו¹¹⁵, והתנה עם בעל הבית שלא יאכל¹¹⁶ ממה שהן עושין, לא הוא ולא הם - הרי אלו אינן אוכלין¹¹⁷. במה דברים אמורים?¹¹⁸ בגדולים, מפני שיש בהם דעת והרי מחלו; ואכל קטנים¹¹⁹ - אינו יכול לפסק עליהם שלא יאכל; שאינן אוכלין משל אביהן¹²⁰ או משל אדוניהם¹²¹, אלא משל שמים¹²².

114) שנשכר. 115) הכנענים. 116) תמורת כסף - ובידיעתם. 117) שהרי מחלו. 118) שהוא מתנה על אכילתם. 119) שאין בהם דעת ואינם בני מחילה. 120) הבנים. 121) העבדים. 122) והתורה לא זיכתה אלא לפועל עצמו ולא לאביו או לאדוניו, ולפיכך אינו יכול לפסוק על אכילת הקטנים, שהרי אינם בני דעת למחול על זכותם שזיכתה להם התורה (שם צב: צג.).

יום ו' י"ט תשרי ה'תשע"ו

פרק שלשה עשר

1) מבאר שבהמה אוכלת במה שהיא עושה כמו שנאמר בתורה "לא תחסום שור בדישו".

20 א. הבהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי קרקע², בין במחבר בין בתלוש³. ואוכלת ממשאוי שעל גבה עד שתהיה פורקת⁴. ובלבד שלא יטל⁵ בידו ויאכילה⁶.

2) בבא מציצא פח: 3) כמו הפועל ובהתאם לפרטי הדין, שנתבאר למעלה בפרק י"ב הלכה א והלכה ב. 4) מפורקת, ולאחר שפרקה אינה אוכלת, שאין הבהמה אוכלת אלא בשעה שהיא בעבודה. 5) החמר. 6) שם צב. אכילת שור בתלוש למדנו מהכתוב (דברים כה, ד): "לא תחסום" ולא הזהירה תורה אלא על החסימה, ולא התירה להאכילה בידים.

24 ב. כל המונע הבהמה מלאכל בשעת מלאכתה⁷ - לוקה; שגאמר: לא תחסם שור בדישו. אחד שור ואחד כל מיני בהמה וחיה⁸, בין טמאין בין טהורין, ואחד הדישה ואחד כל שאר המלאכות של גדולי קרקע⁹, ולא נאמר שור בדישו אלא בהוה¹⁰. והחוסם את הפועל¹¹ - פטור¹². אחד החוסם אותה בשעת מלאכה¹³ ואחד החוסם אותה מקדם ועשה בה מלאכה והיא חסומה¹⁴, אפלו חסמה בקול¹⁵ - לוקה¹⁶. שכן בהמה וחסמה ודש בה - לוקה, ומשלים¹⁷ לבצעלים¹⁸ ארבעה קבין לפרה ושלושה קבין לחמור¹⁹; שמשעת משיכה נתחייב במזונותיה, ואינו חייב מלקות עד שידיוש בה חסומה²⁰.

7) כגון "שתדוש בגורן או שתישא תבן על גבה ממקום למקום" (לשון רבינו בספר המצוות לאוויין רט, וראה מגיד משנה בהלכה א). 8) בבא קמא נד: 9) סיפרי דברים, רפז, ועיין בבא מציצא פט. 10) רגיל להיות, זאת אומרת מצוי הוא השימוש בשור לעבודה, ומשתמשים בו בדרך כלל לדישת תבואה. 11) לאכול בשעה שהוא עושה במלאכה - שהפועל אוכל ממה שהוא עושה בהם, כמבואר למעלה בפרק י"ב. 12) בבא מציצא פח: "כנפשו" (כן נאמר בפועל ואכלת ענבים כנפשו) כנפשו של פועל, מה נפשו (ברצונו) אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו (חסמו בעל הבית בעל כורחו) פטור. וכתב הטור (סימן שלז) "ודווקא לעניין מלקות קאמר שהוא פטור אבל איסורא

שאלות בגמרא (שם) שלא נפתרו, ולפיכך פסק רבינו - אסור ואינו לוקה. (33) ולתועלתה. (34) אם תאכל.

ד. פרה³⁵ של ישראל שהיה כהן דש פה³⁶ בתרומה³⁷ ובתרומת מעשר של ודאי³⁸, וכן פרות הדשות במעשר שני³⁹, ופרות⁴⁰ המהלכות על התבואה לפי שטרט⁴¹ להן הדרך - אינו עובר עליהן משום פל תחסם⁴². אבל מפני מראית העין⁴³, אם היו דשות בתרומה ומעשר שני - מביא מעט מאותו המין ותולה להן בקרסטלין⁴⁴ שפפיהן.

(35) שם צ. (36) חסומה. (37) כגון שהקדימו וקראו שם תרומה ומעשר בעודם שיבולים (רש"י שם). (38) של טבל וודאי, שאסור להאכיל פרת ישראל מהן, כמבואר בפרק ט מהלכות תרומות הלכה ח: "כהן ששכר בהמת ישראל אף על פי שהוא חייב במזונותיה לא יאכילנה תרומה מפני שאינה קניין כספו". (39) שם, שהוא ממון גבוה (כמבואר בפרק ג מהלכות מעשר שני הלכה יז) ואין אני קורא בו "בדישו". (40) שהן חסומות. (41) עיוות, עיקום מלשון הכתוב (במדבר כב, לב) כי ירט הדרך לנגדי (וכפירוש הרב אברהם בן עזרא שם) כלומר פרות המהלכות בדרך ודורות על התבואה לא למגמת דישא, אלא לפי שעיוותו דרכם ועלו על התבואה (ריטב"א בשיטה מקובצת בבא מציעא פט:). (42) שם פט: צ. "פרות המרכסות בתבואה והדשות בתרומה ומעשר אינו עובר משום כל תחסום" ומפרש רבינו "מרכסות" הוא מלשון "והרכסים לבקעה" (ישעיה מ, ד) שפירושו (לפי הרב אברהם בן עזרא שם) מקום מעוות, וכן אמרו בירושלמי (תרומות פרק ט הלכה א) "בדישו" ולא בדרכו. כלומר, לא דרך הליכתה (מגיד משנה בשם הרמב"ן). (43) שלא יאמרו, שהוא דש בפרה חסומה. ובפרות המהלכות אין צריך לכך שהלא אינם לשם דישא שם (לחם משנה). (44) כעין שק שתולים בצוואר הבהמה והיא אוכלת ממנה שבתוכו (שם).

ה. הדש במעשר שני של דמאי⁴⁵ ובתרומת מעשר של דמאי ובגדולי תרומה⁴⁶ - עובר משום פל תחסם⁴⁷.

(45) תבואת עמי הארץ שספק לנו אם הפריש ממנה מעשרות וגזרו חכמים להפריש ממנה תרומת מעשר ומעשר שני כמבואר בפרק ט מהלכות מעשר הלכה א"ב. דמאי, מלה מורכבת: "דא מאי" כלומר, פירות אלו מה הם? מעושרים או לא? (רבינו בפירוש המשנה ברכות פרק ז משנה א). (46) שזרע תרומה, וגזרו חכמים עליהם שיהיו אסורים לזרים כתרומה, כמבואר בפרק י"א מהלכות תרומה הלכה כא. (47) שם צ. לפי שמדברי תורה, חולין גמורים הם. ורבינו שם בהלכה כח בדין דש בגידולי תרומה מוסיף: "וכיצד יעשה? (לקיים דבר תורה שלא יחסום וגם גזירת חכמים שלא להאכיל) תולה כפיפות בצוואר הבהמה ונותן לתוכן מאותו המין נמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכילה את התרומה". [בשיטה מקובצת מפרש שנותן כדי שיעור אכילתם והיינו ארבעה קבים לפרה ושלושה לחמור (כמו שנתבאר למעלה הלכה ב)] ומה שכתב רבינו בהלכה ד:

איכא אם חסמו בעל כורחו". (13) בשעה שהיא כבר במלאכה. (14) שם צ: "בשעת דישא לא תהא חסימה". (15) "כשהייתה שוחה לאכול היה גוער בה" (לשון רש"י שם). (16) אף על פי שלא שאין בו מעשה אין לוקים עליו. וטעמו של דבר, מפני שעקמת פיו בחסימה היא כמעשה, שעל ידי קולו הבהמה נחסמת ואינה אוכלת כשהיא דשה (כרבי יוחנן שם. ראה תוספות דיבור המתחיל רבי יוחנן). ואין מכאן סתירה למה שמתבאר מדברי רבינו (בפרק י"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב) שאין לוקין על עקמת שפתיים שלא אמרו אין לוקין אלא דיבור שאינו בא לכלל מעשה (מגיד משנה). (17) שם צא. (18) בעד כל יום ויום. (19) כך שיערו חכמים כמות האכילה ליום של פרה ושל חמור. (20) כלומר, משום כך אין לפוטרו מן התשלומין על פי הכלל שאין אדם לוקה ומשלם (כתובות לג), לפי שחייב התשלומים והמלקות אינם באים כאחת, שהרי נתחייב כבר במזונותיה לפני שבא לכלל חיוב מלקות ולא אמרו אין לוקים ומשלמים אלא כשהם באים כאחד, כמבואר בפרק ג מהלכות גניבה (שם צא).

ג. ישראל²¹ הדש בפרתו של עובר פוככים²² - עובר משום פל תחסם²³. והעובר פוככים הדש בפרתו של ישראל²⁴ - אינו עובר משום פל תחסם²⁵. אמר לעובר פוככים: חסם פרתו ודוש פה²⁶; ישוב לה קוץ²⁷ בפיה ודש פה, והרי אינה אוכלת; הרביץ לה ארי²⁸ מבחוץ, או שהרביץ פנה מבחוץ²⁹; הרי שצמאה ואינו משקה אותה³⁰; פרס עור על גפי הדש³¹ כדי שלא תאכל - כל זה וכו' צא בו אסור, ואינו לוקה³². הנה הדרך שהיא עושה בו רע לכני מעיה ומזיקה, או שהיתה חולה ואם תאכל מזה מתרת - מתר למנועה; שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה³³, והרי אינה נהנית³⁴.

(21) שם צ. (22) ואפילו התבואה של האיני יהודי. (23) שלא תחסום שור בדישו, סתמא נאמר, בכל שור ודישה שהיא (סמ"ע שלח סעיף קטן יא). (24) על פי הוראתו של הישראל. (25) שאין כאן מעשה חסימה ביד הישראל. אך אם התבואה של ישראל אסור ואינו לוקה כמו שמבאר רבינו בסמוך. (26) דישתי, זאת אומרת בתבואת הישראל ואמירה לגוי לעשות בשביל ישראל מעשה, שהישראל אסור בה - אסורה מדבריהם, כשם שאמרו לעניין שבת "אמירה לנכרי שבות" (שם). (27) מאליו - אבל הושיב לה קוץ לוקה שהרי זו מעשה חסימה גמור (גמרא שם). (28) ולאמתו אינה אוכלת. בגמרא שלפנינו כתוב: "הרביץ לה חסימה מעלייתא (מעולה) היא? אלא רביץ לה ארי מבחוץ". והכסף משנה מסתמך על גירסא זו ומתקן הגירסא כאן "רביץ" במקום "הרביץ". וגם הלחם משנה דעתו נוטה לתקן כך. (29) ומרוב הגעגועים לבנה אינה אוכלת. ואין בזה משום מעשה חסימה גמורה כמו בהרביץ ארי, משום שאינה נמנעת לגמרי מלאכול, אלא ממעטת באכילתה (תוספות שם דיבור המתחיל עמד). (30) ומחמת הצמאון אינה אוכלת. (31) "ואינה רואה את הדישה מי קרינא ביה (האם זה נקרא) בדישו או לא" (רש"י שם). (32) שורת

מטלטלין מחברו, ואבד או נגנב, אפילו נאנס אנס
גדול³, כגון שנשברה בהמה או נשבת או מתה -
חייב לשלם הכל; שנאמר: וכי ישאל איש מעם
רעהו וגו' ונשבר או מת, בעליו אין עמו שלם
ישלם. במה דברים אמורים? פשנאנס שלא בשעת
מלאכה; אבל אם שאל בהמה מחברו לחרש בה,
ומתה פשהיא חורשת - הרי זה פטור⁴. אבל אם
מתה קדם שיחרש בה או אחר שחרש בה, או שרכב
עליה⁵ או דש בה ומתה פשהיא דשה או בשעת
רכיבה - הרי זה חייב לשלם⁶. וכן כל פיצא בזה.
וכן השואל בהמה מחברו לילך בה למקום פלוני,
ומתה תחתיו⁸ באותה הדרך; או ששאל דלי למלאה
בו, ונקרע בבור בשעת מלוי; או ששאל קרדס
לפצל בו עצים, ונשבר בעת שפצל בו מחמת
הבקוע⁹; וכל פיצא בזה - הרי זה פטור. שלא שאל
אלא לעשות בו מלאכה זו, והרי לא שנה.

"מביא מעט מאותו המין", היינו, דווקא בדש בתרומה
וודאית, שמותר לחסום ותולה הכפיפה משום מראית עין
ומשם כך אינו מחוייב להאכיל את הפרה כדי אכילתה
(וראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ח).

1 ו. רשאי⁴⁸ בעל הפרה⁴⁹ להרעוב פרתו ולסגפה, כדי
2 שתאכל הרבה מן הדיש; ורשאי⁵⁰ השוכר להאכילה
3 פקיעי עמיר⁵¹, כדי שלא תאכל הרבה מן הדיש.
4 פיוצא בו: רשאי בעל הבית להשקות פועלים יין,
5 כדי שלא יאכלו ענבים הרבה; ורשאי⁵² פועלין
6 לטבל פתן בציר⁵³, כדי שיאכלו ענבים הרבה⁵⁴. אבל
7 אין הפועל⁵⁵ רשאי לעשות מלאכתו בלילה
8 ולהשכיר עצמו ביום, או לדוש בפרתו ערבית
9 ולהשכירה שחרית. ולא יהיה מרעוב ומסגף עצמו
10 ומאכיל מזונותיו⁵⁶ לבניו, מפני גזל מלאכתו של
11 בעל הבית; שהרי תשש כחו ותחלש דעתו, ולא
12 יעשה מלאכה בכח.

(48) שם. (49) קודם השכרת הפרה. (50) שם.
(51) אגודות קש. (52) שם. (53) רוטב של דגים כבושים.
(54) לאחר אכילת הפת, כי באותה שעה שהוא אוכל הפת
הרי אסור הוא באכילת הענבים עם פת כמו שנתבאר
למעלה פרק י"ב הלכה י. (55) תוספתא שם פרק ח.
(56) שבביתו.

13 ו. בדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזל שוכר עני⁵⁷
14 ולא יעכבנו⁵⁸, כך העני מזהר שלא יגזל מלאכת
15 בעל הבית ויבטל מעט בקאן ומעט בקאן, ומוציא
16 כל היום במרמה, אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן,
17 שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון⁵⁹
18 שלא יברך אותה⁶⁰. וכן חייב לעבד בכל כחו. שהרי
19 יעקב הצדיק אמר: כי בכל כחי עבדתי את אביכן.
20 לפיכך נטל שוכר זאת אף בעולם הזה, שנאמר:
21 ויפרץ האיש מאד מאד.

(57) כלשון הכתוב (דברים כד, יד) "לא תעשוק שכיר עני".
ובהווה הכתוב מדבר שהעניים והאביונים והגרים משכירין
עצמם" (רמב"ן שם). (58) לא ילין שכרו. (59) ברכת
הטוב והמטיב. (60) הפועל כלל (וכן הוא כולל את הברכה
השלישית בתוך השנייה) כדי שלא יבטל מלאכת בעל הבית
(ברכות טז. פרק ב מהלכות ברכות הלכה ב).

סליקו להו הלכות שכירות

הלכות שאלה ופקדון

יש בכללן שתי מצות עשה. ראשונה - דין
השואלים. שניה - דין שומר חנם.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) מבאר דין שואל.

22 א. השואל² בלים או בהמה וכיצא בהן משאך

(2) משנה בבא מציעא צג. "שואל משלם את הכל".
(3) שאין ביד השואל למונעו. (4) רבינו מחלק כאן בין
מתה בשעת מלאכה, לבין שלא בשעת מלאכה. ותמהו עליו
הרמב"ן והרשב"א, שהרי לא מצאנו בגמרא הבדל כזה,
אלא הבדילו (שם צו): בין מתה מחמת מלאכה ובין לא
מחמת מלאכה, ודחו דברי רבינו מהלכה (מגיד-משנה).
[והריב"ש בתשובותיו סי' תקג מברר שיטת רבינו, ואומר
שלא נטה כלל מההלכה שנאמרה בפירוש בגמרא שם,
שמתה מחמת מלאכה פטור, ושלא מחמת מלאכה חייב,
אלא שהוא מוסיף ומבאר כיצד אנו יודעים שהמלאכה גרמה
למיתת הבהמה, ומלמדנו, שאם מתה בשעת המלאכה יש
לתלות שמחמת המלאכה מתה, אע"פ שלא ראינו
שנתייגעה, ואם מתה בשעת מלאכה - אין תולין במלאכה
ואע"פ שנתייגעה (דברי הריב"ש מובאים כאן בכסף-משנה
ובלחם-משנה, ונפלה שם טעות בציון מספר הסימן. והנכון
כמו שכתבנו). ורוב הפוסקים חולקים על רבינו בזה, ודעתם
שאם נתעייפה אגב מלאכתה שלשמה השאילה, ומתה
אפילו שלא בשעת מלאכה - פטור]. וטעמו של דבר, למה
מתה מחמת מלאכה פטור, מבואר בריב"ש שם: מפני
שהמשאיל גרם למיתתה בזה שהשאילה למלאכה קשה
שהיא למעלה מכוחותיה. וכן כתב הסמ"ע בחו"מ סי' שמ,
ס"ק ג. (5) ושינה למלאכה יותר קלה מחרישה. וכן דישה
קלה יותר מחרישה. (6) בבא זו כוללת שני דינים: א.
השואל לא שינה את המלאכה לשוורכה שאל, והבהמה
מתה שלא בשעת מלאכה; ב. מתה בשעת מלאכה, אלא
שהשואל שינה, ובמקום לחרוש רכב או דש, ובכך השינוי
הוא לטובת הבהמה. הדין הראשון נתבאר בהערות להלכה
הקודמת ע"פ תשובת הריב"ש, ובדין שינוי ממלאכה חמורה
לקלה משמיענו רבינו רבנותא, שאפילו אם מתה בשעת
המלאכה הקלה, ומתקבל על הדעת שאילו העסיקה בחמורה
בוודאי היתה מתה, אף-על-פי-כן אין דנים אותה כמתה
מחמת מלאכה וחייב לשלם, ומכל-שכן אם מתה שלא
בשעת רכיבה או דישה, שהרי במקרה כזה אפילו אם לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ט תשרי - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קנו

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 קצוב - בִּיּוֹן שֶׁמֶשֶׁף וְזָכָה אֵין הַבְּעָלִים יִכּוּלִין
25 לְהַחְזִירוֹ²³ מִתַּחַת יָדוֹ עַד סוֹף יָמֵי הַשָּׁאֵלָה. וְאִפְלוּ
26 מֵת הַשּׁוֹאֵל - הָרִי הַיּוֹרְשִׁין מִשְׁתַּמְשִׁין בַּשָּׁאֵלָה עַד
27 סוֹף הַזְּמַן²⁴. וְדִין הוּא²⁵: הַלּוֹקֵחַ קוֹנֶה הַגּוֹף קִנְיָן
28 עוֹלָם בְּדָמִים שְׁנָתָן, וּמִקְבֵּל מִתְּנָה קִנְהַ הַגּוֹף קִנְיָן
29 עוֹלָם וְלֹא נִתָּן כָּלוּם; וְהַשּׁוֹכֵר קִנְהַ הַגּוֹף לְפָרוֹתָיו
30 עַד זְמַן קָצוֹב בְּדָמִים שְׁנָתָן, וְהַשּׁוֹאֵל קִנְהַ הַגּוֹף
31 לְפָרוֹתָיו עַד זְמַן קָצוֹב וְלֹא נִתָּן כָּלוּם; כִּשֶּׁם שֶׁהַנּוֹתֵן
32 בְּמוֹכָר שְׂאִינוֹ יִכּוּל לְחַזֵּר בּוֹ לְעוֹלָם²⁶, כִּךָּ הַמִּשְׁאֵל²⁷
33 בְּמִשְׁפִּיר²⁸ שְׂאִינוֹ יִכּוּל לְחַזֵּר בְּתוֹךְ הַזְּמַן. הַנִּיחַ לָהֶם
34 אֲבִיהֶם פָּרָה שְׂאוּלָה וּמִתָּה - אֵין חֵיבִין בְּאַנְסִיָּה²⁹.
35 חֲשָׁבוּ שֶׁהֵיָא שֶׁל אֲבִיהֶם, טְבַחוּהָ וְאִכְלוּהָ³⁰ -
36 מִשְׁלֵמִין דְּמֵי בֶּשֶׁר בְּזוּלָה³¹. וְאִם הַנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם
37 נִכְסִים³², וּמִתָּה אוֹ שֶׁטְבַחוּהָ - מִשְׁלֵמִין אֶת דְּמֵיהָ
38 מִנְכָּסֵיוֹ³³.

(20) בלי קביעת זמן החזרה. (21) יכול הוא לקחת בחזרה.
(22) ולא אמרו (מכות ג'): סתם הלוואה שלושים יום אלא
בהלוואת כסף, שניתנה להוצאה, אבל שאלה שהשואל צריך
להחזיר את הדבר ששאל, אין לה זמן כלל. וכן גם דעת
רש"י במס' שבת דף קמח. [ורבינו-תם (ב'תוספות' שם)
חולק ואומר שגם סתם שאלה היא שלושים יום, ומביא ראיה
ממה שאמרו (מנחות מד.) טלית שאולה - פטורה מן
הציצית כל שלשים יום. ראה ב'תוספות' שם ישוב שיטת
רש"י, וראה גם רא"ש מכות שם, והגהות מיימוניות כאן].
(23) כרבי אלעזר (בבא-קמא עט.): "כדרך שתקנו משיכה
בלקוחות, כך תקנו משיכה בשומרים" (מגיד-משנה).
[ב'תוספות' שם ד"ה תיקנו, כתבו שרבי אלעזר מודה, שמן
התורה יכול המשאיל לחזור בו, וחכמים תיקנו שהשואל
יקנה במשיכה, אולם דעת רבי אמי (בבא-מציעא צט.)
שקונה מן התורה, שאם לא כן, למה אמר (שם) שהמשאיל
קדרום של הקדש מעל, וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה
(מפני שיצא לחולין ע"י מעילה של המשאיל)? הלא השואל
לא קנה את הקדרום, ואם כן לא עשה המשאיל כלום. ויוצא
מזה שהחומרא שהטילו חכמים על המשאיל, מביאה קולא
שמתירה לכל אדם ליהנות מהקדרום. ומאחר שרבינו פוסק
(בהלכות מעילה פ"ו ה"ד) כרבי אמי, ברור שאינו סובר
כרבי אלעזר. ע"פ סברת 'תוספות' זו, רצוי יותר להסמיך
דברי רבינו כאן על רב אמי ולא על רבי אלעזר].
(24) כרבא, בכתובות לד': (25) יש ללמוד דין זה מסברא
הגיונית. (26) אף-על-פי שהמקבל לא נתן כל דבר תמורת
החפץ. (27) שנתן לזמן קצוב ללא תמורה. (28) שקיבל
תמורה בעד זכות השימוש במשך זמן מסוים. סברתו זו
משמשת הסבר לתקנת קנין משיכה (מגיד-משנה).
(29) לפי שהם לא שאלו את הפרה ולא קיבלו עליהם
אחריות אונסין, אבל חייבים בגניבה ואבידה כשוכר, שהרי
הם רשאים להשתמש בה, ואפילו לא השתמשו בה יש להם
טובת הנאה מזה, שהרשות בידם להשתמש בה (מגיד-
משנה). המדובר כשלא ירשו כלום מאביהם. ואם ירשו -
יבואר דינם בסמוך. (30) המשך דברי רבא, שם.

שינה מחייבו רבינו, כמבואר למעלה (ע"פ הלחם-משנה,
ובזה מסולקת תמיהת הכסף-משנה). מקור דין שינוי -
בגמרא שם צו: (7) כל הדינים מכאן עד סוף ההלכה -
מבוארים בגמרא שם. (8) בשעה שהוא רוכב עליה, אבל
אם מתה שלא בשעת רכיבה - חייב. (9) [בכל הדינים
שלמעלה, חילק רבינו בין בשעת מלאכה ללא בשעת
מלאכה, ולא הזכיר כלל "מחמת המלאכה". וכאן שינה
והוסיף המלים "מחמת הביקוע", ואולי התכוון בזה
לביאורו של הריב"ש שהבאנו למעלה].

1 ב. השואל בהמה¹⁰ מחברו ומתה, וטען השואל
2 שֶׁבִשְׁעַת מְלָאכָה מִתָּה, אִם הִיָּה הַמָּקוֹם שֶׁשְּׁאֵלָה
3 לִילָךְ בּוֹ מָקוֹם שְׂבָנִי אָדָם מְצוּיִין שָׁם - זָכִיא רָאִיָּה
4 שְׁמִתָּה אוֹ נְאֻנְסָה בְּשְׁעַת מְלָאכָה, וְשֹׁלָא שְׁנָה בַּה¹¹,
5 וַיִּפְטֹר; וְאִם לֹא הָבִיא רָאִיָּה - מְשַׁלֵּם. שְׁאֵלָה מִמָּנּוּ
6 לְמִלְאֵת בַּה עֶפֶר שֶׁבְּחִרְבָּתוֹ, שְׂאִין הַעֲדִים מְצוּיִין
7 שָׁם, אוֹ שֶׁשְּׁאֵל מִמָּנּוּ דְּלִי לְמִלְאֵת בּוֹ הַבּוֹר בְּתוֹךְ
8 בֵּיתוֹ, וְנִקְרַע בְּבוֹר: אִם הָבִיא רָאִיָּה - יִפְטֹר אָף
9 מִשְׁבּוּעָה; וְאִם לֹא - יִשְׁבַּע הַשּׁוֹאֵל שְׁבּוּעַת
10 הַשּׁוֹמְרִים שְׁמִתָּה בְּשְׁעַת מְלָאכָה וַיִּפְטֹר. וְכֵן כָּל
11 פִּיּוּצָא בְּזָה.

(10) נתבאר למעלה בהלכות שכירות פ"ג ה"א. (11) ראה
לקמן פ"ד ה"א, ופ"ה"א בענין שבועה שלא שלח בה יד.

12 ג. השואל פלי¹² מחברו ונשפר - שְׂמִין לוֹ¹³ פְּדִיָּךְ
13 שֶׁשְׂמִין בְּנִזְקִין¹⁴: אוֹמְדִין כְּמָה הִיָּה שְׁוֵה שְׁלָם,
14 וְכְמָה הוּא שְׁוֵה עֵמָה, וּמִחְזִיר לוֹ הַכָּלִי אוֹ הַבְּהֵמָה
15 הַשְּׁבוּרָה, וּמְשַׁלֵּם הַפֶּתַח. וְכֵן אִם מִתָּה הַבְּהֵמָה -
16 מִחְזִיר הַנֶּבֶלָה, וּמְשַׁלֵּם הַפֶּתַח.

(12) בבא-קמא יא. וב"מ צו: (13) אין מחייבים את השואל
לשלם כל דמי הכלי ויקח לעצמו את השברים, אלא אומדים
את הנוק כמו שמבאר רבינו בסמוך. (14) למדו חכמים
(בבא-קמא י:) מכמה פסוקים, שהמזיק משלם את ההפרש
שבין דמי הכלי השלם ובין שבריו.

17 ד. השואל בהמה¹⁵ - חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ מִשְׁעָה
18 שֶׁמִּשְׁכָּה¹⁶ עַד סוֹף יָמֵי שְׁאֵלָתָהּ. וְאִם בְּחֵשׁ בְּשָׂרָה -
19 חֵיב לְשַׁלֵּם מַה שֶּׁפָּתְחָה בְּדָמֶיהָ¹⁷. כְּחֵשׁ בְּשָׂרָה
20 מִחֲמַת הַמְּלָאכָה - פְּטוּר; וַיִּשְׁבַּע שְׁבּוּעַת הַשּׁוֹמְרִין¹⁸
21 שְׁמִחְמַת מְלָאכָה כְּחֵשָׁה¹⁹.

(15) מימרא של רב פפא, בבא-מציעא צא. (16) משיכת
הבהמה גומרת את הקנין לשאלה (ראה למעלה הלכות
שכירות פ"ג ה"ב). (17) כרבא, שם צו: (18) בנקיטת
חפץ של קדושה (ספר תורה, תפילין). (19) ולא מיעט
במזונותיה. כאן שינה רבינו, וכתב: מחמת מלאכה ולא
בשעת מלאכה, כי אין אפשרות להכיר את ההכחשה בשעת
מלאכה.

22 ה. השואל פלי מחברו או בהמה סתם²⁰ - הָרִי
23 הַמִּשְׁאֵל מִחְזִירוֹ²¹ בְּכָל עֵת שִׁירְצָהּ²². שְׁאֵלוֹ לְזִמָּן

ח. השואל⁴¹ פלי מחברו להשתמש בו, ואמר לו: 13
השאלני דבר פלוני בטובתך. פלומר: אין אתה 14
משאל לי דבר זה פדרך כל המשאלין, אלא 15
כפי טובת לך ונדבותיך, שאינך מקפיד על הזמן 16
אם ארך. אם קנו⁴² מיד המשאל על זה - הרי 17
השואל משתמש בו לעולם, עד שתבטל הפלי 18
מלעשות מלאכתו, ויחזיר שבירו או שקרי⁴³. ואין 19
השואל רשאי לחזר ולתקן הפלי או לעשותו פעם 20
אחרת. 21

(41) גמרא שם: "אמר רב נחמן, שואל אדם בטובו לעולם".
ופירש שם הרי"ף בשם גאון ז"ל: "ואמר לו בלשון הזה:
השאלני בטובתך כלי זה להשתמש בו, ולא קבע זמן
לחזירתו - ישתמש בו ואינו חייב להחזירו לבעליו". ורבינו
קיבל פירושו (ורש"י מפרש "בטובו" = כל זמן שהכלי
טוב). (42) גמרא שם. (43) אע"פ שאפשר לתקנם
ולחשיך להשתמש בכלים, כמבואר בסמוך.

ז. האומר לחברו⁴⁴: השאלני שקת⁴⁵ זו של מים, 22
ונהרסה⁴⁶ - אינו יכול להחזירו מתחת ידו עד שיעשה 23
שקת סתם, ונהרסה - יש לו להחזרה. אמר לו: 24
השאלני מקום שקת⁴⁸, אם קנו⁴⁹ מיד המשאל - 25
הרי השואל בונה והולך פקדן המשאל עד 26
שתבוא לידי שקת שאפשר להשקות ממנה בהמתו 27
או ארצו, כמו שהתנה עם המשאל. 28

(44) שם. (45) בגמרא: "גרגותא". סתם גרגותא האמורה
בכל מקום פירושה "באר", וכאן המדובר בבאר בנויה
באופן שמתאימה להשקות ממנה הבהמות והשדות.
(46) ואינה ראויה להשקיה. (47) כמו בכלי, בסוף ההלכה
הקודמת. (48) מקום לחפור בו באר ולבנותה, ולהכשירה
להשקיה. (49) ואם לא קנו מידו יכול המשאל לחזור בו,
שהרי אין כאן אלא דברים ללא כל קנין (רש"י שם).
ב'נמוקי יוסף' מבאר בשם הריטב"א, שבגרגותא סתם צריך
גם כן קנין, כגון שטר או חזקה, ובלי קנין יכול המשאל
לחזור בו, אבל אינו צריך קנין סודר, ובדין "מקום באר"
צריך גם קנין סודר כדי להקנות לו את הזכות לחפור בו
כמה פעמים, לפי שבחפירה ראשונה לא זכה בכל השדה
(נ'נמוקי יוסף' שם בשם הריטב"א), ונראה שגם רבינו
התכוון לזה. [כאן, וכן בדין השאלני בטובתך (בהלכה
הקודמת) מצריך רבינו קנין סודר ע"פ דברי הגמרא שם,
ובכל עניני שאלה אחרים לא כתב "אם קנו", ומספיקה
משיכה (ראה למעלה ה"ה). וברא"ש שם סי' לג, שואל: לפי
פירושם של הרי"ף והרמב"ם, למה אין המשיכה מספיקה
והצריכו קנין סודר, ועוד הקשה מה מועיל קנין סודר יותר
מן המשיכה? הרא"ש מעדיף איפוא פירוש רש"י שם בדין
"בטובו לעולם", היינו שהתכוון לומר, שאפילו אם החזיר
את הכלי, יכול הוא לדרוש מהמשאל שיתנו לו שנית, ועל
זה אמרו שצריך קנין סודר, לפי שתוקף קנין המשיכה פקע
בשעה שהחזיר. ובדין גרגותא מפרש רש"י שצריך קנין,
מפני שאין כאן משיכה אלא דברים בלבד ויכול לחזור בו].

י. השואל⁵⁰ פנך מחברו: ללינה - אין פחות מיום 29

(31) פחות שליש משויו (בבא-בבא קמז: וראה רבינו בפ"ו
מהלכות זכיה ומתנה הכ"ג בשם הגאונים). (32) בגמרא
שם כתוב "אחריות נכסים". פירוש, קרקעות, שהרי מדין
הגמרא בעל החוב אינו גובה ממטלטלין של יתומים
שהוריש להם אביהם, ורבינו שינה וכתב: נכסים, בהתאם
לתקנת הגאונים (ראה הלכות מלוה ולוה פ"א הי"א) לגבות
ממטלטלין של יתומים. (33) כל דמי הפרה, ולא דמי בשר
בזול. רבינו מפרש מה שאמר שם: "הניח להם אחריות
נכסים, חייבים לשלם". הכוונה גם למתה הבהמה, כלשון
ראשון בדעת רבא שם. והרמב"ן והרשב"א השיגו על זה,
ומוכיחים מסוגיית הגמרא שם שזה נאמר רק באכלוה, לומר
לך שמשלמים כל דמי הפרה ולא דמי בשר בזול, אבל
פטורים מאונסין, מפני שהחיוב בא בזמן שנאנסה, היינו
אחר מיתת המוריש, ואינו חל על היורשים. ולא כדעת
האומרים, שהחיוב חל משעה ששאל, ומשום כך יורשיו
חייבים לשלם כשהשאייר נכסים (מגיד-משנה). ובכסף-
משנה מבאר שיטת רבינו, שהחיוב האונסין בכוח בא בשעה
ששאל ונשתעבדו נכסיו, אלא שהחיוב למעשה בא כשמתה,
ואז נתחייבו נכסיו בתוקף אותו השעבוד שחל בחיי
המוריש, והוא מוסיף שלרבינו גירסא אחרת בגמרא שם,
מזו שבספרים שלנו (ראה משנה-למלך).

ו. השואל פלי מחברו לעשות בו מלאכה פלונית³⁴ 1
- אין המשאל יכול להחזירו מתחת ידו עד שיעשה 2
בו אותה מלאכה³⁵. וכן אם שאל ממנו בהמה לילך 3
בה למקום פלוני - אינו יכול להחזירה מיד השואל 4
עד שילך בה לשם ויחזיר. 5

(34) והשואל משך את הכלי. (35) כמו בהשאלו לזמן
קצוב.

ז. האומר לחברו³⁶: השאלני קרדס לעדר בו 6
הפרדס הזה - עוֹדֵר בו אותו הפרדס בלבד, ואינו 7
רשאי לעדר בו פרדס אחר. אמר לו פרדס סתם - 8
עוֹדֵר בו פרדס אחר אי זה שיערה³⁷. שאלו לעדר 9
בו פרדסים הרבה שָלו³⁸ - עוֹדֵר בו כל הפרדסים 10
שָלו³⁹. ואפלו נשתח כל הפרדל בעדיה - מחזיר לו 11
הנציב של עין⁴⁰. וכן כל פיוצא פזה. 12

(36) בבא-מציעא קג. (37) משמע, אפילו פרדס שאינו שלו
(טור' חושן-משפט סימן שמא). (38) בגמרא שם כתוב:
"פרדיסי". רבינו מנקד הסמ"ך בפתח, ובהתאם לכך כתב
כאן "הרבה שלו" (ראה הערה הבאה). (39) אבל אם אמר
סתם פרדסים, אינו עוֹדֵר יותר משנים, כמו שאמרו בבבא-
בתרא (סט:): מכר לו "דיקלי" נותן לו שני דקלים (מגיד-
משנה, וראה לחם-משנה). [וב'טור' שם כתב, שאפילו אמר
כרמים סתם - עוֹדֵר הוא כל הכרמים שלו (ראה 'דרכי משה'
שם). ב'דרישה' שואל: למה בכרם סתם רשאי לעדור אפילו
בכרם שאינו שלו, וכשאמר כרמים - עוֹדֵר רק בשלו?
ומבאר, שאין הדבר מתקבל על הדעת שהמשאל הסכים
שיעדור כל הכרמים שבעולם, שאם כן לא יחזיר הקרדוס
לידו לעולם, מה-שאינ-כן בכרם אחד. וכן כתב ב'נמוקי
יוסף' בבא-מציעא שם]. (40) ואינו משלם לו היזק. לשון
הגמרא: "ומהדר ליה קתיה".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י"ט תשרי - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. הרב¹⁵ שהוא מקריא בְּרָצוֹנוֹ לְתַלְמִידִים בְּכָל עֵת
שִׁירָצָה וְאִיזוֹ מִסְכָּתָא שִׁירָצָה, וְהֵם הָיוּ קְבוּעִים¹⁶
לְבֹא תָמִיד, וְנִשְׁמָט לָהֶם מִמִּסְכָּתָא לְמִסְכָּתָא¹⁷ - הָרִי
הֵן שְׁאוּלִין אֶצְלוֹ, וְאֵין הוּא שְׁאוּל לָהֶם. וְכִיּוֹם
הַפֶּרֶק¹⁸, שֶׁהִפֵּל בָּאֵין לְשִׁמְעַ עֲנִין אוֹתוֹ מוֹעֵד - הָרִי
הוּא שְׁאוּל לָהֶם, וְהֵם אֵינָן שְׁאוּלִין לוֹ.

(15 שם. (16 מחויבים. (17 רשאי הוא להפסיק את
הלימוד במסכתא זו ולעבור למסכתא אחרת. (18 בגמרא:
"ביומי דכלה" ומפרש רבינו: בימים שלפני הרגל, שהחכם
דורש בעניני הרגל ואינו יכול להפסיק ולעבור לענינים
אחרים.

ה. האומר לשלוחו: צא והשאל עם פְּרָתִי - אֵינָה
שְׁאוּלָה בְּבַעְלִים¹⁹; שְׁנָאֵמַר: אִם בְּעָלְיוֹ עָמּוֹ לֹא
יִשְׁלַם - הַבְּעָלִים עֲצָמָן, לֹא שְׁלִיחַ. אָמַר לְעַבְדּוֹ
הַכְּנַעֲנִי: צֵא וְהִשָּׁאֵל עִם פְּרָתִי - הָרִי זֶה שְׁאוּלָה
בְּבַעְלִים; שִׁיד הַעֲבָד כִּיד רַבּוֹ. נִשָּׁאֵל הַעֲבָד עִמָּה
שְׁלֹא מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינָה שְׁאוּלָה בְּבַעְלִים²⁰.

(19 בעיא בגמרא שם צו. ולא נפשטה בפירוש, והרי"ף
(שם) פשטה מזה שאמרו שם בסוף העמוד, שאם אמר
לעבדו הכנעני צא והישאל עם פְּרָתִי - הרי זו שאילה
בבעלים, מפני שיד עבד כיד רבו. משמע, שבשליח ישראל,
שאינו ידו כיד רבו, אין זה שאילה בבעלים, ורבינו קיבל
דעתו. (20 שהעבד אינו יכול להשאל את עצמו לאחרים
בלי הסכמת בעליו.

ו. השואל מן האשה²¹, וְנִשָּׁאֵל לוֹ בַּעֲלָה - אֵינָה
שְׁאוּלָה בְּבַעְלִים; שְׁקִנְיָן פְּרוֹת - אֵינָה קִקְנִין הַגּוֹף²²,
וְאֵין לְבַעַל אֵלָא פְּרוֹת.

(21 שם אמרו, שדין זה תלוי במחלוקת רבי יוחנן וריש
לקיש אם קנין פירות קנין הגוף, שהרי הבעל זוכה בנכסי
אשתו לאכול פירותיהם והגוף נשאר ברשותה, ופסק רבינו
שאינה שאילה בבעלים. (22 כריש לקיש נגד דעת רבי
יוחנן, מפני שרבא אמר שם: קרא ומתניתא מסייעי לריש
לקיש (דרב"ז פ"ד מה' ביכורים ה"ו). ועוד, שאבבי בגיטין
מח: סובר כריש לקיש (ראה לחם-משנה).

ז. השואל מאשתו²³, או שְׁתַּפִּין שְׁשָׁאֵלוֹ זֶה מִזֶּה²⁴ -
הָרִי זֶה שְׁאוּלָה בְּבַעְלִים²⁵. וְאִם אָמַר הִשְׁתַּף לְחִבְרוֹ²⁶:
הַשְּׁאִילָנִי הַיּוֹם וְאִשְׁאִילָךְ לְמַחֵר - אֵינָה שְׁאוּלָה
בְּבַעְלִים.

(23 ב"מ צו: (24 אחד שאל מחבירו דבר אפילו שאינם
שותפים בו (כסף-משנה). (25 האשה עוסקת תמיד
במלאכתו של בעלה, וכן השותף שאל לחבירו בעסק
השותפות (למעלה בה"ב למדנו, שאפילו שאל את הבעלים
למלאכה אחרת - הרי זו שאילה בבעלים). (26 במגיד-
משנה מפרש בבא זו, כשאנשים שותפים - אלא שאלו זה
מזה, שאם הוא שותף ממש הרי זו שאילה בבעלים אע"פ
שלא אמר השאילני היום ואשאלך מחר. [פירוש זה דחוק

אֶחָד; לְשִׁבְתָּהּ⁵¹ - אֵין פָּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים;
לְנִשְׁוֹאִים⁵² - אֵין פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. שְׁאֵל חֲלוּק
מִחִבְרוֹ לִילָף בּוֹ לְבֵית הָאָבֶל - כְּדִי שִׁילָף וַיִּחְזֹר⁵³;
שְׁאֵלוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתָּה - כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם; שְׁאֵלוֹ
לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁתָּה שָׁלוֹ - אֵין פָּחוֹת מִשְׁבַּעַת יָמִים.

(50 תוספתא בבא-מציא פ"ח ה"א. (51 לשבת.
(52 של השואל עצמו. (53 אין דרכם של בני אדם לשהות
זמן רב בבית האבל.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1 מבאר דין שאלה בבעלים או שכירות בבעלים.

א. הַשְּׁאוּל בְּבַעְלִים², אֶפְלוֹ נִגְנַב אוֹ אָבָד בְּפִשְׁעָה
פְּטוּר³; שְׁנָאֵמַר: אִם בְּעָלְיוֹ עָמּוֹ לֹא יִשְׁלַם. וּבִלְבָד
שְׁשָׁאֵל הַבְּעָלִים תַּחֲלָה עִם הַחֶפֶץ⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵.
וְאֶחָד הַשְּׁאוּל⁶ אֶת הַבְּעָלִים אוֹ שֶׁשְׁכָּרָן, וְאֶחָד
הַשְּׁאוּל אֶת הַבְּעָלִים לְאוֹתָהּ הַמְּלָאכָה אוֹ שֶׁשְׁאָלָן
וְשִׁכָּרָן לְמְלָאכָה אַחֶרֶת אוֹ לְשׁוֹם דְּבָר בְּעוֹלָם. אֶפְלוֹ
אָמַר לְחִבְרוֹ: הַשְּׁקִנִי מִיָּמִי⁷, וְשָׁאֵל מִמֶּנּוּ בְּהִמָּתוֹ,
וְהִשְׁקָהּ וְנָתַן לוֹ אֶת הַבְּהֵמָה - הָרִי זֶה שְׁאוּלָה
בְּבַעְלִים, וּפְטוּר. מִשֵּׁן אֶת הַבְּהֵמָה בְּתַחֲלָה וְאַחֵר כֶּף
הַשְּׁקָהּ - אֵינָה שְׁאוּלָה בְּבַעְלִים. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

(2 ששאל או שכר גם את בעל החפץ עצמו. (3 מחלוקת
רבי אחא ורבינא בבא-מציא צה. ופסק להקל על השואל,
שאינו מוציאם ממון מספק. (4 אבל אם שאל תחילה את
החפץ ואחר-כך את הבעלים - אין זה שאילה בבעלים וחייב
באונסין אפילו אם לא פשע (שם צו). (5 בהלכות
שכירות פ"א ה"ג. (6 משנה, שם צד. (7 מימרא של
רבא, שם צו. (כפ"א מהלכות שכירות נתבאר בפרוטרוט
כמה דינים שנכפלו כאן בהלכות שאלה ופקדון - ראה שם).

ב. הַשְּׁאִיל⁸ בְּהִמָּתוֹ אוֹ הַשְּׁכִירָה לְמִשְׁוִי, וְיִצָּא עִמָּה
לְסַעֲדָה⁹ עִם הַשְּׁאוּל אוֹ הַשְּׁוֹכֵר וְלִטְעֵן עָמּוֹ בְּמִשְׁאוֹ
- הָרִי זֶה שְׁמִירָה בְּבַעְלִים¹⁰. וְאִם יִצָּא לְבִקֵּר הַמִּשְׁאוֹ
בְּלִבָּד וְלִרְאוֹת שְׁלֹא יִטְעֲנוּ עָלֶיהָ יָתֵר מִן הָרְאוֹי -
אֵינָה שְׁמִירָה בְּבַעְלִים¹¹.

(8 מעשה שהיה (שם). (9 לסייע. (10 שהרי הוא עושה
מלאכה בשביל השואל. (11 לפי שאינו עושה דבר לטובת
השואל אלא לטובת בהמתו.

ג. מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת¹², וְהַנּוֹטֵעַ לְבִנֵּי הַמְּדִינָה, וְהַמְּקִיזִ
לָהֶם אֶת הַדָּם, וְהַסּוֹפֵר שְׁלָהֶן, כָּל אֶחָד מֵאֵלוֹ
וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, בַּיּוֹם שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בּוֹ לַעֲסֹק בְּמְלָאכְתּוֹ,
אִם הַשְּׁאִיל אוֹ הַשְּׁכִיר לְאֶחָד מֵאֵלוֹ שֶׁהוּא עוֹסֵק
בְּמְלָאכְתּוֹ - הָרִי זֶה שְׁמִירָה בְּבַעְלִים, וְאֶפְלוֹ פִּשְׁעָה
בֵּהּ הַשְּׁוֹמֵר - פְּטוּר¹³. אָבֵל הוּא שְׁשָׁאֵל אוֹ שֶׁשְׁכָּר
מִהֵן - חֵיב, שְׁאֵינָן שְׁאוּלִין לוֹ¹⁴.

(12 שם. (13 כלמעלה בראש הלכה א. (14 הם אינם
עושים מלאכה בשבילו, אלא הוא בשבילם.

- מאוד, שהרי כתוב בפירושו: "אמר השותף לחבירו". ומזהרם פרוואה (הובא בכ"מ שם) מפרש שמדובר בשותף, וכשאמר ואשאלך למחר - גילה דעתו שהיום לא יהיה עמו במלאכתו.
- ח. שאל²⁷ מן השתפין²⁸ ונשאל לו אחד מהן, וכן השתפין²⁹ ששאלו ונשאל לאחד מהן - הרי זה ספק³⁰ אם היא שאלה בפעלים אם אינה. לפיכך: אם מתה - אינו משלם, ואם תפסו הפעלים - אין מוציאין מידם; פשע בה - הרי זה משלם³¹.
- (27) כל הדינים שבהלכה זו, הם בעיות שלא נפשטו (שם). (28) דבר השייך לשותפות. (29) המשאל את החפץ, נשאל לאחר מן השותפים. (30) רבינו דן כל בעיא שלא נפשטה - כספק, ולפיכך אין מוציאין מיד המוחזק. (31) בדין פשיעה בבעלים, נחלקו רב אחא ורבינא (בבא-מציעא זה). ולא נפסקה הלכה שם, ולכן פסק רבינו לקולא לנתבע כדרכו (וכן דרכו של ה"ף), אולם כאן ניתוסף עוד גורם לטובת הנתבע: שמה אין כאן שאלה בבעלים כלל, ולפיכך פסק לטובת התובע.
- ט. השואל³² את הבהמה³³ בפעלים לרבעה, או להראות בה³⁴, או לעשות בה פחות משנה פרוטה³⁵, או ששאל שתי פרות לעשות בהן שנה פרוטה - הרי כל אלו ספק שאלה בפעלים³⁶.
- (32) כל הדינים שבהלכה זו, בעיות הן שלא נפשטו בגמרא שם, ומפרש רבינו שכולן נשאלו לענין שאלה בבעלים (לרש"י שם דרך אחרת בזה - מגיד-משנה). (33) שם, בעיות שלא נפשטו. (34) כגון ששאל סוס או פרד העומדים לרכיבה כדי שיתראה כעשיר. (35) בכל אחת חצי פרוטה. (36) ודינם כמו בהלכה הקודמת. בגמרא שם, שאל רמי בר חמא סתם "מהו", ולא הזכיר כלל "בעלים", ופירש רש"י שבכל ארבע הבעיות שאל, אם יש כאן דין שאלה וחייב באונסין או מקרים כאלה לא נכללו במה שכתבה תורה (שמות כב, יג) "וכי ישאל . . . שלם ישלם", אולם מלשונן של רבינו כאן משמע שהוא מפרש את הבעיות האלו לענין שאלה בבעלים. ולא מצאו נושאי-כליו הסבר מתקבל על הדעת, למה אין אלו שאלה בבעלים (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה). [וכתב ה'טור' בשם הרמ"ה, שהשואל שתי פרות לעשות בהן - בכל אחת מהן - פחות משנה פרוטה, חייב בגניבה ואבידה כשומר שכו, מפני שהוא קיבל הנאה שזה פרוטה, ובעייתו של רמי בר חמא נוגעת רק לחיוב אונסין כשואל. ומדבריו למד הש"ך (חושן-משפט סי' שמו ס"ק ו) ששומר שכו אינו חייב בגניבה ואבידה כשהנאתו פחותה משנה פרוטה (ראה רא"ש ב"מ פ"ח סי' א, ופולולא חריפתא שם)].
- י. שאלה³⁷ בפעלים ושכרה³⁸ שלא בפעלים - פטור³⁹; שהשכירות תלוי בשאלה⁴⁰. אבל אם שכרה בפעלים, וחזר ושאלה שלא בפעלים⁴¹; או ששאלה בפעלים, וחזר ושכרה שלא בפעלים, וחזר ושאלה בפעלים; או ששכרה בפעלים, וחזר ושאלה
- 15 שאל בפעלים, וחזר ושכרה שלא בפעלים - כל אלו
16 ספק שמינה בפעלים הוא⁴².
- (37) בעיא שם צח: (38) לפני שהחזירה למשאל - שכרה ממנו. (39) אפילו מגניבה ואבידה, כדין שוכר בבעלים (ראה למעלה ה"א). (40) לשון הגמרא: "שכירות בשאלה מישך שייכא". פירוש, כל חיובי שכירות ישנם גם בשאלה ואין השכירות מוסיפה דבר, ולפיכך יש לראות את השכירות כהמשך השאלה והרי היא היתה בבעלים. בגמרא לא נפשטה הבעיא בפירוש, אלא לפי שאמרו שם: "אם תימצילומר שכירות בשאלה מישך שייכא וכו'" פסק רבינו כך כדרכו בכל מקום לפסוק כאם תימצילומר. (41) בגמרות שבידינו, כתוב גם כאן (לפני הבעיא השלישית) "אם תימצילומר", אולם הגירסא אינה ברורה (ראה רש"י ו'תוספות' שם), ולפיכך לא סמך רבינו על גירסא מפוקפקת, ודן את הבעיא כאילו לא נפשטה. וצדדי הבעיא הם: אפשר לומר, הרי השאלה מוסיפה על השכירות חיוב אונסין, ולכן אין לראות בה המשך השכירות שהיתה בבעלים, ומאידך אפשר לומר, הרי חיובי השכירות (גניבה ואבידה) כלולים בשאלה, ו"כיון דשייכא במקצת, כמאן (כמו) דשייכא בכלה דמי" (לשון הגמרא). בשני הדינים האחרונים הבעיא (שם) היא, אם ההפסק מבטל לגמרי את הפעולה הראשונה או חזרה למקומה, ומכיוון שזו היתה בבעלים דינה כשאלה בבעלים (ע"פ פירוש רש"י שם). בגמרות שבדפוסים שלנו כתוב: "וחזר ושאלה", וכן "וחזר ושכרה" בלי הסיום שלא בבעלים, אולם רבינו (וכן רש"י) גורסים כמו שכתוב כאן. (42) בעיות אלו נשארו בגמרא בתיקו. [ברא"ש בבא-קמא יח: כתב, שבעיא שאמרו עליה בגמרא "תיקו" - אפילו אם תפס מוציאין מידו. וראה ש"ך (שם) ס"ק י].
- יא. אשה ששאלה ואחר כך נשאת - הרי הפעל⁴³ פלוקת ממנה⁴⁴, ואינו לא שומר שכר⁴⁵ ולא שואל⁴⁶. לפיכך, אם היתה דבר השאלה בהמה, ומתה - הפעל פטור, אף על פי שהיא משתמש בה⁴⁷ כל ימי שאלתה, אפילו פשע⁴⁸, מפני שהיא פלוקת; והאשה חייבת לשלם פשיהיה לה ממון. ואם הודיעה את פעלה שהיא שואלה - הרי זה נכנס תחתיה⁴⁹. כל שאמרנו שהיא שאלה בפעלים, כך אם היה שוכר או נושא שכר - הרי היא שכירות בפעלים ופטור; וכל שאינה שאלה בפעלים, כך אינה שכירות בפעלים; וכל שהיא ספק בשאלה, כך היא ספק בשכירות.
- (43) מפני שנכסיה קנויים לבעלה. (44) להתחייב בגניבה ואבידה. (45) בדומה למה שאמרנו למעלה בפ"א ה"ה גבי יורשים שהזכויות עברו אליהם, אבל החיובים לא קיבלו עליהם. (46) שאפילו כשומר חנם אינו (ב'תוספות' שם ד"ה בעל, כתבו בשם ר"י, שדינו כשומר חנם וחייב בפשיעה. ראה הערה הבאה). (47) ועברו עליו כל החיובים המוטלים על האשה, ואפילו לא קיבלם עליהם בפירוש. ואין זה דומה ליורשים שאמרנו למעלה (שם) שאינם חייבים באונסין, כי ירושה באה ממילא, אבל לוקח (הבעל)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ' תשרי – ספר משפטים – הלכות שאלה ופקדון קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נאמר סתם: שלחה לי ביד וכו' עבדך וכו' חייב ולא חילקו בין עבד עברי לעבד כנעני, אלא בגמרא שם (צט.) מפרש שמואל מה ששינוי "שלחה לי ביד עבדך חייב" היינו בעבד עברי שאין גופו קנוי לבעליו, אבל בעבד כנעני פטור מפני שלא יצאה מרשותו. ראה הלכה הבאה.

ב. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: הַפִּיֶּשֶׁה בְּמִקְלָו וְהִיא תְּבֹא מֵאֵלֶיהָ, וְעָשָׂה הַמִּשְׁאֵל כֵּן - אֵין הַשּׁוֹאֵל חָיִב בָּהּ עַד שֶׁתִּפְּנֶס לְרִשּׁוּתָּהּ⁹, אֲבָל מִתָּה בְּדֶרֶךְ - פְּטוּר. וְכֵן בְּשִׁעָה שֶׁמִּחְזִירָהּ¹⁰ הַשּׁוֹאֵל לְבָעֲלִים¹¹, אִם שִׁלְחָה בְּיַד אַחֵר, וּמִתָּה קָדָם שֶׁתִּגְיַע לְרִשּׁוּת הַמִּשְׁאֵל - הֲרִי זֶה חָיִב, שֶׁעֲדִין הִיא בְּאַחֲרִיּוֹת הַשּׁוֹאֵל. וְאִם שִׁלְחָה מִדַּעַת הַמִּשְׁאֵל עַל יְדֵי אַחֵר, וּמִתָּה - פְּטוּר. שִׁלְחָה בְּיַד עַבְדּוֹ הַכְּנַעֲנִי, אָף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ הַמִּשְׁאֵל שִׁלְחָה, אִם מִתָּה בְּדֶרֶךְ - חָיִב; שֶׁיֵּד הָעַבֵּד כֵּד רַבּוֹ, וְעֲדִין לֹא יֵצֵאת מִיַּד הַשּׁוֹאֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹²? בְּשֶׁהַחֲזִירָה בְּתוֹךְ יָמֵי שְׁאֵלָתָה; אֲבָל אִם הִחְזִירָה אַחֵר יָמֵי שְׁאֵלָתָה - הֲרִי זֶה פְּטוּר, אִם מִתָּה בְּדֶרֶךְ¹³; שֶׁאַחֵר יָמֵי שְׁאֵלָתָה יֵצֵאת מִדִּין שְׁאֵלָה, וְהֲרִי הוּא כְּשׁוֹמֵר שֶׁכָּר¹⁴. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁפִּית אוֹ מִתָּה אַחֲרֵי יָמֵי שְׁאֵלָתָה¹⁵ - פְּטוּר¹⁶. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה.

9) בגמרא שם אמר רב, שהמשנה האומרת, "ביד עבדך חייב" התכוונה גם לעבד כנעני וכגון שאמר שהעבד יכיש במקל ותלך מאליה, ושמואל מעמידה בעבד עברי בלבד, ולמד רבינו מזה, ששמואל חולק על רב בדין הכישה במקל, ולפיכך לא מצא אפשרות להעמיד את המשנה בעבד כנעני, ובהתאם לכלל שבידינו: הלכה כשמואל בדיני ממונות - פסק כמותו (מגיד משנה). (10) משנה שם צח: (11) הרי היא ברשות השואל כל זמן שלא הגיעה ליד המשאיל או ליד אדם שהמשאיל הסכים מראש לשלוח על ידו. (12) שהפדה נשארת ברשותו של השואל לענין חיוב אונסים כל זמן שלא הגיעה לרשות המשאיל (רש"י שם). (13) מימרא של רב חסידא שם פא. (14) אמימר שם, והוא מנמק: מכיוון שהשואל נהנה מן הפרה בימי שאלתה תיקנו שיהא חייב בגניבה ואבידה גם אחר שכלו ימי השאלה (סמ"ע חושן משפט סימן שמ סעיף קטן יב). (15) אפילו נמצאת עדיין בבית השואל. (16) מאונסין. מלמדנו רבינו, שאין כל הברל בין החזירה וטרם הגיעה לרשות המשאיל ובין לא עשה שום פעולה של החזרה. וכן נפסקה הלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן שמ, ח ראה בית יוסף שם).

ג. הַשּׁוֹאֵל פָּרָה מִחֲבֵרָו¹⁷, שְׁאֵלָה חֲצִי הַיּוֹם וּשְׁכָרָה חֲצִי הַיּוֹם, שְׁאֵלָה הַיּוֹם וּשְׁכָרָה לְמִחְרָה, שְׁאֵל אַחַת וּשְׁכָר אַחַת וּמִתָּה אַחַת מִהֶן, הַמִּשְׁאֵל אוֹמֵר: שְׁאֵלָה מִתָּה¹⁸, בַּיּוֹם שֶׁהִיתָה שְׁאֵלָה מִתָּה¹⁹, בְּשִׁעָה²⁰ שֶׁהִיתָה שְׁאֵלָה מִתָּה, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שֶׁאָמַר הַשּׁוֹאֵל: שְׁכֹרָה מִתָּה, בַּיּוֹם שֶׁהִיתָה שְׁכֹרָה מִתָּה, בְּשִׁעָה שֶׁהִיתָה שְׁכֹרָה מִתָּה, וְהַמִּשְׁאֵל אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שֶׁאָמַר זֶה: אֵינִי

אין כוחו יפה יותר מכוח המוכר (האשה) – מגיד-משנה. [סברא זו קלושה קצת, והמגיד-משנה עצמו מפקפק בה. ויותר מסתבר מה שכתב בלשון "אולי". היינו, שרבינו חולק גם ביורשים, וסובר שאם השתמשו בה חייבים באונסין, בניגוד לדעת הרשב"א. ראה מה שכתבנו שם. במגיד-משנה שם כתב שהיורשים דינם כשומר שכר, מפני ההנאה, שמשתמשים בפרה או שאפשר להם להשתמש בה. ולמה הבעל פטור לגמרי אף-על-פי שכוחו גרוע מכוחם של יורשים? שם המדובר כשידעו היורשים שהפרה שאולה, שהרי בבא שניה מתחילה: "חשבו שהיא של אביהם", מכלל שעד כאן דיברנו בידעו שהיא שאולה (ראה לחם-משנה). והראב"ד כאן משיג על דעת רבינו, וכותב: "והוא שקיבל אותה על עצמו בשאלה". אבל כשהודיעה לו ולא קיבל על עצמו בשאלה - לא נכנס תחתיה, ולפי דעתו אין הברל בזה בין בעל ליורשים. ומסתבר שהראב"ד משווה לגמרי בעל ליורשים, וסובר כר"י שבעל חייב בפשיעה (ראה בהערה הקודמת)].

יום ש"ק כ' תשרי ה'תשע"ו

פרק שלישון

1) מבאר דין שואל פרה ושלחה לו המשאיל ביד עבדו, ודין שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, ודין שאל אחת ושכר אחת, זה אומר שאולה מתה וזה אומר שכורה מתה.

א. הַשּׁוֹאֵל² אֶת הַפָּרָה מִחֲבֵרָו, וּשִׁלְחָה לוֹ הַמִּשְׁאֵל בְּיַד בְּנוֹ³ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ⁴, אֲפִלּוּ שִׁלְחָה לוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ שֶׁל שּׁוֹאֵל⁵, וּמִתָּה קָדָם שֶׁתִּפְּנֶס לְרִשּׁוּת הַשּׁוֹאֵל - הֲרִי זֶה פְּטוּר⁶. וְאִם אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: שִׁלְחָה לִּי בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי, אוֹ בְּיַד עַבְדְּךָ הָעֶבְרִי אוֹ בְּיַד שְׁלוּחְךָ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הַמִּשְׁאֵל: הֲרִינִי מְשִׁלְחָה בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדְּךָ, בְּיַד שְׁלוּחְךָ, בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי הָעֶבְרִי, בְּיַד שְׁלוּחִי, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: שִׁלְחָה, וּשִׁלְחָה, וּמִתָּה בְּדֶרֶךְ - הֲרִי זֶה חָיִב⁷. שִׁלְחָה לוֹ הַמִּשְׁאֵל בְּיַד עַבְדּוֹ הַכְּנַעֲנִי, אָף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל שִׁלְחָה, וּמִתָּה - פְּטוּר⁸; מִפְּנֵי שֶׁיֵּדוֹ כֵּד רַבּוֹ, וְעֲדִין לֹא יֵצֵאת מִרְשׁוּת הַמִּשְׁאֵל.

2) משנה בבא מציעא צח: (3) של המשאיל. (4) בין עבד עברי ובין כנעני. (5) השואל עשה אותו שליח לקבל את הפרה מיד המשאיל, ולא אמר למשאיל: שלח לי ביד פלוני. (6) רבינו אינו מחלק כאן בין עשאו שליח בעדים לעשאו שלא בעדים וגם כתב סתם: "שלוחו של שואל" ומשמע אפילו שליח ממש וזה נגד דעת רב חסדא (בבא קמא קד.) שהמדובר במשנה בשכירו ולקישו (באדם המושכר לו או לוקט אצלו שיבולים בקיעות) ואין עדים שעשאו שליח לדבר זה. ופליאה היא, שהרי בהלכות גזילה פרק ז הלכה י פסק כרב חסידא. אולם מצאנו בכמה מקומות שרבינו מביא לשון המשנה ככתבה וסומך על הביאורים שנאמרו בגמרא ונראה שגם כאן נהג כך. (7) מכיוון שאמר למשאיל: "שלח" עשה יד השליח כידו ממש. (8) במשנה

18 הטוענין שאינן יכולים להשבע, וכיצד משלמין,
19 ומאי זה טעם הם משלמים.

(23 שם צד. 24) שלא מחמת מלאכה. (25) ועליו לשלם דמיה. (26) הרי זה כדין תבעו מאה והוא מודה שחייב חמישים שהטילה עליו התורה שבועת מודה במקצת. (27) שאינו חייב, שהרי אינו יודע. ולמה בשואל פרה אחת (בהלכה הקודמת) וטוען איני יודע אין מטילים עליו שבועת השומרים, שמתה כדרכה ולא פשע בה ועל ידי גלגול יחוייב לישבע ששכורה מתה ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם? מפני ששבועת שלא פשע היא על טענת שמא אין כוחה יפה לחייבו מומן על ידי גלגול (מגיד משנה). [בש"ך שם מפרש שהמדובר, כשיש עדים שמתה כדרכה או שהמשאיל מאמין לו, והבית יוסף שם כותב ששבועת היסט של השואל האומר איני יודע היא מטעם גלגול ולא ביאר למה אין מגלגלים שבועת התורה ואומרים מתוך וכו'. ראה שולחן ערוך שם, סמ"ע וש"ך שהאריכו לברר סוגייה זו]. (28) גמרא שם.

פרק רביעי

(1) מבאר דיני שומר חנם ודין שמירת הפיקדון, כיצד ישמור אותו, ודין שומר שמסר לאשתו ובניו.

20 א. המפקיד אצל חברו בחנם², ונגנב או אבד - הרי
21 זה נשבע³ ונפטר; שנאמר: ונגנב מבית האיש וגו',
22 ונקרב בעל הבית אל האלהים⁴ אם לא שלח ידו
23 במלאכת רעהו⁵. ומגלגלין עליו בתוך השבועה⁶:
24 שלא פשע, אלא שמר בדרך השומרים, ולא שלח
25 בו יד ואחר נגנב; שאם נגנב אחר ששלח יד
26 בפקדון - חייב באחריותו⁷.

(2) אינו מקבל כלום בעד שמירתו. (3) שנגנבה או נאבדה. בבבא-קמא קז: אמרו שמשביעים אותו שלוש שבועות: שלא פשעתי (ששמרתי כראוי), שלא שלחתי בה יד (שלא השתמשתי בפקדון לטובת עצמי) ושאינה ברשותי. ושיטת רבינו שצריך השבועה שנאמרה בתורה היא, שאינה ברשותו אלא נגנבה או נאבדה - כטענתו. (4) והכוונה שיקרב לבית-דין להישבע (בבא-קמא סג:). (5) מפרש רבינו: אימתי נשבע שנגנבה ונפטר - "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו", אבל אם שלח בה יד - חייב אפילו נגנבה או נאבדה. (6) כשהוא נשבע שנגנבה, כוללים בה גם שתי השבועות האחרות, כמו שמבאר רבינו והולך. (7) בבא-מציעא מא: (ראה לקמן פ"ה ג' ובהערות שם).

27 ב. הואיל ופטר הכתוב את שומר חנם מן הגנבה,
28 קל וחמר מן האנסין הגדולים, כגון שבויה ושבוייה
29 ומתה. והוא שלא שלח יד בפקדון; אבל שלח יד
30 בפקדון - חייב באנסיו⁸. כיצד דרך השומרים? הפל
31 לפי הפקדון⁹: יש פקדון, שדרך שמירתו להניחו
32 בבית שער¹⁰, כגון הקורות והאבנים; ויש פקדון,
33 שדרך שמירתו להניחו בחצר¹¹, כגון חבילות פשתן
34 הגדולות וכיוצא בהן; ויש פקדון, שדרך שמירתו

1 יודע, וזה אומר: איני יודע - המוציא מחברו עליו
2 הראיה. לא היתה שם ראיה - יושבע השוכר על
3 השכורה שמתה, או שאינו יודע, ונפטר²¹. זה אומר
4 שאולה, וזה אומר שכורה - יושבע השומר על
5 השכורה שמתה בדרך²² כמו שטען, ויגלגל עליו
6 שהשכורה היא שמתה.

(17) משנה שם צז: כפי שנתבארה בגמרא שם צח. (18) זה נמשך לדין שאל אחת ושכר אחת. (19) שייך לדין שאלה היום ושכרה למחר. (20) שייך לשאלה חצי יום ולשכרה חצי יום. (21) רבינו אינו מחלק בין משאיל טוען ברי לטוען שמא ובשניהם אמר יושבע השוכר ויפטר. ובנימוקי יוסף בסוגייה שלנו מקשה למה הוא פטור כשטוען איני יודע? הלא הוא מודה ששאל את הפרה ונתחייב אז באונסין לפי שיטת רבינו למעלה (פרק א הלכה ו) שהלכה כלשון ראשון של רבא, אלא שאינו יודע אם מתה בזמן שהייתה שאולה או אחר שעבר זמן זה, ואם כן הרי זה כאומר לווייתי ואיני יודע אם פרעתי, שהוא חייב (ראה פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט?) ובשיטה מקובצת בסוגייה שלנו מתרץ בשם הריטב"א, שאפילו לדעת האומר שבשעת משיכת הפרה נתחייב באונסין אין זה חיוב גמור, שהרי הפרה עודה בריאה ושלמה, אלא הכוונה לשעבוד נכסיו של השואל ואם יארע אונס יגבה המשאיל בתוקף אותו השעבוד את הנכסים אפילו ימכרם בינתיים, ולפיכך כשהשואל טוען איני יודע אם מתה כשהייתה שאולה - הרי זה כאומר איני יודע אם נתחייבתי שהוא נשבע ונפטר (רבינו שם הלכה ח. ראה מה שכתבנו למעלה בפרק א הלכה ה בשם הכסף משנה וראה לחם משנה כאן). ושבועה זו היא שבועת היסט מתקנת רב נחמן, אבל מדין המשנה פטור גם משבועה (כסף משנה). ומה שפסק רבינו בהלכות טוען ונטען שם, שאין נשבעים אפילו היסט על טענת שמא היינו בהלוואה, שעל התובע לידע אם הלווה או לא, אבל המשאיל שלא היה נוכח בזמן האונס אינו יכול לדעת אם זה אירע בתקופת השאלה או לא וטענת שמא שלו מבוססת ולפיכך על השואל להישבע (לחם משנה). (22) ולא פשע בה, וגם לא נגנבה או אבדה, שהרי השוכר חייב בכל אלה האירועים (ראה ש"ך חושן משפט סימן שדמ סעיף קטן ג-ד וראה כאן הלכה ד).

7 ד. השאילו שתי פרות, חצי היום בשאלה וחצי
8 היום בשכירות, המשאיל²³ אומר: בזמן השאלה
9 מתו, והלה אומר: אחת מתה²⁴ בזמן השאלה²⁵,
10 והאחרת איני יודע²⁶ - מתוך שאינו יכול להשבע²⁷
11 ישלם השתים. וכן²⁸ אם מסר לו שלש פרות, שתים
12 שאולות ואחת שכורה, המשאיל אומר: שתים
13 השאולות הן שמתו, והשואל אומר: אחת השאולה
14 מתה ודאי, אבל השניה שמתה איני יודע אם
15 השאולה האחרת או השכורה - מתוך שאינו יכול
16 להשבע, שהרי אומר איני יודע, ישלם השתים.
17 ובהלכות טוען ונטען יתבאר דין זה וכיוצא בו מקל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ' תשרי - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הולך בשיטתו, כדרכו. בגמרא שם אמרו שצריך לכסות בעובי טפח, ומפרש הרי"ף שהמדובר בטומן בקרקע וצריך להעמיק טפח, וכן כותב רבינו כאן. וה"טור' כותב, שהדברים אמורים גם בכותל, היינו, שצריך להעמיק טפח בעובי הכותל (לחם-משנה). (20) בגמרא שם, אמר רבא:

ומודה שמואל בכותל. (21) בגמרא: "בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה", וכן כתב גם הרי"ף. ולא נתבאר למה השמיט רבינו את הפיסקא הראשונה. בלחם-משנה מתוך, שרבינו מסתמך על מה שאמר "אבל לא באמצע הכותל", וקשה מאוד לקבל ישוב דחוק זה, שאם לכך התכוון - היה לו להשמיט את הפיסקא השניה ולא את הראשונה. (22) מלשון "לחפור את הארץ" (יהושע ב, ג). פירוש, יבדקו היטב כגון ע"י דפיקות, ולקבוע אם יש שם מקומות חלולים מתאימים להטמנת חפצים יקרי ערך. (23) בסמוך לשמי קורה או לקרקע קשה לבדוק ולקבוע. (24) אינו מתקלקל מרטיבות הקרקע. (25) גושים מהתכים. דרכם היה להתיך את הכסף והזהב לגושים מארכים בתבנית לשון. (26) כספים טעונים שמירה יתירה, מפני שגנבים להוטים אחריהם ויטרחו הרבה ויסכנו נפשם כדי לגונבם, ולפי שאינם מתקלקלים בקרקע הצריכו להטמינם שם, אבל דברים שאין הגנבים להוטים כל-כך אחריהם ואין מעמידים עצמם בסכנה כדי לגונבם, מספיקה שמירה פחות יעילה (הגהות מיימוניות). וכן בדברים כבדים לא הטריחו חכמים את השומר להטמינם בקרקע, אבל גושי כסף וזהב וכן אבנים טובות דומים למטבעות מכל הבחינות הקובעות, ולפיכך טעונים שמירה בקרקע. [ב'תוספות' שם ד"ה אמר, שאלו, מה דינו של שומר שגר שהטמין בקרקע ונגנבו. יש מקום לצדד לחייבו מפני שקיבל עליו אחריות גניבה ואבידה, ומאידך יש להגדיר גניבה זו כאונס, כי אין שמירה מעולה יותר מזו, ומה היה לו לעשות עוד. ולא אמרו הלכה ברורה ומוחלטת. והרב המגיד כאן פסק בפשיטות ששומר שגר חייב, שצריך להיות יושב ומשמר, ולא פטרתו תורה אלא באונס ממש. וכן כתב רב אחאי בשאלתות פ' ויצא (הביאו הרא"ש כאן): דבעי למיתב ולנטורי ביממא ובליליא, שנאמר (בראשית לא, מ) "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה וכו'". והרא"ש שם מביא מהירושלמי שבועות פ"ח, וז"ל (לפי גירסתו): "רבי אבא בשם רבי יוחנן, נאמרה שמירה בשומר חנינם ונאמרה שמירה בשומר שגר, ולא דמיא שמירה האמורה בשומר חנינם לשמירה האמורה בשומר שגר. דשמירה האמורה בש"ח כיון ששמר כל צרכו פטור, ושמירה האמורה בש"ש אפילו הקיפהו בחומה של ברזל - אין רואין אותו אם היה שם אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור, אלא אומרים אם היה שם היה יכול להציל". אולם בספרים שלפנינו הגירסא: "אין משערין אותו אלא בגופו". ולפי גירסא זו אין ראייתו חזקה כל כך, ע"ש. ובהגהות מיימוניות שם כתב בשם 'ספר התרומות' שהוא פטור]. (27) גמרא שם.

1 לְהַנִּיחוּ בַּבֵּית, בְּגוֹן שְׁמֵלָה וְטִלִּית; וַיֵּשׁ פֶּקֶדוֹן, 2 שְׁדָרָה שְׁמִירָתוֹ לְהַנִּיחוּ בַּתְּכָה אוּ בַּמַּגְדֵּל¹² וְנוֹעַל 3 עָלָיו, בְּגוֹן בְּגָדֵי מָשִׁי וְכָלִי כֶּסֶף וְכָלִי זָהָב וְכִיּוֹצָא 4 בָּהֶן.

(8) מכיון ששלח בה יד שלא ברשות בעלים - נעשה גזלן, שחייב גם באונסין (ב"מ שם). (9) שם מב. (10) שטח גדול שאינו מקורה אלא מוקף גדר ונכנסים לו דרך שער שבגדר. (11) שהיא מוקפת בתי מגורים, והדברים הנמצאים בו נשמרים יותר מבבית שער. (12) ארון גדול העומד בבית.

5 ג. הַשּׁוֹמֵר שֶׁהֵנִיחַ הַפֶּקֶדוֹן בְּמָקוֹם שְׁאִינוּ רְאוּי לוֹ, 6 וְנִגְנַב מִשָּׁם אוּ אָבַד, אֶפְלוּ נֶאֱנַס שָׁם, בְּגוֹן שְׁנִפְלָה 7 דְּלָקָה וְשָׂרָף כָּל הַבֵּית - הֲרִי זֶה פּוֹשַׁע וְחַיִּב 8 לְשִׁלְם¹³. וְאִם עַל פִּי שֶׁהֵנִיחַ הַפֶּקֶדוֹן עִם שְׁלֹ: אִם 9 רְאוּי לְשְׁמִירָה¹⁴ - פְּטוֹר, וְאִם אֵין הַמָּקוֹם רְאוּי 10 לְשְׁמִירָה - חַיִּב¹⁵; בְּשָׁלוּ הוּא רִשְׁאִי¹⁶, וְאִינוּ רִשְׁאִי 11 בְּשָׁל אַחֲרֵים.

(13) שם מב: אמרו: והילכתא, תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. [בהלכות שכירות פ"ג ה"ו בדין "פשע בה ויצאה לאגס ומתה" נתבאר, שלא אמרו תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אלא כשיש איזה קשר שהוא בין הפשיעה ובין האונס, ולולא מעשה הפשיעה לא אירע האונס, כגון כאן, שאם היה מניח הפקדון במקום אחר הראוי לשמירה לא היה נשרף, אבל כשאין כל קשר בין הפשיעה בשמירה ובין האונס, וגם שמירה יעילה לא היתה מצילה מן האונס - השומר פטור. הרי"ף בסוגיא שלנו מאריך בהבהרת סברא זו. ראה שם]. (14) לפי המבואר בהלכה הקודמת. (15) ירושלמי בבא מציעא פ"ג ה"ח, מובא ברי"ף וברא"ש שם סימן כ. (16) להתרשל ולא לשמור כראוי.

12 ד. הַפְּסָפִים¹⁷ וְהַדִּינְיָן¹⁸ - אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא 13 בְּקִרְבָּע¹⁹, וְיִתֵּן עֲלֵיהֶם טַפַּח עֶפֶר. אוּ יִטְמְנֵם בַּכֶּתֶל²⁰ 14 בְּטַפַּח הַסִּמּוֹן לְקוּרָה²¹; אֲבָל לֹא בְּאֲמָצֵעַ הַכֶּתֶל, 15 שְׁמָא יַחְפְּרוּ²² הַגְּנָבִים שָׁם וְיִגְנְבוּ²³. אֶפְלוּ נִעַל 16 עֲלֵיהֶם פְּרָאוּי בַּתְּכָה, אוּ הֶחֱבִיא אוֹתָם בְּמָקוֹם שְׁאֵין 17 אָדָם מְפִירוֹ וְלֹא מְרַגֵּשׁ בּוֹ - הֲרִי זֶה פּוֹשַׁע וְחַיִּב 18 לְשִׁלְם. הוּרִי מְקַצֵּת הַמְּבִינִים, שֶׁהוּא הִדִּין לְכָל דֶּבֶר 19 שֶׁמִּשְׁאֹו קָל וְאֵין הַקִּרְקַע מְאֻבֶּדֶת אוֹתוֹ²⁴ בַּמַּהֲרָה, 20 בְּגוֹן לְשׁוֹנוֹת²⁵ שֶׁל כֶּסֶף, וְאֵין צָרִיף לוֹמֵר לְשׁוֹנוֹת²⁶ 21 שֶׁל זָהָב וְאֲבָנִים טוֹבוֹת, שְׁאֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא 22 בְּקִרְקַע. וְלִזְהָ דַּעֲתִי נוֹטָה²⁷.

(17) מטבעות של כסף (דין גושי כסף, יבוארו למטה). (18) דינרי זהב. (19) כשמואל, שם. בספרים שלפנינו, כתוב שם: "והאינדא דשכיחי גשושיא (בזמנינו ששכיחים גנבים התוחבים שפודים בקרקע כדי לגשש את הטמון בו) אין להן שמירה אלא בשמי קורה". אולם הרי"ף השמיט פיסקא זו (אפשר שלא נמצאה בספרים שבידו), ופסק כשמואל, ורבינו

23 ה. הַמְּפִקִיד²⁸ אֶצֶל חֲבֵרוֹ פְּסָפִים עֶרֶב שִׁפְתָּ בֵּין 24 הַשְּׁמִקְשׁוֹת - אֵינוֹ חַיִּב לְטוֹרַח וְלִקְבֹר אוֹתָן עַד מוֹצָאֵי 25 שִׁפְתָּ²⁹. וְאִם נִתְאַחַר לְמוֹצָאֵי שִׁפְתָּ כְּדִי לְקַבְּרָן וְלֹא

היא.

ח. כל המפקיד³⁷ אצל בעל הבית, בין בלים בין מעות - על דעת אשתו ובניו³⁸ ובני ביתו³⁹ הגדולים הוא מפקיד. אכל אם מסרן לבניו ובני ביתו הקטנים⁴⁰, או לעבדיו, בין גדולים בין קטנים, או לאחד מקרוביו שאינן שרויין עמו בבית ואין סומכין על שלחנן⁴¹, ואין צריך לומר אם מסרן לאחר - הרי זה פושע, וחייב לשלם; אלא אם כן הביא השומר השני ראיה שלא פשע⁴², כמו שבארנו⁴³. מעשה באחד⁴⁴, שהפקיד מעות אצל חברו⁴⁵, ונתנם השומר לאמו, והחביאה אותן⁴⁶ ולא טמנה אותן⁴⁷, ונגנבו; ואמרו חכמים⁴⁸: אין השומר חייב לשלם מפני שנתנם לאמו, שכל המפקיד - על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד; ואף על פי שלא אמר לה: פקדון הם - יש לו לטעון: כל שכן שהיא נזהרת בהן, אם היתה סבורה שהן שלי⁴⁹; וכן אין אמו חייבת לשלם, שהרי לא אמר לה שהן פקדון⁵⁰. ואמרו חכמים: לשבע השומר שאותן המעות עצמן הן שנתנו לאמו, ותשבע האם שהחביאה אותן ונגנבו, ויפטרו שניהם⁵¹. וכן כל פיוצא בזה.

(37) מימרא של רבא, שם לו. (38) הוא מסכים מראש שהנפקד ימסור שמירתם לאשתו ולבניו. (39) רבינו מוסיף על דברי רבא גם "ובני ביתו", ולמד זה מהמעשה המובא למטה במסר לאמו. (40) משנה, שם מב. (41) אינם מקבלים מזונותם בביתו. (42) ואם אינו מביא ראיה ברורה שלא פשע, אף-על-פי שהוא רוצה להישבע שלא פשע, יכול המפקיד לטעון: לראשון אני מאמין בשבועה, ולשני אני מאמין. (43) בהלכות שכירות פ"א ה"ד. (44) גמרא, שם מב. (45) שומר חנם. (46) בארגו. (47) בקרקע או בכותל. (48) רבא, שם, ואין חולק עליו. (49) שהיא נזהרת שלא יפסיד בנה. (50) ומשום כך אין זה פשיעה. (51) ב'תוספות' שם ע"ב, ד"ה כל המפקיד, כתבו בשם רבינו-תם, שמה שאמרו: "כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד" היינו לענין שלא יוכל לטעון אינני מאמין לשבועתם, אבל אם פשעו ואין להם מה לשלם - מחוייב הנפקד לשלם. שאם לא תאמר כן, יכול כל שומר למסור הפקדון לאשתו, והיא תאכל דברים הראויים או תוציא הכספים ויפסיד המפקיד. וכן פסקו הרא"ש וה'טור' בסימן רצא, אולם דעת רבינו אינו כן כמו שיתבאר בהלכה הבאה.

ז. מכאן⁵² אתה למד: שהשומר שמסר הפקדון לאשתו ובניו ביתו, והודיען שהוא פקדון, ולא שמרו בדרך השומרין - שהן חייבין לשלם לבעל הפקדון, ובעל הבית פטור⁵³; שכל המפקיד - על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. מעשה באחד⁵⁴ שהפקיד פשות⁵⁵ אצל אחד, והיה לו לשומר פשות אחרת, ואמר לשמשו: מזה הפשות תשלך לתוך השקר, והלך השמש והשליך מפשות של פקדון; אמרו חכמים:

קברן, ונגנבו או נאנסו - חייב. ואם תלמיד חכם הוא³⁰ - אינו חייב עד שישקה אחר שיבדיל פדי לקברן.

(28) ובמוצאי-שבת מחוייב לקוברם מיד. (29) נוסחת המגיד-משנה: תלמיד-חכם הוא המפקיד. (30) המפקיד (ע"פ משנה-למלך). תלמידי חכמים חרדים לקיים מצוות הבדלה על היין, והיין בימיהם ביוקר, ולפיכך רשאי הנפקד לעכב הטמנת הכספים, שמא יצטרך המפקיד לקחת כסף לקנות יין להבדלה (גמרא שם ע"פ פירוש רש"י), אבל הנפקד עצמו מחוייב להבדיל מיד ולהטמין את הפקדון (משנה-למלך), וכתב הרא"ש שם סי' כב, שזמנו עד אור הבוקר. מובן שאם ידע הנפקד שהמפקיד כבר הבדיל, חייב להטמין מיד. [הראב"ד מפרש: אם הנפקד תלמיד-חכם, ולא נתבאר לי מה ההבדל בין תלמיד-חכם ובין אדם פשוט, ראה 'בית יוסף' סי' רצא].

ו. הפקיד³¹ אצל חברו כספים בדרך להוליכם לביתו, או ששלח עמו מעות ממקום למקום - צריכין שיהיו צוררים ומנחים בידו, או קשורים כראוי על בטנו מנגד פניו, עד שיעזב לביתו ויקברם כראוי. ואם לא קשרן בדרך הזאת, אפלו נאנסו - חייב לשלם³², שהרי תחלתו בפשיעה³³. מעשה³⁴ באחד, שהפקיד מעות אצל חברו, והניחם במחיצה של קנים, והיו טמונים בעבי המחיצה, ונגנבו משם; ואמרו חכמים: אף על פי שזו שמירה מעלה לענין גנבה - אינה שמירה כראוי לענין האש; ומאחר שלא טמנו בקרקע או בכתל בגין - פושע הוא; וכל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס - חייב. וכן כל פיוצא בזה³⁵.

(31) משנה וגמרא שם. (32) במשנה אמרו: "צרך והפשילן לאחריו וכו' חייב", ובגמרא "מה היה ליה למעבד" (מה היה יכול עוד לעשות לשם שמירה)? ומתמצים שהיה לו להחזיקם בידיו, כמו שנאמר (דברים יד, כה): "וצרת הכסף בידך", וקשירה על הבטן לפניו יותר יעילה מבידו. (33) המדובר במקרה שאילו היו הכספים בידו או קשורים על בטנו - אפשר שהיה יכול להציל, אבל במקרה שגם בשמירה מעולה זו אי-אפשר היה לו להציל - פטור, כמו שנתבאר למעלה בה"ג. (34) מובא בגמרא שם, והמסקנה: והילכתא, תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (35) בכל מקרה, שלולא הפשיעה לא היה קורה האונס. רש"י שם מפרש שהמדובר בשומר חנם, ודין גניבה אצלו כדין אונס, לכן אמרו: וסופו באונס.

ז. המפקיד³⁶ אצל חברו, בין בלים בין מעות, ואמר לו: תן לי פקדוני, ואמר לו השומר: איני יודע אנה הנחתו פקדון זה, או באי זה מקום קברתי הכספים, המתן לי עד שאבקש ואמצא ואחזיר לך - הרי זה פושע, וחייב לשלם מיד.

(36) מעשה שהיה, ואמר רבא (שם) כל 'לא ידענא' פשיעותא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ' תשרי - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ס"ט, שמעיר על אפשרות שישנם תובעים ואעפ"כ פטור מגזירת הכתוב). (5) שם קיז: מעשה שהיה, ופטור רבה. (6) ולמה הוצרך לנימוק זה? הרי בלי זה פטור מפני שהוא ממון שאין לו תובעים, כאמור למעלה? ב'נמוקי יוסף' שם שאל כן על דברי רבה, והשיב בשם הרא"ש, שהמדובר כשנסמרו לידו לשמירה על-מנת שיחזירן לידי המפקיד. אמנם מלשוננו של רבינו כאן משמע, שהמדובר במסרו לחלק ולא להחזיר, ואף-על-פי-כן הביא נימוק זה להשמיענו, שאפילו בנסמרו לו על-מנת להחזירן ויש תובעים - פטור. ומה שכתב רבינו: "הרי זה הממון שיש לו תובעין" הכוונה למעות של עניים (על-פי הלחם-משנה). ולמה בשבויים ידועים חייב לשלם, ולא אמרו אין פדיון שבויים גדול מזה? מפני שבכסף המיועד לשבוי זה, אסור להשתמש לשבוי אחר ('בית יוסף' סי' רצא בשם הרשב"א). [ב'תוספות' שם ד"ה אין לך, כתבו שאם היה ביד הנפקד כסף משלו, ונתן לגנבים כסף השבויים - חייב לשלם. ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה]. (7) מיועד להם ע"י המנדיבים או גבאי צדקה. (8) מיוחד רק להם ולא לאחרים (כסף-משנה). (9) היינו, העניים שבשבילים הופקדו, ולפיכך הן בכלל "לשמור". [במגיד-משנה מפרש ששני תנאים נאמרו: א. עניים ידועים. ב. סכום קצוב לכל אחד, וקשה להבין מה הכריחו לפירוש דחוק זה].

ב. המפקיד¹⁰ אצל חברו ממון או פלים חשובין, וקאו עליו גנבים, וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו: אם היה אמוד שהוא פעל ממון - חייב, שחזקתו שפגללו באו הגנבים, ונמצא זה מציל עצמו במקומו חברו¹¹, ואם אינו אמוד - חזקתו שלא באו אלא לשם הפקדון, ופטור. וכן כל פיוצא בזה.

(10) שם, מעשה שהיה. (11) שם ס: אמרו שדור המלך שאל את הסנהדרין אם מותר להציל עצמו בממון חברו. והשיבו: אסור. ומובן שאם הציל חייב לשלם.

ג. המפקיד¹² אצל חברו פלים או פרות, וקאו גנבים וגנבים בפניו, ואילו היה צווח היה באין פני אדם ומצילין אותן, הואיל ולא צווח - הרי זה פושע וחייב לשלם¹³. וכן כל פיוצא בזה.

(12) שם. (13) בגמרא שם חילקו בין הוכר הגנב ובין לא הוכר, וכאן המדובר בלא הוכר. ולקמן בפ"ח ה"ו מבואר דין הוכר (ראה שם).

ד. שנים שהפקידו¹⁴ אצל אחד, זה מאה וזה מאתיים, וכל אחד משניהם אומר: אני הוא שהפקדתי המאתים, והשומר אומר: אני יודע - ישבע כל אחד מהן שהפקיד מאתיים ונוטל, פדיון כל נשבע ונוטל¹⁵, ויתן מאתיים לזה ומאתים לזה, ומפסיד מאה מביטו; שהרי הוא פושע, שהיה לו לכתב שם כל אחד על פיס שלו. לפיכך, אם הביאו לו השנים כאחד שלש מאות בכרך אחד, וקאו ותבעו, וכל אחד אומר: המאתים שלי - נותן מנה לזה ומנה לזה, והשאר יהיה מנה אצלו¹⁶ עד לעולם

1 שהשמש פטור, שהרי לא אמר: מזה השלף ומזה אל תשלף, ודמה שהוא מראה מקום⁵⁶ ואינו מקפיד על זה; וכן בעל הבית פטור, שהרי אמר לו: מזה השלף; ואינו משלם אלא דמי מה שנהנה⁵⁷ בלבד. לפיכך, אם נעשה השכר חמץ⁵⁸ - פטור מלשלם. ובין כך ובין כך - חייב השומר שבועה שקף ארע. וכן כל פיוצא בזה.

(52) מזה שאמרו שם: שהאם פטורה מפני שלא ידעה שהמעות הם פקדון. (53) אפילו אין להם ממה לשלם (מגיד-משנה, וראה רמ"א חושן-משפט סי' רצא סכ"ד). (54) שם עמוד ב. (55) מין צמח שנותרים לתוך שכר של שעורים להשביח טעמו. (56) מראה לו איפה מקומה של הכשות. (57) מהשבחת השכר - כרב עמרם, שם. (58) לא תסס השכר אלא החמץ, ואם כן אין כל הנאה לבעל השכר [במסקנא שם אמרו, שאם הכשות של בעל השכר נמצא במקום קרוב למקום תעשיית השכר, ושל בעל הפקדון במקום רחוק, ושהה השליח זמן רב עד שהביא הכשות - חייב בעל השכר לשלם, שהרי היה לו להעלות על הדעת שממקום רחוק הביא].

פרק חמישי

(1) מבאר דין מציל עצמו בממון הפיקדון, ודין שניים שהפקידו זה מנה וזה מאתיים, או כלים אחד גדול ואחד קטן, ודין תבעוהו שניים, כל אחד אומר אני הוא בעל הפיקדון, ודין מפקיד פירות כמה חסרונות יוציא, ודין מחלוקת שיש בין המפקיד והנפקד כמה הפקיד.

א. מי שהפקידו אצלו² מעות של עניים או של פדיון שבויים³, ופשע בהם וגנבו - פטור; שנאמר: לשומר - ולא לחלק לעניים, והרי הוא ממון שאין לו תובעים⁴. אפלו באו עליו גנבים, וקדם והציל עצמו במקומו שבויים - פטור⁵; אין לך פדיון שבויים גדול מזה⁶. במה דברים אמורים? בשאין זה הממון מפקד לעניי מקום זה⁷ או לשבויים אלו; אבל אם היה לעניים אלו או לשבויים אלו, והרי הוא קצוץ להם⁸ - הרי זה הממון שיש לו תובעין⁹, וישלם אם פשע, או ישבע שלא פשע, פדרך כל השומרים.

(2) בבא-קמא צג. (3) רבינו מדמה דין מעות פדיון שבויים - למעות של עניים. (4) ולמה מעות אלו אינן בכלל "לשמור"? מפני שנמסרו לידו כדי לחלקן לעניים, אין מי שיתבע את הנפקד, זה שמסר לו את המעות כבר הסתלק מהן, והעניים אינם יכולים לתבוע, שהרי יכול הוא לומר לתובעים: לעניים אחרים אתן (רש"י שם). [רש"י האריך קצת כדי לברר, שדרשה זו אינה הלכה למשה מסיני שאין צורך לנמקה, אלא מסקנא הגיונית של חז"ל, ממה שאמרה תורה "לשמור", וכל שמירה היא חובה כלפי מי שהוא כדי להחזיר הדבר בשלימותו. וכן משמע מלשוננו של רבינו כאן, שכתב: "והרי הוא ממון שאין לו תובעים" כלומר, אין כאן שני נימוקים אלא ביאורה של הדרשה (ראה סמ"ע סימן שא

רבינו, שהשמיט את המלים "ומתוך הגדול", משמע שמוכר את הגדול. נרש"י נדחק לפרש שישברנו, מפני שבגמרא שם אמרו: "דאיכא (שיש) פסידא גדול", ואם מוכרו הרי אין כל הפסד, אולם רבינו סובר שמכירת כלי גורמת הפסד, שברוב המקרים מחיר הקניה גבוה במקצת ממחיר המכירה. ועוד, שמא לא ימצא לקנות כלי כזה (לחם-משנה). (20) נתבאר למעלה, שאם לא תבעוהו והוא בא מעצמו לבית-דין ושואל מה עליו לעשות, אין מחייבים אותו לשלם לשניהם אלא אם רוצה לצאת ידי שמים (מגיד-משנה). ולא ביאר מה פוסק בית-הדין. ונראה, שהכסף יהא מונח אצלו עד שיבוא המפקיד ויתבע. וב"טור" סימן ש כתב, שפטור אפילו לצאת ידי שמים (ראה רמ"א חושן-משפט סי' ש ס"ג). (21) ב"מ לו: (22) כדרכה, והרועה פטור מלשלם. (23) ולמי עליו למסור את הבהמה החיה. (24) כלומר, לאחד יתן את הבהמה ולשני דמיה. (25) אף-על-פי שהרועה הסכים לקבל את הבהמה לשמירה, אלא שבעל הבהמה הכניסה לעדר שלא בנוכחותו ('תוספות' שם ד"ה שלא). (26) לפי שלא היתה לו האפשרות לציין ולהבחין בסימני היכר.

ה. המפקיד פירות אצל חברו - הרי זה לא יערכם עם פירותיו.²⁷ עבר ויערב²⁸ - יחשב פמה הנה הפקדון, ויראה פמה חסר הפל²⁹, ויחשב חסרון הפקדון³⁰ ויתן לו אחר שישבע³¹. נסתפק מהן³², ולא ידע פמה נסתפק - יוציא לו חסרונ³³: לחטים ולאדז קלוף - ארבעה קבין ומחצה לכל פור³⁴, לשעורים ולדחן - תשעה קבין לכל פור, לכסמין ולזרע פשתן בגבעולי³⁵ ולאדז שאינו קלוף - שלש סאין לכל פור. וכמדה הזאת לכל שנה ושנה³⁶. פמה דברים אמורים? שפדד לו בימות הגרן³⁷, והחזיר לו בימות הגרן; אכל מדד בימות הגרן, והחזיר לו בימות הגשמים - אינו מוציא לו חסרונ, מפני שהן מותרות³⁸. וכך⁴⁰ מוציא לו שתות לזין⁴¹, ושלושה לגין שמן למאה לגין: לג ומחצה שמרים, ולג ומחצה בלע⁴². אם היה מזקק - אינו מוציא לו שמרים; ואם היו הקנקנים ישנים - אינו מוציא לו בלע⁴³.

(27) משנה, שם לח. "המפקיד פירות אצל חברו וכו' לא יגע בהן". (28) משנה וגמרא שם מ. (29) כמה החסירה התערובת. פירות מאוחסנים, משקלם או מדתם פוחת והולך. (30) לפי יחס כמותם לכמות כל הפירות. (31) הנפקד שהחסרון בא שלא בפשיעתו. במה דברים אמורים, כשחסרו יותר ממה שדרכם של פירות לחסור, אבל אם החסרון אינו גדול מזה, פטור משבועה (סמ"ע סי' רצב ס"ק כח, וש"ך שם ס"ק כב). (32) נטל מן התערובת לצורך עצמו. (33) כשהוא מחזיר למפקיד פירותיו, מנכה לו החסרון המקובל. (34) הכור שלושים סאה, והסאה מחזיקה ששה קבים. (35) הגבעול דומה לשבולת של תבואה, ובראש הגבעולים גדלים גרעינים שהם זרע הפשתן. (36) ברייתא, שם. (37) ברייתא, שם. המדובר כשנסתפק

או עד שיודה האחד לחברו. שהרי הוא אומר להם: כיון שראיתי שאין אתם מקפידין זה על זה והבאתם בכרך אחד, לא הטרחתי עצמי לידע ולזכור תמיד מי בעל המאה ומי בעל המאתים¹⁷. וכן אם הפקידו אצלו שני פלים¹⁸, אחד גדול ואחד קטן, וכל אחד ואחד אומר: אני הוא בעל הגדול, והשומר אומר: אני יודע - ישבעו שניהם, ויתן הגדול לאחד מהם, ודמי הגדול לשני, וישאר לו הקטן. ואם הביאום בכרך אחד פאחד - נותן הקטן לאחד, ודמי הקטן לשני¹⁹, והשאר יהיה מנה אצלו עד שיודה האחד לחברו או עד לעולם. וכן מי שתבעוהו²⁰ שנים, זה אומר: אני הוא בעל הפקדון, וזה אומר: אני הוא והשומר אומר: אחד מהם הוא, ואני יודע מי הוא - ישלם לשניהם. וכן שנים שהפקידו שתי בהמות אצל רועה²¹, ומתה אחת מהן²², ואינו יודע של מי היתה²³ - ישלם לשניהם²⁴. ואם הפקידו בעדרו שלא מדעתו²⁵ - מניח הבהמה ביניהם ומסתלק²⁶, ויהיה מנחת עד שיודה האחד לחברו או עד שיצאו לחלק אותה.

(14) משנה וגמרא בבא-מצינא לו. (15) בפ"ד מהלכות טוען ונטען ה"ט כותב רבינו, שהתובע מחבירו מאה והנתבע אומר: חמשים אני יודע שלויתי ממך, וחמישים אינני יודע - חייב לשלם מאה, ואין התובע צריך להישבע. ולמה כאן הצריכוהו שבועה? הרי הנפקד משיב לכל אחד: מאה אני יודע ומאה אינני יודע? במגיד-משנה מבאר בשם הרשב"א שהגידון כאן אינו דומה לדין שבהלכות טוען ונטען. כאן הדבר ברור שביחד הפקידו רק שלוש מאות, אלא מפני שפשע הוא מפסיד ודאי, ולפיכך מחייבים את התובעים שבועה, אבל אם אין הדבר ברור שהוא מפסיד, אפשר שהוא חייב מאה, ולפיכך נוטל בלי שבועה. [ובש"ך חושן-משפט סימן עו ס"ק ד מפרש שאין זה דומה לטוען איני יודע, מפני שהוא טוען 'ברי' שלא לקח יותר משלוש מאות]. וכל זה כשהמפקדים תובעים, אבל כשלא באו ותבעו, והנפקד עצמו בא לבית-דין ושואל מה לעשות, אומרים לו תן מנה לזה ומנה לזה והשאר יהא מונח, כמו בהפקידו בכרך אחד בבבא הבאה. זה מן הדין, ואם הנפקד רוצה לצאת גם ידי שמים, שלא יהיה בו שמץ עוון על שגרם הפסד לאחד מהם - עליו לשלם לכל אחד מאתיים (רי"ף שם). (16) שם עמוד ב, אמרו: "ויניח". ומפרש רבינו: יניח אצלו (ויש מפרשים - יניח בבית-דין). (17) ובזה אפילו לצאת ידי שמים - פטור. רבינו מפרש, שרבא שם מתכוון לכרך אחד ממש, וכן משמע גם מלשונו של הרי"ף שם, אולם רש"י מפרש שכרך אחד לאו דוקא, אלא אפילו בשתי כריכות, אם באו שניהם בבת אחת והפקידו אצלו זה בפני זה - יכול הנפקד לטעון כך. (18) משנה, שם. (19) במשנה: "ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני". ורש"י שם מפרש שישבר את הגדול ויתן לשני חלק מהכלי כדי שוויו של הכלי הקטן (נראה, שהכוונה לכלי זהב או כסף שיש לשבריהם ערך), אולם מלשונו של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ' תשרי - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהם. (38) בקיץ כשהוכנסו הפירות לגורן והם יבישים. (39) מתנפחות מן הרטיבות. (40) משנה, שם. (41) הקנקנים בולעים אחד מששה. (42) בליעת הקנקנים. השמן הוא סמך, ואין הקנקנים סופגים הרבה. (43) מפני שבלעו כבר כדי שביעה.

בשבועתו שאינו יודע בודאי שהיה בו יתר על שנה 25
כך וכך, וישלם מה שהודה בו. וכן כל פיוצא בזה. 26
מעשה⁵¹ באחד, שהפקיד שק צרור אצל חברו, 27
ופשע בו, המפקיד אומר: חלי זהב ומרגליות 28
וכיוצא בהן היו בו, והשומר אומר: איני יודע, 29
שקא סיגים או חול היו בו; ואמרו חכמים: ישבע 30
בעל הפקדון ויטל. והוא שישטען דבר שהוא אמוד 31
בו או אמוד להפקידו אצלו. ולמה נשבע כאן בעל 32
הפקדון?⁵² לפי שאין השומר מחיב שבועה⁵³; 33
שאפלו הודה ואמר: פרי לי שהיה מלא סיגים, 34
והמפקיד אומר: מרגליות היו - השומר נשבע הסת 35
ונפטר⁵⁴, כמו שטענו חטים והודה לו בשעורים⁵⁵. 36
וכן כל פיוצא בזה. ובהלכות טוען ונטען ותבאר 37
עקרי הדברים. 38

(51) ירושלמי בבא-קמא פ"ב ה"ז. (52) כלומר, למה אינו נוטל בלא שבועה כמו בטוען מאתים היו, וזה אומר אינו יודע? (ראה ההלכה הקודמת). (53) ולפיכך אין מקום לומר: מתוך שאינו יכול לישבע משלם. (54) ואין מחייבים אותו בשבועת התורה כמודה במקצת. (55) בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ח מבואר, שמודה במקצת אינו חייב שבועה אלא אם הודה ממין הטענה. ביאור זה הוא מפי רבו הר"י מיגש בפירושו לשבועות מ. והר"י מיגש שאל עוד, אם כן, שאין עליו תורת מודה במקצת ואינו מחוייב שבועה, למה נשבע בעל הפקדון ונוטל? הלא זה דומה לאומר מנה לי בידך והנבע אומר איני יודע, שהנבע נשבע שאינו יודע ונפטר? ותיירך, שלא אמרו נשבע היסת שאינו יודע ונפטר, אלא כשאנו מודה בכלום, אבל כשהוא מודה שנתחייב לשלם אלא שאינו יודע כמה - נשבע התובע ונוטל. [בכסף-משנה מקשה, שדברי רבינו כאן מנוגדים לדברי עצמו בהלכות טוען ונטען פ"א ה"ח בתבעו חטים והנבע אומר איני יודע אם חטים או שעורים, שפסק שם: נשבע שאינו יודע וישלם שעורים. וב'בית חדש' חושן-משפט סי' פח מתיר, שבנידון כאן מחייבים את הנפקד לשלם הכל מפני שפשע, ופשיעה כמזיק. אולם לפי מה שהוכחנו בהלכות שכירות פ"א ה"ג, ופ"ב ה"ג, ע"פ הר"י מיגש שבפשיעה בשמירה לא אמרו פשיעה כמזיק - אין מקום לתירוץ. ונראה ליישב סתירה זו, שיש הבדל מהותי בין ההודאה בנידון כאן ובין זה שבהלכות טוען ונטען. כאן אין המפקיד טוען תן לי מרגליות, שהרי נגנבו והוא תובע דמיהם והנבע מודה 'בר'י' במקצת התביעה בסכום קטן (ואעפ"כ אין זה ממין הטענה לענין שבועת מודה במקצת, מפני שעיקר הטענה היא מרגליות, ועיקר ההודאה היא סיגים). ובזה הסביר הר"י מיגש שאין זה דומה לדין איני יודע אם הליתני, אבל שם התביעה היא חטים ממש ואין כל הודאה בחיטים, ולכן הרי זה כאומר איני יודע אם הליתני. ובה' טוען ונטען שם יתבאר למה חייב לשלם שעורים (ראה ש"ך חו"מ שם סי' קלח).

1. הפקיד⁴⁴ אצלו פרות שאינן מדודין⁴⁵, וערכן עם 1
פרותיו ולא מודדן - הרי זה פושע⁴⁶. בעל הפקדון 2
אומר: כך וכך היו, והשומר אומר: איני יודע - 3
ישלם בלא שבועה; שהרי חיב עצמו בתשלומין, 4
ואינו יודע כמה הוא חיב, ונמצא חיב שבועה 5
שאינו יכול להשבע. וכן הורו רבותי הרב רבי 6
יוסף הלוי ורבו ז"ל. וכן כל שומר שנתחייב לשלם, 7
ואמר: איני יודע כמה דמים אני חיב לשלם, 8
והבעלים אומרים: אנו יודעין, וכך וכך היה שנה 9
- ויטלו בלא שבועה. והוא שישטענו דבר שהן 10
אמודין בו⁴⁷. ויש לשומר להחריס⁴⁸ על מי שלוקח 11
ממנו יתר מן הראוי לו. ומציין שהדין כך הוא? הגע 12
עצמך⁴⁹, שהפקיד אצלו כסף מלא זהובים, ופשע 13
בו, הבעלים אומרים: מאתים דינר היו, והשומר 14
אומר: ודאי שהיו בו דינרים, אבל איני יודע כמה 15
היו - נמצא זה פטוען מאתים והודה לו במקצת, 16
ואמר: השאר איני יודע, שהוא מחיב שבועה ואינו 17
יכול לשבע, ומשלם, כמו שיתבאר⁵⁰. 18

(44) כל הדינים שבהלכה זו מיוסדים על הדין שנתבאר בפ"ד מהלכות טוען ונטען ה"ז, שהמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם. (45) לא מסרם לנפקד במידה או במשקל. (46) משמע שאם אין לייחס לו כל פשיעה, כגון שנתערבו מאליהם או ע"י אחר שנכנס שלא ברשות - אין דנים אותו לפי כלל זה. ומזה יש ללמוד שהאומר חמשים אני יודע וחמשים אינני יודע, הוא גם כן קצת פושע, מפני שעליו לדייק ולזכור או לרשום. ובדומה לזה אמרו (בבא-מציעא מב:): כל 'לא ידענא' - פשיעותא (ראה למעלה פ"ד ה"ז). (47) מצבם הכלכלי מאפשר להם לקנות כלים או פירות כאלה. (48) להטיל חרם סתם בלי להזכיר שם התובע. (49) התבונן. (50) בהלכות טוען ונטען שם (ראה השגת הראב"ד כאן, וראה שבועות פ"ב סי' כג. ובש"ך חושן-משפט סי' ערב סי' ק נ האריך הרבה, והסיר כל תלונות המשיגים על רבינו ועל רבו ופסק כמותם. ואין כאן מקום להכנס לסבך הזה, ואנו מצטמצמים בגבולות פירוש דברי רבינו).

19. ית אביו והניח לו שק צרור, והפקידו אצל 19
חברו, ופשע בו, המפקיד אומר: איני יודע מה היה 20
בו, שקא מרגליות היו בו, וכן השומר אומר: איני 21
יודע כמה אני חיב לשלם, שקא זכוכית היה מלא 22
- שורת הדין שאני אומר בטענה זו: שישבע 23
השומר בתקנת חכמים שאינו ברשותו, ויכלל 24

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - י"ד-כ' תשרי תשע"ו

יום א' י"ד תשרי ה'תשע"ו

הלכות מאכלות אסורות

פרק ששי

1 יבאר האוכל כזית מן הדם ועל איזה דם חייב; ודיני הלב
הטחול והכבד ודגים וחסידים; השובר מפרקת בהמה עד
שתצא נפשה; ודין מליחת הבשר; ואם מולחין דגים ועופות
ביחד; וראש שצלהו בתנור; עופות שהניחן שלמים ומילא
חללן בשר וביצים או שטפלן בבצק; סכין ששחט בה אם
יחתוך בה רותח.

1 א. האוכל כזית מן הדם: במזיד - חייב פרת, בשוגג
2 - מביא חטאת קבועה. ודבר מפרש בתורה, שאינו
3 חייב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד, בין טמאין
4 בין טהורין. שנאמר: וכל דם לא תאכלו בכל
5 מושבתיכם לעוף ולבהמה; וחיה בכלל בהמה,
6 שנאמר: זאת הבהמה אשר תאכלו שור וגומר. איל
7 וצבי וגומר. אבל דם דגים וחסידים ושקצים ורמשים
8 ודם האדם - אין חייבין עליו משום דם. לפיכך: דם
9 דגים וחסידים טהורים - מתיר לאכלו. ואפלו כנסו
10 בכלי ושתהו - מתיר. ודם חסידים ודגים טמאים -
11 אסור, משום שהוא תמצית גופן, כחלב בהמה
12 טמאה. ודם שקצים - כבשרן, כמו שבארנו.

13 ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פרש,
14 ומכין עליו מפת מדרות. אבל דם השנים - בולעו
15 ואינו נמנע. הרי שנשף בפת ומצא עליה דם - גזר
16 את הדם ואחר כך אוכל, שהרי פרש.

17 ג. אין חייבין פרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה
18 ונהירה או התזת הראש, כל זמן שיש בו אדמומית;
19 ועל הדם הננוס בתוך הלב; ועל דם הקנה, כל זמן
20 שהוא מקלח ויוצא. אבל הדם השותת בתחלת
21 הקנה קדם שיתחיל לקלח, ודם השותת בסוף הקנה
22 כשיתחיל הדם לפסק - אין חייבין עליו, והרי הוא
23 כדם האיברים; שדם הקלות הוא הדם שהנפש
24 יוצאה בו.

25 ד. דם התמצית ודם האיברין, כגון דם הטחול ודם
26 הכליות ודם ביצים, ודם המתכנס ללב בשעת
27 שחיטה, ודם הנמצא בפכד - אין חייבין עליו פרת.
28 אבל האוכל ממנו כזית - לוקה, שנאמר: וכל דם
29 לא תאכלו. ובחייב פרת הוא אומר: כי נפש הבשר
30 בדם היא - אינו חייב פרת אלא על הדם שהנפש
31 יוצאה בו.

32 ה. השליל הנמצא במעי הבהמה - הרי דמו כדם
33 הילוד. לפיכך: הדם הנמצא בנוס בתוך לבו - חייבין
34 עליו פרת, אבל שאר דמו - הרי הוא כדם האברין.

35 ו. הלב, בין לצלי בין לקדרה - קורעו ומוציא את
36 דמו, ואחר כך מולחו. ואם בשל הלב ולא קרעו -
37 קורעו אחר שבשלו ומתיר; ואם לא קרעו ואכלו -
38 אינו חייב עליו פרת. במה דברים אמורים? בלב
39 העוף, שאין בו כזית דם; אבל אם היה לב בהמה
40 - חייב פרת; שהרי יש בו כזית מדם שבתוך הלב,
41 שחייבין עליו פרת.

42 ז. הפכד, אם חתכה והשליכה לתוך החמץ או לתוך
43 מים רותחין עד שתתלבן - הרי זו מתרת לבשל
44 אותה אחר כך. וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על
45 האור ואחר כך מבשלין אותה. בין שבשלה לבדה
46 בין שבשלה עם בשר אחר. וכן מנהג פשוט, שאין
47 מבשלין המוח של ראש ולא קולין אותו עד
48 שמהבהבין אותו באור.

49 ח. הפכד שבשלה ולא הבהבה על האור ולא חלטה
50 בחמץ או ברותחין - הרי הקדרה פלה אסורה,
51 הפכד וכל שנתבשל עמה. ומתיר לצלות פכד עם
52 הבשר בשפוד אחד, והוא שתהיה הפכד למטה.
53 ואם עבר וצלה למעלה מבשר - הרי זה אוכלו.

54 ט. הטחול - מתיר לבשלו אפלו עם הבשר; שאינו
55 דם, אלא בשר הדומה לדם. השובר מפרקת בהמה
56 קדם שתצא נפשה - הרי הדם נבלע באברים, ואסור
57 לאכל ממנו בשר חי, ואפלו חלטו. אלא כיצד
58 יעשה? יחתוך החתיכה וימלח יפה יפה, ואחר כך
59 יבשל או יצלה. וכבר בארנו, שהשוטט בהמה חיה
60 ועוף ולא יצא מהן דם, שהן מתירין.

61 י. אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו
62 יפה יפה ומדיחו יפה יפה. כיצד עושה? מדיח
63 הבשר תחלה, ואחר כך מולחו יפה יפה, ומניחו
64 במלחו כדי הלוח מיל, ואחר כך מדיחו יפה יפה
65 עד שיצאו המים זפים, ומשליכו מיד לתוך מים
66 רותחין, אבל לא לפושרין, כדי שיתלבן מיד ולא
67 יצא דם.

68 יא. כשמולחין הבשר - אין מולחין אותו אלא בכלי
69 מנקב. ואין מולחין אלא במלח עבה כחול הגס;

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ב' ט"ו תשרי - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שהמלח דק כקמח יבלע בפשר ולא יוציא דם.
2 וצריך לנפץ הפשר מן המלח ואחר כך ידיחנו.
- 3 יב. כל הדברים האלו - לבשר שצריך לבשלו; אבל
4 לצלי - מולח וצולה מיד. והרוצה לאכל בשר חי -
5 מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל.
6 ואם חלטו בחמץ - מתר לאכלו כשהוא חי. ומתר
7 לשמות החמץ שחלטו בו, שאין החמץ מוציא
8 הדם.
- 9 יג. חמץ שחלט בו בשר - לא יחלט בו פעם שנייה.
10 ובהתיבה שהאדימה בתוך החמץ - היא והחמץ
11 אסורין, עד שימלח אותה יפה יפה ויצלה. בשר
12 שהאדים, וכן ביצי בהמה וחייה בקלפה שעליהן,
13 וכן הערף שבו המזרקים שהן מלאים דם, אם חתכן
14 ומלחן בדת - מתר לבשלו. ואם לא חתכן ויצלן
15 בפשר, וצלה הערף ופיו למטה, או שצלאן פלן
16 על הגחלים - הרי אלו מתרין.
- 17 יד. ראש הבהמה שצלהו בתנור או בכבשן, אם
18 תלהו ובית שחיטתו למטה - מתר; שהדם יוצא
19 ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד: מחו -
20 אסור, שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הפשר שעל
21 העצמות מבחוץ - מתר. הניח חטמו למטה: אם
22 הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא דמו
23 דרך חטמו - מתר, ואם לאו - מחו אסור.
- 24 טו. אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו עד
25 שתכלה פל מראה אדמומית שבו. וכיצד עושין?
26 משליכין לתוך הכלי מעט מלח, ומניח הפלי עד
27 שיצלה, ולוקח השמנונית של מעלה, והמים של
28 מטה שתחת השמנונית אסורה.
- 29 טז. פת שחתך עליה בשר צלי - מתר לאכלה,
30 שאינה אלא שמנונית. דגים ועופות שמלחן זה עם
31 זה, אפלו בכלי מנגב - הדגים אסורין; שהדג רפה,
32 ובוילע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר אם
33 מלח דג עם בשר בהמה או חיה.
- 34 יז. עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר וביצים
35 ובשולן - אסורות, שהרי דם יוצא לתוכן. ואף על
36 פי שמלחן יפה יפה. ואפלו היה הפשר שבתוכן
37 שלוק או צלוי. ואם צלאן - הרי אלו מתרות, אף
38 על פי שהפשר שבתוכן חי, ואפלו פיהן למעלה.
- 39 יח. בוגי מעים שמלאן על דרך זו בבשר צלוי או
40 שלוק, או שמלאן בביצים ושלגן או קלאן - הרי
- 41 אלו מתרין; שאין מחזיקין דם בבוגי מעים. וכן הורו
42 הגאונים.
- 43 יט. עופות שטפלן בבצק ויצלאן, בין שלמים בין
44 מחתכין: אם טפלן בסלת גסה, אפלו הסמיקה
45 הטפלה - אוכל את הטפלה, מפני שפלת גסה
46 מתפררת ויוצא הדם. ואם טפלן בקמח חטים
47 שלתתן: אם היתה הטפלה לבנה כמו הכסף - מתר
48 לאכל ממנה, ואם לאו - אסורה. טפלן בשאר
49 קמחין: אם האדימו - אסורין, ואם לא האדימו -
50 מתרין.
- 51 כ. סכין ששחט בה - אסור לחתך בה רותח, עד
52 שילבן הסכין באור, או ישחינה במשחות, או
53 ינענעה בקרקע קשה עשר פעמים. ואם חתך בה
54 רותח - מתר. וכן אינו חותך בה צנן וכיוצא בו
55 מדברים החריפים לכתחלה. ואם הדיח הסכין או
56 שקנחה בכלי - מתר לחתך בה צנן וכיוצא בו, אבל
57 לא רותח.
- 58 כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שועה
59 באבר - אסור לאכל בה רותח לעולם, שכתב נבלע
60 הדם בחרסיה.
- 61 יום ב' ט"ו תשרי ה'תשע"ו
62 פרק שביעי
- 63 (1) יבאר האוכל כזית חלב משלשה מיני בהמה; השוחט
בהמה ונמצא בה שליל חי או מת אם חלבו מותר; החלבים
שחייב עליהם כרת מן התורה; חוטין האסורין משום דם
וחלב; מליחת חלבים עם בשר; וסכין שחתך בה חלבים אם
יחתוך בה בשר; ודין טבח שדרכו לנקר הבשר ומצאו אחריו
חלב.
- 64 א. האוכל כזית חלב: כמזיד - חזב ברת, בשוגג -
מביא חטאת קבועה. ובפרוש אמרה תורה שאינו
65 חזב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד,
66 שנאמר: כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. בין
67 שאכל מחלב שחוטא בין שאכל מחלב נבלה
68 וטרפה שלהן. אבל שאר בהמה וחייה, בין טמאה
69 בין טהורה - חלבה כבשרה. וכן גפיל של שלשה
70 מיני בהמה טהורה - חלבו כבשרו, והאוכל מחלבו
71 כזית - לוקה משום אוכל נבלה.
- 72 ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חזב משום אוכל
73 חלב ומשום אוכל נבלה וטרפה. מתוך שנוסף
74 האסור בבשרה שהיה מתר, נוסף על החלב, ולפיכך
75 לוקה שתיים.

- 1 ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל - כל חלב מותר, ואפלו מצאו חי, מפני שהוא פאבר ממנה. ואם
- 2 שלמו לו חדשיו ומצאו חי, אף על פי שלא הפריס על הקרקע ואינו צריך שחיטה - חלבו אסור, ותביין עליו פרת. ומוציאין ממנו כל החוטין
- 3 והקרומות האסורין, כשאר בהמות.
- 4 ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתך מחלב העבר שכלו
- 5 לו חדשיו והוציאו - הרי זה חיב עליו כאלו חתכו מחלב האם עצמה; שהחדשים הן הגורמין לאסור
- 6 החלב.
- 7 ה. שלשה חלבים הן שחביין עליהן פרת: חלב
- 8 שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים.
- 9 אבל האליה מתרת באכילה. לא נקראת חלב אלא
- 10 לענין קרבן בלבד, כמו שנקראו חלבים פליות ויתרת הפד לענין קרבן. כמו שאתה אומר: חלב
- 11 הארץ וחלב פליות חטה, שהוא טובם. ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשרפה לשם נקראו
- 12 חלב, שאין שם דבר טוב אלא המורס לשם. ולכך נאמר בתרומת מעשר: בהרימכם את חלבו ממנו.
- 13 ו. חלב שעל המסס ושעל בית הפוסות - הוא החלב
- 14 שעל הקרב. וחלב שבעקרי הירכות מבפנים - חביין
- 15 עליו פרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש שם חלב
- 16 על הקבה עקם כמו קשת, והוא האסור; וחוט
- 17 משוף כמו יתר, והוא מותר. חוטין שפחלב - אסורין, ואין חביין עליהן פרת.
- 18 ז. חלב שהבשר חופה אותו - מותר; שעל הפסלים
- 19 אסור הכתוב, לא שבתוף הפסלים. וכן חלב שעל
- 20 הפליות נאסר, ולא שבתוף הפליות. ואף על פי כן, נוטל אדם לבן שבתוף הפלית ואחר כך אוכל אותה,
- 21 ואינו צריך לחטט אחריו.
- 22 ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים
- 23 סמוך לראש הירך. כשהבהמה חיה - חלב זה נראה
- 24 במעים, וכשתמות - ידבק בשר בשר ויתפסה חלב
- 25 זה, ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר. ואף על פי כן הרי זה אסור, שאין זה חלב שהבשר
- 26 חופה אותו. וכל מקום שתמצא בו החלב תחת
- 27 הבשר, והבשר מקיף אותו מכל סביביו, ולא יראה עד שיקרע הבשר - הרי זה מותר.
- 28 ט. חלב חלב וחלב המעים, והן הדקין המלפפין -
- 29 כלן מתרין, והרי הם פשמן שהוא מותר. חוץ מראש המעי שסמוך לקבה, שהוא תחלת בגי מעים,
- 30 יא. חמשה חוטין יש בכסלים: שלשה מן הימין, ושנים מן השמאל. השלשה שמן הימין - מתפצל
- 31 כל אחד מהם לשנים שנים, והשנים שמן השמאל - מתפצלין לשלשה שלשה. וכלן משום חלב. וחוט
- 32 הטחול וחוט הפליות - משום חלב. וכן קרום שעל הטחול וקרום שעל הפסלים וקרום שעל
- 33 הפליות - אסורין משום חלב. וקרום שעל דד הטחול - חביין עליו פרת; ושאר הקרום - אסור, ואין חביין עליו.
- 34 יב. ושני קרומות יש לפליא: העליון - חביין עליו פרת, פחלב שעל הפליא; והתחתון - הרי הוא
- 35 כשאר קרומות. וחוטין שבהן - אסורין, ואין בהן פרת.
- 36 יג. חוטי חלב וחוט היד וחוט העקין וחוט הלחי
- 37 התחתון שבעד הלשון מן ומכן, וכן החוטין הדקין שהן בתוף חלב הדקין כמו בית עכביש
- 38 מסבכין זה בזה, וקרום שעל המוח שבעקדקד, וקרום שעל הפיצים - הכל אסורין משום דם.
- 39 יד. ביצי גדי או טלה שלא השלים שלשים יום - מותר לבשלן בלא קלפה. לאחר שלשים יום: אם
- 40 נראה בהן חוטין דקין אדמים - בידוע שהלף בהם הדם, ולא יבשל עד שיקלף או עד שיתחך וימלח, כמו שבארנו; ואם עדן לא נראו בהן חוטין
- 41 האדמים - מותרין.
- 42 טו. וכל בני מעים שהמאכל סובב בהללן - אין מחזיקין בהן דם.
- 43 טז. יראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות - אסורין
- 44 מדברי סופרים. ואם תאמר שהן אסורין מן התורה

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ג' ט"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על כף הירף. אכל שאר הגיד שלמעלה מן הכף
ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד - אינו אסור
אלא מדברי סופרים. ושני גידין הן: הפנימי³⁷
הסמוך לעצם - אסור מן התורה³⁸, והעליון כלו³⁹ -
אסור מדבריהם⁴⁰.

(2) ולא הטמאין. ולמדו דין זה מן הפסוק: על כן לא יאכלו
בני ישראל את גיד הנשה. ודרשו: מי שבשרו מותר גידו
אסור. ובמשנה שם: אמר ר' יהודה והלא מבני יעקב נאסר
גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. אמרו לו:
בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. (3) הגיד הארוך והוא
בצד פנימי של ירך. הצד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה
מחוברת קורא לה פנימי. (4) שהוא על הכף. (5) גיד
הקצר שבסוף השופי (=הבשר העב הסובב את הקולית
לרחבו). וראשו מחובר בעצם אליה ויורד ומתפשט על הכף
וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך
לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שתחת הבשר
לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין.
(6) שאינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף.

ב. האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף -
לוקה. ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או
מכל החיצון - מפין אותו מפת מרדות⁴². וכמה שעור
אכילה? כזית. ואם אכל הגיד שעל הכף כלו, אף
על פי שאין בו כזית - לוקה⁴³, מפני שהוא כבירה⁴⁴
כפני עצמה.

(7) כעובר על איסור מדברי סופרים. (8) שכל דבר ששמו
עליו כשהוא שלם, וכשאינו שלם אבד את שמו, נקרא
"כירה", וגיד הנשה כשאינו שלם אינו קרוי גיד אלא חתיכת
גיד.

ג. אכל כזית מגיד של זמין וכזית מגיד של שמאל⁴⁵,
או שאכל שני גידים כזן אף על פי שאין בהן כזית
- לוקה שמונים. (וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד.)
(9) ומדובר כשהתרו על כל אכילה ואכילה בפני עצמה.

ד. העוף - אין בו משום גיד הנשה; מפני שאין לו
כף גרף⁴⁶, אלא ירכו ארף. ואם נמצא עוף שירכו
פירף בהמה שיש לו כף - גיד הנשה שלו אסור,
ואין לוקין עליו⁴⁷. וכן בהמה⁴⁸ שפף ירכה ארף
כשל עוף - גיד הנשה שלה אסור, ואין לוקין עליו.

(10) שיש לו כף, אבל אינו עגול. (11) שהיא בעיני שלא
נפשטה בגמרא: ואסור מספק, אבל אין לוקין על הספק.
(12) גם זו בעיני שלא נפשטה בגמרא.

ה. האוכל גיד הנשה מבהמה ובהמה הפנימיים -
פטור; לפי שאינו נוהג בטמאה, אלא בבהמה
שפלה מתרת⁴⁹. ואינו כאוכל משאר גופה, שאין
הגידים מפלל הבשר, כמו שבארנו. ואם אכל מחלב
שעל הגיד - הרי זה כאוכל מבשרה⁵⁰.

בכלל כל חלב וכל דם - אין לוקין עליהן אלא מפת
מרדות; ויהיו פחצי שעור, שהוא אסור מן התורה
ואין לוקין עליו.

יז. אין מולחין חלבים עם הבשר, ולא מדיחין
חלבים עם בשר. וספין שחתף בה חלבים - לא
יחתף בה בשר, וכלי שהדית בו חלבים - לא ידית
בו בשר. לפיכך צריך הטבח להתקין שלש ספינין:
אחת - ששוחט בה, ואחת - שמחתף בה בשר,
ואחת - שמחתף בה חלבים.

יח. ואם דרך אותו מקום שידית הטבח הבשר
בחתנת, צריך להתקין לו שני כלים של מים: אחד
- שמדיח בו בשר, ואחד - שמדיח בו חלבים.

יט. ואסור לטבח לפרש חלב הפסלים על הבשר
כדי לנאותו; שהקרום שעל החלב דק, ויתמצץ ביד
הטבח, ויזוב החלב ויבלע בבשר. וכל הדברים
האלו אסור לעשותן, ואם נעשו - לא נאסר הבשר.
ואין מפין את העושה, אלא מלמדין אותו שלא
יעשה.

כ. וכן אין מולחין את הבשר קדם שיסיר ממנו את
הקרומות ואת החוטיין האסורין. ואם מלח - מסיירם
אחר שנמלחו. ואפלו היה בהן גיד הנשה - מסיירו
אחר שנמלח ומבשל.

כא. וטבח שדרכו לנקות הבשר, ונמצא אחריו חוט
או קרום - מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא ילול
באסורין. אבל אם נמצא אחריו חלב, אם היה
כשעורה - מעבירין אותו. ואם נמצא אחריו כזית
חלב, אפלו במקומות הרבה - מפין אותו מפת
מרדות ומעבירין אותו. מפני שהטבח נאמן על
החלב.

יום ג' ט"ז תשרי ה'תשע"ו

פרק שמיני

(1) יבאר דיני גיד הנשה ובהמה נוהג; טבח שיצאה טרפה
מתחת ידו ומאי תקנתה; קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם
מצא בשר בין החנויות; בשר הנעלם מן העין; ואם עושין
סחורה בנבלות וטרפות.

א. גיד הנשה נוהג בבהמה ובהמה הטהורין², ואפלו
בנבלות וטרפות שלהן. ונוהג בשליל ובמקדשין,
בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינם נאכלין.
ונוהג פירף של זמין ובירף של שמאל. ואין אסור
מן התורה אלא שעל כף הירף בלבד, שנאמר: אשר

קעב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ג' ט"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ - הרי זה נאמן עליו. ואף על פי שאינו מחזק בכשרות - אין חוששין לו שמא יחליף²³. ואפלו עבדי ישראל²⁴ ואמהותיהן נאמנין בדבר זה²⁵; אבל לא לעובד פוכבים ומזלות, שמא יחליף²⁶.

כיוון שאינו חשוד על הגזל לא יקח את הבשר של חברו ויחליפו באיסור, שהרי גזלו, ואם אינו מרוויח בזה למה לו להחליף, הרי אין אדם חוטא ולא לו. (24) נכרים שנמכרו לישראל לעבדים. שבכל מקום שער אחד נאמן אפילו עבד או שפחה נאמנין. (25) אף על פי שבכל מקום שנוגע לאיסורי תורה אין העבדים נאמנים, אך כאן נאמנים מפני שאינם חשודים על הגזל. (26) שגוי אינו נאמן כלל.

יא. עשור חנינות, תשע מוכרות בשר שחוטא ואחת מוכרת נבלות, ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - הרי זה אסור; שכל קבוע - במחצה על מחצה דמי²⁷. אבל בשר הנמצא משלף בשוק²⁸ - הלך אחר הרב; דכל דפרש - מרפא פרש²⁹. אם היו רב המוכרים³⁰ עובדי פוכבים ומזלות - אסור, ואם היו רב המוכרים ישראל - מתר.

והחנניות של השחוטות ושל הנבלות הן קבועות במקומן והרי זה כספק השקול, וספק איסור של תורה אסור. (28) ואין אנו יודעים מאין בא. (29) כלומר, פירש מן הרוב, היינו מחנות כשרה ודווקא כשלא ראינו שפירש אלא מצאנוהו כך, אבל אם בפנינו לקח מחנות ולא ידענו אם המקום שממנו לקח הייתה חנות מוכרת שחוטא או חנות מוכרת נבלה, דינו כקבוע מכיוון שנולד הספק במקום קביעות. (30) של אותה עיר.

יב. וכן בשר הנמצא ביד עובד פוכבים ומזלות ואינו יודע ממי לקח³¹, אם היו מוכרי הבשר ישראל³² - מתר. זה הוא דין תורה. וכבר אסרו חכמים³³ כל הבשר הנמצא, בין בשוק בין ביד עובד פוכבים ומזלות³⁴, אף על פי שכל השוחטין³⁵ וכל המוכרין ישראל. ולא עוד, אלא הלוקח בשר³⁶ והניחו בביתו ונעלם מן העין - אסור, אלא אם כן היה לו בו סימן, או שהיה לו בו טביעת עין³⁷ והוא מפירו ודאי שהוא זה, או שהיה צרור וחתום.

(31) הגוי. (32) כלומר, רוב מוכרי הבשר. (33) כבשר שנתעלם מן העין. (34) בנמצא ביד גוי לא אסר רב, והטעם פירש רש"י שם הואיל שהייתה בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן, אבל בשר המונח [=סתם, שאינו נשמר] שמא עורבים החליפוהו. אבל רבינו פוסק שאסור משום בשר שנתעלם מן העין מפני שסומך על סוגיית הירושלמי שקלים פרק ז הלכה ד, שרב מחמיר אף בנמצא ביד גוי, לפיכך ראוי להחמיר בכל אופן. והכסף משנה מיישב שיש חילוק בין אם נוהגים להכריז בעיר שיש טריפה ואז אם לא הכריזו נמצא ביד גוי מותר

(13) דרשו דין זה מן המקרא. ואין לומר משום שאין איסור גיד הנשה שבא אחרי שנקשרו הגידין חל על איסור בהמה טמאה שקדם לו, שהרי לדעת רבינו אין עליו איסור טמאה כלל. (14) וחייב משום בהמה טמאה.

ו. האוכל גיד הנשה של נבלה או של טריפה או של עולה - חיב שתים¹⁵. מתוך שנקלל באסור¹⁶ שאר גופה שהיה מתר, נכלל גם הגיד ונוסף עליו אסור אחר¹⁷.

(15) משום גיד הנשה ומשום נבילה או טריפה או עולה. (16) ואיסור כולל חל על איסור. (17) אין זה איסור מוסיף, אלא איסור כולל.

ז. הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאיר ממנו כלום. ונאמן הטבח על גיד הנשה, בשם שגאמן על החלב. ואין לוקחין בשר מפל טבח¹⁸; אלא אם היה אדם בשר ומחזק בכשרות - הוא ששוחט לעצמו ומוכר¹⁹ ונאמן.

(18) מקור הדין בעבודה זרה לט: (מגיד משנה כאן), [תוספתא שם, הובאה בגמרא: אין לוקחים ימ"ח מה"ג (ראשי תיבות של שיש דברים) וכו' אלא מן המומחה, פירוש: בני אדם שהם בחזקת כשרות ואינם חשודים להאכיל איסורים, ובשר לא נמנה בין ששת הדברים, ורק ברין לשלוח על ידי נכרי נזכר בשר. אבל רבינו תפס כאן גירסת התוספתא, שבמקום "חלב" כתוב "חתיכה", היינו חתיכת בשר או חתיכת דג, לפי גירסת התוספות שם ודין בשר כדן דג]. ולקמן בפרק י"א הלכה כ"ה, השיג הראב"ד על רבינו, שהרי לא נחשדו עמי הארץ על איסורים חוץ ממעשרות, ובמגיד משנה שם מבאר, שכל ששת הדברים שנמנו שם בברייתא, שאין לוקחים אותם אלא מן המומחה, רגילים עמי הארץ להקל בהם ולכן אין לוקחים מהם. ונראה שבבשר החמיר רבינו ביותר ודורש שיהיה אדם כשר ומחזק בכשרות כי שמא אינו בקי או אינו זהיר בהלכות שחיטה. (19) אבל אם אינו מחזק בכשרות ישחוט אחר והוא ימכור.

ח. במה דברים אמורים? בחוצה לארץ²⁰; אבל בארץ ישראל בזמן שקלה לישראל - לוקחין מפל אדם.

(20) שמעורבים בין הגויים ויש חשש של חילוף עם גוי או שיקנו מן הגוי.

ט. טבח הנאמן למכר בשר, ונמצא בשר נבלה או בשר טריפה יוצא מתחת ידו - מחזיר את הדמים²¹ לבעלים, ומשמתין אותו ומעבירין אותו. ואין לו תקנה לעולם לקח ממנו בשר, עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או ישחוט לעצמו ויוציא טריפה לעצמו במקום חשוב; שודאי עשה תשובה בלא הערמה²².

(21) ואף על פי שאכלו הבשר. (22) אבל אם יש ספק שהערים, אין תשובתו מועילה.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ד' י"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על איסור אכילה אלא שנכלל בזה גם איסור הנאה, וכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו, ולמדנו: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן. לפיכך אסור מן התורה ואין לוקין עליו. (44) כמו חצי שיעור. (45) שחליפי איסורי הנאה מלבד עבודה זרה מותרים, ויש אומרים שהמוכר עצמו אסור לו ליהנות מדמיהם, אבל אחרים מותרים, ומדברי רבינו משמע, שאפילו המוכר מותר בהם. (46) לקבוע עסק, אבל אם נזדמן לו דבר איסור מותר לסחור, שהרי התורה אמרה בנבילה "או מכור לנכרי". (47) רבינו מביא ראייה מן התורה שבחלב מותר לסחור. ומוכח מזה, שאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה, כי אם הוא מדרבנן, אין ראייה ממה שהתורה התירה למלאכה בחלב. (48) דין זה נאמר רק בדבר שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה, אבל מה שעומד למלאכה כמו חמור או גמל מותר, שהרי אין לחוש בהם לאכילה.

י. הציץ שצנצננו לו חיה או עוף ודג טמאים וצדן, או שצנצדו לו טמאים וטהורים - מותר למכרן. אבל לא יכון למלאכתו לטמאים. ומותר לעשות סחורה בחלב שחלבו עובד פוכבים ומזלות ואין ישראל רואהו ובגבינות העובדי פוכבים ומזלות⁴⁹ וכיוצא בזה.

(49) כי חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה. ונלמה משמיענו רבינו דין חלב וגבינת גויים לחוד? והלא כתוב בהלכה יח, שכל איסורי דרבנן מותרים בסחורה? מפני שחלב וגבינות של גויים נאסרו משום שמא נתערב בהם דבר האסור מן התורה, וספק איסורי תורה אסורין בסחורה, לכן משמיענו רבינו שמותרים בסחורה, והטעם הוא, כי אין זה ספק גמור, אלא חששו רבנן לכך וגזרו עליהם איסור אכילה, אבל לא איסור סחורה].

יח. זה הפלל: כל שאסורו מן התורה⁵⁰ - אסור לעשות בו סחורה; וכל שאסורו מדבריהם - מותר לעשות בו סחורה, בין בספקו בין בודאו.

(50) ואפילו בספק איסור אסור לעשות סחורה.

יום ד' י"ז תשרי ה'תשע"ו

פרק תשיעי

1) יבאר בשר בחלב ואם ניער וכסה; הכחל צלוי ומבושל; ודין המעמיד בעור קיבת נבלה; ואם מותר לצרור בשר וגבינה במטפחה אחת; מליח אם הוא כרותח; ואם מעלים העוף עם הגבינה בשולחן; אם לשין העיסה בחלב; ופת שאפאה עם הצלי; סכין שחתך בה צלי וחזר וחתך בה צנון; ואם מניחין כד של מלח בצד כד של כמך; מי שאכל גבינה אם יאכל אחריה בשר או איפא.

א. בשר בחלב - אסור לבשלו, ואסור לאכלו מן התורה, ואסור בהנאה, וקוברין אותו, ואפרו אסור באפר כל הנקברין. ומי שבישל משגיחה כזית

שמן הסתם אינו טריפה, ובכגון זה עוסקת סוגיית הגמרא שם, מה שאין כן במקום שאין מנהג להכריז, ואם כן אפילו לא הכריזו יש חשש טריפה, לפיכך אפילו נמצא ביד גוי אסור, ורבינו מדבר במקום שאין מכריזין. (35) ולא רק רובם. (36) מאדם שהוחזק בכשירות. (37) ומשמע שכל אדם נאמן לאמר טביעות עין יש לי בו ואפילו אינו תלמיד חכם, כי עד אחד נאמן באיסורין, אבל באבידה אין סומכין אלא על תלמיד חכם שאין לחשוד בו שמא משקר הוא, כי בדברי ממון אין עד אחד נאמן.

1 יג. תלה כלי מלא חתיכות בשר, ונשבר הפלי ונפלו החתיכות לארץ, ובא ומצא חתיכות ואין לו בהן סימן ולא טביעת עין - הרי זה אסור; שיש לומר: אותו בשר שהיה בפלי גררתו חיה או שרץ, וזה בשר אחר הוא.

2 יד. גיד הנשה מותר בהנאה³⁸. לפיכך מותר לאדם לשלח לעובד פוכבים ומזלות ירף שגיד הנשה בתוכה. ונותן לו הירף שלמה בפני ישראל, ואין חוששין³⁹ שמא יאכל ממנה ישראל זה⁴⁰ קדם שיניטל הגיד, שהרי מקומו נכרי⁴¹. לפיכך, אם היתה הירף חתוכה - לא תננה לעובד פוכבים ומזלות בפני ישראל עד שיניטל הגיד, שמא יאכל ממנה ישראל⁴².

(38) במתנה או בכירה. (39) בשלימה. (40) כלומר, ישראל שראה שהירך באה לידו [=לידי הגוין] מישראל יקנה מן הגוי ויאכל. (41) אילו ניטל הגיד. (42) שישאל הרואה סובר שכבר ניטל גידה. כי אין המקום ניכר.

14 טו. כל מקום שנאמר בתורה: לא תאכל, לא תאכלו, לא יאכלו, לא יאכל - אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה בפשע, עד שיפרט לה הכתוב כדרך שפרט לה בנבלה, שנאמר: לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, ובחלב שנאמר בו: יעשה לכל מלאכה. או עד שיתפרש בתורה שבעל פה שהוא מותר בהנאה. כגון שקצים ורמשים ודם ואבר מן החי וגיד הנשה, שכל אלו מתרין בהנאה מפי הקבלה אף על פי שהן אסורין באכילה.

23 טז. כל מאכל שהוא אסור בהנאה, אם נהנה ולא אכל, כגון שמכר או נתן לעובד פוכבים ומזלות או לכלבים - אינו לוקה⁴³. ומכין אותו מפת מרדות⁴⁴, והדמים מתרין⁴⁵. וכל דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה, אף על פי שהוא מותר בהנאה - אסור לעשות בו סחורה, ולכון למלאכתו⁴⁶ בדברים אסורים. חוץ מן החלב, שהרי נאמר בו: יעשה לכל מלאכה⁴⁷. לפיכך, אין עושין סחורה⁴⁸ לא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים.

(43) מפני שדבר מאכל דרכו לאכילה ועיקר לא יאכל נאמר

- 1 באחד - לוקה, שנאמר: לא תבשל גדי בחלב אמו.
 - 2 וכן האוכל בזית משניהם, מהבשר והחלב
 - 3 שנתבשלו באחד - לוקה, ואף על פי שלא בשל.
 - 4 ב. לא שתק הכתוב מלאסר האכילה אלא מפני
 - 5 שאסר הבשול. כלומר: ואפלו בשולו אסור, ואין
 - 6 צריך לומר אכילתו. כמו ששתק מלאסר הבת מאחר
 - 7 שאסר בת הבת.
 - 8 ג. אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה
 - 9 בחלב בהמה טהורה, שנאמר: לא תבשל גדי בחלב
 - 10 אמו. וגדי הוא כולל ולד השור ולד השא ולד העז,
 - 11 עד שיפרט ויאמר גדי עזים. ולא נאמר גדי בחלב
 - 12 אמו, אלא שדבר הכתוב בהורה. אבל בשר בהמה
 - 13 טהורה (שבשולו) בחלב בהמה טמאה, או בשר
 - 14 בהמה טמאה (שבשולו) בחלב בהמה טהורה - מותר
 - 15 לבשל, ומותר בהנייה, ואין חייבין על אכילתו משום
 - 16 בשר בחלב.
 - 17 ד. וכן בשר חיה ועוף, בין בחלב חיה בין בחלב
 - 18 בהמה - אינו אסור באכילה מן התורה. לפיכך מותר
 - 19 לבשלו ומותר בהנייה. ואסור באכילה מדברי סופרים,
 - 20 כדי שלא יפגעו העם ויבואו לידי אסור בשר בחלב
 - 21 של תורה, ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה
 - 22 טהורה, שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו
 - 23 ממש, לפיכך אסרו כל בשר בחלב.
 - 24 ה. דגים וחרגבים - מותר לאכלן בחלב. והשוחרט עוף
 - 25 ונמצא בו ביצים גמורות - מותר לאכלן בחלב.
 - 26 ו. המעשן והמבשל בחמי טבריא וכיוצא בהן - אין
 - 27 לוקין עליו. וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב
 - 28 מתה או בחלב זכר, או שבשל דם בחלב - פטור,
 - 29 ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב. אבל
 - 30 המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בהן בחלב -
 - 31 לוקה על בשולו, ואינו לוקה על אכילתו משום
 - 32 בשר בחלב; שאין אסור בשר בחלב חל על אסור
 - 33 נבלה או אסור חלב, שאין כאן לא אסור כולל ולא
 - 34 אסור מוסיף ולא אסור בת אחת.
 - 35 ז. המבשל שליל בחלב - חייב. וכן האוכלו. אבל
 - 36 המבשל שליא או עור וגידין ועצמות ועקרי קרנים
 - 37 וטלפים הרפים בחלב - פטור. וכן האוכלן - פטור.
 - 38 ח. בשר שנפל לתוך החלב או חלב שנפל לתוך
 - 39 הבשר ונתבשל עמו - שעורו בנותן טעם. ביצד?
 - 40 חתיכה של בשר שנפלה לקדרה רותחת של חלב -
- 41 טועם הנכרי את הקדרה: אם אמר שיש בה טעם
 - 42 בשר - אסורה, ואם לאו - מתרת. ואותה חתיכה -
 - 43 אסורה. במה דברים אמורים? שקדם והוציא את
 - 44 החתיכה קדם שתפלט חלב שבלעה; אבל אם לא
 - 45 סלק - משערים אותה בששים, מפני שהחלב
 - 46 שנבלע בה ונאסר יצא ונתערב עם שאר החלב.
 - 47 ט. נפל חלב לתוך קדרה של בשר - טועמין את
 - 48 החתיכה שנפל עליה חלב: אם אין בה טעם חלב
 - 49 - הכל מותר; ואם יש בחתיכה טעם חלב, אף על
 - 50 פי שאם תפחט החתיכה לא ישאר בה טעם, הואיל
 - 51 ויש בה עתה טעם חלב - נאסרה אותה חתיכה.
 - 52 ומשעריין בכלה: אם היה בכל שיש בקדרה מן
 - 53 החתיכות והזרק והמרק והתבלין כדי שתהיה
 - 54 חתיכה זו אחד מששים מן הכל - החתיכה אסורה,
 - 55 והשאר מותר.
 - 56 י. במה דברים אמורים? בשלא נער את הקדרה
 - 57 בתחלה כשנפל החלב אלא לבסוף, ולא פסה; אבל
 - 58 אם נער מתחלה ועד סוף, או שכפה משעת נפילה
 - 59 עד סוף - הרי זה בנותן טעם. וכן אם נפל חלב
 - 60 לתוך המרק או לכל החתיכות ולא נודע לאי זו
 - 61 חתיכה נפל - נוצר את הקדרה בלה עד שישווב
 - 62 ויתערב הכל. אם יש בקדרה בלה טעם חלב -
 - 63 אסורה, ואם לאו - מתרת. אם לא נמצא נכרי
 - 64 שוטעם ונסמך עליו - משערים בששים. בין בשר
 - 65 לתוך חלב בין חלב לתוך בשר, אחד מששים -
 - 66 מותר, פחות מששים - אסור.
 - 67 יא. קדרה שבשל בה בשר - לא יבשל בה חלב.
 - 68 ואם בשל - בנותן טעם.
 - 69 יב. הפחל אסור מדברי סופרים; שאין בשר
 - 70 שנתבשל בחלב שחוטא אסור מן התורה, כמו
 - 71 שבארנו. לפיכך, אם קרעו ומרק החלב שבו - מותר
 - 72 לצלותו ולאכלו. ואם קרעו שתי וערב וטחו בפתל
 - 73 עד שלא נשאר בו לחלוחית חלב - מותר לבשלו עם
 - 74 הבשר. וכחל שלא קרעו, בין של קטנה שלא הניקה
 - 75 בין של גדולה - אסור לבשלו. ואם עבר ובשלו
 - 76 בפני עצמו - מותר לאכלו; ואם בשלו עם בשר אחר
 - 77 - משעריין אותו בששים, וכחל מן המגנן.
 - 78 יג. ביצד? אם היה הכל עם הפחל כמו ששים בפחל
 - 79 - הפחל אסור, והשאר מותר; ואם היה בפחות
 - 80 מששים - הכל אסור. ובין כך ובין כך, אם נפל
 - 81 לקדרה אחרת - אסור אותה, ומשעריין בו בששים
 - 82 כבראשונה; שהפחל עצמו שנתבשל נעשה בחתיכה

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ה' י"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כב. אין לשין העסה בחלב. ואם לש - כל הפת
אסורה, מפני הרגל עברה, שמא יאכל בה בשר.
ואין טשין את התנור בצליה. ואם טש - כל הפת
אסורה עד שיסיק את התנור, שמא יאכל בה חלב.
ואם שנה בצורת הפת עד שתהיה נפרת, כדי שלא
יאכל בה לא בשר ולא חלב - הרי זה מתר.

כג. פת שאפאה עם הצלי, ודגים שצלאן עם הבשר
- אסור לאכלן בחלב. קערה שאכלו בה בשר ובשלו
בה דגים - אותן הדגים מתר לאכלן בכותח.

כד. סמין שחתך בה בשר צלי, וחזר וחתך בה צנון
וביוצא בו מדברים חריפין - אסור לאכלן בכותח.
אבל אם חתך בה בשר, וחזר וחתך בה קשות או
אבטיח - גורד מקום החתך ואוכל השאר בחלב.

כה. אין מניחין בד של מלח בצד בד של כמך,
מפני ששואב ממנו, ונמצא מבשל הבשר במלח זה
שיש בו טעם החלב. אבל מניח בד החמץ בצד בד
הכמך, שאין החמץ שואב ממנו.

כו. מי שאכל גבינה או חלב תחלה - מתר לאכל
אחריו בשר מיד. וצריך שידית ידיו ויקנח פיו בין
הגבינה ובין הבשר. ובמה מקנח פיו? בפת או
בפרות, שלועסן ויולעצן או פולטן. ובכל מקנחין
את הפה, חוץ מתמרים או קמח או ירקות, שאין
אלו מקנחין יפה.

כז. במה דברים אמורים? בבשר בהמה או חיה;
אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או
החלב - אינו צריך לא קנוח הפה ולא נטילת ידים.

כח. מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין
בשר עוף - לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה ביניהן
כדי שעור סעדה אחרת, והוא כמו שש שעות, מפני
הבשר של בין השנים שאינו סר בקנוח.

יום ה' י"ח תשרי ה'תשע"ו

פרק עשירי

1) יבאר דיני החדש וכלאי הכרם והערלה, ואם נוהגים
בארץ ובחוצה לארץ; נטע רבעי ופדיונו ואם נוהג בארץ
ובחוץ לארץ; האוכל כזית טבל; וטבל שיש בו מיתה או
לא; משקין היוצאין מהטבל והחדש וספיחי שביעית כו'.

א. כל אסורין שאמרנו הן במיני נפש חיה. ויש
אסורין אחרים של תורה בנרע הארץ, והן: החדש,
וכלאי הכרם, והטבל, והערלה.

1 האסורה. ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת
2 שנתבשל, לא כמות שהיה בשעה שנפל.

3 יד. אין צולין את הכחל שחתכו [למעלה] מן הבשר
4 בשפוד; ואם צלהו - הכל מתר.

5 טו. קבה שבשלה בחלב שבה - מתרת; שאינו חלב,
6 אלא הרי הוא כטונפת, שהרי ישנה במעים.

7 טז. אסור להעמיד הגבינה בעור הקבה של שחוטת.
8 ואם העמיד - טועם את הגבינה: אם יש בה טעם
9 בשר - אסורה, ואם לאו - מתרת. מפני שהמעמיד
10 דבר המתר הוא, שקבת שחוטת היא, ואין כאן אלא
11 אסור בשר בחלב, ששעורו בנותן טעם. אבל
12 המעמיד בעור קבת נבלה וטרפה ובהמה טמאה,
13 הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו - נאסרה
14 הגבינה משום נבלה, לא משום בשר בחלב. ומפני
15 חשש זה אסרו גבינת עובדי פוכבים ומזלות, כמו
16 שבארנו.

17 יז. הבשר לבדו מתר, והחלב לבדו מתר, ובהתערב
18 שניהן על ידי בשול - יאסרו שניהם. במה דברים
19 אמורים? שנתבשלו שניהם ביחד, או שנפל חם
20 לתוך חם, או צונן לתוך חם; אבל אם נפל אחד
21 משניהם והוא חם לתוך השני והוא צונן - קולף
22 הבשר כלו שנגע בו החלב, ואוכל השאר. ואם נפל
23 צונן לתוך צונן - מדיח החתיכה ואוכלה. לפיכך
24 מתר לצרר בשר וגבינה במטפחת אחת, והוא שלא
25 יגעו זה בזה. ואם נגעו - מדיח הבשר ומדיח
26 הגבינה ואוכל.

27 יח. מליח שאינו נאכל מחמת מלחו - הרי הוא
28 כרותח. ואם נאכל כמות שהוא, כמו הכותח - אינו
29 כרותח.

30 יט. עוף שחוט שנפל לחלב או לכותח שיש בו
31 חלב: אם חי הוא - מדיחו ומת; ואם צלי -
32 קולפו. ואם היו בו פלחים פלחים, או שהיה מתפל
33 בתבלין, ונפל לחלב או לכותח - הרי זה אסור.

34 כ. אסור להעלות העוף עם הגבינה על השלחן
35 שהוא אוכל עליו. גזרה משום הרגל עברה, שמא
36 יאכל זה עם זה. אף על פי שהעוף בחלב אסור
37 מדברי סופרים.

38 כא. שני אכסנאין שאינם מפירין זה את זה -
39 אוכלין על שלחן אחד זה בשר בהמה וזה גבינה;
40 מפני שאין זה גס לבו בזה כדי שיאכל עמו.

ח. במה דברים אמורים? שנוצרו בארץ ישראל; 43
אבל בחוצה לארץ - כלאי הכרם מדברי סופרים. 44
ובהלכות פלאים יתבאר: אי זה מין אסור בכלאי 45
הכרם ואי זה מין אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי 46
יאסר, ואי זה דבר מקדש ואי זה אינו מקדש. 47

ט. הערלה ביצר? כל הנוטע אילן מאכל - כל פרות 48
שעושה אותו אילן שלש שנים משנטע הרי הן 49
אסורין באכילה ובהנאה, שנאמר: שלש שנים יהיה 50
לכם ערלים לא יאכל. וכל האוכל מהם פזית - 51
לוקה מן התורה. 52

י. במה דברים אמורים? בנוטע בארץ ישראל, 53
שנאמר: כי תבאו אל הארץ וגומר; אבל אסור 54
ערלה בחוצה לארץ - הלכה למשה מסיני, 55
שודאי הערלה בחוצה לארץ אסורה, וספקה 56
מותר. ובהלכות מעשר שני יתבאר דברים 57
האסורין משום ערלה ודברים המתירין. 58

יא. ספק ערלה וכלאי הכרם: בארץ ישראל - 59
אסור; בסוריא, והיא ארצות שבבש דוד - מותר. 60
ביצר? היה כרם וערלה וענבים נמכרות חוצה לו, 61
היה ירק זרוע בתוכו וירק נמכר חוצה לו, שמא 62
ממנו הוא זה שמא מאחר - בסוריא מותר. 63
ובחוצה לארץ, אפלו ראה הענבים יוצאות מכרם 64
ערלה, או ירק יוצא מן הכרם - לוקח מהן; והוא 65
שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט הירק 66
בידו. 67

יב. כרם שהוא ספק ערלה או ספק פלאים: בארץ 68
ישראל - אסור, ובסוריא - מותר, ואין צריך לומר 69
בחוצה לארץ. 70

יג. חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס של ערלה - 71
אסורה בשתייה ומתרת בהניה; שאין הגנב גונב 72
ממקום וטומן בו. אבל ענבים הנמצאין טמונים שם 73
- אסורים; שמא משם נלקטו והצניען שם. 74

יד. נכרי וישראל שהיו שתפין בנטיעה: אם 75
התנו מתחלת השתפות שיהיה הנכרי אוכל שני 76
ערלה וישראל אוכל שלש שנים משני התר 77
כנגד שני הערלה - הרי זה מותר; ואם לא 78
התנו מתחלה - אסור. ובלבד שלא יבאו 79
לחשבון. ביצר? כגון שיחשב כמה פרות אכל 80
הנכרי בשני ערלה עד שיאכל ישראל כנגד 81
אותן הפרות. אם התנו כזה - אסור, שהרי זה 82
כמחליף פרות ערלה. 83

ב. החדש ביצר? כל אחד מחמשה מיני תבואה 1
בלבד אסור לאכל מהחדש שלו קדם שיקרב העמר 2
בששה עשר בניסן, שנאמר: ולחם וקלי וכרמל לא 3
תאכלו. וכל האוכל פזית חדש קדם הקרבת העמר 4
- לוקה מן התורה, בכל מקום ובכל זמן, בין בארץ 5
בין בחוצה לארץ, בין בפני הבית בין שלא בפני 6
הבית. אלא שבזמן שיש מקדש - משיקרב העמר 7
התר החדש בירושלים, והמקומות הרחוקין מתירין 8
אחר חצות, שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר 9
חצות; ובזמן שאין בית המקדש - כל היום פלו 10
אסור מן התורה. ובזמן הזה, במקומות שעושין שני 11
ימים טובים - החדש אסור כל יום שבועה עשר 12
בניסן עד לערב, מדברי סופרים. 13

ג. האוכל לחם וקלי וכרמל, פזית מפל אחד ואחד 14
- לוקה שלש מלקיות; שנאמר ולחם וקלי וכרמל 15
לא תאכלו. מפי השמועה למדו, ששלישתן בלאוין 16
חלוקין זה מזה. 17

ד. כל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העמר, אף 18
על פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב - מתרת 19
באכילה משקרב העמר. ותבואה שהשרישה אחר 20
שקרב העמר, אף על פי שהיתה זרועה קדם שקרב 21
העמר - הרי זו אסורה עד שיקרב העמר של שנה 22
הבאה. ודין זה בכל מקום ובכל זמן מן התורה. 23

ה. תבואה שהשרישה אחר העמר, וקצרה, וזרע מן 24
החטים בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא וצדין 25
החטים בקרקע - הרי אלו ספק אם התירן העמר 26
באלו היו מנחין בכד, או לא יתיר אותן מפני 27
שבטלו בקרקע. לפיכך, אם לקט מהם ואכל - אינו 28
לוקה, ומפני אותו מפת מרדות. וכן שבלת שהביאה 29
שליש מלפני העמר, ועקרה ושתלה אחר שקרב 30
העמר, והוסיפה - הרי זו ספק אם תהיה אסורה 31
מפני התוספת עד שיבוא העמר הבא, או לא תהיה 32
אסורה, שהרי השרישה קדם העמר. 33

ו. כלאי הכרם ביצר? מין ממני תבואה או מיני 34
ירקות שנוצרו עם הגפן, בין שזרע ישראל בין 35
שזרע נכרי, בין שעלו מאליהן בין שנטע הגפן 36
בתוך הירק - שניהם אסורין באכילה ובהניה. 37
שנאמר: פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע 38
ותבואת הכרם. כלומר: פן תתרחק ותאסר שניהם. 39

ז. והאוכל פזית מפלאי הכרם, בין מן הירק בין מן 40
הענבים - לוקה מן התורה. ושניהם מצטרפין זה 41
עם זה. 42

ותרומת מעשר ועדין לא הפריש ממנו מעשרות, 44
ואכלו לא נשאר בו אלא מעשר עני - הרי זה לוקה 45
משום אוכל טבל, ואין בו מיתה; שאין צון מיתה 46
אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר. 47

כא. אזהרה לאוכל טבל שלא הורמו ממנו 48
מעשרות - בכלל שנאמר: לא תוכל לאכל 49
בשעריך מעשר דגנך וגומר. ובהלכות תרומות 50
ומעשרות יתבאר: אי זה דבר חייב בתרומה 51
ובמעשרות ואי זה דבר פטור, ואי זה דבר הוא 52
חייב מן התורה ואי זהו החייב מדברי סופרים. 53
והאוכל פזית מטבל של דבריהם או מפלאי 54
הכרם וערלה של חוצה לארץ - מפין אותו 55
מפאת מדרות. 56

כב. הטבל והחדש וההקדש וספיחי שביעית 57
והפלאים והערלה - משקין היוצאין מפרותיהן 58
אסורים כמותם, ואין לוקין עליהן. חוץ מיין ושמן 59
של ערלה ויין של פלאי הכרם, שלוקין עליהן בדרך 60
שלוקין על הזיתים ועל הענבים שלהן. 61

כג. ויש בקדשים אסורין אחרים במאכלות, וכלן 62
של תורה הן. כגון אסורין שיש באכילת תרומות 63
ובפירות וחרלה ומעשר שני, ואסורין שיש בקדשי 64
מזבח, כגון פגול ונוטר וטמא. וכל אחד מהן 65
יתבאר במקומו. 66

כד. ושעור כל אכילה מהן - פזית, בין למלקות 67
בין לכרת. וכבר בארנו אסור חמץ בפסח ודיניו 68
בהלכות חמץ ומצה. אבל אסור אכילה ביום 69
הפסורים - אסור מין בפגי עצמו; וכן אסור יוצא 70
מגפן על הנזיר אינו שוה בכל. ולפיכך יתבאר 71
אסור כל אחד מהן ושעורו ודיניו במקומו הראוי 72
לו. 73

יום ו' י"ט תשרי ה'תשע"ו

פרק אחד עשר

(1) יבאר יין שנתנסך לעבודה זרה וסתם יינם; וגוי שנגע ביין 74
שלא ככוונה; ודין הלוקח עבדים מהגוי ומלו וטבלו וגר 75
תושב, שנגעו ביין; אם נתערב ביין ישראל מעט דבש ומעט 76
שאר; גוי שדרך ישראל עומד על גביו, וחומץ הגוי; הכשר 77
כלי הגויים אשר לחרש ולעץ ולאבן; בזמן הזה אין לוקחין 78
אלא מאדם שהוחזק בכשרות; והמתארח אצל בעל הבית.

א. יין² שנתנסך לעבודת פוכבים - אסור בהנאה, 76
והשותה ממנו כל שהוא - לוקה מן התורה³. וכן 77
האוכל כל שהוא מתקרבת⁴ עבודת פוכבים, מפשור 78
או מפרות, אפלו מים ומלח, האוכל מהן כל שהוא 79

טו. יראה לי, שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה 1
לארץ, אלא אוכל פרות שנה רביעית בלא פדיון 2
כלל; שלא אמרו אלא הערלה. וקל וחמר 3
הדברים; ומה סוריא, שהיא חייבת במעשרות 4
ובשביעית מדבריהם, אינה חייבת בנטע רבעי, כמו 5
שיתבאר בהלכות מעשר שני; חוצה לארץ - לא 6
כל שכן שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה? אבל 7
בארץ ישראל - נוהג בה בין בפני הבית בין שלא 8
בפני הבית. והורו מקצת גאונים, שפרם רבעי 9
לבדו פודין אותו בחוצה לארץ ואחר כך יהיה 10
מתר באכילה. ואין לדבר זה עקר. 11

טז. פרות שנה רביעית בלה - אסור לאכל מהן 12
בארץ ישראל עד שיפדו. ובהלכות מעשר שני 13
יתבאר משפטי פדיון, ודין אכילתו, ומאימתי מוניה 14
לערלה ולרבעי. 15

יז. פיצד פודין פרות נטע רבעי בזמן הזה? אחר 16
שאוסף אותן מברד: ברוד אתה יי אלהינו מלך 17
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון נטע 18
רבעי. ואחר כך פודה את כלן, ואפלו בפרוטה 19
אחת, ואומר: הרי אלו פדויין בפרוטה זו. ומשילך 20
אותה פרוטה לים המלח. או מחללן על שוה 21
פרוטה מפרות אחרות, ואומר: הרי כל הפרות 22
האלו מחללין על חטים אלו או על שעורים אלו 23
וכיוצא בהן. ושורף אותן, כדי שלא יהיו תקלה 24
לאחרים. ואוכל כל הפרות. 25

יח. הורו מקצת הגאונים, שאף על פי שפדה פרות 26
שנה רביעית או חללן - אסור לאכלן עד שתקנס 27
שנה חמישית. ודבר זה אין לו עקר. ויראה לי, 28
שזו שגגת הוראה. והטעם: לפי שכתוב: ובשנה 29
החמישית תאכלו את פריו. ואין ענין הכתוב אלא 30
שבשנה החמישית תאכלו פריו בלא פדיון, ככל 31
חלין שבעולם. ואין ראוי לחש להוראה זו. 32

יט. הטבל פיצד? כל אכל שהוא חייב להפריש 33
ממנו תרומה ומעשרות - קדם שיפריש ממנו 34
נקרא טבל, ואסור לאכל ממנו. שנאמר: ולא 35
יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו 36
לי. כלומר: לא ינהגו בהן מנהג חלין ועדין 37
קדשים שעתידין להתרם לא הורמו. והאוכל 38
פזית מן הטבל קדם שיפריש ממנו תרומה 39
גדולה ותרומת מעשר - חייב מיתה בידי שמים; 40
שנאמר: ולא יחללו את קדשי בני ישראל 41
וגומר, והשיאו אותם צון אשמה. 42

כ. אבל האוכל מדבר שנטלה ממנו תרומה גדולה 43

1 - לוקה; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר חָלַב וְזָבְחִימוּ יֹאכְלוּ, וְשֵׁתוּ
2 יַיִן נְסִיכָם, יִקְוָמוּ וְגוֹמְרֵי.

18 וְכֵן תִּינוּק¹⁸ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת שְׁנֵנְעָ בֵּינָם - אֲסוּר
19 בְּשִׁתְיָה¹⁹ וּמִתֵּר בְּהִנְיָה²⁰. הַלֹּקֶחַ עֲבָדִים מִן הָעוֹבְדֵי
20 פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת וּמְלוֹ וְטָבְלוֹ - מִיָּד אֵין מְנַסְכִּין, וַיִּין
21 שְׁנֵנְעוּ בּוֹ מִתֵּר בְּשִׁתְיָה, וְאִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִהְגוּ
22 בְּדַתִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא פָסְקָה עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים מִפִּיהֶם²¹.

17 שלא כיוון לנגוע ביין ונגע במקרה. או שהושיט ידו לחבית וחשב שיש בה שמן ונמצא יין. (18) לא תינוק ממש אלא כל שאינו יודע בטיב עבודה זרה ומשמשיה, דינו כך. (19) והטעם משום הרחקת עבירה כמבואר בגמרא: "לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב" (לנזיר אומרים: לך מסביב לכרם ואל הכרם לא תקרב) להרחיקו מן העבירה, שהנזיר אסור ביין. (20) ודאי לא נתנסך כיון שהיה שלא בכוונה. (21) כרב, ולא כשמואל שאומר עושן יין נסך עד שתשקע [=תישכח] עבודה זרה מפיהם. וטעמו של דבר מכיוון שמלו וטבלו ודאי לא ניסכו לשם עבודה זרה.

23 ו. בְּגִי הַשְּׁפָחוֹת הָעוֹבְדוֹת פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת שְׁנוּלְדוּ
24 בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל וּמְלוֹ וְעָדִין לֹא טָבְלוּ²² - הַגְּדוֹלִים
25 אוֹסְרִין הַיִּין פְּשִׁיעָיו בּוֹ, וְהַקְטָנִים אֵינָם אוֹסְרִין²³.

22 אבל אם לא מלו ולא טבלו אפילו קטנים אוסרים במגעם לשתייה כדין גוי קטן. (23) דווקא בני שפחות שמלו ולא טבלו שגדלו ברשות ישראל, קטנים אינם אוסרים, אבל הלוקח עבד מן הגוי ומלו ולא טבלו אפילו קטנים עושים יין נסך לאסור בשתייה כשאר גוי קטן.

26 ז. גַּר תּוֹשֵׁב, וְהוּא שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׁבַע מִצְוֹת כְּמוֹ
27 שְׁפָאֲרָנוּ²⁴ - יֵינוּ אֲסוּר בְּשִׁתְיָה וּמִתֵּר בְּהִנְיָה²⁵.
28 וּמִיִּחְדִּין אֲצִלּוֹ²⁶, וְאֵין מִפְקִידִין אֲצִלּוֹ²⁷. וְכֵן
29 כָּל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת שְׁאִינוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת
30 פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת, כְּגוֹן אֵלּוּ הַיִּשְׁמַעְעָאִלִּים²⁸ - יֵינוּ
31 אֲסוּר בְּשִׁתְיָה וּמִתֵּר בְּהִנְיָה. וְכֵן הוּדוּ כָּל הַגְּאֹוִנִים.
32 אֲבָל אוֹתָם הָעוֹבְדִים עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת - סָתָם
33 יֵינוּ אֲסוּר בְּהִנְיָה.

24 "אי זה הוא גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות שנצטוו בני נח". (25) והטעם שגזירה ראשונה על יין גויים משום בנותיהם, בשתייה בלבד אסרו וגזירה זו כוללת גם גר תושב. אבל איסור הנאה בסתם יינם שגזרו בית דין שלאחריהם משום חשש ניסוך, לא גזרו אלא בעובד עבודה זרה בלבד. (26) מניח בחנותם זמן מה עד שילך כדי מיל בערך. והטעם, כיון שאינו עובד עבודה זרה, אינו נוגע ביין ולא ינסך וגם לא יניח לגוי אחר לנגוע ולנסך, שהרי אין לו כל הנאה בזה. (27) בביתו לזמן מרובה, שמא יחליף יין זה ביינו, ויינו אסור בשתייה. אבל בזמן מועט אין חוששים לחילוף. (28) ומה שכתב רבינו בתחילת הלכה זו "שקיבל עליו שבע מצוות" ומשמע מדבריו שאם קיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה בלבד אסור בהנאה, זה נאמר רק בגר תושב בן אומה עובדת עבודה זרה, אבל אם כל אומתו אינה עובדת עבודה זרה, אינו אסור במגעו בהנאה וגם לא צריך קבלה בפני שלושה חברים.

(2) ניסוך יין הוא אחת מארבע עבודות של עבודה זרה שחייבין עליהן סקילה אפילו אם אין דרך עבודתו של אותו אליל בכך. (3) שתי מלקות, אחת משום לא תביא תועבה אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ואף על פי שכתב כאן סתם "לוקה" נתכווין לשתי מלקות. (4) מה שמקריבים לעבודה זרה. (5) ומה שהביא כאן פסוק זה, הרי זה רק כדי ללמוד ממנו שיין נסך דינו כזבח.

3 ב. יֵינוּ שְׁנֵנְסָךְ לָהּ - כְּזָבַח שֶׁקָּרַב לָהּ. וְכֵינוּ שְׁאֲסוּר
4 זֶה מִשּׁוּם עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים הוּא - אֵין לוֹ שְׁעוּרִי,
5 שְׁנֵאמַר בַּעֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים: וְלֹא יִדְבַק בְּיָדָךְ מֵאוֹמָה
6 מִן הַחֲרָם.

(6) טעם למה שאמר בהלכה הקודמת, שלוקה אפילו בכל שהוא ואין צריך שיעור. (7) בעיר הנידחת שהיא גם כן מעין עבודה זרה.

7 ג. יֵינוּ הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים שְׁאִין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְנַסָּךְ
8 אוֹ לֹא נִתְנַסָּךְ, וְהוּא הַנִּקְרָא סָתָם יֵינוּ⁸ - אֲסוּר
9 בְּהִנְיָה כְּמוֹ יֵינוּ שְׁנֵנְסָךְ⁹. וְדָבָר זֶה מְגֻזְרוֹת סוֹפְרִים
10 הוּא¹⁰. וְהַשּׁוֹתָה מִסָּתָם יֵינוּ רְבִיעִית¹¹ - מִפִּין אוֹתוֹ
11 מִכֶּת מְרָדוֹת.

(8) ודניאל פירש ממנו שנאמר: "אשר לא יתגאל בפתבג המלך וביין משתייו". (9) משום חומרת איסור עבודה זרה עשאוהו חכמים כיון נסך גמור שנתנסך לעבודה זרה שאסור מן התורה. (10) גזרו החכמים על יינם של גויים משום בנותיהם. פירוש: שתיית יין מביא לקירוב לבבות ויביא לחיתון עם בנותיהם. והיא אחת משמונה עשר גזירות שגזרו בעליית חנניא בן גוריון: וגזרו מתחילה על השתייה בלבד, אבל בית דין שלאחריהם ראו שהגויים מרבים בניסוך וגזרו איסור הנאה אף בסתם יינם. (11) אבל השותה פחות מרביעית אינו לוקה מכת מרדות ואף על פי שעל יין נסך ממש לוקה בכל שהוא וסתם יינם עשו חכמים כיון נסך, לא החמירו חכמים לעניין שיעורו, מפני שלא נאסר משום עבודה זרה אלא משום חשש חיתון.

12 ד. וְכָל יֵינוּ שְׁנֵנְעוּ¹² בּוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת - הָרִי
13 זֶה אֲסוּר¹³, שְׁמָא נִסָּךְ אוֹתוֹ¹⁴; שְׁמַחֲשֵׁבֶת הָעוֹבֵד
14 פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת לַעֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת¹⁵. הָא
15 לְמִדָּתָה¹⁶, שְׁיִין יִשְׂרָאֵל שְׁנֵנְעָ בּוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
16 וּמְזֻלוֹת - דֵּינוּ סָתָם יֵינוּ שְׁהוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה.

(12) נגיעה משמעותה שכשוך. (13) בגמרא אמרו, רבא שהתיר בהנאה חזר בו. (14) אם נגע בו בכוונה וידע שזהו יין. (15) אפילו שלא בפני עבודה זרה. (16) שלא יין של גוי בלבד אסור אלא אפילו יין של ישראל שנגע בו גוי ואין הישראל יכול לומר לו אין בכוחך לאסור ייני שלא בהסכמתי. ולפיכך חוששים שמא נסך ודינו כסתם יינם.

17 ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת שְׁנֵנְעָ בֵּינָם שְׁלֹא בְּכוֹנְיָה¹⁷,

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ו' י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

36) מימרא של רב הונא: ופירש רש"י הגת עשויה כמדרון ומשעה שהיוצא מן הענבים נמשך מצד העליון לצד התחתון נקרא יין ונגיעת גוי אוסרתו ואף על פי שעדיין הוא בגת. ורבינו תם מפרש משהתחיל היין לקלח מן הגת אל הבור, וקודם לכן הם ענבים דרוכים ולא יין ולפיכך אינם נעשים יין נסך. (37) משמע שאם ניסך ברגל שהוא דורך בה אינו יין נסך שכלל בדינו ניסוך ברגל אינו נקרא ניסוך... ומותר בהנאה, אבל בשתייה אסור. [=והטור סימן כג נוקט שיטה אחרת לגמרי, ודעתו שניסוך ברגל אסור בהנאה וכאן מותר בהנאה מפני שהגוי טרוד בדריכה ואינו מנסך, אבל נגיעה ברגל שלא אגב דריכה אוסרת כמו ביד]. (38) ידיו קשורות גזוזרים כפות משום אינו כפות ואסור אפילו בהנאה. (39) והיין מושך מחלק העליון לתחתון.

יב. עובד פוכבים ומזלות שדרך היין ולא נגע בו, והרי ישראל עומד על גביו⁴⁰, וישראל⁴¹ הוא שפנסו בחבית - הרי זה אסור בשתייה.

(40) ומשמרו שלא יגע בידו. (41) לבדו.

יג. החמץ של עובדי פוכבים ומזלות - אסור בהנאה, מפני שנעשה יין נסך קדם שיחמץ. עובד פוכבים ומזלות שהיה דורס ענבים בחבית, אף על פי שהיין צף על גבי ידיו - אין חוששין משום יין נסך. הנה אוכל מן הסלים⁴² והותר פסא וקסאמים וזרקן בגת, אף על פי שהיין מגתו⁴³ על הענבים - אין עושה יין נסך⁴⁴.

(42) שהביאו ענבים לגת. (43) בדפוס רומי ר"מ וכן בתוספתא שם: מנתו. וכן נכון. (44) תוספתא שם: גוי שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרורין לגת אף על פי שניפצן לגת והיין מנתו על גבי ענבים מותר שאין דרכם מנסכין כן.

יד. החרצנים והזגין של עובדי פוכבים ומזלות - אסורים⁴⁵ פל שנים עשר חדש⁴⁶; ולאחר שנים עשר חדש - כבר יבשו ולא נשארה בהן לחלוחית, ומתירין באכילה. וכן שמרים של יין שבישו לאחר שנים עשר חדש - מתירין; שהרי לא נשאר בהן ריח יין, והרי הן כעפר וכאדמה⁴⁷.

(45) אפילו בהנאה. (46) שהם לחים, כחכמים, שאמרו לחים אסורים, יבשים מותרים. ופירשו בגמרא: לחים - כל י"ב חודש, יבשים - לאחר י"ב חודש. (47) משמע אפילו לא נתן עליהם מים מותרים ולא כדעת רבינו תם.

זו. נאדות העובדי פוכבים ומזלות וקנאניהן שהכניסו בהן העובדי פוכבים ומזלות יינם - אסור לתן לתוכן יין עד שיששן שנים עשר חדש⁴⁸; או עד שיחזירין לאור⁴⁹ עד שיתרפה הזפת⁵⁰ שעליהן או שיחמו⁵¹; או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים מעת לעת⁵², ומערה המים ומחליף מים אחרים פל מעת לעת שלש פעמים בשלשת הימים. בין שהיו הפלים שללהן בין שהיו של ישראל ושאלו אותן

ח. פל מקום שנאמר בענין זה²⁹ שהיין אסור, אם היה העובד פוכבים ומזלות שנאסר היין בגללו עובד עבודת פוכבים ומזלות - הרי הוא אסור בהנאה; ואם אינו עובד עבודת פוכבים ומזלות - הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר נכרי סתם - הרי זה עובד עבודת פוכבים ומזלות.

(29) בעניין ניסוך היין.

ט. אין מתנסף לעבודת פוכבים ומזלות אלא יין שראוי להקריב על גבי המזבח. ומפני זה, פשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שיגע בו שיהיה אסור בהנאה - לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסף. לפיכך, יין מבשל³⁰ של ישראל שנגע בו העובד פוכבים ומזלות - אינו אסור. ומתיר לשותתו עם העובד פוכבים ומזלות³¹ בכוס אחד. אבל יין מזוג³² ויין שהתחיל להחמץ ואפשר שישתה³³, אם נגע בו - נאסר.

(30) מאימתי נקרא מבושל? משהרתיח על גבי האש. (31) וכתב הרא"ש: הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם בשתייה משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייך לגזור בזה? ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ובדבר שאינו מצוי לא גזרו כחכמים. [=ואולי אפשר לומר שיהיו מבושל אינו גורם לקירוב לבבות.] (32) במים, אם יש בו טעם ומראה יין. (33) שלושה ימים הראשונים יש בו משום יין נסך, שכל שלושה ימים הראשונים עדיין טעמו טעם יין.

יא. הורו גאונים המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש או מעט שאור, הואיל ואינו ראוי למזבח³⁴ - הרי הוא פמבשל או פשכר³⁵, ואינו מתנסף, ומתיר לשותתו עם העובד פוכבים ומזלות.

(34) הרמב"ן, הרא"ש והר"ן חולקים על רבינו ואוסרים, ונימוקם, שהרי הגויים מקריבים פירות לעבודה זרה שאסורים להקריבה על גבי המזבח, גם יין מזוג פסול למזבח ויש בו משום יין נסך. (35) סתם שכר בתלמוד הוא מתמרים או משעורים ואין דרכם לנסכו לעבודה זרה, שלא אסרו שכר של גויים, אלא משום שחוששים שמא שתה ממנו נחש, וגויים אינם מקפידים לכסות, אבל לא אסרוהו משום בנותיהם או משום גזירת יין נסך, ולפיכך אם ידוע שלא נתגלה או במקומות שאין נחשים מצויים מותר לשותתו.

יב. מאימתי יאסר יין העובד פוכבים ומזלות? משידרך וימשך היין³⁶. אף על פי שלא ירד לבור, אלא עדין הוא בגת - הרי זה אסור. לפיכך אין דורכין עם העובד פוכבים בגת, שמא יגע בידו³⁷ וינסף. ואפילו היה פפות³⁸. ואין לוקחין ממנו גת דרוכה³⁹, ואף על פי שעדין היין מערב עם החרצנים וזגין ולא ירד לבור.

- 1 וְהִכְנִיסוּ בָּהֶן יַיִנִם. וְאִם נָתַן לְתוֹכָם יַיִן⁵³ קֹדֶם
2 שְׂיִטְהֶר אוֹתָן - הֲרִי זֶה אֲסוּר בְּשִׁתְיָהּ.
- 3 טו. וּמִתֵּר לָתֵן לְתוֹכָן שִׁכָּר⁵⁴ אוֹ צִיר⁵⁵ אוֹ מוֹרִיס⁵⁶
4 מִידֵּי⁵⁷, וְאִין צְרִיךְ לְכַלּוֹם. וּמִתֵּר לָתֵן הַיַּיִן לְתוֹכָן
5 אַחֵר שְׁנוֹתָן הַצִּיר אוֹ הַמוֹרִיס⁵⁸, שֶׁהִמְלִיחַ שׁוֹרְפָן.
- 54 כי השכר מבטל טעמו של היין. (55) המתמצה מדגים שנמלחו. (56) שומן של דגים. (57) ואף על פי שלא מילאוהו מים, מפני שהם שורפין את היין הנבלע בכלים ומכלין אותו. (58) ואין צריך הכשר קודם נתינת היין, מפני שהמלח שבציר ובמוריס שורף את היין שהיה מובלע בכלים, אבל אם נתן שכר טעון הכשר אם רצה לתת בו יין, שהשכר רק מבטל טעם היין אבל אינו מכלהו.
- 6 יו. הַלּוֹחֵת כָּלִים חֲדָשִׁים שְׂאִינָם מְזַפְתִּים מִן הָעוֹבְדֵי
7 פּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת - נוֹתֵן לְתוֹכָן יַיִן מִידֵּי⁵⁹, וְאִינוֹ
8 חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא נִתְּנוּ בָּהֶן יַיִן נֶסֶף. וְאִם הָיוּ מְזַפְתִּין -
9 מְדִיחִין⁶⁰, וְאִם עַל פִּי שֵׁהֶן חֲדָשִׁים⁶¹. וְכֵן כָּלִי שְׁנִתְּנוּ
10 בּוֹ יַיִן נֶסֶף וְאִין מְכַנְּסוֹ לְקִיּוֹם⁶², כְּגוֹן כָּלִי שִׁחּוּשָׁן
11 בּוֹ⁶³ אוֹ הַמְשַׁפֵּף וְכִיּוּצָא בָּהּ - מְשַׁכְּשְׁכוֹ⁶⁴ בְּמִים
12 וְדִיוֹ.
- 59 ואין צריכים הדחה. (60) ואין צריך עירוי מים שלוש פעמים, כיוון שהגוי לא הכניס לתוכם יין לקיום, כי אחרת לא היו נראים הכלים כחדשים, מספיקה הדחה לבדה. (61) כלומר, נראים כחדשים. (62) הגוי אינו מכניס בהם יין על מנת לשהותו בהם זמן רב. (63) כלי שדולים [=שואבים] בו מן הבור. (64) למרות שהם ישנים, מספיק שכשוך.
- 13 יח. וְכֵן כּוֹס שֶׁל חֶרֶס שֶׁשֶׁתָּה בּוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
14 וּמְזֻלּוֹת - אֲסוּר לְשִׁתּוֹת בּוֹ. הִדְיָחוּ פַּעַם רֵאשׁוֹנָה
15 וְשֵׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית - מִתֵּר, שֶׁכִּכְרֵי הִלְכוּ צִחְצוּחֵי הַיַּיִן
16 שְׁבוּיִם⁶⁵. וְהוּא שֶׁהָיָה מְצַפֶּה בְּאֶבְרֵי⁶⁶, כִּדְרָךְ
17 שֶׁהִיָּצְרִין⁶⁷ עוֹשִׂין, אוֹ שֶׁהָיָה מְזַפֵּת⁶⁸; אֲבָל שֶׁל
18 חֶרֶס⁶⁹ - צְרִיךְ הִדְחָה⁷⁰.
- 65 אבל בפעם ראשונה ושנייה נשארו עוד טיפות זעירות של יין. (66) בבדיל. (67) עושי כלי חרס. (68) ובכלים ישנים, צריכים שלוש הדחות. (69) בלא ציפוי ואינו מזופת. (70) פעם אחת בלבד. שיותר בולע מצופה באבר או מזופת מאינו מצופה באבר, והמדובר כשאין הציפוי חלק כל כך, אבל כאשר הוא חלק לגמרי בולע פחות מחרס ונקרא "שוע" שיתבאר דינו בהלכה יט.
- 19 ימ. כָּלִי חֶרֶס הַשּׁוּעִים⁷¹ בְּאֶבְרֵי שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן בִּיַּיִן
- 71 נֶסֶף: אִם הָיוּ לְבָנִים אוֹ אֲדָמִים⁷² אוֹ שְׁחָרִים -
72 מִתֵּרִין⁷³; וְאִם הָיוּ יִרְקִין - אֲסוּרִין⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
73 בּוֹלְעִים. וְאִם יֵשׁ בָּהֶם מְקוֹם מְגֻלָּה שֶׁל חֶרֶס⁷⁵, בֵּין
74 לְבָנִים בֵּין יִרְקִים - אֲסוּרִים⁷⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בּוֹלְעִין.
75 וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁאִין הִדְּכָר אֲלָא בְּשִׁכְסוּסָא בָּהֶם לְקִיּוֹם⁷⁷;
76 אֲבָל לֹא כְּנָסוּ בָּהֶם לְקִיּוֹם - מְדִיחִין וּמִתֵּרִין וְאִפְּלוּ הֵם
77 שֶׁל חֶרֶס⁷⁸.
- 71 חלקים ומצופים יפה. (72) בגמרא נזכר רק לבנים ושחורים. (73) בהדחה בלבד. (74) "משום דמיצריף", [פירש רש"י, שיש בהם תערובת קרקע של מחפורות צריף, היינו נתר שבולע הרבה. ומשמע מדבריו, שאפילו הגעלה ברותחים אינה מועילה. ... ומכל שכן שמילוי ועירוי או יישון אינם מועילים. אולם רבינו כאן בדין "מקום מגולה" כלל ביחד ירוקים ולבנים ומשמע שמשווה דינם, ולבנים בוודאי שמועיל בהם עירוי ויישון. (75) היינו שיש בקעים וסדקים בציפוי. (76) ואפילו כמה הדחות אינן מועילות וצריכים מילוי ועירוי ג' מעת לעת או יישון. (77) כלומר, בכלים העשויים להכניס בהם לקיום. ... כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בו חכמים. ולבנים ושחורים שאין בהם מקום מגולה אפילו במכניסם לקיום מותרים בשכשוך בעלמא שהם ככלי מתכות מפני שהם מצופים באבר, ומדבריו למדנו שכלי מתכות אפילו במכניס לקיום אין צריך מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא די. (78) פירוש: אף על פי שהם של חרס.
- 78 כ. גַּת שֶׁל אֶבֶן וְשֶׁל עֵץ שֶׁדִּרְךָ בָּהֶן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
79 וּמְזֻלּוֹת⁷⁹, אוֹ גַת שֶׁל אֶבֶן שֶׁזִּפְתָּהּ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
80 וּמְזֻלּוֹת⁸⁰ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא דִרְךָ בָּהּ - מְדִיחִין⁸¹ בְּמִים
81 וּבְאֶפֶר אֲרֵבַע פְּעָמִים⁸² וְדוֹרְךָ בָּהֶן. וְאִם הָיְתָה בָּהֶם
82 לְחִלּוּחִית - מְקַדִּים הָאֶפֶר⁸³ לְמִים; וְאִם לֹא -
83 מְקַדִּים הַמִּים⁸⁴.
- 79 ואינם זפותים. (80) ודרך לשים בגת מעט יין כדי להעביר את ריח העשן של הזפת. (81) כדי להעביר צחצוחי היין שעל הזפת. ודווקא גת של אבן שזפתה די בהדחה, אבל גת של עץ אם זפתה אף על פי שלא דרך בה צריך לקלוף את הזפת, מפני שנבלע בה הרבה יין. (82) כלומר, שתי פעמים מים ושתי פעמים אפר. (83) היינו, נותן אפר ומים אפר ומים. (84) נותן מים ואפר מים ואפר.
- 84 כא. גַּת שֶׁל אֶבֶן מְזַפֶּת⁸⁵ שֶׁדִּרְךָ בָּהּ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
85 וּמְזֻלּוֹת, אוֹ גַת שֶׁל עֵץ וְפוֹתָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא דִרְךָ
86 בָּהּ - צְרִיךְ לְקַלֵּף⁸⁶ אֶת הַזִּפְתָּה. וְאִם וְשֵׁנִיָּה שְׁנִים עוֹשֵׁר
87 חֲדָשׁ אוֹ נָתַן בָּהּ מִים שְׁלִשָּׁה יָמִים מִעַת לַעֲת - אִינוֹ
88 צְרִיךְ לְקַלֵּף. לֹא תִהְיֶה הַגַּת חֲמוּדָה⁸⁷ יִתֵּר מִן
89 הַקְּנָקְנִים. לֹא נֶאֱמַר יְקַלֵּף אֲלָא לְהִתִּירָהּ מִידֵּי⁸⁸.
- 85 שאפילו גת של אבן בולעת הרבה אם דרך בה הגוי. (86) אפילו בגת של עץ. (87) שהרי בגת אין מעכבים את היין כל כך כמו בקנקנים. (88) בלי יישון ועירוי.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כח. בזמן שהיתה ארץ ישראל פלה לישראל - היו
לוקחין היין מפל אדם מישראל ואין חוששין לו,
ובחוצה לארץ לא היו לוקחין אלא מאדם שהחזק
בכשרות; ובזמן הזה - אין לוקחין יין בכל מקום
אלא מאדם שהחזק בכשרות. וכן הפשוט והגבילה
וחתיכת דג שאין בה סימן, כמו שבארנו.

כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן,
והביא לו יין או פשר או גבילה וחתיכת דג - הרי
זה מתר¹¹⁴, ואינו צריך לשאל עליו, אף על פי
שאינו מפירו, אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם
החזק שאינו פשוט ולא מדקדק בדברים אלו - אסור
להתארח אצלו. ואם עבר ונתארח אצלו - אינו
אוכל פשר ולא שותה יין על פיו עד שיעיד לו אדם
בשר עליהם.

(114) סתמו אוכל כשר ונותן לו ממה שהוא אוכל. אבל
אין לוקחים דברים אלו בחוץ לארץ ובארץ ישראל בזמן
הזה אלא ממי שהחזק בכשרות, מפני שעמי הארץ אינם
מקפידים על לפני עיוור לא תיתן מכשול ושמו קנה מהגוי
ומוכרם לישראל ואינו מקפיד על מה שהישראל יאכל דבר
איסור.

יום ש"ק כ' תשרי ה'תשע"ו

פרק שנים עשר

1) יבאר כיצד היא הנגיעה, שאוסר בה הגוי היין; וניצוק אי
היו חיבור; המניח יינו בקרון או בספינה ונכנס לעיר לעשות
צרכיו; היה שוהה עם הגוי ושמע קול תפלה ויצא; גידוד
שנכנס למדינה דרך שלום או מלחמה; חבית שצפה בנהר
כנגד עיר שרובה ישראל.

א. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד פוכבים
ומזלות היין? הוא שיגע בפני עצמו, בין בידו בין
בשאר איבריו שדרך לנסף בהן, וישכשוש. אבל אם
פשט ידו לחבית, ותפסו את ידו קדם שיוציאה ולא
ינידה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין ויגד
למטה מידו - לא נאסר היין. וכן אם אחז פלי פתוח
של יין וישכשכו, אף על פי שלא הגבילה הפלי ולא
נגע ביין - נאסר היין.

ב. נטל פלי של יין והגבילה ויצק היין, אף על פי
שלא שכשוש - נאסר; שהרי בא היין מכחו. הגבילה
ולא שכשוש ולא נגע - מתר.

ג. עובד פוכבים ומזלות שהיה אוהז הפלי בקרקע,
וישראל יצק לתוכו יין - היין מתר. ואם נגד
העובד פוכבים ומזלות הפלי - נאסר היין.

ד. פלי סתום - מתר לטלטלו העובד פוכבים ומזלות

כב. גת של חרס⁸⁹, אף על פי שקלף את הזפת -
אסור לדרוך בה מיד, עד שיחם אותה באש עד
שירפה הזפת⁹⁰. ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן
בה מים שלשה ימים - מתרת, כמו שבארנו.

(89) במשנה שם: ושל חרס אף על פי שקלף את הזפת הרי
זו אסורה. והקליפה אינה מתירה אותה. (90) הראב"ד
תמה הלא המדובר בקלף ואין כאן זפת? אבל רבינו דייק
בלשונו וכתב "עד שייחם אותה באש עד שירפה" וכוונתו
עד שיתחמם כדי שיתרפה הזפת אילו היה נמצא שם.

כג. משמרת⁹¹ של יין של עובד פוכבים ומזלות: אם
היתה של שעיר⁹² - מדיחה⁹³ ומשמר בה; ואם היתה
של צמר⁹⁴ - מדיחה במים ובאפר⁹⁵ ארבע פעמים,
ומניחה עד שתנגב ומשמר בה; ואם היתה של
שש⁹⁶ - מנישה שנים עשר חדש. ואם יש בהן
קשרים - מתירן⁹⁷. וכן פלי חלף⁹⁸ והוצים⁹⁹ וכיוצא
בהן מפספופות¹⁰⁰ שדורכין בהן יין: אם היו תפורין
בחבלים - מדיחין; ואם היו אחוזות זו בזו בסבון
קשה - מדיחין באפר¹⁰¹ ובמים ארבע פעמים, ומנגבין
ומשתמש בהן; ואם היו תפורות בפשתן - מישגן
שנים עשר חדש. ואם יש בהן קשרים - מתירן¹⁰².

(91) מסננת. (92) משמע כל מיני שער, ורש"י פירש שער
אדם. (93) שהשער אינו בולע כלל. (94) בולע קצת.
(95) היינו ניגוב. (96) של פשתן. (97) ואחר כך מנגבין
שהיין נבלע בקשרים. (98) מין צמח. (99) סיבים
הנכרכים סביב הדקלים. (100) סלים קלועים.
(101) מנגבין שהיין מתעכב יותר. (102) ואחר כך מנגבין.

כד. פלי הגת שדרך בהן העובד פוכבים ומזלות יין
נסף, כיצד מטהרין אותן כדי שידרוך בהן הישראל?
הדפין¹⁰³ והעדשים והלולבין¹⁰⁴ - מדיחין¹⁰⁵.
העקלין¹⁰⁶: של נסרין ושל בצבון¹⁰⁷ - מנגבין; של
שיפה¹⁰⁸ ושל גמי - מישגן שנים עשר חדש. ואם
רצה לטהרן מיד - מגעילן ברותחין, או חולטן במי
זיתים¹⁰⁹, או מניחן תחת צנור שממיו מקלחין¹¹⁰.
או במעין שממיו רודפין¹¹¹ שתיים עשרה שעות¹¹²,
ואחר כך יתרו¹¹³.

(103) כעין דלת שנותנים על הענבים. (104) מטאטא
שמאספים בו את הענבים המתפורים, או שמנקים בו את
הגת. (105) במים. (106) שקושרים בהם את הקף סביב
הזיתים שלא יתפורו בשעת הדריכה. וכנראה גם בגת
השתמשו בכלי כזה שלא יתפורו הענבים מכובד הקורה.
(107) קנבוס שבוולע יותר. (108) מין עשב הגדל במים.
(109) דרך לבשל זיתים להיות רכים להוציא שומנם.
(110) בזרם חזק בלתי פוסק. (111) שוטפים. (112) עונה,
יום או לילה בתקופת תשרי וניסן שהיום והלילה שווים,
והעיקר שישוה במים שתיים עשרה שעות. (113) שקלוח
המים ורדיפתם במשך י"ב שעות מבטל ומפליט את היין.

קפב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. המערה זין לתוך כלי שיש בו זין עובדי פוכבים
ומזלות - נאסר כל הזין שבפלי העליון; שהרי
העמוד הנצוק מחבר בין הזין שבפלי העליון ובין
הזין שבפלי התחתון. לפיכך, המורד לעובד פוכבים
ומזלות לתוך כלי שבפידו - נפץ נפיעה או זורק
זריקה, כדי שלא יהיה נצוק חבור ונאסר עליו מה
שישאר בפלי העליון.

יג. משפך שמרד בו לעובד פוכבים ומזלות, אם יש
בקצה המשפך עכבת זין - לא ימיר בו לישאל עד
שידיחנו וינגב. ואם לא הדיח - הרי זה אסור.

יד. כלי שיש לו כמין שגוי חטמין יוצאין ממנו, כמו
הפלים שנוטלין בהם לידים, שהיה מלא זין ביד
ישראל, והיה ישראל מוצץ ושותה מחטם זה,
והעובד פוכבים ומזלות מוצץ ושותה מן החטם
השני - הרי זה מותר. והוא שנקדים הישראלי ופסק
ועדין העובד פוכבים ומזלות שותה; שמשפך
העובד פוכבים ומזלות - יחזר הזין שישאר בחטם
לפלי ונאסר כל מה שישאר בו, שהרי בא הזין
מכחו.

טו. עובד פוכבים ומזלות שמצץ הזין מן החבית
במינקת - אסר כל הזין שבה; שכליפסק - יחזר
הזין שעלה במינקת במציצתו ויפל לחבית ונאסר
הכל.

טז. עובד פוכבים ומזלות שהיה מעביר עם ישראל
כדי זין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמרן,
אפלו הפליגו ממנו כדי מיל - הרי אלו מתרות;
שאימתו עליהן, ואומר: עתה יצא לפנינו ויראה
אותנו. ואם אמר להם: לכו ואני אבוא אחריכם -
אם נתעלמו מעניו כדי שיפתחו פי הפד ויחזרו
ויגיפו אותה ותגב - הרי הזין פלו אסור בשתייה;
אם פחות מכן - מותר.

יז. וכן המניח עובד פוכבים ומזלות בחנותו, אף על
פי שהוא יוצא ונקנס כל היום פלו - הזין מותר;
ואם מודיעו שהוא מפליג, ושהה כדי שיפתח ויגוף
ותגב - הזין אסור בשתייה. וכן המניח יינו בקרון
או בספינה עם העובד פוכבים ומזלות, ונקנס לעיר
לעשות צרכיו - הזין מותר; ואם הודיעו שהוא
מפליג, ושהה כדי שיפתח ויגוף ותגב - הזין אסור
בשתייה. וכל הדברים האלו בחביות סתומות; אבל
בפתוחות, אפלו לא שהה, מאחר שהודיען שהוא
מפליג - הזין אסור.

יח. ישראל שהיה אוכל עם העובד פוכבים, והניח

ממקום למקום, ואף על פי שהזין מתנגד; שאין
זה דרך הנסוד. העביר נוד של זין ממקום למקום
והוא אחז פי הנוד בידו, בין שהיה הנוד מלא או
חסר - מותר, ואף על פי שהזין מתנגד. העביר כלי
חרס פתוח מלא זין - אסור, שמא נגע בו. ואם היה
חסר - מותר, אלא אם כן שכשכו.

ה. עובד פוכבים ומזלות שנגע בזין ולא נתפון לזה
- הרי הזין מותר בהנחה בלבד. פיצד? כגון שנפל
על נוד של זין, או שהושיט ידו לחבית על מנת
שהיא שמן ונמצאת זין.

ו. בא הזין מכחו של עובד פוכבים ומזלות בלא
פונה, הואיל ולא נגע בזין - הרי זה מותר בשתייה.
פיצד? כגון שהגביה כלי של זין ויצק לכלי אחר,
והוא מדמה שהוא שר או שמן - הרי זה מותר.

ז. נקנס העובד פוכבים ומזלות לבית או לחנות
לבקש זין, ופשט ידו כשהוא מחפש ונגע בזין -
אסור; שהרי לזין נתפון, ואין זה נוגע בלא פונה.

ח. חבית שנסדקה לארפה, וקדם העובד פוכבים
ומזלות וחקקה כדי שלא יתפרדו החרסים - הרי זה
מותר בהנחה. אבל אם נסדקה לרחבה, ותפס בסדק
העליון כדי שלא יפל - הרי זה מותר בשתייה; שהרי
אין הזין על פחו של עובד פוכבים ומזלות.

ט. עובד פוכבים ומזלות שנפל לבור של זין
והעלוהו משם מת, או שמרד הבור שיש בו זין
בקנה, או שהתז את הזיב והצרעה מעליו בקנה,
או שהיה מטפח על פי החבית הרוחת כדי שתנוח
הרתיחה, או שנטל חבית וזרקה בחמתו לבור - הרי
זה מותר בהנחה בלבד. ואם עלה העובד פוכבים
ומזלות חי - הזין אסור בהנחה.

י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשטט הפקק מן הנקב,
והניח העובד פוכבים ומזלות אצבעו במקום הנקב
כדי שלא יצא הזין. כל הזין שמראש החבית עד
הנקב - אסור, ושתחת הנקב - מותר בשתייה.

יא. מינקת כפופה, שעושין אותה ממתכת או
מזכוכית וכיוצא בהם, שהניח ראשה לתוך הזין
שבחבית והראש האחר חוץ לחבית, ומצץ הזין
והתחיל הזין לירד בדרך שעושין תמיד, ובא העובד
פוכבים והניח אצבעו על פי המינקת וקנע הזין
מליירד - נאסר כל הזין שבחבית; שהכל היה יוצא
ונגרר לולי ידו, ונמצא הכל כבא מכחו.

בשתייה, שִׁמְפָּחְדוּ וִירָאֲתוּ אֵין לוֹ פָּנָאי לְנִסָּף; וְאִם
לֹא נִתְפַּשׁ כְּגֹב, אֲלֹא הָרִי הוּא בּוֹטֵט שָׁם - הֵיִן
אָסוּר. וְתִינּוֹק הַנִּמְצָא בֵּין הַחֲבוּיֹת, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף
- כָּל הֵיִן מֵתָר.

כד. גְּדוּד שֶׁנִּכְנַס לַמְּדִינָה דֶרֶךְ שְׁלוֹם - כָּל הַחֲבוּיֹת
הַפְּתוּחוֹת שֶׁבְּחֻגֵּי אָסוּרוֹת, וְסִתּוּמוֹת מִתְּרוֹת.
וּבִשְׁעַת מִלְחָמָה, אִם פָּשַׁט הַגְּדוּד בְּמְדִינָה וְעָבַר -
אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִתְּרוֹת, שְׁאִין פָּנָאי לְנִסָּף.

כה. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַבּוֹר שֶׁל יֵין:
אִם יֵשׁ לוֹ מְלֹחָה עַל אוֹתוֹ הֵיִן - הָרִי זֶה אָסוּר; מִפְּנֵי
שֶׁלְּבוּ גַם בּוֹ, שׁוֹלַח יָדוֹ וּמִנְסֵף; וְאִם אֵין לוֹ עָלָיו
מְלֹחָה - הֵיִן מֵתָר בְּשִׁתְיָה.

כו. זוֹנָה עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים בְּמִסְבָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הֵיִן
מֵתָר; שְׁאִימָתָן עָלֶיהָ וְלֹא תִגַּע. אֲכָל זוֹנָה יִשְׂרָאֵלִית
בְּמִסְבַּת עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים - יֵינָה שְׁלִפְנֵיהָ בְּכָלֶיהָ אָסוּר,
מִפְּנֵי שֶׁהִן נוגְעִין בּוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתָּהּ.

כז. עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַנִּמְצָא בְּבֵית הַגֵּת: אִם יֵשׁ שָׁם
לְחִלּוּחִית יֵין כְּדִי לְבַלֵּל הַכֶּף עַד שֶׁתִּבְלַל הַכֶּף לְכֶף
שְׁנִיָּה - צְרִיף לְהַדִּיחַ כָּל בֵּית הַגֵּת וּיִגָּב; וְאִם לֹא
- מַדִּיחַ בְּלִבָּד. וְזוֹ הַרְחָקָה יִתְּרָה.

כח. חֲבִית שֶׁצִּפָּה בְּנֶהֱרָ: אִם נִמְצְאָת כְּגֹד עִיר שְׂרָפָה
יִשְׂרָאֵל - מִתְּרַת בְּהִנָּה; כְּגֹד עִיר שְׂרָפָה עוֹבֶדֶת
כוֹכָבִים - אָסוּרָה.

כט. מְקוֹם שֶׁהָיוּ רַב מוֹכְרֵי הֵיִן בּוֹ יִשְׂרָאֵלִים,
וְנִמְצְאוּ בּוֹ פְּלִים גְּדוֹלִים מְלֵאִים יֵין, וְהֵם פְּלִים
שֶׁדֶרֶךְ הַמוֹכְרִין לְבָדֵם לְכֹנֵס בָּהֶם הֵיִן - הָרִי אֵלּוּ
מִתְּרִין בְּהִנָּה. חֲבִית שֶׁפְּתוּחָה גְּנָבִים: אִם רַב גְּנָבֵי
הָעִיר יִשְׂרָאֵל - הֵיִן מֵתָר בְּשִׁתְיָה; וְאִם לֹא - אָסוּר.

1 זֵין פְּתוּחַ עַל הַשְּׁלֶחֶן וְיֵין פְּתוּחַ עַל הַדּוֹלֶפְקִי וְיִצָּא
2 - שֶׁעַל הַשְּׁלֶחֶן אָסוּר, וְשֶׁעַל הַדּוֹלֶפְקִי מֵתָר. וְאִם
3 אָמַר לוֹ: מִזֵּג וְשִׁתָּה - כָּל הֵיִן הַפְּתוּחַ שֶׁבְּבֵית אָסוּר.

4 יט. הִיָּה שׁוֹתָה עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְשִׁמַּע קוֹל
5 תְּפִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיִצָּא - אִף הֵיִן הַפְּתוּחַ מֵתָר.
6 שֶׁהַנִּכְרִי אוֹמֵר: עֲתָה יִזְכֹּר הֵיִן וְיָבוֹא בְּמִהְרָה,
7 וְיִמְצָא אוֹתִי נוגֵעַ בֵּינִי, וְלִפִּי זֶה אֵינִי זֶה מִמְקוֹמוֹ,
8 וְאֵין נֶאֱסָר אֲלֹא מֵה שְׁלִפְנָיו בְּלִבָּד.

9 כ. עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ דְרִין בְּחֶצֶר אַחַת,
10 וְיִצְאוּ שְׁנֵיהֶם בְּכֹהֶלָה לִרְאוֹת חֶתֶן אוֹ הַסֶּפֶד, וְחִזּוֹר
11 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְסִגְר הַפְּתָח, וְאַחֵר כֶּף יִשְׂרָאֵל - הָרִי
12 הֵיִן הַפְּתוּחַ שֶׁבְּבֵית יִשְׂרָאֵל בְּהִתְרוֹ; שְׁלֹא סִגְר
13 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֲלֹא עַל דַּעַת שֶׁכָּבֵר נִכְנַס הַיִּשְׂרָאֵלִי
14 לְבֵיתוֹ וְלֹא נִשְׁאַר אָדָם בַּחוּץ, וְכַמְדָּמָה לוֹ שֶׁהוּא
15 קָדְמוֹ.

16 כא. יֵין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּבֵית אֶחָד,
17 וְהָיוּ חֲבוּיֹת פְּתוּחוֹת, וְנִכְנַס הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְבֵית
18 וְנָעַל הַדֶּלֶת בְּעֵדוֹ - נֶאֱסָר כָּל הֵיִן. וְאִם יֵשׁ חִלּוּן
19 בַּדֶּלֶת שֶׁמִּסְתַּכֵּל מִמֶּנּוּ הָעוֹמֵד אַחֲרֵי הַפְּתָח וְרוֹאֶה
20 כְּגֹדוֹ - כָּל הַחֲבוּיֹת שֶׁכְּגֹד חִלּוּן מִתְּרוֹת, וְשִׁמָּן
21 הַצִּדִּין אָסוּרוֹת; שֶׁהָרִי מִפְּתָח מִן הַרוֹאֶה אוֹתוֹ.

22 כב. וְכֵן אִם שְׂאֵג אֲרִי וְכִיּוֹצָא בּוֹ, וּבִרְחַ הָעוֹבֵד
23 כּוֹכָבִים וְנִחְבָּא בֵּין הַחֲבוּיֹת הַפְּתוּחוֹת - הֵיִן מֵתָר;
24 שֶׁהוּא אוֹמֵר: שְׂמָא יִשְׂרָאֵל אַחֵר נִחְבָּא בָּאן, וְהוּא
25 רוֹאֶה אוֹתִי כְּשֶׁאֲנִי.

26 כג. אוֹצֵר שֶׁל יֵין שֶׁהָיוּ חֲבוּיָתָיו פְּתוּחוֹת, וְיֵשׁ
27 לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים חֲבוּיֹת אַחֲרוֹת בְּאוֹתוֹ הַפְּתָח, וְנִמְצָא
28 הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עוֹמֵד בֵּין חֲבוּיֹת יִשְׂרָאֵל הַפְּתוּחוֹת:
29 אִם נִכְהַל כְּשֶׁנִּמְצָא וְנִתְפַּשׁ עָלָיו כְּגֹב - הֵיִן מֵתָר

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ד-כ' תשרי תשע"ו

יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ו

מצות עשה רלה.

מצות לא תעשה רנד. רנה.

הַמְצָנָה הַרְלָה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין עֹבֵד כְּנֻעֵי
(עבד גוי שקנה אותו ישראל), והוא שֶׁעוֹבֵדִין בּוֹ לְעוֹלָם
וְאֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵירוֹת אֲלָא בְּשָׁן וְעֵין (אם הכהו והפיל שינו,
או סמא עינו) והוא הדין לְשֹׂאֵר רָאשֵׁי אֲבָרִים שְׂאִינִם

חֲזוֹרִין (שמאבדן לכל חייו) כְּמוֹ שֶׁבָּא לָנוּ פְּרוּשׁ הַמִּקְבֵּל,
וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ" (ויקרא ה, מו)
וְאָמַר: "כִּי־יִבָּה אִישׁ" (שמות כא, כו) וְלִשׁוֹן גְּמָרָא גָטִין
(לח): "כִּלְ־הַשְׁחָרָר עֲבָדוּ — עוֹבֵד בַּעֲשָׂה דְּחָתִיב:
לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ." וְלִשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא, שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה
בְּשָׁן וְעֵין. וְכָבֵד נִחְבָּאֵרֵי דִּינֵי מַצְנָה זֶה בְּשִׁלְמוֹת בְּקִדּוּשִׁין
(כב; כד. ואילך) וְגָטִין (לח).

שְׂכִיר וּמִלְאָחַר שְׂכִירוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תִלִּין פְּעֻלַּת
שְׂכִיר אַתָּה עַד-בֹּקֶר" (ויקרא יט, יג). בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים?
אִם הוּא שְׂכִיר יוֹם שֶׁהוּא גּוֹבֶה כָּל-הַלַּיְלָה, שְׁנֵאָמְרוּ:
"עַד-בֹּקֶר"; וְאִם הוּא שְׂכִיר לַיְלָה — גּוֹבֶה כָּל-הַלַּיְלָה
וְכָל-הַיּוֹם שֶׁלֹּא תִשְׁקַע הַחֲמָה אֲלֵא כְּשֶׁפָּכַר קִבֵּל שְׂכִירוֹ,
וְהוּא אָמְרוּ: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא-תְבֹא עָלָיו הַשָּׁמֶשׁ"
(דברים כד, טו) וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בבא מציעא פרק ט משנה
יא): "שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל-הַלַּיְלָה וְשְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה
כָּל-הַיּוֹם". וְאֵין אֵלּוּ שְׁתֵּי מִצְוֹת, אֲלֵא מִצְוָה אַחַת הִיא,
וְכֹאז בָּהּ שְׁנֵי לֵאוּנִין לְהַשְׁלִים דִּין הַמִּצְוָה, וְהוּא שְׁמִשְׁנֵי
לֵאוּנִין אֵלּוּ יִדְעֻנוּ מִתִּי הוּא זְמַן הַגְּבִיָּה. וְכִכֵּר נִתְבָּאֵר דִּינִי
מִצְוָה זֹאת בְּפֶרֶק ט' מִבְּבֵא מְצִיעָא, וְשֵׁם (קיא): נִתְבָּאֵר שְׁנֵה
מִיַּחַד בְּשְׂכִיר יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדּוֹ, שְׁאִם אַחֵר שְׂכִירוֹ — עוֹבֵר
כֹּל-אֶת-תַּעֲשֶׂה: אֲכַל שְׂכִיר גוֹי — עוֹבֵר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְהוּא
אָמְרוּ: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ".

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ו

מצות עשה רא.

הַמִּצְוָה הַר"א — הַצּוּי שְׁנֵצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת הַשְּׂכִיר אוֹכֵל
בְּשַׁעַת עֲבוֹדָתוֹ מִן-הַדָּבָר שֶׁעוֹבֵד בוֹ אִם אוֹתוֹ הַדָּבָר מִחֻבֵּר
לְקֻרָקַע, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רֶעֶף וְאֲכַלְתָּ
עֲנָבִים וְגוֹ': כִּי תִבֵּא בְּקֶמֶת רֶעֶף וְקִטְפַת מְלִילַת בִּינְדָךְ"
(דברים כג, כה-כו). וְכִכֵּר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא (בבא מציעא פז),
שְׁמִשְׁנֵי פְסוּקִים אֵלּוּ לְמַדְנֵה שְׁאָדָם אוֹכֵל בְּמִחְבֵּר בְּשַׁעַת
גְּמִר מִלְאָכָה, וְשֶׁלֹּא יִסְפִּיק לָנוּ אֶחָד הַפְּסוּקִים בְּלִי הָאֲחֵר,
עַל דֶּרֶךְ שֶׁבִּאֲנֵנוּ לְעִיל (מצות עשה קמ) עַל אָמְרָם (ספרא
פרשת בהר שמצוה זו אינה נלמדת) 'עַד שִׁיאִמְרוּ שְׁנֵי
כְּתוּבִים, וְאִם לֹא לֹא שְׁמַעְנוּ'. הֵנָּה זֹאת מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁעִנְיָה
הַשֵּׁג מִשְׁנֵי פְסוּקִים אֵלּוּ, כְּלוּמֹר: שִׁירְשָׁה לְשְׂכִיר לְאָכֵל
מִן-הַמִּחְבֵּר, וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (בבא מציעא פרק ז משנה ב):
"וְאֵלּוּ (הַפּוּעֲלִין, שֶׁבַעַת הַעֲבוּדָה) אוֹכְלִין מִן-הַתּוֹרָה". וְכִכֵּר
נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּפֶרֶק ז' מִבְּבֵא מְצִיעָא.

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רסז. רסח.

הַמִּצְוָה הַרס"ז — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָר הַשְּׂכִיר מִלְאָכֵל
בְּשַׁעַת עֲבוֹדָתוֹ מִן-הַדָּבָר שֶׁהוּא עוֹבֵד בוֹ אִם הוּא עוֹבֵד
בְּמִחְבֵּר לְקֻרָקַע, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: ("כִּי תִבֵּא בִקְמַת
רֶעֶף") "וְיִתְרָמֶשׁ (כְּלִי הַקְּצִירָה) לֹא תִנִּיף עַל קֶמֶת רֶעֶף"
(דברים כג, כו), אָמְרוּ (ספרי פרשת כִּי-תִצְאָה): "חֲרָמֶשׁ —
לְרִבּוֹת כָּל-בְּעִלֵי חֲרָמֶשׁ וּבְשַׁעַת חֲרָמֶשׁ", כְּלוּמֹר: בְּזִמְנָה
הַקְּצִיר לֹא תִקְצֹר לְעַצְמָךְ. וְיָדוּעַ שֶׁפְּסוּק זֶה לֹא בֵּא אֲלֵא
בְּשְׂכִיר וְשִׁאֲמְרוּ "כִּי תִבֵּא" (בַּתְּחִילַת הַפְּסוּק הַנִּלְ) פְּרוּשׁוֹ
כִּי תִבֹּא שְׂכִיר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַתַּנְגּוּם: אֲרִי תַתְּגֵר. וּבְפֶרֶק
ז' מִבְּבֵא מְצִיעָא (פז). אָמְרוּ: "אֵלּוּ אוֹכְלִין מִן-הַתּוֹרָה: "

הַמִּצְוָה הַרנ"ד — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרָנוּ מִלְהַחֲזִיר עֶבֶד
שְׂבִירָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲדוֹנָיו, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֲדוֹנָיו
יִשְׂרָאֵלִי, כִּיֹּן שְׂבִירָה מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — אֵין
מִחוּזִירִים אוֹתוֹ לוֹ. אֲלֵא מִשְׁחֲרָרוּ וְכּוֹתֵב עָלָיו אֶת-דָּמִיו
חֹב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל-אֲדוֹנָיו"
(דברים כג, טז). וְנִתְבָּרַר בְּפֶרֶק ד' מִגִּטִּין (מה), שֶׁבְּעֶבֶד
שְׂבִירָה מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ הַכְּתוּב מִדְּבַר, שִׁיָּהָא הִדִּין בוֹ
שִׁיכְתוּב שְׁטֵר בְּדָמִיו וְיִכְתוּב לוֹ גַּם חֲרוֹת וְלֹא יִחְזֹר
לְעִבְדוֹת כָּלל, כִּיֹּן שֶׁבֵּא לְהִסְתוּפֵף בְּאֶרֶץ הַטְּהוּרָה
הַנִּבְחָרַת לְעַם הַנְּעֻלָּה. וְשֵׁם נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הַרנ"ה — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרָנוּ מִלְהוֹנוֹת
(לְהַצִּיק בְּדַבְרִים) הָעֶבֶד הַזֶּה שְׂבִירָה אֲלֵינוּ, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "עֲמֹךְ יֵשֵׁב בְּקֻרְבְּךָ בְּמִקְוֶם אֲשֶׁר-יִבְחַר בְּאַחַד
שְׁעִירָךְ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ" (שם, יז) וְלִשׁוֹן סְפָרָא גַּם בוֹ:
"לֹא תוֹנְנוּ — זֹאת אוֹנָא דְּבָרִים". כִּי כְּמוֹ שֶׁהוֹסִיף יִתְעַלֶּה
לֹא בְּאוֹנָא הַגֵּר מִחֲמַת שְׁפִלוּת נִפְשׁוֹ וְגִירוּתוֹ הוֹסִיף גַּם
לֹא שְׁלִישִׁי בְּאוֹנָא הָעֶבֶד שֶׁנִּפְשׁוֹ שְׁפִלָּה וְנִמְוָכָה יִתֵּר
מִן-הַגֵּר שֶׁלֹּא תֵאֵמַר: זֶה עֶבֶד לֹא יִקְפִיד עַל אוֹנָא
דְּבָרִים. וְכִכֵּר שֶׁעֶבֶד זֶה שֶׁדָּבָר בוֹ הַכְּתוּב, וְכֵן גַּר זֶה
שֶׁהִזְהִיר מִלְהוֹנוֹתוֹ הֵם שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת-הַתּוֹרָה,
כְּלוּמֹר: גַּרִּי צִדֵּק (גִּרִּים שֶׁהֵם כִּיהוּדִים לְכָל דְּבַר).

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ו

מצות עשה רמג.

הַמִּצְוָה הַרמ"ג — הַצּוּי שְׁנֵצְטוּיֵנוּ בְּדִין נוֹשֵׂא שְׂכָר
(הַשּׁוֹמֵר פְּקוּדוֹן חֲבִירוֹ תְּמוּרַת שְׂכָר) וְהַשּׁוֹכֵר, לְפִי שְׁדִין
שְׁנֵיהֶם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרִי וְאָמְרוּ (שְׁבוּעוֹת מט): "שְׁלִישָׁה
דִּינִין לְאַרְבַּעָה שׁוּמְרִין וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-תִתֵּן אִישׁ
אֶל-רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ-שׁוֹר אוֹ שֶׁה וְגוֹ'" (שְׁמוֹת כב, ט). וְכִכֵּר
נִתְבָּאֵר מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ט' מִבְּבֵא קַמָּא
וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ו' מִבְּבֵא מְצִיעָא וּפֶרֶק ח' מִשְׁבוּעוֹת.

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ו

מצות עשה ר.

מצות לא תעשה רלח.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מְאֵתִים — הַצּוּי שְׁנֵצְטוּיֵנוּ
לְשִׁלֵּם שְׂכָר שְׂכִיר בְּיוֹמוֹ וְלֹא לְאַחֲרוֹ לְיוֹם אַחֵר, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" (דברים כד, טו). וְדִין
מִצְוָה זוֹ, שִׁיָּהָא שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל-הַלַּיְלָה וְשְׂכִיר לַיְלָה
גּוֹבֶה כָּל-הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁאָבִאֵר בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה (רלח).
וְכִכֵּר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּפֶרֶק ט' מִבְּבֵא
מְצִיעָא (קי); וְשֵׁם נִתְבָּאֵר שְׁנֵה חוֹבָה בְּכָל-שְׂכִיר, כִּיֹּן גוֹי
כִּיֹּן יִשְׂרָאֵל, וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְפָרַע בְּזִמְנָה.

הַמִּצְוָה הַרל"ח — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרָנוּ מִלְעַשׂוֹק

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שישי-שבת קודש י"ט-כ' תשרי

קפה

מתוך מהדורת חזק

- 1 העושה במחבר לקרקע (ודוקא) בשעת גמר מלאכה.
2 וְשֵׁם נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ.
- 3 **הַמַּצְוָה הָרִס"ח** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַשִּׁכִּיר מִלְקַחַת
4 מֵאוֹכֵל מַעֲבִידוֹ נוֹסֵף עַל אֲכִילָתוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
5 "וְאֲכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנִפְשֶׁךָ שֶׁבְּעֶדְךָ וְאֶל-כְּלִיֶּךָ לֹא-תִתֵּן" (שם,
6 כה). וַיִּכְבֶּר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִבְּבֵא מְצִיעָא.
7 וְשֵׁם נִתְּבָאָר מַה שֶּׁהוּא רִשְׁאִי לְאֹכֵל וּמַה שֶּׁאֵינּוּ רִשְׁאִי
8 לְאֹכֵל; וְאִם אֲכָלוּ — הָרִי עֵבֶר עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמָר:
9 "וְאֶל-כְּלִיֶּךָ (כדי לקחתם לביתך) לֹא-תִתֵּן".
- 10 **יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ו**
11 **מצות לא תעשה ריט.**
12 **מצות עשה רמד.**
- 13 **הַמַּצְוָה הָרִי"ט** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְמַנּוּעַ
14 אֶת-הַבְּהֵמָה מִלְאָכֵל מִן-הַדֶּבֶר שֶׁהִיא עוֹשָׂה בּוֹ בְּשַׁעַת
15 מִלֵּאכְתָּהּ, כְּגוֹן שֶׁתּוֹדֵשׁ תְּבוּאָה אוֹ תִּשָּׂא תִּבְּנָן עַל גְּבַהּ
- 16 מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֵין מוֹנְעִים אוֹתָהּ מִלְאָכֵל מִמֶּנּוּ, וְהוּא
17 אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִחַסֵּם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ" (דברים כה, ד),
18 וְנִתְּבָאָר שֶׁאֶחָד הַשׂוֹר וְאֶחָד כָּל-בְּהֵמָה לְחִסְיָמָה אֵלָּא
19 שֶׁדֶּבֶר הַכְּתוּב בַּהֲנָה (במצוי). וַיִּבִּין בְּדִישָׁה בֵּין בְּשָׂאָר
20 מִלֵּאכּוֹת אֵין מוֹנְעִים אוֹתָהּ מִלְאָכּוֹל בְּשַׁעַת מִלֵּאכָה
21 מִן-הַדֶּבֶר שֶׁהִיא עוֹשָׂה בּוֹ, וְכָל-זְמַן שֶׁמְנַעָה — לֹאֲקָה,
22 וְאֶפְלוּ חֲסִמָּה בְּקוֹל (שצעק עליה להרתיעה מלאכול). וַיִּכְבֶּר
23 נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִבְּבֵא מְצִיעָא (צ).
- 24 **הַמַּצְוָה הָרמ"ד** — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ בְּדִין הַשּׁוֹאֵל,
25 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכִי-יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רַעְהוּ" (שמות
26 כב, יג) וַיִּכְבֶּר נִתְּבָאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ח' מִ(בבא)
27 מְצִיעָא וּפֶרֶק ח' מְשֻׁבְּעוֹת.
- 28 **יום שבת קודש כ' תשרי ה'תשע"ו**
29 **מצות עשה רמד.**
30 **הַמַּצְוָה הָרמ"ד נדפסה ביום הקודם.**

אגרות קודש

ב"ה, ז"ך תשרי, תש"כ
ברוקלין.

מר פנחס שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השלישי, וכיון אשר שמא מילתא היא ושייך לגזע רבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשולחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) תקותי חזקה אשר גזע צור מחצבתו ניכר במעשה ובפועל, ז.א. אשר נוסף על הנהגה הנדרשת מכל אחד ואחד מבני ישראל לדתו ותורתו, הרי בני משפחת הרב עליהם לחוסין ולחדר בזה כמוכן, וזכות אבותיהם מסייעתם למלאות גם את זה, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

אתענין לדעת אם נשמר מהוריו (או ששמע) ומקרוביו איזה זכרונות ימי קדם, בכתב ידם או רשימות מאחרים, ות"ח על ההודעה בזה.

בכבוד ובברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לשאלתו סדר יחוסו במשפחה שניאורסאהן - מהנכון שיברר על אתר באה"ק ת"ו זהות אביו ע"ה עם המובא בס' תולדות משפחת הרב מליאדי - (למ.ש. סלונים) חיים בן פנחס (נפטר בירושלים תרס"ח) בן הר"ר נחום יוסף ושרה רבקה בת הרה"ח וכו' וכו' משה בן רבנו הזקן.

ישעיה יב א-ו

א וְאָמַרְתָּ בְּיוֹם הַהוּא אֹדֶךָ יְהוָה כִּי אֲנִפְתָּ בִּי יֵשֶׁב אִפְּךָ וְתִנְחַמְנִי: ב הִנֵּה אֵל יִשְׁעֵתִי אֶכְמָח וְלֹא אֶפְחָד כִּי־עָזַי וְזִמְרַתְּךָ יְהוָה וְיִהְיֶה לִּי־יִשְׁעוֹעָה: ג וְשִׂאבְתֶּם־מַיִם בְּשִׁשְׁזֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְּשׁוּעָה: ד וְאָמַרְתֶּם בְּיוֹם הַהוּא הוֹדּוּ לַיהוָה קְרָאוּ בְשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילֹתָיו הִזְכִּירוּ כִּי נִשְׁגַּב שִׁמּוֹ: ה זָמְרוּ יְהוָה כִּי גֵאוֹת עָשָׂה (מִידַעַת) מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: ו צַהֲלִי וְרַנִּי וְיִשְׁבֶּת צִיּוֹן כִּי־גִדּוֹל בְּקִרְבֶּךָ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: (ס)

ישעיה יג א-ג

א מִשָּׂא בָבֶל אֲשֶׁר חָזָה יִשְׁעֵיהָ בְּנֶאֱמוּץ: ב עַל־הַר־נִשְׁפָּה שְׂאוֹרֵי־נֶסֶם הָרִימוּ קוֹל לָהֶם הִנִּיפוּ יָד וַיָּבֹאוּ פְתָחִי נְדִיבִים: ג אֲנִי צִוִּיתִי לְמַקְדָּשִׁי גַם קִרְאִתִּי גְבוּרִי לְאַפִּי עַל־צִיּוֹן גְּאוֹתִי:

רש"י

הימים (ב') ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם היה לו לומר מלך עליהם רחבעם: (ג) ושאבתם. ותקבלון אולפן חדת: ממעיני הישועה. כי ירחיב לבם על ידי ישועה הבאה להם ויתגלו להם רזי התורה שנשתכחו בבבל על ידי הצרות: (ד) עלילותיו. מעלליו: הזכירו. לשבח כי נשגב הוא: (א) משא בבל. משא פורענות שעל בבל: (ב) על הר נשפה שאו נס. להקבץ על הר שקט ובוטח בשופי שאו נס לגוים והרימו קול לנקבצים שיבואו עליו: הניפו. להם יד. לרחוקים שאין יכולים לשמוע ויראו אות הנפת היד ויבואו בפתחי נדיבי' של שרי בבל: פתחי. כמו בפתחי ותשב בית אביה (בראשית לא) הנסתר בבית אביה ומנחם בן סרוק פתר חרבות כמו והמה פתיחות (תהלים נה): (ג) אני צויתי למקדשי. שיבאו ויתחילו להתגרות בם והם פרס ומדי אנשי כורש ודריוש שזמנתי לכך: קראתי גבורי לאפי. לעשות חרון אפי בהם שהם עליזי גאותי שאני מתפאר בהם:

מצודת ציון

(א) אנת. כעסת כמו פן יאנף (תהלים ב): (ב) עזי. ענין חוזק והי' יד יתירה: וזמרת. מלשון זמר ושבח: ויהי לי. כמו היה לי וכן ויעזב את עבדיו (שמות ט) ומשפטו עזב: (ג) ושאבתם. לקיחת המים נקראת שאיבה: (ד) עלילותיו. מעשיו: נשגב. חזק: (ו) צהלי. ענין הרמת קול וכן צהלי קולך בת גלים (לעיל י'): (א) משא. כן נקראת הנבואה ע"ש שהיא נשאת בפי האדם: חזה. ראה במראה הנבואה: (ב) נשפה. ענין גבהות כמו אפתח על שפיים נהרות (לקמן מא): פתחי. בפתחי נדיבים, כן יקראו בעלי העושר כי ע"פ רוב המה נדיבי לב: (ג) למקדשי. ענין הזמנה כמו התקדשו למחר (במדבר יא): עליזי. ענין שמחה כמו יעלו שדי (תהלים צז):

מצודת דוד

(א) כי אנת בי. והגליתני וכפר גלותי עלי ועתה נרצה עוונתי וישוב מעלי אפך ותנחמני בהבאת הטובה: (ב) הנה אל ישועתי. הואיל ועמי אל ישועתי אשכון בטח ולא אפחד עוד: כי עזי וכו'. העוז והשבח של המקום הי' לי לישועה ר"ל התשועה היתה למען הראות חזקו ולמען אזמר בשבחו: (ג) ושאבתם מים בששון. ר"ל כמו השואב מים מן המעיין הנובע הנה שואב הוא בששון כי לא ידאג פן יכלה המים כן תשאבו בששון את הישועה ממעיני הישועה כי לא תופסק התשועה כי יד ה' לא תקצר: (ד) ואמרתם. תאמרו זה לזה דרך זורז: הודיעו. לפרסם הנס: הזכירו. היו מזכירים זה את זה שבחי המקום כי נשגב שמו ומהראוי אם כן להזכיר שבחיו: (ה) זמרו ה'. זמרו אל ה' כי עשה דבר הראוי להתגאות בו: מודעת זאת. הגאווה ההיא נודעת ומפורסמת בכל הארץ: (ו) צהלי. הרימי קולך ברנן כי קדוש ישראל גדול בקרבך ר"ל ע"י הנפלאות שעשה בקרבך נתגדל שמו והוא מקרא מסורס: (א) משא בבל. זו הנבואה על בבל: (ב) על הר נשפה. הרימו נס על הר גבוה שיהא נראה למרחוק וקראו בקול רם לאנשי פרס ומדי: הניפו יד. לרמוז להם שימהרו ללכת ויבואו בפתחי נדיבי בבל:

משלי י"ח כו-כט

כו מִשְׁדַּד אֵב יִבְרִיחַ אִם בֶּן מִבִּישׁ וּמַחְפִּיר: כו חֲדַל-בְּנֵי לְשֹׁמֵעַ מוֹסֵר לְשֹׁנוֹת מֵאֲמַר־דָּעַת: כח עַד בְּלִיעַל יִלְיִן מִשְׁפָּט וּפִי רָשָׁעִים יִבְלַע-אֹהֶן: כט נִכְוֹנוֹ לִלְצִים שְׁפָטִים וּמַהֲלֻמוֹת לָנוּ בְּסִילִים:

משלי כ א-י

א לֵץ הֵיזִין הִמָּה שֹׁכֵר וְכָל-שֹׁנֶה בּוֹ לֹא יִחָכֵם: ב נָהָם בְּכַפִּיר אֵימַת מֶלֶךְ מִתְעַבְּרוֹ חוֹטֵא נִפְשׁוֹ: ג כְּבוֹד לְאִישׁ שֶׁבֶת מָרִיב וְכָל-אֹוִיל יִתְגַּלֵּעַ: ד מַחְרָף עֶצֶל לֹא-יִחְרֹשׁ (ישאל) וְשָׁאֵל בְּקִצִּיר וְאֵין: ה מִיָּם עֲמוּקִים עֵצָה בְּלִב־אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָנָה: ו רֶב־אָדָם יִקְרָא אִישׁ חֲסִדוֹ וְאִישׁ אֲמוּנִים מִי יִמְצָא: ז מִתְהַלֵּךְ בְּתִמּוֹ צָדִיק אֲשֶׁר־בָּנָיו אַחֲרָיו: ח מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־פֶּסֶת־דִּין מְזוּרָה בְּעֵינָיו כְּלִירֵעַ: ט מִי־יֹאמַר זַכִּיתִי לִפִּי מִתְהַרְתִּי מִחֲטָאתִי: י אָבֵן וְאָבֵן אֵיפָה וְאֵיפָה תוֹעֵבֶת יִהְיֶה גַם־שִׁנְיָהֶם:

רש"י

ככפיר אימת מלך מתעברו. מכעיסו: (ג) כבוד לאיש שבת מריב. לנוח ממריבה וכל אויל שאינו שבת מריב תגלה קלונו: (ד) מחרף עצל לא יחרש. מפני הצנה יושב העצל ואינו עושה מלאכה ואינו עוסק בתורה: (ה) מים עמוקים עצה בלב איש. הלכה בלב חכם סתומה: ואיש תבונה ידלנה. ותלמיד נכון בא ודלה אותה ממעיו: (ו) רב אדם יקרא איש חסדו. הרבה יש בני אדם הבוטחים אל אוהביהם המבטיחים אותם חסד וקוראים להם בעת דוחקם: איש חסדו. המבטיח לו לעשות חסד: ואיש אמונים מי ימצא. המבטיח ועושה: (ח) מלך יושב על כסא דין. כפשוטו. או יש לפרשו כנגד הקב"ה. ויש לפרשו כנגד שופטי אמת:

מצודת ציון

(כו) משדד. מלשון שדידה וגזלה: ומחפיר. ענין בושה: (כז) לשגות. מל' שגגה ומשגה: (כח) יליץ. מל' מליצה: (א) הומה. ענין צעקה: שוגה. מל' שגגה: (ב) נהם. כן נקרא שאת האריה: אימת. מל' אימה ופחד: מתעברו. מל' עברה וכעס: חוטא. ענין חסרון כמו קולע באבן אל השערה ולא יחטיא (שופטים כ'): (ג) יתגלע. כמו יתגלה בה"א: (ה) ידלנה. ענין שאיבה כמו דלה דלה לנו (שמות ב): (ח) מזורה. ענין פרישה ושטיחה כמו כי חנם מזורה הרשת (לעיל א): (ט) זכיתי. מל' זך ונקי: (י) איפה. שם מדה בת ג' סאים:

האון יאמר בבליעה לכל ירגישו שצמם הכוונה על דבר האון שהוא כי יחשבו שלפי תומו ידבר: (כט) שפטים. משפטי יסורים: ומהלומות. מכות המשברות נכוננו לגוף הכסילים: (א) לץ היין. שותה היין הוא לץ ושותה השכר יהמה ויצעק בשכרותו וכל השוגה בו ר"ל כל מי שישגה בו ברעתו לחשוב הואיל והיין מפקח הרבה א"כ בשתייתו הנה באמת לא יתחכם כי אף אם מיעוטו יפה, רובו קשה: (ב) נהם. כנהמת הכפיר כן מאוים פחד המלך על מי אשר יכעס עליו והמכעיסו מחסר נפשו כי יסתכן בעצמו ועובר על ירא את ה' בני ומלך: (ג) כבוד. הבטלה מן המריבה הוא כבוד לאיש וכל אויל יתגלה בעת המריבה כי כאשר ירבה אמרים יגולה אולתו לכל: (ד) מחורף. מסיבת צנת החורף לא יחרוש העצל את שדהו ובעת הקציר שואל תבואה ואיננה כי לא צמחה שדהו הואיל ולא חרשה: (ה) מים עמוקים. דרך החכם להסתיר עצתו בעומק הלב ויקשה לזולתו להשיגה הרי היא כמים עמוקים שאי אפשר לשאוב המים התחתונים אבל איש תבונה ידלנה כי מתחלה ישאוב העליוני ויוכל לשאוב אח"כ את התחתוני ור"ל מתחלה יחקור הדברים המסתעפי עד אשר יבין את העצה הטמונה בלב: (ו) רב אדם. רוב בני אדם יכריזו כל איש חסד שעושה עם חבריו ויתפאר בזה אבל מי ימצא בהם איש אמונים כי רבים ישקרו: (ז) אשרי בניו. אשרי לבניו אחרי מותו כי יחסו בצל זכותו: (ח) מלך. כאשר יושב ה' על כסא דין אז מפורז ושטוח בעיניו כל רעות בני האדם אף אם עשאוים בסתר: (ט) מי יאמר. ר"ל הואיל והכל גלוי לפניו מי יוכל להכחיש ולומר הנה לבי זכה ובהירה מבלי סיג עון ואני כבר טהרתי עצמי מחטאתי כי עשיתי תשובה עליה: (י) אבן ואבן. העושה שני אבני משקל גדולה וקטנה מראה את הגדולה ושוקל בקטנה הנה תועבת ה' גם שניהם כי גם הגדולה עשויה רק לרמות ולא לשקול בה:

מצודת דוד

(כו) משדד אב וגו'. הבן שהוא מביש ומחפיר פני אביו גורם שאביו מגרש לאמו על אשר הדריכתו בדרך הזה ובע"כ יכזבו נכסיו לתת לה כתובתה והרי הבן ההוא גזול את אביו דמי הכתובה ומבירח את אמו ממנו: (כז) חדל בני וגו'. לפעמים ימצא מסית לשגות מאמרי דעת בראיות כוזבות ויפתח אמריו במוסר השכל למען יאמינו בו עד כי ישוב להדיח מאמרי דעת ואמר חדל בני לשמוע המוסר של הבא להסית לשגות מאמרי דעת ולא תאמר את הטוב נקבל ואת הרע לא נקבל כי תהיה נלכד בפתויו: (כח) יליץ משפט. במשפט יתקן אמריו במיטב המליצה למען יקובלו על הלב ויאמינו לו: יבלע און. דברי

י רבי יוסי אומר: ספק משקין לאכלים – טמא, ולכלים – טהור. פיצד? שתי חביות, אחת טמאה ואחת טהורה, ועשה עשה מאחת מהן, ספק מן הטמאה עשה, ספק מן הטהורה עשה – זה הוא: 'ספק משקין לאכלין טמא ולכלים טהור'.

יא ספק ידים, לטמא ולטמא ולטהור – טהור. ספק רשות הרבים – טהור. ספק דברי סופרים: אכל אכלים טמאים, שתי משקים טמאים, בא ראשו ורבו במים שאובין, או שנפלו על ראשו ורבו שלשה לגין מים שאובים – ספקו טהור; אבל דבר שהוא אב הטמאה, והוא מדברי סופרים – ספקו טמא.

פירוש ברטנורא

י ספק משקין לאוכלין טמא. קסבר רבי יוסי טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא, דרריש קרא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי טמא, לטמא את אחרים, הלכך ספק משקין לטמא אוכלין, טמא: ולכלים טהור. דטומאת משקין לטמא כלים מדרבנן, משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום. ות"ק דפליג עליה דר' יוסי דריש וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא, אבל לא לטמא את אחרים, וטומאת משקין לטמא אוכלים ומשקין דרבנן, הלכך ספק טומאת משקין לטמא אחרים טהור, ואין הלכה כר' יוסי:

יא ספק ידים לטמא. מי שהיו ידיו טהורות וספק נגע באוכלים טמאים או במשקין טמאין ונטמאו ידיו, ספק לא נגע ולא נטמאו ידיו: ולטמא. היו ידיו טמאות, ספק נגע באוכלים ומשקין וטמאן, ספק לא נגע: ולטהור. היו ידיו טמאות וטהורן, ספק נטהרו כראוי אם לאו. בכל הספקות הללו, ספיקן טהור: ספק רשות הרבים. ספק טומאה ברשות הרבים, טהור, שכן מצינו ציבור עושים את הפסח בטומאה, אם טומאה ודאית הותרה לצבור, קל וחומר ספק טומאה: ספק דברי סופרים. כגון כל הנך דחשיב, דכולהו משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום, ומפורשין הן במסכת שבת פרק קמא: אבל דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים. כגון דם תבוסה, ונכרים שעשאו כזבים, וכיוצא באלו, אם נסתפק אם נגע בהן אם לא נגע: ספיקו טמא. ומיהו אב הטומאה מדברי סופרים שהוא עצמו מספק, כגון בית הפרס דאיכא ספיקא אם יש בו עצם כשעורה אם לאו, בהא תנן לעיל דעל ודאי מגען שורפין, ועל ספק מגען אין שורפין, דהוי ספק ספיקא:

משניות מבוארות – קהתי

על פי שאינה מפרשת בו דבר, כדי לחזור לפי הסדר על כל הספקות שטיהרו חכמים, כמו שנימנו במשנה זו, אבל הואיל וענין זה מפורש במסכת ידיים, לפיכך לא פירשה כאן כלום, וכן בעניינים אחרים המפורשים במקומם. ספק רשות הרבים, טהור – כל ספק טומאה שנולד ברשות הרבים, טהור, ומבוארים פרטי הדין הזה להלן (פרקים ה-ו). ברם, טעמו של כלל זה כבר הבאנו לעיל (בהקדמה לבאור משנה ג, 1). שלמדים מסוטה: מה סוטה אסורה מספק לבעלה משום שנסתרה, היינו משום ספק טומאה ברשות היחיד, אף כל ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא, אבל ספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור. אבל בתוספתא מובא (טהרות פרק ו הלכה י): "שאלו את בן זומא מפני מה ספק רשות הרבים טהור? אמר להם: שהרי מצינו שהציבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרוב ציבור טמאין, ואם טומאה ודאית הותרה לציבור, קל וחומר לספק טומאה" (ואף הרמב"ם מביא טעם זה, עיין הל' אבות הטומאות טז, א). רבן שמעון בן גמליאל אומר: מפני מה ספק רשות היחיד טמא וספק רשות הרבים טהור? מפני שאפשר לשאול ליחיד, ואי אפשר לשאול לרבים" (עיין "תפארת ישראל, בעזרי", שמבואר שם כלל זה וטעמו באריכות). ספק דברי סופרים – ספק נטמא ברשות היחיד בטומאה שאינה אלא מדברי סופרים, ששינו לעיל (משנה ז), שטיהורו חכמים, כיצד? אכל אכלים טמאים – ספק אכל אוכלים טמאים, או ספק שתי משקים טמאים – שכן חכמים גזרו על האוכל אוכלים טמאים או השותה משקים טמאים שיהא כשני לטומאה; ספק בא ראשו ורבו במים שאובים – שכן חכמים גזרו טומאה על הבא ראשו ורבו במים שאובים לאחר שטבל מטומאתו בו ביום; או ספק שנפלו על ראשו ורבו שלשה לגין מים שאובים – שגזרו חכמים טומאה על מי שנפלו עליו שלוש לגים מים שאובים, ואפילו היה טהור גמור (ענין באורן למשנה שבת א, ד – שם באורן טעם הגזירות הללו). וכן כל כיוצא באלו מן הטומאות שהן מדברי סופרים, ספקו טהור – והוא הדין אם נטמא ודאי באחד מאלו אלא שיש ספק אם טבל או לא טבל, ספקו טהור (מקואות ב, ב). אבל דבר שהוא אב הטמאה, והוא מדברי סופרים – שגזרו עליו חכמים שיהא כאב הטומאה, כגון דם תבוסה ממת (אהלות ג, ה), ספק נגע בו ברשות היחיד ספק לא נגע, ספקו טמא – אבל באב הטומאה מדברי סופרים שהוא עצמו טמא מספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, הרי שינו לעיל, שעל ודאי מגען שורפים את התרומה, ועל ספק מגען אין שורפים, לפי שהוא ספק ספקא.

באור משנה י

משנתנו באה ללמד, שרבי יוסי חולק על התנא של המשנה הקודמת, שכן לדעת התנא שם אמנם משקים מקבלים טומאה מן התורה, ואפילו מאוכלים, אבל אין משקים טמאים מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, אבל רבי יוסי סובר, שאף טומאת משקים לטמא אחרים היא מן התורה (ענין גמרא פסחים טו, ב, יז, א).

רבי יוסי אומר: ספק משקין לאכלים – ספק נגעו משקים טמאים באוכלים טהורים ספק לא נגעו, טמא – ספק טמא, שלדעת רבי יוסי טומאת משקים לטמא אוכלים מן התורה, והרי כאן ספק של תורה, ובספק של תורה הולכים לחומרה; ולכלים – אבל ספק משקים לכלים, היינו ספק נגעו משקים טמאים בכלים ספק לא נגעו, טהור – ספק טהור, שטומאת משקים לטמא כלים מדרבנן, וספק דרבנן לקולה. פיצד? שתי חביות – עם מים, אחת טמאה ואחת טהורה, ועשה עשה מאחת מהן – והשתמש לעשיית עיסה במים של אחת מן החביות, ספק מן הטמאה עשה, ספק מן הטהורה עשה – ויש ספק אם השתמש במים של החבית הטמאה או במים של הטהורה, זה הוא: 'ספק משקין לאכלין טמא – והעיסה טמאה, ולכלים טהור' – והעריכה, שלש בה, טהורה. ואין הלכה כרבי יוסי.

במפרשים מבואר, שמה שנקט רבי יוסי דוגמה של חביות ולא נקט את הדוגמה של מקל שנוק לבין כיכרות כמו התנא במשנה הקודמת, הטעם הוא, לפי שכנגד זה, שהיה מקל בידו ובראשו משקים טמאים וזרקו לבין כיכרות טהורין, אף רבי יוסי מודה שספקו טהור, כמו שמובא בתוספתא. ומה הטעם שמודה בזה? על כך מביאים המפרשים טעמים שונים. בעל "תפארת ישראל" כותב, שהטעם הוא משום שלדעתו הרי זה ספק טומאה הנזרקה, שאפילו בשרץ ספקו טהור. והגר"א כותב, שרבי יוסי סובר, הואיל והמקל נזרק, אף על פי שנוק בידו אדם, מכל מקום הרי זה ספק בדבר שאין בו דעת להישאל. ברם, בחביות של מים, שאדם נוטל ולש את העיסה בידים, הרי זה ספק בדבר שיש בו דעת להישאל ("אילו רבא"). כן נאמרו עוד טעמים (ענין ר"ש; רא"ש; "משנה אחרונה").

באור משנה יא

ספק ידים, לטמא – מי שהיו ידיו טהורות, וספק נגעו באוכלים או במשקים טמאים ונטמאו, ספק לא נגעו; ולטמא – או שהיו ידיו טמאות וספק נגעו באוכלים או במשקים טהורים וטמאו אותם, ספק לא נגעו; ולטהור – או שהיו ידיו טמאות וטהורן, ספק נטהרו כראוי ספק לא נטהרו; בכל אחד משלשת הספקות הללו, ספקו טהור – כמו שמבואר במסכת ידיים (ב, ד). משנתנו מביאה ענין "ספק ידיים", אף

יב ספק החלין – זו טהרת פרישות. ספק שרצים – בפשעת מציאתן. ספק נגעים – בפתחלה טהור, עד שלא נזקק לטומאה; משנזקק לטומאה – ספקו טמא. ספק נזירות – מתר. ספק בכורות – אחד בכורי אדם ואחד בכורי בהמה, בין טמאה בין טהורה, שהמוציא מחברו עליו הראיה. **יג ספק קרבנות** – האשה שיש עליה ספק חמש לדות וספק חמש זיבות, מביאה קרבן אחד, ואוכלת בזבחים, ואין השאר עליה חובה.

פרק חמישי

א השרץ והצפרדע ברשות הרבים, וכן פזית מן המת וכוזית מן הנבלה, ועצם מן המת ועצם מן הנבלה, וגוש

פירוש ברטנורא

יב זו טהרת פרישות. דתנן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, ובגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. ואם נסתפק אחד מן הפרושים שאוכלין [חוליהן] בטהרה, אם נגע בבגדי עם הארץ עם הארץ לא נגע, וכן אוכל תרומה שנסתפק אם נגע בבגדי הפרושים ונטמא בהן לתרומה, ספקן טהור: **ספק שרצים**. השלך שרץ בין הכורות, ספק נגע בכורות בשעה שעבר עליהן, ספק לא נגע, אם מצא אותו שאינו נוגע, הרי הכורות כשעת מציאתן וספקן טהור: **עד שלא נזקק לטומאה**. בפרק ה' דנגעים מפרש כיצד: **ספק נזירות**. כגון שאמר הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור, הלך ומצאו שנגע או שאבד, ספק היה בו, ספק לא היה בו, מותר לשתות יין ולהטמא למתים: **ספק בכורות**. ספק אם הוא פטר רחם אם לאו: **אחד בכורי אדם**. פטור מלתת חמש סלעים לכהן: **ואחד בכורי בהמה טמאה**. פטר חמור: **שהמוציא מחברו עליו הראיה**. דאמר ליה לכהן, אייתי ראיה דהוא בכור ושקול: **יג ספק קרבנות כיצד**, האשה שיש עליה ספק חמש לידות וכו': **מביאה קרבן אחד**. הטאת העוף הבא על הספק: **ואוכלת בזבחים**. שהקרבן הזה לנמור טהרתה בא והרי הוא כטבילה, שאם נטמאת האשה כמה טומאות טבילה אחת עולה לכולן, אף קרבן זה כן: **ואין השאר עליה חובה**. לא הצריכה חכמים להביאן. שאף האחד בקושי התירו להקריבו ספק מליקת חולין למזבח, אלא כדי לעשות לה תקנה לטהר לאכול בקדשים: **ה א השרץ**. שרץ מטמא במגע ולא במשא: **צפרדע**. טהור. ולפי שצפרדע דומה לצב ומטעו ביה, משום הכי נקט צפרדע: **כזית מן המת**. מטמא באוהל. ונבלה אינה מטמאה באוהל: **עצם מן המת**. מטמא בהיסט, ועצם דנבלה טהור: **גוש מבית הפרס וגוש מארץ העמים**. מטמאים במגע ובמשא ואין מטמאין

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יג

באור משנה יב

ספק קרבנות – כיצד? **האשה שיש עליה ספק חמש לדות** – שהפילה חמש פעמים ואינה יודעת אם ממין חובה הפילה, היינו ולד שחייבת עליו קרבן, או ממין פטור (ענין נדיתות א. א. ג-ה). **וספק חמש זיבות** – או שיש עליה ספק חמש זיבות, כגון שראתה דם חמישה חדשים שלושה ימים רצופים בכל חודש, ואינה יודעת אם ראתה בימי נידתה או בימי הזיבה (כמבואר במסכת נדיתות א. א. ז; ענין שם הקדמתנו לבאור המשנה). **מביאה קרבן אחד** – עולה וחטאת, שחטאת העוף בא על הספק, **ואוכלת בזבחים** – והיא מותרת לאחר הקרבת הקרבן לאכול בקדשים; שכן היולדת והזבה מחוסרי כפרה הן, שאף לאחר שטהרו מטומאתן וטבלו והעריב שמשן, עדיין לא נגמרה טהרתן כדי לאכול בקדשים עד שיביאו קרבן, ובאה המשנה ללמד, שאף על פי שיש כאן ספק כמה לידות או ספק כמה זיבות, מכל מקום מועיל קרבן אחד לכולן, כדי להתירה לאכול בקדשים, שקרבן זה הוא כטבילה, וכשם שאם נטמאה כמה פעמים טבילה אחת עולה לכולן, אף קרבן זה עולה לכל הלידות או הזיבות; **ואין השאר עליה חובה** – לא הצריכה חכמים להביא שאר הקרבנות על ארבעה ספיקי לידות או זיבות, שהרי זה ספק מליקת חולין למזבח, ואף את הקרבן האחד התירו חכמים בקושי להביאו, כדי להתירה לאכול בקדשים.

באור משנה א

בפרק זה ובפרק שלאחריו נישנים פרטים בספק טומאה ברשות היחיד שספקו טמא, ובספק טומאה ברשות הרבים שספקו טהור. **השרץ** – המת, היינו אחד משמונת השרצים הכתובים בתורה, בפרשת שמיני (ויקרא יא, כט-ל), שבמותם מטמאים במגע (ענין כלים א. א.), **והצפרדע** – שאינה מטמאה כלל, משום שאינה משמונת השרצים שהזכרנו לעיל, **ברשות הרבים** – ונגע אדם באחד מהם ואינו יודע אם נגע בשרץ או בצפרדע; והוא הדין לשרץ אחר שאינו משמונת שרצים, אלא שמשתנתו נקטה צפרדע, לפי שהיא דומה לצב, שהוא אחד משמונת השרצים, ולכן אפשר שיטעה אדם ויולד אצלו ספק אם נגע בשרץ או בצפרדע; **וכן פזית מן המת** – המטמא באוהל,

ספק החלין – שטיהרו חכמים, זו טהרת פרישות – הפרושים שהיו אוכלים חוליהם בטהרה, אם נולד להם ספק טומאה בטהרותיהם, ספקם טהור (**רמב"ם הל' אבות הטומאות טו, ב**). ובפירושו למשתנתו מבאר הרמב"ם, שכן שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, ובגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה", וכשנולד ספק לאחד מן הפרושים, אם נגע בבגדי עם הארץ עם הארץ לא נגע, ספקו טהור. וכן אוכל תרומה שנולד לו ספק אם נגע בבגדי הפרושים ונטמא בהם לתרומה, ספקו טהור (וכן פירש הרב מברטנורא; אבל בעל "משנה אחרונה" מקשה על פירוש זה ומבאר, שאפילו ספק נגע בשרץ או במת ספקו טהור לגבי חוליהם שאוכלים בטהרה, שאין להם אלא טומאה ודאית). **ספק שרצים** – שטיהרו חכמים, **פשעת מציאתן** – שהולכים בספקם אחר שעת מציאתם, כגון אם זרק אדם שרץ לבין הכיכרות, ספק נגע בהן ספק לא נגע, כיון שמצאו שאינו נוגע, הכיכרות טהורות, שכל הטומאות כשעת מציאתן, ואין אומרים שמה נגע בכיכרות ואחר כך נפל בצידן, אלא הרי הן כשעת מציאתן. ונקטה המשנה שרצים כדוגמא לכל אבות הטומאה, והוא הדין לשאר הטומאות שדנים אותן כשעת מציאתן. **ספק נגעים** – כיצד? **בפתחלה** – כשהנגוע עדיין בחזקת טהור, **טהור** – ספקו טהור, **עד שלא נזקק לטמאה** – כל זמן שלא החליטו הכהן לטומאה; **משנזקק לטמאה** – לאחר שכבר הוחלט לטומאה, **ספקו טמא** – כמבואר במסכת נגעים ה, ד"ה. **ספק נזירות** – כגון האומר: הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור, הלך ומצאו שנגע או אבד, ספק היו בו מאה כור ספק לא היו בו, **מתר** – לשתות יין ולהיטמא למתים ולהתגלח, שאינו נזיר. **ספק בכורות** – אם הוא פטר רחם אם לאו, **אחד בכורי אדם** – בין בכורי אדם פטורים ספקותיהם מלתת חמש סלעים לכהן לשם פדיונם, **ואחד בכורי בהמה** – ובין בכורי בהמה, **בין טמאה** – פטר חמור, שפודים אותו בשנה ונותנים את השם לכהן, **בין טהורה** – בכור בהמה טהורה, שנותנים אותו לכהן, אם הוא ספק בכור, אין בו לכהן כלום, **שהמוציא מחברו עליו הראיה** – הכהן הבא להוציא מספק את הבכור מחברו, יכול חברו לומר לו: הבא ראיה שהוא בכור ותטלנו.

מֵאֲרֵץ טְהוֹרָה וְגוֹשׁ מִבֵּית הַפֶּרֶס, גֹּשׁ מֵאֲרֵץ טְהוֹרָה וְגוֹשׁ מֵאֲרֵץ הָעַמִּים, שְׁנֵי שְׂבִילִין אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הֵלֵךְ בָּאֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ בְּאִיזָה מִהֶן הֵלֵךְ, הֶאֱחִיל עַל אֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ עַל אִיזָה מִהֶן הֶאֱחִיל, הִסִּיט אֶת אֶחָד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ אִיזָה מֵהֶם הִסִּיט – רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וְחֻכְמָיִם מְטַהְרִים.

ב אֶחָד שֶׁאָמַר: נִגְעָתִי בָּזָה וְאֵין יָדוּעַ אִם הוּא טָמֵא וְאִם הוּא טָהוֹר, נִגְעָתִי וְאֵין יָדוּעַ בְּאִיזָה מִשְׁנֵיהֶם נִגְעָתִי – רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וְחֻכְמָיִם מְטַהְרִים. רַבִּי יוֹסִי מְטַמֵּא בְּכֶלֶן, וּמְטַהֵר בְּשִׁבְלִי, שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהֵלֵךְ, וְאֵין דֶּרֶכָם לִנְעֵ.

ג שְׁנֵי שְׂבִילִים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הֵלֵךְ בָּאֶחָד מֵהֶם וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת וְנֶאֱכָלוּ, הָיָה וְשָׁנָה וּמִכָּל וְטָהַר, וְהֵלֵךְ

פירוש ברטנורא

באזהל: שני שבילין אחד טמא. שאחד מהן קבר מוטל בו לרחוב וממלא את כולו, ואין עובר בו שלא יאהיל: האהיל על אחד מהן. על כזית מן המת וכזית מן הנבילה קאי: הסיט אחד מהם. [על עצם מן המת ועצם מן הנבילה, וכן] אגוש מארץ טהורה וגוש מבית הפרס וגוש מארץ העמים קאי, דמטמאין בהיסט: ר' עקיבא מטמא. דסבירא ליה לר' עקיבא טומאה ברה"ר ספיקו טהור הני מילי כשעשה טהרות, כיון דאין להם תקנה כשנמטאו. אבל לגבי גברא להצריכו טבילה והזאה, סבירא ליה צריך טבילה והזאה, שמה היום ומחר יתברר הדבר שנמטא: וחכמים מטהרים. דאפילו גברא דאית ליה תקנתא לא מצריכין ליה טבילה והזאה. והלכה כחכמים:

ב אחד שאמר נגעתי בזה. אהשרץ והצפרדע דרישא קאי, דצפרדע דומה לצב ומעו ביה: שדרך בני אדם לחלוך. שאי אפשר לאדם למנוע עצמו שלא ילך ברה"ר, הלכך ספק שבילין טהור. אבל מנע אפשר לאדם שלא ליגע, הלכך כי מספקא ליה אי נגע אי לא נגע, ספיקו טמא. ואין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' יוסי:

ג הזה ושנה. הוה בשלישי ושנה בשביעי: אלו ואלו תלויות. אע"ג דבשנים שהלכו מוקמינן כל חד בחזקת טהרה כרתנן לקמן, הבא גבי חד בתרי זימני

משניות מבוארות – קהתי

טמא מספק אפילו ברשות הרבים (עין "בועז").

באור משנה ב

אֶחָד שֶׁאָמַר: נִגְעָתִי בָּזָה וְאֵין יָדוּעַ אִם הוּא טָמֵא וְאִם הוּא טָהוֹר – פִּסְקָה זוֹ מוֹסְבָה (לדעת מפרשים אחדים) על "השרץ והצפרדע ברשות הרבים" שברישא של המשנה הקודמת, שכן במשנה הקודמת לא נתפרש ספק המגע בהם, ומוסיפה משנתנו ללמד, שאף בזה נחלקו רבי עקיבא וחכמים, שאם בא אחד ואמר: נגעתי בזה ברשות הרבים ואיני יודע אם זה שרץ המטמא במגע או זו צפרדע שאינה מטמאה (וכבר בארנו במשנה הקודמת, שהצב דומה לצפרדע, ומתוך כך נולד ספק). או שאמר: נגעתי ואיני יודע באיזה משניהם נגעתי – אם בשרץ אם בצפרדע, רבי עקיבא מטמא – מהטעמים שהבאנו במשנה הקודמת, וְחֻכְמָיִם מְטַהְרִים – משום ספק טומאה ברשות הרבים (הור"ש; הור"י). אבל הרמב"ם מפרש, שמדובר כאן במי שנגע באדם בדרך ואינו יודע אם הוא טמא או טהור, או שהיו שני אנשים, אחד טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהם, ואינו יודע באיזה מהם נגע, ובאה המשנה ללמד, שאף בכגון זה רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרים (עין "תפארת ישראל" שמבאר על פי הרמב"ם; ועין "משנה אחרונה" שמקשה על שני הפירושים). רבי יוסי מטמא בכלל – בשרץ וצפרדע, בכזית מן המת וכזית מן הנבילה וכו', כדעת רבי עקיבא, וּמְטַהֵר בְּשִׁבְלִי – שאם היו שני שבילים, אחד טמא ואחד טהור, והלך באחד מהם, ואין ידוע באיזה מהם הלך, רבי יוסי סובר כחכמים, שהוא טהור, שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהֵלֵךְ – ואי אפשר לו שלא ילך, הלכך ספק שבילים טהור, וְאֵין דֶּרֶכָם לִנְעֵ – והרי שאפשר לאדם שלא יגע, הלכך כשנולד לו ספק אם נגע או לא נגע, ספקו טמא; והוא הדין בספק הסיט או בספק האהיל (בלא הילוך). שספקו טמא, הואיל ואין דרך בני אדם להסיט או להאהיל. ואין הלכה כרבי יוסי.

הגר"א הולך לשיטתו (שהבאנוה בשולי באור המשנה הקודמת), והוא מבאר טעמו של רבי יוסי, שהואיל ודרך בני אדם להלך, הרי שבבילים הספק הוא לרבים, שמה הלכו בשביל הטמא, הלכך הספק טהור; אבל אין דרך בני אדם ליגע, ולא נולד הספק אלא ליחיד, למי שנגע בלבד, ולא לרבים, הלכך ספקו טמא.

באור משנה ג

שְׁנֵי שְׂבִילִים – היו שני שבילים ברשות הרבים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד

וְכִזִּית מִן הַנְּבִילָה – המטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באזהל; וְעַצֵּם מִן הַמֵּת – המטמא במגע ובמשא ולא באזהל, וְעַצֵּם מִן הַנְּבִילָה – שהוא טהור לגמרי; וְגוֹשׁ – עפר, מֵאֲרֵץ טְהוֹרָה – שבארץ ישראל, וְגוֹשׁ מִבֵּית הַפֶּרֶס – כגון משדה שנחרש בה קבר, שגושה מטמא במגע ובמשא, לפי שחוששים שמה גררה עמה המחרשה עצם כשעורה מעצמות המת; גֹּשׁ מֵאֲרֵץ טְהוֹרָה וְגוֹשׁ מֵאֲרֵץ הָעַמִּים – שחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים משום ספק קברות הנכרים, וגושה מטמא במגע ובמשא; שְׁנֵי שְׂבִילִין – היו שני שבילים, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר – כגון שבאחד מהם מוטל קבר לרחבו, ואי אפשר שאדם יעבור בו ולא יאהיל עליו, הֵלֵךְ – אדם, בָּאֶחָד מֵהֶם – באחד משני השבילים, וְאֵין יָדוּעַ בְּאִיזָה מִהֶן הֵלֵךְ – אם בשביל הטמא או בשביל הטהור; הֶאֱחִיל עַל אֶחָד מֵהֶם – על כזית מן המת או על כזית מן הנבילה, וְאֵין יָדוּעַ עַל אִיזָה מִהֶן הֶאֱחִיל – אם על כזית מן המת המטמא באזהל, או על כזית מן הנבילה שאינו מטמא באזהל; הִסִּיט אֶת אֶחָד מֵהֶם – את העצם מן המת או מן הנבילה, וכן אם הסיט את הגוש מבית הפרס או מארץ העמים או את הגוש מארץ טהורה, וְאֵין יָדוּעַ אִיזָה מֵהֶם הִסִּיט – אם את העצם מן המת המטמא בהיסט, או את העצם מן הנבילה שאינו מטמא, אם את הגוש מבית הפרס או מארץ העמים המטמא בהיסט, או את הגוש מארץ טהורה, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא – שסובר רבי עקיבא, ספק טומאה ברשות הרבים אינו טהור אלא לגבי טהרות שעשה לאחר שנולד לו הספק, שהואיל ואין להן תקנה אם נטמאות, לפיכך הקלו בהן מספק, אבל לגבי האדם, שאף אם נחמיר בו יש לו תקנה להיטהר בטבילה ובהזאה, לא הקלו בו, ואפילו בספק טומאה ברשות הרבים ספקו טמא, וצריך טבילה והזאה, שמה יתברר הדבר שנטמא (הור"ש; הור"י; הור"א); וְחֻכְמָיִם מְטַהְרִים – שאפילו לגבי האדם שיש לו תקנה, סוברים חכמים, שספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור, ואינו צריך טבילה והזאה. והלכה כחכמים.

הגר"א מפרש טעמו של רבי עקיבא, שספק טומאה ברשות הרבים אינו טהור אלא כשהספק תלוי ברבים, שאם נטמא מספק נטמא עמו גם את הרבים, כגון רבים שהלכו אצל הטומאה והספק ככולם אם נגעו, הלכך ספק שהוא על רבים טהור, אבל כאן שהספק אינו אלא לגבי יחיד ולא לגבי רבים, אף ברשות הרבים ספקו טמא.

ובעל "תפארת ישראל" מבאר, שלדעת רבי עקיבא דווקא בספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור ברשות הרבים, אבל כשודאי עשה מעשה, כמו בעניינינו שודאי האהיל או הסיט או נגע ואינו יודע אם בטומאה או בטהרה, הריהו

בְּשֵׁנִי וְעֵשָׂה מְהֵרָת – הָרִי אֵלֹו מְהֵרָת. אִם קִימוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת – אֵלֹו וְאֵלֹו תְּלוּיוֹת. אִם לֹא מְהֵרָת בְּנִתִּים, הָרֵאשׁוֹנוֹת – תְּלוּיוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת – יִשְׁרְפוּ.

ד' הַשְּׂרִץ וְהַצִּפְרָדֵּעַ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים, נִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶם וְעֵשָׂה מְהֵרָת וְנֶאֱכָלֹו, מִכָּל, נִגַּע בְּשֵׁנִי, וְעֵשָׂה מְהֵרָת – הָרִי אֵלֹו מְהֵרָת. אִם קִימוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת – אֵלֹו וְאֵלֹו תְּלוּיוֹת. אִם לֹא מִכָּל בְּנִתִּים, הָרֵאשׁוֹנוֹת – תְּלוּיוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת – יִשְׁרְפוּ.

ה שְׁנֵי שְׂבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הֵלֵךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעֵשָׂה מְהֵרָת, וְכֹא חָבְרוּ וְהֵלֵךְ בְּשֵׁנִי וְעֵשָׂה מְהֵרָת – רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נִשְׁאָלוּ זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ – מְהֵרָת, וְאִם נִשְׁאָלוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד – טָמְאִים. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ – טָמְאִים.

פירוש ברטנורא

לא שייך לטהר בקיימות, דאפילו בשנים כשבאו לישראל בבת אחת, טמאין. וחד אפילו בזה אחר זה כבת אחת דמי: והשניות ישרפו. דודאי טמא היה כשנעשו:

ה אם נשאלו כל אחד לחכמים על ספקיו בפני עצמו, אין בית דין יכולין לטמאן, דהא קיימא לן ספק טומאה ברשות הרבים ספקיו טהור. ואם באו בבת אחת, הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר מטמאין אתם או טהורים אתם, אי אפשר לנו לומר טהורים אתם, שהרי אחד ודאי טמא: ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין. לא נחלקו ר' יוסי ור' יהודה כשבאו לישראל בבת אחת, דדברי הכל טמאין. וכשבאו לישראל זה אחר זה דברי הכל טהורים. על מה נחלקו, על הבא לישראל עליו ועל חברו, דר' יהודה מרמי ליה לזה אחר זה, ורבי יוסי מרמי ליה לבת אחת. והלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

מטמאים הם אדם וכלים במגע, והצפרדע אינה מטמאה כלל, ואם אדם נגע בְּאֶחָד מֵהֶם – וכגון שאין צורתם ניכרת (רמב"ם); ואין ידוע אם מה שנגע הוא השרץ או הצפרדע, וְעֵשָׂה מְהֵרָת וְנֶאֱכָלֹו, ואחר כך טָבַל, ולאחר שטבל נגע בְּשֵׁנִי, וְעֵשָׂה מְהֵרָת – הואיל והראשונות אינן קיימות כבר, הָרִי אֵלֹו מְהֵרָת – הטהרות השניות טהורות, כדן ספק טומאה ברשות הרבים. אִם קִימוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, אֵלֹו וְאֵלֹו תְּלוּיוֹת – הטהרות הראשונות והשניות אינן נאכלות, הואיל ואחת מהן ודאי טמאה, ואינן נשרפות, לפי שאחת מהן ודאי טהורה. אִם לֹא טָבַל בְּנִתִּים – בין נגיעה לנגיעה, הָרֵאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת – ולפי הגר"א אף כאן גורסים: טהורות, כמו שבארנו במשנה הקודמת, וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשְׁרְפוּ – שהרי השניות ודאי טמאות, הואיל ועשן לאחר שנגע גם בשרץ וגם בצפרדע.

הרמב"ם מו"ב, שלפיו כן שנחתה משנה זו, כדי להשיענו, שאפילו לרבי יוסי האומר: דרכו של איש להלך ואין דרכו ליגע (לעיל משנה ב), אף השרץ והצפרדע דינם כמו בשני שבילים. ומוסיף בעל "תפארת ישראל" לשיטת הרמב"ם. שמשנתו באה להשמיע, שמה שרבי יוסי מחמיר לעיל במגע ובהיסט יותר מבחילוך בשביל, היינו דווקא כשלא עשה טהרות, אבל אם עשה טהרות, גם ספק מגע ברשות הרבים טהור כמו בשביל (עיין "משנה אחרונה").

באור משנה ה

שְׁנֵי שְׂבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר – ואין ידוע איזה מהם טמא, הֵלֵךְ אִם בְּאֶחָד מֵהֶן וְעֵשָׂה מְהֵרָת, וְכֹא חָבְרוּ וְהֵלֵךְ בְּשֵׁנִי – בשביל השני, וְעֵשָׂה מְהֵרָת – אחרות, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נִשְׁאָלוּ – לחכם, כלומר שבאו לחכם ונשאלו ממנו היאך היה המעשה, כדי לטהרם או לטמאם, זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ – שנשאלו זה אחר זה, טְהוֹרִין – מורים לכל אחד בפני עצמו שהוא טהור, לפי שספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור. וְאִם נִשְׁאָלוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד – שבאו שניהם לחכם ונשאלו ממנו בבת אחת, טָמְאִים – שהואיל ובהוראה אחת יש לומר להם: טמאים אתם או טהורים אתם, הרי אי אפשר לומר להם, שהם טהורים; שהרי אחד מהם ודאי טמא, הלכך מורים להם, ששניהם טמאים. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ, טָמְאִים – בגמרא (פסחים י, א) מבואר, שאם נשאלו שניהם בבת אחת, דברי הכל טמאים; ואם נשאלו בזה אחר זה, דברי הכל טהורים; לא נחלקו אלא בכגון שבא האחד להישאל עליו ועל חברו, מה דינם של שניהם (דמ"י), שלדעת רבי יהודה דינם כנשאלים בזה אחר זה, ושניהם טהורים, ולדעת רבי יוסי דינם כנשאלים בבת אחת, ושניהם טמאים. והלכה כרבי יוסי.

טהור – ואין ידוע איזה מהם טמא, הֵלֵךְ אִם בְּאֶחָד מֵהֶם – באחד משני השבילים, וְעֵשָׂה מְהֵרָת – ועסק באוכלים טהורים של תרומה, וְנֶאֱכָלֹו – האוכלים הללו, ואחר כך הִזָּה – עליו ביום השלישי, וְשִׁנָּה – והיזה שנית ביום השביעי, וְטָבַל – לאחר ההזאה, וְטָהַר – בהערב שמש; ואף על פי שלא היה צריך להתטהר, שהרי ספק טומאה ברשות הרבים הוא וטהור, מכל מקום עשה כן מדעת עצמו ("תפארת ישראל"); והרמב"ם כותב, שאף על פי שספק רשות הרבים טהור, מכל מקום אומרים לו, שלכתחילה יטהר עצמו, ואם טבל, הרי זה משובח (עין ה' אבות הטומאות טו, ט); וְהֵלֵךְ – לאחר שטהר, בְּשֵׁנִי – בשביל השני, וְעֵשָׂה מְהֵרָת – של תרומה, הָרִי אֵלֹו מְהֵרָת – שהואיל ואנו דנים עכשיו על הטהרות השניות בלבד, מאחר שהראשונות כבר נאכלו, לפיכך מעמידים אותן על חזקתן ומטהרים אותן כדן ספק טומאה ברשות הרבים. אִם קִימוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת – אם עדיין קיימות הטהרות הראשונות, אֵלֹו וְאֵלֹו תְּלוּיוֹת – הטהרות הראשונות והשניות אינן נאכלות, שהרי אחת מהן (או הראשונות או השניות). ודאי טמאה, ואינן נשרפות, שהרי אחת מהן טהורה. אִם לֹא טָהַר בְּנִתִּים – בין הליכה להליכה, והטהרות הראשונות קיימות, הָרֵאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשְׁרְפוּ – שכן הטהרות השניות ודאי טמאות, הואיל ועשן לאחר שהלך בשני השבילים ונטמא ודאי, הלכך השניות ישרפו; ברם, הראשונות תלויות, ומבואר ב"תוספות חודשים", שאמנם הראשונות צריכות להיות טהורות, כדן ספק טומאה ברשות הרבים, שהרי השניות נשרפות וכאילו אינן, אלא שאם יטהרו הראשונות, והשניות ישרפו, יאמרו: השביל הראשון טהור ודאי, והשני טמא ודאי, ויעשו להבא טהרות בראשון לכתחילה, וישרפו טהרות הנעשות בשני בלבד. אבל הגר"א גורס: הראשונות טהורות. וכן הנוסח בתוספתא. ומבאר הגר"א, שאמנם ברישא שנינו: אלו ואלו תלויות. לפי שאי אפשר לתלות באחת יותר מחברתה; ולטהר שתיהן אי אפשר, שהרי אחת ודאי טמאה, ואין אנו יודעים איזו מהן, הלכך אלו ואלו תלויות. אבל כאן הואיל והשניות נשרפות, לפי שהן ודאי טמאות, לפיכך תולים הטומאה בשביל השני, והראשונות טהורות כדן ספק טומאה ברשות הרבים שטהור ("אליהו רבה").

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד אותו דין בשני שבילים אף בשרץ ובצפרדע. הַשְּׂרִץ וְהַצִּפְרָדֵּעַ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים – וכבר בארנו במשנה א, שהשרץ היינו אחד משמונת השרצים האמורים בתורה, שבמותם

ו שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, אבל את אחד מהם ועשה טהרות, ובא חברו ואכל את השני ועשה טהרות – רבי יהודה אומר: אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו – טהורין, ואם נשאלו שניהן כאחד – טמאים. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך – טמאים.

ז מי שישב ברשות הרבים ובא אחד ודרס על בגדיו, או שרקק ונגע ברוקו – על רקו שורפים את התרומה, ועל בגדיו הולכין אחר הרב. ישן ברשות הרבים ועמד – פלוי טמאים מדרס, דברי רבי מאיר, וחכמים מטהרין. נגע באחד בלילה, ואין ידוע אם חי אם מת, ובשחר עמד ומצאו מת – רבי מאיר מטהר, וחכמים מטמאים, שפל הטמאות בפשעת מציאתן.

פירוש ברטנורה

אכל אחד מהן. תנא טומאה דאורייתא וקתני טומאה דרבנן. ופולגתיהו דר' יהודה ורבי יוסי הכא נמי כבא לישאל עליו ועל חברו, כפולגתיהו לעיל. והלכה כר' יוסי:

ז על רוקי שורפים. של רוקים הנמצאים שורפים את התרומה, כדתנן בפירקין דלעיל, ואע"פ שהן ספק, ולא אוליין בתר רובא: ועל בגדיו הולכים אחר הרוב. אם רוב אנשי אותה העיר זכים וחיות, שורפין: כליו טמאין מדרס. אע"פ דבישב ובא אחר ודרס הולכין אחר הרוב, ישן שאני, דחיישין שמא רוב בני אדם דרסו על בגדיו ואחד מהן זכ או זהב: וחכמים מטהרין. כיון דהוי ספק טומאה ברה"ר, טהור, שמא לא דרס כלל: נגע באחד בלילה. ברה"ר דוקא מיירי: וחכמים מטמאין. אם ראוהו חי מערב אע"פ שבא שחרית ומצאו שמת, מדרס חכמים לר"מ שהוא טהור, וכשלא ראוהו חי פליגי. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

כאחת או שנשאל עליו ועל חברו – שניהם טמאים מספק וטהרות נשפוט. שהרי ודאי אחת מהם טמאה. ואפילו כיכר אחד טמא שנתערב במאה כיכרות טהורין – כולם טמאין ויישרפו" (ענין "מנשה למלך" שמדחיב את הדיבור בסוגייתנו). אבל בעל "תוספות חדשים" כתב, שהטהרות תלויות (כמו שכבר הזכרנו בשולי באורנו למשנה הקודמת); ומוסיף בעל "תוספות חדשים": "ותדע שגבי הכיכרים שאכלו אינן אלא ספק דברי סופרים, ואין שורפים תרומה אלא על ששה ספקות המפורטים לעיל" (ד, ה).

באור משנה ז

מי שישב ברשות הרבים ובא אחד ודרס על בגדיו – והרי יש לחשוש, שמא הדרס היה זכ ועשה את בגדי היושב אב הטומאה, ונמצא שהיושב נטמא, או שרקק – שבא אחד ורקק, ונגע זה ברוקו – ואף בכגון זה הרי יש לחשוש שמא הרוקק היה זכ, ונטמא היושב בנגעו ברוק, על רקו שורפים את התרומה – אם לאחר שנגע ברוק נגע בתרומה, שורפים את התרומה, כמו ששינוי (ד, ה), שעל ספק רוקים הנמצאים שורפים את התרומה, ועל בגדיו – על זה שבא אחד ודרס על בגדיו, הולכין אחר הרב – שאם רוב אנשי העיר (ובעל "תפארת ישראל" כתב: אם רוב העוברים שם) זכים, בגדיו של היושב טמאים מדרס, והוא נטמא מהם, וכשנגע אחר כך בתרומה, שורפים אותה; ואם רוב העיר (ולפי "תפארת ישראל": רוב העוברים שם) טהורים, הרי הוא טהור. ישן ברשות הרבים ועמד – וקם משנתו, פלוי – בגדיו, טמאים מדרס – אפילו רוב אנשי העיר טהורים, שהואיל וישן וחוששים שמא הרבה בני אדם דרסו על בגדיו, ואחד מהם היה זכ או זהב; דברי רבי מאיר; וחכמים מטהרין – כדן ספק טומאה ברשות הרבים, שהרי ספק דרס ספק לא דרס טמא על בגדיו. נגע באחד בלילה – ברשות הרבים, ואין ידוע אם חי אם מת – אם זה שנגע בו היה חי או מת, ובשחר עמד ומצאו מת, רבי מאיר מטהר – את הנוגע, כדן ספק טומאה ברשות הרבים (תוספות). וחכמים מטמאים, שפל הטמאות בפשעת מציאתן – דנים אותן לפי השעה שמוצאים אותן, כמו ששינוי לעיל (ג, ה), והרי עכשיו נמצא מת. ברם, אם ראוהו חי בערב, אף על פי שבא בשחר ומצאו מת, מדרס חכמים לרבי מאיר, שהוא טהור, משום ספק טומאה ברשות הרבים (תוספות). לא נחלקו רבי מאיר וחכמים אלא כשלא ראוהו חי בלילה. והלכה כחכמים.

יש מפרשים טעמו של רבי מאיר, לפי שיש כאן שתי חזקות לקולה: חזקת המת שהיה חי מקודם, וחזקת הנוגע שהיה טהור ("תפארת ישראל": "תוספות יום טוב").

יש כותבים, שאם בא האחד להישאל בבת אחת עליו ועל חברו, מה דין שניהם, אף בכגון זה הכל מודים, ששניהם טמאים, אלא שכוונת הגמרא היא, בכגון שבא האחד ושאל על עצמו, וטיהורה, ואחר כך שאל על חברו, לפיכך דינם כאילו באו להישאל בזה אחר זה, ולדעת רבי יוסי דינם כאילו באו שניהם להישאל בבת אחת, הואיל והאחד שאל על שניהם במעמד אחד (תוספות כתובות כז, א).

מה ששינוי במשנתנו, שאם נשאלו שניהם כאחד – טמאים, היינו האנשים, אבל מה דין הטהרות שעשו? ב"תוספות חדשים" מבואר, שהטהרות תלויות, כמו ששינוי במשנה ג, שאם קיימות הראשונות, אלו ואלו תלויות, שכשם שבאדם אחד שהלך בשני השבילים ועשה שתי טהרות, שתייהן תלויות, אף על פי שאחת מהן ודאי טמאה, כך גם בשניים, שכל אחד מהם הלך בשביל אחד, אף שאחד מהם ודאי טמא, הטהרות שעשו הן תלויות. אבל הרמב"ם כותב: "באו שניהם כאחד, או שבא האחד ושאל עליו ועל חברו ואמר: שניים היינו ובשני השבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו – הרי שניהם טמאין וטהרות שעשו נשרפות" (הל' אבות הטומאות יט, ב); עיי' "משנה למלך" שתמה על הרמב"ם).

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד, שדין ספק טומאת אוכלים כדן שני שבילים במשנה הקודמת.

שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור – ואין ידוע איזה מהם טמא, אבל אם את אחד מהם ועשה טהרות, ובא חברו ואכל את השני – את הכיכר שנשאר, ועשה טהרות – אחרות, רבי יהודה אומר: אם נשאלו – לחכם, זה בפני עצמו וזה בפני עצמו – שנשאלו זה אחר זה, טהורין – אומרים לכל אחד בפני עצמו שהוא טהור, משום ספק דברי סופרים, שהוא מכלל הספקות שטיהרו חכמים (דמב"ם), ואפילו ברשות היחיד, כמו ששינוי לעיל (ד, ז; יא), ואם נשאלו שניהן כאחד – בבת אחת, טמאים – אומרים לשניהם שהם טמאים, הואיל ואחד מהם ודאי טמא, כמו שבארנו במשנה הקודמת, בענין שני שבילים. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך, טמאים – אף כאן מבואר במפרשים כמו במשנה הקודמת, שאם נשאלו שניהם בבת אחת, הכל מודים שאומרים להם שהם טמאים, ואם נשאלו בזה אחר זה, הכל מודים שאומרים לכל אחד בפני עצמו שהוא טהור, לא נחלקו אלא בכגון שבא האחד לישאל עליו ועל חברו, כמו שבארנו בענין שבילין במשנה הקודמת, שלדעת רבי יהודה דינם כנשאלים בזה אחר זה, וטהורים, ולדעת רבי יוסי דינם כנשאלים בבת אחת וטמאים. והלכה כרבי יוסי.

אף בענייננו כותב הרמב"ם (הל' אבות הטומאות יט, ב): "נשאלו שניהם

ח שוטה אחת בעיר, או נכרית, או כותית – כל הרקיס שבעיר ממאין. מי שדרסה אשה על בגדיו, או שישבה עמו בספינה, אם מכירתו שהוא אוכל בפרומה – פליו טהורין, ואם לאו – ישאלנה.
ט עד אומר: נטמא, והוא אומר: לא נטמאתי – טהור. שנים אומרים: נטמאת, והוא אומר: לא נטמאתי – רבי מאיר מטמא, וחכמים אומרים: הוא נאמן על ידי עצמו. עד אומר: נטמא, ושנים אומרים: לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים – טהור. שנים אומרים: נטמא, ועד אומר: לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים – טמא. עד אומר: נטמא, ועד אומר: לא נטמא, אשה אומרת: נטמא, ואשה אומרת: לא נטמא, ברשות היחיד – טמא, ברשות הרבים – טהור.

פ ר ק ש ש י

א מקום שהיה רשות היחיד ונעשה רשות הרבים, חזר ונעשה רשות היחיד, כשהוא רשות היחיד – ספקו טמא,

פירוש ברטנורא

ח שוטה אחת בעיר. ודוקא אשה שוטה, אבל אדם שוטה לא. דאשה רגילה בנדות ואין אדם רגיל בויבות: או נכרית. והוא הדין לנכרי, דמדאורייתא אין חילוק בין זכר לנקבה, וכולן טהורין, ורבנן גזרו עליהן שהיו כזבים. וכן כותית אין חילוק בין כותי לכותית למאן דאמר כותים גרי אריות הן, וגם האידנא גזרו עליהן שהיו כנכרים לכל דבריהם: כל תרוקין שבעיר טמאים. שדרכן להלך בכל העיר: או שישבה עמו בספינה. דמטמאה מדרס אע"פ שאין בגדיה נוגעים, כדתנן בריש פרק ג' דובים: אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה פליו טהורים. דאם היתה נדה או זבה לא היתה דורסת על בגדיו ולא נכנסת עמו בספינה:

ט ר' מאיר מטמא. שאם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל: וחכמים אומרים אדם נאמן על פי עצמו. דמתרצין דבוריה, מאי לא נטמאתי דקאמר, לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי, והואיל וכן, אדם נאמן על ידי עצמו: ברה"י טמא ברה"ר טהור. דחשיב כשאר ספק טומאה דעלמא:

י א מקום שהיה רשות היחיד ונעשה רשות הרבים. כגון בקעה, דבימות הגשמים רשות היחיד ובימות החמה רשות הרבים: המסוכן. מי שנתעלה ואין

משניות מבוארות – קהתי

במסכת כריתות (ג, א): "אם הביאוהו שניים למיתה חמורה (שם העידו עליו שעבר עבירה שיש בה מיתת בית דין, חייב מיתה), לא יביאוהו לקרבן הקל? (שכשמעידים עליו שנטמא, אין באים אלא לחייבו קרבן אם אכל קודש או נכנס למקדש). וחכמים אומרים: הוא נאמן על ידי עצמו – בגמרא (כריתות יב, א) מבואר טעמם של חכמים, משום שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, או משום שמתרצים דיבורו, שמה שאמר "לא נטמאתי", היינו: לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי, נמצא שאינו מכחיש את העדים, ולכן נאמן הוא על ידי עצמו. אבל הרמב"ם מוסיף (על פי התוספותא): "ואף על פי כן אין אומרים לו: עסוק בטהרות, אלא אם עשה טהרות. הרי הן טהורות. ויחוש לעצמו" (אפילו לעצמו יחוש ולא יתעסק בטהרות עד שיטבול. – "כסף משנה"). עד אומר: נטמא, ושנים אומרים: לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים – בין שהעד האחד אומר שנטמא ברשות היחיד, בין שהוא אומר שנטמא ברשות הרבים, טהור – שני העדים נאמנים. שנים אומרים: נטמא, ועד אומר: לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים – בין ששני העדים מעידים שנטמא ברשות היחיד בין שמעידים שנטמא ברשות הרבים, טמא – שהואיל ושני עדים מעידים שנטמא, אין הכחשת העד האחד מועילה כלום, ואין כאן דין ספק. עד אומר: נטמא, ועד אומר: לא נטמא – והאדם שמעידים עליו שותק (והרא"ש; תפארת ישראל). וכן אם אשה אומרת: נטמא, ואשה אומרת: לא נטמא – ויש מפרשים (עפ"י התוספותא) שהוא הדין אם שנים אומרים: נטמא, ושנים אומרים: לא נטמא (והרא"ש), ברשות היחיד – אם העדים מכחישים זה את זה בענין טומאה ברשות היחיד, טמא – כדין ספק טומאה ברשות היחיד, שספקו טמא; ברשות הרבים – ואם בענין טומאה ברשות הרבים, טהור – כדין ספק טומאה ברשות הרבים שספקו טהור.

באור משנה א

מקום שהיה רשות היחיד ונעשה רשות הרבים – כגון בקעה, שבימות הגשמים היא רשות היחיד, ובימות החמה רשות הרבים (הרא"ש; ברטנורא); ויש מפרשים: מקום שהיה רשות היחיד ונמכר לבני

באור משנה ח

שוטה אחת בעיר – שאינה יודעת לשמור על רוקה בימי נידתה, ויורקת בכל מקום, או נכרית – שגזרו חכמים עליהן שיהיו כזבים, והוא הדין לנכרי, או כותית – שגזרו חכמים על בנות כותים שיהיו מטמאות מעריסתן בטומאת נידה (רמב"ם); או משום שגזרו חכמים על הכותים שיהיו כנכרים לכל דבריהם, והוא הדין לכותית (הרא"ש; ברטנורא), כל הרקיס שבעיר טמאין – לפי שדרכן להלך בכל העיר. הרמב"ם כותב בפירושו למשנתנו, שאין הכוונה כאן, שהרוקים טמאים מספק כדין סתם רוקים הנמצאים (ששנינו לעיל ד, ה), אלא שטמאים הם כרוק הזב האמיתי, הואיל וידוע שיש בעיר שוטה או נכרית או כותית שרוקה ודאי טמא; ומכאן, שהרוקים הללו אפילו ספק מגעם ברשות הרבים טמא, שאם לא כן, מה בין אלו לסתם ספק רוקים הנמצאים? (רמב"ם לעם הל' אבות הסומאות יח, יא; ועיין פירוש הרא"ש על משנתנו, שלדעתו לא חסרתבר כדעת הרמב"ם). מי שדרסה אשה על בגדיו, או שישבה עמו בספינה – ואם היתה זבה או נידה, הריהי מטמאה את בגדיו טומאת מדרס, כמו ששנו במסכת זבים (ג, א): "הזב והטהור שישבו בספינה... אף על פי שאין בגדיהם נוגעים, הרי אלו טמאים מדרס" (כמבואר הטעם שם), אם מכירתו – אם האשה שדרסה על בגדיו או שישבה עמו בספינה מכירה אותו, שהוא אוכל בפרומה – וצריך להיזהר מלהיטמא, פליו טהורין – שאילו היתה נידה היתה נזהרת מלדרוס על בגדיו ולא היתה יושבת עמו בספינה, ואם לאו – ואם אינה מכירה אותו שהוא אוכל בתרומה ואינה יודעת שצריכה להיזהר מלטמא את בגדיו, ישאלנה – אם היא נידה, ואם היא אומרת שאינה נידה, בגדיו טהורים.

באור משנה ט

עד אומר: נטמא – בא אחד והעיד על אדם שנטמא, והוא אומר: לא נטמאתי – שמכחיש את העד, טהור – ואפילו אמר העד, שנטמא ברשות היחיד, מכל מקום נאמן הוא לומר "לא נטמאתי" (תפארת ישראל). שנים אומרים: נטמאת, והוא אומר: לא נטמאתי – שמכחיש את שני העדים, רבי מאיר מטמא – אותו, שהרי שני עדים נאמנים לכל דבר; וכבר שנינו טעמו של רבי מאיר

בְּשֶׁהוּא רְשׁוּת הָרִבִּים – סֶפֶקוֹ טָהוֹר. הַמִּסְכָּן בְּרִשְׁוֹת הַיָּחִיד וְהוֹצִיאָאוֹהוּ לְרִשְׁוֹת הָרִבִּים, וְהַחֲזִירוֹהוּ לְרִשְׁוֹת הַיָּחִיד, בְּשֶׁהוּא בְּרִשְׁוֹת הַיָּחִיד – סֶפֶקוֹ טָמֵא, בְּשֶׁהוּא בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים – סֶפֶקוֹ טָהוֹר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: רְשׁוֹת הָרִבִּים מִפְּסָקָת.

פירוש ברטנורא

ידוע ממנו אם חי אם מת: והחזירוהו לרה"י. ושם ראוהו שמת. כשהוא ברה"י ספיקו טמא. ומטמאין מספק כל אדם וכלים שהיו עמו ברה"י שהיה שם בראשונה. ואדם וכלים שהיו עמו ברה"ר לאחר שהוציאוהו מרה"י, טהורין. דספק טומאה ברה"ר הוא וספיקו טהור: ר' שמעון אומר רשות הרבים מפסקת. כיון דחשבינן ליה כחי לאחר שהוציאוהו מרה"י לרה"ר, ומטהרין לכלים ואדם שהיו עמו ברה"ר דשמא חי הוא, איך נחשבהו מת למפרע קודם שיצא מרה"י, על כרחך אין יכולין למאן מספק אדם וכלים שהיו עמו ברה"י בראשונה, הואיל ורשות הרבים שהוציאוהו שם באחרונה מפסקת שאתה מחשיבו כחי ומטהרת אדם וכלים שהיו עמו שם. ואין הלכה כר"ש:

משניות מבוארות – קהתי

עמו שם, הרי אין יכולים לומר, שקודם שהוציאוהו לרשות הרבים, בהיותו ברשות היחיד הראשונה, הוא נחשב כמת; לפיכך רשות הרבים מפסקת למפרע, שאף אדם וכלים שהיו עמו ברשות היחיד הראשונה טהורים. ואין הלכה כרבי שמעון.

יש מבארים טעם המחלוקת, שחכמים ורבי שמעון הולכים לשיטותיהם, כפי המבואר בתחילת מסכת נידה, שלדעת חכמים כל ספק טומאה ברשות היחיד טמא ודאי, ולדעת רבי שמעון אינו אלא ספק טמא (ענין שם ברש"י ובתוספות). ולפיכך סוברים כאן חכמים, כיון שבזמן שהמסוכן ברשות היחיד הרי הוא ודאי טמא, ובזמן שהוא ברשות הרבים הרי הוא ודאי טהור, אין ודאי מכריע ודאי, וכל אחד כדניו: ברשות היחיד טמא וברשות הרבים טהור. ורבי שמעון הולך לשיטתו, שבזמן שהיה ברשות היחיד, לא היה בגדר ודאי טמא אלא ספק טמא, לפיכך על ידי שמטהרים ברשות הרבים ועושים כל מה שעמו לודאי טהור (שכן אף לדעת רבי שמעון ספק טומאה ברשות הרבים טהור ודאי), הודאי מכריע את הספק, שגם ברשות היחיד היה טהור (תוספות רבי עקיבא איגר בשם "שב שמעתתא", שמענתא ד פיר ד).

רשות הרבים; ואחר כך תזור ונעשה רשות היחיד – שנקנה בחזרה מבני רשות הרבים ("תפארת ישראל") כשהוא רשות היחיד – בזמן שהמקום הוא רשות היחיד, בפעם הראשונה ובפעם השניה, ספקו טמא – כדן ספק טומאה ברשות היחיד; כשהוא רשות הרבים, ספקו טהור – כדן ספק טומאה ברשות הרבים. המסכן בְּרִשְׁוֹת הַיָּחִיד – היה חולה מסוכן ברשות היחיד, שנתעלף, ולא היה ידוע אם הוא חי או מת, והוציאוהו לרשות הרבים, והחזירוהו לרשות היחיד – ואז מצאוהו שמת, כשהוא ברשות היחיד – בזמן שהמסוכן ברשות היחיד, ספקו טמא – אדם וכלים שהיו עמו אפילו ברשות היחיד הראשונה טמאים מספק, שמה בהיותו שם כבר מת, כשהוא ברשות הרבים, ספקו טהור – אבל אדם וכלים שהיו עמו ברשות הרבים טהורים, שספק טומאה ברשות הרבים הוא, וספקו טהור. רבי שמעון אומר: רשות הרבים מפסקת – כיון שנחשב כחי ברשות הרבים, ואנו מטהרים אדם וכלים שהיו

אגרות קודש

ב"ה, אסרו חג הסוכות, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

כבוד הרה"ג והרה"ח ווי"ח אי"א נוי"מ בעל מדות עסקן

רב פעלים איש המעלה בנשי"ק וכו' וכו'

מוהר"ר יצחק מאיר הכהן שי'

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתב כת"ר בהוספה על המברק ע"ד החזית שבין אגו"י ופאג"י, ות"ח על שימת לבבו, ומפני קדושת המועד נתעכב האישור עד עתה, ואתו רב סליחה.

ויהי רצון שכל אחד ואחד מאתנו, בתוך כלל ישראל, ימלא תפקידו מתוך מנוחת נפש ושמחת לבב להרמת קרן ישראל סבא והפצת היהדות בתוככי חוגים ההולכים ומתרחבים, עד שכל אחד ואחת מבני ישראל יהיו חדורים ברוח התורה וקיום המצוות בפועל בחיים היום-יומיים, ובזה כמובן וגם פשוט - אור ומאור פנימיות התורה שנתגלתה על ידי הבעש"ט תלמידיו ותלמידיו תלמידיו, עד שיפוצו מעינותיו חוצה ויקויים היעוד שניתן להבעש"ט בעלית נשמתו, אז קאתי מר מלכא משיחא, בגאולה האמיתית והשלמה.

בהוקרה בכבוד ובברכה.

בנוגע להבחירות, הנה כמו לבחירות הקודמות דשנת תשט"ו הברקתי דעתי והוראותי להנהלת אגו"ח באה"ק ת"ו, ובודאי פרסמוה מכבר.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף פא עמוד א. יהא מוזהר. בלאו: מה לעינוי וכו'. כלומר עונש דמלאכה לאו מופנה הוא שאם באת ללמוד מעינוי יש להשיב מלאכה הותרה מקצתה אצל גבוה: חמשה קראי כתיבי במלאכה. ארבעה לאוין וכתר אחד באחרי מות ובפ' אך בעשור (שבחומש הפקודים): וחד לעונש דליליא. דאם אינו ענין לאזהרה תנאו לענין עונש: ונאמר להלן דף פא עמוד ב: עינוי. על דבר אשר ענה את אשת רעהו (דברים כב):

ממשיכה הברייטא ומבררת: יבול' שהעושה מלאכה בזמן תוספת לא יהא בבל' עונש, אבל יהא מוזהר בלאו על תוספת מלאכה. תלמוד לומר (שם כג כח) 'ובל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה', למדנו שעל עצמו של יום הוא מוזהר שלא לעשות מלאכה, ואינו מוזהר על תוספת מלאכה, אלא מצות-עשה היא. מבררת הברייטא: יבול' שאכן לא יהא מוזהר על תוספת מלאכה כפי שמשמע מהפסוק, אבל יהא מוזהר בלאו על תוספת עינוי. משיבה הברייטא: ודין הוא - שאינו מוזהר על תוספת עינוי יש ללמוד בקל-וחומר, ומה מלאכה שהיא חמורה, שנוהגת איסורה גם בשבתות וימים טובים, אינו מוזהר עליה בתוספת יום הכפורים, עינוי שהוא קל ממנה, שאינו נהג בשבתות וימים טובים, אינו דין שלא יהא מוזהר עליו.

כעת מביאה הגמרא את סוף הברייטא, שם מבואר מדרשה שיש איסור לאו על עינוי ביום הכפורים. מבררת הברייטא: עד כאן התבאר שאין איסור לאו על 'תוספת', אבל אזהרה [-לאו] לעינוי של יום הכפורים עצמו, לא למדנו מניין. מבארת הברייטא:

דבר זה נלמד בגזירה-שוה, שכן יש להקשות לא יאמר הכתוב עונש בעושה מלאכה ביום הכפורים, דגמר - שיש ללמוד עונשו בקל-וחומר מעינוי שיש בו כרת. ומה עינוי שהוא קל, שאינו נהג בשבתות וימים טובים, עונש עליו פרת ביום הכיפורים, מלאכה החמורה, שנוהגת בשבתות וימים טובים, לא כל-שכן. ולמה אכן נאמר עונש במלאכה, אלא על כרחך מופנה - מיותר הוא, ולא נאמר אלא כדי להקיש ולדון ממנו בגזירה-שוה. לפי שנאמר עונש כרת בעינוי, ונאמר עונש כרת במלאכה, מה מלאכה לא ענש הכתוב אלא אם בן הזהיר תחילה בלאו, שנאמר (במדבר כט ז) 'כל מלאכה לא תעשו', אף עינוי לא ענש אלא אם בן הזהיר, וכיון שמפורש בה עונש, הרי זה כאילו נכתב בה אזהרה.

מקשה הגמרא: איבא למיפרך את ה'קל וחומר' האמור [עונש ב'מלאכה' מעונש ב'עינוי'], שכן מה לעינוי שיש בו חומרא שאינה במלאכה, שלא הותר מבבל' - שמצוותו נוהגת בכל אופן, ולפיכך עונש עליו כרת, תאמר במלאכה הקלה ממנו, שיש אופן שהותרה מבבל' - מאיסורה, שהרי מותר לעשות מלאכה בהקרבת קרבנות היום, ואם כן הוצרך הפסוק לגופו ואין הגזירה שוה' מופנה.

לפיכך מבארת הגמרא שכוונת הברייטא להיפך: אלא, אזהרה בעינוי מנין, שכן לא יאמר הכתוב עונש בעינוי, דגמר עונשו בקל-וחומר ממלאכה. ומה מלאכה הקלה, שהותרה מבבל' בקרבנות היום, עונש עליה פרת, עינוי החמור, שלא הותר מבבל', לא כל-שכן שעונש כרת. ולמה נאמר עונש בעינוי, על כרחך מופנה הוא, כדי להקיש ולדון ממנה בגזירה-שוה. נאמר עונש בעינוי ונאמר עונש במלאכה, מה מלאכה ענש וזהיר, אף עינוי ענש וזהיר.

מקשה הגמרא: איבא למיפרך גם קל-וחומר זה, מה למלאכה שהיא חמורה, שכן נהגת בשבתות וימים טובים, תאמר בעינוי הקל שאינו נהג בשבתות וימים טובים. וכיון שבכל אחד יש קולא שאין בחבירו, צריכה התורה לכתוב את שניהם, ואינם מופנים.

מתרצת הגמרא: אמר רבינא, האי תנא, מגזירה-שוה ד'עצם' 'עצם' גמר אזהרה בעינוי. בעונש עינוי נאמר (ויקרא כג כט) 'בעצם היום הזה', וכן גם בעונש מלאכה (שם כג ל). לפיכך, כשם שבמלאכה הזהיר, אף בעינוי כן. ומוסיפה הגמרא: מוכרח שתיבת 'בעצם' מופנה היא. דאי לא מופנה, איבא למיפרך על גזירה-שוה זו בדפריבין לעיל, שמלאכה חמורה לפי שנוהגת בשבתות וימים טובים, ואין ללמוד ממנה על עינוי. מבארת הגמרא: לאיי - אכן, אפנוני מופנה היא. שהרי חמשה קראי כתיבי באיסור מלאכה ביום הכפורים, חד פסוק נאמר לאזהרה דיממא, וחד נאמר לאזהרה דליליא - ליל יום הכפורים, וחד לעונש דיממא, וחד לעונש דליליא. ואילו חד - הפסוק החמישי לאפנוני - ליתור, ולמגמר ממנו בגזירה-שוה לאו בעינוי במלאכה, בין עינוי דיממא ובין דליליא.

מקור אחר לאזהרת עינוי ביום הכפורים: דבי רבי ישמעאל תנא שאזהרה בעינוי נלמד בגזירה-שוה, נאמר כאן ביום הכפורים 'עינוי', ונאמר להלן בנערה המאורסה 'עינוי' 'על דבר אשר ענה את אשת רעהו' (דברים כב כד), מה להלן לא ענש סקילה אלא אם בן הזהיר, אף כאן לא ענש אלא אם בן הזהיר.

מקור אחר לאזהרת עינוי: רב אחא בר יעקב אמר, ליה אזהרה בעינוי בגזירה-שוה 'שבת שבתון' שנאמר ביום הכפורים (ויקרא טז לא), 'מ'שבת שבתון' האמור בשבת בראשית (שמות לא טו). מה להלן בשבת בראשית, לא ענש על המלאכה אלא אם בן הזהיר תחילה, אף כאן ביום הכפורים לא ענש על עינוי אלא אם בן הזהיר.

1-סמין] כמו דייסא] שֶׁל תְּרוּמָה, וְהַשּׁוֹם וְהַשְּׁמֵן הַנְּתוּנִים בּוֹ לַתְּבִלָּה
 23 הֵם שֶׁל חוֹלִין וּמַעֲרֹבִים בְּתַבְשִׁיל הֵיטֵב עַד שְׁאִינִם נִיכְרִים בּוֹ, וְנִנְעַ
 24 מְבֹרָא יוֹם מְקַצְתָּן – בְּמַקְצַת הַתְּבִשִּׁיל, פָּסֵל אֶת בּוֹלֵן – אֵת כָּל
 25 הַתְּבִשִּׁיל, כִּיּוֹן שֶׁהַמִּקְפָּה הִיא הַעֵיקָר וְהַחוֹלִין בְּטָלִים בָּהּ, אֲבָל אִם
 26 הִיטָה הַמִּקְפָּה שֶׁל חוֹלִין, וְהַשּׁוֹם וְהַשְּׁמֵן שֶׁל תְּרוּמָה הֵן, וְנִמְצָא
 27 שֶׁהַרְבּוֹ הוּא חוֹלִין וְהַמִּיעוּט הוּא תְּרוּמָה, וְנִנְעַ מְבֹרָא יוֹם מְקַצְתָּן,
 28 לֹא פָּסֵל אֶלָּא מְקוֹם מְנָעוּ, אֲבָל שֹׁאֵר הַמִּקְפָּה לֹא נִפְסְלָה. וְהוֹיֵן כָּה
 29 – וְנִשְׂאוּ וְנִתְּנוּ בִּישִׁיבָה בְּדַבְּרֵי הַמִּשְׁנָה, וְשֹׁאֵלוּ מְקוֹם מְנָעוּ אִמְאִי
 30 פָּסוּל – מִדּוּעַ מְקוֹם מִגְעוֹ נִפְסֵל, וְהֵלֵא הַשּׁוֹם וְהַשְּׁמֵן שֶׁל הַתְּרוּמָה
 31 בְּטָלוּ בְּרֹב הַמִּקְפָּה שֶׁהִיא חוֹלִין, וְנִמְצָא שֶׁגַּם הַמְּקוֹם שָׁבוּ נִגַּע
 32 חוֹלִין הוּא, וְאִמְרָ רַבָּה בְּרַב כְּרִי הִנָּה אִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן, מִה מְעַם שְׁמִקּוֹם
 33 מִגְעוֹ פָּסוּל, הוֹאִיל וְיָר לֹקָה עָלֶיהָ בְּבִיטָה – כִּיּוֹן שׁוֹר שִׂיאֲבָל כּוֹזֵית
 34 מִמִּקְפָּה זֶה יִתְחַיֵּב מִלְּקוֹת כַּדִּין זֶר שֹׁאֲבָל כּוֹזֵית תְּרוּמָה, וְהִינּוּ מִשּׁוֹם
 35 שֶׁמֶן הַתְּרוּמָה אֵין הַתְּרוּמָה בְּטָלָה בְּרֹב, וְכִיּוֹן שִׁישׁ עַל הַמִּקְפָּה שֶׁם
 36 תְּרוּמָה לַעֲנִין חַיֹּב מִלְּקוֹת לֹזֵר הַאוֹכֵלָה, עַל כֵּן גַּם לַעֲנִין טוֹמְאָה
 37 יֵשׁ עֲלֶיהָ שֶׁם תְּרוּמָה, וְלָכֵן פּוֹסֵל אוֹתָהּ טָבֹל יוֹם בְּמִגְעוֹ. וּמִסִּיִּים
 38 אֲבִי אֵת קוֹשִׁייתוֹ עַל רַב דִּימִי, וְהֵלֵא יֵשׁ לִשְׁאֹל מִאִי מְעִמִּיָּה – מִהוּ
 39 טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן שׁוֹר שֹׁאֲבָל כּוֹזֵית מִמִּקְפָּה זֶה לֹקָה מִחֲמַת לֹא
 40 שֶׁל 'זֵרוֹת', וְהֵלֵא לֹא אֲבָל כּוֹזֵית מִן הַתְּרוּמָה, שֶׁהִיא הַתְּרוּמָה הִיא
 41 רַק חֶלֶק מוּעָט מִהַמִּקְפָּה, וְאִמְנֵם שֹׁאִינָה בְּטָלָה בַּחוּלִין, אֵךְ מִכָּל
 42 מְקוֹם כַּדִּי לַלְּקוֹת צָרִיךְ לֵאכּוֹל כּוֹזֵית שְׁלֵם מִהַתְּרוּמָה,
 43

1 וְעִירֵי אֶמֶר, לֹא רַק בְּאִיסוּרֵי נִזְיֹר הַתְּחַדָּשׁ שֶׁהִיתָר מִצְטָרֵף לֵאִיסוּר,
 2 אֲלֵא אֵף בְּדִין שֹׁאֵר שֹׁאֵר מִכָּל תְּקַטִּירוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ נִאֲמָר
 3 שֶׁהִיתָר מִצְטָרֵף לֵאִיסוּר, וְלָכֵן אִם הַקְטִיר חֲצִי זֵית שֹׁאֵר וְחֲצִי זֵית
 4 מִצֵּה עֲמוּ, לֹקָה.
 5 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: כִּמָּאן – כַּדַּעַת מִי נִאֲמָרוּ דְּבִרֵּי זַעֲרִי, כְּרַבִּי אֶלְעָזָר
 6 דְּדִרְיָשׁ אֵת הַתִּיבָה 'כָּל', וְלָכֵן גַּם כֵּאֵן הוּא דּוֹרֵשׁ מִהֶאֱמָרוֹ (וְיִקְרָא ב
 7 יא) 'כִּי כָל שֹׁאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לָהּ' שֶׁהִיתָר
 8 מִצְטָרֵף לֵאִיסוּר בְּהַקְטֵרֶת שֹׁאֵר, אִי הָכִי – אִם כִּךְ הִיא לַזַּעֲרִי
 9 לֹמֵר שֶׁלְעֵזָר חֲמִין בִּפְסָח נִמִּי הִיתָר מִצְטָרֵף לֵאִיסוּר, שֶׁהִרִי גַם שֶׁם
 10 נִאֲמָר (שְׁמוֹת יב ב) 'כָּל מִחְמָצָה לֹא תֹאכְלוּ' וְדוֹרֵשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר
 11 מִתִּיבָת 'כָּל' שֶׁהִיתָר מִצְטָרֵף לֵאִיסוּר בְּאִיסוּר חֲמִין בִּפְסָח.
 12 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵין הָכִי נִמִּי – אֲכָן זַעֲרִי סוֹבֵר שֶׁגַּם
 13 בְּדִין חֲמִין בִּפְסָח הִיתָר מִצְטָרֵף לֵאִיסוּר, אֶלָּא הֵטַעַם שֶׁנִּקְטַּד דִּין
 14 הַקְטֵרֶת שֹׁאֵר דּוֹקָא לְאַפְיֹקֵי מִאֲכָלֵי – לְהוֹצִיא מִדַּעַתוֹ שֶׁל אֲבִי
 15 דְּאִמְרָ שִׁישׁ הַקְטֵרָה בְּפָחוֹת מִכּוֹזֵית וּלְדַעַתוֹ הַמִּקְטִיר חֲצִי זֵית שֹׁאֵר
 16 בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ לֹקָה גַּם כֹּאֲשֶׁר אֵין מַעֲרֹב בּוֹ דְּבַר, קָא מְשַׁמַּע לֵן זַעֲרִי
 17 שֶׁלֹּא כֵן, אֲלֵא אֵין הַקְטֵרָה בְּפָחוֹת מִכּוֹזֵית וְלָכֵן רַק בְּשִׁצְרִיף עֲמוּ חֲצִי
 18 זֵית מִצֵּה לֹקָה מִשּׁוֹם שֶׁהִיתָר מִצְטָרֵף לֵאִיסוּר.
 19 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁבָּכֵל הָאִיסוּרִים שְׁבִתוּרָה אֵין הִיתָר
 20 מִצְטָרֵף לֵאִיסוּר: תִּיב – יֵשׁ בְּרַב דִּימִי, וְקָאֲמָר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא –
 21 וְשִׁנָּה אֵת הַמִּימָרָא שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, אִיתִיבִיהָ אֲבִי – הַקְשָׁה אֲבִי עַל
 22 דְּבִרְיוֹ, שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה (טָבֹל יוֹם פ"ב מ"א) הַמִּקְפָּה 1-תְּבִשִּׁיל קָפִי וְעַב

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל ז"ע מכתבו מכ"ח אלול (שכנראה הלך בדואר הרגיל).

ובמ"ש אודות סדר זמנים שלו, מובן שצריך תקון מעיקרא, כוונתי פשוטה, שיתחיל להרבות בלימוד התורה בפועל, ומובטחים רז"ל על דבריהם ופס"ד, שהמקיים את התורה מעוני (בזמן) סופה לקיימה מעושר (בזמן). והרי מובן זה ג"כ מדברי רז"ל במשנתם, שכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, שהודגש בזה הענין **זעול** תורה דוקא, ולא כשיש הרבה זמן והרבה חשק וכו' והאריכות בזה אך למותר.

תקותי ששומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים וכן שומר הקביעות בלימוד תורת החסידות שמוזכר נוסף על הלימוד ביום הש"ק, ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל שאז בש"ק ההכרח בלימוד פנימיות התורה (שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות).

ולהודעתו ממצב זוגתו תחי', השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זח"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ.ב.

תקותי, אף שאינו מזכיר עד"ז, שזוגתו תחי' מנצלת כשרונותי להפצת היהדות המסורתית וענייני ובפרט בשטח החינוך שחוננה בזה מהשגחה העליונה בכשרון מיוחד כפי שראתה בפועל בעבר.

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצו
רש"י

ועירי אמר אף שאור בבל תקטירו. – שאילו אין בשאור בזה, ועיסה משלימו לכזית –
שזוא חייב, ועובר משום שנאמר "כל שאור וכל דבש לא תקטירו" (ויקרא ב). כמאן כרבי
אלעזר דרדיש כל – לגבי חמץ, בפרק "אלו עוברין בפסח", דקתני: ועל עירובו בלאו,
דברי רבי אלעזר. דכתיב "כל מחמצת לא תאכלו" (שמות יב). אי הכי – לימא דעירי: וכן
נמי לענין חמץ בפסח יהא חייב על עירובו,
משום דכתיב ביה "כל! אין הכי נמי" – דלענין
חמץ בפסח היתר מצטרף לאיסור, וכרבי
אלעזר. והאי דקאמר גבי שאור – משום
לאפוקי דאביי, דאמר במסכת מנחות יש הקטרה
בפחות מכזית. קא משמע לן, מדבעינן צירוף
דאין הקטרה בפחות מכזית, ואין חייב עליה
אלא אם כן יהא בו כזית, או שיהא היתר
משלימו לכזית. מקפה של תרומה – העשויה
מיין של תרומה. מקפה – רותב. והשום והשמן
– שנותנין לתבוב משום תבלין, הן של חולין.
ונגע טבול יום במקצת – איכא דאמרי: משום
ושמן של תרומה, אבל לא במקפה (דחולין).
דטבול יום שזוידו רבנן שני, ואין שני עושה
שלישי אלא בתרומה. ואית דאמרי: מאי
"במקצת" – אפילו במקפה של חולין, דכיון
דעירי בחד מנא – נמי ליה כמאן דנגע
בתרומה עצמה. והוינן בה אמאי פסל במקום מנעו – דאין טומאת אוכלין בפחות
מכביצה. ומה טעם – לוקה עליו בכזית? והא ליכא שיעורא

מחמצת לא תאכלו" – לרבות כותח הבבלי ושכר המדי. ופליגי רבנן עליו. ופירש רש"י בפרק "אלו עוברין" דועירי מפרש דבריהם דפרק "כל המנחות באות מצה": "כי כל שאור וכל דבש
לא תקטירו", ודתינא: היתר: אין לי אלא כולו, מקצתו מניין – תלמוד לומר "כל", עירובו מניין תלמוד לומר "כי כל". פירוש: אין לי אלא כל זית, מקצתו מניין, חצי זית מניין – תלמוד לומר
"כל" והיינו היתר מצטרף לאיסור, ורוצה לומר חצי זית משאור וחצי זית מצה. וקשה לפירוש: דאם כן – מפרש דעירי דבריהם כמנו שמשפשי בביי (דבסבתא) בפרק "כל המנחות" (מנחות
נחא), והכא קאמר: לאפוקי מדאביי! ועוד קשה, מאי פריך: כמאן כרבי אלעזר? גם לרבנן יכול להיות. דנהי דרבנן לא דרשי "כל" – "כי כל" דרשי, והכי אמר ב"אלו עוברין" (פסחים מגב),
ואם כן רבנן נמי ידרשו דרשא ראשונה "במקצתו מניין", דהיי פירוש חצי זית משאור וחצי זית מצה מיכי כל שאור! דנהי דרבנן דרשו ואחרונה לא דרשי ומיכי כל" כרבי אלעזר, מכל מקום
דרשא (ראשונה) והפשוטה יותר דרדיש רבי אלעזר מ"כל", רבנן דרשי לה מיכי כל! לכך נראה דעירי מפרש דבריהם בפרק "כל המנחות" כדפירש רבא: היתר: אין לי אלא כולו, פירוש כל
הקומץ, דהיינו שני זיתים, דקסבר: אין קומץ פחות משני זיתים. מקצתו מניין, פירוש חצי הקומץ שהוא כזית – תלמוד לומר "כל". עירובו מניין, דהיינו חצי זית דשאר חצי זית דמצה, דהיינו
היתר מצטרף לאיסור – תלמוד לומר "כי כל", והשתא אתי שפיר, דאמר: כמאן כרבי אלעזר דרדיש "כל", אמרינן שפיר ד"כל" אתא לחצי הקומץ דמיתא ליה, "כי כל" – לעירובו, דהיינו
היתר מצטרף לאיסור, כדפירשית. אבל לרבנן דלא דרשי "כל" ורק "כי כל" למקצת, דהיינו לחצי הקומץ שהוא זית שלם, אבל עירובו, דהיינו היתר מצטרף לאיסור – צירוף לא שמעינן
כלל. ואם תאמר: לאביי דרדיש מקצתו מניין היינו חצי זית, וסבירא ליה הקטרה בפחות מכזית. מאי קאמר עירובו מנין? והא לאביי אין צריך עירובו לצורך היתר (מצטרף) לאיסור, דבאיסור
לחודיה מחייב כדפירשית! ויש לומר: הדוא יפרש "עירובו מניין" – דהיינו מחוץ, דברישא דבריהם מרבה חצי זית בעיניה, ובסיפא אפילו אינו בעיניה אלא ומחוץ, שאינו ניכר. וכן פירש
הקונטרס במנחות. א' הכי לענין חמץ בפסח – דלרבי אלעזר נמי היתר מצטרף לאיסור, דהתם נמי כתיב "כל מחמצת לא תאכלו". א' הכי נמי אלא לאפוקי מדאביי – הכי קאמר: דשאר
עדיפא לאשמעינן דלא כאביי, והא קא משמע לן דאין הקטרה בו, ואי איכא צירוף – אין, ואי לא – אלא. והכי מפרש ליה דבריהם דפרק "כל המנחות": אין לי אלא כולו – פירוש: בזה,
מקצתו – פירוש: חצי זית, דהכי אית ליה. עירובו מניין – דהיינו מועט שאור מעורב, דסלקא דעתך אמינא הואיל ומעורב בהיתר יתבטל – תלמוד לומר "כי כל". ולדידיה אין שייך צירוף,
דאף בפחות מכזית שאור חייב. ואם תאמר: לאביי דרדיש מירב שאור – לפחות מכזית, אמאי לא דרשי נמי חמץ לחייב עליו בפחות מכזית לרבי אלעזר? ויש לומר: דשאני גבי חמץ, דכתיב
ביה אכילה, ואין אכילה בפחות מכזית. להא שמעיתא – דבשאר איסורין אין היתר מצטרף לאיסור. המקפה של חולין – תשליט עב דקא פייסא, והשמן שנתון בו
תבלין חוץ חולין. שנגע טבול יום במקצת פסל את כולו, הדוא עיקר הואיל של תרומה, וטבול יום פסל התרומה. דמקפה של חולין והשום והשמן של תרומה, ונגע טבול יום במקצתו – לא
פסל אלא מקום מגעו בלבד. ה' גרס רש"י: מקום מגעו אמאי פסל – הא בטילתו תבלין! דקסבר דימוע מדרבנן הוא דאסור, כלומר, דמדאורייתא חר בתרי בטיל, והא דתרומה בחד ומאה
– דרבנן הוא. אמר רבה בר רב הנה מדאורייתא הוא הואיל וזר לוקה עליו בכזית – משום דשם תרומה עליה, והלכך לגבי טומאה נמי שם תרומה עליה. ומיהו, לא תמירא בתרומה עצמה
ליפסול כולן, לשון רש"י (בפסחים). וקשה לרבינו תם: דמדפריך: ולבטיל ברובא, משמע שהשום והשמן אינו בעין, דבכך שהוא בעין אין מתבטל. ולא משמע הכי, ודקתני: ונגע טבול יום
במקצתו, משמע דאשום השמן קאי, ולא אמקפה, מדלא קתני "במקצתו", אם כן משמע דמייירי שהשום והשמן בעין! ותו: דסיפא דרך משנה במסכת טבול יום (פרק שני משנה ג) אמר רבי
יהודה: אימתי בזמן שהם גוש בקערה, משמע דאריירי שהוא בעין, ועוד קשה לרבינו יצחק בר אשה: דהתם עיסה שנדמעת בתרומה אינו נפסל בטבול יום, רבי יוחנן שמתען אומרים:
נפסלת. אלמא בדמעה המעורב ואינו ניכר לא מפליג בין מקום מגעו לשלא מקום מגעו, ואין מאן דאסר – אסר בבבולה, ומאן דשרי – בבבולה שרי! לכך פירש רבינו תם: דאריירי שהשום והשמן
מפוזרין על המקפה וזכרין. וירישא במקפה של תרומה ושום ושמן כוליה חולין, יש לומר דהשום והשמן הוי כידות לטומאה, דבידות אוכלין אמרינן בעלמא (חולין קיחא), שדן מביאות את
הטומאה. אבל מקפה של חולין ושום ושמן של תרומה – לא פסל אלא שום ושמן שנגע בו. והכי גרסין: והוינן בה מקום מגעו אמאי פסל? הא לוי כביצה! ובעניי רש"י לא ישרה זאת
הגירסא, שבבמה מקומות פירש שזכוב מקבל טומאה אפילו בכל שהוא, כדדרשין בתורת כהנים: "אוכל יטמא" – מלמד שנטמא בכל שהוא, יכול אף לאחריים בכל שהוא – תלמוד לומר
"אשר יאכל", אוכל הנאכל בבת אחת, והיינו כביצה. ורבינו תם אומר דאסמכתא בעלמא הוא, דבמסכת אהלות (פרק יג משנה ה) תנן: פחות מכביצה אוכלין, וקתני סיפא: זה הכלל הטמא
אינו ממעט. והא דדייק: והא (לא) הוי כביצה – צריך לומר דלאו אשמן דייק, דמשקין מטמאין בפחות מרביעית, אלא אשום פריך. ואם תאמר: ומאי פריך? והרי שום ושמן אחת הוא, שאין
מקבלין טומאה פחות מכביצה מדאורייתא, מכל מקום פסלי שפיר. ואף על גב דאין מקבלין טומאה מדאורייתא – מכל מקום מדרבנן מטמא, ומאי פריך? הא דפסיל רוצה לומר מדרבנן!
ויש לומר: דלישנא דפסל משמע מדאורייתא. ומשני: הואיל וזר לוקה עליו בכזית, ולא דוקא נקט לוקה, דהא תרומת שום מדרבנן, אלא הכי קאמר: הואיל וזר לוקה עליו בכזית אילו היתה

תרומה דאורייתא – דין הוא להחשיבה, ולא יתבטל אנב המקפה.
וש"יך לעמוד בן משום דהיתר מצטרף לאיסור – דאין נמצא שיהא לוקה עליו בכזית. ואם תאמר: ולימא הואיל וזר לוקה עליו בכזית, אם היה מלקט וצובר משם כזית! ואומר רבינו יצחק:
דאין דרך אכילתו בכך, ומשום דך טעמא לית לן ללימיר שלא יתבטל אנב המקפה.
מאי טעמא לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור – אלמא אפילו בשאר איסורין נמי אית לזו היתר מצטרף לאיסור, וזאת אמרת! דוקא בנזיר.

אמר

אמר ליה לא – מאי לוקה עליו דקאמר – כגון דאית כוית בכדי אכילת פרס, ומשום דאכילה מן האיסור בעצמו לוקה, ואם תאמר: הא ניהא לגירסת רש"י דרס "ולביטל", דהשתא משני: כיון דחוינא דלוקה על האיסור – אלמא לא בטיל לענין איסורא, והוא הדין דלא ליבטל גבי טומאה, אבל לגירסת רבינו תם, דפריך: והא לא הוא כביצה מן

התרומה, ואין יפסלנה, מאי משני השתא: הואיל

חור לוקה על האיסור לחודיה בכדי אכילת פרס:

מכל מקום הדין פוסל לתרומה ההיתר והדין

מצטרף לאיסור לענין נגוע: והא לענין מלקות אין

היתר מצטרף לאיסור! ויש לומר: דלפירוש רבינו

תם ניהא, דהכי קאמר: כיון דלענין מלקות מהני

ההיתר מצטרף לאיסור ללקות עליו, שהרי אם

היה מלקט (עליו) האיסור מתוך המקפה ואוכלו

לא היה לוקה עליו, שאין דרך אכילה בכך

כדפרשנו, אלמא מהני ההיתר שאוכלו עם

המקפה לצרפו לאיסור מלקות – הדין נמי יועיל

ההיתר להצטרף לאיסור לאפסולי, אף על פי

שאין במקום נגועו כביצה. ונגמול. **לא** דאיכא

כוית בכדי אכילת פרס. שאם אוכל ממנו שיעור

פרס, שהו ארבע ביצים – יש לו כוית תרומה,

ולחייב חייב ולא בטיל. **וכוית** בכדי אכילת פרס

דאורייתא היא – אמר הר"ם: דאף על גב

דמתניתין היא בבריות (יבב). כל אוכלים

מצטרפים בכדי אכילת פרס – הני מילי לפסול

חלב שהוא בעיניה, אבל שבתערובות, הואיל ואין

היתר מצטרף לאיסור – יתבטל, דגם אם היה

מלקט האיסור מתוך ההיתר ואוכלו בעיניה בכדי

אכילת פרס מחייב על האיסור לחודיה, ואף על

פי שאין ההיתר מצטרף עמו. ועל כן מתמה: וכי

כוית בכדי אכילת פרס דאורייתא אפילו בכהאי

גוונא? ומכל מקום קשה לרבינו שמואל בן מאיר:

מאי פריך? אפילו לא היה כוית בכדי אכילת פרס

דאורייתא, תיפוק ליה משום טעם כעיקר. דהא

איהו מיידי בסמוך "משורת" – ליתן טעם כעיקר,

אלמא אוסר בנותן טעם ואינו מתבטל, וכל שכן

הכא שהעיקר עצמו לא מתבטל! ותיריך: דהשתא סבירא ליה לאביי דטעם כעיקר אינו חייב אלא אם כן אוכל כוית מן הטעם בבת אחת, [וכגון] שהבליע כוית בין שני זיתים פת ואוכלו בבת

אחת. וסברא הוא שלא יהיה טעם חמור מן העיקר, והעיקר עצמו סבירא ליה השתא שאינו חייב אלא אם אוכלו בבת אחת. **א** הכי אמאי פליגי רבנן עליה דרבי אלעזר בכותה הבבלי –

דסלקא דעתך אמינא דיש בו כוית בכדי אכילת פרס בכותה הבבלי. ולדידיה דאי ניהא, דההיא מקפה משמע ליה מטעם ההיתר מצטרף לאיסור, והיינו לרבי אלעזר דדרש "כל", אבל לרבנן

דלא דרשי "כל" פשיטא ליה (דלא) פליגי עליה, אבל אמר דלוקה דקאמר לרבי יוחנן משום סברא, ובהא לא אשכחן דפליגי תנאי, ואם תאמר: ולימא דכי פליגי רבנן עליה דרבי אלעזר

בכותה הבבלי – היינו כשאנו אוכל מן הכותה רק כוית מצומצם, שלא אבל כוית מן האיסור. ורבי אלעזר מחייב דדרש "כל" – היתר מצטרף לאיסור, אבל אם אבל כל כך שהיה שם כוית

בכדי אכילת פרס – מודו רבנן שפיר דמדיחבו ויש לומר: דמקאמר דהם בפרק "אלו עוברין" (פסחים מג.א). על חמץ דגן גמור ענוש ברת, על עירובו – בולא כלום, משמע אפילו אבל מן

הכותה הרבה אמרינן דלא מחייב. **הנה** לכותה הבבלי דליכא כוית בכדי אכילת פרס דאי מישור שריף ליה – לשון גימור, כמו שורפה חיה (עבודה זרה כט.ב), בטלה דעתו אצל כל אדם.

בפסחים (מד.א) פירש רש"י: ואי מתרמי הכי – מפטר, שאין זה דרך אכילה. [ונראה] מכל מקום דאי מתרמי הכי דמורו דחייב, ובהכי לא איירי. **וא** מישור שטר ליה – מטבול בו [וכדרכו]

– ליכא כוית בכדי אכילת פרס. ובהאי גוונא נמי גבי שבר המודי דמפליג נמי, דהם אף על גב. דדרך לשתותו בחד – אין דרך לשתותו הימנו כל כך כוסות רצופין בכדי אכילת פרס. דאי

שתי להו רצופין – בטלה דעתו אצל כל אדם. **שתי** מדוכות – ויש בזה תבלין. ואי סלקא דעתך כוית בכדי אכילת פרס דאורייתא – אמאי אמר "שאני אומר"? כיון דאי תרומה נפלה לתוך

של חליץ מחייב מיתה זה האוכל – לא היה לנו תלולת להקל. שאין סברא להתלמוד לומר שאין בו כוית בכדי אכילת פרס. **אית** ספרים דגרסי: אלא מאי היתר מצטרף לאיסור אמאי

אמר שאני אומר – [ואם תאמר]: לישני אביי: אף כי אמר בהדיא דמקפה היתר מצטרף לאיסור – היינו כרבי אלעזר, דדרש "כל", והך רבנן דלא דרשי "כל" ויש לומר: דלא ניהא ליה

לאפלוגי תרי בתרי בהדי הדדי. דאי הך כרבי אלעזר – הך נמיכולה. ובפרק "אלו עוברין" ליתא בספרים, אלא: הנה לתרומת תבלין דרבנן, דדגן תירוש ויצהר כתיב, ולהכי תלינן לקולא.

שתי קופות – ובזה תבואה ואי סלקא דעתך בו הכי גרסין: בשלמא לדידי דאמרין היתר מצטרף לאיסור, ולא אמרינן אלא כשהאיסור רבה [ועליו]. וקשה: והלא כותה הבבלי נפש היתירא!

והוה גבי מדוכות דרייק. ואלא מאי היתר מצטרף לאיסור – אמאי אמר "שאני אומר"? לישני ליה: משום דנפשי חולין! ואומר רבי: דודאי במקום שיש נותן טעם, כגון בכותה הבבלי ובמדוכות,

שהאיסור נותן טעם – אז יהיה ההיתר מצטרף לאיסור, [ומה שאין כן] הכא בשתי קופות! דכיון שהיתר רבה – מיד נתבטל [האיסור], והדין הוא לתלות להקל. ואם תאמר: אם כן מה אנו

צריכין "שאני אומר"? תיפוק ליה דאף כי נפלה תרומה לתוך חולין בטלה מיד ברובו ויש לומר: דהשתא סלקא דעתך דתרומה בומן הוה דאורייתא, ובדאורייתא לא תלינן לקולא אי לא תרי

טעמי, חדא דרבה, ועוד ד"שאני אומר", והכי נמי [ופריך] ארבי יוחנן בפרק "הערל" (יבמות פב.א). **אלא** לדידך דאמרת משום דאיכא כוית בכדי אכילת פרס כי נפשי חולין מאי הוי –

[ותימא]: למאי דאוקמת לפרש דמיידי מין במינו ואין בו נותן טעם, מאי קשיא ליה? והא מין במינו דאורייתא ברובא בטיל, ושפיר איכא תרי טעמי להיתירא: רבייה, ו"שאני אומר" [ותיריך];

דאם איתא דכוית בכדי אכילת פרס דאורייתא במין בשאינו מינו – גם מין במינו אין תלולת להקל על ידי סמך רבייה, דדין הוא שיתמירו בו חכמים כעין חומרא מין בשאינו מינו

והיה

אלא משום דאמרין היתר מצטרף לאיסור. **אמר** ליה – הכא היינו טעמא הואיל חור לוקה עליו בכוית, דאיכא תרומה כוית בכדי אכילת פרס – חשיב לה כאילו הוא תרומה, וכיון שנגע בו – פסל מקום נגועו. כוית בכדי אכילת פרס מי הוי לה דאורייתא – דמחייב עלה מלקות. **אמר** ליה אין אי הכי **אמאי** פליגי רבנן עליה דרבי אלעזר בכותה הבבלי – דאית ביה קומנתיא דנהמא, בפרק

"אלו עוברין" (פסחים מג.א), דקאמר: ועל עירובו בולא כלום? הא לא אפשר דלא הוי

בכדי אכילת פרס שיעור כויתו **אמר** ליה הנה לכותה הבבלי דלית ביה כוית בכדי אכילת פרס

אי דקא שריף מישור – שגומע ואוכל עד שגומע ממנו בכדי אכילת פרס. בטלה דעתו

אצל כל אדם – שאין דרך אכילה בכך, שאין אדם גייל לאוכלו בעיניה, על שהוא חריף

ביותר, ולא חייבתו תורה אלא דרך אכילה. **ואי** משטר קא שטר – שטובל בה פיתו לשם לפתן

ואוכל, אבל בשום ושמן של תרומה להכי לוקה בכוית, דאיכא כוית בכדי אכילת פרס

דאורייתא. מדוכות – שנידוכין לתוכו תבלין, ואי סלקא דעתך כוית בכדי אכילת פרס הוי

חשיב **מדאורייתא** – אמאי מקילין בהו כולי האי, דאמרת "שאני אומר תרומה לתוך תרומה

נפלה ולא לתוך חולין"? והאיכא למיחש שמא נפלה בשל חולין, ואיכא כוית בכדי אכילת פרס

ואלא מאי אמרת היתר מצטרף לאיסור הנה נמי **אמאי** אמרת שאני אומר – והאיכא למיחש

דילמא איכא [בקדירה] חשני תרומה בכוית פחות משחו, והיתר משלימו לכויתו **אלא** הנה

לתרומת תבלין דרבנן – ולא דייקין בהו בכוית בכדי אכילת פרס, דמדוברנן הן, ולא מחמירין

ביה כולי האי.

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

בשלמא

42 מוֹתְרוֹת, כלומר, שתי הקדרות נשארות בהיתר, שקדירת
43 התרומה מותרת לכהנים וקדירת החולין מותרת אף לזרים, לפי
44 שְׁאֵנִי תולה להקל, ואומר שהחולין לתוך חולין נפלו, והריומה לתוך
45 תריומה נפלה. וקשה, ואי סלקא דעתך שמה שאכילת כזית ארוכה
46 בכדי – בשיעור זמן של אכילת פרס, דאורייתא היא שמצטרפת
47 ונחשבת אכילה אחת, אִמָּא אִמָּרִינָן שְׁאֵנִי אומר חולין לתוך חולין
48 נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה, ומקילים באיסור תורה שיש בו
49 עונש מיתה, הרי אם היה ידוע בודאי שהתבלין תרומה נפל לתוך
50 התבשיל של החולין, היה זר שאכל את התערובת חייב מיתה ואם
51 אכל כזית מהתרומה בכדי אכילת פרס, ואיך שייך להקל בספיקו
52 ולתלות שחולין לתוך חולין נפלו, אלא על כרחך שכזית בכדי
53 אכילת פרס אינו מצטרף מן התורה לאכילה אחת, ולכן גם אם
54 היה ידוע בבירור שהתבלין תרומה נפל לתוך התבשיל חולין לא
55 היה זר האוכל את התבשיל מתחייב מיתה, ולכן מקילים בספיקו
56 ותולים שתרומה לתוך תרומה נפלה, וחולין לתוך חולין נפלו.
57 דוחה רב דימי את קושייתו של אבבי ואומר, אִלָּא מֵא – לדברך
58 שאכילת כזית בכדי אכילת פרס אינה מן התורה, אם כן הטעם
59 שזר לוקה על אכילת המקפה של חולין שיש בה שום ושמנן של
60 תרומה, כאמור לעיל, הוא משום שגם בשאר איסורי תורה היתר
61 מִצְטָרֵף לַאיסור, אם כן גם לדברך יקשה אִמָּא אִמָּרִינָן שְׁאֵנִי אומר
62 שנפלו חולין לחולין ותרומה לתרומה, הרי גם לדעתך אם היה
63 ברור לנו שתרומה נפלה לשל חולין יתחייב זר האוכל מהחולין
64 מיתה, שהרי היתר מצטרף לאיסור, ואיך מקילים בספק איסור
65 תורה, אִלָּא בין לדעתי ובין לדעתך הֵנָּה לְתַרְוּמָתָא תְּבִלָּין ואל תקשה
66 ממנה, משום שדַּרְבְּנָן היא ומן התורה אינה תרומה, שהרי אין חיוב
67 תרומה מן התורה אלא בדגן תירוש ויצהר, ולכן הקילו בה.
68 קושיא נוספת על דברי רב דימי: אִיתִיבֵיהּ אבבי לרב דימי, שנינו
69 בברייתא שְׁתֵּי קוֹפֹת גְּדוּלוֹת של תבואת דגן, ובתוכן תבואה, אַחַת
70 שֶׁל תְּרוּמָה ואַחַת שֶׁל חוּלִין, וְלִפְנֵיהֶן מונחות שְׁתֵּי סֵאִין – שתי
71 כמדות של סאה (מדה קטנה של תבואה), אַחַת שֶׁל חוּלִין ואַחַת שֶׁל
72 תְּרוּמָה, וְנִפְּלוּ אֵלָיו לְתוֹךְ אֵלּוּ, הסאין לתוך הקופות, ואין ידוע האם
73 החולין נפלו לתוך החולין והתרומה לתוך התרומה, או ההיפך,
74 שְׁנֵיהֶן מוֹתְרִין, הקופה של תרומה מותרת לכהנים והקופה של
75 חולין מותרת אף לזרים, לפי שְׁאֵנִי תולה להקל, ואומר שהחולין
76 לְתוֹךְ חוּלִין נִפְּלוּ, והתרומה לְתוֹךְ תְּרוּמָה נִפְּלָה. וְאִי סֵלָקָא דְעֵתָךְ
77 שאכילה ארוכה של כזית בכדי – בשיעור זמן של אכילת פרס
78 (אסור) [דאורייתא] היא שמצטרפת ונחשבת אכילה אחת, אִמָּא
79 אִמָּרִינָן שְׁאֵנִי אומר שנפלו חולין לחולין ותרומה לתרומה
80 ומקילים באיסור תורה,

1 לֵאמֹר – האם אין זה משום דְּהִיתֵר מִצְטָרֵף לַאיסור ומצטרפין החולין
2 להשלים את שיעור התרומה ולוקה על כזית משניהם יחד, ונמצא
3 שמוכח מכאן שהיתר מצטרף לאיסור גם בשאר איסורים
4 שבתורה.
5 דוחה הגמרא: אָמַר לִיה רב דימי לֵא, מֵא כזית שאמרו שזר לוקה
6 על אכילה בשיעור זה מהמקפה, מדובר באופן דְּאִיכָא בתבשיל
7 כמות תרומה כזו שאם יאכל ממנו ימצא שאכל כזית שלם
8 מהתרומה לבדה בכדי – בשיעור זמן של אכילת פרס, ושהוא
9 שיעור ארבע ביצים, והדין הוא שהשהה באכילת כזית איסור
10 ולא היה מתחילת האכילה עד סופה יותר מומן של אכילת פרס
11 הרי הוא כאילו אכל את כל הכזית בבת אחת ולוקה, ולכן לוקה
12 על כזית באכילתו, דהיינו מהתרומה לבדה, ולא מפני שהיתר
13 מצטרף לאיסור.
14 חזר אבבי ושאל לרב דימי, וְאִכְלִית כזית מאכל בשיעור זמן של
15 פרס, האם דאורייתא היא – מן התורה היא שמצטרפת ונחשבת
16 לאכילה אחת, שאתה אומר שלוקים עליה. אָמַר לִיה רב דימי, אין
17 – כן, מן התורה הוא.
18 חזר אבבי והקשה לרב דימי, אִי הָכִי – אם כדברך שמן התורה
19 אכילה ארוכה של כזית מצטרפת אף אם היתה בשיעור של
20 אכילת פרס, קשה, אִמָּא פְּלִיגִי דַּרְבְּנָן עֲלֵיהּ – מדוע חולקים חכמים
21 על דבריו של רבי אֶלְעָזָר שאמר בְּבוֹתָח הַבְּבִילִי שהאוכלו בפסח
22 לוקה משום איסור תערובת חמץ, שלדבריהם אינו לוקה, הלא גם
23 לדבריהם יש לו ללקות משום שיש בו כזית חמץ מעורב, ואף שלא
24 אכלו בבת אחת, הלא אכלו בשיעור של כדי אכילת פרס.
25 אָמַר לִיה רב דימי לאבבי, הֵנָּה לְבוֹתָח הַבְּבִילִי ואל תקשה ממנה,
26 מכיון דְּלִיכָא – שאין בו כמות חמץ גדולה כל כך עד כדי שהאוכל
27 מהכוחת יעלה בידו שאכל כזית מהחמץ לבדו בכדי – בשיעור של
28 אכילת פרס, שהרי ממה נפשך, אי – אם מדובר דְּקָא שְׂרִיף לִיה
29 מִיֶּשֶׁרֶף – שגמעו כמות שהוא, ואז באמת גמע כזית מהחמץ בכדי
30 אכילת פרס, הרי בְּבִילָה דְּעֵתוֹ אֶצֶל כָּל אָדָם, שאין זו דרך אכילת
31 בני אדם לגמעו כך מחמת חריפותו, ואם עשה כן אין זו דרך
32 אכילה להתחייב עליה, וְאִי מִיֶּשֶׁרֶף קָא שְׂפָר – ואם טיבל בכוחת
33 כדרכו, לֵא מִשְׁבַּחָה – לא תמצא שאכל כזית בכדי אכילת פרס,
34 ולכן אין לחייבו.
35 קושיא נוספת על דברי רב דימי: אִיתִיבֵיהּ אבבי לרב דימי, שנינו
36 בברייתא שאם היו שְׁתֵּי מְדוּבוֹת – כלים שכוחשים בתוכם תבלין,
37 והיו בהם תבלינים, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה ואַחַת שֶׁל חוּלִין, וְלִפְנֵי – לפני
38 המדוכות היו שְׁתֵּי קְדִירוֹת עם תבשילים, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה ואַחַת
39 שֶׁל חוּלִין, וְנִפְּלוּ אֵלָיו לְתוֹךְ אֵלּוּ – התבלינים שבמדוכות לתוך
40 הקדרות, כל מדוכה לקדרה אחרת, ואין ידוע לאיזה קדירה נפל
41 התבלין של תרומה ולאיזה קדירה נפל התבלין של חולין, שְׁתֵּיהֶן

אגרות קודש

ב"ה, ערב חה"ס תשרי, תש"כ
ברוקלין.

למסור לכל אנ"ש בתוככי כל ישראל ברכות זמן שמחתנו, ובהתחלתו מבצע ארבע מינים באופן
דופרצת לכל ארבע הסוגים דבני ישראל, לאחד אותם ולהלהיבם לתורה ומצות ופנימיותם, כהוראת
רבן של כל ישראל הבעש"ט, שנכנסנו בשנת המאתים להילולא שלו, ויפוצו מעינותיו חוצה וייתי מר
מלכא משיחא. חג שמח ולבשורות משמחות,

לְעִרְלָה שִׁיחִיהָ בַּה דִּין טַעַם כַּעֲיָקָר, לִפִּי שֶׁהִיא חֲמוּרָה מִנּוּזֵיר בְּשִׁטָּתָם
מִחֲחֻמְרוֹת הַנּוֹכְרוֹת, שֶׁאִסּוּרָה בְּהִנָּה וְשֶׁאֵין הִיתֵר לֵאסִיּוּרָה
בְּתוֹךְ שְׁלוֹשֶׁת שָׁנוֹת הָאִסּוּר. עַד כֵּן דַּבְּרֵי הַבְּרִייתָא הַלּוּמֹדֶת
מִמִּשְׁרֵת שְׁטַעַם כַּעֲיָקָר, וְקִשָּׁה מִנֵּין לִרְבִּי יוֹחָנָן לִלְמוֹד מִמִּשְׁרֵת
שֶׁהִיתֵר מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר.
מֵיִשְׁבֵּת הַגִּמְרָא: אִמָּר לִיה הֵהוּא מְרַבֵּן לֵאבִי, רַבִּי אֶבְיָהוּ שֶׁאִמֵּר
זֹאת בֶּשֶׁם רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי קָאָמֵר – מִה שֶׁאִמֵּר הוּא לְרַבִּי עֲקִיבָא
הַסּוֹבֵר שֶׁהִיתֵר מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר בְּנוֹזֵר, וְהַבְּרִייתָא שֶׁהִבֵּאת הִיא
כַּדְעַת חֲכָמִים הַחוֹלְקִים עֲלָיו וְלֹכֵן הֵם לּוֹמְדִים מִהִכְתּוּב דִּין טַעַם
כַּעֲיָקָר.
מִבְּרֵית הַגִּמְרָא: הִי רַבִּי עֲקִיבָא – הֵיכֵן מְצִינוּ שְׂרָבִי עֲקִיבָא סוֹבֵר כֵּן
אֵילִיָּא בְּדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא דְּהָבָא – בְּדַבְּרֵי בִּמְשַׁנְתִּינוּ (לֵה: דְּתַנָּה,
רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, אֶפְּלִי שְׁרָה הַנּוּזֵיר פִּיתָהוּ בְּנוֹן, וְיֵשׁ בּוֹ – בֵּין כְּרִי
לְצִרְפָּה בְּנוֹת, חֲזִיב, וְהַכּוֹנֵה שֶׁהֵינן הַפֶּת מִצְטָרְפִים לְשִׁיעוּר כּוֹזִית,
וּמוֹכֵחַ שֶׁהִיתֵר מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר בְּנוֹזֵר, וּמִפְּמֵא – מִנֵּינן לָךְ
לּוֹמֵר כֵּן, דִּילָמָּה – שֶׁמֶת הַנִּדָּן בִּמְשַׁנָּה הוּא דְּאִיָּקָא בְּנוֹת בְּעִינָא –
שִׁישׁ בֵּין בִּפְנֵי עֲצָמוּ שִׁיעוּר כּוֹזִית, וּמִה שֶׁנִּקְטַר רַבִּי עֲקִיבָא כְּדִי
לְצַרֵּף כּוֹזִית, הוּא מְשׁוּם שֶׁהֵינן בְּלוּע בִּפְת וְצִרְפָּה לְצַרְפּוֹ וְלֹאֲסוּפּוֹ
יִחִידִיו לְשִׁיעוּר כּוֹזִית, וְכִי תִּקְאָ – וְאֵם תִּאֲמַר וְתִקְשָׁה מֵאֵי לְמִיָּקְדָא
– מִה הַחִידוּשׁ בִּכְךָ, וְהֵלָא וְדִאי שְׁחִיבִי כִּיֹּן שִׁשְׁתָּה יֵין שִׁשְׁתָּה, יֵשׁ
לּוֹמֵר שֶׁבֶא רַבִּי עֲקִיבָא לְאַפְּקֵי – לְהוֹצִיא מִדְּעַת תַּנָּא קָמָא דְּאִמָּר
שֶׁאֵין הַנּוּזֵיר חֲזִיב עַל שְׁתֵּיתָ יֵין עַד שֶׁשִּׁשְׁתָּה רַבִּי עִיָּת יֵין, וְבֵא רַבִּי
עֲקִיבָא לּוֹמֵר שֶׁשִּׁיעוּר כּוֹזִית.
אֵלֵּא מְצִינוּ כֵּן בְּדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא דְּבְרִייתָא, דְּתַנָּא, רַבִּי עֲקִיבָא
אֹמֵר, נוֹזֵר שֶׁשִּׁרָּה פִּתָּה בְּנוֹן וְאֶבְל בְּנוֹת מִפֶּת וּמִנֵּין, חֲזִיב, וּמִפּוֹרֵשׁ
שֶׁסּוֹבֵר שֶׁהִיתֵר מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר בִּאִסּוּרֵי נוֹזֵר.
הַגִּמְרָא מִבְּרֵית אֵת שִׁטַּת רַבִּי עֲקִיבָא וְחֲכָמִים בְּטַעַם כַּעֲיָקָר: אִמָּר
לִיה רַב אֶהָא כְּרִיה דְּרַב אֹנִיָּא לְרַב אֲשֵׁי, לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּקָא מוֹקִים
לִיה לְהֵאֵי – שֶׁמִּעֲמִיד אֵת הַרְיָבִי מִהִכְתּוּב 'וְכָל מִשְׁרֵת' לְדִין הִיתֵר
מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר בִּאִסּוּרֵי נוֹזֵר, אֵם כֵּן לִיתֵן טַעַם בְּעִיָּקָר מִנָּא לִיה –
מִנֵּינן לוֹ שֶׁבִּכַּל הָאִסּוּרִים שֶׁבְּתוֹרָה טַעַם כַּעֲיָקָר.
מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: וְלִיָּף – לּוֹמֵד הוּא זֹאת מִמֶּה שֶׁנֶּאֱסַר בְּשִׁר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל
בְּחֻלָּב, לֹאֵ – הָאֵם אֵין הַחֻלָּב שֶׁנִּבְלַע בְּבֶשֶׂר, הַגּוֹרֵם בִּכְךָ לֵאסִיּוּר,
טַעַם בְּעִלְמָא הוּא, וְאֵף עַל פִּי כֵן אִסּוּר מְשׁוּם שְׁטַעַם נֶחֱשֵׁב כַּעֲיָקָר
הָאִסּוּר, קָמָא נְפִי בְּשֶׁאֵר דִּינֵי הַתּוֹרָה לֹא שָׁנֵא.
מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: וְרַבֵּנן שֶׁלְּמִדּוּ שְׁטַעַם כַּעֲיָקָר מִמִּשְׁרֵת, וְלֹא
מִבֶּשֶׂר בַּחֲלָב, הוּא מְשׁוּם שֶׁמְבַּשֵּׂר בְּחֻלָּב לֹא גִּמְרִינֵן – לֹא נִיתָן
לִלְמוֹד זֹאת, דְּחִידוּשׁ הוּא אִסּוּר זֶה, וְלֹכֵן שֶׁמֶת גַּם מִה שְׁטַעַם
כַּעֲיָקָר הוּא חִידוּשׁ רַק בּוֹ. מִבְּרֵית הַגִּמְרָא: מֵאֵי חִידוּשִׁיה – מִהוּ
הַחִידוּשׁ שֶׁבּוֹ, אֵילִיָּא – אֵם נֶאֱמַר שֶׁהַחִידוּשׁ הוּא דְּהֵאֵי לְחֻנִּיָּה
וְהֵאֵי לְחֻנִּיָּה שְׂרִי וְכִתְרִי דְּרִי אִסּוּר – שֶׁהַחֻלָּב וְהַבֶּשֶׂר, כֹּל אֶחָד
מֵהֶם בִּפְנֵי עֲצָמוּ מוֹתֵר בִּאֲכִילָה, וְרַק כִּשְׁתַּעֲרֵבוּ יַחַד נֶאֱסַר, וְלֹא
מְצִינוּ שֶׁתִּאֲסוּר הַתּוֹרָה דְּבֵר כּוֹזֵה, הִי בְּלֵאִים נְפִי הֵאֵי לְחֻנִּיָּה שְׂרִי
וְהֵאֵי לְחֻנִּיָּה שְׂרִי וְכִתְרִי דְּרִי אִסּוּר – גַּם בִּאִסּוּר כִּלְאִים מְצִינוּ
כִּיּוֹצֵא כּוֹזֵה, וּבִגּוֹן כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, שֶׁהַחִידוּשׁ וְהַגֶּפֶן כֹּל אֶחָד בִּפְנֵי
עֲצָמוּ מוֹתֵרִים, וְרַק כִּשְׁוֹרַעַם בִּיחַד נֶאֱסַרִים.
אֵלֵּא הַחִידוּשׁ הוּא דְּאֵי וְרִי לִיה בּוֹלִי וְיִמָּא בְּחֻלָּב – שֶׁאֵף אֵם שֶׁר
אֵת הַבֶּשֶׂר בַּחֲלָב בְּמִשְׁךָ יוֹם שֶׁלֵּם, שְׂרִי – מוֹתֵר לֹאכֻלָּם מִן הַתּוֹרָה,
אֵף שֶׁנִּתֵּן הַחֻלָּב טַעַם בְּבֶשֶׂר, וּמְבַשֵּׂל לִיה בְּשׁוּלִי – וְאִילוּ אֵם בְּשׁוּל
אוֹתָם אִסּוּר, מְשׁוּם שֶׁדֶּרֶךְ בִּישׁוּל אִסְרָה תּוֹרָה. וְלֹכֵן כִּיֹּן שֶׁאִסּוּר
זֶה חִידוּשׁ הוּא אֵין לִלְמוֹד מִמֶּנּוּ לְמִקְמוֹת אַחֵרִים שְׁטַעַם כַּעֲיָקָר.
שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי עֲקִיבָא נְפִי – גַּם לְשִׁיטָתוֹ קִשָּׁה, הֵלָא בְּשִׁר
בְּחֻלָּב חִידוּשׁ הוּא וְאֵין לִמֵּד מִמֶּנּוּ לְכָל מְקוֹם שְׁטַעַם כַּעֲיָקָר.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקּוֹר אַחֵר: אֵלֵּא

בְּשִׁלְמָא לְרִידִי – לְדַעֲתִי דְּאִיָּמָא – שֶׁאִמְרֵתִי שׁוֹר לּוֹקֵה עַל אֲכִילַת
הַמִּקְפָּה שֶׁל חוֹלִין שֶׁמְעוֹרֵב בָּהּ שׁוֹם וְשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה הוּא מְשׁוּם
דְּהִיתֵר מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר, יֵשׁ לֵיִשֵּׁב כֵּן שֶׁמְקִילִים מְשׁוּם שֶׁמְדוּבֵר
בְּנוֹן דְּנִפְיָשִׁי – שֶׁרְבוּ חוֹלִין שֶׁבִּקּוּפָה עַל הַסָּאָה שֶׁנִּפְלָה, וּבִמְקוֹם
שִׁישׁ רֹב מִהִיתֵר אֵין אֹמְרִים שֶׁהִיתֵר מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר, שֶׁאֵף אֵם
הִיָּה בְּרוּר לָנוּ שֶׁהַתְּרוּמָה נִפְלָה לְתוֹךְ הַחוֹלִין לֹא הִיָּה אִסּוּר מִן
הַתּוֹרָה לֹאכּוֹל אֵת הַתְּעוּבָה כִּי אֵם מִדְּרַבָּנָן, וְכִיֹּן שִׁישׁ בְּדַבֵּר סִפֵּק
מְקִילִים בִּאִסּוּר דְּרַבָּנָן וְתוֹלִים שֶׁהַתְּרוּמָה נִפְלָה לְתוֹךְ הַתְּרוּמָה
וְהַחוֹלִין נִפְלו לְתוֹךְ הַחוֹלִין, אֵלֵּא לְרִידִי – רַב דִּימִי, דְּאִמָּרָה
שֶׁשְׁטַעַם שְׁלוֹקִים עַל אֲכִילַת הַמִּקְפָּה הוּא מְשׁוּם דְּאִיָּמָא – שִׁישׁ
בִּאֲכִילָתוֹ כּוֹזֵת מִהֵאִסּוּר בְּכִי אֲכִילַת פֶּרֶם – וְאֲכִילָה כּוֹז מִצְטָרֶפֶת
מִן הַתּוֹרָה, לֹא נֹכַח לֵיִשֵּׁב כֵּן אֵת דְּבִרֵי הַבְּרִייתָא, שֶׁהִי כִי נִפְיָשִׁי
חוֹלִין מֵאֵי הִי – מִה יוֹעִיל שֶׁרְבוּ הַחוֹלִין, הִי מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ כֵּן
כּוֹזִית בְּכִי אֲכִילַת פֶּרֶס, וְנִמְצָא שֶׁאֵם אֵכֵן נִפְלָה הַתְּרוּמָה לְתוֹךְ
הַחוֹלִין יֵשׁ כֵּן אֵין אִסּוּר תּוֹרָה, וְאֵין נִיתָן לְהַקֵּל כּוֹז וְלַתְּלוֹת
שֶׁהַתְּרוּמָה נִפְלָה לְתוֹךְ הַתְּרוּמָה וְהַחוֹלִין נִפְלו לְתוֹךְ הַחוֹלִין.
אִמָּר לִיה רַב דִּימִי לֵאבִי, תַּנָּה לְתְּרוּמָה בְּנוֹן הֵהָה שֶׁאֶפְּלוּ תְּרוּמַת
דָּגן חִיּוּבָה רַק מְרַבֵּן, לִפִּי שְׁקֻדּוּשַׁת הָאָרֶץ בְּטִלָּה, וּמִמִּילָא גַּם אֵם
בְּרוּר לָנוּ שֶׁהַתְּרוּמָה נִפְלָה לְתוֹךְ הַחוֹלִין לֹא יַעֲבוּר עַל אִסּוּר מִן
הַתּוֹרָה, וְלֹכֵן יֵשׁ לְהַקֵּל וְלַתְּלוֹת שֶׁתְּרוּמָה לְתוֹךְ תְּרוּמָה נִפְלָה
וְחוֹלִין לְתוֹךְ חוֹלִין נִפְלוּ.
מִקְשָׁה אֲבִי עוֹד: אִמָּר לִיה אֶבְיָי לְרַב דִּימִי, מִפְּמֵא – מִנֵּין לִרְבִּי יוֹחָנָן
דְּהֵאֵי – שֶׁהִכְתּוּב 'מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה', לִלְמֹדֵנוּ שֶׁהִיתֵר מִצְטָרֵף
לֵאסִיּוּר בִּאִסּוּרֵי נוֹזֵר הוּא דְּאִיָּמָא – הוּא בֹא. דִּילָמָּה – שֶׁמֶת לִיתֵן
דִּין שְׁטַעַם הָאִסּוּר בְּעִיָּקָר הָאִסּוּר הוּא דְּאִיָּמָא – בֹּא הַכְּתוּב, שֶׁגַּם
אֵם נִבְלַע רַק טַעַם שֶׁל יֵין בִּמְאֻכַּל אוֹ בְּמִשְׁקָה, דִּינוּ כִּמוֹ הָאִסּוּר
עֲצָמוּ לּוֹקֵה הַנּוּזֵיר עֲלָיו, אֲבֵל הִיתֵר אֵינוֹ מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר אֶפְּלוּ
בִּאִסּוּרֵי נוֹזֵר.
הַגִּמְרָא תִּמְחָה עַל דְּבִרֵי אֲבִי: וְלִפְיָי קִשָּׁה, אֵיךְ הִפֵּךְ דַּעַתוֹ,
מִצְטָרֵף קָא מְשִׁיָּא לִיה מֵאֵי דְּקָאָמֵר רַב דִּימִי – קוֹדֵם לִכֵּן הוֹקֵשׁוּ
לֵאבִי דְּבִרֵי רַב דִּימִי בֶּשֶׁם רַבִּי יוֹחָנָן, וְקָא מוֹתִיב לִיה כֹּל הֵלָן
תְּיֻבְחָא – וְהִקְשָׁה עֲלֵיהֶם אֵת כֹּל הַקּוֹשִׁיּוֹת שֶׁנִּמְנָו לְעִיל, וְרִצָּה
לְהוֹכִיחַ שֶׁלֹּא רַק בְּנוֹזֵר הִיתֵר מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר אֲלֹא אֵף בְּכָל
אִסּוּרִים שֶׁבְּתוֹרָה, וְעַתָּה דְּרִי – חוֹר בּוֹ לְגַמְרִי מִדְּבִרֵי וְאִמָּר לִיה
שִׁמִּשְׁרֵת' מִלְּמַד לִיתֵן טַעַם בְּעִיָּקָר, וְנִמְצָא שֶׁאֶפְּלוּ בְּנוֹזֵר אֵין הִיתֵר
מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר.
מֵיִשְׁבֵּת הַגִּמְרָא: כְּתִיב דְּשִׁנִּי לִיה – לְאַחַר שִׁיִּישֵׁב רַב דִּימִי אֵת
קוֹשִׁיּוֹתָיו שֶׁל אֲבִי, מִהֵן רִצָּה לְהוֹכִיחַ שֶׁבִּכָּל מְקוֹם הִיתֵר מִצְטָרֵף
לֵאסִיּוּר, הוֹדָה אֲבִי שֶׁאֵין לְהוֹכִיחַ כֵּן, וְאִמָּר לִיה לְרַב דִּימִי, דִּילָמָּה
הַכְּתוּב 'מִשְׁרֵת' לִיתֵן טַעַם בְּעִיָּקָר הוּא דְּאִיָּמָא, וּמִנֵּין לָךְ שֶׁהִיתֵר
מִצְטָרֵף לֵאסִיּוּר אֶפְּלוּ בִּאִסּוּרֵי נוֹזֵר, לְכִדְתֵּנִיָּא – וּבִאֲמֹר בְּבְרִייתָא,
'וְכָל מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה', בֹּא הַכְּתוּב לִיתֵן טַעַם בְּעִיָּקָר, שֶׁאֵם
שְׂרָה הַנּוּזֵיר עֲנָבִים בְּמִים וְיֵשׁ בָּהֶן – בְּמִים טַעַם יוֹן, חֲזִיב הַנּוּזֵיר
מִלְּקוֹת עַל שְׁתֵּיתָ כּוֹזִית מִהֵמָּם, שֶׁנַּעֲשׂוּ הַמִּים לֵאסִיּוּר בְּעַצְמָם,
וְלֹכֵן חֲזִיב עַל שְׁתֵּיתָ כּוֹזִית מִהֵן, וּמִפְּמֵא – מִדִּין נוֹזֵר אֶתָּה דִּין בְּקָל
וְחוֹמֵר לְכָל אִסּוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁגַּם בֵּהֶם יִהְיֶה דִּין טַעַם כַּעֲיָקָר, וְמִה
נוֹזֵר שֶׁאִסּוּרוֹ קָל שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ בֵּין אִסּוּר לְעוֹלָם אֲלֹא רַק כִּפִּי הוֹמֵן
שֶׁקִּיבֵל עַל עֲצָמוּ, וְכֵן אֵין אִסּוּרוֹ בֵּין אִסּוּר תַּנָּאָה אֲלֹא אִסּוּר
שְׁתִּיָּה, וְגַם בְּתוֹךְ זִמְן הָאִסּוּר יֵשׁ אִפְשָׁרוּת שֶׁל הִיתֵר לֵאסִיּוּרוֹ עַל
יְדֵי שֶׁאֵלָה לְחֻכְם, וּבִכָּל זֹאת עֲשָׂה בּוֹ הַכְּתוּב דִּין זֶה שְׁטַעַם הָאִסּוּר
בְּעִיָּקָר הָאִסּוּר, אֵם כֵּן, בְּלֵאֵי תִּכְרֵם – אֵם זֶרַע כִּלְאִים בְּכֶרֶם וְצִמְחוּ,
שֶׁאִסּוּרִים הֵם, שֶׁהוּא חֲמוּר יוֹתֵר שֶׁאִסּוּרֵין אִסּוּר לְעוֹלָם, וְאִסּוּרֵין
אִסּוּר תִּנְיָה – אִסּוּר הִנָּא וְלֹא רַק אִסּוּר אֲכִילָה, וְכֵן אֵין
אִפְשָׁרוּת הִיתֵר לֵאסִיּוּר, וְכִי אֵינוֹ דִּין – אֵין שׁוֹרֵת הַדִּין נוֹתֵת
שִׁיעוּשָׁה בּוֹ טַעַם בְּעִיָּקָר, וְהוּא תִּדִּין שֶׁבְּדֶרֶךְ זֶה יֵשׁ לִלְמוֹד מִנּוּזֵיר

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רא"רש"י

והיה קשה לרבנו יצחק נמי: דהיתר מצטרף לאיסור כשאינו מינו, שיש להן לחכמים להחמירו ואומר הרמ"ר: דלא דמי, דחוב כות בכדי אכילת פרס שייך קצת גם מין במינו, כיון שהוא אוכל קצת מן האיסור. דאם היה ניכר – היה חייב עליו מן התורה, כיון דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא. אבל היתר מצטרף לאיסור, דלא שייך לעולם בנפשי חולין, שאפילו אם היה ניכר לא היה חייב מן התורה.

אלא הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן – (אלא) ממאי דהאי משרת להיתר מצטרף לאיסור? דילמא ליתן טעם כעיקר! (ואבל) התלמוד הפסיק להקשות: ולאבי, מעיקרא קשה ליה האי דרב דימי ואותיב ליה כל הנך תיובתא – כלומר, דאפילו בשאר איסורי בעינן לממר דהיתר מצטרף לאיסור, וזהו דאמר אמר ליה ליתן טעם כעיקר – כלומר, ועתה רוצה לומר דבשום מקום לא נאמר דהיתר מצטרף לאיסור ומשני: לבתר דשני ליה ונמיתין ליה רב דימי ראייתו, (אז) הודה לו, ומקשה לו: ומנא ליה מנין לרב דימי לשום תנא דאתי משרת להיתר מצטרף לאיסור, דילמא ליתן טעם כעיקר! **שרה** ענבים כי – כאן אין כתובה בספרים "דתניא", אלא נראה שכל זה מדברי אביי שלא היה יודע דהיתר מצטרף כיון דקא מתמה לעיל: וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא? משמע דלדידיהו היה כזית בכדי אכילת פרס דרבנן, וכל שכן טעם כעיקר דרבנן, ומיהו, לפי מאי דפרישית נחא, **שאין** איסור איסור עולם – דסתם נזירות שלשים יום. ואין איסור איסור הנאה – דתניא (עירובין כ"ב), מערבין לנזיר ביו, ויש היתר לאיסורו – שיכול לשלול לחכם אפילו בימי נזירות, אלא יש היתר לאיסורו כמו איסור עולם ואיסורן איסור הנאה – דכתביב "פן תקדש המלאה הורע" ודרשין: פן תוקד אש. **והוא** הדין לערלה בשתים – פירש הקונטרס: שאיסורו איסור הנאה, ואין היתר לאיסורו – תוך שלש של ערלה לא יותרו לעולם. ונראה לי דהאי איסורו איסור עולם, אבל יש היתר לאיסורו כמו בשנה הרביעית דאחליה וחדר אכליה, שיש לו תקנה לפירות על ידי פדיון במעשר שני, שאף על פי שבא מכרם ערלה, והרב רבינו יום טוב כן הרב רבי יהודה פירש: שיש היתר לאיסורו – שמתיר לגרום איסורו, כגון לנטוע אילן אף אם היה ערלה, מה שאין כן בכלאי הכרם, וכן מותר לאדם ליהדר בנזיר.

הוא דאמר רבי עקיבא – דאית ליה היתר מצטרף לאיסור לנזיר מ"משרת", והוא דדריש מ"משרת" ליתן טעם כעיקר – רבנן היא **ויש** בו כדי לצרף כזית חייב – היה סבור הפירוש: לצרף מפת ומיין. דילמא מיין לחודיה – ודוקא שיש בו כזית יין בלוע בתוך הפת וצריך צירוף לאוספו יחד לפי שהוא בלוע.

וכי תימא מאי למימרא – פירוש: דאי טעם כעיקר אתא לאשמועינן, בשאר איסור נמי! **לאפוקי** מתנא קמא דאמר עד שישתה רביעית יין – ורבי עקיבא אשמועינן בנזיר, לומר דחייב בכזית.

אלא רבי עקיבא דברייתא – דמפרש בה בהדיא מפת ומיין, מעתה גם במתניתין פירושא הכי, **טעם** כעיקר מנליה – ואם תאמר: ודילמא לית ליה? ויש לומר: דהוא, אי לא דשמעין מקרא אחרינא טעם כעיקר – לא הוה מוקי "משרת" להיתר מצטרף לאיסור, דספיק

דזהו מסתבר לאוקמי "משרת" ליתן טעם כעיקר, (וכיון) דיש באיסור עצמו כזית, אלא שאינו בעין אלא טעמו משום הכי בעי מאיזה קרא נפקא ליה. מגיעולי

בשלמא לדידי דאמינא – דבכל איסורין שבתורה נמי היתר מצטרף לאיסור – הכא ליכא למימר הכי, דמשום דנפשי חולין, ואנן לא אמרין דהיתר מצטרף לאיסור אלא היכא דנפישא מידי דאיסורא, וקא משלים ליה היתרא, והא דפרכין לעיל ממקפה ומדוכה, אף על גב דנפשי חולין – תבלין שאני, והאילו ותבלין לטעמא וריחא הוא דעבידי – חשיבי להו ולא בטלי, והו כמנא דנפשי. **אלא** לדידי **בו** כי נפשי חולין **מאי** חוי – הא איכא למיחש דאיכא כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא! הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן – דלא חיישין ליה לכזית בכדי אכילת פרס. **דילמא** ליתן טעם כעיקר הוא דאתא – שאם שרה ענבים במים ויש בו טעם יין – יהא חייב על הטעם כמו על עיקר הפרי של ענבים. ומקמי דמסיים אביי למילתיה, מקדים ליה התלמוד לפרוכי, ולאבי מעיקרא קשיא ליה **מאי** דאמר רב דימי – דבגזיר בלחוד דאמר דהיתר מצטרף לאיסור, וקא מויתב ליה אביי דבשאר איסורין שבתורה נמי אמרין הכי, וזהו אמר ליה דהכא לאו להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא, אלא ליתן טעם כעיקר. כתר דשני ליה – רב דימי דבשאר איסורין לא אמרין היתר מצטרף לאיסור אלא באיסור נזיר בלבד, אמר ליה אביי: דילמא אפילו לגבי נזיר לא אתא אלא כדי ליתן טעם כעיקר, שאם שרה ענבים במים בו, ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם – שיש היתר לאיסורו לאחר שלשים. ואין איסורו איסור הנאה – שמערבין לנזיר ביו. ויש היתר לאיסורו – שהיו שואסרו לו עבשיו הותר לאחר שלשים. **שאין** איסורו איסור עולם – אלא עד שלשים. היינו יש היתר לאיסורו. אלא שאין איסור איסור עולם מיירי בגופו, ויש היתר לאיסורו – שיש זה שאסרו לו עבשיו מותר לו לאחר זמן. **כלאי** הכרם – שעורה וחרצן, שאיסורן איסור עולם ואיסור הנאה, דכתביב (דברים כ"ב) "פן תקדש", ואמרין (חולין קט"א): פן תוקד אש. והוא הדין לערלה בשתים – שאיסורו איסור הנאה ואין היתר לאיסורו, אבל אין לומר בה דאיסורו איסור עולם, שהרי לאחר שלש שנים הותרה. אמר ליה ההוא מרדכנן – אין הכי נמי, ד"משרת" כי אתא ליתן טעם כעיקר ואליבא דרבנן, ורבי אבהו כי קאמר – אליבא דרבי עקיבא, דאמר: היתר מצטרף, ודילמא – מיין לחודיה הוא דקא בעי דליהוי ביה מובלע בפת כזית, וכי תימא **אי** איכא כזית מיין **מאי** למימרא – פשיטא דמחייבו **לאפוקי** מדתנא קמא – דאמר: אינו חייב עד שישתה רביעית יין, אתא רבי עקיבא. **אלא** – רבי עקיבא דברייתא דתניא בו, ושייך לעמוד בו [מגיעולי נזיר] – דאמרה תורה בכלי מדין "כל דבר אשר יבא באש" וגו', ואמאי? והא ליכא בהו אלא טעם איסור שנתבשל בהו אלא למימרא דאיסור דנותן טעם – כעיקר. דהא כל התורה כולה נותן טעם לפגם מותר – דגמרינן לה מנבילה, דאמר מר (עבודה זרה ט"ז), הראיה לגר – קרייה נבילה, ושאינה ראיה לגר – אינה קרייה נבילה, ומותרת, דכל דנותן טעם לפגם מותר.

ולרבי

דזהו מסתבר לאוקמי "משרת" ליתן טעם כעיקר, (וכיון) דיש באיסור עצמו כזית, אלא שאינו בעין אלא טעמו משום הכי בעי מאיזה קרא נפקא ליה.

מגיעולי גוים – ובפסחים (מדב) יליף מבשר בחלב, ובכאן מקצר לומר מגיעולי גוים. והקשה הרב רבינו יוסי איש ירושלים: מה לגיעולי גוים שכן אין היתר (מצטרף לאיסור) ותיריך: דבכולו כלי מדין הצריך הכותב הגעלה, אף לאותן שנבלעין מיד, דנאסרו נזירי ישראל להשתמש בהן, דקרא בכולו כלים כתיב, ואותן כלים שהמדינים בשלו בהן יין הוי אסורי לנזירי ישראל, דאבולם אמר רחמנא

תעבידו באש.

נותן טעם לפגם מותר – כדאמרין בפרק בתרא (דעבודה זרה (סזג)) נבילה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה, והכא הכותב אוסר. דלאו נותן טעם לפגם הוא ולרבנן דאמרי חידוש הוא אי אפשר דלא פגמה [פורתא] – והוה ליה למימר כי היכי דפגמו מרובה שרי רחמנא – אפילו פגם מועט נמי שרי. לרבי עקיבא נמי דמוקי להאי משרת להיתר מצטרף לאיסור, לימא מבאן אתה דן לכל (וכר) – ואמאי קאמר לעיל חזין מאיסורי נזיר? שאם פסולה היא תפסל – פירוש: שלמים שנגעו בחטאת, אם החטאת פסולה בפיוגול בנותר – גם השלמים תפסלו. תאכל זאת נבלעה בחומר שבה, והיינו לזכיר כהונה, ולפנים מן הקלעים, וליום ולילה, כדן חטאת. ולספרים דגוסי 'בחומר שבה' משמע דיש חומרא בשלמים שאינה בחטאת, ותמצאם כגון שנשחטו השלמים מאתמול, דומן השלמים עד [והלילה] ולא יותר, והחטאת שנשחטה היום זמנה כל הלילה, ועתה תאכל החטאת בחומר השלמים. דמי גלי רחמנא בחטאת דהיתר מצטרף לאיסור, הרי לא עסקינן דנבלע חצי זית שומן בתוך חצי זית דשלמים. שהרי להכי איצטריך, דלעטם כעיקר, הא כבר ילפינן מגיעולי גוים בכל איסורים.

הבי' גרסין: ורבנן מצריך צריכי כו'.

אלא הא דתניא מכל אשר יעשה מגופן היין – ואף על גב דרדשינן ליה לעיל (לדב.) בכלל ופרט, הכא דריש מדתביב "מכל", אפילו למאן דלא דריש "כל", "מכל" דריש ואי נמי, אף רבי עקיבא דריש "ומכל". היתר לאיסור – חצי זית חרצן וחצי זית מפת ביחד דוקא. אפילו בזה אחר זה – ובלבד שיהא בתוך כדי אכילת פרס. דלית

יליף מגיעולי גוים, דאמר רחמנא "כל דבר אשר יבא באש" – למימרא דאסורי גיעולי גוים; לאו מעמא בעלמא הוא ואסור – הכא נמי לא שניא. – ולרבנן נמי, תיפוק להו מגיעולי גוים! – אמר ליה: התם חידוש הוא, דהא פכל התורה פולה נותן טעם לפגם מותר, ונבי גיעולי גוים אסור. – ולרבי עקיבא נמי, הא חידוש הוא! – אמר רב הונא בר חיאי: לא אסרה תורה אלא לקדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. – ורבנן: קדירה בת יומא נמי, אי אפשר דלא פגמה פורתא. אמר ליה רב אחא בריה דרב אוביא לרב אשי: מדרבנן נשמע לרבי עקיבא; לאו אמרי רבנן האי "משרת" ליתן טעם פעיקר, ומבאן אתה דן לכל איסורין שבתורה. לרבי עקיבא נמי, דקא מוקים ליה להאי "משרת" להיתר מצטרף לאיסור – לימא: מבאן אתה דן לכל איסורין שבתורה! – אמר ליה: משום דהוי נזיר וחטאת שני פתובין הבאין פאחד, וכל שני פתובין הבאין פאחד אין מלמדן. נזיר – הא דאמרן, חטאת מאי היא? דתניא "כל אשר יגע בבשרה יקדש", יכול אפילו שלא בלע – תלמוד לומר "בבשרה", עד שיבלע בבשרה. "יקדש" – להיות כמות, שאם פסולה היא – ופסל, ואם בשרה – תאכל בחומר שבה. – ורבנן: צריכי, דאי כתב רחמנא נבי חטאת, הוה אמינא: נזיר לא אתי מיניה, משום דנזיר מקדשים לא ילפינן, ואי כתב רחמנא נבי נזיר – הוה אמינא: מנזיר לא ילפינן, משום דחמיר איסוריה, דאפילו חרצן אסיר ליה, הלכך לא אתי מיניה. – ורבי עקיבא אמר לך: למאי צריכי? בשלמא אי כתב רחמנא חטאת לא גמר נזיר מיניה, דחולין מקדשים לא גמרינן. אלא לכתוב רחמנא בנזיר, ותייתי

חטאת מיניה, דהא כל איסורין שבתורה קא גמרי מנזיר. – ורבנן אמרי לך: חטאת – להיתר מצטרף לאיסור, וחולין מקדשים לא גמרינן. ו"משרת" – ליתן טעם פעיקר, מבאן אתה דן לכל איסורין שבתורה. – ורבי עקיבא: תרוייהו להיתר מצטרף לאיסור, והוה להו שני פתובין הבאין פאחד, וכל שני פתובין הבאים פאחד אין מלמדן. אמר ליה רב אשי לרב כהנא: אלא הא דתניא "מכל אשר יעשה מגופן תיין" לימד על איסורי נזיר שהם מצטרפין זה עם זה. לרבי עקיבא, השתא יש לומר היתר מצטרף לאיסור, איסור לאיסור מבצאי? – אמר ליה: היתר לאיסור – בבת אחת, איסור לאיסור – אפילו בזה אחר זה. ורבי שמעון, דלית

מדהדר כתב רחמנא חטאת – שמע מינה משום דהוי שני פתובין הבאין כאחד, לתרתי לישני, כדפרשיה. אמר ליה היתר מצטרף לאיסור – כשנותנו בפיו בבת אחת. אבל בזה אחר זה – לא. אבל איסור לאיסור, אפילו אבל חצי זית ובלעו, וחזר ואכל חצי זית של איסור אחר – הרי זה מצטרף.

ולרבי עקיבא נמי הא חידוש הוא – והיכי גמרינן מיניה? אמר רב הונא בר חיאי – לא נצרכה לרבי עקיבא "כל דבר אשר יבא באש" וגו' אלא לקדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא, ולא חידוש הוא. והואיל ולא חידוש הוא, ומיתסר ביה טעם כעיקר – גמרינן מיניה לשאר איסורין שבתורה. ורבנן – דלא ילפי מיניה, סברי? אי אפשר דלא פגמה פורתא, וחידוש הוא. אמר ליה רב אחא בריה דרב אוביא לרב אשי – מאי טעמא אמרת לרבי עקיבא לית ליה בשאר איסורין שבתורה דהיתר מצטרף לאיסור? מדרבנן נשמע לרבי עקיבא כו'. חמאת מאי היא דתניא כל אשר יגע בבשרה יכול אפילו לא בלע תלמוד לומר בבשרה יקדש להיות כמות שאם פסולה היא תפסל – שאם החטאת פסולה, כגון שעבר עליו לילה ויום, ונתבשל בו בשר שלמים – יאה בשר שלמים אסור כמותו. ואם כשרה – שלא עבר אותו היום – תאכל בחומר שבחטאת, לפנים מן הקלעים לזכיר כהונה ליום ולילה בלבד, כתוב בספרים: לרבנן תיפוק להו להיתר מצטרף לאיסור מחטאת, התם נמי לנותן טעם לפגם הוא דאתא. ואיבעית אימא נותן טעם כעיקר, ומצריך צריכי ליה, דאי כתב רחמנא כו'. והכי פירוש: ורבנן תיפוק להו לשאר איסורין שבתורה שיהא היתר מצטרף לאיסור מחטאת, דמה מצינו בחטאת שהיתר מצטרפת לאיסור, כדאמרין "בבשרה" שבלע הימנה, והוא חרצן נמי לשאר איסורין שבתורה! התם נמי לגבי חטאת לנותן טעם לפגם הוא דאתא. ואי אמרת: אי משום נותן טעם לפגם – הא כבר שמעינן ליה מנבילה! דהא מנבושל, ודא בוז. דהוה דנבילה אשמועינן במידי דמבושל, שאם בישל בשר שחוטת בכלי שנתבשל בו בשר [ונבילה] ונותן טעם בו הוא – מותר, דנותן טעם לפגם הוא, ומותר. ואשמועינן נמי גבי חטאת בבשר חטאת מבושלת ובבשר חי, דאפילו נגע בשר שלמים שאינו מבושל בכלי שנתבשל בו חטאת (הוא), או בבשר חטאת מבושלת עצמה, ונתנת בה טעם – יקדש להיות כמותו. ואיבעית אימא: אפילו ההיא דחטאת ליתן טעם כעיקר הוא דאתא. ואי אמרת: אם כן הוה להו שני פתובין הבאין כאחד, ולא ילמוד מזה לשאר איסורין שבתובין – הנהו מצינן צריכי ליה, דאי כתב רחמנא גבי חטאת דנותן טעם כעיקר – לא אתי נזיר מיניה, משום דנזיר כו'. ואית דלא גרסי להא, כלומר רבנן הוא דקמהדר לרבי עקיבא, דאמר נזיר וחטאת הוה להו שני פתובין הבאין כאחד, ואמרי ליה: תנן ודאי לאו שני פתובין הבאין כאחד נינהו, דמיצריך צריכי, דאי כתב רחמנא גבי חטאת דהיתר מצטרף לאיסור – נזיר לא אתי מיניה, משום דנזיר כו'. לכתוב נבי נזיר וליתי קדשים פניה – דהשתא לכל איסורין שבתורה בכמה שיעורין גמרי מנזיר כדאמרין בפרק "גיד הנשה" (חולין צחב.) מה זרוע בשלה וכו', קדשים לא כל שכן. אלא

שבתורה היתר מצטרף לאיסור, אלא אדרבה אומרים אנו שרק
בנזיר וחטאת כן הוא ולא בשאר מקומות.
מבררת הגמרא היכן הם שני אלו: נזיר, המקור שהיתר שבו
מצטרף לאיסור, היינו **הא דאָקאָרן** – מה שאמרנו לעיל שלמד זאת
רבי עקיבא מהכתוב 'משרת', אבל **חטאת מאי היא** – היכן ריבתה
בו התורה דבר זה, **דַּתְנָא** בברייתא, נאמר בפרשת קרבן חטאת
(ויקרא 13) 'כל דבר מאכל אשר יגע בכִּשְׁרָה יִקְדָּשׁ', כיון שנאמר
'אשר יגע' יבול הייתי לומר שאפילו שלא בלע מהחטאת אלא
רק נגע בה, יהיה דינו כחטאת, תלמוד לומר 'בכִּשְׁרָה' ללמד שלא
נאמר דין זה אלא עד שִׁבְלַע בכִּשְׁרָה, ונאמר 'יקדש', ללמד על
אותו מאכל שנגע בבשרה להיות כְּמוֹהָ – כמו החטאת, שֵׁאֵם
פְּסוּלָה היא, החטאת, כגון שהיא פסולה מחמת פיגול או נותר,
יִפְסֵל אף מה שבלע ממנה, וְאֵם בִּשְׂרָה היא החטאת, תֵּאָכֵל גם זו
שבלעה ממנה כְּחִמּוּר שִׁבְתָּה – כדן החטאת החמורה שמותרת
באכילה רק לזכרי כהונה, ומותר לאכלה רק לפנים מן הקלעים,
ורק ליום ולילה. נמצא שחידשה התורה כאן שהיתר מצטרף
לאיסור.
מבארת הגמרא: וְרַבְּנָן, שאינם לומדים לגבי חטאת את דין היתר
מצטרף לאיסור, אף שלדעתם שממשרת' לומדים טעם כעיקר אין
כאן שני כתובים הבאים כאחד, הרי זה משום שלדעתם צריכי שני
הכתובים בנזיר ובחטאת ללמוד מהם דין טעם כעיקר, ואי אפשר
היה ללמוד אחד מהשני, משום דאֵי קָתָב רַחֲמֵנָא דין טעם כעיקר
גַּבִּי חֲטָאת בלבד, הוּא אִמְיָנָא מְנִיר לֹא אֵתִי מִיָּנָה – הייתי אומר
שאין ללמוד משם דין טעם כעיקר בנזיר משום דְּנִזִּיר מְקַדְּשִׁים לֹא
יִלְפִינָן – אין ללמוד דיני נזיר מדיני קדשים, שהרי קדשים חמורים
יותר מחולין ויתכן שרק בקדשים החמירה תורה לומר שטעם
כעיקר, מה שאין כן בנזיר שחולין הוא לא החמירה בו התורה,
ולכן הוצרכה התורה לכתוב דין טעם כעיקר בנזיר. וְאֵי קָתָב
רַחֲמֵנָא דין טעם כעיקר רק לַגַּבִּי נִזִּיר, הוּא אִמְיָנָא מְנִיר לֹא יִלְפִינָן
– הייתי אומר שאין ללמוד מניחית לחטאת משום דְּחִמּוּר אִיפּוּרִיהָ –
משום שמצינו בנזיר חמורה מיוחדת שאין בחטאת, דְּאִפְּרִי לִרְצֵן
אִסִּיר לִיהָ, אף שאכילת חרצן אינה דרך אכילה, וְהִלְכָּה לֹא אֵתִיָּא
מִיָּנָה – ולכן אין ללמוד חטאת מנזיר, לכך הוצרכה התורה לכתוב
דין טעם כעיקר גם בנזיר וגם בחטאת, וממילא ניתן ללמוד מהעד
השוה שבהם לכל התורה שטעם כעיקר.
וְרַבִּי עֲקִיבָא שאמר שנזיר וחטאת הם שני כתובים הבאים כאחד,
אִמְרֵי לָהּ, לֹאֵי צָרִיכִי – לשם מה הוצרכו שני הכתובים, הלא
שְׂמִילָמָא אֵי קָתָב רַחֲמֵנָא היתר מצטרף לאיסור בחטאת, לֹא גָמַר נִזִּיר
מִיָּנָה – אכן לא היינו יכולים ללמוד משם שגם בנזיר הדין כן,
משום דְּחֻלּוּין מְקַדְּשִׁים לֹא גָמַרְיָנָן, אֵלָּא לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא דין זה בְּנִזִּיר,
וְהִיתִי חֲטָאת מִיָּנָה – ונלמד ממנו לחטאת, דְּהָא כָּל אִיפּוּרִין
שִׁבְתוּתָהָ קָא גָמַר – נלמדים מנזיר, ואם כן גם דין היתר מצטרף
לאיסור בחטאת מנזיר, אלא על כרחך ממה שכתבה התורה דין
היתר מצטרף לאיסור בנזיר ובחטאת הרי הם שני כתובים הבאים
כאחד ואי אפשר ללמוד מהם לכל התורה.
וְרַבְּנָן אִמְרֵי לָהּ, אפילו אם נסבור כסברת רבי עקיבא שניתן ללמוד
חטאת מנזיר, יש לומר שלכך אין כאן שני כתובים הבאים כאחד,
משום שהכתוב שנאמר גבי חטאת בא ללמד להיתר מצטרף
לאיסור, ולא למדים משם לכל התורה משום שחולין מְקַדְּשִׁים לֹא
גָמַרְיָנָן – אין למדים לחולין חומרות שנאמרו בקדשים, ו'משרת'
שנאמר גבי נזיר בא ללמד ליתן טעם כעיקר בנזיר, וּמִכָּאֵן – מנזיר
אֵתִי דִּן לְכָל אִיפּוּרִין שִׁבְתוּתָהָ שטעם כעיקר. וְרַבִּי עֲקִיבָא שאומר
שאין ללמוד מנזיר לכל התורה סבור שפְּרִיזוּתוֹ – שני המקראות
בנזיר ובחטאת לדין היתר מצטרף לאיסור נאמרו, וממילא הוּא לָהּ
שְׁנֵי כְּתוּבִין הֵבָאִין בָּאֵתִי, וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִין הֵבָאִין בָּאֵתִי אֵין מְלַמְדִּין.
הגמרא חוזרת לדון בדברי רבי עקיבא שסובר שבאיסורי נזיר
היתר מצטרף לאיסור: אִמְרֵי לִיהָ רַב אִשִּׁי לִרְבִּי כְּהֵנָּה, אֵלָּא הָא דַּתְנָא

רבי עקיבא יֵלֵף – למד ממה שאסרה תורה גִּיעוּלִי – פליטת
האיסור הבלוע בכלי עֲזוּבִי בּוֹכְבִּים, דְּאִמְרֵי רַחֲמֵנָא בענין הכלים
שנטלו בני ישראל שלל במלחמת מדין, (במדבר לא כג) 'כל דבר אשר
יבא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר', וביאור הפסוק שכל כלי שתשמישו
הקבוע הוא על ידי האש, יעבירוהו באש כדי שיפלוט את בליעת
האיסור, לְמִמָּרָא דְּאִסִּיר – לומר שאסור הוא. גִּיעוּלִי עֲזוּבִי בּוֹכְבִּים
– פליטת כלי עובדי כוכבים לֹא – האם אין מְעַמָּא גְּעוּלָמָא הוא,
שהרי אין בו ממשות של איסור, וְאִפּוּר, הִכָּא גַּמִּי – כך גם
באיסורי נזיר וכל איסורים שבתורה לֹא שָׁנָא – אינם שונים
מגיעולי עובדי כוכבים, ונאסר בהם טעם כעיקר.
מקשה רב אחא לרב אשי, וְלִרְבָּנָן שלומדים שבכל איסורים
שבתורה טעם כעיקר מ'משרת' שנאמר לגבי נזיר, נִמִּי תִפְסוּק לָהּ
– ילמדו גם הם דין זה מִגִּיעוּלִי עֲזוּבִי בּוֹכְבִּים, ומדוע הוצרכו
ללמוד זאת מ'משרת'. אִמְרֵי לִיהָ רב אשי לרב אחא, רבנן סוברים
שאין ללמוד מגיעולי עובדי כוכבים משום שְׁהָתָם [נִמִּי] חִידוּשׁ הוּא
שאסרה תורה את פליטת הכלים של עובדי כוכבים, ואי אפשר
ללמוד ממנו לכל איסורים שבתורה, ומהו חידושו, דְּהָא כָּל
הַתּוֹרָה כּוֹלָה אֵם הַבְּלוּעַ בְּכָלִי נֹתֵן בְּאוּכַל הַמִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ מַעֵם לִפְנֵים
– טעם גנום, מוֹתֵר הַתְּבַשִּׁיל, וְאִילוּ גַבִּי גִיעוּלִי עֲזוּבִי בּוֹכְבִּים אִסִּיר
אפילו טעם גנום, שהרי אסרה תורה את התבשיל שהתבשל בכלי
של עובד כוכבים אף על פי ששהה הכלי לילה מאז הבישול של
האיסור ונפגם כבר הטעם הבלוע בדופני הכלי ונתקלקל, ושוב
אינו משביח את התבשיל.
שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי עֲקִיבָא גַּמִּי אין ניתן ללמוד מגיעולי נכרים
דין טעם כעיקר לכל איסורים שבתורה הָא – הרי דין גיעולי נכרים
חִידוּשׁ הוּא. משיבה הגמרא: אִמְרֵי רַב הוּנָא בְּרִי חִיָּיא, רבי עקיבא
יאמר שלא אִסְרָה תוֹרָה להשתמש בכלי עובדי כוכבים בלא
הגעלה אֵלָּא רק לְקִדְרָה בְּתִי וְיֹאֵם – קדירה שבישל בה הנכרי
באותו יום, דְּהַבְּלוּעַ בְּקִדְרָה לֹאֵן נֹתֵן מַעֵם לִפְנֵים הוּא, כי עדיין לא
נפגם, ואין כל חידוש באיסור זה, ומשום כן ניתן ללמוד ממנו לכל
האיסורים שבתורה שטעם כעיקר. וְרַבְּנָן שאומרים שאין ללמוד
מגיעולי נכרים לכל התורה משום שחידוש הוא, סוברים שְׁקִדְרָה
בְּתִי וְיֹאֵם גַּמִּי – גם קדירה שבישל בה הנכרי באתו יום אֵי אִפְּשָׁר
דְּלֹא פְּגָמָה פּוֹרְתָא – לא יתכן שלא נפגם טעם האיסור משהו, ואף
על פי כן אסרה התורה את הטעם הבלוע, וחידוש הוא ואין ללמוד
ממנו לכל איסורים שבתורה, ולכן הוצרכו ללמוד את דין טעם
כעיקר בכל התורה מ'משרת'. הגמרא חוזרת לדון בדין היתר
מצטרף לאיסור. למדנו לעיל שרבי יוחנן אמר שלרבי עקיבא
היתר מצטרף לאיסור באיסורי נזיר בלבד. מקשה הגמרא: אִמְרֵי
לִיהָ רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַב אֲבִיָּא לְרַב אִשִּׁי, הלא מְדַרְבֵּין – מדברי
חכמים, שלומדים מ'משרת' דין טעם כעיקר, נִשְׁמַע ונלמד גם
לדעת רבי עקיבא, לֹאֵן אִמְרֵי רַבְּנָן – וכי לא אמרו חכמים שמהאי
מִשְׁרָת עֵנִיבִים שנאמר בנזיר למדים ליתן טעם כעיקר בנזיר, וּמִכָּאֵן
אֵתִי דִּן לְכָל אִיפּוּרִין שִׁבְתוּתָהָ שגם בהם יהיה טעם כעיקר, אם כן
לְרַבִּי עֲקִיבָא גַּמִּי, דְּקָא מוֹקִיב לִיהָ לֹאֵי – שמעמיד את פסוק זה
'משרת' להיתר מצטרף לאיסור, לִימָא – אמור שמִכָּאֵן אֵתִי דִּן לְכָל
אִיפּוּרִין שִׁבְתוּתָהָ שהיתר יצטרף לאיסור, ומדוע אמר רבי יוחנן
שאף לרבי עקיבא אין היתר מצטרף לאיסור בשאר איסורי תורה.
משיבה הגמרא: אִמְרֵי לִיהָ רב אשי לרב אחא, הטעם שלפי רבי
עקיבא לא למדים שהיתר יצטרף לאיסור בכל איסורים שבתורה,
הוא מִשּׁוּם דְּהָיִי נִזִּיר וְחֲטָאת, שבשניהם אמרה תורה שהיתר
מצטרף לאיסור, כמבואר להלן, שְׁנֵי כְּתוּבִין הֵבָאִין בָּאֵתִי – שתי
פרשיות המלמדות אותו דין, וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִין הֵבָאִין בָּאֵתִי – כאשר
בשתי פרשיות בתורה נאמר דין זה, אֵין הֵם מְלַמְדִּין אותו למקום
אחר בבנין אב, דהיינו שאין אנו אומרים שמהן יש ללמוד לכל
מקום, אלא אדרבה, אומרים שרק בהן אמרה זאת התורה, ולכן
סובר רב עקיבא שאי אפשר ללמוד מכאן שבכל איסורים

דְּלִית לִיָּה צִירוף – שסובר שאין צורך לצרף איסורי נזיר כדי
להתחייב עליהם מלקות, שהרי לדעתו גם על אכילת כל שהוא
מאיסורי נזיר חייב מלקות, קשה, 'מכל אשר יעשה' מאי דריש ביה
– מה ידרוש מפסוק זה. משיבה הגמרא: 'אמר לך רבי שמעון, והוא
מִיָּעֵי לִיָּה – פסוק זה בא ללמדנו, שְׁלֵעֻלָּם אֵינוֹ נִזְיָר עַד שְׁנִיָּיר
מִבּוֹלָן, כלומר אין קבלת הנזירות מועלת אלא אם כן קיבל על
עצמו את כל דיני הנזירות תגלחת, טומאה ויין, אבל אם פירש רק
חלק מדיני הנזירות, ובגון שאמר 'הריני נזיר מן ההרצנים' אינו
נזיר.
עוד דעה בהיתר מצטרף לאיסור: 'אמר רבי אבהו 'אמר רבי אלעזר,
כָּל רְבִיעִיּוֹת שֶׁבַּתְּתֵרָה – בכל איסורי שתיה ששיעורן ברביעית, אין
הֵיתֵר מִצְטָרֵף לְאִסּוּר – אין שתיית היתר מצטרפת לשתיית
האיסור להשלימו לשיעור רביעית כדי ללקות עליה, חוץ מִאִסּוּר
שתיית רְבִיעִית יֵין שֶׁנִּנְיָר, שבו היתר מצטרף לאיסור להשלים
לשיעורו, שְׁהָרִי אִמְרָה תוֹרָה (במדבר א 1) 'וְכָל מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא
יִשְׁתָּה' ובא הכתוב ללמדנו שאם שרה פתו בפחות מרביעית יין
מצטרף הפת להשלים שיעורו לחייבו מלקות. שואלת הגמרא: 'מאי
אִיכָּא – מהו ההבדל בֵּין רְבִי יוֹחָנָן שאמר (לעיל לה) שבכל איסורים
שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור מלבד באיסור נזיר, לְרַבִּי
אֱלֵעָזָר שאמר דין זה לגבי צירוף לשיעור רביעית. משיבה הגמרא:
אִיכָּא בִּינְיָיָהוּ הַהִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם, דְּרַבִּי יוֹחָנָן מְרַבֵּי דִין הֵיתֵר מִצְטָרֵף
לאיסור וְאִפִּילוּ בְּאִוְכְלִין האסורים לנזיר, ובגון שאכל פת עם זג או
הרצן והשלימו לשיעורו, וְאִילוּ רְבִי אֱלֵעָזָר סובר, מִשְׁקֵין אֵין –
דווקא באיסורי שתיה של נזיר היתר מצטרף לאיסור להשלימו,
כגון יין ומים, אבל מִיָּדִי אִמְרָה בְּאִסּוּרֵי אכילה של נזיר, לֹא
מצטרף היתר לאיסור, ולכן לדעתו אין פת מצטרפת עם זג או עם
הרצן להשלים לשיעור חיוב מלקות: אגב האמור למעלה
מביאה הגמרא מאמר בענין שאר שיעורי הרביעית שבתורה: 'אמר
רבי אלעזר, עֶשֶׂר רְבִיעִיּוֹת הֵן, שמצינו בתורה עשר פעמים דיני
שתיה בשיעור רביעית, וְנִקְיָט רַב בְּהֵנָּה בִּידֵיהּ – רב כהנא לקח
בידו סימנים, כדי שלא ישכחנו עשר רביעיות אלו. חָשׁ
מרביעיות אלו הן סוּמְקָתָא – אדומות, שצבע המשקין שנאמר בהן
שיעור זה הוא אדום, כגון דם או יין, וְחָמֵשׁ מִרְבִּיעִיּוֹת אלו הן
חִוּוֹרָתָא – לבנות, שצבע המשקין שנאמר בהן שיעור זה הוא לבן,
כגון מים או שמן. חָמֵשׁ הִרְבִּיעִיּוֹת הַסּוּמְקָתָא – האדומות, סימניהם
הם, נִזְיָר, וְעוֹשֶׂה פֶסַח, שְׁהוֹרֵי, בְּמִקְדָּשׁ, וְחֵת.
הגמרא מבארת את הסימנים: 'נזיר, שיעור של רְבִיעִית יֵין לְעֵנִין
איסור שתייתו בנזיר, כמבואר במשנתנו (שם) לשיטת משנה
ראשונה. 'עוֹשֶׂה פֶסַח, דָּאִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר שְׁמוּאֵל, אֶרְבַּע בּוֹסוֹת
הֵלָלוּ שְׁתִּיקוֹנָה חֲכָמִים לְשִׁתּוֹת בְּלִיל רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, צִירִף שִׁינָּה
בָּהֶן – בכל אחד מהן כָּדִי שיעור רְבִיעִית יֵין. 'שְׁהוֹרֵי, שאם שָׁתָה
אדם רְבִיעִית יֵין, אֵל יוֹדֵה הִלְכָה. 'בְּמִקְדָּשׁ, שאם שָׁתָה הַכֹּהֵן
רְבִיעִית יֵין, וְאַחֲרֵי שִׁשְׁתָּה נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ, חָיִיב מִיתָה. 'מֵיתָה, מה
דִּתְנָיָא בְּבִרְיָתָא, מִנֵּין לְרְבִיעִית דָּם שִׁיזָאָה מִשְׁנֵי מֵתִים בִּיחָד,
שִׁמְכָל מֵת יֵצֵא מִקְצֵת מִמֶּנָּה, שְׁהֵא – שרביעית זו, מִשְׁמָתָא
בְּטוֹמָאֵת אֶהְיֶה, אף על פי שהיא משני מתים, שְׁנָאִמֵּר (ויקרא כא יא)
'וְעַל כָּל נִפְשוֹת מֵת לֹא יֵבֵא', ולומד רבי עקיבא במסכת סנהדרין
(ה) ממה שנאמר בפסוק זה 'לֹא יֵבֵא', שהבא באהל שרביעית דם
מִן הַמֵּת נִמְצָאֵת בו, נִטְמָא בְּטוֹמָאֵת אֶהְיֶה, וממה שכתוב 'נִפְשוֹת'
בלשון רבים, מִשְׁמַע שֶׁמְדוּבָר בָּדָם שִׁיזָא מִשְׁנֵי נִפְשוֹת, וממה
שכתוב 'מֵת' בלשון יחיד, מִשְׁמַע שֶׁמְדוּבָר בְּשִׁיעוֹר שֶׁנִּפְשָׁה אֶחָד
תְּלוּיָה בו, והוא רביעית דם. ולמדנו ששיעור אחד של רביעית דם,
שיצא משני מתים, מִטְמֵא.
עתה מפרשת הגמרא את הסימנים שנתן רב כנחא בחמש
הרביעיות הלבנות: וְחָמֵשׁ הִרְבִּיעִיּוֹת הַחִוּוֹרָתָא – הלבנות, סימניהן
הם, חֵלֶת, נִזְיָר, וְצִירוף, שְׁנַפְסָלוֹ, בְּשֶׁבֶת, חֵלֶת, שיעור של רְבִיעִית
שֶׁמֶן שְׁנוֹתָנִים לְמִינֵי הַחֵלֶת של קרבן תודה. שבשלושים חלות
מצות שמביאים יחד עם קרבן תודה, היו שלושה מיני חלות, עֶשֶׂר
מֵהֶם חלות, עֶשֶׂרֶה רִקְקִין, ועשר רבוכות, והיה נותן בהם חצי לוג
שמן, חֲצִי מִמֶּנּוּ דִּהְיִינוּ רְבִיעִית הֵלֹךְ הִיה נותן בחלות וברקיקין,
ואת הרביעית השניה היה נותן ברבוכות. 'נִזְיָר, שיעור של

רְבִיעִית שֶׁמֶן לְמִינֵי הַחֵלֶת שהיה מביא הנזיר בסיום נזירותו עם
קרבנותיו, שהיה מביא חלות ורקיקין (במדבר ו טו), והיה נותן בהן
רביעית שמן. 'צִירוף, שיעור של רְבִיעִית מִים חיים שהיו לוקחים
לְצִירוף שֶׁנִּרְפָּא, שצריך להביא שתי ציפורים, והכֹּהֵן שוּחַט אֶחָד
מִזֶּן עַל מִים חִיִּים, וטובל את הציפור החיה ואת הארז והאזוב ושני
התולעת, בדם השחוטה שבמים החיים, ומוזה על המצורע הנטהר
(ויקרא יד ד–ו), ושיעור המים החיים הוא שדם הציפור ניכר בהם,
ושיעורם חכמים במסכת סוטה (טו) ברביעית. 'שְׁנַפְסָלוֹ, לְדִתָּן
במסכת מעילה (טז) וְשָׂאָר כָּל הַמִּשְׁכָּן הַמִּטְמָאִין, מצטרפים זה עם
זה וְהוֹפְסִין אֶת הַנְּזִירָה – את גוף הכֹּהֵן כְּרְבִיעִית – אם שתה מהם
רביעית, דִּהְיִינוּ שאם כהן שתה משקין שנטמאו מולד הטומאה
ונעשו שני לטומאה, נפסל מלאכול בתרומה עד שיטהר. 'בְּשֶׁבֶת,
לְדִתָּן במסכת שבת (עז) בענין איסור הוצאה בשבת מרשות היחיד
לרשות הרבים ולהיפך, וְשָׂאָר כָּל הַמִּשְׁכָּן חוץ מִיֵּין, חֶלֶב, דִּבְשָׁה,
שֶׁמֶן, ומים, שיעור איסור הוצאתם הוא כְּרְבִיעִית, וְשָׂאָר כָּל
הַשְּׂוֹפְכִים – מים סרוחים, גם הם שיעור איסור הוצאתם הוא
כְּרְבִיעִית.
הגמרא מביאה דברים נוספים ששיעורם ברביעית, ומבארת מדוע
רבי אלעזר לא נקט אותם במניינו. מקשה הגמרא: וְתוּ לִיכָּא –
האם אין דברים נוספים ששיעורם ברביעית, וְהָאִיכָּא – והלא יש
את השיעור המבואר במסכת ידים (פ"א מ"א), מְרְבִיעִית – מכלי
המחזיק מים בשיעור רביעית נִזְקֵין לְנִזְיָר לְצוּרָךְ אכילת חולץ
בטהרה, ולנגיעה בתרומה, לְאִדָּם אֶחָד, וְאִפִּילוּ לְשִׁנָּים הַנוֹטִלִים
ידהים בזה אחר זה מאותם המים, ונשאר לשני פחות משיעור
רביעית, אין צריך שיטול השני בשיעור נוסף של רביעית מים,
משום שהמים שנשארו לאחר נטילת הראשון, נשתירו משיעור
המועיל לטהרה. ואם כן קשה, מדוע לא הביא רבי אלעזר שיעור
רביעית זה במניינו.
מתרצת הגמרא: בְּפִלּוּתָא – בדברים שיש בהם מחלוקת תנאים
לֹא קָא מִיָּדִי – לא דיבר רבי אלעזר, ושיעור זה של נטילת ידים
ברביעית מים אחת עבור יותר מאדם אחד, שנוי במחלוקת, שהוא
דווקא לדעת חכמים במשנה שם, אבל דעת רבי יוסי, שגם השני
צריך לטול ידיו ברביעית מים.
מקשה הגמרא: וְהָאִיכָּא – והרי יש שיעור נוסף של רביעית,
לְעֵנִין מִי הַסּוֹטָה, כמו ששינוי במסכת סוטה (טז), הֵיכָה הַכֹּהֵן מְבִיא
פָּיִיל – כלי של חרס, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲצִי לוג מִים, שהיה לוקח מן
הַבְּיּוֹר בבית המקדש, וְרַבִּי יְהוּדָה אִמֵּר, הִיה נותן לכוס מדה של
רְבִיעִית הֵלֹךְ מִים מן הכיור. וקשה למה לא מנה רבי אלעזר שיעור
זה של רביעית לרבי יהודה בכלל שיעורי הרביעית שנאמרו
בתורה. מתרצת הגמרא: בְּפִלּוּתָא – בדברים שיש בהם מחלוקת
תנאים לֹא קָא מִיָּדִי – לא דיבר רבי אלעזר, וכיון ששיעור זה של
רביעית הֵלֹךְ בְּמִי סוֹטָה שנוי במחלוקת שם לא מנאו.
מקשה הגמרא: וְהָאִיכָּא – והרי יש שיעור נוסף של רביעית,
הַמּוֹחֵר בְּבִרְיָתָא לגבי האיסור להתפלל ליד עֵבֶר וְכָלִי חֶרֶס של
מי רגלים, ואם נתנו לתוכו מים מותר, ושואלת הברייתא, בְּכָה מִים
נִזְקֵין לְתוֹכָהּ – לתוך העֵבֶר בכדי שיוכל להתפלל ולומר דברים
שֶׁבְּקוּשָׁה בִּסְמוּךְ לוֹ, אִפִּילוּ כֵּן, שְׁהוּא יָכוֹל לֵתֵן לְתוֹכּוֹ וְיִהְיֶה
מותר להתפלל לידם, רַבִּי אֱבָא אִמֵּר, שצריך לתת לתוכו מים
בשיעור רְבִיעִית דווקא, כדי שיהיה מותר להתפלל לידם. וקשה
למה לא מנה רבי אלעזר שיעור זה של רביעית לרבי זכאי.
מתרצת הגמרא: בְּפִלּוּתָא – בדברים שיש בהם מחלוקת תנאים
לֹא קָא מִיָּדִי – לא דיבר רבי אלעזר וכיון שלפי חכמים החולקים
על רבי זכאי, יָכוֹל לֵתֵן לְתוֹךְ הַמִּי רִגְלִים אִפִּילוּ מֵעַט מִים כְּדִי
שיהיה מותר להתפלל לידם, לִכֵּן לֹא מִנָּה רַבִּי אֱלֵעָזָר שיעור זה
בין שיעורי הרביעית.
מקשה הגמרא: וְהָאִיכָּא – והרי יש שיעור נוסף של רביעית לגבי
מִקְנֵה, שְׁמִי מִקְדָּה שיש בהם שיעור רביעית, ראויים להטביל בהן
מחטין וצנוריות. מתרצת הגמרא: בְּרַבִּי מְהֵרִיא – חוץ משיעור זה,
דִּהְיִינוּ אֵין לִמְנוּתוֹ, דְּבִפְלּוּתָא רַבִּינָן שאין מטבילים בגדול כזה, שֶׁמָּא
יִטְבִּילוּ אֵף כֻּלָּם גְּדוֹלִים בַּפּוֹת מֵאֲרֵבִים סָא, והצריכו שיעור
ארבעים סאה אִפִּילוּ לטהרת מחטין וצנוריות:

ורבי שמעון דלית ליה צירוף — אפילו בכל שהוא מיחיה, כדאמרין בפירקין דלעיל (דא) דקסבר רבי שמעון: כל שהוא למכות, ולא אמרו כוית אלא לענין קרבן. עד שיויר מכולן — כגון דאמר "הריני נזיר סתם", ופרשין לעיל (גב) דמשמע מן הטומאה ומן התגלחת ומן היין. ואילו לרבנן, אפילו לא נזר אלא מאחת — חייב בכולן, כל רביעיות

שבתורה — כגון רביעית דם שמשמא באהל, אין היתר מצטרף לאיסור — שאין אחד מכל המשקין מצטרף עמה לרביעית, חוץ מרביעית של נזיר כו'. לרבי יוחנן — נמי מרבי ליה לאוכלים שבנזיר, כגון חרצן וזג וענב, שמצטרף דבר אחר עמהו בכזית, ורבי אלעזר משקין אין — מצטרפין, משום דבדידיה מפרש קרא. אבל במידי אחרינא, כגון באוכלין — אין היתר מצטרף עמהו. אמר רבי אלעזר עשר רביעיות הן בעשרה מקומות נתנה בזה תורה שיעור רביעית. חמש סומקתא — יין ודם. וחמש חיותא — מים ושמן; סימנא לגירסא "נזיר" ועושה פסח כו'. ארבע כוסות חללו — שתיקנו חכמים, צריך שיהא בין בולן רביעית לזוג יין חי, דהיינו ביצה ומחצה, כדי שימננו ויעמוד כל רובע רביעית שבו כדי רביעית, וכגון דדרי על חד תלתא מיא, כדפרש' התם. שהורי שתי רביעיות יין אל יורה — כדרכיב "יין ושכר לא תשת", וסמך ליה "ולחביל ולחירות" ויקרא י, דמשמע דלענין הוראה נמי לא ישתה. וכנס למקדש חייב — משום שנאמר "יין ושכר אל תשת" וגו'. ועל כל נפשות מת לא יבא — דמשמע: משני מתים רביעית. קרי ליה נפש, כדאמרין התם (שבת לאב). רביעית דם נתתי בכם. והא דמשמע ליה הכא רביעית דם הוצאה משני מתים — לא דוקא ליה דהכי הוא, משום דבפלותא לא קמיייר. וכן אמרין בסמוך. והא הכא רבי עקיבא היא ולא רבנן, כדאמרין בפרק קמא דסנהדרין (דא). דאילו לרבנן אינה טמאה רביעית דם שיוצאה מן המת אלא כשיוצאה ממת אחד בלבד. והאי דקא נסיב לה התלמוד אליבא דרבי עקיבא — לאו דוקא. אלא אידי דאית ביה רביעית וקא דריש ביה קרא. נסיב ליה התלמוד, ולדברי הכל רביעית הוי ושיעורא. וחמש חירותא — סימנא לגירסא "חלת נזיר מצורע שנפסלו בשבת". והכי גרסין: חלת — אשכחית שמן לחית. וכדאמרין התם במסכת מנחות (פתא): חלת רבי וקא קשיא ליה, רביעית במקדש למה נמשחח? אי משום מצורע — חוץ הוא, ואי

משום נזיר — בשחיטת איל הוא דקדשי. אמר ליה רבי חייא: לחייתו כהן גדול דמביא בכל יום, ועושה בו שנים עשרה חלות מחציתה בבקר ומחציתה בערב, והיה מביא רביעית שמן. קרי עליה "חלת מוקדק עצתי". ואית דגרסי: רביעית שמן של חלת תורה. כדאמרין בפרק "שתי מדות" (שם פטא). אית בהו חצי לוג וחצוה, מחצה לחלות ורקיקין וחצוה לרובות. והאיך מחצה לרובות אית בהו כדי רביעית, וטעות הוא. ואיטו כן, כדבירא אמרין התם: אמר ליה רבי אלעזר בן עזריה: אפילו אתה דורש כל היום בשמן לא הייתי שומע לך, אלא רביעית שמן לשלשה מינין שבתורה חלת מצה ורקיק ורובות, ואחד עשר עשר שבין דם נדה לדם נדה כו'. נזיר רביעית שמן לנזיר — לרקיקי נזיר. מצורע רביעית מים למצורע — כדאמר במסכת סוטה (טזב). "שחט את הצפור האחת אל כלי חרס על מים חיים", ואמרין: כמה מים יא נותן בו — כדי שיהא דם צפור ניכר בהו, וכמה — רביעית. כל משקין ממיא — מצטרפין לטמא משקין אחרים כשיהא בהו רביעית, ולפסול את הגוייה ברביעית כשחשונה אותן בכדי אכילת פרס. כל השופבין — ששופבין אותן לרשות הרבים. ותו ליבא והא איבא — הא דתנן במסכת ידים: נוטלין לידים מרביעית לאחד ואפילו לשנים, ואף על גב דלית בהו כדי רביעית לשני, הואיל ולראשון הוה ביה כדי שיעור נטילה. בפלותא לא קמיייר — דהא קמפליג עליה דרבי יוסי, ואמרי: לאחד ליה לשנים. והאיבא פילי — כל גרוע של חרס בו היה נותן עפר מקרקעת המשכן, כדכתיב "ומן העפר אשר ידה בקרקע המשכן", להשקות את הסוטה. ובמסכת סוטה (טזב): קאי. והאיבא אח דתנן — בברכות (כזהב). כמה מים נותן לתוך עיניו של מימי רגלים — כל שהוא. רבי זבאי אומר רביעית — והתם מפרש טעמא דמילתא. והאיבא טקוה — דתנן, רבי אלעזר אומר: רביעית מים שאובין פוסלין את המקוה. דבפלותא רבנן — ואמרו דפחות משלשה לוגין לא פסלי. לישנא אחרינא: והאיבא מקוה, דאמר: מקוה המחזיק רביעית ראוי להטביל בו מחטין וצנוריות, כדאמרין במסכת פסחים בפרק קמא (יז, ב). אמר רב פפא: הא דאמרת בקרקע טהורין כו', בן מינה דהויא דבטלה רבנן, ואמרי דבעינן ארבעים סאה אפילו למחטין וצנוריות, כדאמרין בחגיגה (כאב). גזירה שמוא טיביל מחטין וצנוריות בכלי שאין בפי כשפופרת הגור. אלמא, לכל מילי בעינן מקוה של ארבעים סאה. לישנא אחרינא: והאיבא מקוה, דתנן במסכת מקואות (פרק ו' משנה י'). והכמים אומרים אם מקבלת גובה האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאבק — כשר, אם לאו — פסול, ובטולה רבנן. מפי המורה. וקרי ליה: היבא בטולה רבנן? ויש לומר: הא דקאמר בטולה רבנן — אהא סמך, דהא קתני עליה רבי אלעזר בר צדוק בפירקין: כל המעורב למקוה, אם מקבל האבק כל שהוא — כשר. לישנא אחרינא: והא איבא מקוה, כדכתיב שהשאיבה משתרת ברביעית ודומה, שאם יש כאן עשרים סאה ורביעית ממי ששמים — הולך וממלא מן המעיין עשרים סאה חסר רביעית, וזורק לפני אותו מקום כדי שישכחו המים לתוך המקוה, דהא יש בהו ארבעים סאה. בן

דלית ליה צירוף — כלומר, לא בעי צירוף, דאית ליה כל שהוא (למכות), ואם תאמר לרבי שמעון, "משורת" למה ליה לצירוף לא איצטרך וכו' תימא לטעם כעיקר — תיפוק ליה מגיעוליו גוים לרבי שמעון, דלאו חידוש, דאדור אמר במסכת עבודה זרה (סזב). לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא ויש לומר דיכול להיות דלדידיה נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא, ואפילו הכי אסרה הכותב, ושפיר מקרי חידוש — שחלק הכותב בין פגם מרובה לפגם מועט. ועוד תירץ נשמוט עדן: דשפיר איצטרך לצירוף, אבל דקאמר כל שהוא — היינו כשהוא בעיניה, דהא כשהוא מעורב — לא סלקא דעתך למיסר, וכי האי גונא אמר אביי במנחות (נחא), ברייתא אין לי אלא כו', דבתר דמרבין מקרא מקצתו דהיינו חצי זית — מעריך קרא לעיובו. אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר כל אסורין שבתורה כו' — (ואית דגרסי: כל רביעיות כו', ואיבא לפרש: כגון רביעית יין של ערלה, או של

אפילו אוכלין מרבי — משום ד"משורת" משמע מפת ומיין, וסבירא ליה לרבי יוחנן דהוא הדין כל אסורין נזיר, כגון חרצן וזג. ורבי אלעזר סבירא ליה ד"משורת" משמע דוקא יין, והיבא דגלי — גלי. נזיר רביעית יין לנזיר — היינו למשנה ראשונה (נזיר לדב). אף על גב דקאמר לקמן בפלותא לא קמיייר — היינו גבי חיותא. על כל נפשות מת לא יבא — "נפשות" משמע תרי, רימת" משמע שיעור אחד, והוא רביעית דם לנפש, שהנפש תלוי בו, כדאמר (שבת לאב). רביעית דם נתתי בכם כו'.

חלת רביעית שמן — בחלות תורה מייר, שהיו בו שלשה מינין ממצה, עשרה חלות ועשרה רובוקין ועשרה רקיקין, וטענין חצי לוג ואמר: חוציזו חציו לרקיקין ולחלות וחציו לרובוק, כדאמרין בפרק "התורה" (מנחות עא), נזיר רביעית שמן לנזיר — שיש שני מינין, חלות ורקיקין, כדאמרין בפרק "התורה" (שם עחא). מצורע רביעית מצורע — דכתיב "וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטת על המים החיים", ואמר בסוטה בפרק "היה מביא" (טזב). "בדם" — שדם הצפור ניכר בהו, וכמה הן — רביעית.

היה מביא פילי — פירוש: כלי, ונותן בו חצי לוג מן הכיור להשקות את הסוטה. כמה מים נותן לתוכה — עבשתי של מי רגלים, שיכול להתפלל שם. והא רביעית דמקוה — דחוי בו להטביל מחטין וצנוריות, כדאמרין בפסחים (יז, ב). מההוא דבטלה בטולי — פירוש: הציצין ארבעים סאה אפילו למחטין וצנוריות, ובארם לעולם בעיא ארבעים סאה למקוה.

ואמר

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף לח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

ואמר רבי: דמכל מקום רביעית דמעין לא בטלה, ויכול להטביל מחסין במעין אפילו כל שהוא, דתנן (תורת כהנים פרשת שמני): מקוה בארבעים סאה ומעין בכל שהוא. ומדקתני מקוה בארבעים סאה – על כרחך בטר דבטלה, דאי קודם לכן – גם המקוה טהור ברביעית. אלא בטר ביטול קאמר, וקאמר במעין כל שהוא. וליכא למימר דקדום ביטול איירי ובאדם,

דהא מקוה בעינן – ארבעים סאה ואם כן גם המעין לא מטהר אדם בכל שהוא. דבעינן מים שכל נטף ויתכסה בהן. ורבי נמי אמר בפרק בתרא דהגינה (כבא) דהא ארעא חלחולי מחלחלא, ובעינן ארבעים סאה. אלמא דמעין בעינן ארבעים סאה, ולכל הפחות באדם איירי. ואין לתמוה: ואי לא בטלו רביעית דמעין לתנייה דאיכא דהוא הדין בפחות מרביעית סגי במעין. ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כית – והוא הדין בשתייה, ואינו במשנה אחרונה, ורבי עקיבא דבסמוך. משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין, פירוש: והוא הדין לאכילה ברביעית. ושתייה בכית כיצד משערין? מביאין וית אגורי ושוקעו בכוס מלא יין, ויחזין שירצא ממנו, אם שותה כירצא בו – היינו כות. ואכילה משערין דבמה שאכל מן הענבים נותנין בכוס מלא יין, וירצא מן הדין רביעית – הרי אכל ברביעית. וקשה לרבינו תם (על פירוש זה), דאין דרך התנא בשום מקום להקדים משנה אחרונה למשנה ראשונה בסדר. ועוד קשה: דמתחילה נקט כית, ודחינו משנה אחרונה כרבי עקיבא, ומפסיק בה במשנה ראשונה, ושבו חזר לומר דברי רבי עקיבא שהוא במשנה (ואחרונה!) ועוד קשה: דלפי (זה) היה לו לשנות במשנה ראשונה עד שיאכל ברביעית, כיון דבאכילה פליגי, דלישנא דמתניתין משמע דבאכילה לא פליגי ועוד קשה: וכי היכי דבעי התלמוד טעמא לדברי רבי עקיבא, שמביא פסוק בגמרא שמדמה שתייה לאכילה – היה לו ליתן טעם למשנה ראשונה, אמאי ממדי (שתייה לאכילה) אכילה לשתייה לכן נראה לרבינו תם: דמתניתין דקתני ברישא עד שיאכל מן הענבים כית – היינו אליבא (ודכולי עלמא), דבאכילה כולי עלמא מודו דבכית. ולא פליגי אלא בשתייה, דמשנה ראשונה עד שישתה רביעית כדרך כל שתייה, ובכיתות בפרק "אמרו לר"י (יבב), ומכל מקום שתייה לא נגר מיניה (דאכילה), ומצריך שתייה ברביעית. ורבי עקיבא, כיון דכתיב "ענבים

"ואינו חייב אלא עד שיאכל מן הענבים פזית" וכו'. תנא קמא לא מרמי להון לכל איסורי נזיר לשתייה. ורבי עקיבא: פזין דכתיב "וענבים לחים ויבשים לא יאכל", מה אכילה פזית – אף כל איסורין פזית. ["וחייב על תינו בפני עצמו" כו]. תנו רבנן: "וענבים לחים ויבשים לא יאכל" – לחייב על זה בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו. מפאן אתה דן לכל איסורין שפחותה: מה פאן, שהוא מין אחד והן שני שמות, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו – אף כל שהוא מין אחד והן שני שמות, חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. לאיתויי חמרא חדקא ועינבי. אמר אביי: אכל חרצן – לוקה שתיים, אכל זג – לוקה שתיים, אכל חרצן וזג – לוקה שלש. רבא אמר: אינו לוקה אלא אחת, שאינו לוקה אלא שפכילות. מתיב רב פפא: רבי אליעזר אומר: נזיר שהיה שותה יין כל היום – אינו חייב אלא אחת. אמרו לו "אל תשתה" "אל תשתה" והוא שותה – חייב על כל אחת ואחת. אכל ענבים לחים ויבשים, חרצנים וזגים, וסחט אשכול של ענבים ושתה – לוקה חמש. אי הכי – לילקי שש, אחת על מפל אשר יעשה!" – תנא ושייר. – מאי שייר דהאי שייר? – שייר "לא יחל דבריו". – אי משום האי – לא שיירא הוא, כי קתני מידי דלא איתיה בדוקתא אחריתי, "לא יחל דבריו" איתיה בגדרים. אמר ליה רבינא מפרוקא לרב אשי: והא שייר דבין הביניים! אלא אמר רב פפא: לא תנא מידי חמש. – והא

אותבה

תנא קמא לא מרמי להו – לכל איסורי נזיר לשתייה, דאילו ענבים בכית ויין ברביעית. כיון דכתיב וענבים לא יאכל – לכל מלתא הוא דאחא, דכשם שבזמן שזן ענבים מייחבי עליהן בכית – אף כל איסור שבנזיר, בזמן שזן יין, בכית. שהוא מין אחד – דאחד לחים ויבשים מין ענבים הן. והוא שתי שמות – לח ויבש ואמרי לה: זג וחרצן. לאיתויי חמרא חדקא ועינבי – שאף על פי שזן מין אחד, שהיין חדש מתוק כענבים, הואיל ושני שמות יש לזן – חייב על כל אחת ואחת. אמר אביי: אכל זג וחרצן לוקה שלש – אחת מכל אשר יעשה מגפן היין, ואחת על חרצנים, ואחת על זג, ד"לא יאכל" אכולהו קאי. רבא אמר אכל זג וחרצן אינו לוקה אלא אחת – אפילו כי אכל זג וחרצן. אביי מתרץ ממתניתין לטעמיה, דתני: חייב על החרצנים בפני עצמן, ועל הזגים, אפילו כשאוכל את שתייהן באחד, וכן נמי למתניתא דתני לחייב על זה בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו ואפילו כשאוכל זג וחרצן בבת אחת. ורבא מתרץ לטעמיה – כגון דלא אכל אלא אחד מהם. דלא תימא עד שיאכל לחים ויבשים בהדי הדדי, וחרצנים וזגים בהדדי, אלא אפילו זג אכל אלא לחים בלבד או יבשים בלבד – לוקה אחת. ועלום אם אכל לחים ויבשים או זג וחרצן – אינו חייב אלא אחת. ולא לאיתויי חמרא חדקא ועינבי. ומתניתין נמי תני: וחייב על היין בפני עצמו כו, דלא תימא עד דאביל ליה לכולהו, אלא דאי אכל חד מנהון לוקה. ומיהו, כי אביל נמי כולן יחד אינו חייב אלא אחת. ענין אחר: אינו לוקה אלא אחת – כשאוכל זג ויחדי או חרצן, ואינו לוקה משום "כל אשר יעשה". ולא צריך לשנוי לכל הני כדשנינו לעיל. דאין לוקין על לאו שבכילות – כגון האי, דעל כמה איסורי לית בהו אלא לאו חד. ואם איתא דלוקה משום "כל אשר יעשה מגפן היין" לייתי לוקה שש. שייר לא יחל דבריו – דלקי נמי אידידה. והא שייר דבין הביניים – כדאמרין לעיל (לרב), "ועד זג" – לאיתויי בין הביניים. אלא אמר רב פפא לא תנא מידי חמש – אלא "לוקה" סתם. ואיכא לתרצוי לאביי כי טעמיה, ולרבא כי טעמיה, הואיל ולא נכתב ליה מניינא. וקמהדר הגמרא ומאחר דלא תניא, מאי טעמא אותבה חמש?

אמר

לחים ויבשים לא יאכל" מה אכילה בכית – אף כל איסורים בכית. מ"ענבים" ו"י קדריש, אף כל איסורי נזיר בכית, ודחינו שתייה דכתיב לעיל מיניה "וכל משרת ענבים לא ישתה". והשתא ו"י ד"ענבים" מוסף על דלעיל, דכי היכי דענבים בכית – הכי נמי שתייה הכתוב לעיל בכית. ולפירוש קמא גרסינן בגמרא: תנא קמא מדמי כל איסורי נזיר לשתייה, דתנא עד שישתה רביעית, ורבי עקיבא (ומדמה) כל איסורי נזיר לאכילה. פירוש: וילקי שתייה מאכילה, כדפרישית. ועל זה בעצמו – "לחים ויבשים" קרא יתירא הוא, ולכתוב ענביםיהו לחים ויבשים במשמע. אלא לחייב על זה בעצמו, שאם אכל ענבים לחים ויבשים בהתראה אחת, שדחתו "אל תאכל ענבים" – לוקה שתיים, ואפילו הן מין אחד וטעם ואחד, כיון שהם שני שמות. ורבי גרסינן בגמרא: אמרין אתה דן לכל איסורי נזיר חמרא חדקא ועינבי – אף על פי שטעמם שוה, הואיל שהוא שני שמות – לוקה שתיים. ואם תאמר: תיפוק ליה דחמרא חדקא ועינבי כתיב בהדיא בקרא בתרי אהין, דכתיב "מין ושבר יזיר" (ומתרגמין: מחמר וחרת) ועתיק. "רענבים" כתיב ויש לומר: דאי "מזיר" היא חרתא כגון (ארבעה) יום, דאחד שלשה ימים ביצח אן טעמו כטעם ענבים. אבל יין (חרש) ממש – אימא לא מחייב אלא חדא, קא משמע לך. חרצן לוקה שתיים – משום "חרצן לא יאכל", ומשום "מכל אשר יעשה מגפן היין". אין לוקין על לאו שבכילות – ד"מכל אשר יעשה מגפן" כל מילי משמע, ואינו מפרש שום דבר. אמרו לו אל תשתה – שדחתו בו על כל פעם ופעם שדחה רוצה לשותה. אכל ענבים לחים ויבשים וחרצנים חוגין – כלומר, כית מכל אחד. וגם סחטא אשכול ענבים ושותה לוקה חמש: משום כית ענבים לחים, וכית יבשים, וכית חרצנים, ומשום שותה יין. ולילקי שש מכל אשר זג – ואם תאמר: ולחושב נמי התנא שבר חומצין ויש לומר: דהא לאו שזירא הוא, אלא משייר מיניה. אבל בהנך דחשיב התנא יש למנות כל המלקיות שבהם. שייר כל יחל – דלילקי נמי משום "כל יחל": לאו שזירא. כי קתני מילתא דליתא בשאר איסורין אלא בנזיר, אבל "כל יחל" שייר בשאר נדרים נמי. ואם תאמר: וכי נאמר כן כדי להקשות לאביי ויש לומר: דקאמר הכי משום דלא תקשי לרבא מאי שייר דהאי שייר, דשייר כל יחל, ואמר הגמרא כן. דומיא דהכי מפרש רבנו יצחק בפרק קמא דבבא קמא (טו.א) גבי אי משום חצי כופר לאו שזירא הוא. והא שייר בין הביניים – קושיא הוא, למאן דאמר ד"לא יחל" לאו שזירא אמאי שייר בין הביניים? ואם תאמר: התינו לפירוש רבינו תם ופירש (לעיל להא), דבין הביניים היינו ענבים קטנים, דתנא באכילה כדקתני, ואכל ענבים בין גדולים בין קטנים משמע, ושייר (ולאשכול) קטנים שלא נאמן, הלכך פריך שפיר. אלא לפירוש שני שפירש לעיל, דהביניים היינו (גוף) הענבים – הרי דתנא לא שייר כלום דקתני לוקה חמש, היינו משום ענבים לאו אחד ויש לומר: דגם לאותו פירוש שייר לאו דידה. דלאו דחוב ענבים – היינו כשאוכלן שלמים כדרך שאוכלים ענבים, אבל מלקט האוכל שביני ובני, שאין דרך לאכול כן – וזו לאו אחר של בין הביניים. והתנא שייר. ואף על פי שמלשון התנא נמי משמע ששנה ואכל את הביניים דרך ליקוט, דאובל ענבים משמע בכל ענין אפילו בליקוט – אפילו הכי לאו דידה שייר, דאם לא כן לילקי שש. לא תני מידי חמש – בלשון הברייתא ליכא חמש, אלא לוקה סתם, ותוכל לפרש שש.

והא

שנינו במשנה, ואינו חייב אלא עד שיאכל מן הענבים כזית וכו', משנה ראשונה אומרת עד שישתה רביעית יין, רבי עקיבא אומר אפילו שרה פיתו בין ויש בה כדי לצרף כזית חייב:

הגמרא מבארת במה נחלקו: תנא קמא ששנה את המשנה הראשונה, שבין באכילה ובין בשתיה שיעור האיסור הוא ברביעית, (לא) מדימי לחון לבל – משהו את כל איסורי נזיר, לשתייה – לאיסור שתיית היין, וכשם ששתיית יין שיעורה ברביעית, כך גם אכילת ענבים שיעורה ברביעית, ורבי עקיבא סובר שפיון דכתיב באיסורי הנזיר (במדבר 1) 'וכל משרת ענבים לא ישותה', על איסור השתייה, ובהמשך הפסוק כתוב 'וענבים לחים ויבשים לא יאכל', על איסור האכילה, יש לדרוש שהאות וא"ו של המלה 'וענבים' מוסיפה על הענין הראשון האמור לעיל ללמוד מאכילה, מה באכילה, שיעור האיסור הוא בפיון, אף כל האיסורין של הנזיר, כלומר אף איסור השתייה, שיעורו הוא בפיון שנינו במשנה: [והחייב על היין בפני עצמו כו' ועל הענבים בפני עצמן ועל הרצנים בפני עצמן ועל הזגים בפני עצמן]:

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעם הדין: תנו רבנן, מה שכתוב (במדבר 1) 'וענבים לחים ויבשים לא יאכל', שלכאורה תיבות 'לחים ויבשים' מיותרות, שהרי סתם ענבים משמע בין שהם לחים ובין יבשים, יש ללמוד מכך לחייב על אכילתו של זה – ענבים לחים בפני עצמו, ועל אכילתו של זה – ענבים יבשים בפני עצמו, וכשאכל את שני המינים לוקה פעמיים, אף אם אכלם לאחר שהתרו בו פעם אחת שלא יעבור על איסור אכילת ענבים, שאף שהם מין אחד של ענבים, וגם טעמם שווה, מכל מקום נחשבים כאילו הם שני איסורים שונים כיון שהם שני שמות, ולוקה פעמיים.

מוסיפה הברייתא: מנא – מדין זה אתה דן לבל האיסורין של הנזיר שנאמרו בתורה, מה נאן – בענבים לחים ויבשים, שהוא – ששניהם מין אחד של ענבים, וטעמם שווה, ואף על פי כן כיון שהן שני שמות, דהיינו שלאחד יש את השם 'לח', ולשני יש את השם 'יבש', וחיוב מלקות על אכילת זה – הלח בפני עצמו, ועל אכילת זה – היבש בפני עצמו, אף כל שאר איסורי הנזיר, אפילו באופן שהיה רק מין אחד, והן – אם הם שני שמות וכדלהלן, חייב מלקות על שם זה בפני עצמו, ועל שם זה בפני עצמו.

מבארת הגמרא: הברייתא באה לאיתוי – לרבות אופן שהתרו בו פעם אחת משום איסור ענבים, ושתה חמרא חרמא – יין חדש, וגם אכל עינבי ענבים, שאף ששניהם מין אחד של ענבים, וגם טעמם שווה, מכל מקום כיון שהם שני שמות, יין חדש ו'ענבים', לוקה פעמיים.

הגמרא מביאה מחלוקת כמה פעמים לוקה נזיר האוכל דברים האסורים עליו: אמר רבא, אם אכל הנזיר חרצן, שהוא הגרעין של הענב, לוקה שתיים – פעמיים, וכן אם אכל זג, שהוא הקליפה של הענבה, לוקה שתיים, פעם אחת משום הלאו עצמו, שנאמר (במדבר 1) 'מחרצנים ועד זג לא יאכל', והפעם השניה משום לאו נוסף שנאמר (שם), 'מכל אשר יעשה מגפן היין וגו' לא יאכל', שהוא לאו כללי, שנאמר על כל איסורי אכילת של הנזיר, ואם אכל הנזיר גם חרצן וגם זג, לוקה שלש פעמים, פעם אחת משום איסור אכילת החרצן, פעם שניה משום איסור אכילת הזג, ופעם שלישית משום 'מכל אשר יעשה מגפן היין'. ורבא אמר, אם אכל אחד ממנים אלוט, אינו לוקה אלא פעם אחת, משום הלאו המפורש בו, ואינו לוקה על הלאו של 'מכל אשר יעשה מגפן היין וגו' לא יאכל', משום שאינו לוקה אלא ו-על לאו שכתב לולא ו-לאו שכולל איסורים רבים כאחד, ואין לוקים על לאו כזה, ולא זה כולל את

כל הדברים היוצאים מן הגפן שאסורים באכילה, ולכן לא לוקים עליו.

קושיא על דברי אבוי: קתיב – הקשה רב פפא על שיטת אבוי מברייתא, רבי אליעזר אומר, נזיר שהיה שותה יין כל היום, ולא התרו בו על איסור זה אלא פעם אחת, אינו חייב מלקות אלא פעם אחת. אבל אם התרו בו לפני כל פעם ששתה ואמרו לו 'אל תשתה', 'אל תשתה', ואף על פי כן הוא היה שותה רביעית יין אחרי כל התראה, חייב מלקות על כל אחת ואחת מהרביעיות ששתה. נזיר שאכל כזית ענבים לחים וכזית ענבים יבשים, וכן אכל כזית חרצנים וכזית זגים, וגם קחט אשכול של ענבים ושתה את היוצא ממנו בשיעור רביעית, לוקה חמש פעמים, משום חמש שמות של איסור שעבר, שהרי אכל כזית מענבים לחים, כזית מיבשים, כזית מחרצנים, כזית מזגים, וכן שתה יין, ולכל אחד מהם יש שם נפרד של איסור. ומעתה קשה, אי חייב – אם כשיטת אבוי, שלוקים אף על הלאו הכללי, אם כן באופן המדובר בברייתא, שאכל ששתה חמשה שמות של איסורים, לילקי – עליו ללקות שש פעמים, חמש על כל שמות האיסור שעבר, ועוד פעם אחת על הלאו של 'מכל אשר יעשה מגפן היין'.

מתרצת הגמרא: תנא וישיר – התנא שנה חלק מהמלקות שלוקה באופן זה, אבל לא שנה את כולו, ולכן אין להקשות מדוע לא שנה שלוקה משום 'מכל אשר יעשה מגפן היין', שואלת הגמרא: מאי וישיר דתני וישיר – איזה לאו נוסף שייר התנא ולא מנאו, שמפני כך נזכר לומר ששייר גם את הלאו האמורי.

משיבה הגמרא: התנא וישיר גם את הלאו של 'לא יחל דברו' (במדבר 1) א, שלוקה אף עליו, משום שהיה עליו לקיים את הנזיר שקיבל על עצמו נזירות. אלא שעתה יקשה לרבא, מדוע לא מנה התנא אף את הלאו 'לא יחל דברו', שהרי לשיטתו שאין לוקין על לאו שבכללות נמצא שהתנא שייר רק לאו זה, ואמרנו שהתנא אינו משייר לאו אחד.

אומרת הגמרא שלרבא אין כאן כל שיעור: אי משום האי, לאו וישירא הוא – מה שלא מנה התנא את הלאו של 'לא יחל דברו', זה אינו נחשב שיעור לעניינו, משום שבי קתני – כששנה התנא את הלאוין בברייתא, שנה רק מדי דלא איתיה בדרבנא אחריתי – לאו שאינו עובר עליו במקום אחר ובדברים אחרים, אבל הלאו של 'לא יחל דברו', הרי איתיה בגדרים – עובר עליו בכל הנדרים, ולכן לא מנה התנא את המלקות של לאו זה בנזיר, אבל מה שלא מנה את המלקות מחמת הלאו של 'מכל אשר יעשה מגפן היין', זה משום שאכן אין לוקים עליו, כי הוא לאו שבכללות, וכדברי רבא. מקשה הגמרא: אמר רבי רבנא מפרקינא לרב אשי, והאי – והרי וישיר התנא ולא מנה את המלקות דבין היבניים – שלוקה על אכילת ענבים קטנים שגדלים בין ענבים גדולים ואינם עתידים להתבשל משום שאינם רואים פני חמה, כמבואר לעיל (דף) שלומדים מזה שכתוב (במדבר 1) 'מחרצנים ועד זג' ולא 'חרצנים וזג', לרבות לאו נוסף על אכילת 'בין היבניים', ומדוע שייר לאו זה, אם לא שנאמר ששייר גם את הלאו של 'מכל אשר יעשה מגפן היין', ולעולם לוקה עליו כדעת אבוי, ואף שלא שייר את הלאו של 'לא יחל דברו'. מכח קושיא זו על רבא, מתיר רב פפא עצמו תירוץ אחר על קושייתו מהברייתא: אלא אמר רב פפא, לא תניא מדי חמש – באמת לא שנה התנא בברייתא כלל שלוקה חמש מלקות, אלא שלוקה סתם, ולדעת אבוי אפשר לפרש שלוקה גם משום הלאו של 'מכל אשר יעשה מגפן היין', ולדעת רבא אפשר לפרש שאינו לוקה משום לאו זה.

מקשה הגמרא: והאי

הנזירות, שחלה עליהם קדושת נזירות, ונותר עליו רק שער חדש
 שגדל אחר כך, ומכיון שכך צריך לסתור שלשים יום כדין המבואר
 במשנה, **אֵלָא אִי אִמְרַתְּ** שהשער **מְלַעִיל רַבִּי** – גדל מלמעלה,
 שהוא הולך ומתארך אבל החלק המחובר לגוף נשאר במקומו, אם
 כן **מֵאֵי דְאִקְרִישׁ** – החלק התחתון של השערות, שהיה לו בשעה
 שקיבל על עצמו נזירות, ועליו חלה קדושת נזירות, **הָא קִיאִים** –
 הרי הוא קיים, וכיון שיש בראש שיעור חשוב של אותו שער
 ו-כדי לכופו ראשו לעיקרו) שהיה עליו בעת קבלת הנזירות, יכול
 לקיים בו מצות תגלחת, וממילא אין צריך לסתור נזירותו. הגמרא
 מוכיחה שהשער גדל בקצהו העליון: **תָּא שְׁמַע מִהָא אֲיִנְבָא חִיָּה** –
 בא ולמד ראייה מכינה חיה המצויה בשער הראש, **דְּקִיאִים** –
 שעומדת באופן תדיר **בְּעִיקְבָא דְּכִינְתָא** – בקצה השערה שסמוך
 לראש, ויש להוכיח מזה לענייננו, **דְּאִי סְלָקָא דְּעָתָה** – אם יעלה
 בדעתך לומר ש**מְלַתְחַת רַבִּי** – שהשער גדל מחלקו התחתון, אם
 כן **בְּרִישָׁא דְּכִינְתָא כְּעִי לְמִיָּקִים** – היתה הכינה צריכה להיות בראש
 השער, כי אף אם בתחילה ישובה בתחתית השער, הרי לאחר זמן
 גדל השער ונתרחק מן הגוף, והיתה הכינה עולה עמו ולא היתה
 נשארת למטה סמוך לגוף. ומכיון שהיא מצויה למטה מוכח שחלק
 השער הסמוך לגוף נשאר במקומו ורק קצהו גדל והולך. דוחה
 הגמרא: **לְעוֹלָם** אפשר לומר ש**מְלַתְחַת רַבִּי** – השער גדל מחלקו
 התחתון, ואכן היתה הכינה צריכה לעלות עמו, וְאוֹלָם אֲנִיב חִיָּתָא
 נְחִית וְאוֹלָי אֲיִנְבָא – מכח חיותה יורדת והולכת הכינה תמיד
 וחוזרת אל שורשי השער. הגמרא מוכיחה שהשערות גדלות
 מלמטה: **תָּא שְׁמַע, אֲיִנְבָא מִתָּה בְּרִישָׁא דְּכִינְתָא** – הרי אנו רואים
 ש**כִּינָה** מתה נמצאת בראש השער, בקצהו המרוחק מן הגוף, וְאִי
סְלָקָא דְּעָתָה – ואם יעלה בדעתך לומר ש**מְלַעִיל רַבִּי** – שהשער
 גדל מחלקו העליון, שקצהו מתארך והולך, אם כן **בְּעִיקְבָא דְּכִינְתָא**
כְּעִי לְמִיָּקִים – יש לה לכינה לעמוד בתחתית השער, סמוך לראש,
 שהרי שם היתה בחייה וכפי שאמרנו למעלה) ושם גדל, ואינה
 יכולה לעלות לגובה השערות. אלא מוכח שהשער גדל מלמטה
 והכינה עולה עמו ועל ידי כך היא מגיעה לראש השער. דוחה
 הגמרא: **הָתֵם נָמִי** – גם בזה יש לדחות ולומר שבאמת השער גדל
 מלמעלה, ואף על פי כן כשמתה עולה היא לראש השער ואינה
 נשארת למטה, **מִשּׁוּם דְּלִית בָּהּ חֵילָא** – שאין בה כח (שהרי מתה
 היא), לכן **שְׂרָוִי שְׂרָוִי וְאוֹלָי** – נשמטת לצד ראש השער, שהוא
 תלוי כלפי מטה, מאחר שאינה יכולה להתפס בשרש השער, אחרת
 ראייה שהשער גדל מלמטה. הגמרא מוכיחה בצורה אחרת
 שהשער גדל מלמטה: **תָּא שְׁמַע מְבַלְוִרִית דְּבוֹשִׁישׁ** – מהבלורית
 שמגדלים הכושיים בראשם, שדרכם לגלח את כל שער הראש
 ומניחים רק שער מועט, וקולעים אותו לכל אורכו עד שהוא
 קשור ומהודק אצל שורשו בסמיכות לראש, **דְּכִתְרַת דְּמְנַלְוִין לָהּ** –
 שלאחר שקולעים את הבלורית, כלומר לאחר שתולף זמן משעת
 הקליעה, **רַפִּיא מְלַתְחַת** – מתרופף ההידוק בסמוך לראש. ומוזה יש
 להוכיח לענייננו, כי בודאי הקשר מתרופף בסמוך לראש מחמת
 השער החדש ציצונו ונוסף שם, שהוא אינו קלוע. דוחה הגמרא:
הָתֵם נָמִי – גם בבלורית הכושיים, יש לדחות ולומר שבאמת
 השער גדל מלמעלה, ומה שמתרופף ההידוק בסמוך לראש, זה
אֲיִדִּי דְּמִקְבָּא הִיא מְשִׁיבָא (ד) רַפִּיא – מתוך שהקליעה מתקמטת
 בעת ששובב האדם וראשו לוחץ עליה, מתרופף הקשר במקום
 ההידוק סמוך לראש, ואין מכך ראייה שהשערות גדלות מלמטה.
 הגמרא מוכיחה בצורה אחרת שהשערות גדלות מלמטה: **תָּא**
שְׁמַע, מְסַפְרָתָא – מהצבע האדום שצובעים בו את שערן של
 הבהמות, והצבע גורם לשערות להידבק יחד כגוש אחד, **דְּרַפִּי**
עֲמָרָא – שלאחר זמן מתרפה הצמר מעט **מְלַתְחַת** – מלמטה,
 במקום חיבורו אל הגוף, **וְתִנְיָא** – ופעולה זו של צביעת שער
 הבהמות שנויה במסכת בכורות (נח) לגבי מעשר בהמה, שצריך
 להעביר את הבהמות אחת אחת בפתח צר, ולצבוע כל בהמה
 עשירית בצבע אדום ו-סיקרא) ולהקדישה למעשר בהמה. וְתוֹ –
 ועוד ראייה ממה שמצינו **בְּדָבָרֵינוּ כְּפִיָּא דְּתִנְיָהוּן** – כאשר אנשים
 וְקִיָּים צוּבְעִים את שער זקנם הלבן בצבע שחור, ובמשך הזמן
 תוֹיָן – מתלבנים

אוֹתְבִיָּה – והרי רב פפא עצמו הקשה ממה שכתוב בברייתא
 שלוקה **חֲמִשׁ פעמים, וְאַחֲרָיָהּ דְּלֵא תִנְיָא** בברייתא שלוקה **חֲמִשׁ**,
 אלא לוקה סתם, כמו שיישב עתה, **מֵאֵי מְעָמָא אוֹתְבִיָּה** – מדוע
 בתחילה הקשה מהברייתא. מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב פָּפָא, אֲנִיא**
כְּכָרִי – אני סברתי שדברי אבבי שלוקה אף משום **מִפְּלֵא אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה**
מִגִּפְּן הַיֵּין לְאוֹ מִקְרָא הִיא בְּיָדֶיהָ – אינם מסורת בידי מרבתי,
 אלא מסברא אמר זאת, ולכן בדיתי לא לשון הברייתא בכדי
 לראות אם אכן יקבל את הקושיא וְהָדָר בִּיה – ויחזור בו, ולא
 ידחוק את עצמו לתרץ את הברייתא לפי דבריו, **וְלֵא דְעָנָא** – אך
 לא ידעתי **דְּמִקְרָא הִיא בְּיָדֶיהָ** – שבאמת מסורת היא בידי
 מרבתי, שלוקה גם משום לאו זה, וְלִכְּן לֹא הָדָר בִּיה – לא יחזור
 בו, אלא ידחוק את עצמו לתרץ את הברייתא לפי דבריו. ולאחר
 שבחנתי וראיתי שאכן קבלה היא בידו, העמדותי את הדברים על
 האמת, שלא נאמר בברייתא כלל שלוקה חמש פעמים, אלא
 לוקה סתם:
 שנינו במשנה: **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן צְרוּתָא אוֹמַר** כו' אין חייב עד שיאכל
 שני חרצנים וזג. אלו הן חרצנים ואלו הן זגים, החרצנים אלו
 החיצונים, הזגים אלו הפנימים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר,
 שלא חסענה, כווג של בהמה, החיצון זוג והפנימי עינבל:
 הגמרא מביאה שהתרגום הוא כשיטת רבי יוסי: **אֲמַר רַב יוֹסֵף,**
בְּמָאן – כאיזו שיטה **מְתַרְגְּמִין** – אנו מתרגמים את מה שכתוב
 באיסור אכילת הענבים בנזיר (במדבר יד) **מִמְּחִרְצִים וְעַד זָג**, באופן
 זה, **מִמְּחִרְצִין וְעַד עִצְוִרִין**, תרגום זה הוא **כְּשִׁטַּת רַבִּי יוֹסֵף**, שסבר
 שהחרצנים הם הפנימים, והזגים הם החיצוניים. שהרי התרגום של
 של חרצנים הוא 'פורצנין', שפירושו הוא 'גרעניים', והתרגום של
 זגים הוא 'עיצורין', שהם הקליפה החיצונית:

משנה

חָתֵם נְזִירוֹת – מי שקיבל על עצמו נזירות ולא פירש לכמה זמן
 קיבל, חלה עליו נזירות למשך **שְׁלֹשִׁים יוֹם**, לפי שאין נזירות
 פחותה מכך. ומתוך דין זה עולה דין נוסף, שאם יגלח הנזיר את
 שערו בתוך ימי נזירותו, או שְׁנִיִּלְחוּהוּ לְסָטִים, סוֹתֵר מימי נזירותו
 שְׁמִנָה עד עתה, ומתחיל למנות **שְׁלֹשִׁים יוֹם**, כדי שבסיום הנזירות,
 שהוא מחויב לגלח את שערו, יהיה לו שער שגדל במשך שלשים
 יום. לפי שתנאי הוא בקיום מצות התגלחת במלאת ימי נזירותו,
 שאין מצוה זו מתקיימת אלא אם כן גדל שערו קודם לכן במשך
 שלשים יום, כשיעור משך נזירות הפחותה ביותר. המשנה עוברת
 לפרש את פרטי איסור הגילות: **נְזִיר שְׁנִיִּלַּח את שערו בִּין כְּזוּג** –
 מספרים, **אִין בֵּיתָר** – סכין חדה, או **שְׁסִיפָתָה** – שעקר את השער
 בידו, **כְּפִי רַק לָהּ שָׁהוּא** – שערה אחת, חֵיב מלקות, משום
 שעבר על איסור לא תעשה שנאמר (במדבר יד) **וְתַעַר לא יַעֲבֹר עַל**
רֹאשׁוֹ:

גמרא

הגמרא מסתפקת בטבעו של השער, היאך היא דרך גדילתו:
אֲיִנְבָּא לָהּ – הסתפקו בני הישיבה, **הֵא מִיָּא** – השער, כשהוא
 גדל, **מְלַתְחַת רַבִּי** – האם מלמטה הוא גדל, מצד שורשו,
 שהשערה יוצאת מהגוף וגדלה, או **מְלַעִיל** – או מלמעלה, בקצה
 השערות, שהיא מתארכת שם והולכת, אבל החלק המחובר לגוף
 נשאר במקומו לעולם כל זמן שהשערה קיימת. מבררת הגמרא:
לְמֵא נִפְקָא מִיָּתָה – לאיזה דין משנה ספק זה, לגבי נזיר שְׁנִיִּלְחוּהוּ
לְסָטִים בעל כרחו, ולא גילחו את שערותיו עד השורש אלא שְׁרָוִי
 בו – בשערותיו כשיעור שהוא ארוך דיו **כְּרִי לְבוֹשׁ** – שאפשר
 לכופף ראשו של שיער (של השערה) שגייע **לְעִיקְרוֹ** – לשורשו,
שֵׁא אִמְרַתְּ מְלַתְחַת רַבִּי – שאם תאמר שהשער גדל משורשו,
 במקום שהוא מחובר לגוף, אם כן הרי את שערות הנזירות – אותן
 השערות שהיו לו כשקיבל על עצמו נזירות, **הָא שְׁקָלִיָּה** – הרי
 לקחו ממנו וצמצמו, שהרי השער שהיה עליו קודם לכן נתרחק
 מן הגוף ויצמח אחר תחתיו, וכיון שגילחו הליסטים את ראשי
 שערותיו נמצא שנטלו ממנו את שערותיו שהיו עליו בעת קבלת

אמר רב פפא אנא סברי – סברא הוא בדידה דבי אכיל חרצן חייב שתיים – על חרצן, ועל "מכל אשר יעשה". וסברי: אותיב ליה תיובתא, משום דלא נהירא ליה מילתא, וליהדר ביה, ולא ידענא דגמרא היא בדידה – מרביה, ומשום הכי לא הדר ביה. רבי אלעזר בן עזריה – אית ליה כרבי יוסי, מדקאמר שני חרצנים

והו – משמע דלוג אחד איכא שני חרצנים.

פורצין – דמשמע פנימי. כגון: אפילו פרצידא דתותי קלא, דאמר בריש פרק קמא דמסכת תענית (דא) דהיינו גרעינין. עיצורין – משמע חיצונים שסוחט מהמשקה, כדכתיב (בראשית מ) "ואשחט אותם" ומתרגמין: ועצירת יתהון. משנה גילה או שנילחוהו ליספין – משמע: בין באונס בין ברצון, בתוך ימי נזירותו, בין בנזירות מרובה בין בנזירות מועטת. סותר שלשים יום – לפי שאין גידול שיער בפותח משלשים יום. או שסיפספ כל שהוא – שתלש קצת בראש השיער. גמרא איבעיא לזו בינתא מלתחת רבי – האי שיער מלתחת רבי, בסמוך לבשר ויצא מן הראש וגדל, וראשו בדקאי קאי. או מלעיל רבי – שראש השער מתגדל ויוצא מאיליו ומתגדל, ועיקרו בדקאי קאי. למאי נפקא מינה לנזיר שנילחוהו ליספין ושיריו בו כדי לבקו ראשו לעיקרו – אי אמרת דהאי בינתא מלתחת רבי, הילכך למאי דאקדיש – שקליה, וסותר נזירותו. ואי אמרת מלעיל רבי – הואיל ושיריו בו כדי לבקו בו ראשו לעיקרו, דאיכא למימר דמאי דאקדיש קאי, אכתי אית ליה למיעבד תגלחת מצוה, אינו סותר. תא שמע מהאי אינבא חיה – לינטריש בלע"ז, דהוא מביצי בינים. דקימא בעיקבא דבינתא – בעיקר השיער, סמוך לבשר. ואי סלקא דעתך – דהאי בינתא מלתחת רבי, אישתבח דכי נפיק שער נפיק אינבא לבר. ברישא דבינתא איבעי ליה למיקם – אינבא. אלא לאו שמע מינה מדקימא אינבא בהדי בישרא – דמלעיל רבי, ואינבא בביתא בדקאי קאי. לעולם מלתחת רבי – והא דלא קיימא

ברישא דבינתא. ואנב חיותא – דאית בה, נחתא ואולה לתחת לכהדי בישרא. תא שמע מהאי אינבא מות קיימא ברישא דבינתא – ואי סלקא דעתך דהאי בינתא מלעיל רבי, אישתבח דכי היכי דמעיקרא קיימא בעיקרא דבינתא – הכי נמי איבעי ליה למיקם השתא בעיקרא דבינתא. התם נמי פשוט דלית בה חילא – שאין בה כח, דהא הוית מותה. שריו קא מפתרנא – משתמטא ואולה כלפי רשא דבינתא, משום הכי קיימא לה התם, ולעולם מלעיל רבי. תא שמע מבלוזית של כושים דבתר הגלילין לה – שמקלעין את השיער זה בזה. רפיא מלתחת – סמוך לבשר. ומדרפאי לתחת לכהדי בישרא ולא מלעיל – שמע מינה דמלתחת דנץ השיער ויצא, משום הכי מרפו להני שיערי מלתחת, ולא מקלעי באידך בינתא: לעולם מלעיל רבי, והתם נמי אידי דקמטא – שמחוק בלוזית ודחוק מעצמו למטה מחמת הגדל כששוכב עליה. ומשיבבא הוא דרפיא – מחמת שכיבה הוא, ששוכב על הבלוזה, רפיא לה מלתחת. מסקירתא דרפי עפרא מלתחת ותניא – כלומר: עד השתא בעינן לפרושי לך ממדי דסברא, דלא תליא במדי דתניא, אלא השתא איכא למישמע מהא דסוקרין על העשירי לשום מעשר, דמתקשר כל השיער ביחד מחמת הצבע של סיקרא, ולבתר הכי רפיא עמרא מלתחת. ומאי טעמא – לאו משום דההוא דרפי רבי ליה לבתר הכי, [שיך

אותה בקליעה סמוך לראש, ואינו מהודק כבראשונה. ואי מלעיל רבי אמאי? אלא דאי מלתחת רבי, ונרחת הקליעה לפניו והלאה מן הראש, ונמצא כי בשער שסמוך לראש אינו קלוע ולכך הוי כפרשו. ומשני: אידי דקמטא הוא משיבבא רפיא. ממה שהוא שוכב עליה נוסעת ממקומו ונרפית סמוך לראש.

והא אותביה חמש ומאחר דלא תניא מאי טעמא אותביה – כלומר, והלא רב פפא עצמו דחה מקשה מינה לאבוי, ואי תנא לא תני חמש, מאי טעמא אותביה הוא? אמר רב פפא אנא סברי לאו גמרא הוה בדידה – לכך בדיתי מלבי והוספתי על לשון הברייחא חמש, ולהקשות לאבוי, לראות אם מדעתו אמרה למימרא ידידה – דאו בקל יחזור מדבריו, ולא ידחוק לתרץ הברייחא לדבריו. ולא ידענא דגמרא הוה בדידה, ואתבינן ולא הדר ביה, ולכך בתנתי דגמרא הוה בדידה.

מחרצנים מפורצין – דהיינו הגרעינין, וכן במסכת עבודה זרה (לד, ב); פורצנים דין נסך. ועוצרין – היינו הקליפה. "ואשחט" מתרגמין: ועצרת, וסתייה היינו בקליפה, שיסחוט הקליפה החיצונה שיש בה לחלוות קצת, ולא מרעינייה.

סתם נזירות שלשים יום – כבר שנינו זה בפרק קמא (הא, א) ואידי דבעי לתמני גילא או שגלחוהו לטטין סותר שלשים יום, תני נמי סתם (ונזירותו) שלשים יום. וטעמא דסותר שלשים יום – משום דבעיא נזירות שיעלה לו תגלחת של מצוה, כדי שיהא שער גול כפי שראוי לגדל כסתם נזירות. דהיינו שלשים יום. ומיירי שגלחוהו ביום מלטה, שהרי אם גלחוהו (בשנים) או יותר – למה יסתור את חבל? איך יחזור וימנה מה שמנה כבר? ואולי הכי נמי קאמר: סותר עד שיהו שערותיו כדי שלשים יום, כך נמצא בפירוש דרב רבינו יצחק. והלכך בנזירות של (וששים), אם גלחוהו ביום שלשים – אינו סותר כלום, דאיכא עדיין גידול שער קודם יום תגלחתו, ואם גלחוהו אחר שכלו ימיו (ואין) גידול שער – סותר (שלשים) לרבנן, כדמוכח בגמרא.

נזיר שגילח בין במספרים או שסיפספ – פירוש: תלש כל שהוא. אפילו שער אחד – לוקה עליו. מיירי שעוקר השיער מעיקרו ומשחית מן השורש כעין תער, דלוקה מקרא ד'תער לא יעבור על ראשו' דמרבין בגמרא שאר דמעבדין. שער מלתחת רבי – משרשו, מעיקרו הוא מגביה וגדל. מה שהשער גדל מתמר ועולה –

הסמוך לראש אחר ימים יחיד ברחוק, או מלעיל רבי – מראש השער הולך וגדל, אבל סמוך לראש אין (זו) ממקומו. ושייריו בו כדי לבקו ראשו לעיקרו – בכל שער ושער. (ישעורא) בעלמא הוא, ובסמוך אמר שבו ליגדל השער בשבעה ימים, ובכך יש חשיבות שער. ואי אמרת מלתחת רבי נזירותו הא שקליה – כלומר, השיער שהקדיש ביום נורו זה נטלו וגלחו, וזה ששיירו בו כדי לבקו – אין זה משער שהיה לו משעת קבלת נורו, אלא צמח בו אחר כן, וסותר, אחרי שלא נשתית מאותו שער שהיה בקבלת נורו. ואי אמרת מלעיל רבי – מאי דאקדיש קאי, דאותו ששיירו דאי מאותו שיער שהקדיש, ובכך הוי שיעור חשוב ואינו סותר כלום. תא שמע מהאי אינבא – פירוש: ביצי בינים. דקאי בעיקרא – פירוש: בעיקר השיער, סמוך לראש, ולא תצא משם בגידול שער. שמע מינה דמלעיל רבי, ומשום הכי השער שסמוך לראש בדקאי קאי. דאי מלתחת רבי – ברישא דבינתא בעי למיקם האינבא. והשער הולך וגדל מעיקרו ולמעלה. אנב חיותא נחת ואויל – אינבא הוא יורד למטה כשהשער גדל מלמעלה מרום הראש. ברישא דבינתא – לאו ברישא, אלא ברוך מן הראש קאמר. ואי סלקא דעתך מלעיל רבי בעיקרא דבינתא בעי למיקם – (ובמקום) שעמדה כשהיתה חיה, שהרי שם מותה. והתם נמי משום דלית בה חילא – כלומר, בזה שהרי מותה שמטה ואולה – מחוברת ויורדת לראש השער שהוא תלוי למטה לצד הארץ, ואין לה כח להאחו למעלה לצד הראש. תא שמע מבלוזית של כושים שמניחים בלוזיות (בראשיהם) לשם עבודה זרה, ובשער אין מנגלחין כל סביב ראשו, ומה שהוי מניחין הן גידולו

ובשער שסמוך לראש, ונמצא כי בשער שסמוך לראש אינו קלוע ולכך הוי כפרשו. ומשני: אידי דקמטא הוא משיבבא רפיא. ממה שהוא שוכב עליה נוסעת ממקומו ונרפית סמוך לראש.

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף לט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י

עיקבי ניהוון — זקנם הסמוך לסנטר נראה לבן, אלאמא מלתחת רבי. והוא הדין דמסקרתא נמי הוה מצי לאוכוחי הכי, בדשגדל הצמר אין סוף הצמר הצבוע בבהמה צבוע. **לבתור** דהא סלקא דעתך מלתחת רבי. פירוש: דהא הוכחנו דמלתחת רבי, ואם בן לא נשאר משער שהיה בו נמשת קבלת נזירות כדי לבקף ראשו לעיקרו. אלא שמע מינה מלעיל רבי, ואותו שנשאר היינו אותו דמעיקרא. **כגון**

שגלחוהו אחר מלאת — ביום שלשים. ומני — רבי
אליעזר. היא. דאמר: כל אחר מלאת — שבעה
סותר, אם נטמא, עד שיה שלשים ושבעה, וכן אם
גלחוהו ביום שלשים סותר שבעה, שלא יכול
לגלח תגלחת נזיר עד אחר שבעה. **ומאי** טעמא
דרבי אליעזר — קאי ואלעיל. כלומר, מאי טעמא
אמרת לרבי אליעזר כי גלחוהו אחר מלאת דסיגי
בשבעה? דאין אין גידול שיער פחות משלשים יום
יליף תגלחת נזיר — סתירה שהיא על ידי
תגלחת שהיא טהורה, מסתירה הבאה על ידי
טומאה. מה תגלחת כי נטמא ביום שלשים ממתין
שבעה ותו לא! — כך תגלחת טהרה, בשגלחוהו
ולא שירר בו כדי לבקף ראשו לעיקרו — שבעה
ותו לא. **וקים** להו לרבנן דכל שבעה אין
השתדל גזילין אלא כדי לבקף. אינו סותר כלום,
דביגודל של סתירת שבעה אינו גידול כי אם כדי
לבקף — אם בן לא בעינן שבעה לתגלחתו שיהיה
בשער ראשו אלא כדי לבקף. ואם גלחוהו אחר
מלאת נמי ושירר בו כדי לבקף — אינו סותר. אבל
דאי תגלחת דתוך מלאת סותר, כדלקמן, מטעם
גידול שער. אבל כשגלחוהו אחר מלאת, כיון
שהיה לפנינו גידול שער ביום שלשים יום
לתגלחת, כדאמרן, מדאורייתא דיו בכך. ומיהו,
שבעה יש לו להמתין. וילפינן מתגלחת טומאה.
ואף על גב דלא דמי לגמרי, דהתם צריך להמתין
שבעה כדי להביא קרבנותיו בטהרה — מכל מקום
שוו חכמים סתם סתירה לתגלחת דאחר מלאת
של סתירת טומאה. אבל לרבנן, דאי כיון ודאמא
נטמא ולאחר מלאת סותר שלשים יום, כדאמרין

בפרק שלשי (טזא). הכי נמי הוה ילפינן כל תגלחת (דטומאה) דלאחר מלאת לסתירת
שלשים, כמו בטומאה, דבעינן בשעת תגלחת גידול שער של שלשים יום, כי גלחוהו נמי אחר
מלאת — הדיה סותר שלשים יום, ולא הוה גיג כמו ששירר בו כדי לבקף ראשו לעיקרו, כי
אם שירר בו מה שראוי ליגדל בשלשים יום. ולכן אוקמינן דוקא כרבי אליעזר. אבל דאי
ברבנן נמי מצי לאוקמי, ובגון שגלחוהו (ביום שלשים וששים וא שלשים ושלשה) אמור רבנן
לרבי אליעזר דנטמא ביום שלשים וששים דאינו סותר אלא שבעה, כדפירשתי לעיל. ושטמא
יש לומר דמודו כעין אחר מלאת שהביא קרבנו ודאינו סותר כלום, ודוקא לרבי אליעזר
דאמר תגלחת מעכבא, שאם גלחוהו לטסיס ולא שירר בו כדי לבקף סותר שלשים יום כדי
לגלח ולחזור ולהביא קרבנותיו, אבל לרבנן דאמרי דתגלחת (ואחר מלאת) לא מעכבא
— אינו סותר כלום, ומותר לשתות יין מיד אחר שהביא קרבנותיו. ונזי דלרבנן נמי טעון
תגלחת למצוה צריך להמתין שבעה ימים, לישאנן ודאינו סותר" משמע דאם לא שירר —
בעיני סתירה, שיש שום איסור מבח נזירות עליו, ואם אסור לשתות בין או לשום דבר אחר,
כל כמה דלא חזר וגילח. ולרבנן לא הוי שום איסור עליו. **תנו** רבנן אין לי אלא תער —
דוקא שלוקח. תלש בה כל שהוא, פירוש: שלא בתער, בין שעקר השער מתחילתו סמוך
לראשו, ומיהו, שלא כעין תער, ובין שלא עקר לגמרי כי אם מקצתו, מנין דאסורי תלמוד
לומר "קדוש יהיה גזל פרע" — שמצוה לגדל שער, ועובר בעשה אי מגלח ממנו כלל, גם כי
אינו קורצו לגמרי. מעיקרו אבל בקרצין מעיקרו לגמרי כעין תער — איכא לאו בכל
דמעבידין כדתיב ביריתא, דלא פליגי אהדדי. אבל ניהא ליה להאי תנא למימר "קדוש יהיה
גזל פרע", דמינה שמוענין איסור אינו קורצ' לגמרי מעיקרו. **רבי** יותנן אמר אין בו תלש ססיפא פטור — בין כי נמי תלש מעיקרו, בין אינו תלש מעיקרו — אינו עובר כלל, אפילו כעין תער,
אלא תער ולא בשאר מעבידין. וכן משמע הוסיגא דלקמן, דלרבי אליעזר נזיר אינו חייב בשאר מעבידין, אם כן [אנו] זוקקין לומר דחז מהנך אית ליה הכי, ולבולחו שאר תנאי אמרי דמחייב
בשאר מעבידין — אם כן רבי יותנן הוא דסבר הכי. **והכתוב** קדוש יהיה גזל פרע — ומשמע דאסור עשה מיהא איכא במעבידין. ומשני: דכי מגלח בתער ראשו — לאו ועשה, אבל שלא
בתער, גם כי גילח הכל — ליכא לאו ולא עשה. **כל** שהוא — פירוש אפילו שער ואחר, תלמוד לומר "לא יעבור על ראשו" — לרבות כל המעבידין, ובלבד שיהא כעין תער, מעיקרו משרשו
לגמרי. ותנא דמתניתין נמי סבירא ליה כהאי תנא. וכתנא קמא דרבי יותנן, **ומאחר** שסופינו לרבות כל דבר אפילו שאר מעבידין מה תלמוד לומר תער — ותימיה: לימאן לאשמועינן כעין
תער, לרבות משותית וכו'! **לפי** שלא למדנו תגלחת האחרונה שיהא בתער ולמדנו ממזרע אי אפשר שאין למודין קל מחמור להחמיר עליו — ולקמן ילפינן מהדיכא משפטיא להאי תנא
דתגלחת ממזרע בתער, וזהו דלא כתיב תער בפירוש. **ושק** לרף מאן **שאין** נזין קל מחמור — שהמזרע תמור, שטעון תגלחת כל שער גופו, דכתיב (ויקרא יד) דכתיב ביום השביעי יגלח
את כל שערך את ראשך ואת זקנך וגו', תאמר בניזר שהוא קל, שאינו צריך לגלח אלא ראשו, כדכתיב בהדיא בקרא, ולכן לא יטעון תער. ולכן כתיב "תער לא יעבור", ואם אינו ענין לאיסור
העברה שבתוך נזירותו, דהא ואיהו בכל המעבידין לקי — תנידו לענין תגלחת, למצות תגלחתו של סוף נזירותו, דאינו אלא בתער.

ושק' לעמוד אן ושפע מינה מלתחת רבי — והא סברא הויא במידי דתנאי. ותו **מרצבני**
סביא דיקניחוון — כי היכי דליתחוון דרדקיא, ובתר הכי חזירו דיקניחוון, מתלבנים עיקרי
שערי זקנם. שמע מינה דמלתחת רבי — ומאי דקא קריש האי נזיר שקלה מינה, ואיבעי
ליה למסתר ולמימני נזירות אחרת, כי היכי דליקדוש שיער. **אלא** הא **רתניא** נזיר
שגלחוהו לספים ושירר בו כדי לבקף ראשו
לעיקרו אינו פותר — ואמאי אינו סותר?
לסותר, דהא אמרינן דמלתחת רבי ושקלה
מינה להחזוהו שיער דאקדיש שלא לגלח עד
סוף נזירותו! לעולם מלתחת רבי, והכא במאי
עסקינן — כגון שגלחוהו אחר מלאת —
שלשים לנזירותו קודם שהספיק לגלח, והא מני
— רבי אליעזר היא, דאמר לעיל בפרק "מי
שארמא הריני נזיר מגלח" (טזב) דכל אחר מלאת
— שבעה סותר, שאם נטמא יום מאה ואחד, רבי
אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה לאחר
תגלחת, כי היכי דבתוך אלו שבעה ימים תירבי
מזיא, כי היכי דתתירו כדי לבקף ראשו לעיקרו.
והכא נמי, הואיל דפשו ליה כדי לבקף ראשו
לעיקרו — אינו צריך ליסתר כלום, אלא מיד
מגלח. **מאי** טעמא דרבי אליעזר — דאמר: כל
לאחר מלאת שבעה ימים סותר ותו לא?
בשלמא כי נטמא לאחר מלאת, דסותר שבעה
כנגד שבעה ימים שמונה בון שלשים ושביעי
ומגלח בשביעי, כדתינא לקמן (מדב). תגלחת
הטומאה כיצד? מזה בשלשי ובשביעי ומוגלח
בשביעי, כדכתיב "וביום השביעי יגלחנו", מה
תגלחת טומאה — לאחר שנטמא מגלח לאחר
שבעה, וכדפרישתי — אף תגלחת טהרה לאחר
מלאת אינו צריך למנות אלא שבעה לאחר
תגלחת, כדי שיהא יכול לגדל קצת שיער
בתגלחת טהרה. וקודם מלאת לא מיתוקמא,
משום דקודם מלאת סותר שלשים, וכדפרישתי
בפירקא לעיל (דב). לדברי רבי אליעזר היתה
אמרה נטמא ביום מלאת — תן לו תורת נזיר.
אלא כל אחר מלאת, נטמא או נתגלח לגמרי, שלא הניחו בו שיער כלל — סגי ליה
בתגלחת כל דהו. ואמור רבנן, כיון דבתוך שבעה ימים גידל מזיא כדי לבקף ראשו
לעיקרו — סגי. ואילו הבא, כיון ששירר בו כדי לבקף ראשו לעיקרו — אינו צריך ליסתר
כלל, ומגלח לאלתר, ומביא קרבנותיו, ומותר ביין, תלש — שיער בסמוך לבשר, אבל לא
עקר לגמרי. וכגון שעיקר נראה. מיישו — דעקרו לגמרי מעיקרו גידולו, **סיפסא** — כמו
סוף. תלמוד לומר קדוש יהיה — שלא ישירו בשום דבר, ויתנינו לגזל פרע. **והכתוב**
(אומר) קדוש יהיה גזל פרע — דמשמע קדוש יהיה — שלא יסירו בשום דבר, להכי
כתב "קדוש". **למיטרא** דכי יגלח לו בתער קאי עליו בעשה ולא תעשה — דמשמע קדוש
יהיה — שלא יעבידו בתער, ולא הבא מכלל עשה — עשה. תלש מירט **סיפסא** כל
שהוא מנין תלמוד לומר לא יעבור על ראשו — לרבות המעבידין. **ומאחר** שסופינו לרבות
כל דבר — המעבידי, כדכתיב "לא יעבור", מה תלמוד לומר "תער"? לפי שלא למדנו
לתגלחת האחרונה — של טהרה לאחר תשלום ימי נזירות שיהא בתער, לפי שלא כתב
אלא "וגילח את שער ראש נזיר" — לכך כתב לך תער כאן, שאינו צריך, ללמדך שאותה
תגלחת לא תהא אלא בתער. ללמדו ממצרע אי אפשר דאין דנין קל מחמור להחמיר
עליו — דמצרע הוי חמור, לפי שהוא צריך לגלח את כל שער, כדי שיהא כל בשור
בתגלחת, מה שאין בניזיר.

ואין

זה נצרך כדי שיוכל הנזיר להתגלח, שבוה יש לו חשיבות שיער, ואם כן באופן שנשאר בו שיער של שבעה ימים יכול לקיים בו מצות תגלחת מיד ואינו סותר כלל: שנינו במשנה: נזיר שגילה בין בפתח בין בזוג או שסיפספ כל שהוא חייב: הגמרא מביאה ברייתא על פרטי איסור תגלחת בנזיר: תנו רבנן, ממה שהוכיח הכתוב (במדבר ו ה) 'תער לא יעבר על ראשו' אין לי מקור שחייב מלקות אלא נזיר המגלח על ידי תער בלבד, אבל אם תלש את שערו, או מירס – הסירו על ידי סם, או סיפספ – עקרו בידו, כל שהוא – ואפילו רק שער אחת, מנין שגם אלו אסורים, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'קדש יהיה גדל פרע שער ראשו', שמשמע שלא יסירו בשום דבר אלא יגדלנו פרע, ואם גילחו עובר בעשה, שלא קיים מצות גידול פרע, אלו דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר, מכיון שנאמר בתורה 'תער', אין לי לחייבו אלא בתער דווקא, אבל אם מירס או תלש או סיפספ כל שהוא פטור, ואינו עובר אפילו בעשה. הגמרא מקשה על שיטת רבי יונתן: מדוע אינו עובר אף בעשה כשגילח שערו בשאר דברים מלבד תער, והבית 'קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו', ובכל אופן שהוא חותך שערו הרי אינו מגדלו פרע וכמו שאמר רבי יאשיה. מתרצת הגמרא: הפסוק 'קדוש יהיה גדל פרע' לא בא לאסור גילוח בשאר דברים המעבירים את השיער, אלא למיקרא – בא לומר דאם גילה ליה בתער, קאים עליה – עובר עליו גם בעשה וגם בלא תעשה. תנא אידך – ברייתא אחרת שנויה בענין זה, נאמר בתורה 'תער', אין לי לאסור באיסור לאו אלא גילוח על ידי תער, אבל אם תלש או מירס או סיפספ כל שהוא, מנין שעובר על לאו זה, תלמוד לומר 'לא יעבר על ראשו', שמוזה משמע שלא יעבור שום דבר על ראשו לגלח שערו. וזהו באופן שמגלח כעין תער, דהיינו שקוצץ את השיער מעיקרו לגמרי, שזה נאסר אף באיסור לא תעשה. הברייתא שואלת: ונאמר שפופינו לרבות מתיבות 'לא יעבור' כל דבר שמעביר את השיער, ולא רק תער, אם כן מה תלמוד לומר – למה הוצרך הכתוב לפרש 'תער לא יעבר על ראשו', למה פתח בתיבת 'תער', דיו שיאמר 'לא יעבור שער ראשו'. משיבה הברייתא: לפי שלא למדנו – לא היינו למדים לתגלחת האחרונה – לגבי חיוב התגלחת במלאת ימי נזירותו, שיהיה בתער דוקא, ומפסוק זה למדנו זאת, שמתוך שפירש הכתוב 'תער' לגבי איסור גילוח בתוך הנזירות, והיא תיבה מיותרת כאן, שהרי בכל המעבירים לוקה ולא רק בתער, יש להעמידה לגבי מצות הגילוח בסוף הנזירות, שתיעשה דוקא בתער. ולמה נצרך ללמוד מכאן דוקא שהתגלחת האחרונה של הנזיר נעשית בתער, משום שללמדנו בנזיר מן הדין שנגלח כל שערו ביום טהרתו בתער, אי אפשר.

עיקרי ניהון – חלקן התחתון של שערותיהם, במקום חיבורן לגוף, שפע מנה ממציותא זו, שהשיער מלמח רבי – מלמטה הוא גדל, במקום החיבור, והשיער החדש צומח שם אינו צבוע, ונראה כאילו הסור הצבע שם, אבל אילו היה השיער גדל מלמעלה היה מלבין החלק המרוחק מן הגוף. הגמרא מסיקה: שפע מנה – אכן יש להיווכח מכך שהשיער גדל מלמטה, כי ראיה נכוחה היא ואין לה דחיה. ומתוך כך מוכרע הספק לגבי נזיר שגילחוהו ליסטים ושיירו בו שיער שיש בו כדי לכופו ראשו לעיקרו, שלפי מה שהכרענו שהשיער גדל מלמטה חייב הנזיר לסתור הכל, כיון שהליסטים גילחו את השיער שהיה עליו בשעת קבלת הנזירות. הגמרא מקשה: ואלא מעתה קשה הא תניא בברייתא, נזיר שגילחוהו לפסים ושיירו בו שיער שיש באורכו שיעור הראוי כדי לכופו את ראשו לעיקרו, אינו סותר שלשים יום. ואי סלקא דעתך – ואם ברצונך לומר (כפי שהכרענו) שהשיער מלמח רבי – מלמטה הוא גדל, אם כן ראוי הוא ליסתור את נזירותו, שהרי הליסטים גילחו את השיער שהיה עליו בשעת קבלת הנזירות, וכדלעיל. מתרצת הגמרא: שיש להעמיד הברייתא כגון שגילחוהו אחר מלאת – ביום השלשים של נזירותו, קודם שקיים את המצוות הפטורות אותו מן הנזירות, גילוח והבאת קרבנות, וכו' – וכדעתו של מי נשנית הברייתא, רבי אליעזר היא, דאמר במשנה לעיל (טו). כל אחר מלאת, שבעה סותר, כלומר, כל נזיר שנשטמא במת לאתר שנשלמו ימי נזירותו, אינו צריך לסתור את כל נזירותו כדין נזיר שנשטמא בתוך ימי נזירותו, אלא ממתינ שבעה ימים בלבד, ולשיטתו יש לומר שכמו כן נזיר שגילחו את שערו לאחר מלאת ימי הנזירות לא ימתין שלשים יום אלא שבעה ימים ויוכל לקיים מצות גילוח וזהו אם לא הניחו בראשו שיער כלל, אבל אם הניחו בו שיער בשיעור שיש בו כדי לכופו אין צריך להמתין כלל אלא יגלח מיד, וכפי שהגמרא מבארת והולכת. הגמרא מבררת: מאי טעמא דרבי אליעזר שאם נתגלח לאחר מלאת ימי נזירותו די לו להמתין שבעה ימים עד שיקיים מצות גילוח, ואין אומרים שימתין שלשים יום כשיעור נזירות כדי שיוכל לקיים בשער מצות גילוח, יליף – למד תגלחת מהרה – סתירת נזירות בלא טומאה והיינו סתירה שבאה על ידי גילוח, כגון שגילחוהו ליסטים, ולא על ידי טומאה, תגלחת טומאה – מסתירת נזירות שבאה על ידי טומאה, מה תגלחת טומאה – כשם שסתירת נזירות של טומאה דינה שאם נשטמא לאחר מלאת אין צריך להמתין אלא שבעה ימים, ואי יביא קרבנותיו ויסיים נזירותו, אף תגלחת מהרה – אף מי שנסתרה נזירותו על ידי גילוח ולא על ידי טומאה, דינו שאם אירע לו כן ביום סיום הנזירות, סותר רק שבעה ימים, וקים להו לרבנן – וידוע להם לחכמים שכל שבעה יומין – במשך שבעה ימים אחר מציא – מגיע וצומח שיער בשיעור שיש בו כדי לכופו ראשו לעיקרו, וכיון שהצריכה תורה להמתין שבעה ימים כשנתגלח שער לגמרי, מובן מכך ששיעור

המשך ביאור למסכת נזיר ליום שבת קודש עמ' ב

היה עובר על נזירותו ונגלח שערותיו כל היום, אינו חייב מלקות וקרבן אלא על תגלחת אחת. אבל אם התרו בו לפני כל פעם שגילח ואמר לו 'אל תגלח', 'אל תגלח', ואף על פי כן הוא היה מלמח, חייב מלקות וקרבן על כל אחת ואחת מהפעמים שגילח. וכן הדין אם היה עובר על נזירותו ומשטמא למתים כל היום, אינו חייב מלקות וקרבן אלא על טומאה אחת. אבל אם התרו בו לפני כל פעם שנשטמא ואמר לו 'אל תשטמא', 'אל תשטמא', ואף על פי כן הוא היה משטמא למתים, חייב מלקות וקרבן על כל אחת ואחת מהפעמים שנשטמא:

משנה

המשנה עוסקת בחיוביו של נזיר שעבר על איסוריו כמה פעמים: נזיר שהיה עובר על נזירותו ושותה כמה רביעיות יין כל היום, אינו חייב מלקות וקרבן אלא על רביעית אחת, אף על פי שבכל רביעית ששתה עבר על איסור נוסף, מפני שלא התרו בו על כל רביעית ורביעית בפני עצמה, וחייב רק על הרביעית הראשונה שהתרו בו עליה. אבל אם התרו בו לפני כל פעם ששתה ואמר לו 'אל תשתה', 'אל תשתה', ואף על פי כן הוא היה שותה רביעית יין, חייב מלקות וקרבן על כל אחת ואחת מהרביעיות ששתה. וכן הדין אם

לפי שאין דנין – שאין למדים איזו הלכה בדין קל ממה שמצאנו
 בדין חמור אם לימוד הלכה זו הוא כדי להחמיר עליו – על הדין
 הקל, כלומר שאם החמירה תורה בפרטי הדין החמור, אין למדים
 להחמיר כן גם לגבי הדין הקל, כי שמא רק בדין החמור החמירו
 מפאת חומרתו, ולכן אין ללמוד ממצורע להחמיר על הנזיר
 שעליו לגלח בתער, כי המצורע חמור מנזיר, שהוא חייב לגלח את
 כל שערותיו, אבל נזיר חייב לגלח רק את ראשו, ולזה הוזכר
 הכתוב 'תער' ולגבי איסור גילוח בתוך ימי נזירותו, שהוא מיותר
 שם, שמזה נלמד לגבי מצות גילוח בגמר הנזירות, שחיובה בתער.
 רבי אומר, אינו צריך ללמוד לתגלחת אחרונה של נזיר מיתור
 תיבת 'תער', אלא יש לומר שתיבת 'תער' אינה מיותרת, והיא
 מתפרשת כפשוטה שאסור לגלח בתער, ומתוך לשון הכתוב אנו
 יכולים ללמוד שתגלחת אחרונה של נזיר נעשית בתער, שהרי הוא
 אומר 'תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים אשר יזיר', והרי זה
 כאלו התורה אברהם שאמר מלאת, בתגלחת מצוה, לא תהא
 התגלחת אלא בתער."
 מקשה הגמרא: איך אמר רבי שהאיסור הוא לגלח בתער, והכתוב
 'תער לא יעבר על ראשו', ומה למדנו בתחילת הברייתא (לעיל טז)
 שכל אופני גילוח אסורים ועובר עליהם בלאו. מתרצת הגמרא:
 מה שנאמר 'תער' הוא כדי לעבד עליו – על הגילוח בתער – כשני
 לאוין, דהיינו שעל גילוח בתער יש לאו נוסף מלבד הלאו 'לא
 יעבור' האוסר כל גילוח שהוא, ולא נוסף זה נלמד מתיבות 'תער'
 לא, שתיבת 'לא' נדרשת לפניה ולאחריה.
 הגמרא מבררת את שיעורי גילוח: אמר רב חסדא, ללקות על
 איסור גילוח בימי נזירותו, די כמה שגילח שעה אחת. ואם סיים
 נזירותו ומגלח שעריו למצות גילוח, שאם השאיר חלק מהשערות
 לא קיים המצוה, שיעור השערות לעיבב על קיום המצוה הוא
 בשתיים. ולענין שאם גילח השערות באיסור שדינו הוא לשתור את
 הנזירות, אינו סותר אלא בגילוח של רוב ראשו. ושלש דנינים אלו
 הם רק בתער.
 מקשה הגמרא: בתער אין – כן, אבל במידי אחרים – בדבר אחר
 לא, והקטני – והרי שנינו בברייתא לעיל, 'מנין לרבות את כל
 המעבדין', שאף אם מגלח בלא תער עובר. מתרצת הגמרא: אלא
 אימא – אלא כך הכוונה, שאינו עובר וסותר אלא אם מגלח בעין
 פעולת התער, שעוקר את השיער ומשחיתו משרשו, ואף אם
 עושה זאת על ידי דבר אחר.
 הגמרא מביאה ברייתא כדברי רב חסדא: תניא נמי הכי – שנינו כן
 בברייתא, נזיר שחלש מירט סיפסא כל שהוא אינו סותר אלא רוב
 ראשו ובתער, וגם זה צריך לפרש 'בעין תער'. רבי שמעון בן יהודה
 אומר משום רבי שמעון, בשם ששתי שערות מעבכות בו – בקיום
 מצות התגלחת בסיום הנזירות, שאם השאירן לא קיים המצוה, כך
 שתי שערות שגילח בתוך ימי נזירותו סותרות בו, ולא רק אם גילח
 רוב ראשו.
 הגמרא מביאה משנה אודות התגלחות השונות: תנן הן במסכת
 נגעים (פ"ד מד), 'שלישה מנלחין – צריכים לגלח, ותגלחתן מצוה,
 נזיר בסוף ימי נזירותו, ומצורע בעת שנטהר מצרעתו, ולזין בעת
 שנבחרו לשרת במשכן, שהוצרכו לגלח. וכולן – כל אלו שגלחו
 שלא בתער, או ששיירו שתי שערות שלא גילחום, לא עשו ולא
 כלום.
 הגמרא מפרשת את המשנה: אמר רב במשנה, 'שלישה מנלחין
 ותגלחתן מצוה'. שואלת הגמרא: פשיטא. מיישבת הגמרא: מהו

התניא – היה מקום לטעות ולומר שהגילוח שנצטוו בו משום
 עבדני שער הוא – העברת השיער והסרתו ואין זה משנה היאך
 יסירנו, ואפילו אם כך את שעריו בנשא – משחה המסירה את
 השיער, קיים מצותו, ואין צורך בתער דוקא, קא משמע לן התנא
 במשנה דלא וצריך דוקא תער.
 הגמרא מבארת את המקור לכך שחייב תגלחתם דוקא בתער:
 קתני – שנינו במשנה, וכולן שגלחו שלא בתער וכו' לא עשו ולא
 כלום. בשלמא לגבי נזיר יודעים אנו שהוא זקוק לגלח בתער,
 דכתיב (במדבר י ה) 'תער לא יעבר על ראשו', וכן לגבי לזין כתיב
 במפורש (במדבר ח ז) 'והעבירו תער על כל בשרם', אלא מצורע
 שצריך לגלח דוקא בתער, מנלן. וכי תימא – ואם תאמר תיתי –
 נלמד מצות גילוח במצורע ממצות גילוח בלזין, ונאמר כך, מה
 לזין שכן – שהם טעונים תגלחת, ואין תגלחתן אלא בתער, אף אני
 אביא את המצורע שהוא טעון תגלחת, ויהיה דינו כלויים שאין
 תגלחתו אלא בתער, אין ללמוד כן, דאיכא למיפרך – שאפשר
 לפרוק, מה ללזין שדינים חמור, שכן הם טעונים תנופה בנזופם –
 שאחרן הכהן היה מניף את הלויים, ולכן החמירה בהם התורה
 שיגלחו דוקא בתער, תאמר במצורע, דלא מצינו בו חומרא זה
 ואינו טעון תנופה בגופו אלא רק בקרבנו, ולכן גם לא נחמיר עליו
 שיהיה צריך לגלח דוקא בתער, אלא נקל עליו שיוכל לגלח בכל
 דבר. אלא שמא נאמר שתיית – שנלמד מצות גילוח במצורע
 ממצות גילוח בנזיר, שיצטרך תער כנזיר, אין ללמוד זה מזה, שכן
 מה לנזיר שדינו חמור, שכן קרבנו שהוא מביא בסיום הנזירות טעון
 הבאת לחם, תאמר במצורע, דלא מצינו בו חומרא זה, ולכן גם לא
 נחמיר עליו שיהיה צריך לגלח דוקא בתער.
 הגמרא מסיקה מהדין המקור: אלא ודאי מחר – מאחד משני אלו,
 מלויים או מנזיר לחוד, לא איתא – אין ללמוד זאת, אמנם עדיין
 יש לדון דתיתי מתריהון – שנלמד מהצד השווה משניהם יחד
 שדינם בתער והוא הדין למצורע. מתי תיתי – מאיזה משניהם
 ולויים או נזיר נלמד דין זה, כלומר ממה יותר מסתבר ללמוד
 למצורע, תיתי – נלמד שמצורע צריך לגלח דוקא בתער, מלזין,
 ואם תאמר, מה ללזין שכן קרבנו שגלח בתער, כאמור, יש להשיב
 על כך, נזיר יוכיח – שאף שלא נאמרה בו החומרא שיהיה טעון
 תנופה בגופו, נאמר בתורה שהוא צריך לגלח דוקא בתער, ומוכח
 שלא החומרא של תנופת הגוף גורמת את החיוב לגלח בתער, ואם
 כן יש לדון שגם מצורע צריך לגלח דוקא בתער, ואם נאמר
 שעדיין אין להוכיח מנזיר שיש לדחות, מה לנזיר שכן החמירה בו
 תורה שקרבנו טעון הבאת לחם, ולכן החמירה בו שיגלח דוקא
 בתער, מה שאין כן מצורע שאין בו חומרא זה, יש להשיב על כך
 שלזין שאין קרבנם טעון לחם ובכל זאת טעונים גילוח בתער,
 ויכרחו שהחיוב לגלח דוקא בתער אינו מחמת חומרא זה, ואם כן
 חזר הדין, ואם תפרוך מלויים הטעונים תנופה בגופם יש ללמוד
 שוב מנזיר, לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה – החומרא
 האמורה בזה אינה אותה חומרא האמורה בזה וכן ההיפך, ומוכח
 שלא החומרות הן הגורמות את החיוב לגלח דוקא בתער,
 וממילא יש ללמוד ממה שהצד השווה שבהם הוא שכן – לויים ונזיר
 טעונים תגלחת, ותגלחתן בתער, אף אני אביא את המצורע שהוא
 טעון תגלחת, ויהיה דינו כמותם, שתהיה תגלחתו דוקא בתער.
 הגמרא מביאה משא ומתן בדבר: אמר רבא מבריש לרב אחי,
 וליפרוק, מה להצד השווה שבהם – בלויים ובנזיר, שלכן החמירה
 בהם התורה שיגלחו דוקא בתער, שכן

אגרות קודש

[ערב חג הסוכות, ה'תשל"ב]

בהכירי את אביו הרה"ח כו' התמים א"י ש"י תקותי שיש לו קביעות עתים גם בלימוד תורת
 החסידות – קביעות גם בנפש וה' יצליחו.

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף מ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"ג רש"י

רבי אומר אינו צריך – "תער" לאתויי לתגלחת אחרונה של נזיר, דכי נמי צריך לגופיה – אפילו הכי ידעינן ממילא דתגלחת אחרונה בתער. ובוא פליג אתנא קמא ידיה, דחנא קמא אייתי ל"תער" משום תגלחת אחרונה. ופריך: והא כתיב "תער לא יעבור דמשמע שאר מעבירין נמי, ודיכי קאמר רבי דאתי לגופיה, דמשמע דבתער דוקא מצינו דסבירא ליה לגמרא דאין לט לומר דרבי יסבור כרבי יונתן,

דלא אסר שאר מעבירין, דמדקאמר "אינו צריך" – משמע דלא אתי לאפלוגי על תנא קמא ידיה, דמחייב על כל מעבירין. ומשני: לעבור עליו בשני לאוין, לכך כתב "תער" – דמגלח בתער עובר בשני לאוין, משום תער ומשום מעבירין, דהלאו קאי אתער וקאי נמי אשאר מעבירין, והוי כאילו כתב תער לא יעבור, דאתו לישן [קאין] לפניו ולאחריו. והשתא נפקי תרידיו "מתער" לרבי, דאי לא נכתב "תער" אלא לתגלחת מצוה, כדקאמר חנא קמא – מכל מקום לכתיבה ל"תער" בפרשטא גבי תגלחת של מצוה, למאי הילכתא כתבו גבי איסורא – לומר [לך] שלוקה שתיים. ואם כוליה לרבי הוא אתא – אמאי סמך "עד מלאת" אל "תער לא יעבור"? אלא רצה לומר: עד מלאת לא יעבור תער, הא לאחר מלאת – לא יעביד שער ראשו אלא בתער.

אמר רב חסדא ללוקח באחת – על שער אחד הוא לוקה, אם חתרו בו על תגלחת וגלח שער אחד – הוא לוקה. לעכב בשתיים – בכלות ימי נזירותו, שמצוה עליו לגלח ראשו, אם גילח כל ראשו ושיר שתי שערות – לא עלתה לו תגלחת. אינו סותר אלא אם כן מגלח רוב ראשו – וכולן הן חלקה בניו, שלא מצינו בהן טעם.

ובתער – [ונראה] (פרוש) דקאי ארישא, דאינו לוקה אלא בתער. אבל הוא סותר כי נמי אינו כעין תער, אלא [ברוב] ראשו סותר [ודיכא] דלא שיריו בו כדי לכופ, אף על גב דלא חייב כעין תער. ופריך: בתער אף, דוקא לוקה, בשאר מעבירין לא? הא תנן: נזיר שגילח בין בתער בין בוזג בין בשפשוף כל שהוא חייב אלא אימא: כעין תער – שעוקר השער ומנשחוהו משיקרו. תניא נמי הכי – שלוקה [וסותר] ברוב ראשו. נזיר שתלש ומרט ושפשוף כל שהוא חייב – לוקה.

ואינו סותר אלא ברוב ראשו ובתער. פירוש: כעין תער. כשם ששתי שערות [מעכבות כן] סותרות – אם גלח שתי שערות תוך ימי נזירותו. [תנן] התם – פירוש: בתורת כהנים דנגעים. שלשה מגלחים: נזיר – דכתיב "וגלח את ראש נזרו", מצרע – דכתיב "וגלח את כל שער", ולוים – דכתיב "העבירו תער על כל בשרם". פשיטא –

דתגלחת מצוה, דהא קראי כתיבי. מהו דתימא משום עבויי שער הוא – פירוש: ותער לא מעכב בהן, ואפילו סך נשא. קא משמע לן [ולא], דתגלחת מצוה. נשא – מין המשיחה שמשרת השער. ותימא: דהא מסיפא שמעינן לה בהדיא. דהא קתני סיפא: וכולן שגילחו שלא בתער – לא עשו ולא כלום! וצריך לומר: דאי מהדיא הוה אמאי: מאי שלא בתער – שלא כעין תער, ואפילו כן נשא נמי. בשלמא גבי נזיר כתיב תער לא יעבור על ראשו – לחנא קמא – באם אינו ענין למלוקת תנידו ענין לתגלחתו, ולרבי – מודסמכו ל"עד מלאת" אצל "תער לא יעבור".

תנופה בגופן – דכתיב "והניף אחרון את הלויים תנופה לפני ה'" (במדבר ח) תאמר במצורע שאינו טעון תנופה בגופו אלא [בקרבו], ולכן לא יטעון חומרא דתער, דווג נמי ויעיל. אין

ואין דנין קל פחמור להחמיר – על הקל, אלא להקל על הקל, ולהחמיר על החמור. והבא דאי אפשר לתמודו ממצורע – אתא ליה "תער", דבתער הוא דתיהיו תגלחת אחרונה, אבל במדי אחריו – לא. רבי אומר אינו צריך – לתגלחת אחרונה, וכשכתב לך תער – לא בא אלא לומר לך שאינו חייב אלא בגילוח תער. ומה שאתה אומר: מנן למדנו לתגלחת אחרונה שהיא בתער – מן

דקרוק הכתוב אתה למד, שהרי הוא אומר "תער לא יעבור על ראשו" דמשמע: תער לא יעבור על ראשו עד יום מלאת, שהוא צריך גילוח בתער. והכתיב תער לא יעבור על ראשו – כלומר, ודיכי אמר תנא קמא דחייב על כל שאר מעבירין, ותער לא בא אלא לתגלחת האחרונה? והכתיב "תער לא יעבור על ראשו", דמשמע: בתער הוא דמחייב, אבל לא בשאר מעבירין לעבור עליו בשני לאוין – על "תער לא יעבור", ועל "לא יעבור" – כל המעבירין. לישנא אחריו: והכתיב "תער לא יעבור על ראשו" כלומר, דיכי משמע ליה דאחר מלאת לא תהא תגלחת אלא בתער? והכתיב "תער לא יעבור על ראשו" ועד מלאת? דאיכא למידק מינה: דעד מלאת הוא דלא אלא בתער, הא לאחר מלאת – מגלח בכל דבר, ואפילו במלקט וברדיסני. לעולם אימא לך דלאחר מלאת אינו מגלח אלא בתער, והא [ודכתיב] בסמוך "לא יעבור", ומשמע: לא יעבור תער. אמר רב חסדא ללוקח באחת – שאם גילח תוך מלאת שער אחת – לוקה. לעכב בשתיים – שאם גילח כל שער בתגלחת סוף ימי נזירותו, ושירי בו שתי שערות – לא עשה ולא כלום. ולסתור אינו סותר – אם גילח בתוך ימי נזירותו, אלא אם גילח את רוב ראשו בתער. והקתני מנין לזכות כל המעבירין – תלמוד לומר "לא יעבור". אלא כעין תער – כל המעבירין [מעבירין] סמוך לעיקרן. תניא נמי הכי – כדאמר רב חסדא, ובתער דוקא. ואמר ליה: כדאוקימנא לה אליבא דרב חסדא כעין תער, ומאי "בתער" דקתני בברייתא – כעין תער. כשם ששתי שערות מעכבות בו – בתגלחת טהרה, כך שתי שערות סותרות בו בתגלחת איסור. [תנן] התם גריסין, והיא בסוף נגעים גם ברייתא היא בסיפא [בתורת כהנים]: תנו בגנן שלשה מגלחין כו' נזיר ומצורע ולויים. פשיטא – דמגלחין, כבולחו מפרשי בהו קראי, מנזיר כתיב "וגילח הנזיר", וגו', במצורע כתיב [ויקרא יד] "וגילח את כל שעריו", בלויים "והעבירו תער על כל בשרם". מהו דתימא עבויי שער שפיר דמי ואפילו סך נשא – סם שמשרת את השער. קא משמע לן – דלא סגי ליה אלא בתגלחת, כדקתני, דתגלחת מצוה. בשלמא גבי נזיר כתיב ביה תער לא יעבור על ראשו – לרבי כדאיתא ליה, ולתנא

קמא כדאיתא ליה, וכדלעיל. מה ללויים שכן טעונין תנופה בגופן – כדכתיב "והניף אחרון את הלויים תנופה לפני ה'". והואיל וטעונין תנופה – מחמירין בהו כולי האי, דלא הוי תגלחת אלא בתער. תאמר במצורע הקל, שאין טעון תנופה בגופו, והואיל ואינו טעון תנופה בגופו – דין הוא להקל עליו, שיהא תגלחתו בכל דבר. אלא מהדא לא אתיא – דמדמי נזיר, וכדלעיל.

האי אצל "תער לא יעבור".

תנופה בגופן – דכתיב "והניף אחרון את הלויים תנופה לפני ה'" (במדבר ח) תאמר במצורע שאינו טעון תנופה בגופו אלא [בקרבו], ולכן לא יטעון חומרא דתער, דווג נמי ויעיל. אין

אין קרבנו בדלות — אלא קרבן קבוע, בין עניים בין עשירים. תאמר במצורע שאם עני הוא מביא צפורים — ואם כן גם לא נמזיר עליו להטעינו תער. ואין להקשות: לפי מה שמסקינן דילין מצורע מקרא אחרינא שלא בנזיר דהיינו בנזיר דבסמוך, וליתני נזיר במזה הצד! דאיכא למיפרך: שכן אינו בשאלה, או שכן שכל גופו טעון תגלחת.

והאי' תנא מעיקרא — בברייתא דלעיל, קאמר:

ללמדו ממצורע אי אפשר כו'. אלמא דקים ליה לתנא (ותער) במצורע בלא נזיר, שהרי בא נזיר ממצורע, ובדך ברייתא בעי למילף מצורע דבעי תער מדינא דנזיר ולויס, אלמא מצורע גופיה לא יליף אלא מנזיר. ומדינא נמי לא אייתי ודקאמר: מה להצד כו' וסוף לומדו מ"ראשו" דכתב בנזיר. ומכל מקום, רבי אליעזר לא ידע תער במצורע אלא מנזיר, כדמפרש הוהלך. **דתנן** בפרק תרוא דמכות (כא, א) אינו חייב כו'. לגבי פירות דזקן תניא, דאין חייב בהשחתת פאת זקן בין כהנים בין ישראלים עד שיתלנו בתער, ורבי אליעזר אמר: אפילו ליקטו במלקט ורדיטני מדיחב.

ומאי טעמיהו דרבנן — כלומר, מדיחב נפקא לן דפשיטא להו דמצורע בתער, אפילו בלא נזיר כדסבירא לן — דתניא: "זקנו" מה תלמוד לומר. במצורע כתיב "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו" וכו', והלא בכלל כל שער דהוא, ולמה פרט זקנו? לפי שנאמר גבי כהנים "ופאת זקנם לא יגלחו", יכול אף מצורע, כלומר כהן הוא מצורע כן, שלא יכול לגלח זקנו והוא דכתיב "וגלח את כל שער" על כרחך לבר מוקנא, אי נמי כגמטו זקנו, שאין עשה דגילוח דוחה לאו דהשחתת זקן הכהנים ועשה ד"קדושים" דכהנים — תלמוד לומר "זקנו" מיותר שנכתב במצורע לאשמועינן: עשה ד"זקנו" דחי לאו ד"לא יגלחו" בכהנים, ועשה ד"קדושים" דחי, ואף על פי שאין עשה דוחה לאו תעשה ועשה בעלמא — הכא דחי, כדאמר בריש יבמות (הא, דהאי לאו ועשה שאינו שוה (בבב) הוא, דהשחתת זקן אינו בנשים, כדאמר פרק קמא דקדושין (ג,ה). ואם תאמר: ודלמא אתי למשיירי לאו גרידא ד"לא תשחת פאת זקנו"? ויש לומר: (דמשער) דאיכא למימר קרא סתמא כתיב בה בישראל ככהנים. ועוד יש לומר, והוא העיקר, דעל כרחך לרבנן ללאו גרידא דישיראל לא איצטריך קרא, דנפקא להו מ"ראשו" מקרא קמא דדחי עשה דמצורע לאו דהקפה, דסבירא להו דהקפת כל הראש שמה הקפה, כדאיתא בסמוך. אם כן "זקנו" לאו איצטריך קרא אלא לכהנים, ולאשמועינן דעשה דמצורע דחי לאו ועשה דהשחתת זקן

לכהנים (גרידא), ומדאיתא קרא ד"זקנו" למשיירי לו לאו דהשחתת זקן, והשחתת זקן לא מחייב אלא בתער — כלומר חייב השחתת זקן, מנא להו לרבנן דלא הוי אלא בתער, דמניא ילפינן תער למצורע? **דתניא** ופאת זקנם לא יגלחו — בכהנים כתיב. יכול אפילו במספרים היא חייב — תלמוד לומר "ולא תשחת פאת זקנו". בישראל כתיב, ובמספרים ליכא השחתה, שאינו נוטל השער מעיקרו ושרשו. **א'** לא תשחת, יכול אפילו במלקט ורדיטני היא חייב, שאף הם משחתים השער מעיקרו — תלמוד לומר "ופאת זקנם לא יגלחו" והם אינם קרויים גילוח, שאינם רגילים לגלח בהם. **הא'** כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אמור זה תער — והאי שרא רחמנא במצורע. אי נמי, בקידושין גמרינן "פאה פאה" כהנים מישראלים. ופרוך: ממאי דתגלחת מצורע ליכא אלא בתער? דילמא אפילו במלקט ורדיטני קיים המצורע מצות גילוח, וקרא ד"זקנו" אתא לאשמועינן דאם בא לגלח (בתער) הרישות בידו, שהוא (מוחר) עליו בעלמא בפאה דוק, הכא שרי ולא מחייבו ומשני: אמרי. כלומר (על כרחך) "זקנו" דכתיב — שזקק לגלח ולעשות בתער ולא בדבר אחר. דאי סלקא דעתך כי עבדי נמי במלקט ורדיטני שפיר דמי — לשותק קרא מיניה. דאם בא (למזמר) שדרשות בידו לגלח בתער פאת זקנו — לזא לא בעי קרא, דזקנו דרשות ידעין מקל וחומר. **הכ'** גסיסין: ומה נזיר כו'. הוה מצי למפרך דבחן מצורע לא אתי, שכן ריבה הכתוב (בהן) מצות יחיתיו. ובחאי' גונא פריך בכל דוכתי, ולכן לא ליחד עשה דמצורע לאו דכהנים. ועוד: מה לנזיר שכן לאו גרידא — דרדו לאו דהקפה, תאמר בכהנים דאיכא לאו ועשה — לאו דהשחתת זקן ועשה. לכן נראה דעיקר אפירכא אחרונה סמך, דפרך מרבי שמעון כן לקיש. **הכ'** גסיסין: ומה נזיר דאיסורא קעביד — ואפילו נזיר טהור חוטא קצת, כדאיתא פרק קמא דנדרים (י,א) ולעיל בפרק שלשי (ט,א). ועוד: דמזיר טמא קא יליף, שגם הוא תגלחתו כתוב בתער, כדמשמע בסמוך דגמרינן טהור טמא וטמא מטהור, ואפילו הכי תגלחת מצורע ידידה דחי לאו דהקפיד. וסבירא ליה דהקפת כל הראש שמה הקפה. ולעולם מחייב — פירוש: מחייב לגלח כל ראשו ולדחות לאו דהקפה, מצורע דמצוה לא כל שכן. **דמצוה** — מצות המקרא תגלחת, ולא באה לו על ידי שום איסור — לא כל שכן שתגלחתו דמצוה דוחה לאו דהשחתה. ואי קשה: מה לנזיר — שכן קרבנו טעון להם כדפירש לעיל! ויש לומר: דלא דמי, דודאי לעיל דבעינן להטעין תער למצורע ולא שאר משחתים, פריך שפיר דמשום הכי בנזיר דין הוא שיהא טעון תער לתגלחתו, שכמו כן חומרא אחרת בו שקרבנו טעון להם. אבל הכא, דלא בעינן למילף להטעין תער במצורע מתגלחת דנזיר, רק שדרשות יהיה בידו להעבירו בתער כמו בשאר משחתין, ולי שייכא כלל ההיא פירכא, דלא בעינן למילף חומרא מנזיר. אלא מכל מקום תימה הוא: והא דך סוגיא לרבנן, (והרי) מוכח דלרבנן פשיטא להו תער מתגלחת דמצורע מקמי ידיעין ליה בנזיר, דקאמר בברייתא דלעיל: ללמדו ממצורע אי אפשר כו', אלמא במצורע פשיטא להו לרבנן

אין קרבנו בדלות, תאמר במצורע ש'קרבנו בדלות! אמר ליה רבא בר מ'שרשיא לרבא: האי תנא, מעיקרא אמר: ללמדו ממצורע אי אפשר שאין דין קל מחמור להחמיר עליו, ותדר אמר: גילף מדינא, ומדינא נמי לא יליף! — אמר ליה: תהא — אליבא דרבנן, הא — אליבא דרבי אליעזר. דתנן: ואינו חייב עד ש'ילקטו בתער, רבי אליעזר אומר: אפילו ליקטו במלקט וברדיטני חייב. מאי טעמיהו דרבנן? דתניא: "זקנו" מה תלמוד לומר? לפי ש'נאמר "ופאת זקנם לא יגלחו". יכול אפילו מצורע כן — תלמוד לומר "זקנו". ויכול דכתער — דתניא: "ופאת זקנם לא יגלחו", יכול אפילו יגלחו במספרים והא חייב — תלמוד לומר "ולא תשחת". יכול ליקטו במלקט וברדיטני והא חייב — תלמוד לומר "ופאת זקנם לא יגלחו". הא כיצד? איזהו גילוח שיש בו השחתה — הוי אמר זה תער. — מפאי? דילמא לעולם אפילו ליקטו במלקט וברדיטני נמי מצוה קעביד, והא קאתי לאשמועינן דאפילו בתער לא מ'חייב עליה! — אמר: אי סלקא דעתך כי עבדי נמי במלקט וברדיטני שפיר דמי — ל'שתוק קרא מיניה, ואנא אמינא: ומה ג'בי נזיר, דאיסורא קא עביד — אפילו הכי מ'חייב, הכא דמצוה — לא כל ש'בן? ותו

דעתך דבי ליקטו במלקט וברדיטני שפיר דמי — ומצוה קעביד, לשתוק קרא מיניה ולא ליכתוב "זקנו", ואמינא: ליקטו במלקט וברדיטני שפיר דמי, דמיתנין לה מדינא. ומה ג'בי נזיר דאיסורא קעביד — כי מגלח בתער בתוך ימי נזירות. **אפילו** הכי מ'חייב — כי ליקטו במלקט וברדיטני, כדאמרין לעיל: לרבות כל המעבירין. **הא** — דכי מגלח מצוה קעביד, כדכתיב "וגלח את כל שער", **לא כל ש'בן** — שבכל דבר מותר לגלח, ואפילו בתער, ותו

האי תנא מעיקרא אמר ללמדו נזיר ממצורע אי אפשר שאין דין כו' — אלמא דפשיטא ליה מילתא דמצורע הוי בתער. והדר אמר גילף מדינא — מנזיר ומלויס בהצד השוה שבהן. ומדינא נמי לא מצי למילף, משום דאית בה פירכא דרבא מברניש: שכן אין קרבנו בדלות, תאמר במצורע שכן קרבנו בדלות בעולה ויורד, דכתיב ביה "ואם דל הוא." **אמר** ליה תהא — דקתני דללמדו ממצורע אי אפשר, דמשמע דפשיטא ליה דמצורע הוי בתער — אליבא דרבנן היא, דגמרי לה מ'זקנו" ו"פאת" כדמסיק, והאי דקא בעי מדינא לא אפשר משום דאית ביה למפרך כדפירכא — אליבא דרבי אליעזר, דגמיר לה מנזיר דלקמן. דתנן — במסכת מכות. ואינו חייב — על הקפת הראש, עד שילקטו בתער. רבי אליעזר אומר אפילו במלקט וברדיטני. ואמרין מאי טעמא דרבנן — דלא מחייבי בהקפה אלא בתער. דתניא זקנו — האמור לגבי מצורע, מה תלמוד לומר? והלא כל שער במשמע, וזקנו בכלל שער! אלא, לפי שנאמר לגבי כהנים "ופאת זקנם לא יגלחו", יכול אפילו כהן מצורע המתגלח לא יגלח פאת זקנו — תלמוד לומר "וגלח זקנו". ומגלן — דרך גילוח בתער קאי, דתניא: ופאת זקנם. תלמוד לומר: גבי ישראל "לא תשחת פאת זקנו", אי לא תשחית, יכול ליקטו במלקט וברדיטני היא חייב — תלמוד לומר "ופאת זקנם לא יגלחו". הא כיצד? גילוח שיש בו השחתה דיכר הכתוב, ואינו — הוי אמר בתער. מהו גילוח דקאסר ליה רחמנא גבי הקפת הראש והשחתת פאת זקן, ואישתרי ליה גבי מצורע, דמותר הוא בו — היינו תער: מאי משמע לן מהכא דמצורע לא הוי אלא בתער? דלמא לעולם אימא לך דאפילו ליקטו במלקט וברדיטני שפיר דמי, והאי דקתני: "זקנו" מה תלמוד לומר — דאתא לאשמועינן דאפילו גילוח בתער לא מחייב עליה משום "פאת זקנם לא יגלחו". אי סלקא

דעתך דבי ליקטו במלקט וברדיטני שפיר דמי — ומצוה קעביד, לשתוק קרא מיניה ולא ליכתוב "זקנו", ואמינא: ליקטו במלקט וברדיטני שפיר דמי, דמיתנין לה מדינא. ומה ג'בי נזיר דאיסורא קעביד — כי מגלח בתער בתוך ימי נזירות. **אפילו** הכי מ'חייב — כי ליקטו במלקט וברדיטני, כדאמרין לעיל: לרבות כל המעבירין. **הא** — דכי מגלח מצוה קעביד, כדכתיב "וגלח את כל שער", **לא כל ש'בן** — שבכל דבר מותר לגלח, ואפילו בתער, ותו

מכלל דמצורע תגלחתו אינו אלא בתער, דאם לא כן "זקנו" למה לזי דכתב? — מנא להו לרבנן דלא הוי אלא בתער, דמניא ילפינן תער למצורע? **דתניא** ופאת זקנם לא יגלחו — בכהנים כתיב. יכול אפילו במספרים היא חייב — תלמוד לומר "ולא תשחת פאת זקנו". בישראל כתיב, ובמספרים ליכא השחתה, שאינו נוטל השער מעיקרו ושרשו. **א'** לא תשחת, יכול אפילו במלקט ורדיטני היא חייב, שאף הם משחתים השער מעיקרו — תלמוד לומר "ופאת זקנם לא יגלחו" והם אינם קרויים גילוח, שאינם רגילים לגלח בהם. **הא'** כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אמור זה תער — והאי שרא רחמנא במצורע. אי נמי, בקידושין גמרינן "פאה פאה" כהנים מישראלים. ופרוך: ממאי דתגלחת מצורע ליכא אלא בתער? דילמא אפילו במלקט ורדיטני קיים המצורע מצות גילוח, וקרא ד"זקנו" אתא לאשמועינן דאם בא לגלח (בתער) הרישות בידו, שהוא (מוחר) עליו בעלמא בפאה דוק, הכא שרי ולא מחייבו ומשני: אמרי. כלומר (על כרחך) "זקנו" דכתיב — שזקק לגלח ולעשות בתער ולא בדבר אחר. דאי סלקא דעתך כי עבדי נמי במלקט ורדיטני שפיר דמי — לשותק קרא מיניה. דאם בא (למזמר) שדרשות בידו לגלח בתער פאת זקנו — לזא לא בעי קרא, דזקנו דרשות ידעין מקל וחומר. **הכ'** גסיסין: ומה נזיר כו'. הוה מצי למפרך דבחן מצורע לא אתי, שכן ריבה הכתוב (בהן) מצות יחיתיו. ובחאי' גונא פריך בכל דוכתי, ולכן לא ליחד עשה דמצורע לאו דכהנים. ועוד: מה לנזיר שכן לאו גרידא — דרדו לאו דהקפה, תאמר בכהנים דאיכא לאו ועשה — לאו דהשחתת זקן ועשה. לכן נראה דעיקר אפירכא אחרונה סמך, דפרך מרבי שמעון כן לקיש. **הכ'** גסיסין: ומה נזיר דאיסורא קעביד — ואפילו נזיר טהור חוטא קצת, כדאיתא פרק קמא דנדרים (י,א) ולעיל בפרק שלשי (ט,א). ועוד: דמזיר טמא קא יליף, שגם הוא תגלחתו כתוב בתער, כדמשמע בסמוך דגמרינן טהור טמא וטמא מטהור, ואפילו הכי תגלחת מצורע ידידה דחי לאו דהקפיד. וסבירא ליה דהקפת כל הראש שמה הקפה. ולעולם מחייב — פירוש: מחייב לגלח כל ראשו ולדחות לאו דהקפה, מצורע דמצוה לא כל שכן. **דמצוה** — מצות המקרא תגלחת, ולא באה לו על ידי שום איסור — לא כל שכן שתגלחתו דמצוה דוחה לאו דהשחתה. ואי קשה: מה לנזיר — שכן קרבנו טעון להם כדפירש לעיל! ויש לומר: דלא דמי, דודאי לעיל דבעינן להטעין תער למצורע ולא שאר משחתים, פריך שפיר דמשום הכי בנזיר דין הוא שיהא טעון תער לתגלחתו, שכמו כן חומרא אחרת בו שקרבנו טעון להם. אבל הכא, דלא בעינן למילף להטעין תער במצורע מתגלחת דנזיר, רק שדרשות יהיה בידו להעבירו בתער כמו בשאר משחתין, ולי שייכא כלל ההיא פירכא, דלא בעינן למילף חומרא מנזיר. אלא מכל מקום תימה הוא: והא דך סוגיא לרבנן, (והרי) מוכח דלרבנן פשיטא להו תער מתגלחת דמצורע מקמי ידיעין ליה בנזיר, דקאמר בברייתא דלעיל: ללמדו ממצורע אי אפשר כו', אלמא במצורע פשיטא להו לרבנן

יש בהם חומרא שאין קרננו משתנה בדרלות, אלא בין עשיר ובין
 דל מביא את אותם הקרבנות, תאמר במצורע שקרננו משתנה
 בדרלות, שאם הוא עני יכול להביא תורים ובני יונה במקום בהמה,
 וכיון שמצינו שהתורה הקילה עליו בזה, יש לומר שכמו כן הקילה
 עליו שאינו צריך לגלח דווקא בתער, ואין ללמוד מנזיר ולויים
 שדינם חמור למצורע.
 הגמרא מביאה משא ומתן בדברים אלה: אמר ליה רבא בר משרשיא
 לרבא, האי תנא, מעיקרא – בברייתא לעיל (לט) אמר שללמוד את
 חיוב הנזיר לגלח בתער מהחוב של מצורע לגלח בתער, אי
 אפשר, משום שאין דנין קל מהמור להחמיר עליו, שמצורע דינו
 חמור שהוא צריך לגלח את כל שער גופו, ונזיר דינו קל שאינו
 מחוייב לגלח אלא את שער ראשו, ואין למדים ממצורע שהוא
 חמור להחמיר על הנזיר שהוא קל ממנו, ומשמע שהיה ידוע לתנא
 שמצורע חייב לגלח בתער, אף שלא למד את זה מנזיר, שהרי בא
 ללמוד נזיר ממצורע, והדר אמר – ואחר כך אמרה הבריייתא,
 שגילף – שלומדים את חיוב המצורע לגלח בתער מדינא – מנזיר
 ולויים במה הצד, ומבואר שולא הלימוד מנזיר לא היינו יודעים
 שמצורע צריך לגלח בתער, ומדינא נמי לא יליף – ולמעשה גם
 מנזיר ולויים אין ללמוד שמצורע מגלח בתער, משום שיש לפרוך
 מה להצד השווה שבהם שאין קרבנם בדרלות, וכמבואר לעיל,
 ונמצא גם שיש סתירה בין הבריייתות אם מצורע חמור מנזיר או
 נזיר חמור ממצורע.
 אמר ליה רבא, אין כאן סתירה, הווא – הבריייתא (לעיל לט) שידעה
 שמצורע מגלח בתער, ולא הוצרכה ללמוד דין זה מנזיר, היא
 אליבא דרבנן – לשיטת רבנן שלומדים חיוב תגלחת בתער
 במצורע מהמילה 'זקנו' האמורה במצורע, כמבואר בבריייתא
 להלן בסמוך, והא – הבריייתא שרוצה ללמוד שמצורע מגלח
 בתער מנזיר ולויים, היא אליבא דרבי אליעזר שהתורה לא פירשה
 במצורע שדין תגלחתו הוא בתער, וצריכים ללמוד דין תגלחתו
 מנזיר, וכמבואר בסוף הסוגיא (מא). שלומדים מראשו' האמור
 במצורע, שהעמידוהו בנזיר מצורע, דתני במשנה (מכות ד) לגבי
 איסור השחתת הזקן, ואינו תניי המשחית את זקנו במלקות, עד
 שילקטנו – עד שישחית ויטול את שער פאות זקנו בתער. רבי
 אליעזר אומר, אפילו אם ליקטו במלקט – כלי שמצחצחי חרבות
 מחליקים בו את תיק הסייף ובריהיטני – או בכלי שעושי תריסים
 מחליקים בו את העץ, תניי מלקות.
 מבארת הגמרא: מאי מעמידיהו דרבנן שתגלחת מצורע היא דווקא
 בתער, דתניא בבריייתא, נאמר במצורע (ויקרא יד ט) ויהיה ביום
 השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת
 כל שעריו יגלח, 'זקנו' מה תלמוד לומר – למה נאמר, הלא הוא
 כלול ב'כל שעריו', לפי שנתאמר לגבי כהנים (ויקרא כא ד) 'ופאת זקנם
 לא יגלחו', שנאסרו בגילוח שער פאות הזקן בתער, וכול – הייתי
 חושב לומר שאפילו כהן מצורע שבא לגלח תגלחת טהרה, יהיה
 דינו כן, שאסור לגלח את זקנו בתער, תלמוד לומר 'זקנו' שהוא
 מיותר, ללמד שאף אם הוא כהן, כיון שצטרע מגלח את זקנו,
 משום שמצות עשה של גילוח מצורע, דוחה את הלא תעשה של
 'ופאת זקנם לא יגלחו', וגם איסור עשה של 'קדשים יהיו',
 ומגלח דאיסור השחתת הזקן הוא בתער, דתניא, נאמר (ויקרא כא ה)

ופאת זקנם לא יגלחו, וכול – הייתי חושב לומר שאפילו אם יגלחו
 במספרים גם יהא תניי. תלמוד לומר – נאמר בפסוק האוסר תגלחת
 זקן בישראל (ויקרא יט כו) 'ולא תשחית את פאת זקנך', ולשון השחתה
 משמעותה שאינו משחיר כלום, ולומדים את איסור גילוח הזקן של
 כהנים מאיסור גילוח הזקן של ישראל בגזירה שזה 'פאת' פאת,
 שגם לכהנים לא אסרה התורה אלא בהשחתה, אבל במספרים,
 שאין בהם השחתה כיון שאינם נוטלים את השיער מעיקרו
 ומשרשו, מותר לגלח את הזקן. וכול – הייתי חושב לומר שאפילו
 אם ליקטו במלקט ובריהיטני, גם יהא תניי, מפני שסוף סוף השחית
 את שער הזקן מעיקרו, תלמוד לומר לגבי כהנים, 'ופאת זקנם לא
 יגלחו', ולשון 'גילוח' לא נאמר אלא בדבר שרגילים לגלח בו,
 ומלקט ורהיטני אין בני אדם רגילים לגלח בהם, הא כיצד יתקיימו
 שני הפסוקים, שמאחד מהם לומדים שדווקא השחתה אסורה
 ומהשני לומדים שדווקא דרך גילוח אסור לגלח, אלא אזהרה גילוח
 שיש בו השחתה, הוי אומר זה תער שבו מתקיימים שני התנאים,
 שהדרך לגלח בו, וכמו כן הזקן עוקר את השיער משרשו, וכיון
 שמתקיימים בו שני התנאים, רק בו אסור לגלח את הזקן. ומבואר
 שאיסור השחתת הזקן הוא רק בתער. ומאחר שכן, יש ללמוד שגם
 מצורע מצותו בתער, שלכן הוצרכה התורה ללמד שגם כהן
 מצורע מגלח, שאם הוא יכול לגלח בכל דבר, אין שום איסור
 בתגלחתו, ולמה הוצרכה התורה ללמד זאת.
 הגמרא דוחה את ההוכחה שמצורע צריך לגלח דווקא בתער:
 במאי – מניין שתגלחת מצורע אינה אלא בתער, דילמא – שמו
 יש לומר שלעולם אפילו אם ליקטו המצורע לשעריו במלקט
 ובריהיטני ולא בתער, נמי מצוה קעביד – גם כן הוא מקיים את
 מצות תגלחתו, והריבוי מהמילה 'זקנו' אינו בא ללמדנו
 שגם כהן מצורע מגלח את זקנו, שמכך הוכחנו שמצורע צריך
 לגלח דווקא בתער, אלא קאמי' לשמעינן – בא ללמדנו דמותר
 למצורע לגלח אפילו בתער, אף על פי שתמיד אסור לגלח בתער,
 ולא מיתניב עליה – ואינו מתחייב מלקות על איסור השחתת הזקן.
 ואם כן אין הוכחה שמצורע צריך לגלח דווקא בתער.
 הגמרא פורכת את הדחיה משני טעמים: אמרי – אמרו בני
 הישיבה, שעל כרחק הריבוי מהמילה 'זקנו' בא ללמוד שתגלחת
 המצורע היא דווקא בתער, משום שאי' סלקא דעתך – שאם יעלה
 על דעתך לומר שבי קעביד נמי – שגם אם מצורע יגלח במלקט
 ובריהיטני שפיר דמי – יצא ידי חובת התגלחת, ולא הוצרך הריבוי
 של 'זקנו' אלא ללמד שמותר לו לגלח אפילו בתער, אם כן
 לישתוק קרא מניה – שהתורה לא נכתבה ריבוי זה, ואנא אמינא
 – ואני אוכל ללמוד שמותר למצורע לגלח בתער, בכל וחומר
 מתגלחת נזיר טהור שדוחה איסור הקפת הראש, וכך הוא הקל
 וחומר, ומה לנבי נזיר דאיסורא קא עביד – שבשעת קבלת הנזירות
 עבר על איסור, שכן הנזיר בגזירות נקרא חוטא, ואפילו הכי – ואף
 על פי כן מתייב – הוא מחוייב לגלח כל ראשו, ודוחה בכך את
 איסור הקפת הראש, הלא – כאן במצורע דמצינא – שתגלחתו היא
 מצוה שלא הגיעה על ידי חטא, לא כל שכן שמצוה זו תדחה את
 איסור השחתת הזקן. ומוכח שהריבוי של 'זקנו' בא ללמדנו שצריך
 לגלח דווקא בתער.

המשך ביאור למסכת נזיר ליום שני עמ' א

– מה ששינוי בבריייתא שהפסוק (במדבר יד) 'מכל אשר יעשה מנפן
 תנין מחרצנים ועד זג, לימרו על איסורי נזיר, והיינו יין חרצן וזנים,
 שהן מצטרפין זה עם זה – שאם אבל מכולם יחד שיעור אכילה
 מצטרפים להתחייב מלקות, וקשה לרבי עקיבא, לשם מה הוצרך
 הפסוק ללמדנו דין זה, השתא יש לומר דיתר מצטרף לאיסור – הרי
 לפי רבי עקיבא אפילו דיתר מצטרף לאיסור בנזיר, ואם כן איסור
 לאיסור מפקיא – וכי צריכים אנו ללמוד מהכתוב שגם איסור

יצטרף לאיסור, הלא כל שכן הדבר.
 מיישבת הגמרא: אמר ליה רב כהנא לרב אשי, מה שקיתר מצטרף
 לאיסור זהו רק כשאוכלם בבת אחת, אבל אם יאכלם בזה אחר זה
 אפילו בתוך כדי אכילת פרס אינם מצטרפים, מה שאין כן איסור
 לאיסור מצטרף אפילו כשאוכלם בזה אחר זה, ובלבד שאכלם
 בכדי אכילת פרס, ולכן הוצרכנו ריבוי מיוחד לדין שכל איסורי
 נזיר מצטרפים זה עם זה. שואלת הגמרא: ורבי שמעון

מוסיפה הגמרא פירכא שניה: ותו – ועוד, שאי סלקא דעתך – שאם
 היה עולה על דעתך, שגם כי עבדי – אם יגלח במלקט ובריהמני
 ולא בתער, מצינה קא עבדי – יקיים מצות תגלחת מצורע, אם כן
 הריבוי 'זקנו' אינו בא ללמדנו היתר לגלח זקנו בתער שלא לצורך,
 מילא כתב – שהרי לא כתוב במפורש שמוותר לגלח בתער, אלא
 הוא רק ריבוי, ובריש לקיש דאמר כלל בדחיית לאוין, שבכל מקום
 שאותה מוצא עשה ולא תעשה, וקיים העשה פעמים שסותר את
 הלאו, אם אתה יכול לקיים את עניינם, ולא לדחות את הלאו,
 מוטב לעשות כן ולא לדחות את הלאו בחינם, ואם לאו – ואם אי
 אפשר לקיים את העשה אלא אם ידחה את הלאו, ובא עשה וידחה
 את לא תעשה, ואם כן אף בתגלחת מצורע, כיון שאפשר לקיים
 שניהם על ידי שיגלח במלקט ורהיטני, אין ללמדנו מ'זקנו' היתר
 לגלח בתער, משום שהיתר זה סותר את הכלל של דחיית הלאוין.
 אלא מוכח מהריבוי של 'זקנו' בא ללמדנו שאף כהן מצורע צריך
 לגלח את זקנו בתער, ומוכח שמצורע צריך לגלח דווקא בתער.
 עד כאן ביארה הגמרא את דעת חכמים, הלומדים שאיסור
 השחתת הוא בתער, ועל כן הם לומדים מ'זקנו' שמצורע מגלח
 בתער. אולם לרבי אליעזר אין ללמוד כן, שהרי לשיטתו גם אם
 תגלחת מצורע היא במלקט ורהיטני, צריך את הריבוי של 'זקנו',
 ללמד שהתגלחת דוחה את איסור השחתת הזקן שהוא גם במלקט
 ורהיטני וכמבואר במשנה שהובאה לעיל (מג). שואלת הגמרא:
 ורבי אליעזר, מאי טעמא – מהו המקור לשיטתו, שתגלחת מצורע
 צריכה להיות דווקא בתער.
 משיבה הגמרא: רבי אליעזר יליף – לומד שתגלחת מצורע היא
 בתער מהריבוי 'ראשו', דתניא, נאמר בפסוק לגבי תגלחת מצורע
 (ויקרא יד ט) ויהיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת
 זקנו ואת גבת עינו ואת כל שערו יגלח, 'ראשו' מה תלמוד לומר
 – מדוע נזכרה בפסוק תגלחת הראש, הלא הפסוק כבר אמר
 שמגלחים כל שער, וראשו כלול ב'כל שער', ומה באה המילה
 'ראשו' ללמדנו. לפי שנתאמר לפנינו בתוך ימי נזירותו (במדבר ו ה)
 'תער לא יעבר על ראשו' – שאסור לגלח את ראשו בתער, וכול –
 הייתי חושב לומר שאף נזיר מצורע שבא לגלח תגלחת טהרה
 בתוך ימי נזירותו, יהיה דינו כן, שאסור לגלח שער ראשו בתער,
 תלמוד לומר – נאמר בפסוק 'ראשו' שהוא מיותר, ללמד שאף אם
 הוא נזיר, כיון שנצטרע מגלח את ראשו, משום שמצות עשה של
 גילוח מצורע, דוחה את הלא תעשה של 'תער לא יעבר על
 ראשו', וגם את העשה של 'גלל פרע שער ראשו'. ומכך צריכים
 פסוק לרבות שנויר מצורע מגלח את ראשו מוכח שתגלחת מצורע
 היא בתער, כיון שאם תגלחת מצורע לא הייתה דווקא בתער גם
 נזיר מצורע היה יכול לגלח, ולא היינו צריכים לזה ריבוי מיוחד,
 שהרי איסור הגילוח של נזיר הוא רק בתער.
 הגמרא דוחה את הלימוד לשיטת רבי אליעזר, כפי שדחתה לעיל
 לשיטת רבנן: מפאי – מנין שתגלחת מצורע אינה אלא בתער,
 דלמא – שמא יש לומר שלעולם אפילו אם ליקטו המצורע לשער,
 במלקט ובריהמני ולא בתער, וגם כך מצינו קעבדי – הוא מקיים את
 מצות תגלחתו, וכי תימא – ואם תרצה להוכיח שתגלחת מצורע
 אינה אלא בתער, משום שאם אין חיוב תער בתגלחת מצורע,
 תער למה לי – מדוע הוצרך הפסוק להיתר לנזיר מצורע לגלח
 בתער מהריבוי של 'ראשו', אין זו הוכחה, כיון שאפשר לומר
 שהתורה כתבה 'ראשו' בשביל למימרא ו-לומר דמותר למצורע
 לגלח את ראשו אפילו בתער, סלקא דעתך אמינא – שלא יעלה
 על דעתך לומר, שהואיל נזיר כי עבדי בתער מיתניב – שמכיון
 שנויר המגלח ראשו בתער חייב מלקות, אם כן נזיר מצורע נמי –
 גם נזיר מצורע שגלח בתער לטהרתו, יליחייב – יתחייב מלקות.
 קא משמע לן דלא – לכן הוצרך הריבוי 'ראשו' ללמדנו שאף אם
 גילח בתער אינו חייב, ואם כן אין הוכחה שמצורע צריך לגלח
 דווקא בתער.

הגמרא פורכת את הדחיה: על כרחך הריבוי מהמילה 'ראשו' בא
 ללמד שתגלחת המצורע היא דווקא בתער, משום שאי סלקא
 דעתך – שאם יעלה על דעתך לומר שכי עבדי – שגם אם מצורע
 יגלח במלקט ובריהמני מצינו קעבדי – יצא ידי חובת מצות הגילוח,
 אם כן הריבוי 'ראשו' אינו בא ללמדנו שמוותר לנזיר מצורע לגלח
 ראשו בתער, מילא כתב – שהרי לא כתוב בתורה במפורש
 שמוותר לגלח בתער – אלא הוא רק ריבוי, והטעם שלהיתר זה אין
 די בריבוי 'ראשו', ורק פסוק מפורש יכול להיתר, הוא בריש לקיש
 שאמר שאין עשה דוחה לא תעשה אלא כאשר אי אפשר לקיים
 שניהם, וכאן אפשר לקיים שניהם על ידי שיגלח במלקט ורהיטני,
 אלא על כרחך שהריבוי 'ראשו' בא ללמדנו שמצורע צריך לגלח
 דווקא בתער.
 שואלת הגמרא: ורבנן שלמדו שתגלחת מצורע היא דווקא בתער
 מהריבוי 'זקנו', מאי דרשיניה – מה הם דורשים
 מהריבוי 'ראשו' שלפי רבי אליעזר בא ללמד על תגלחת מצורע
 שהיא בתער.
 משיבה הגמרא: מיבעי להו – רבנן צריכים את הריבוי של 'ראשו'
 למידיה לא דתקפה – ללמד שמצות תגלחת מצורע דוחה איסור
 הקפת הראש. דתניא בברייתא על הפסוק (ויקרא ט כז) לא תקיפו
 פאת ראשכם, וכול – הייתי חושב לומר, שאף מצורע כן – שגם
 מצורע בתגלחתו יהיה אסור להקיף פאות ראשו, תלמוד לומר –
 נאמר בפסוק 'ראשו' שהוא מיותר, ללמד שמצות גילוח מצורע
 דוחה את הלאו של 'לא תקיפו', מפני שעשה דוחה לא תעשה,
 ולכן אף שיער הפאות בכלל הגילוח.
 מקשה הגמרא: למה לי למכתב – לשם מה צריך לכתוב 'ראשו'
 ללמד שהעשה של תגלחת מצורע דוחה לא תעשה של הקפת
 הראש, ותיפוק ליה – הלא אפשר ללמוד דין זה, מהריבוי 'זקנו',
 כמו דתניא בברייתא המובאת לעיל (מג), נאמר בפסוק לגבי תגלחת
 מצורע (ויקרא יד ט) ויהיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו
 ואת זקנו ואת גבת עינו ואת כל שערו יגלח, ויש לשאול, 'זקנו'
 מה תלמוד לומר – מדוע נזכרה בפסוק תגלחת הזקן, הלא הפסוק
 כבר אמר שמגלחים כל שער, וזקנו כלול ב'כל שער', ומה באה
 המילה 'זקנו' ללמדנו, לפי שנתאמר לגבי כהנים (ויקרא כא ד) ופאת
 זקנם לא יגלחו' – שנאסרו הכהנים בגילוח פאות הזקן בתער, וכול
 – הייתי חושב לומר שאף כהן מצורע שבא לגלח תגלחת טהרה,
 יהיה דינו כן, שאסור לגלח את זקנו בתער, תלמוד לומר – נאמר
 בפסוק 'זקנו' שהוא מיותר, ללמד שאף אם הוא כהן, כיון שנצטרע
 מגלח את זקנו, משום שמצות עשה של גילוח מצורע, דוחה את
 הלא תעשה של 'זקנת זקנם לא יגלחו'.
 מקשה הגמרא: אם ללמדנו מ'זקנו' שעשה דוחה לא תעשה, אם כן
 למה לי למכתב 'ראשו', וכן קשה להיפך, שאם ללמדנו מ'ראשו'
 שעשה דוחה לא תעשה, למה לי למכתב 'זקנו', והיה לתורה
 לכתוב רק את אחד מהריבויים, ומדוע הוצרכו שניהם.
 מתרצת הגמרא: צריכי – שני הריבויים 'ראשו' ו'זקנו' נצרכים,
 ומבארת הגמרא מדוע צריך את הריבוי 'ראשו', דאי כתב דתניא
 – אילו היתה התורה כותבת רק את הריבוי 'זקנו', ולא כתב – ולא
 היתה כותבת את הריבוי 'ראשו', הוה אמינא – היינו אומרים
 שהקפת כל הראש לא שמה תקפה – שלא אסרה התורה גילוח
 הפאות, אלא כאשר נוטל הפאות לבד, ובכך משהו שיער
 הצדעים לשיער שאחרי אוזו ומצחו, אבל כשנוטל את כל השיער
 אין כאן השוואה, ואם כן במצורע שמגלח כל ראשו, לא צריך
 לדחות איסור הקפת הראש, ואף מי שאינו מצורע יכול לגלח כל
 ראשו יחד עם שער הפאות, ולחכי כתב דתניא – לכן הוצרכה
 התורה לכתוב את הריבוי 'ראשו', ללמדנו שהטעם שהותר גילוח
 הפאות במצורע אינו מפני שאיסור הקפת הראש לא נאמר במגלח
 כל הראש, אלא מפני שעשה דוחה לא תעשה. ויש להוכיח מכאן
 שאף בהקפת כל הראש יש איסור,

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף מא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רי"ז

לרבנן דטען תער לתגלחתו (נזיר). והכא, אי לאו קל וחומר דנזיר לא אתי ולזהו תער במצורעו ויש לומר: דאפילו לא קים לו דמצות נזיר בתער, מכל מקום שפיר ילפינן קל וחומר מנזיר, דדחי תגלחת דיריה פיאות דהקפת הראש, דאיכא בהו לאו במקוף במספרים, כדמשמע בסמוך. מצורע על כל שכן שיהא מותר לגלח אף בתער, וידחה לאו דהשחתת וקון אלא על כרחך קרא ד"וקנר" אתא להטעינו תער, ולא משוחיתים אחרים. ור"א אי סלקא דעתך כי עבד במלקט ורהיטני – דקיים מצות גילוח, לא כרחך קרא ד"וקנר" לא אתא למימר דמצו עבד בתער. מדלא כתיב תער, פירוש: בהדיא. דמבעי לן למימר כדריב שמעון בן לקיש דאסור לעשות ולגלח בתער, הואיל ויכול לקיים שניהם – שיגלח במלקט ורהיטני או במספרים ולא ידחה לאו דהשחתת וקון. והיה תלמוד לומר: לא שרינן תער מדלא כתיב תער. אלא התלמוד קצר להישא. דנזיר לישנא קלילא, ורגיל בכמה מקומות לקצר לשונו. אלא על כרחך קרא ד"וקנר" אתא לקובעו חובה, ולהטעין תער למצורע, דלא יצא ידי תגלחתו אלא בתער.

ורבי אליעזר – דאמר: אפילו ליקטו במלקט ורהיטני חייב (בפסא) דוקן, ומחייב בפסא דוקן אפילו בשאר משוחיתן. ושפיר אצטריך "וקנר" דמצורע דרדו לאו דהשחתת וקון, והיינו נמי בשאר משוחיתן – מנא ליה תגלחת דמצורע דדוקא בתער? יליף לה מ"ראשו". **ראשו** מה תלמוד לומר – "ראשו" דכתיב במצורע: והלא כבר כתיב ברישא דקנר "גילח את כל שערך", "את ראשו ואת זקנו" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר גבי נזיר "תער לא יעבור על ראשו" תוך ימי נזירותו, יכול אף נזיר (ומצורע) כן יזא אסור לגלח, ו"כל שער" דקרא – בשאר גופו על כרחך? דאין לומר דעשה ד"וגילח" דמצורע דחי לא תעשה דנזיר ד"תער לא יעבור על ראשו" תעשה ד"גדל פער שער ראשו" תלמוד לומר: (שער) "ראשו" מיותר, דאף נזיר ומצורע חייב לגלח בתער. והאי דלא מוקי רבי אליעזר "ראשו" בראשו דכל אדם, ולא בנזיר, ולמדוהו (ולאן דהקפה (וגירא) – אי משום דסבירא ליה הקפת כל הראש (ולא) שמה הקפה, אי משום דעשה דחי לא תעשה (וגירא) נפקא לרבי אליעזר מגדילים, כדבסמוך. אם כן "ראשו" לא איצטריך אלא לראשו דנזיר; אף על גב דאיכא את ד"תער לא יעבור" תעשה ד"גדל פער" – דחי להו עשה ד"וגילח" מיתורא ד"ראשו" דכתיב במצורע. והשאת נפקא ליה לרבי אליעזר תער במצורע מנזיר, דמידי דאסור בנזיר להעביר תער על ראשו, הטעין במצורע לגלח בתער. והיינו דקא מחדר בביריאת דלעיל (מב) למילף תער במצורע מלזים, ונזיר מן דינא, ולא אתי ליה, וצריך הוא לתלמודה מ"ראשו" (דנזיר), ולעולם מנזיר ילפינן למצורע דטעון תער. וסבירא ליה לרבי אליעזר דנזיר לא לקי אלא בתער דוקא כרבי יונתן דלעיל, הילכך, מידי דאסור בנזיר – דהיינו תער, הטעין לאו במצורע, כדמשמע, (ואין) על שאר מעבדין נמי לילק בנזיר – אכתי לא ידעינן תער במצורע, דאיכא למימר קרא ד"ראשו" – לשאר מעבדין. ו**פריך** כדלעיל, דלמא אפילו במלקט ורהיטני נמי מצוה קעביד במצורעו וכי תימא: למה לי למשיירי דאפילו בתער – דסלקא דעתך אמינא כו' גבי מצורע נמי לחייב, כלומר, גם כשיחיה הנזיר מצורע, קא משמע לן. ומשני: אי סלקא דעתך כי עבד במלקט ורהיטני מצוה קעביד במצורע, מדלא כתיב היתר תער בפירוש – לא לדחי עשה דמצורע לא תעשה דנזיר, שהרי אפשר לקיים שניהם. וקשה

ותו אי סלקא דעתך דבי עבד במלקט וברהיטני שפיר דמי, ו"וקנר" להחזיר תער הוא דאתא. אדרבה, מדלא כתיב ביה תער הוה אמינא דבתער לא מישתרי כלל, מדלא כתיב תער במצורע, ואמינא לך כריש לקיש, דאמר: כל מקום שאתה מוצא כו'. הכי נמי במצורע, ל"גלח במלקט וברהיטני, וליהוי מקיים "וגילח את כל שערך", וקא מוקים ללא תעשה ד"ופאת זקנם לא יגלח"

בתער, דלא אסרה תורה הקפת הראש אלא בתער. שמוע מינה דלכבי איצטריך "וקנר" – למישרי תער במצורע, ולמימרא דבתער אין, במידי אחרינא לא, דומיא דהקפת ראש, דקאתי ליה עשה ד"וגילח את כל שערך" ודחי ליה לאו דהקפה, לפי שאינו יכול לקיים את שניהם. ורבי אליעזר אית ליה גזירה שוה, וקסבר מלקט ורהיטני נמי עבדי גלוח, ודחי נמי גילוח שיש בו השחתה, ומשום הני, כי ליקטו במלקט ורהיטני גבי הקפה חייב, והכי נמי מפרש במסכת מכות בפירק "אלו הן הלוקין". ורבי אליעזר מאי טעמא – כלומר, הואיל ומוקמית להא דחגי לעיל דמצורע יליף מדינא כרבי אליעזר, דבתער – אין, במידי אחרינא – לא, מאי טעמא? אי מדינא – דא איכא מליפוך כדלעיל: מה להצד השוה שבהן כו'. יליף מ"ראשו" – דכתיב לגבי מצורע "וגילח את כל שערך ואת ראשו". ראשו מה תלמוד לומר? – והלא כתיב "שערך", וראשו בכלל שערך הוא! אלא לפי שנאמר גבי נזיר "תער לא יעבור על ראשו" – תלמוד לומר "וגילח את ראשו" בתער, כמו שאמרת לך גבי נזיר. ורבי אליעזר סבר לה כרבי יונתן, דאמר לעיל (לטב), דגבי נזיר לא מייחייב אלא בתער, ובמידי אחרינא לא. הכי נמי האי דאסייר גבי נזיר מישתרי גבי מצורע, ומאי דלא מייחייב ליה גבי נזיר, כגון מלקט ורהיטני – לא שרי במצורע. וכי תימא תער לפה לי – וכי תימא: למה לי למיכתב במצורע "ראשו", לילף מתער לא יעבור על ראשו" האמור לגבי נזיר, למישרייה במצורע ואפילו בתער. סלקא דעתך אמינא הואיל וגבי נזיר כו' – לא, לעולם אימא לך דמצורע בתער – אין, במלקט וברהיטני –

לא. דאי סלקא דעתך דבי עבד במלקט וברהיטני מצוה קעביד, הוה אמינא דבתער כלל לא, משום דלא כתיב ביה תער, וכדריש לקיש כו'. והכא כיון דאפשר לו לקיים את שניהם – עבד במלקט ורהיטני לקיים מצות עשה ד"וגילח את כל שערך", ולקיים נמי לא תעשה ד"לא יעבור תער", דלא אסרה תורה הקפת הראש אלא בתער, ואימא דבתער כלל לא, קא משמע לן. אלא לאו שמע מינה דאיצטריך ליה "ראשו" למישרי תער בנזיר מצורע, למימרא דבתער – אין, מלקט ורהיטני – לא. ומשום הכי אתי עשה ד"וגילח את כל שערך" ודחי לאו ד"תער לא יעבור על ראשו", לפי שאין אתה יכול לקיים את שניהם, דמצורע שיגלח במלקט ורהיטני לא עשה ולא כלום: רבי אליעזר לא מצי יליף במצורע בתער ולא במלקט ורהיטני מ"וקנר" דהקפה, משום דקסבר רבי אליעזר גבי הקפה דאפילו ליקטו במלקט ורהיטני חייב, דבתער דמי. ורבנן נמי לא מצו ילפי מצורע בתער ולא במלקט ורהיטני מ"ראשו" דנזיר, משום דקסברי גבי נזיר כי גילח במלקט ורהיטני חייב, דבתער דמי, כדאמרין לעיל: לרבות כל המעבדין. להכי כתב **רחמנא ראשו** – לאשמועינן דאפילו הקפת כל הראש שמה הקפה.

ואי

קצת: אמאי לא מסיק נמי הבא לשינויא דלעיל: לשתוק קרא מיניה, ואנא אמינא: ומה נזיר דאיסורא קעביד כו' ויש לומר: דהכא איכא למימר דשאני נזיר דליכא אלא חד לאו דהקפת ראש, ולכן דחי ליה תגלחתו דנזיר. אבל נזיר מצורע ביה תרי לאוין – לאו דנזיר ד"תער לא יעבור" ולא דהקפת הראש, ולכן לא ידחה עשה דמצורע לזנך תרי לאוין, ועוד עשה דגירא פרי. ועוד תריך הר"ם: דלמאי דבעי למימר פרק "שני נזירין" (נזיר נהא) אתך ברייתא ד"ראשו" דהקפת כל הראש לא שמה הקפה – אפילו חד איסורא ליכא בנזיר במקום פאת הראש. וליכא למימר קל וחומר מנזיר – דהתם ליכא תו שום דחיה. ו**ורבנן** – דנפקא להו דתגלחת דמצורע בתער מ"וקנר" כדלעיל, "ראשו" למה לי? דבשלמא לרבי אליעזר איצטריך "ראשו" למילף מיניה דתגלחת דמצורע בתער, אלא לרבנן למה להו "ראשו"? **מיבעיא** להו למדחי לאו דהקפה אף במצורע שאין נזיר, דאיצטריך קרא לומר דרדו לאו דהקפה. דחגינא "לא תקיפו פאת ראשכם", יכול אף מצורע כן, והא דכתב "וגילח את כל שערך" – (וחוץ) מפאת הראש, או כשמטיר פאת ראשו? תלמוד לומר "ראשו" מיותר דכתיב במצורע, לאשמועינן

נזיר. שלשה מינין – פרק שישי דף מא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

לאשמוענין דעשה דוגילח דמצורע דחי לאו דהקפת הראש.

ושייך לעמוד אן וואי צומריך למיכתב זקנו ווראשו דאי כתב רחמנא "זקנו" ולא כתב "ראשו" הוה אמינא דהקפת כל הראש ולא היינו דוקא כשנטל הפאות לבד, דעיקר איסור הקפה דכתיב "לא תקיפו פאת" הוה אמינא היינו דוקא כשנטל הפאות לבד,

כדאמר בעלמא: איזו היא הקפה – זה המשוה צדעיו לאחוריו אנו ופדחתו. פירוש: צידעא הוא השער הרבה וגדל סמוך לאזנים, ומאחוריו אונזו חלק הוא, ואין שם שער, וכן בפדחתו אין שער. וכשנטל אותם שבצדעיו, דהיינו פאת הראש יהיה חלק שער – נמצא שהוא לאחוריו אונזו ופדחתו. ובהא כולי עלמא מודו שהוא בלאו. ופלגי במגלח כל הראש וגם הפאות. דאיכא למאן דאמר שמה הקפה, ואיכא למאן דאמר לא שמה הקפה.

להכי כתב רחמנא ראשו – לגלות לן דהקפת כל הראש שמה הקפה. כיון דדחי עשה ד"גילוח ראשו" ללאו דהקפה, שמע מינה הקפה היא

ואי כתב רחמנא ראשו הוה אמינא משמע תרתי – כלומר, אף כי משמע תרתי, דמשמע דעשה דחי לא תעשה, ומשמע נמי דהקפת כל הראש שמה הקפה, וואכתי בתער לא ידעינן שיהא גילוח דמצורע דוקא בתער, שהרי אהקפת פאת ראש דהייב אפילו במספרים שלא בתער, שלא הוזכר תער בקרא אלא "לא תקיפו" סתמא – כתב רחמנא "זקנו", מינה דרשי רבנן לעיל דתגלחת דמצורע דוקא בתער. הלכך צריכי תרתי "ראשו" ו"זקנו". ואי קשיא לרבנן, היתא הווא נזיר ומצורע, דאיכא בראשו דנזיר תרי לאוין תעשה, לאו ד"תער לא יעבור" ועשה דגידול פרע, ולא דהקפה, מנא להו לרבנן דדחי עשה דגילוח דמצורע לכל הנהו? וצריך לומר: הבל נפקא להו מ"ראשו", דמקרא מלא דבר הכתוב, לא שנה הוא נזיר ולא שנה אינו נזיר. ועוד: כיון דגלי לן בוקנו דדחי עשה דגילוח לאו ועשה דכתיב – לאו דהשחתת זקן, ועשה ד"קדושים תהיו" – הוא הדין שידחה שני לאוין ועשה, דאין סביר להם לחלק בין לא אחד לשני לאוין. והכי איכא תנא לקמן (נחא) ובגדילים, דלא מפליג בין לא אחד לשני לאוין. ואף על גב דלאו ועשה (דכתיב) אינו שוה בכל – הכי נמי לאו

ועשה דנזיר (ולאו) דהקפה אינו שוה בכל, אלא בניזיר ואנשים לאו דהקפה. ולקמן בפרק "שני נזירים" (שם) חשיב לאו דנזיר שוה בכל, ועבדי צריכותא. דנזיר מכתבים לא אתי שכן אינו שוה בכל, וכתיב נזיר לאו אתי שכן ישנו בשאלה. ואם תאמר: לרבי אליעזר, כיון דמוקי "ראשו" לראשו דנזיר, ולמימר דעשה דגילוח דחי לאו ד"תער לא יעבור" (וגם) עשה דגידול פרע, מאי איצטריך תו "זקנו" לרבי אליעזר דעשה דגילוח דחי לאו דכתיב דהשחתת זקן, ועשה ד"קדושים ותהיו"? תיפוק ליה מ"ראשו"! דאיכא למיפרך: מה לראשו דנזיר שכן ישנו בשאלה. ועוד: מה לכתיב שכן ריבה בזה הכתוב מצות יחירות, ולכן לא ידחה עשה דגילוח לאו ועשה דכתיב. וכי תימא: לכתוב "זקנו" ולשתוק מ"ראשו"! ד"ראשו" איצטריך לרבי אליעזר לאנגמורי לן דמצות גילוח דמצורע הוי דוקא בתער, ולא בשאר משחיתים כדאמר לעיל.

השתא (פרק קמא) משמע הכא בסוגיא דידן דהקפת הראש הוי אפילו בלא תער וכן איתא בתורת כהנים "זאת תהיה תורת המצורע": "ראשו" מה תלמוד לומר? לפי שיש בוקן מה שאין כן בראש, ובראש מה שאין כן בוקן, שוראש אסור במספרים וחוקן מותר. והא דהניא בתוספתא (דמכות פרק גא חייב שנים אחת לצדיעא מכאן ואחת לצדיעא מכאן, ואינו חייב עד שיקיפו בתער – היינו כעין תער. ובמכות כב.) נמי, דקאמר: משה צדיעא לאחוריו אנו ופדחתו – נמי היינו כעין תער, ואפילו במספרים. וההיא דתורת כהנים איכא למודי, דעל כרחך לאו באיסור הקפת הראש מיירי, אלא בניזיר, דאסור לגלח ראשו תוך ימי מרו ואף במספרים, למאן דאמר לעיל לרבות כל מעבירין. והכי מוכחא סיפא דהתם, דתנא בו: והראש מותר לכל אדם, והזקן אסור לכל אדם. ואי בהקפת הראש איירי – איך מותר ראש בכל אדם? אלמא בניזיר מיירי, וקאמר דתגלחת אינו מותר בכל אדם שאינם בניזיר, ומיזה, צריך ליהודי שלא ליטול פאת הראש אפילו במספרים, דשפיר איקרי כעין תער. וכן נהגו העולם כשנוגלחן התינוקות לשייר בצדעיהן הרבה שערות. ורבי אליעזר דאחי עשה דחי לא תעשה מנא ליה – ואם תאמר: ולית מ"ראשו" ו"זקנו" דדחי עשה אפילו לאו ועשה וכי תימא: דמה להנך שכן לאו שאינו שוה בכל הוא, דלאו ד"זקנו" ליתא בנשים, כדאמר פרק קמא דקדושין (להב.) – אם כן גם לרבנן תיקשה: מנלן דבעלמא עשה דחי לא תעשה? ואומר דרב רבינו פרץ: דמשום הכי פריך לרבי אליעזר, דמוקי להאי "ראשו" משום נזיר דאיכא לאו ועשה. ואם כן (וצריך) מקרא אחריתא, דאם לא כן לא מצי לאוקומי לקרא ד"ראשו" ללא תעשה ועשה אלא בלא גרידא, ובראשו דאניש דעלמא למיודי לאו דהקפה, כמו שרבנן מעמידין אותו לאשמוענין דהקפת כל הראש שמה הקפה, ו"זקנו" דאחי עשה אפילו לאו ועשה דחי. ואי לא הוה וכתבי "ראשו" לא הוה! דיעינן דהקפת כל הראש שמה הקפה, קא משמע לן "ראשו". ובתוספתא אחריתא מפרש הכי: לרבי אליעזר, עשה דדחי לא תעשה מנא ליה: דמוקי "זקנו" לעיל בבוקן מצורע, ודחי עשה דגילוח לאו ועשה דכתיב – לאו דוק ועשה ד"קדושים תהיו", אלמא פשיטא ליה לרבי אליעזר בעלמא דעשה דחי לאו גרידא, דאם לא כן – מנא ליה לאוקמיה בבוקן? לקומיה בוקן דישאל דמצורע, ולאשמוענין דעשה דגילוח דמצורע דחי לאו דהשחתת דישאל, אבל בבוקן מצורע – דלמא לאו דחי לאו ועשה דכתיב דקדושים! דבשלמא לרבנן דמוקי "ראשו" דמצורע למימר דעשה דגילוח דחי לאו דהקפת הראש – אם כן הוה הדין דעשה דמצורע דחי לאו דפאת זקן, והלכך ישראל וכו'. והר"ם אומר: דלרבנן ניהא, דמציעו למימר ד"ראשו" אם אינו ענין לשאינו שוה בכל, דנפקא לן מ"זקנו" אפילו לאו ועשה שאינו שוה בכל – תניהו ענין ללאו השוה בכל, ואל תתמה: והלא שפיר אצטריך "ראשו" לאשמוענין דהקפת כל הראש שמה הקפה, ובתר הכי צריך לומר בכלל דהסוגיא דהקפת כל הראש שמה הקפה. לירוחא דמלתא אמורה התלמוד הכי: אם תמצא לומר דשפיר נפקא לן דעשה דוחה לא תעשה מגדילים אבלאים (אתי, ואי אתי גדילים לכרברא כדאמר במסכת יבמות (דב.) שקיל התלמוד, דהא לרבנן שפיר נפקא דעשה דוחה לא תעשה ב"א אינו ענין, ואז נאמר דהקפת כל הראש שמה הקפה, כדמסיק ריש פרק "שני נזירים", אבל לרבי אליעזר דמוקי "ראשו" לנזיר מצורע, וגם "זקנו" אתא לכוון, אי מגרין מנייהו – נאמרדפליג דעשה דוחה לא תעשה ועשה. אבל לרבי אליעזר צריך לומר על כרחך דנפקא ליה דעשה דוחה לא תעשה גרידא בכל לאו כהאי, דאי לא – תער מנא ליה במצורע? דאי מ"ראשו" – דלמא לאו למודי נזיר דאית ביה תרי לאוי דהקפת דנזיר, אלא לאו דהקפה גרידא. אלא דסבירא ליה השתא להתלמוד רבי אליעזר (ואמר) הקפת כל הראש לא שמה הקפה, אלא משום דאיכא למפרך, כדפרישית בריש מסכת יבמות (הא.) מה לכוון שכן אינו שוה בכל – נזיר יוכיח, מה לנזיר – שכן ישנו בשאלה, ואיצטריך תרייהו. ואכתי דעשה דחי לא תעשה השוה בכל מנליה. ורבי מגדילים – דסמכיה רחמנא ציצית לכלאים, למימר דעשה דציצית דחי לא תעשה דכלאים. ובהכי ניהא בריש מסכת דייבמות לא מצי התלמוד למיפשט דעשה דוחה לא תעשה גרידא השוה בכל מ"ראשו" ו"זקנו", והכא פשיטא לרבנן דדחי בלא גדילים. והשתא ניהא ליה, דסוגיא דשמעתין דייבמות דבעי למימר דאיצטריך קרא לראשו, דהקפת ראש שמה הקפה, ולהכי ליכא לאוכוחי דעשה דוחה לא תעשה ב"א אינו ענין. (ואבל) ריש סוגיא דפרק "שני נזירים" סבר הקפת כל הראש שמה הקפה מסבירא.

הא

אמר

מקשה הגמרא: וְדָבִי אֵלֶיךָ, שלא למד מהריבוי 'ראשו' כרבנן,
שתגלחת מצורע דוחה את האיסור של הקפת הראש, אלא למד
מריבוי זה (לעיל ע"א) שנויר מצורע מגלח ראשו בתער, ומוכח
שלמד שעשה דוחה לא תעשה מפסוק אחר, ולכן לא הוצרך
ללמוד מפסוק זה שאיסור הקפת הראש שיש בו רק לאו, נדחה,
אם כן דין זה דאיתי – שבא עשה ודחי את לא תעשה, מנל לה – מנין
לו.
מתרצת הגמרא: שרבי אליעזר וְלִיף – לומד את הדין שעשה דוחה
לא תעשה מדרשת הפסוק 'גְדִילִים', דְּתִנָּא בברייתא, נאמר בתורה
(דברים כב יא) 'לא תלבש שעטנז', ונסמכה מצות ציצית בפסוק
שאחריו (שם יב) 'גְדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ', ונדרשת הסמיכות כך, 'לא
תלבש שעטנז',

וְאִי קָתֵב – אם היתה התורה כותבת רק 'ראשו', וְלֹא קָתֵב – ולא
היתה כותבת 'וְקָנִי', תוֹה אֲמִינָא – היינו אומרים שאף על פי
ש'ראשו' מְשַׁמֵּעַ תְּרֵי – שני לימודים, הראשון, דְּאֵתִי עֲשֶׂה וְדָחִי
אֵת לֹא תַעֲשֶׂה, והשני, שְׂמִשְׁמֵעַ גַּם דְּהַקְפַת כָּל הָרֹאשׁ שְׂמָה הַקְפָּה,
שאם לא כן לא היה צריך לדחות את הלאו, שהרי אינו מגלח את
הפאות בלבד אלא מגלחם יחד עם כל שער ראשו, וְאִכְתִּי – אבל
עדיין, את הדין שתגלחת מצורע אינה אלא בְּתַעַר, מְנַלָּן – מנין לנו
ללמוד, לְהִכִּי קָתֵב דְּהַקְפָּא – לכן הוצרכה התורה לכתוב גם 'וְקָנִי',
ללמדנו שתגלחת נזיר מצורע דוחה איסור תגלחת של נזיר, ומכאן
מוכח שצריך לגלח דווקא בתער, כיון שאם תגלחת מצורע לא
היתה דווקא בתער גם כהן מצורע היה יכול לגלח, ולא היינו
צריכים לזה ריבוי מיוחד, שהרי איסור השחתת הזקן הוא רק
בתער.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י תשרי, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה ברוך שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז' תשרי,

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם, על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
נבג"מ זי"ע.

... ולכתבו שהעדר כתבו בעבר, מפני שאין לו מה לעשות וכו', מובנת הפליאה על מענה האמורה:
בה בשעה שרבותו ואלפי בני ישראל באה"ק ת"ו נשמתם צמאה לדבר ה' אשר גילה ע"י עבדיו נשיאינו
רבוה"ק [אף שיש מהם כאלה היודעים מצמאון שלהם וכאלה שהגוף מסתיר על הצמאון, ומובן שעל
אלה הרחמנות גדולה עוד יותר], והוא שזכה **בחסד** עליון לדעת ע"ד תורת רבותינו נשיאינו, כותב שאין
לו מה לעשות! ובודאי שהאריכות בזה אך למותר, ובפרט בזמן שמחתנו שמצותו אגוד ד' מינים שהם
מייצגים ד' הסוגים דבני ישראל, והנקודה התיכונה בזה, שאין האתרוג יכול לקיים מצותו באם אין
הערבה ביחד עמו, וד"ל.

ויהי רצון שעכ"פ מכאן ולהבא יתבונן ויפעול בהפצת המעינות חוצה, ויבשר טוב בטוב האמיתי,
טוב לשמים וטוב לבריות וטוב העושה פירות (קדושין מ, א).

בברכה לבשו"ט ולחג שמח.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום, והנני חותם בשמו,

א. קווינט

המזכיר

59 שבתגלחת ראשונה שייר שתי שערות, ובתגלחת שניה גילח רק
60 שער אחת שאינה שיעור גילוח:

משנה

61 משנה זו מבארת את דרך הנהגת הנזיר בשערו: מותר הנזיר להיות
62 חופף את שערו, דהיינו להחליקו ולשפשפו ולגרדו, ואפילו בנתר
63 ובאדמה, ומפסקם – מעביר אצבעותיו בין השערות כדי להבדיל
64 ולהפריד אותן זו מזו, ואף שעל ידי כך יתכן שיפלו ממנו שערות,
65 אינו עובר על הלאו (במדבר ו ד) 'תער לא יעבר על ראשו' ועל
66 העשה (שם) 'גדל פרע שער ראשו', מכיון שאינו מתכוין לכך, אכל
67 לא סוֹרֵק את השערות במסרק, כיון שבאופן זה ודאי הוא מתכוין
68 שיפלו ממנו שערות:

גמרא

70 הגמרא מקשה סתירה, בין הרישא של משנתנו לסיפא: שנינו
71 במשנה: נזיר חופף ומפסקם – מותר לנזיר לחפוף או לפסס את
72 שערותיו בידי, ואף שעל ידי כך יתכן שיפלו ממנו שערות, מני –
73 משנתנו בשיטת איזה תנא היא, בשיטת רבי שמעון היא, דאמר
74 שדבר שאין מתכבין – אדם העושה מעשה היתר, ועלול לצאת
75 מתוך מעשה זה גם עבירה, אם הוא אינו מתכוין לעבור את
76 העבירה, מותר, ועל כן גם הנזיר מותר לחפוף ולפסס את ראשו,
77 הואיל ואינו מתכוין שיפלו ממנו שערות, ובהמשך המשנה שנינו,
78 אכל לא סוֹרֵק במסרק, כיון שהוא עלול להפיל בכך שערות, ואף
79 על פי שאינו מתכוין לכך, אמתאן לרבנן – באנו לדעת חכמים,
80 הסוברים שדבר שאינו מתכוין אסור, שהרי לדעת רבי שמעון
81 צריך הדין להיות הדבר מותר. ונמצא שהרישא היא בשיטת רבי
82 שמעון והסיפא בשיטת רבנן.
83 מתרצת הגמרא: אמר רבה, בולא רבי שמעון היא, והטעם שאסור
84 לנזיר לסרוק שכל הפוסק, להסיר ימין מוֹדֵלֵלוֹת מתכבין – כוונתו
85 גם להסיר שערות שכבר נתלשו במקצת, ואינו מחוברות יפה
86 לראש, ואם כן הרי הוא מתכוין גם כן לדבר האסור, ובאופן זה
87 אסור אפילו לרבי שמעון:

משנה

89 משנה זו היא המשך למשנה הקודמת: רבי ישמעאל אומר, אף על
90 פי שמותר לחפוף ואפילו בנתר, מכל מקום לא יחוף את ראשו
91 באדמה, מפני שמפסק את השער, וממילא ברור שיתלשו שערות,
92 ואסור:

גמרא

94 הגמרא מבררת את דעת רבי ישמעאל: איכא לחו – הסתפקו בני
95 הישיבה, מפני שהיא מפרשת את השער' תנן במשנה, שכל אדמה
96 משירה, או דלמא – שמא מפני אדמה המפרשת' תנן, דהיינו שיש
97 סוג של אדמה שמשירה את השיער, וגזרו שאסור לחוף בכל
98 אדמה משום אותה אדמה.
99 מבררת הגמרא: למה נפקא מינה – איזה הבדל למעשה יש בין
100 שני הצדדים, משיבה הגמרא: כגון דאיכא אדמה דלא מתרא – אם
101 תהיה אדמה שאינה משירה את השיער, האם יהיה מותר לנזיר
102 לחוף בה. אי אמרת 'מפני שהיא מפרשת' תנן, אם כן איכא דידעין
103 דלא מתרא – באופן שאנו יודעים שסוג אדמה זה אינה משירה את
104 השיער, שפיר – יהיה מותר לחוף בה, שהרי רבי ישמעאל אסר רק
105 באדמה שמשירה את השיער, אלא אי אמרת 'מפני המפרשת'
106 שגזרו שאסור לחוף בכל אדמה, משום אותה אדמה, אם כן כלל
107 כלל לא – בכל סוג אדמה אסור לחוף, ואפילו שאינה משירה את
108 השיער. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, כיון שאין
109 אנו יודעים לפשטה:

1 הא – אבל 'גדלים תעשה לך' מהם – מצמר ופשתים יחד, שהעשה
2 של מצות ציצית דוחה את הלא תעשה של שעטנז, ואם כן לא
3 הוצרך הריבוי 'ראשו' להניח תגלחת מצורע שאינו נזיר ולדחות
4 איסור הקפת הראש, ולכן העמיד רבי אליעזר את הריבוי למצורע
5 שהוא נזיר.

6 הגמרא שבה לדון במשנה שהובאה לעיל (מ: א) אמר מה, שלשה
7 מגלחין ותגלחתן מצוה, נזיר ומצורע ולוויים, וכולם שגילחו שלא
8 בתער, או ששיירו בגילוחם שתי שערות, לא עשו ולא כלום ולא
9 יצאו ידי חובתם..

10 אומרת הגמרא: אמר רב אחא בריה דרב איקא, זאת אומרת שמא
11 שבכל התורה רובו נחשב ככולו הוא מדאורייתא, טמא – מזהיבן
12 מוכח כך, מנזיל רחמנא – ממה שגילתה התורה לפני תגלחת נזיר,
13 שאף שכתוב (במדבר טו) 'וגלח ראשו' הוסיפה התורה 'פיום השביעי
14 יגלחנו' ללמד שאין די בגילוח רוב השיער וצריך דווקא תגלחת
15 שלמה, ויש ללמוד שדווקא מהא, הוא דבר דאיכא בולא אין
16 מתקיימת המצוה, הא בעלמא – אבל בשאר מקומות שאין ריבוי
17 להצריך את הכל, אף רובו נחשב ככולו..

18 הגמרא מביאה משא ומתן בדבר: מתקין לה ו-הקשהו רבי יוסי
19 בריה דהנינא, האי – הפסוק 'וגלחנו' שהבאת, נזיר טמא שנטמא
20 בתוך ימי נזירותו בתיב, ולא בניזיר טהור שגם בו דברה המשנה.
21 מחכו עליה בעמקא – שחקו עליו אמוראי ארץ ישראל ודחו את
22 קושייתו, מכאן – וכי נזיר טמא תגלחתו בתער מנלן – מזהיבן אנו
23 לומדים זאת, מנזיר טהור יליף – לומדים את דינו, ואם כן ליתי –
24 יבוא גם נזיר טהור וליליף – וילמד מנזיר טמא את הדין ששתי
25 שערות מעכבות, ונלמד כך, מה נזיר טמא כי ו-אם שייך שתי
26 שערות, ולא כלום עבר – לא עשה כלום, הכא נמי – גם כאן בניזיר
27 טהור כי ו-אם שייך שתי שערות, ולא כלום עבר – לא עשה ולא
28 כלום, ואם כן יפה אמר שמיגלחנו לומדים זאת.

29 הגמרא דנה בפרטי דין תגלחת כל ראשו: בעי – הסתפק אביי, נזיר
30 שגילח ראשו ושייר שתי שערות שלא גילחן או שגילחן שלא
31 כראוי, ונמצא שלא קיים עדיין מצות גילוח, ושוב צמח שער
32 ראשו, והוה ונלחן לאותן שתי שערות ששייר בגילוחו הראשון,
33 מהו, מי מעכבי – האם לא יצא ידי חובת גילוח כיון שעתה כל
34 ראשו מלא שער, וצריך לגלח שוב את כל שער ראשו, או ששתי
35 שערות אלו לא מעכבות את תגלחתו, כיון שלבסוף גילחן.

36 ספק נוסף: בעי רבא, נזיר שגילח, והניח שתי שערות, ולאחר זמן
37 גילה אחת מהן ונשרה אחת – השניה, שלא על ידי גילוח, מהו,
38 האם כיון שבגילוח הראשון שייר שתי שערות לא יצא ידי חובתו,
39 וגם כעת גילח את שער אחת שאין זה שיעור גילוח והשניה
40 נשרה מאלה, לא יצא ידי חובת גילוח, או שכיון שסוף סוף כעת
41 ראשו בלא שער כלל, יצא ידי חובת גילוח.

42 אמר ליה רב אחא מדיפתא לרבינא, גילה שערך שערך קא מיבעי ליה
43 לרבא – וכי רבא הסתפק בניזיר שגילח שתי שערות אלו אחת
44 אחת, הלא ודאי שקיים תגלחתו כשגילח את השערה הראשונה
45 מהנותרות, כיון שכשבה לגלחה היו שתי שערות שהן שיעור
46 גילוח, ואם כן קיים מצות תגלחת בשערה הראשונה, ואחר כך
47 נשארה רק שערה אחת שאינה מעכבת, והיא זו שנשרה. מתרצת
48 הגמרא: אלא איכא – אלא אמור שכך נסתפק, נשרה אחת ואחר
49 כך גילה אחת – את השניה, מהו, האם לא יצא ידי חובת תגלחת,
50 כיון שבשעה שבה לגלח לא היה כאן שיעור גילוח שהוא שתי
51 שערות, או שמא נתקיימה מצות גילוח שהרי סוף סוף אין שיעור
52 בראשו. אמר ליה שיש לפשוט את ספק רבא, שקיים גילוח אין כאן
53 משום ששער אין כאן בראשו.

54 מקשה הגמרא: אי שער אין כאן – אם אתה מחשיב גילוח כזה
55 כהסרת השיער, אם כן גילוח יש כאן – קיים מצות הגילוח, ומדוע
56 אמרת שקיים גילוח אין כאן. מיישבת הגמרא: הכי קאמר – כך
57 נאמר הדברים, שאף על פי ששער אין כאן שהרי נשרה אחת
58 וגילח אחת, מכל מקום קיים מצות גילוח אין כאן, משום

הא גידילים תעשה לך - וקא דחי לאו ד"ל תלבש שעטנז. אמר רב אחא בריה דרב אימי - מודקתה; או ששיירו שתי שערות לא עשה כלום - זאת אומרת דרובו חשוב ככולו מדאורייתא. דמדתב הכא "וגילח את ראשו ביום השביעי" ולא מייצטרך ליה למיכתב "ביום השביעי יגלחנו" לומר דלא חשיב גילוח עד דאיכא כולו שיער מגולח -

מכלל מדאיצטרך ליה קרא לשמועין דלגלח כולו. דאי לאו האי קרא הוה אמנא דברבו טגי ליה, דרובו ככולו דאורייתא. האי - "ביום השביעי יגלחנו" בנייר טמא הוא דכתבי אכל בנייר טהור - לא כתיב אלא "וגילח את שער ראש נזיר", דלא משמע ליה הכי. מחכו עלה במערבא - אהא תאקפתא דרבי יוסי ברבי חנינא. דמכדי נזיר טמא דבתער מנלן מנזיר טהור יליף - מדכתבי ביה תער, אי לרבי כדאית ליה ולתנא קמא כדאית ליה ובלדעל. והוא הדין נמי דלית נזיר טהור מנזיר טמא; מה נזיר טמא כו'. והכא הוא דגלי רחמנא כולו, הא בעלמא - רובו ככולו. ומדרב אחא בריה דרב איקא. ואם תאמר: ליגמר מנייה! הא לא אפשר, משום דהוה לזו נזיר ומצוה שני כתובין כאחד. וצמח חורו וגילוח - נמי לאותן שתי שערות. מה - מי אמרין: כיון דמעיקרא שייך אותן שתי שערות לא עשה ולא כלום. השתא נמי כיון דהדר רצמח - לא עשה ולא כלום. דכמנא דמגלח שתי שערות מעיקר דמי, ומעכב, או דלמא: כיון דהשתא קא מיגלח להו, להאי דהדר צמח לא חישנין, ולא מעכב. גילח שיער קמביעא ליה לרבא - פשיטא דכיון דגילח את כל ראשו לבר מהנך שתי שערות, דכי הדר גילח אחת מהן ונשרה חבירתה - שפיר, דקאלי ומיגלח כי אורחיה כמנא דאלי ומגלח שיערו, ולהדיא נשרה - מאי הוה ליה למיעבד? אלא אימא נשרה אחת וגילח אחת קמביעא ליה - מי אמרין: כיון דכל שיערו גילח חוץ משער אחת - שפיר דמי, דהא לא שייך שתי שערות בלא גילוח. או דלמא: כיון דמעיקרא שייך לו שתי שערות - לאו כלום עבד, וכי חור וגילח אחת לאחר נשריה דחבירתה - נמי לאו כלום עבד, דכיון דלא הוי השתא בראשו אלא שיער אחת - לא איקר גילוח, ובנשרו שניהם דמי. דכי היכי דאם גילח ושייר שיער אחת שפיר גילח, דשערה כנטולה דמי, הכי נמי כי נשרה אחת - משעת נשריותה הויה חבירתה כנטולה, וכי חור וגילח - לאו כלום עבד, דכנטולה דמיא. אמר ליה אי אמרת גילוח אין כאן - דדמי ליה כמי שיש שיער כאן, [והכי] קאמינא [אף על פי] ששיער אין כאן מצות גילוח אין כאן - ומיהו בדיעבד שפיר דמי. **משנה** נזיר חופף ומפספס - חופף כמו "חופף עליו כל היום" (דברים לג), לשון מגר, ובלעז פרייר. **מפספס** - שמפריד שערותיו זו מזו, אבל לא במסרק. **נזמרא** **תאנא** - לרבי יהודה דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. להשייר גימין המרולדלים - מן הראש, אבל עדיין לא נעקרו לגמרי. וכיון דמתכוין להשייר, כי סורק במסרק הוה ליה דבר שמתכוין, ואסור. **אי** אמרת **מפני** המשרת תנן כלל כלל לא - דמשמע: לא יחוף בשום אדמה, גזירה שאינה משרת מפני המשרת.

מקרא

אמר מר וכו' או ששיירו שתי שערות לא עשו ולא כלום וכו' זאת אומרת דרובו ככולו דאורייתא - מודגלי רחמנא גבי נזיר "ביום השביעי יגלחנו" דלא איצטרך, דכבר כתיב "וגילח", אלא לשמועין דבעינן תגלחת מצוה שלימה, שלא שיירה כלום. **הכא** הוא דבעי כולו הא בעלמא רובו ככולו. אמר ר"ם: דבעלמא קיימי. מיהו, פאת זקן אמר סוף פרק "המצניע" (שבת צד,ב) ומלא פי חוזה מייחיד, דמשמע פורתא.

מתקין לה רבי יוסי ברבי חנינא האי בנייר טמא כתיב - ודכתבי "ביום השביעי יגלחנו" דמשמע כולו, וביריתא משתמעא אף בנייר טהור שיחא שתי שערות מעכבות. **מחכו** עלה במערבא - בפרק קמא דסנהדרין: (ז,ב) אמר: מחכו עלה במערבא - היינו רבי יוסי ברבי חנינא, והכא אשכחן מחכו על דבריו.

מכדי נזיר טמא [ודבתער מנלן] מנזיר טהור יליף (דבתער) ולית נזיר טהור ולילף מנזיר טמא - דשתי שערות מעכבות.

נזיר שגילח ושייר שתי שערות - ובאותה שעה לא גילח יפה, ואחר כך המתן לגלח שתי שערות עד אשר וצמחו שעריו, ראשו, וחור וגילוח לאותן שתי שערות לבד. מי אמרין: אותו תגלחת שתי שערות לא כלום הוא, [והואיל] וכשגילחן ראשו מלא שער. **נזיר** שגילח חצי שתי שערות וגילח אחת ונשרה אחת - כלומר, השניה, מהו? מי אמרין: כיון דלא גילח שתי שערות לאו גילוח הוא, ששתי שערות אית בהו שיעור גילוח. או דלמא: השתא מיהא לאו איכא שיער כלל.

אמר [וליה] רב אחא מדפתי לרבינא גילח שיערה מבטיא ליה לרבא - בתמיא. כלומר, הא דאי גילוח הוי, כיון שבא לגלח הוי שיעור גילוח. **אימא** נשרה אחת וגלח אחת - כשבא לגלח שיער. הכי גרס רש"י: מי אמרין השתא מיהא שיער ואין כאן אמר ליה: גילוח אין כאן, שיער אין כאן. **אי** שיער אין כאן יש כאן גילוח הכי קאמר אף על פי ששיער אין כאן מצות גילוח [אין] כאן - הואיל דבתגלחת ראשונה שייך שתי שערות, ובתגלחת זאת לא היה רק שיער אחת.

נזיר חופף ומפספס - *פרייר בלעז, שייחוף ראשו בנחר באדמה, אף כי פעמים שמשייר שיער - דבר שאין מתכוין הוא, ומותר לרבי שמעון. ומפספס - שמבדיל שערות זו מזו, אף כי פעמים שמשייר.

אבל לא סורק - בגמרא משמע וסתם סורק מתכוין להסיר השער.

רבי יהודה אומר לא יחוף - כדאמר בגמרא. [כל] [הסורק] להסיר גימין המרולדות - שאין מתכוין יפה ונחץ לחתק.

[**מפני** שהיא] משרת תנן - לא יחוף אותו באדמה מין שמשרת דוקא. או דלמא מפני שמשרת - דכל אדמה גזרינן אטו אותה דמשרת. **נזיר** שהיה שותת יין כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה - שהתירו בו על כל פעם ופעם שהוא שותה - חייב על כל אחת ואחת. וכמו כן תגלחת וכן טומאה, כדפרש ואיל.

אמר

אמר רבה בר רב כהנא מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא – גבי נזיר כתיבי הני קראי, להזחירו על הטומאה, להזחירו על הביאה. כדמפרש בסמוך כשנכנס לאהל המת, אם והתרו בו משום "לא יטמא" ומשום "לא יבא" – לוקח שתיים, ושתיים היו בבת אחת. אבל טומאה לא משכחת לה שיתחייב שתיים אם התרו בו "אל תטמא", ובסמוך מייתי מתניתין לאותובי.

דאמר רב הונא נזיר שעומד בבית הקברות והושיטו לו מתו – דעל הקברות הוא מוחדר כבדן גדול. או מת אחר, ונגע בו – חייב, ואמאי? הא מיטמא וקיימא שמע מינה אפילו טומאה וטומאה. **איתיביה** אביי נזיר שהיה מת מונח לו על כתיפיו וכו' יכול יהא חייב תלמוד לומר להחלו – בספרי כתוב: תלמוד לומר "לא חלל". ויש אומרים: דהא לא כתב גבי אהרת טומאה. וגם בסמוך אמר בהדיא "ולחלו" אחא לדרשא. ו"להחלו" בבדן כתיב. ומדמי נזיר לכתן גדול, דלקמן פרק "כדן גדול" (מחא), למדין מהדרי לגזירה שוה מיאמר "אמר".

אמר ליה – רב יוסף: ותקשה לך מתניתין, דתנן: היה מטמא כל היום אינו חייב אלא אחת. אמרו לו "אל תטמא" "אל תטמא" חייב על כל אחת ואחת, אף על גב דמחולל ועומד. **אלא** קשיא – אלא על כרחך סמי דך ברייתא מקמי מתניתין. **לא** קשיא – אביי בא לתרץ מתניתין וברייתא: כאן שהוא מחובר למת והתירו בו ומושיטין לו מת אחר – לא מיחייב, דהוה ליה (מחולל) ועומד. כאן שלא בחבורים – שפירש כבר מהמת, והושיטו לו מת אחר. שפירש מן הראשון ואמר לו "אל תטמא" – איך כאן מחולל ועומד, ותוספת אף בו ביום (בשעה) שנוגע במת הנוגע (ובו יטמא שבעת ימים, כדרושין בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לזב): "כל אשר יגע בו הטמא יטמא שבעה" – ודיקרב מיסבא, ואחרי שפירש – תוספת טומאה.

וטומאה בחיבורין דאורייתא – כלומר, וכי בעלמא שאר נוגע, וכי יהיה הנוגע טמא משום דיקרב בדיקרב דאורייתא? והאמר

רבי יצחק בר יוסי: (ולא) אמרו טומאה בחיבורין, פירוש: דיקרב בדיקרב, אלא לענין תרומה וקדשים. בזה אמרינן טומאה שיהיה בנוגע במת – לטמא תרומה וקדשים, אבל לנזיר לסתור ולהביא קרבן טומאה, וכן לענין להנגע מעושת פסח – לא העמידו דבריהן. ואי דאורייתא מאי שניא? **בחיבורי** אדם באדם – פירש רבינו יצחק: שהשלש הנוגע בנוגע במת, דההוא דאי מדרבנן, טמא שבעה. דכי אמר דיקרב בדיקרב דאורייתא – דוקא דנגע בנוגע במת. ובפרק "אין מעמידין" (שם) אמר: העיד יוסף בן יעקב דיקרב בדיקרב מסאב. ופרקי: דאורייתא הוא "כל אשר יגע בו הטמא יטמא" ומסיק: דאורייתא – בחיבורין טמא שבעה, שלא בחיבורין – טומאת ערב, ואתו אינהו וגזור אף שלא בחיבורין טמא שבעה, ואתא יוסף בן יעקב ופירש. ולפירוש רבינו יצחק (ונפרש): דאורייתא בחיבורין – היינונגע בנוגע במת. אבל רשי פירש התי: ואתו אינהו וגזור שלא בחיבורין, אף אם פירש לגמרי. **מאי** שניא טומאה דלא יטמא מיטמא וקאי – ואין כאן תוספת (וטומאה) קרינא ביה (טומאה). הא מיטמא וקאי, ודומיא דטומאה וטומאה דלא לקי, כגון מת על כתיפו והושיטו לו מת אחר קודם שפירש מן הראשון. טומאה (וביאא) נמי דיכא דמת על כתיפו והלך לאהל המת, והתרו בו משום "לא יבא" ומשום "לא יטמא" – הא מיטמא וקאי, ואמאי לקי על הביאה? ואי בנוגע במת ופירש, ונכנס לאהל המת – הא אפילו טומאה וטומאה לוקח שתיים, שהרי אין כאן מחולל ועומד. **[כאן]** בביתו – נכנס בבית שבתוכו מת ולא נטמא קודם לכן – או לקי שתיים, ועל "לא יטמא" ועל "לא יבא", שבביאה אל הבית באו שתיים עליה. **כאן** בשדה – כלומר, כל טומאה וטומאה בלא אהל לא משכחת שיתחייב שתיים בבת אחת, שהרי אם נגע בשני מתים בבת אחת – כולל חדא התראה היא, דהתראה דלאו דטומאה ידידה היא, ואם היה טען מת על כתיפו והתרו בו על הטומאה, והושיטו לו מת אחר – מחולל ועומד הוא, ואין

גמרא איתמר, **אמר רבה** **אמר** **רב הונא**: **מקרא מלא** **דבר הכתוב** "לא יטמא", **כשהוא אומר** "לא יבא" – **להזחירו על הטומאה**, **להזחירו על הביאה**. **אבל טומאה וטומאה** – **לא**. **ורב יוסף** **אמר**: **האלהים**! **אמר** **רב הונא** **אפילו טומאה וטומאה**. **דאמר** **רב הונא**: **נזיר שהיה עומד בבית הקברות**, **והושיטו לו מתו ומת אחר**, **ונגע בו** – **חייב**. **אמאי? הא מיטמא וקאים! אלא לאו שמע מינה**, **אמר** **רב הונא** **אפילו טומאה וטומאה**. **איתיביה אביי**: **כהן שהיה לו מת מונח על כתיפו**, **והושיטו לו מתו ומת אחר**, **ונגע בו**, **יכול יהא חייב** – **תלמוד לומר** "ולא יחלל" – **כמי שאינו מחולל**, **יצא זה שהוא מחולל ועומד**! – **אמר** **ליה**: **ותיקשי לך מתניתין**, **דתנן**: **היה מיטמא למתים כל היום** – **אינו חייב אלא אחת**, **אמרו** לו "אל תטמא" "אל תטמא" **וקאים! אלא קשיא ואחת**. **ואמאי? הא מיטמא וקאים! אלא קשיא אהרדי!** – **לא קשיא; כאן** – **בחיבורין**, **כאן** – **שלא בחיבורין**. – **וטומאה בחיבורין דאורייתא? הא אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי ינאי**: **לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה וקדשים**, **אכל לנזיר ועושה פסח** – **לא**. **ואי אמרת דאורייתא, מאי שניא?** – **כאן** – **בחיבורי אדם באדם, כאן** – **בחיבורי אדם במת**. **אבל טומאה וטומאה לא, דהא מיטמא וקאים**. – **טומאה וביאה נמי, הא מיטמא וקאי!** – **אמר רבי יוחנן**: **כאן בבית, כאן בשדה**.

במת ואחור בו, וידו אחרת נתונה ביד חבירו – לא אמרת שיהא גם אותו חבירו כמי שהוא מחובר ונוגע בטומאה זו אלא לענין קדשים ותרומה, שאינו יכול לאכול ביד עך שבעה. אבל לענין נזיר, לסתור נזירותו ולהביא קרבן על הטומאה, ולעושה פסח שלא לעשותו בשביל שהוא טמא – לא אמרינן שותהא טומאה בחיבורין. **ואי אמרת דאורייתא** – הוי חשוב טומאת חיבורין כטומאה אריכתא. **מאי שניא** – נזיר ועושה פסח מקדשים ותרומה? **חבי נסינן**: **כאן בחיבורי אדם באדם, כאן בחיבורי אדם במת** – כלומר: מי דמי? ההוא בחיבורי אדם באדם, שזה נוגע במת והוא בחבירו, ומשום הכי לא חשיבא ליה טומאת חיבורין לענין נזיר ועושה פסח. אבל הכא – טומאת חיבורי (ואדם) במת היא, ומשום הכי היא לא טומאת חיבורי חשיבא כחרא, ואינו חייב אלא אחת, דהא מיטמא וקאי, ואמר מר שמי שאינו מחולל, יצא זה שהוא מחולל, והוקשו נזיר וכהנים כאחת לענין הפשרת טומאה. **טומאה וביאה נמי הא מיטמא ליה** – קודם שנאכל באהל, ואמאי מיחייב? ואי נמי מכיון דנכנס באהל שהמת שם הוה ליה טמא, וכי הדר נגע אמאי חייב? **כאן בבית כאן בשדה** – כי אמרינן אן דחייב על הביאה ועל הטומאה – כגון דנכנס בבית שהמת לתוכו, דטומאה וביאה בהדי הדדי אתיין. ואיך דאמרן: יצא זה שמחולל ועומד – כגון שנגע במת שבשדה והדר נכנס באהל שמת תחתיו, דפטור, לפי שכבר הוא מחולל ועומד.

בבית

בבית

גמרא

הגמרא דנה בדין נזיר שנטמא וחזר ונטמא: **אִתְּמַר, אָמַר רַבָּה אָמַר**
רַב הוּנָא, מְקַרְא מִלָּא דְּבַר חֲתָנוּב – בפסוק האמור בנזיר (במדבר 19)
'לֹאֲבִיו וְלֹאֲמוֹ לֹאֲחִיו וְלֹאֲחֹתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמָתָם', כלולים כל
סוגי הטומאות, ובהם גם טומאת מגע או משא ונטמא על ידי
נגיעה במת, וגם טומאת אהל ונטמא בביאתו לאהל שיש בו מת,
שבכל המקרים הללו אם נטמא חייב מלקות, ואם כן **כְּשֶׁהוּא אָמַר**
– כשהתורה מוסיפה לכתוב פסוק נוסף (במדבר 19) **'עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא**
יִבֹּא, מִזֶּה בֹא לְלַמְדֵּנוּ, אֵלָּא שֶׁהַפֶּסֶק לֹא יִטְמָא' בא **לְהוֹחִירוֹ עַל**
הַטּוֹמְאָה לַמֵּת, והפסוק 'לא יבא' בא **לְהוֹחִירוֹ עַל הַבִּיָּא לְבֵית שֵׁשׁ**
בו מת, שאם נכנס עובר בשני איסורים, 'לא יטמא' שנטמא
בכניסתו, ו'לא יבא' שאסור לו לבוא לאהל המת, ואם התרו בו
משום שני האיסורים לוקה על שניהם. **אָבֵל טוֹמְאָה וְטוֹמְאָה** – אם
נטמא על ידי נגיעה במת ובעודו נוגע בו חזר ונגע שוב במת אחר,
לא יתחייב מלקות פעמיים, ואפילו אם התרו בו על כל נגיעה בפני
עצמה, מכיון שנגיעתו במת השני אינה מוסיפה על טומאתו,
כמבואר להלן.
וְרַב יוֹסֵף אָמַר, הָאֵלֵּלִים – הריני נשבע שאמר **רַב הוּנָא** שנוזר לוקה
פעמיים **אִפְּלוּ בַטּוֹמְאָה וְטוֹמְאָה, דְּאָמַר רַב הוּנָא, נִזְיִר שְׁהָיָה עוֹמֵד**
בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וכבר נטמא בשעה שנגע בקבר או האהיל עליו
בתוך ארבע אמות, והושיטו לו מת וזת אחר – אחד משבעת
קרביו שמת שאסור לו להיטמא להם, או מת אחר, ונגע בו, **חֵיב**
על נגיעה זו מלקות אם התרו בו, ולכאורה יש לשאול, **אָמַר –**
מדוע חייב, **הָאֵל מִיִּטְמָא וְקָאִים** – הלא ודאי קודם נגע או
האהיל על קבר והוא כבר טמא, ונגיעתו במת לא הוסיפה כלום
לטומאתו, **אֵלָּא לֹא שִׁמְעַ מִיָּנָה שְׁמָה שְׁאָמַר רַב הוּנָא שֶׁהַפֶּסֶק לֹא**
יִבֹּא מִלְּמַד שְׁנוֹזֵר לוקה פעמיים, זה **אִפְּלוּ** במקרה של **טוֹמְאָה**
וְטוֹמְאָה, דהיינו שהיה טמא ואחר כך נגע שוב במת, שגם אז לוקה
פעמיים.
אִתְּבִיבָה אֶפְיָי עַל רַב יוֹסֵף, בְּהֵן גְּדוֹל שְׁהָיָה לוֹ מֵת מוֹנֵה עַל בְּתִיפּוֹ,
וְהוֹשִׁיטוֹ לוֹ מֵת וְזַת אַחֵר וְנִגַּע בּוֹ, וְכֹל – שְׁמָא נֹאמַר שִׁיחָא חֵיב
על נגיעתו בקבר המת השני, אף שלא נוספה בו טומאה, **תְּלִמּוֹד לומר** –
נאמר בפסוק (ויקרא כא 15), **'וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיוֹ, וּמִשְׁמַע**
מִהַפֶּסֶק שֶׁהָאִסוּר לַכֹּהֵן גְּדוֹל לְהִיטְמָא הוּא רַק בְּמִי שְׂאִינוּ מְחוּלָּל
(טמא), דְּהֵינּוּ כִּהֵן גְּדוֹל טָהוֹר, שְׁבִטּוּמָא שְׁהוּא נְטִמָא עֲכָשׁוּ
הוּא נְהִיָּה מְחוּלָּל, יָצָא זֶה, כִּהֵן גְּדוֹל שֶׁכָּבֵר נְטִמָא, שְׁהוּא מְחוּלָּל
וְעוֹמֵד, וְאִינוּ נְהִיָּה מְחוּלָּל בַטּוֹמְאָה הַשְּׁנִיָּה. וְלִפִּי בְרִייתָא זו כן הדין
גם בנזיר. וקשה מכאן על דברי רב יוסף בשם רב הונא שאמר
בנזיר שלוקה פעמיים אפילו בטומאה וטומאה.
אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לֹאֲבִי, וְתִקְוִי לָךְ מִתְּנִיתִין עַל הַבְּרִייתָא
שֶׁהָבֵאתָ, דְּתִנֵּן בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ (ע"א), נִזְיִר שְׁהָיָה מִיִּטְמָא לְמֵתִים כָּל הַיּוֹם
וְהִתְרוּ בּוֹ רַק פֶּעַם אַחַת, אִינוּ חֵיב מִלְּקוֹת וּקְרֵבֵן אֵלָּא עַל פֶּעַם
אַחַת, אֲבָל אִם הִתְרוּ בּוֹ לִפְנֵי כָּל פֶּעַם שֶׁנְטִמָא וְאָמְרוּ לוֹ 'אֵל תִּטְמָא'
אֵל תִּטְמָא, חֵיב מִלְּקוֹת וּקְרֵבֵן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מִהַפֶּעַעִים
שֶׁנְטִמָא, וְאָמַר – מדוע במשנתנו לוקה על כל פעם שנטמא, הָאֵל
מִיִּטְמָא וְקָאִים – הלא הוא עומד בטומאתו מהפעם הראשונה
שנטמא, ומבואר במשנה שאם נטמא וחזר ונטמא לוקה פעמיים,
אֵלָּא כְּשִׂיא אַחֲרֵי – מוכח שהמשנה והברייתא סותרות זו את זו,
וּאִינוּ מוֹכְרִים לומר שדברי הברייטא טעות הם, וממילא אין
להקשות על דברי מהברייטא.
אביי מתרץ את קושיית רב יוסף: לעולם לא קשיא מהמשנה
לברייטא, **כָּאֵן – בברייטא שאמרה שאינו לוקה אלא פעם אחת,**
מדובר שהנזיר נטמא בפעם השני בחיבורין, כלומר שנגע במת
השני בשעה שעדיין היה נוגע במת הראשון, ולכן חייב מלקות רק
על פעם אחת. כיון שהנגיעה במת השני לא הוסיפה כלום
בטומאתו. אבל **כָּאֵן – במשנה שאמרה שגם בטומאה וטומאה**
לוקה פעמיים, מדובר שהנזיר נטמא בפעם השני שלא בחיבורין,

כלומר שנגע במת השני אחרי שהפסיק לנגוע במת הראשון,
ונמצא שנגיעתו במת השני הוסיפה בטומאתו, שהרי משעה שאינו
נוגע עוד במת הראשון, אם אדם אחר יגע בו, יטמא השני רק עד
הערב, ועכשיו כשנוגע שוב במת, אם אדם אחר יגע בו, יטמא
השני שבעת ימים, כדין הנוגע בטמא מת בחיבורין, וכיון שהוסיף
בנגיעה השניה על טומאתו לכן לוקה גם עליה.
הגמרא מקשה על תירוצו של אביי: **וְטוֹמְאָה בְּחִיבּוּרִין דְּאִתְּרִיבָתָא,**
הָאֵל אִתְּרִיבָתָא רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יְנָאי, שְׁלֹא אָמַר אֵת
הַדִּין שֶׁל טוֹמְאָה בְּחִיבּוּרִין אֵלָּא לְגַבִּי תְרוּמָה וְקִדְשִׁים, שֶׁהִנְטִמָא
ב'טומאה בחיבורין אסור באכילת תרומה וקדשים שבעה ימים,
ואם יגע בהם יטמא אותם, אָבֵל לְגַבִּי נִזְיִר וְלְגַבִּי עוֹשֶׂה פֶסַח
שֶׁנְטִמָא ב'טומאה בחיבורין, לֹא יִהְיֶה דִּינָם כֵּאלוֹ נִגְעוּ בַּמֵּת
עֲצָמוֹ, שֶׁהִנְזִיר יִסְתּוֹר אֶת נִזְיוֹתוֹ, וְהַעוֹשָׂה פֶסַח יִהְיֶה אִסוּר
בַּעֲשִׂית הַפֶּסַח, אֲלָא דִּינָם כֻּלָּל נוגע בטמא מת, שהנזיר אינו סותר
אֶת נִזְיוֹתוֹ, וְהַעוֹשָׂה פֶסַח מוֹתֵר בַּעֲשִׂית הַפֶּסַח, וְאִי אָמַרְתָּ
ש'טומאה בחיבורין מְדֻאֲרִיתָא, מֵאִי שְׂנָא. אֲלָא וְדֹאֵי שִׁדּוּן
'טומאה בחיבורין' הוא מדרבנן, ואם כן אי אפשר לבאר שהמשנה
שחיבה מלקות פעמיים בטומאה וטומאה מדברת בטומאה
בחיבורין, ומוכח שהמשנה סוברת שגם בלי שהוסיף טומאה
בנגיעה השניה חייב שתיים, וכדברי רב יוסף.
מתרצת הגמרא: **כָּאֵן – רבי ינאי שאמר שטומאה בחיבורין היא**
מדרבנן ולכן גזרו טומאה זו רק לענין תרומה וקדשים, מדבר
כְּאוֹפֵן שֶׁל חִיבּוּרִי אֲדָם כָּאָדָם, כלומר, ראונו נוגע בשמעון, שנוגע
בלוי, שנוגע במת, שבמקרה זה ראונו טמא מדאורייתא רק עד
הערב, ומדרבנן טמא שבעה ימים לגבי תרומה וקדשים וולא לגבי
נזיר ופסח), אבל כָּאֵן – במשנה שחיבה את הנזיר פעמיים מלקות
אם נטמא וחזר ונטמא משום שבנגיעה השניה יש תוספת טומאה,
מדובר בְּחִיבּוּרִי אֲדָם כָּאָדָם, כלומר, ראונו נוגע בשמעון, שנוגע
במת, שבמקרה זה ראונו טמא מדאורייתא שבעה ימים כנוגע
במת עצמו, ולכן הנזיר שנטמא וחזר ונטמא לוקה פעמיים, שהרי
נגיעתו במת בפעם השניה הוסיפה על טומאתו מדאורייתא.
הגמרא מקשה על החילוק שאמר אביי בדעת רבה: לפי תירוצו
אביי נמצא שרבה שאמר **אָבֵל טוֹמְאָה וְטוֹמְאָה לֹא** מדבר רק
באופן שהטומאה היא בחיבורין, שאז הוא אינו מוסיף טומאה
בנגיעה השניה כיון **דְּהָא מִיִּטְמָא וְקָאִים** – שהוא עומד בטומאתו,
שהרי הוא כבר טמא מנגיעתו הראשונה בטומאה, וב'טומאה
וביא' באותו אופן, כגון שמת מוטל על כתיפו ונכנס לאהל המת,
מודה רבה שלוקה פעמיים, ואם כן קשה, **שְׁטוֹמְאָה וְבִיָּאָה נְמִי הָאֵל**
מִיִּטְמָא וְקָאִים – הלא גם בטומאה וביאה הוא עומד בטומאתו
מחמת המת שמוטל על כתיפו, וכניסתו לאהל המת אינה מוסיפה
כלום על טומאתו, ומה הסברא לחלק ביניהם ולומר שב'טומאה
וטומאה' לוקה רק פעם אחת וב'טומאה וביאה' לוקה פעמיים.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּאֵן בְּבֵית – מזה שאמר רבה**
שבטומאה וביאה לוקה פעמיים, מדובר במקרה שהיה טהור ונכנס
לבית שיש בו מת, שהביאה והטומאה באות בבית אחת, ועל זה
אמרה תורה שילקו פעמיים, פעם אחת משום 'לא יטמא' ופעם
נוספת משום 'לא יבא'. אבל כָּאֵן – מזה שאמר רבה שבטומאה
וטומאה לוקה רק פעם אחת, מדובר במקרה שהיה בְּפֶשֶׁד – שהוא
מקום שאין בו גג ואינו נכנס לאהל המת, ואז אין אופן שלוקה
פעמיים, שהרי אם נגע בשני מתים בבית אחת והתרו בו משום
שניהם, אינו חייב שתיים, כיון שההתראה היא רק על הלאו של
טומאה, וממילא היתה רק התראה אחת ולוקה רק פעם אחת, ואם
היה מת מוטל על כתיפו והושיט לו מת נוסף ונגע בו, אינו לוקה
על השני כיון שהוא כבר מחולל ועומד, ורק באופן שנגע במת
אחד ואחרי שפירש ממנו נגע במת נוסף סובר רבה שלוקה
פעמיים, כיון שבנגיעה השניה יש תוספת טומאה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

1 ו. לא יאמר בְּשֵׁבֶת לִבִּי בֵּיתוֹ נִישֵׁן הַיּוֹם^[א] בְּדִי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתִינוּ בְּעֶרֶב²⁷ (עין סימן ש"ז²⁸):

סימן רצ, בשבת ירלם מאה ברכות בפירות סעיף ה מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

יא] נישן היום - האיסור הוא גם כשאומר על עצמו "אישן היום כדי לעשות מלאכתי בערב"²⁴, אבל מותר לומר לבני ביתו נישן היום כדי לעשות מלאכה הקשורה במצוה, כגון שאומר לבני ביתו "נישן היום כדי לכתוב דברי תורה בערב"²⁵, וכל-שכן שמותר לומר "נישן היום כדי שנוכל להשאר ערים וללמוד כלילה"²⁶.

ציונים והוספות

24 אין חילוק אם אומר 'אעשה מלאכה הערב' לבין 'אישן היום כדי לעשות מלאכה בערב' ושניהם אסורים מחמת 'ודבר דבר', ואינו שייך לענין שינה בשבת המבואר בסימן זה, ולכך הדגיש בשו"ע שאומר ל'בני-ביתו' 'נישן' שאז ישנו איסור של 'ממצוא חפצך' במילה 'נישן' הגורמת תועלת למלאכת הערב ושייך לסימן זה, וכמבואר בהערה הבאה.

25 בשו"ע הוסיף (על דברי המחבר) המילים "לבני ביתו" והוא משום שכשאומר לבני ביתו נישן היום כדי לעשות מלאכתינו בערב - יש בזה ב' איסורים: משום "ממצוא חפצך" שהרי יש בדיבורו תועלת למלאכה שאחר השבת, וגם משום "ודבר דבר", אמנם אם אומר על עצמו "אישן היום כדי לעשות מלאכתי בערב" כיון שאין בדיבורו שום תועלת למלאכה - אינו נאסר משום "ממצוא חפצך" אבל אסור משום "ודבר דבר", והוא הדין אם יאמר "אישן היום כדי לכתוב ספר-תורה הערב" לא נאסר משום "ממצוא חפצך" שכן אין בדיבורו תועלת - אבל נאסר משום "ודבר דבר" שדיבורו אינו מועיל לצורך המצוה.

ולאידך אם אומר לאחרים "נישן היום כדי לכתוב דברי תורה הערב" לא נאסר משום "ממצוא חפצך" שכן אין זה

"חפצך" אלא חפצי שמים, ולא משום "ודבר דבר" שכן יש צורך למצוה בדיבור זה.

26 מכך שבשו"ע כתב "מלאכתינו" וציין לסי' שז, ומאידך השמיט (בעקבות המג"א) המשך דברי ה'ספר חסידים' שניתן לפרשם אחרת, מוכח שהאיסור אינו משום זלזול בכבוד שבת (כדעת האליה רבה (ס"ק ב)), אלא משום דיבור האסור בשבת,

ולכך מותר לומר לבני ביתו לישן בשבת כדי שיוכלו להשאר ערים כליל-הסדר, או כליל-שבועות וכיוצא-בזה, וכן מותר לומר להם לאכול בשבת כדי שיוכלו להתענות במוצאי שבת.

27 משא"כ כשישן בלי אמירה שאין בזה איסור, ואינו נקרא מכין משבת לחול.

ועד"ז מצינו בס' תד ס"ד: כשקונה שביתה בעיר בערב יום-טוב שחל בשבת אין בזה משום מכין משבת ליום-טוב, כיון שלא אמר כלום בשעת קנייתו השביתה.

28 סעיף א: ודבר דבר דרשו חכמים שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול שלא יאמר דבר פלוני אעשה למחר ואפילו דבר שאינו אסור לעשותו בשבת עצמה אלא מדברי סופרים.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

15 יח וכל זה במלח שאינו מבושל אבל מלח שלנו שמתקנים אותו ע"י בישול במים מותר ליתנו בכלי ראשון לדברי הכל שאין בישול אחר בישול בדבר יבש אפילו הוא נימוח ע"י בישול זה השני כמו שנתבאר למעלה ומכל-מקום המחמיר בו כמו בשאר מלח תבוא עליו ברכה:

16 יט אסור ליתן תבלין בקערה ולערות עליהם מכלי ראשון שהיד סולדת בו מפני שעירוי מכלי ראשון מבשל כדי קליפה ואם עירה אזי הקליפה אסורה מפני שנתבשלה בשבת אבל אם עירה תחלה מהכלי ראשון לתוך הקערה מותר ליתן אח"כ התבלין לקערה מפני שחום כלי שני אין בו כח לבשל ואפילו להמחמירם בכלי שני לענין איסור והיתר שסוברים שיש בו כח להבליע ולהפליט כל זמן שהיד סולדת בו מכל-מקום אין בו כח לבשל אף על פי שהיד סולדת בו ואינו דומה לכלי ראשון שמבשל כל זמן שהיד

1 יז כלי ראשון אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האור מבשל כל זמן שהיד סולדת בו לפיכך אסור ליתן לתוכו תבלין וטוב למנוע מלתת תבלין בכלי ראשון אפילו אין היד סולדת בו כדי לעשות הרחקה וסייג לדבר אבל מלח מותר ליתן בתוכו כיון שהעבירו מעל האש שהמלח צריך בישול רב כמו בשר שור ואינו מתבשל אלא על האש ומכל-מקום בשר שור אסור ליתן בכלי ראשון שאף שהבשר אינו מתבשל מכל-מקום הלחלוחית שעליו מתבשל אלא אם כן שהוא יבש שאין עליו לחלוחית כלל ויש אומרים שהמלח אינו צריך בישול אלא מעט ואסור ליתנו אף בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו והמחמיר תבוא עליו ברכה.

12 ואם עבר ונתן מלח אפילו בכלי ראשון אפילו הוא על האש שעשה איסור המאכל מותר לפי שהמלח בטל נגד המאכל ויש חולקים ואוסרים עד מוצאי שבת:

המדורה להפיג צינתן ובלבד שיתנם רחוק מהאש בענין
שאינן יכולין להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת
בו אף אם ישהה שם זמן מרובה אבל אסור ליתנם סמוך
לאש במקום שיכולין להתחמם שם עד שתהא היד סולדת
בו ואפילו להניחן שם שעה מועטת שתפיג צינתן בלבד
אסור גזרה שמא ישכחם וישהו שם עד שתהא היד סולדת
בו והוא הדין פירות או שאר דברים הנאכלין כמות שהן
חיין שאף שאינם צריכים ביכול מכל-מקום אם נתבשל
חייב לפיכך אסור להניחם במקום שיכולין להתבשל אם
ישהו שם זמן מרובה דהיינו במקום שיכולין להתחמם עד
שתהא היד סולדת בו.

אבל כל דבר שאין בו משום בישול מותר אפילו להרתיחו
כנגד המדורה כגון תבשיל לח שנתבשל כל צרכו ועודנו חם
שהיד סולדת בו או אפילו אין היד סולדת בו אלא שלא
נצטנן לגמרי לפי המנהג שנתבאר למעלה שנהגו להקל בזה
או אפילו נצטנן לגמרי אלא שהוא דבר האפוי או צלוי ואין
אפיה וצליה אחר אפיה וצליה אפילו נצטנן לגמרי כמו
שנתבאר למעלה.

ומכל-מקום לא התירו אלא כנגד המדורה אבל אסור ליתנו
על האש ממש או אפילו בסמוך לה ממש אלא צריך
להרחיק קצת כי יש לחוש שמא ישכח שהוא שבת ויבא
לחתות בגחלים אבל כשאנו מצריכים אותו להרחיק קצת יש
לו בזה היכר וזכרון ולא יבא לחתות בגחלים:

כה במה דברים אמורים שמותר לחמם האפוי כשאין בו
שומן אבל פת כפולה שיש בתוכה חתיכות שומן
שנקרש (שקורין אינפאנד"ה) אסור להחם אותה אפילו רחוק
מן האש מקום שאין היד סולדת בו ואפילו להניחה בחמה
מפני שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח והרי זה דומה
למרסק חתיכת ברד בשביל שיזובו מימיו שאסרו חכמים
מפני שמוליד בשבת ודומה למלאכה שבזמנא מים הללו כמו
שיתבאר בס"כ והוא הדין לשומן הנימוח.

ואפילו בדיעבד אסור מה שנימוח בשבת כמו משקין שזבו
בשבת מפירות העומדים למשקין שאסורים משום גזרה
שלא יסחוט הפירות כיון שהם עומדים לכך כמ"ש שם ואף
שומן זה כיון שדרכו להיות זב וצלול לפיכך כשהוא קרוש
הרי הוא כפירות העומדים למשקין והזב ממנו בשבת אסור
עד לערב:

כו במה דברים אמורים כשנימוח שומן הרבה כל כך עד
שיזוב לחץ והרי הוא בעין לבדו שאינו מעורב בשום
דבר אלא הוא ניכר בפני עצמו אבל אם מניחה בריחוק
מקום כל כך בענין שאין הרבה שומן נימוח עד שיזוב לחץ
אלא מעט ממנו נימוח ונבלע בפת עצמו ואינו בעין לבד
מותר אפילו לכתחלה כמו שמותר ליתן חתיכת ברד לתוך
כוס של יין אע"פ שהברד נמחה לשם מפני שהוא מתערב
ומתבטל ביין שבכוס ואינו בעין כמו שיתבאר שם.

ואפילו אם מקצתו זב לחץ מעט וישנו בעין כיון שדבר
מועט הוא אינו חשוב כלום ומותר ולכן מותר להחם בשבת

סולדת בו לפי שכלי ראשון מתוך שעומד (אצל האש) על
האור דפנותיו חמין ומחזיק חומו הרבה ולכך נתנו בו שיעור
כל זמן שהיד סולדת בו משא"כ בכלי שני שאין דפנותיו
חמין והולך ומתקרר:

כז אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין אע"פ שהיא
כלי שני אסור לערות לתוכה מים צוננים שכיון שהחמין
שבה הן לרחיצה מן הסתם הן חמין מאד ונתבשלים
הצוננים שמתערבין בהן.

אבל מותר ליתן מהחמין שבזו האמבטי לתוך אמבטי אחרת
של צונן ואפילו מכלי ראשון מותר לערות לתוך מים צוננים
שלא אמרו שעירוי מכלי ראשון מבשל אלא במערה חמין
על גבי תבלין וכיוצא בהן שאין החמין מתערבין ממש
בתוכן אלא מכין עליהם בקילוחן ומבשלין אבל מים במים
שמתערבים ממש אין כח בקלוח לבשל מים התחתונים אלא
התחתונים גוברים ומצננים את העליונים.

אבל אסור ליתן חתיכת בשר חם שהיד סולדת בו לתוך
רוטב צונן שכיון שאינו מתערב ממש ברוטב הרי הוא
מבשל כדי קליפה סביבו טרם שיתגבר עליו הרוטב ויצננו:

כח מיחם שפינה ממנו מים חמין אסור ליתן לתוכו מים
צוננים מועטין שיכולין להתחמם שם עד שתהא היד
סולדת בו אבל מותר ליתן לתוכו מים צוננים מרובים כדי
להפשירן ואע"פ שע"י נתינת הצונן לתוכו הוא מצרפו
ומחזיקו ונמצא מתקן כלי שכן דרך צורפי נחושת וברזל
שמניחים ברזל ונחושת חמים לתוך מים צוננים בשביל
שיתקשו ויתחזקו וזו היא גמר מלאכת הצורפים שהאור
מפפעף המתכת וקרוב להשבר והמים מחזיקין אותו מכל-
מקום כיון שאינו מתכוין לתיקון הכלי אלא להפשיר המים
מותר שאין כאן פסיק רישיה ולא ימות מפני שכשמצרפין
הכלי מחממין אותו תחלה ביותר אבל כאן אפשר שלא יגיע
לצירוף מפני שהמים מונעים אותו מלהתחמם כל כך:

כט מותר לערות מים צוננים אפילו מועטים לתוך מים
חמין שהיד סולדת בו שבכלי שני אבל לא לתוך חמין
שבכלי ראשון ואם הצוננים מרובים כל כך שאי אפשר
שיתחממו עד שתהא היד סולדת בו רק שיפיגו צינתן מותר
אפילו לתוך כלי ראשון ובלבד שלא יהיה על האש:

כ מותר להעמיד קיתון של מים או של שאר משקין
צוננים בתוך כלי שני שיש בו מים חמין (ואפילו
להטמין כולו בתוכה שמותר להטמין את הצונן בדבר
שאינו מוסיף הבל כמו שנתבאר בס"י רנ"ז והחמין הן
נקראים דבר שאינו מוסיף הבל כמ"ש בס"י רנ"ח).

אבל בכלי ראשון אסור להעמידו אפילו להפיג צנתו בלבד
גזרה שמא ישכח וישתהה שם עד שתהא היד סולדת בו
ואפילו באמבטי שהומשכו לתוכה חמי טבריא מן המעיין
אסור להעמידו בתוכה מפני שהיא ככלי ראשון מדברי
סופרים אלא יטול מהאמבטי בכלי שני ויעמידנו בתוכו:

כד מותר ליתן קיתון של מים או שאר משקין כנגד

וּיש מחמירין גם בקדרה בכל ענין והעיקר כסברא הראשונה
והרוצה להחמיר יחמיר בהגסה ממש אבל להוציא בכף אין
להחמיר כלל בנתבשלה כל צרכה ואינה על האש:
לא אסור לטוח שמן ושום על גבי הצלי בעודו חם שהיד
סולדת בו אפילו נצלה מבעוד יום דמכל-מקום יתבשל
השום והשמן אבל שומן שנקרש אין בו משום בישול אלא
שיש להסתפק בו מצד אחר כמו שנתבאר למעלה:

חלק ב סימן שיח דין המבשל בשבת

א הבורר הוא מאבות מלאכות שכן במשכן היו בוררים
הפסולת מתוך הסממנים לפיכך כל הבורר פסולת מתוך
האוכל אפילו בידו אחת ואפילו כדי לאכול לאלתר חייב.

אבל הבורר אוכל מתוך הפסולת כדי לאכול לאלתר אינו
חייב אלא אם כן בורר בנפה או כברה שזהו דרך ברירתו
אבל אם בירר בקנון או תמחוי פטור מן התורה אבל אסור
מדברי סופרים גזרה משום נפה וכברה ואם בורר האוכל
בידו כדי לאכול לאלתר מותר מפני שנטילת האוכל מתוך
הפסולת כדי לאכלו מיד אין זה מעין מלאכה כלל שדרך
אכילה כך הוא שהרי אי אפשר לאכול הכל האוכל עם
הפסולת ולא אסרתו תורה אלא לעשותו בכלי המיוחד לכך
דהיינו נפה וכברה אבל נטילת הפסולת אין זו דרך אכילה
אלא דרך תיקון האוכל שיהא ראוי לאכילה הרי זו מלאכה
גמורה ולפיכך אפילו אם האוכל מרובה על הפסולת ויש
טורח יותר בברירת האוכל אעפ"כ לא יברור הפסולת אפילו
כדי לאכול לאלתר:

ב וכן הבורר אוכל מתוך הפסולת שלא לאכול לאלתר
אלא להניחו לאכלו לאחר זמן אפילו בו ביום נעשה
כבורר לאוצר וחייב לפי שלא שייך כאן לומר דרך אכילה
כך הוא כיון שאינו אוכל לאלתר:

ג ואינו קרוי לאלתר אלא סמוך לסעודה ממש אבל אם לא
יאלץ עד לאחר שעה אסור אך כל שהוא סמוך לסעודה
מותר לברור לצורך כל אותה סעודה אף על פי שתימשך
איזה זמן ואפילו אחרים מסובין עמו מותר לברור לצורך
כולם ואם נשתייר מברירתו עד לאחר הסעודה אין בכך
כלום כיון שבירר בהיתר ובלבד שלא יערים:

ד אין איסור משום בורר אלא בבורר פסולת מאוכל או
להיפך אבל אם בורר אוכל מאוכל אפילו אינו חפץ
לאכול כלל אלא אחד מהם והשני נוטלו וזורקו אינו נקרא
פסולת בשביל כך הואיל והוא ראוי לאכילה ולפיכך מותר
לברור אותו מתוך האוכל שחפץ לאכול ואין בזה משום
בורר פסולת מתוך אוכל.

ואם אינו ראוי לאכילה אלא מתוך הדחק אף על פי שאינו
נקרא פסולת גמור ואין איסור בברירתו מן התורה מכל-
מקום אסור מדברי סופרים כמו בפסולת גמור ולכן אסור
להסיר העלין המעופשים מן הירק (שקורין שלאטי"ן) אפילו

1 חתיכת בשר שמן אע"פ שמקצתו זב כיון שדבר מועט הוא
2 אבל אסור להחם קדרה שקרש שמנוניתה אפילו במקום
3 שאין היד סולדת בו ואע"פ שיש בה רוטב הרבה ונימוח
4 השומן בתוך הרוטב מכל-מקום השומן הוא צף למעלה
5 וישנו בעין:

כז אבל יש חולקים על כל זה ואומרים שאין איסור כלל
7 במה שנימוח השומן ע"י שמניחו במקום חם ולא אסור
8 גבי חתיכת בורר אלא לרסק בידים אבל בנימוח מאליו לא
9 גזרו ולכן מותר להחם פת זו הממולאת בשומן אפילו
10 במקום שהיד סולדת בו שהרי אין כאן משום בישול לא
11 בפת מפני שאין אפיה אחר אפיה ולא בשומן הקרוש
12 שנימוח מפני שאין בישול אחר בישול בדבר יבש אע"פ
13 שנימוח בבישול זה השני כמו שנתבאר למעלה אבל קדרה
14 שקרש שמנוניתה אין להחם אותה אלא במקום שלא יוכל
15 התבשיל להתחמם עד שתהא היד סולדת בו מפני שברוטב
16 שנצטנן יש בו משום בישול כמו שנתבאר למעלה.

17 ולענין הלכה נהגו להחמיר לכתחלה כסברא הראשונה אבל
18 בדיעבד יש להקל כסברא האחרונה ואפילו לכתחלה יש
19 לסמוך במקום הצורך על סברא האחרונה כי כן עיקר.

20 וכן יש להקל ליתן פת הממולאת בשומן על תנור בית
21 החורף קודם שהוסק וכשיסיקנו הנכרי גם היא תתחמם עליו
22 לפי שאפילו לענין איסור בישול בדבר שיש בו משום
23 בישול אין בזה איסור מן התורה אלא מדברי סופרים כיון
24 שנותן שם קודם שיתן הנכרי את האור בתנור כמו שנתבאר
25 בס"י רנ"ג א"כ כאן שיש מתירין לגמרי יש להקל על כל
26 פנים קודם שהוסק התנור ומכל-מקום אין להקל בפני עם
27 הארץ ויש לעשות על ידי נכרי:

כח ולדברי הכל מותר ליתן שומן מהותך שנקרש על גבי
28 מיני קמחים וקטניות רותחים ובלבד שלא ירסקנו
29 בידים אלא יניחנו על גביהן או בתוכן והוא נימוח מאליו
30 שהרי מה שנימוח אינו בעין אלא נכנס בתוכן אבל על גבי
31 צלי חם יש להסתפק אם מותר ליתן עליו שומן קרוש שיהא
32 נימוח מאליו שכיון שאין הנימוח נכנס בתוכו אלא צף על
33 גביו יש לדמותו לקדרה שקרש שמנוניתה שנוהגין להחמיר
34 לכתחלה:

כט אסור ליתן צונן על המיחם אפילו להפשיר כל
36 שהמיחם חם כל כך שאילו היה הצונן מונח עליו
37 הרבה היה בא לידי בישול דהיינו שתהא היד סולדת בו
38 שדין מניח על גבי מיחם כדין מניח כנגד המדורה אבל אם
39 אינו חם כל כך מותר:

ל האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין מעל גבי האור אם
41 אינן מבושלין כל צרכן לא יוציא מהם בכף שנמצא
42 מגיס ויש בזה משום בישול כמ"ש למעלה אבל אם נתבשלו
43 כל צרכן מותר להגיס בהן לאחר שהעבירן מעל גבי האור
44 אבל צמר שביוורה אע"פ שקלט העין אסור להגיס בו (משום
45 צובע) שכן דרך הצבעין להגיס בו תמיד כדי שלא יחרך.

ואין כאן פסולת ומותר לברור בכל ענין שירצה אפילו כדי
לאכול לאחר זמן בו ביום ואפילו היו שני מינים ובורר
משניהם יחד הגדולות מתוך הקטנות מותר הואיל ואיננו
בורר מין אחד מחבירו:

ז הבורר תורמסין מתוך פסולת שלהם חייב מפני
שהפסולת שלהם ממתקת אותם כשישלקו אותם עמהם
ומבלעדי כן הם מרים מאד לפיכך הם חשובים פסולת
ופסולת שלהם הממתקת אותם חשובה אוכל ונמצא כבורר
פסולת מתוך אוכל וחייב אפילו בורר בידו כדי לאכול
לאלתר:

ח כשם שיש איסור ברירה באוכלין כך ישנו בשאר דברים
המעורבים עם הפסולת שלהם או שהם ב' מינים
מעורבים כגון אם היו לפניו ב' מיני כלים מעורבים ורוצה
לברור מין אחד מחבירו כדי להשתמש בו הרי מין זה חשוב
כאוכל והשני חשוב כפסולת וצריך לברור האוכל מתוך
הפסולת ולא להפך אעפ"י שאחד מהם גדול מחבירו וניכר
בפני עצמו וגם צריך שיברור כדי להשתמש בו לאלתר
כמ"ש בשני מיני אוכלין:

חלק ב סימן שיט דין הבורר בשבת:

אם הן ראויין לאכילה ע"י הדחק אלא יברור הירק מן העלין
דהיינו האוכל מתוך הפסולת וצריך ליהרר שלא לברור עד
לאחר יציאת בית הכנסת שיהא סמוך לסעודה ממש ואז
מותר לברור כל מה שצריך לאכול ממנו באותה סעודה:

ה במה דברים אמורים שמותר לברור אוכל מאוכל
כשהכל מין אחד אבל אם היו לפניו שני מיני אוכלים
מעורבים ורוצה לברור לאכול אחד מהם לאלתר ולהניח
השני לאכול לאחר זמן הרי אותו המין שרוצה לאכול
לאלתר נקרא אוכל והשני חשוב כפסולת ולכן צריך לברור
בידו אותו שרוצה לאכול לאלתר מתוך השני דהיינו אוכל
מתוך הפסולת ולא להיפך ואם בוררו ומניחו לאכול לאחר
זמן אפילו לבו ביום חייב:

ו שני מיני דגים נקראים ב' מיני אוכלים ואסור לברור בידו
אלא אותו המין שרוצה לאכול לאלתר ולא מסעודה
לסעודה ואע"פ שהמין של מין אחד הן גדולות וניכרות כל
אחת בפני עצמה ואפשר שלא שייך כאן ברירה כלל אעפ"כ
אין להקל כי ספק חיוב חטאת הוא.

אבל כל שהוא מין אחד אע"פ שבורר חתיכות גדולות מתוך
קטנות אינה נקראת ברירה כלל הואיל והכל ראוי לאכילה

לקוטי תורה

[והולך ומבאר מהו ענין העבודה "להעמיק" בתוך
עצמו בעשי"ת:]

כי בכל השנה האדם הולך אחר שרירות לבו
כמ"ש כי פנו אלי עורף, אבל בעשי"ת בכל יום
ויום כאו"א נתקרב אל השי"ת, ונתעלה בכל
יום יותר עד יוהכ"פ, ונעשים כל נשמות ישראל
עם השי"ת פנים בפנים.

אמרו רז"ל עה"פ דרשו ה' בהמצאו קראוהו
בהיותו קרוב - אלו עשרה ימים שבין ראש השנה
ליום הכיפורים, שאז הקב"ה קרוב לכאו"א
מישראל, וזה מעורר את בני"א להתקרב אל השי"ת
יותר ויותר (תמורת ההליכה אחרי שרירות הלב
במשך כל השנה), עד שביוהכ"פ מתקרבים בני"א
בתכלית הקירוב אליו יתברך, בבחינת "פנים
בפנים".

[ופירוש "פנים בפנים":]

והוא מחמת רצון, שרצונו של כל אדם להתקרב
אל השי"ת בבחינת פנים ב'.
הפירוש ד"פנו אלי עורף" אינו רק שהאדם
הולך אחר שרירות לבו בתאוות עולם הזה, אלא

תוכן הפרק: מהות הנשמה אינה "שכל" אלא "חלק
אלקה ממעלה"

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'. ממעמקים
הוא לשון שעושה עומק, משם קראתיך ה'.
פירוש "ממעמקים קראתיך הוי"ו" לפי פשוטו
הוא, שהאדם קורא להקב"ה "מתוך עומק הצרות"
אך לפי הפירוש הפנימי, הקריאה "ממעמקים" היא
מדרגה בעבודת ה', שהאדם מתייגע בעצמו עד
שקריאתו אל השם תהי' מתוך עומק נפשו.

אמנם, תיבת "מעמקים" (ולא "עומקים")
משמעה לשון פעולה, שיש כאן "דבר המעמיק"
ועושה עומק, והיינו שהאדם "חופר" ו"עושה
עומק" בנפשו. ונמצא, ש"מעמקים" אינו סתם
עומק הנפש, אלא עומק לפנים מעומק, שהאדם
צריך "להעמיק" בתוך עצמו כדי להגיע אליו,
ומתוך "עומק" זה הוא קורא אל ה'.

והוא ניתקן לומר בעשרת ימי תשובה.
תיקנו לומר מזמור זה בעשרת ימי תשובה, לפי
שזוהי עבודת ימים אלה - "להעמיק" בתוך עצמו
ומשם לקרוא אל ה'.

41 של נשמות ישראל יכול להשיג אלקות.
 42 לפי הבנה זו, הרי סו"ס בני ישראל הם באותו
 43 גדר של שאר אומות העולם (להבדיל) - שכולם
 44 בעלי שכל - אלא ששכלם של נשמות ישראל גבוה
 45 יותר, כי יש ביכולתו להשיג את השי"ת.

46 **בודאי אינו נקרא נשמות ישראל, כי הנשמה**
 47 **היא חלק אלוה ממעל שהוא למעלה מהשכל.**
 48 אבל האמת אינה כן, דזה וודאי שמהות
 49 הנשמה אינה חיות ושכל, אלא היא "חלק אלקה
 50 ממעל", וכשם שהקב"ה הוא למעלה מגדר השכל
 51 והחכמה, כך מהות הנשמה (שהיא "חלק אלקה
 52 ממעל") היא למעלה מגדר שכל. דמה שאדם
 53 מישראל משיג אלקות הוא רק אחד מכוונות
 54 הנשמה, אבל מהות הנשמה עצמה היא חלק אלקה
 55 ממעל.

56 **אך הענין שהנשמה הוא בב' בחינות, יעקב**
 57 **וישראל.**

58 ולהבין בפרטיות יותר מהותן של נשמות
 59 ישראל, דהנה זה שאמרנו שמהות הנשמה היא
 60 חלק אלקה ממעל, אינו שולל ח"ו מה שמבואר
 61 (בספרי גדולי ישראל) שמעלת הנשמה היא בשכלה
 62 (שיכולה להשיג אלקות) - דשניהם אמת, כי
 63 בנשמה עצמה יש שתי מדריגות, הנקראות יעקב
 64 וישראל (שהם שני השמות של יעקב אבינו, שבהם
 65 נקרא עם ישראל בכמה כתובים); ושתי המעלות
 66 הנ"ל (שכל הנשמה, וחלק אלקה ממעל) מכוונות
 67 לשתי המדריגות שבנשמה, יעקב וישראל.

68 *[כדי להבין מהות שתי בחינות הללו שבנשמה,*
 69 *יעקב וישראל, יקדים לבאר שתי בחינות כלליות באור*
 70 *האלקי למעלה:]*

71 ונקדים להבין פסוק השמים כסאי והארץ הדום
 72 רגלי, מהו הדום רגלי שהוא מדרגה התחתונה
 73 שהיא שרפרף [שעליו מונחות רגלי האדם],
 74 והשמים כסאי והוא מדרגה עליונה.

75 תוכן שתי המדריגות באלקות יובן על פי
 76 ביאור הכתוב "השמים כסאי והארץ הדום רגלי",
 77 שהשמים נמשלו לכסאו של הקב"ה (כמו כסא
 78 גדול שיושבין עליו), והארץ ל"שרפרף", שהוא
 79 כסא קטן שמעמידן תחת הרגלים. והנמשל,
 80 דהשמים - כינוי לעולמות ונבראים עליונים - הם

1 בזה נכלל גם אדם שומר תורה ומצוות, וכדיוק
 2 הלשון "פנו אלי עורף", שהאדם פונה אל ה'
 3 (על-ידי קיום רצונו יתברך), אלא שפנייתו היא רק
 4 ב"עורף", היינו בלי רצון ועונג, דהנאתו היא
 5 מענינים גשמיים ואילו קיום התורה והמצוות שלו
 6 הוא בקרירות, כמצות אנשים מלומדה; משא"כ
 7 הקירוב אל הקב"ה בבחינת "פנים" היינו כאשר
 8 הקירוב הוא ברצון שלם.

9 וזוהי נקודת העבודה דעשרת ימי תשובה,
 10 לעורר את הרצון והחשק בעבודתו יתברך, שאז
 11 הקירוב אל השי"ת הוא בבחינת "פנים", היינו
 12 מעומק הנפש.

13 *[אמנם, אע"פ שהרצון והחשק בעבודת ה' נקראים*
 14 *קירוב בבחינת "פנים", מכל-מקום רצון וחשק אלה*
 15 *עדיין אינם בבחינת "עומק" הנפש, וכל-שכן לא בחינת*
 16 *"מעמקים" הדורשת יגיעה גדולה "להעמיק" בתוך*
 17 *עצמו, כנ"ל.]*

18 אלא בחינת "מעמקים" שבנפש היא רצון פנימי
 19 ועמוק בתוך תוכיות הנשמה, אשר כדי לגלותו צריך
 20 האדם "להעמיק" לתוך פנימיות ועמקי נפשו.

21 *וזהו שממשיך:]*

22 והנה צריך להבין ענין נשמות ישראל.
 23 כדי להבין בפרטיות יותר ענין "עומק" הנפש,
 24 שאליו צריכים להגיע בעשרת ימי תשובה - יש
 25 להקדים תחילה הבנת מהותן של נשמות ישראל.

26 **דלא כמו שסוברים העולם שהנשמה היא רק**
 27 **החיות והשכל שבתוך האדם שבו משיג את**
 28 **השי"ת, כמו שכליים אחרים שמשיג עניינים**
 29 **אחרים.**

30 ה"עולם" סובר שמעלת נשמות ישראל על
 31 נפשות אומות העולם היא בטיב שכלה, כמ"ש "עם
 32 חכם ונבון הגוי הגדול הזה".

33 דהנה גדר של נפש הוא ענין החיות, שעושה
 34 את הגוף לדבר חי. אך יתרון נפש האדם על נפש
 35 בעל חי הוא בענין השכל, שהיא נפש שכלית, שיש
 36 בכח האדם להבין ולהשכיל מהו דבר טוב ומועיל
 37 באמת ולהתנהג בהתאם להשגה זו.

38 ולפי זה - סובר ה"עולם" - שיתרון נשמות
 39 ישראל על נפשות אומות העולם הוא ג"כ במעלת
 40 השכל, דזה שהיא נשמה קדושה פירוש, שהשכל

40 שהעולם קולט את החיות ומרגיש אותו עד
41 שמתאחד עמו.

42 משא"כ "סובב כל עלמין" הוא אור איך-סוף
43 ב"ה בכבודו ובעצמו, אשר כשמו כן הוא, שאין
44 שום גבול להתפשטותו ונמצא בכל מקום (לית
45 אתר פנוי מיני), אך אופן המצאו של אור זה אינו
46 בכך שהוא נקלט ונתפס בעולמות - שהרי להיותו
47 אור בלתי מוגבל אינו בגדר תפיסא והשגה, ואין
48 הנבראים מרגישים אותו - אלא שהאור, כפי שהוא
49 בעצמותו, בכל איך-סופיותו, נמצא בכל העולמות.

50 ולכן נקרא "סובב כל עלמין", אע"פ שגם אור
51 זה נמצא בתוך העולמות, לפי שהוא נשאר מובדל
52 ומרום מנבראים ואינו מתגלה ונתפס בהם כלל.

53 והנה בבחינת סובב כל עלמין אין שום שינוי
54 קודם הבריאה ולאחר הבריאה, בכל עולמות
55 עליונים ותחתונים בשוה.

56 ומעתה יובן איך שאין שום סתירה בין שני
57 הכתובים - "אני ה' לא שניתי", ו"השמים כסאי
58 גו'" (שמה משמע שיש שינוי למעלה) - כי תלוי
59 באיזו מדריגה מדובר: "אני ה' לא שניתי" נאמר
60 על אור הסובב, ומ"ש "השמים כסאי והארץ הדום
61 רגלי" קאי באור הממלא.

ביאור הענין:

62 בבחינת "סובב כל עלמין", שהוא אור איך-סוף
63 ב"ה בכבודו ובעצמו, אין שום שינוי כלל בין קודם
64 הבריאה ולאחר הבריאה, כי מאחר שאין העולמות
65 והנבראים תופסים וקולטים אור זה, א"כ אין
66 חילוקי המדריגות שבעולמות ונבראים פועלים
67 שום שינוי באור זה הנמצא בהם, והוא נמצא בכל
68 עצמותו ואיך-סופיותו בכל העולמות כולם, בלי
69 שום הבדל בין עולמות עליונים (שמים) ועולם הזה
70 התחתון (ארץ).

בעיגול שמתעגל ומסבב אף למטה.

72 וזהו עוד טעם שאור איך-סוף ב"ה נקרא בשם
73 "סובב כל עלמין", לפי שהוא כמשל בעיגול שאין
74 בו גדר "מעלה ומטה". פירוש: בעיגול אין שום
75 ראש וסוף, שהרי אין בעיגול קצוות שנוכל לומר
76 שמנקודה וקצה זה היא התחלת העיגול; ומאחר
77 שאין לו קצוות, אין בו מעלה ומטה, כלומר אין

1 "כלים" לאור השכינה עצמו (כמו כסא שעליו
2 יושב האדם), משא"כ בארץ מתגלים רק "רגלי"
3 השכינה, שהיא הבחינה היותר תחתונה בשכינה
4 (כמו השרפרף שעליו נחות הרגלים).

5 ונמצא, שיש הבדל עצום בין אופן התגלות
6 האלקות בשמים (ששם היא במדריגה גבוהה),
7 להתגלות בארץ שנמשלה ל"הדום רגלי", שזוהי
8 מדריגה תחתונה ביותר.

9 והאמת כך הוא, שהמלאכים עליונים [שהם
10 נמצאים בשמים] עומדים תמיד כאימה ויראה
11 בלי שום מחשבות זרות כלל, מחמת שהם
12 משיגים תמיד אלהות בהתגלות, אמנם בהארץ
13 [עולם הזה הגשמי] אינו כן בהתגלות אלהות.

14 ולכאורה הוא תמוה, שהרי נאמר אני הוי' לא
15 שנית.

16 אחד מיסודי האמונה הוא, שהקב"ה "אינו
17 משתנה, שאין לו דבר שיגרום לו שינוי . . הרי הוא
18 אומר אני ה' לא שניתי", ויש להבין איך זה מתאים
19 עם מ"ש השמים כסאי גו', שמשמע שיש הבדל
20 ושינוי בין אופן המצאו של הקב"ה בשמים ואופן
21 המצאו בארץ.

22 אך התירוץ על זה דהנה יש ב' בחינות, סובב
23 כל עלמין וממלא כל עלמין.

24 מבואר בזה דאיהו יתברך ממלא כל עלמין
25 וסובב כל עלמין (הקב"ה מלא כל העולמות וסובב
26 כל העולמות), והם שני מיני אורות וחיות:

27 "ממלא כל עלמין" הוא האור והחיות האלקי
28 המצומצם, המתלבש בנבראים להחיותם כמו נפש
29 המלובשת בגוף ועושה אותו לגוף חי, וכמאמר
30 חז"ל מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקב"ה מלא
31 את העולם;

32 שגדרו של אור זה הוא - ש(להיותו אור
33 מצומצם, הוא) נתפס ונקלט בכלי המקבל ומתאחד
34 עמו, וכמו חיות הנפש הממלאה את הגוף, שאין
35 זה רק שהנפש נמצאת בגוף (כמו איזה דבר הנמצא
36 בכלי), אלא הנפש מלובשת בגוף ומתאחדת עמו
37 באופן שהגוף עצמו משתנה להיות גוף חי. וכך
38 האור והחיות האלקי הנקרא בשם "ממלא כל
39 עלמין", אין הפירוש רק שנמצא בתוך העולם, אלא

28 הן העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שכל
29 מאמר ומאמר הוא סוג חיות אחר, שממנו נברא
30 ומשתלשל סוג אחר של נבראים, ולדוגמא:
31 מציאות האור נתהווה ע"י מאמר [היינו כח אלקי]
32 "יהי אור" שירד ונשתלשל עד שנעשה ממנו
33 מציאות האור, וכן בשאר מאמרות.
34 הרי שמצינו שינויים והבדלים באור וחיות
35 האלקי שממנו נבראו כל הנבראים.
36 וכשם שיש שינויים והבדלים במדרגת האור
37 והחיות המהווה ומחי' את הנבראים - כך יש
38 שינויים באופן התגלות האור האלקי הממלא כל
39 עלמין בין שמים לארץ, בין עולם לעולם (וכן בין
40 נברא לנברא).
41 והשינוי הוא מצד המקבלים, כי כל עולם משיג
42 לפי שכלו.
43 אך סיבת ההבדלים בין העולמות והנבראים
44 במידת גילוי אלקות - אינה מצד האור עצמו, אלא
45 רק מצד המקבלים. פירוש: האור מצד עצמו הוא
46 אור אחד פשוט, אך להיות שאור זה הוא בגדר
47 השגה, שהנבראים יכולים להשיג ולתפוס אותו, על
48 כן יש שינויים "מצד המקבלים", שכל נברא ונברא
49 תופס ומשיג את האור רק לפי ערכו והשגתו (ולא
50 כל האור כפי שהוא מצד עצמו).
51 וזהו השמים כסאי, עולמות עליונים [הנקראים
52 "שמים"] משיגים יותר אלהות, והארץ הרום
53 רגלי, הם המדרגה התחתונה, שאינם משיגים
54 כ"ב.

ד"ה שיר המעלות ממעמקים פרק א

1 בעיגול "צדדים" שנוכל לומר שצד זה הוא למעלה
2 וצד זה למטה. וכך הוא ברוחניות, שאור הסובב
3 כל עלמין, להיותו "אין סוף" ולמעלה מגדר תפיסא
4 בעולמות, אין בו התחלקות של מעלה ומטה, כי
5 נמצא בכל העולמות בשווה ממש.
6 והוא למעלה מן השכל וחזמן, היה הוה ויהיה
7 ברגע א', שאין השכל משיג זה.
8 כמו שאין שום שינוי ב"מקום" באור הסובב
9 כל עלמין, שנמצא בכל מקום בשווה ממש - כך
10 אין שום שינוי של "זמן" באור זה, שאצלו "הי'
11 הוה ויהי'" כולם נמצאים ביחד "ברגע אחד".
12 ודבר זה הוא למעלה מן השכל, כי אין השכל
13 יכול להשיג ענין של "הי' הוה ויהי' ברגע אחד".
14 אמנם השינוי הוא בבחינת ממלא כל עלמין.
15 מאחר ש"אור הממלא כל עלמין" הוא אור
16 וחיות המתלבש ונתפס בנבראים ובעולמות, א"כ
17 בהכרח שיש שינויים באור וחיות זה, שבכל נברא
18 ונברא נמשך אור וחיות כזה המתאים לפי גדריו
19 ותכונותיו. כמו חיות הנפש הממלאה את הגוף,
20 שבכל אבר ואבר נמצא כח וחיות אחר מהנפש
21 בהתאם לתכונותיו וגדריו של אבר זה (כמו: כח
22 השכל במוח, כח הראי' בעין, כח השמיעה באוזן,
23 וכו').
24 דהנה בעשרה מאמרות נברא העולם,
25 שנשתלשלו מאמר יהי אור ויהי כן יהי רקיע
26 ויהי כן.
27 כללות ההתחלקות באור הממלא כל עלמין -

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

9 בבחינת יקר העליון כי בחי' ההסתכלות ביקר הוד
10 תפארת גדולת א"ס ב"ה הוא בחי' שעשועים גדולים
11 שאין לו שיעור כמו ע"ד דוגמא בהסתכלות על אבן
12 יקרה ביותר שעל ראש המלך או בשאר יקר גדולתו
13 העצום שהתענוג בזה מופלג ביותר עד שלא יכילנו כלי
14 המוח והלב ולפי ערך היקר כ"ה ערך התענוג
15 והשעשועים ולמעלה ביקר תפארת גדולת עצמות
16 אא"ס נק' שעשועי המלך בעצמותו כו' שא"א למקבל

1 (לט) וכן יובן ג"כ בענין זיו השכינה שנקרא כבוד ה'
2 זיו יקרא דקוב"ה שנק' יקר תפארת גדולתו
3 כו' שזהו ג"כ בחינת יקר הערך בהפלגה גדולה בלי
4 שיעור שזהו בחינת אא"ס שלגדולתו אין חקר וז"ש
5 בזהר בכמה דוכתי לאסתכלא ביקריה דמלכא כו' וע"כ
6 מפני גודל המעלה והחשיבות נקרא יקר ע"ש בחינת
7 היקרות כמו ולי מה יקרו כו' והכל ענין א' וע"ז אמר
8 אדם ביקר בל ילין שלא היה אדה"ר יכול לעמוד

רוחו ממציאיות ויצא מכלי גופו ומת וזהו הציץ ומת
 הציץ בהסתכלות ביקרא דמלכא ולגודל השעשועים לא
 עמד רוחו ויצא מגופו ולכן אמר הכתוב עליו דוקא יקר
 בעיני ה' המותה כו' פי' כי מי שמקבל בחי' יקר
 העליון נקרא גם הוא יקר בעיני ה' אך מצד שלא יוכל
 להכיל בא לכלל מיתה שהוא ביטול מופלג וז"ש יקר
 בעיני ה' הוא הגורם להיות המותה כו' וזוהי מעלה
 ומדרגה יתירה לחסידי עליון כשמותה לחסידיו ע"י
 בחינת יקר העליון שנכלל ממש ביקר העליון ולפ"ז בן
 עזאי למעלה מבן זומא שהציץ ונפגע כו' וד"ל:

שער הפורים

בע"ג להכילו כלל להיותו בחי' ומדרגה גבוה מאד
 נעלה ממדרגת המקבלים עד שיוכל המקבל להתבטל
 לגמרי ממציאיותו להיות בו כלות הנפש ממש שנק'
 מיתה כמו שמצינו בבן עזאי שהציץ ומת ועליו אמרו
 יקר בעיני ה' המותה לחסידיו כמבואר בדרז"ל והענין
 הוא שאותן ד' שנכנסו לפרדס הגיעו למדרגת הארת
 אא"ס ב"ה שבכתר עליון ע"י העלאת פנימית חכמה
 שבנפשם עד בחינת פנימית ח"ע דאצילות כמ"ש במ"א
 ובן עזאי לא היו כלי מוחו ולבו ונפשו יכולים לקבל
 אור יקר המופלג הזה כי מאד נעלה הוא עד שנתבטל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

שהתפילה שהיא להמשיך המשכה זו נק' חיי שעה,
 אבל התורה נק' חיי עולם שהיא המשכה חרשה ממש
 בתוס' וריבוי אא"ס, וזהו מ"ש וחיי עולם נטע בתוכינו
 שהוא ל' ניצחי' לפי שע"י תורה נמשך אא"ס שאינו
 שייך כלל לבחי' עולמות כו', וזהו שהי' דעת המ"ד
 מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה לפי שהתפילה
 אינו ממשיך רק בחי' השייך לעולמות אבל המשכה
 שע"י התורה הוא גבוה הרבה מזו, לכך נק' חיי שעה
 שבכל שעה ושעה צריך להמשיך בחי' זו מחדש,
 והחיות הראשון נסתלק למקורו, אך הוא סבר שזמן
 תורה לחוד וזמן תפילה לחוד דהיינו שאף שאמת
 שהמשכה שע"י התורה גבוה מבחי' המשכה שע"י
 תפילה אך מ"מ אינו אפשר להיות המשכת התורה
 שהיא המשכה פנימי' בלתי המשכ' החיות שבשביל
 העולמות המשכת חיי שעה, כי הא בהא תליא, כמו
 אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח. וזהו
 שמים וארץ קנין א', דהיינו מה שתמיד נמשך המשכה
 חרשה להחיות את העולמות ושהחיות הזה נמשך
 בבחי' תוספת וריבוי שיהי' רפואה ומזון ושלוש, זהו
 לשון קנין, כי קנין הוא לשון חשיבות וכמ"ש ברוך
 עושך ברוך יוצרך ברוך בוראך ברוך קונך שהוא קאי
 על עולם האצי'.

חמשה קנינים

והנה כדי שיומשך המשכה זו הנה בתחילת הבריאה
 הי' מצד עצמו כי חפץ חסד הוא עולם חסד
 יבנה, אך עכשיו באתדל"ת תליא מילתא וצריך
 להמשיך המשכה זו, וזהו נמשך ע"י התפיל' שהוא
 בחי' פסד"ז שאומרי' הללו את ה' מן השמים כו'
 הללו את ה' מן הארץ כו' רוח סערה עושה דברו כו',
 דהיינו ע"י השירה של כל נברא כידוע שיש פ' שירה
 שכל נברא או' שירה וכן מלאכי' או' שירה, וע"י
 השיר שלהם ממשיכי' המשכה חרשה לחדש את
 העולמות כו', וזהו שנק' חיי שעה לפי שאף שנמשך
 המשכה חרשה אך כ"ז הוא רק חידוש הישנות שכמו
 שהי' אתמול כמ"כ הוא עתה ואין זה חידוש גמור ונק'
 חידוש הישנות לבד כו', אך אעפ"כ יש בזה ג"כ בחי'
 תוספת וריבוי שיוכל להיות שיהי' בזה המשכה ג"כ
 בחי' ברכה וריבוי, כמו שאנו רואין שאינו שוה שנה
 לשנה, שבשנה זו למשל הוא שובע ושלוש ובשנה
 אחרת הוא רעב ואינו שלום, והיינו לפי שהמשכה
 זו נמשך ע"י אתדל"ת ע"כ יש שינויים בהמשכה זו
 ג"כ לפי ערך אתדל"ת שאם אתדל"ת הוא כהוגן אז
 נמשך בחי' ברכה ושלוש, וזהו מה שפירש"י רפואה
 ומזון ושלוש, ואם אתדל"ת אינו כהוגן אזי אתדל"ע
 ג"כ לפ"ע זה ואז יכול להיות היפוך מזה ח"ו, וזהו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

מהר"ק, דהנה צ"ל משארז"ל פתח במזבח וסיים
 בשולחן עכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו, דהיתכן
 שהשולחן יהי' במקום מזבח הכפרה, אך הנה באמת
 צ"ל האיך המזבח מכפר שע"י שמקריבין הבהמה על
 המזבח יתכפר על נפש האדם, והרי האדם גבוה
 במעלה שהוא מדבר והבהמה היא בע"ח, והגם שנת'
 במ"א בענין אדם כי יקריב מכס ולא נא' אדם מכס כו'
 זהו בעבודה בנפש האדם אבל בגשמיות בפו"מ הי'
 מקריבין הבהמה ע"ג המזבח, והאיך עי"ז יתכפר נפש
 החוטא. אך הענין הוא דכתי' אחר וקדם צרתני, אחר
 למע"ב וקדם למע"ב, כמ"ש באריכות בדרושי ראשי
 המטות, שכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה,
 ומ"מ כשחטא אדם ואמר' לו הרי יתוש קדמך פי'
 שקדמך במעלה ומדריגה להיותו מבחי' התהו שקדם
 לתיקון, וכשהוא מקיים רצון עושהו ה"ה במעלה
 יתירה מהאדם החוטא ועובר על רצון עושהו, שע"י
 החטא ועון נשפל ונגרע נפש האדם עד שהוא גרוע
 יותר גם מיתוש, ולכן ע"י שעושה תשובה ומביא קרבן
 והקרבת נכלל באש שלמטה ואש שלמעלה עד שמגיע
 לשורשו בחי' פני שור שבמרכבה, ואז ע"י אכילת
 לחמי לאישי הם השרפי' שנקר' אישי' הם מגביהי' את
 הכסא עם בחי' אדם שעל הכסא לבחי' כי לא אדם
 הוא, כמ"ש במ"א בענין והחיות נושאות את הכסא, אז
 נמשך מבחי' אוא"ס דכי לא אדם הוא ששם אינו תופס
 מקום כלל שיומשך בחי' סליחת העוונות כו'. וז"ע
 המזבח כפרה שמכפר על נפש החוטא.

המזבח עץ שלש אמות (ג)

בס"ד. ש"פ אמור, ל"ב

ועפ"ז יובן מ"ש מאל אביך ויעזורך שארז"ל דמות
 דיוקנו של אביו נראה לו בחלון והיינו כי
 יעקב הי' בריח התיכון המברית מן הקצה אל הקצה
 כו' שת"ת עולה עד הכתר שהוא בחי' ע"י וא"א, וזהו
 מזה נמשך הכח ליוסף לעמוד בנסיון שלשון אל הוא
 לשון כח מל' ואת אילי הארץ לקח ל' כח ויכולת,
 והיינו שהכח והיכולת של יוסף לעמוד ולכבוש את
 יצרו נמשך מבחי' אביך שהי' מרכבה למדת הת"ת
 שעולה עד א"א, וע"י שעשה ועמד בנסיון בפועל ממש
 המשיך מבחי' א"א לז"א כו'. או י"ל מאל אביך ע"פ
 משארז"ל ע"פ ויקרא לו אל אלקי ישראל הקב"ה
 שהוא אלקי ישראל קרא ליעקב אל, ונת' מזה במ"א
 ע' בד"ה והחרים בסופו, אל הוא ל"א נתיבות מל"ב
 נתיבות חכ' כי על נת' הל"ב נא' נתיב לא ידעו עיט
 וגו', ויו"ד פעמים ל"א הם ש"י הוא בחי' ש"י עולמות
 דא"א קנה חכ' קנה בינה והם מחצה מתר"ך שעולה
 ב"פ יש ישיש כמ"א במ"א. ונמצא כי לפי ב' הפי'
 הכוונה על בחי' א"א מחצה התחתון דכתר, וזהו מאל
 אביך, ויעזורך בהוה ועתיד, כי אל תאמין בעצמך, וגם
 כי כל צדיק בעלייתו לבחי' הגבוה יותר צריך להיות
 בבחי' אתכפי' ואתהפכא בכל רגע בדקות, וכמ"ש
 בזהר מאן דלא טעים מיריא למיתקא עד דלא יתא
 להכא לית ליה חולקא כו' ולגבי עולם היותר עליון
 העבודה בעולם שהוא בבחי' גשם עדיין, ואי לזאת
 צריך לעזר וסיוע גם כשכבר כבש את יצרו כו'.
 וע"פ הקדמה זו יובן ענין נט"י לסעודה ע"פ פי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

הספירות הגנוזות, וביאר אופן האצלתם של הספירות
 הגנוזות וביטויים של הספירות הגנוזות באור הקו
 המתלבש בספירות דאצילות ובעולמות בבחינת
 התחלקות של מעלה ומטה - מתחיל לבאר במאמר זה
 בהרחבה את כללות עניינו של אור הבלי-גבול - אור
 הסובב:

פרק מ"א.

תוכן הפרק: המשל לאור הסובב הוא הרצון, שאינו
 מציאות לעצמו אלא הטיית הנפש, ולכן בהסתלקותו לא
 נשאר רושם, וכן הוא ברצון העליון לנבראים.
 לאחר שבמאמרים הקודמים ביאר הרבי נ"ע בארוכה,
 כי יש שרש לאור הממלא אף לפני הצמצום והוא עשר

39 -עדן שלך, אינני רוצה את העוה"ב שלך, רוצה אני אך
40 ורק אותך (בעצמך).
41 המסקנה מכל זה: הרי שכללות האור שבעולמות הוא
42 רק הארה לבד, וכמו שכתוב¹⁰ כי נשגב שמו - פירוש:
43 דגם בחינת שמו שהוא גם כן לא העצם ממש הוא נשגב
44 ומרומם וממשיך בפסוק: "הודו על ארץ ושמים", היינו
45 שרק הודו וזיוו היינו הארה בלבד משמו על ארץ ושמים
46 בו.
47 ולעומת זאת - ובנשמות ישראל בתיב¹¹ וירם קרן לעמו
48 - שעם ישראל שייכים לבחינת הקרן, דקרן הוא המשכת
49 העצמיות, - הקרן מבטאת נקודה עצמית שאינה בגדר
50 מסוים, כמו קרן זוית המחברת ב' דפנות¹², והיינו
51 שעל-ידי תורה ומצות שהם רצונו וחכמתו של הקדוש-
52 ברוך-הוא ממש נמשך להם בחינת עצמות אור אינסוף
53 ברוך-הוא, כלומר שיש כח מיוחד לנשמות ישראל
54 להתחבר לעצמיות ממש על-ידי תורה ומצוות, אך
55 לעומת זאת מה שנמשך בעולמות גם בעולמות
56 העליונים, הוא רק הארה לבד בו.
57 ועל זה מקשה הרבי נ"ע: ולפעמים בתיב¹³ את השמים
58 ואת הארץ אני מלא מהמילים "אני מלא" משמע
59 שעצמותו ממש נמצא בעולמות, דאני מורה על עצמות
60 בו, ולא רק הארה בלבד, והרי זה סותר לכאורה למה
61 שכתוב מלא כל הארץ כבודו כמו שהתבאר לעיל
62 פירוש דרגת 'כבודו' שהוא הארה לבד בו, ועוד:
63 ובתיב¹⁴ הן השמים ושמי השמים כלומר כל העולמות
64 העליונים גם הנעלים ביותר ("שמי השמים") לא
65 יכולוך בו, - לא יכולים להיות כלי בשבילך ממש,
66 לעצמותך, וזה סותר לכאורה למה שכתוב אני מלא בו.
67 שהכוונה ב"אני" היא על עצמותו ממש.
68 וידוע הענין בזה לתוך הפסוקים, דמה שכתוב את
69 השמים ואת הארץ אני מלא שעצמותו נמצא בעולם אין
70 הכוונה שבא בבחינת התלבשות פנימי ממש, והראיה
71 לזה שהרי אומר בהשוואה אחת את השמים ואת הארץ
72 אני מלא דשמים וארץ הן בשות, והרי בהאור וחיות
73 פנימי אי אפשר להיות בשות, שכל ענינו של האור
74 הפנימי הוא שבא בהתחלקות לכל בחינה ומדרגתה לפי
75 ענינה.
76 וכמו שנתבאר לעיל מפרק ב במאמר הראשון עד כאן

1 וביאור הענין הוא דהנה בתיב⁵ קדוש קדוש קדוש בו'
2 ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, היינו שהקדוש-ברוך-
3 הוא בעצמו הוא "קדוש" ומובדל, ומה שמאיר בארץ
4 הוא רק בחינת "כבודו". ותרגומו של המילה כבודו היא
5 זיו יקריה - זיו כבודו, כלומר שמה שנמשך ומתלבש
6 בעולמות שזו כוונת הפסוק "מלא כל הארץ (כבודו)"
7 הוא בחינת זיו והארה לבד בו', אך לא עצמות האור,
8 דעצמות אור אינסוף קדוש ומובדל וכמו שכתוב⁶
9 והקדוש בשמים ובארץ - כלומר, שמובדל מהשמים כמו
10 שמובדל מהארץ, כיון שעצמות האור אינו בגדר
11 התלבשות בעולמות גם לא בעולמות העליונים -
12 "שמים" כי אם רק הארה בו'.
13 ובה - על-ידי הרגשת ההפלאה והרוממות של עצמות
14 האור - הוא הביטול של השרפים והרצוא שלהם
15 שרוצים להכלל באור אינסוף ברוך-הוא, כפי שמתואר
16 בברכת "יוצר אור" בתפילה, על-ידי השגתם שמישיגים
17 איך שכללות האור והחיות המאיר בעולמות הרי זה רק
18 הארה לבד ועצמות אור אינסוף קדוש ומובדל בו, -
19 כלומר, עצם הידיעה שמה שמאיר בעולמות הוא רק
20 "הארה", מביא אותם לתשוקה להיכלל בעצמות אור
21 אינסוף.
22 וביותר מתעורר אצלם הרצוא שמהשגת הזיו וההארה
23 הרי הם משיגים את ענין ההפלאה דאור אינסוף איך
24 שהוא מופלא ומרומם מאד, כלומר, דוקא בגלל
25 שמישיגים בהשגה פנימית את דרגת האור והזיו שנמשך
26 בעולמות, הם משיגים את גודל ההפלאה של עצמות
27 אור האינסוף המופלא מהם. ומשיגים גם כן לא רק את
28 עצם ההפלאה, אלא גם אופן ההפלאה⁷ דאור אינסוף
29 בו, - גם באיזה אופן האור אינסוף מופלא מהם.
30 ועל-ידי-זה הן בבחינת רצוא בתשוקה להכלל בעצמות
31 אור אינסוף ברוך-הוא וכמו שכתוב⁸ מי לי בשמים בו',
32 והפירוש: מה לנו ולהארה המוגבלת הנמצאת
33 ב'שמים' - בעולמות העליונים, והיינו שאינם רוצים
34 לישאר בההארה כי-אם להכלל בעצמותו ית' בו'. ועל
35 דרך הפתגם הידוע⁹ של אדמו"ר הזקן שהיה נשמע ממנו
36 בעת דביקותו: "איך וויל זע גאָרניט, איך וויל ניט דיין
37 גן עדן, איך וויל ניט דיין עולם הבא, איך וויל מערניט
38 אַז דיך אליין" (אינני רוצה מאומה, אינני רוצה את הגן

8. תהלים עג, כה.

9. דרך מצוותיך - שרש מצות התפלה פרק מ - נעתק ב"היום

יום" יח כסלו.

10. תהלים קמח, יג.

11. שם, פסוק יד.

12. ראה בסידור עם דא"ח על מזמור זה.

13. ירמיה כג, כד.

14. מלכים א ה, כז.

5. ישעיהו ו, ג.

6. נוסח ברכת ישתבח.

7. ראה המשך זה פרק קנ"ח, וראה גם מאמר יום ב' דחג השבועות תשי"ט: ובזה גופא יש ב' אופנים. הא', שכל ההתבוננות היא רק בענין הממלא. אבל בענין ההפלאה דאור הסובב אינו מתבונן כלל. לפי שהוא למעלה מהשגתו, ורק שמרגיש שהוא אור מופלא בו'. והב', שלאחר ששולל את פרטי ההגבלות דאור הממלא, אינו מתבונן גם בענין אור הסובב. במדות ההפלאה ואופן ההפלאה בו'.

הכח הוא ביד ימין, ובארץ הוא בבחינת שמאל, יד
 כהה¹⁷, הרי נמצא כי בשמים הגילוי יותר מבארץ בו,
 ובתיב¹⁸ - ועוד כתוב, אני אענה את השמים (כלומר,
 ישיב לשאלתם וישפיע להם) והם - השמים יענו את
 הארץ בו, הרי ההמשכה בארץ היא לא ישירות, אלא
 הוא על-ידי השמים בו, והוא ענין סדר ההשתלשלות
 שנמשך ממדרגה למדרגה, - כל המושג של "סדר
 השתלשלות" הוא שיש הבדלי דרגות וירידת האור
 והחיות מדרגה לדרגה משמים לארץ, היינו מדרגה
 עליונה לדרגה נמוכה.

שבת פרשת עקב

1 - עד מאמר זה דהאור פנימי ששורשו בספירות הגנוזות
 2 בא בבחינת התחלקות בעולמות וכלים באופן האור
 3 והגילוי שמחולקים המה במעלתן ומדרגתן בו,
 4 לפני שהרבי נ"ע משלים את הביאור של הסתירה בין
 5 הפסוקים, מקדים כמה פסוקים להוכיח שבהתלבשות
 6 אור פנימי יש חילוק בין דרגת 'שמים' לדרגת 'ארץ':
 7 וכמו שכתוב¹⁵ אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים
 8 בו' ואומר על זה המדרש¹⁶ נטה ימינו וברא שמים נטה
 9 שמאלו וברא ארץ בו', והיינו, שהגילוי בשמים הוא
 10 בבחינת יד ימין שהוא בגילוי יותר כמו באדם שעיקר

ה'תשח"י.

18. הושע, ב, כג בהוספת תיבת "אני".

15. ישעיה מח, יג.

16. ראה פרקי דר"א פרק י"ח. זוהר ח"ב כ, א. לו, א. פה, ב.

17. ראה מאמר ד"ה "לכן אמור", ש"פ וארא, מבה"ח שבט

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים - חלק א

רצון נפש האלקית ליכלל באלקות, טבע נפש הבהמית להימשך אחרי החומריות

דבריאָה ובהשתלשלות שְׁלֵה ממדרגה למדרגה הכל
 הוא שְׁלֵה על-ידי ממצעים כִּי-אם הכל במדרגות
 אלקות, והראיה דגם במדרגה התחתונה נשמה דקתיב
 ב'ה' ו'יפח באפיו' אומר רבנו נשמתו-עדן בשם ה'זהר
 מאן דנפח מתוכו נפח, פרוש מתוכיותו ופנימיותו,
 דהו' ו'נאפה נפח ב'י' נשמה דעשיה, ומכל-מקום הנה
 גם מדרגת נשמה זו דעשיה הרי ביכלתו לעלות ולהכלל
 בעצמות אור-אין-סוף, מכל-מקום אינה בבחינת קרוב
 אל העצמות, ועל-כן צריכה התבוננות. אבל הנשמה
 עצמה אינה צריכה התבוננות, כִּי-אם בטבעה חפצה
 ורצונה להכלל בעצמות אור-אין-סוף ברוך-הוא, וזוהי
 מדרגת נפש האלקית. והנפש הבהמית הוא הפך זה
 לגמרי, שבטבעו הוא נמשך אחרי החומריות, וזה כל
 מהותו. דכשם שהנפש האלקית הרי אין לו שום משג
 בענין גשמי, הנה כמו-כן הנפש הבהמית אין לו שום
 משג בענין אלקי, והגם שאינו רע בעצם כִּי-אם כח
 המתאנה, און דער וועל זיינער איז זייער א שטארקער
 כמו הרצון דבהמה דעקרה תקף המדות, דאדם יש לו
 גם-כן תקף הרצון אבל הוא נחלש על-ידי השכל והענג,

והאור הענין הוא, דהנה הנפש האלקית חפצה ורצונה
 בטבעה להכלל במקור חפצה באלקים חיים,
 וכמו שכתב רבנו נשמתו-עדן, והנפש השנית היא חלק
 אלקה ממעל ממש, על-כן היא נמשכת לשרשה
 ומקורה. וכמו להב הגר שעולה תמיד למעלה להכלל
 במקורו האש היסודי, כמו-כן הנשמה היא תמיד ברצון
 ותשוקה להכלל באור-אין-סוף ברוך-הוא, מפני
 ששרשה בבחינת עצמות אור-אין-סוף והיא בקרוב אל
 העצמות, על-כן היא תמיד בחפץ ותשוקה זו להכלל
 בעצמות אור-אין-סוף ברוך-הוא, ואינה צריכה לזה
 שום שכל והשגה באיזה התבוננות להתבונן בשביל
 לחפץ להכלל באור-אין-סוף, כִּי-אם זהו תשוקתה
 וחפצה בטבעה. והינו, דמצד עצם טבע הנשמה הרי אין
 לה שום נחם בשום דבר, זיא האט קיין טרייסט ניש אין
 קיין זאף ניש, כִּי-אם כל תשוקתה וחפצה להכלל באור
 אין סוף ברוך-הוא, ואינה צריכה שום התבוננות על זה.
 דהנשמה כמו שירדה למטה צריכה שום התבוננות, מפני
 שאז היא לא בקרוב אל העצמות, הגם דהתהוות
 הנשמה אינו על-ידי ממצעים, דגם כמו שנתנה נשמה

4 אינו רע, ומפל-מקום להיותו מקלפת נגה והוא
5 מפדרגות התחתונות שפננה, הרי הוא נמשך בטבעו
6 אחר הקמיות והגופניות.

חג הסוכות, תר"צ, נייארק

1 מה שאין-פן הרצון דבהמה שבעקרה הוא תקף המדות,
2 וכן הנפש הפהמית הרי שמו "נפש הפהמית" מוכיח
3 עליו דכח המתאנה שלו הוא בתקף גדול, אבל בעצם

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

17 קבע זמן מיוחד למחר בהשכמה לחזור בפני על
18 שיחתו הקדושה של אבי מל"ג בעומר תרמ"ז.
19 הרב ארלזורוב היה ממשכמי קום, ובשעה שבע
20 בבוקר היה כבר אחרי תפילת שחרית ופת שחרית,
21 וקיים הבטחתו כאמור.
22 מהשעה שבע בבוקר עד לשעת סעודת הצהריים,
23 חזר הרב ארלזורוב בפני על שיחת ל"ג בעומר
24 המורה על כל הפרטים, ובשעת דיבורו רשמתי
25 לעצמי זכרון דברים ששימש לי לאחר מכן יסוד
26 ל"הנחה".
27 ביקשתי את מורי רשב"ץ לנסוע לכמה ימים
28 ללויבאוויטש - שם חיו אשתו ובתו הבכירה -
29 ולוויטבסק - שם חיה בתו הצעירה ומשפחתה - כדי
30 שיהיה לי זמן נכון לרשום הכל.
31 מורי רשב"ץ הבין אותי היטב ובדברים כאלה היה
32 בא לקראתי ולאפשר למלא מבוקשי.

ט' ניסן, ה'ת"ש

1 ה. הענין של השגחה פרטית, אין להשיג כלל
2 בשכל אנושי. רואים במוחש איך השי"ת מסבב
3 הסיבות שדבר קטן לא חשוב מהווה סיבה לדבר גדול
4 ורציני ביותר.
5 כאמור, מפורסם הרב ארלזורוב כבעל זכרון
6 מופלא, ובמשך הימים האחדים ששהה אז אצלנו,
7 שמעתי מפיו הרבה סיפורים ואירועים שאירעו
8 בלויבאוויטש בתקופת לימודו בישיבתו של הרבי
9 ה"צמח-צדק".
10 כשהזכרתי לו על ההתוועדות בל"ג בעומר
11 בחרקוב, אמר הרב ארלזורוב, שבזכרוננו טרי וחי כל
12 הסדר של אותו ל"ג בעומר. הוא זוכר את מאמר
13 החסידות שאבי אמר אז - ובביתו יש לו ההנחה
14 שרשם ממאמר זה - ואת השיחה ששח אז אבי.
15 הרב ארלזורוב מילא את רצוני ובחסדי השי"ת
16 כיבדני במתנה היפה ביותר שיכול היה לתת לי. הוא

אגרות קודש

ב"ה. ו' תמוז תרפ"ט

ריגא

9 במכתבי הכלל[ין] לאנ"ש שי בהסכמי בעזה"י
10 למלאות בקשתם, הזכרתי איך כי בהיותי בארץ מולדתי
11 רגיל הייתי לבקר בהיכלי קדש, ציוני הוד כ"ק אאמו"ר
12 אאזמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נב"מ ז"ע, אשר כעת הנני
13 מושלל היכן[ות]. ע"כ חפצי לעשות מסעי צלחה, לבקר
14 במקומות הקדש באה"ק ת"ו.
15 למורת רוחי שמעתי ככל הכתוב במכ"ע א[נ]ודות
16 הנסיעה הזאת. ודעת לבנון נקל הי' להבין מראש, אשר
17 בודאי החברי חבר יבראו שיחות שונות בענין זה, מהם
18 בשגגה ומהם בכוונה. אבל כבר נאמר הולך תום ילך בטח.
19 וגם באתי בכתובים עם ידידי שי, אשר באה"ק ת"ו
20 בבקשה, אשר כל החפץ בטובתי וחפץ בהאמת, ישמרוני
21 מלערב אותי באיזה ענין פוליטי של מפלגה והדומה, כי
22 נסיעתי - אופי פרטי לה כאמור. זאת ולא יותר. ובבקשת
23 השגת הרשיונות פניתי אל כבוד הרבנים הגאונים שליט"א
24 המפלגיים כאחד. שניהם כאחד מלאו בקשתי ולשניהם

כבוד ידידי הנעלה והכי נכבד והנודע
לשם תהלה ותפארת בכביר פעולותיו
הנשגבות, ובכשרונותיו הכי מצוינים,
מוקיר רבנן ומחבבי יראי ד', א"י"א,
מוהר"ר יעקב נ"י ראזענהיים

אחד"ש הטוב

1 ידידינו אנ"ש שי אשר בארצה"ב יע"א פנו אלי
2 בבקשתם לבא אליהם על משך איזה זמן מה. ואם כי
3 מילוי בקשתם זאת סבוכה בטרר רב, בכל זה החלטתי
4 בעזה"י להסכים על זה, ובע[נ]רתו ית' ביום ו' לחדש אלול
5 הבע"ל אקוה בעזה"י לנסע צלחה עם הספינה "פראנסע"
6 ההולכת מהאווער לאמיריקה. והשי"ת יצליח דרכי
7 בגשמיות וברוחניות.

- 1 כאחד נתתי תודתי בעד השפעתם הטובה לטובת מילוי
- 2 בקשתי. והנני מאחל ומקוה לחסדי השי"ת, כי יצילני
- 3 מאת אשר לא אחפץ, ויעזורני להביא בפועל טוב אותם
- 4 המחשבות הטובות בחיזוק התו' והיהדות, עפ"י אותם
- 5 ההוראות והדרכים, אשר הנחילוני הוד כ"ק אאמו"ר
- 6 הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, וללכת בעזרתו ית'
- 7 בהצלחה באותו השביל אשר המתחתי לי. והשי"ת הוא
- 8 יחוס וירחם ויזכנו לראות בטוב ישראל, הרמת קרן
- 9 התורה וקרן אנ"ש שי בגו"ר.
- 10 אמנם עד אשר לא נתקבלו הרשיונות בויעס
- 11 הדרושות, לא יכלתי להגביל מועד נסיעתי צלחה. וכהיום
- 12 אשר בעזה"י הכל נתקבל, הנני מגביל זמן נסיעתי צלחה
- 13 על יום ג', כ"ב תמוז הבע"ל דרך איטאליע. ונבא בעזה"י
- 14 צלחה לאה"ק ת"ו ברי"ח מנחם הבע"ל. ובדעתי
- 15 להתמהמה שם כב' שבועות בערך.
- 16 והנה בידעי אשר מהלכי הפוליטיקה באה"ק ת"ו היא
- 17 כלבת-אש, הבלתי מגעת לי כלל, רק חפצי ומאדי, אשר
- 18 אותי לא יערבו בענינים הללו. וכאמור, אשר בהשגת
- 19 רשיון הכניסה פניתי לכבוד הרבנים הגאונים שליט"א
- 20 בעלי המפלגה כאחד. וכן בהיותי שמה, הנה בעזה"י בטח
- 21 אחפץ לבקר את כבוד הרבנים הגאונים שליט"א עם
- 22 בקורי הפרטי כחק הרגיל בתוככי אנשים בלתי-
- 23 מפלגתיים.
- 24 ובוזה הנני מתכבד לפנות אל כבוד ידידי בבקשה, לבא
- 25 בכתובים עם כבוד מנהלי האגודה יצ"ו ד' עליהם יחיו,
- 26 אשר באה"ק ת"ו ע"ד נסיעתי, כי אופי פרטי לה כאמור,
- 27 ולהשפיע עליהם, אשר לא יגרמו לי צער ועגמו"נ, אם אינני
- 28 כפי חפצם הפוליטי. ולא אפונה אשר כבוד ידידי יעשה
- 29 בקשתי זאת. ואקוה לד', כי יולכני במעגלי ישר ויצליח
- 30 דרכי ויקבל תפלתו ושוועתו וירום קרן התורה וקרן
- 31 אחב"י שי בגו"ר.
- 32 והנני ידידו הדו"ש מוקירו ומכבדו כערכו הרם
- 33 **יוסף יצחק שניאורסאהן.**
- אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

הנהלת כולל חב"ד

אשר בירושלים עיה"ק באה"ק – תובב"א
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בקשר עם פטירתו של ש"ב הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"נ רב פעלים בעל מרץ ובעל מדות ענף
עץ אבות הרע"ז ע"ה,

והרי מוכרח הדבר שתומשכנה כל הפעולות הכי נעלות וחשובות של כולל זה – מיסודם של
כ"ק רבותינו נשיאינו זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,

תקותי חזקה אשר תומשך ההנהלה על ידי ועד אשר חבריו רשומים מטה. ובודאי אשר כל אחד
מהם, מבלי התחשב עם הטרחא וכו' שאפשר שתהי' קשורה בזה, יפעול בהועד ובמסירה המתאימה
לרצון מייסדי הכולל כ"ק רבותינו נשיאינו, אשר דברי צדיקים ופעולותיהם נמשכים וקיימים ונצבים.

המשך בעמוד רלח

לוח זמנים לשבוע חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	06:32	06:35	08:56	08:57	09:30	09:31	10:32	10:32	18:32	18:24	18:57	18:50	18:05	19:00
חיפה (ק)	06:31	06:35	08:55	08:56	09:29	09:30	10:31	10:31	18:34	18:26	18:57	18:49	17:57	18:59
ירושלים (ק)	06:30	06:34	08:54	08:55	09:28	09:29	10:30	10:30	18:35	18:27	18:56	18:48	17:48	18:58
תל אביב (ק)	06:32	06:36	08:56	08:57	09:30	09:31	10:32	10:32	18:32	18:25	18:58	18:50	18:06	19:00
נוסטריוה, וינה (ק)	06:47	06:56	09:00	09:04	09:44	09:48	10:46	10:47	18:43	18:31	19:16	19:04	18:15	19:17
אוסטרליה, מלבורן (ח)	06:03	05:54	08:28	08:22	09:05	09:00	10:09	10:04	18:21	18:27	18:48	18:54	18:08	19:05
אוקראינה, אודסה (ק)	06:50	06:58	09:04	09:08	09:47	09:50	10:48	10:50	18:46	18:34	19:18	19:06	18:18	19:19
אוקראינה, דונייצק (ק)	06:22	06:30	08:35	08:38	09:19	09:22	10:20	10:22	18:17	18:05	18:50	18:38	17:49	18:51
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	06:33	06:41	08:45	08:49	09:30	09:33	10:31	10:33	18:28	18:16	19:02	18:49	18:00	19:02
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	06:58	07:08	09:09	09:13	09:55	09:59	10:57	10:59	18:54	18:40	19:28	19:15	18:25	19:28
אוקראינה, קייב (ק)	06:51	07:00	09:02	09:06	09:48	09:51	10:49	10:51	18:46	18:33	19:21	19:07	18:17	19:21
איטליה, מילאנו (ק)	07:16	07:23	09:31	09:34	10:13	10:16	11:15	11:16	19:14	19:03	19:43	19:32	18:47	19:44
אקוואדור, קיטו (ח)	06:02	06:00	08:33	08:31	09:01	08:59	10:04	10:02	18:08	18:06	18:30	18:28	17:49	18:37
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:36	06:28	09:03	08:58	09:39	09:34	10:42	10:38	18:55	18:59	19:20	19:25	18:40	19:36
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:26	07:16	09:50	09:44	10:29	10:23	11:33	11:28	19:47	19:53	20:16	20:23	19:34	20:34
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:58	07:04	09:18	09:20	09:56	09:58	10:58	10:58	18:56	18:46	19:24	19:15	18:30	19:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	06:48	06:54	09:07	09:09	09:45	09:47	10:47	10:48	18:45	18:35	19:14	19:04	18:19	19:15
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	06:48	06:55	09:08	09:10	09:46	09:48	10:47	10:48	18:45	18:35	19:14	19:05	18:19	19:16
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:25	07:31	09:42	09:45	10:22	10:24	11:23	11:24	19:21	19:11	19:51	19:40	18:54	19:52
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:12	07:16	09:37	09:38	10:10	10:11	11:12	11:12	19:13	19:06	19:37	19:30	18:49	19:40
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:43	06:48	09:06	09:08	09:41	09:42	10:43	10:43	18:42	18:34	19:08	19:00	18:17	19:11
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:11	07:14	09:38	09:38	10:10	10:10	11:12	11:11	19:12	19:06	19:36	19:30	18:49	19:40
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:44	06:50	09:03	09:05	09:41	09:43	10:43	10:44	18:41	18:31	19:10	19:00	18:14	19:11
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:12	07:18	09:31	09:34	10:09	10:11	11:11	11:12	19:09	18:59	19:38	19:28	18:43	19:40
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:43	06:49	09:01	09:03	09:40	09:42	10:42	10:43	18:39	18:29	19:09	18:59	18:13	19:10
בוליביה, לה-פס (ח)	06:18	06:14	08:49	08:46	09:19	09:16	10:22	10:19	18:29	18:30	18:52	18:53	18:12	19:02
בלגיה, אנטוורפן (ק)	07:36	07:45	09:45	09:49	10:32	10:36	11:34	11:36	19:30	19:17	20:05	19:52	19:01	20:06
בלגיה, בריסל (ק)	07:36	07:45	09:46	09:50	10:33	10:36	11:34	11:36	19:30	19:17	20:05	19:52	19:01	20:06
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:51	05:45	08:21	08:17	08:53	08:49	09:56	09:52	18:09	18:11	18:28	18:31	17:52	18:40
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:40	05:34	08:10	08:05	08:41	08:37	09:44	09:41	17:52	17:54	18:16	18:18	17:36	18:28
בריטניה, לונדון (ק)	06:54	07:04	09:03	09:07	09:50	09:54	10:52	10:54	18:50	18:36	19:23	19:10	18:23	19:24
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	07:03	07:13	09:09	09:14	09:59	10:03	11:01	11:03	18:56	18:42	19:33	19:19	18:29	19:33
גרמניה, ברלין (ק)	07:00	07:10	09:08	09:13	09:57	10:01	10:58	11:00	18:55	18:41	19:30	19:16	18:26	19:30
גרמניה, פרנקפורט (ק)	07:19	07:28	09:29	09:33	10:15	10:19	11:17	11:19	19:13	19:00	19:48	19:35	18:44	19:48
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:52	05:45	08:21	08:17	08:53	08:49	09:56	09:53	18:12	18:14	18:30	18:33	17:56	18:42
הודו, מומבאי (ח)	06:28	06:29	08:57	08:56	09:27	09:26	10:29	10:28	18:31	18:26	18:54	18:49	18:09	18:58
הודו, פונה (ח)	06:24	06:25	08:53	08:53	09:23	09:23	10:25	10:24	18:27	18:22	18:50	18:45	18:05	18:54
הונגריה, בודפשט (ק)	06:36	06:45	08:50	08:54	09:33	09:37	10:35	10:36	18:32	18:20	19:05	18:53	18:04	19:05
טורקיה, איסטנבול (ק)	06:52	06:58	09:11	09:14	09:50	09:52	10:52	10:52	18:50	18:40	19:19	19:09	18:24	19:21
יוון, אתונה (ק)	07:17	07:22	09:38	09:40	10:14	10:16	11:16	11:17	19:15	19:06	19:43	19:34	18:49	19:45
מולדובה, קישינב (ק)	06:57	07:05	09:11	09:15	09:54	09:57	10:56	10:57	18:53	18:41	19:26	19:14	18:25	19:26

לוח זמנים לשבוע חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:26	06:27	08:54	08:54	09:24	09:24	10:26	10:25	18:28	18:22	18:51	18:46	18:05	18:55
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	06:11	05:59	08:31	08:24	09:14	09:07	10:18	10:12	18:32	18:39	19:03	19:11	18:20	19:24
נפאל, קטמנדו (ח)	05:54	05:57	08:20	08:21	08:52	08:53	09:54	09:54	17:55	17:48	18:20	18:13	17:31	18:23
סינגפור, סינגפור (ח)	06:53	06:51	09:24	09:22	09:52	09:50	10:55	10:53	18:59	18:57	19:21	19:19	18:39	19:27
פולין, ורשא (ק)	06:29	06:40	08:38	08:42	09:26	09:30	10:28	10:30	18:24	18:10	19:00	18:46	17:54	19:00
פרו, לימה (ח)	05:55	05:51	08:26	08:23	08:55	08:52	09:58	09:55	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	07:33	07:41	09:49	09:52	10:30	10:33	11:32	11:33	19:29	19:18	20:01	19:49	19:02	20:02
צרפת, פריז (ק)	07:44	07:52	09:56	10:00	10:40	10:44	11:42	11:44	19:40	19:28	20:12	20:00	19:12	20:13
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:45	05:43	08:16	08:14	08:44	08:42	09:46	09:45	17:50	17:47	18:12	18:09	17:30	18:18
קנדה, טורונטו (ק)	07:10	07:17	09:27	09:30	10:07	10:10	11:09	11:10	19:09	18:58	19:37	19:26	18:42	19:38
קנדה, מונטריאול (ק)	06:47	06:55	09:02	09:05	09:44	09:47	10:46	10:47	18:44	18:32	19:14	19:03	18:16	19:15
קפריסין, לרנקה (ק)	06:37	06:41	08:59	09:01	09:35	09:36	10:36	10:37	18:36	18:27	19:03	18:54	18:11	19:05
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	06:50	07:01	08:55	09:00	09:46	09:51	10:48	10:50	18:43	18:28	19:22	19:07	18:13	19:22
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:24	06:35	08:27	08:32	09:20	09:25	10:21	10:24	18:20	18:04	18:56	18:40	17:49	18:56
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:14	06:22	08:28	08:31	09:11	09:14	10:13	10:14	18:10	17:58	18:42	18:30	17:42	18:43
שווייץ, ציריך (ק)	07:19	07:27	09:32	09:36	10:16	10:19	11:17	11:19	19:19	19:06	19:47	19:35	18:50	19:48
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:07	06:08	08:37	08:36	09:06	09:05	10:09	10:07	18:11	18:07	18:34	18:30	17:50	18:38

המשך מעמוד רלו

ויעמוד בראש הועד מזקני רבני אנ"ש אשר בירושלים תובב"א, הרה"ג והרה"ח וכו' הרש"י שליט"א ז"ל. ואתו עמו מגזע רבותינו נשיאינו הרה"ח וכו' הר"ש מנחם מענדל שי' שניאורסאהן, ובא-כח העולים ממדינתנו לפנים אשר קבע דירתו בירושלים, הרה"ח וכו' אליעזר שי' ננס.

תקותי חזקה, כאמור לעיל, אשר כל אחד ואחד מהנ"ל יקבל על עצמו ענין האמור, אפילו אם טרחא ועבדות קשורות בזה, וחפץ ה' בידם יצליח וכברכות כ"ק רבותינו נשיאינו, כפי שבאו בעל פה ובכתב ובדפוס, כל אחד בדורו.

בברכת הצלחה רבה בכל האמור,

– המצפה לבשורות טובות, ואשר הוי' יגדור פרצות עמו ישראל ומכאן ולהבא אך טוב בטוב הנראה והנגלה יכתבו בני ישראל איש לרעהו,

ובכבוד,

מ. שניאורסאהן

סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב יום א' של סוכות גם עבור היום השני). אסור לטלטל, ח"ו, את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב יום א' של חג הסוכות

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליק גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק על-ידי אש מועברת מאש שהודלקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק – בחול"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחול"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של חג הסוכות.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הסוכות

זמן הדלקת נרות הערב – בליל החג השני רק בלילה (לא לפני צאת הכוכבים), הדלקת הנרות נעשית אך ורק על-ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על-ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות על-ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבת חול המועד סוכות

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על-ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00493
27/09/2015

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 7 7